สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รวมบทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

สุนทรี อาสะไวย์
อัจฉราพร กมุทพิสมัย
วารุณี โอสถารมย์
สุวิมล รุ่งเจริญ

ผู้รวบรวม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

บรรณาธิการ

รวมบทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยของไทย

รวมบทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยของไทย

สุนทรี อาสะไวย์

อัจฉราพร กมุทพิสมัย

วารุณี โอสถารมย์

สุวิมล รุ่งเจริญ

ผู้รวบรวม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

บรรณาธิการ

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ร่วมกับ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

2536

รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

1. ประชาธิปไตย--ไทย--บรรณานุกรม. 2. ไทย-การเมืองและการปกครอง--บรรณานุกรม. 3. วิทยานิพนธ์--ไทย--สาระสังเขป.

Z7164.

321.80959302

ISBN 974-571-420-8

ลิขสิทธิ์ของ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2536

จำนวน 1,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาคารอเนกประสงค์ ชั้น 5 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 223-9232

จัดจำหน่ายโดย ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาคารอเนกประสงค์ ชั้นล่าง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 221-0633

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางสาวอรุณี อินทรสุขศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

แบบปกโดย นายสันติ อิศรพันธุ์

ราคาเล่มละ 200.- บาท

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเล่อร์เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องแรกของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีหนังสือตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่าคุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในขั้นมหาวิทยาลัยไปโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นแหล่งชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง และงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบายได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขา ดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการ

แต่งตำราเป็น "ชุด" ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น "ชุดชีวิตและงาน" ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางส่วน

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก	ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์เพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
ดร.กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร	กรรมการ
ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
ดร.อุทัย ดุลยเกษม	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
อาจารย์ทรงยศ แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

24 มิถุนายน 2535 ถือเป็นวาระครบรอบ 60 ปี แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งตลอดระยะเวลาหกทศวรรษที่ผ่านมาของการปกครองระบอบนี้ ได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งในแง่พัฒนาการของตัวระบบ และส่วนอื่นของสังคมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาอันเนื่องจากครรลองของระบอบประชาธิปไตยเอง ที่ส่งผลกระทบต่อบริบทของสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม โดยที่หลักการแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้รับการยอมรับจากประชาคมเกือบทั่วโลก ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีกว่าระบอบอื่นใด ประชาธิปไตยในสังคมไทยจึงควรค่าแก่การจรรโลงไว้ และพัฒนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ที่ให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การร่วมกันแสวงหาทัศนะ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ด้วยการทบทวนและประเมินร่วมกันถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและผลอันเนื่องมาแต่การปกครองระบอบนี้จึงเป็นเรื่องที่สมควรจะดำริให้มีขึ้น

ในวาระครบรอบ 60 ปี แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีกำเนิดและอุดมการณ์เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย จึงได้จัดกิจกรรมทางวิชาการขึ้น ส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางวิชาการครั้งนี้ คือการจัดทำโครงการประมวลข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเท่าที่ผ่านมาปัญหาและความยุ่งยากในการศึกษาวิจัยประการหนึ่งคือ การขาดคู่มือช่วยชี้แนะแหล่งข้อมูลงานวิจัย ซึ่งปัจจุบันการวิจัยในเรื่องนี้มีอยู่จำนวนมากและกระจัดกระจายกันตามแหล่งจัดเก็บหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาหรือหน่วยราชการต่าง ๆ การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นจึงมีประโยชน์ต่อการวิจัยขั้นต้นในการสำรวจเอกสารเบื้องต้นให้แก่ผู้วิจัย

การจัดทำ *"รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย"* เล่มนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารประกอบการสัมมนา *60 ปีประชาธิปไตย สิทธิเสรีประชาไทย* ระหว่างวันที่ 24-28 มิถุนายน 2535 มีวัตถุประสงค์ให้เป็นงานประมวลข้อมูลพื้นฐานสำรวจตรวจสอบผลงานศึกษาวิจัยในทางวิชาการ เกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในรอบ 60 ปีที่ผ่านมา ว่าได้มีบทบาทในการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของไทยอย่างไร แนวโน้มของการศึกษาส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยประเด็นปัญหาใหญ่ ๆ อะไรบ้าง มีประเด็นปัญหาใดที่มีการศึกษาไว้อย่างชัดเจนจนถือเป็นข้อสรุปได้แล้ว มีประเด็นใดที่ยังมีการศึกษาไม่ชัดเจนพอ และประเด็นใดที่ยังขาดการศึกษาวิจัยอยู่และควรจะได้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติม

ในการจัดทำ คณะผู้จัดทำได้รวบรวมและคัดเลือกบทคัดย่องานวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์ในการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เฉพาะที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย จากสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหา-

วิทยาลัย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิต-พัฒนบริหารศาสตร์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศิลปากร รวมทั้งผลงานศึกษาวิจัยของนักศึกษาสถาบันวิชาการทหาร โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร กระทรวงกลาโหม (ใช้ชื่อย่อว่า วปอ. และ ปรอ.) การรวบรวมผลงานจากที่ต่าง ๆ นี้เพื่อให้สามารถสร้างฐานข้อมูลและมองเห็นแง่มุมของการศึกษาวิจัยที่หลากหลาย

การคัดเลือกบทคัดย่องานวิจัย ดำเนินการโดยกำหนดหัวเรื่องสำคัญภายใต้กรอบความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และจัดหมวดหมู่ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้ คือ สาขาประวัติศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์อื่น ๆ ทั้งนี้จัดเรียงลำดับข้อมูลแบ่งออกตามหัวเรื่องสำคัญดังต่อไปนี้

สาขาประวัติศาสตร์

ประชาธิปไตย/ประวัติศาสตร์ความคิด
รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา
รัฐบาล/นโยบายและการต่อต้าน
ผู้นำ/คณะราษฎร นักการเมือง ทหาร และอื่น ๆ

สาขารัฐศาสตร์

ประชาธิปไตย/รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา
พรรคการเมือง/การเลือกตั้ง
ประชาธิปไตย/โครงสร้างอำนาจ/ผู้นำ
ประชาธิปไตย/กลุ่มพลังทางการเมือง/กลุ่มผลประโยชน์
วิกฤติการณ์ทางการเมือง/การปฏิวัติ/รัฐประหาร
ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง-ผู้นำ ปัญญาชน
ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง/ทัศนคติ/การมีส่วนร่วม
ประชาธิปไตย/การเมืองการปกครองท้องถิ่น

สาขาสังคมศาสตร์อื่น ๆ

ประชาธิปไตย/ทัศนคติ/ความคิดทางการเมือง
ประชาธิปไตย/บุคลิกภาพ
ประชาธิปไตย/การมีส่วนร่วม
ประชาธิปไตย/การเรียนการสอน
ประชาธิปไตย/การเมืองท้องถิ่น
ประชาธิปไตย/กลุ่มผลประโยชน์
ประชาธิปไตย/การพัฒนา
ประชาธิปไตย/ระบบรัฐสภา

อนึ่ง ในการจัดทำบทคัดย่อครั้งนี้ ได้มีการแปลบทคัดย่อบางส่วนจากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งเป็นผลงานศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิตจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นภาษา

ไทยด้วย และในส่วนที่เป็นผลงานของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรนั้น คณะผู้จัดทำได้รับอนุญาตให้นำบทคัดย่อ เฉพาะผลงานส่วนที่ไม่เป็นความลับทางราชการมาจัดพิมพ์เผยแพร่เท่านั้น

จากการรวบรวมบทคัดย่อนี้ คณะผู้จัดทำพบว่า สาขาทางด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์อื่น ๆ เป็นสาขาวิชาใหญ่ที่ครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยไว้มากที่สุด แต่ขณะเดียวกันก็พบว่าแนวคิดและทฤษฎีรวมถึงวิธีการในการวิจัยในสาขาดังกล่าวที่นำมาใช้ได้เป็นตัวที่จำกัดการทำความเข้าใจในเนื้อหาและบริบททางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ภาพการศึกษาส่วนใหญ่จึงมีลักษณะที่เป็นภาพนิ่ง ภาพเฉพาะจุดที่มักไม่เห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ในขณะที่งานทางด้านประวัติศาสตร์มีผลงานเป็นส่วนน้อยที่ศึกษาในเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย งานในส่วนนี้มักให้เนื้อหาและรายละเอียดภาพความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ชัดเจน แต่ขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัดในการใช้กรอบความคิดหรือทฤษฎีเมื่อเทียบกับสาขารัฐศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ๆ บทคัดย่อนี้น่าจะทำให้พอมองเห็นจุดดีและจุดด้อยของศาสตร์ในสาขาดังกล่าวข้างต้น ที่อาจจะมีส่วนช่วยให้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยใหม่ ๆ ในโอกาสต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังด้วยว่า *"รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย"* จะเป็นแนวทางเบื้องต้นในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างสรรค์แนวทางการศึกษาวิจัยใหม่ ๆ ขึ้นมาโดยมีพื้นฐานจากความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ นอกเหนือจากการเป็นหนังสืออ้างอิงในทางวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่จัดสรรเงินทุนค่าใช้จ่ายการรวบรวมต้นฉบับบทคัดย่อเล่มนี้ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการสนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่ สถาบันไทยคดีศึกษา ที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมืออย่างดีต่อการรวบรวมข้อมูล และสุดท้ายสำหรับบุคคลที่มีส่วนสำคัญให้การทำงานครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี คุณเรืองวิทย์ ลิ่มปนาท นิสิตปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณเกษณี วงศ์วิบูลย์ และคุณจันทนี พึ่งเถื่อน เจ้าหน้าที่สถาบันไทยคดีศึกษา

สุนทรี อาสะไวย์
อัจฉราพร กมุทพิสมัย
วารุณี โอสถารมย์
สุวิมล รุ่งเจริญ

สารบาญ

สาขาประวัติศาสตร์

ประชาธิปไตย/ประวัติศาสตร์ความคิด

ความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการปรับตัวของรัฐระหว่าง พ.ศ. 2398-2475 -*ไพจิตร ไหลงาม* 1

แนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ -*หม่อมหลวงวัลย์วิภา จรูญโรจน์* 1

ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยาม ระหว่าง พ.ศ. 2470-2480 -*นครินทร์ เมฆไตรรัตน์* 3

ประวัติศาสตรนิพนธ์ไทย พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2516 -*ยุพา ชุมจันทร์* 3

การศึกษาบทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับขบวนการนักศึกษา ช่วง 2516-2519 -*จรูญรัตน์ สุวรรณภูสิทธิ์* 4

ความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมของขบวนการนักศึกษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 : ศึกษากรณีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย -*คนึงนิตย์ ตั้งใจตรง* 4

รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา

ที่มาของรัฐสภาไทย -*รัชนี กัลยาณคุณาวุฒิ* 5

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญไทยฉบับต่าง ๆ -*วิภาลัย ธีรชัย* 6

วิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475-2481 -*สมปอง คงชัย* 6

การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500) -*ประชัน รักพงษ์* 7

ทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) -*บุปผา ทิพย์สภาพกุล* 7

รัฐบาล/นโยบายและการต่อต้าน

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย -*ศิริรัตน์ นีละคุปต์* 8

ปฏิกิริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 -*สุวดี เจริญพงศ์* 9

บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 -*พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม* 9

กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ (พ.ศ. 2476-2487) -*สุวิมล พลจันทร* 10

บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2490-2501 -*สุวิมล รุ่งเจริญ* 11

การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2500 -*ประยุทธ ปรีชาภรณ์* 11

นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับกรรมกรระหว่าง พ.ศ. 2475-2499 -*จงใจรัก ปกพัฒนกุล* 12

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487 -*ผาณิต รวมศิลป์* 13

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487 *-ปรัศนีย์ เกตะบุตร* 14
การศึกษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2476, 2478 และ พ.ศ. 2481 *-ภูธร ภูมะธน* 14
ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย *-สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ* 15
คดีอาชญากรสงครามในประเทศไทย พ.ศ.2488-2489 *-อังคณา เกียรติศักดิ์นุกูล* 15
กบฏวังหลวงกับปรีดี พนมยงค์ *-ประทีป สายเสน* 16
รัฐบาลไทย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในช่วง พ.ศ. 2498-2514 *-เพี้ยน อันชูฤทธิ์* 17
การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500) *-สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ* 17
รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย *-เฉลิม มลิลา* 18
ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500 *-ธงชัย พึ่งกันไทย* 19
การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523) *-บัญชา สุมา* 19
แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลาทางการเมืองในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ *-วัชรินทร์ มัสเจริญ* 20

ผู้นำ/คณะราษฎร นักการเมือง ทหาร และอื่น ๆ

กบฏ ร.ศ.130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครองและกลุ่ม "ทหารใหม่" *-อัจฉราพร กมุทพิสมัย* 20
บทบาทของอภิรัฐมนตรีสภาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *-ชาญชัย รัตนวิบูลย์* 21
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร *-นัยนา หงษ์ทองคำ* 22
ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร *-วีณา มโนพิโมกษ์* 23
พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ พ.ศ. 2475-2524 *-กนกวลี ชูชัยยะ* 23
บทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำในกองทัพเรือไทย พ.ศ. 2449 - พ.ศ. 2494 *-กรพินธุ์ ทวีตา* 24
กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519 *-ยุรารัตน์ พันธุ์ยุรา* 24
วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการ *-ทิพวัลย์ โลห์ตระกูล* 25
การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม พ.ศ. 2469-2481 *-แสงเดือน ไสยวงศ์* 26
บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-2487) *-เทียมจันทร์ อ่ำแหวว* 26
การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2500 *-มนูญ มาคะสิระ* 27
บทบาททางการเมืองของพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2475-2490) *-บุณฑริกา บูรณะบุตร* 27
บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง 2491 *-สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร* 28
แนวความคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์ *-พิรยา คูวัฒนะศิริ* 28
กระบวนการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ *-วรรธิกา ตันติรัตน์ไพศาล* 28
จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับการปกครองในระบบรัฐสภา พ.ศ. 2501-2506 *-ภิรมย์ แสนอิสระ* 29

สาขารัฐศาสตร์

ประชาธิปไตย/รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา

การร่างรัฐธรรมนูญ 2492 *-สุนีย์ อธิมุติภาพ* 30
การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญในประเทศไทย *-ร้อยโท จักเรศ พิทยาคม* 31

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2489 และการเมืองภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ -*ดำรงค์ อิ่มวิเศษ* 31
รัฐธรรมนูญ 2521 กับเสถียรภาพของระบบการเมืองไทย -*เกียรติชาย นำพูลสุขสันต์* 32
ระบบรัฐสภาของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 -*ประเสริฐ โยธีพิทักษ์* 33
การศึกษาเปรียบเทียบระบบกรรมาธิการของรัฐสภาไทยและสหรัฐอเมริกา -*เกษมศักดิ์ แสนโภชน์* 33
บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมรัฐบาล โดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป -*สุทัศน์ ชมดี* 34
ปัญหาการถ่วงและดุลในการปกครองระบบรัฐสภาของประเทศไทย -*ชัยฤกษ์ วัฒนสุนทร* 34
บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาไทยสมัยต่าง ๆ -*กริช สืบสนธิ์* 35
รัฐสภาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาความอ่อนแอ -*มนตรี เต่งตระกูล* 36
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516 -*สมพร ใช้บางยาง* 36
รัฐสภาไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบภูมิหลังของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พุทธศักราช 2516 กับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2519 -*ยุทธวัฒน์ ภัทราภานุภัทร* 37
บทบาทของรัฐสภาไทย พ.ศ. 2518 ศึกษาด้านการรวมกลุ่มพรรคและความขัดแย้ง -*นพดล ศรีสุข* 38
รัฐสภาไทย : การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2518 และ 2519 กับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519 -*ไมตรี วิริยะ* 38
รัฐสภาไทย : การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2512 และ พ.ศ. 2518 -*สุวพรรณ บุญซื่อ* 39
บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล -*ณรงค์ ไชยวงค์* 40
บทบาทของสมาชิกรัฐสภาที่เป็นข้าราชการประจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน -*บรรลือ สุรินทร์ศิริรัฐ* 40
บทบาททางการเมืองของวุฒิสภา : ศึกษาเฉพาะกรณีวุฒิสภาไทยชุดที่ 6 (22 เมษายน 2522 - 18 มีนาคม 2526) -*พีรศักดิ์ จันทวรินทร์* 41
ผลกระทบของระบบ 2 สภาต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย พ.ศ. 2475-2527 -*ทวีพงศ์ แสงสุวรรณ* 42
ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร : ศึกษากรณีการควบคุมคณะรัฐมนตรี โดยสภาผู้แทนราษฎรของไทย (พ.ศ. 2526-2529) -*ร้อยตำรวจโท ชูชาติ น้อยคนดี* 43
การยุบสภาในประเทศไทย -*กาญจนา เกิดโพธิ์ทอง* 43

พรรคการเมือง/การเลือกตั้ง

กำเนิดพรรคการเมืองในประเทศไทย -*ขจัดภัย บุรุษพัฒน์* 44
ระบบเลือกตั้งและผลสะท้อนต่อพรรคการเมืองในประเทศไทย -*ธารินี ภาวะสุทธิการ* 45
ลักษณะและพฤติกรรมของพรรคการเมืองในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา -*พนม ภัยหน่าย* 45
การศึกษาเชิงเปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลากับพรรคสหประชาไทย -*ร้อยตำรวจตรี ธงไชย แสงประดับ* 46
ความผูกพันพรรคการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร -*ชุมพล แพร่หลวง* 47
พรรคการเมืองกับการสร้างผู้นำทางการเมือง -*ร้อยตำรวจเอก วีรัตน์ แก้วกล้า* 48
การก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมืองไทย -*มุรธาธีร์ รักชาติเจริญ* 49
การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม -*ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ* 49
ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย -*บุญธรรม เลิศสุขีเกษม* 50

การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2529 : ศึกษาเปรียบเทียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดและที่ไม่เคยเป็น -*ดนัย มูสา* 50
การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย -*สาธิต ชวะโนทัย* 51
ยุวประชาธิปัตย์ในฐานะองค์กรเสริมสร้างพัฒนาการของพรรคประชาธิปัตย์ -*รัฐการ มิฆเนตร* 51
การก่อตั้งและพัฒนาการของพรรคชาติไทย -*วีณา เรืองสกุล* 52
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผลสะท้อนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร -*วรสิทธิ์ โรจนพานิช* 52
ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2506) -*ชัยวัฒน์ สารสมบัติ* 53
ฝักฝ่ายทางการเมือง : ศึกษากรณีการแบ่งแยกฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์ -*นิโรจน์ ขอคงประเสริฐ* 54
พฤติกรรมของการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้แทนราษฎร อำเภอเมือง นครปฐม เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 -*วิวัฒน์ ไทยวิวัฒน์* 54
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ศึกษาเฉพาะกรณีการเตรียมการและการดำเนินการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทย -*ยุเรศ ศุภกาญจน์* 55
พฤติกรรมการเลือกตั้งทางการเมืองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดลพบุรี -*พิชัย อยู่คง* 55
พฤติกรรมการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 8 กรุงเทพมหานคร -*กนก บิณศิรวานิช* 56
การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีที่ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร -*จิรายุทธ วัจนะรัตน์* 57
การออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอป่าติ้ว : ศึกษากรณีการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอัตราสูง -*ไพรัตน์ เดชาเสถียร* 58
ความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี -*สุริยัณห์ จิรสัตย์สมุทร* 59
พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนกับการพัฒนาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง เขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2529 -*เดชา ไจยะ* 59
ปัญหาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งในระบบการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 -*ร้อยตำรวจเอก ปิยะพันธ์ ปิงเมือง* 60
การศึกษากรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับเลือกตั้ง -*เสนีย์ คำสุข* 60
กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร -*สำฤทธิ์ ราชสมณะ* 61
การบริหารคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง : กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2529 -*เพิ่มพงษ์ เชาวลิต* 62
การซื้อ-ขายคะแนนเสียงเลือกตั้ง ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ในเขตตำบลแชง-บาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ -*ชาญศักดิ์ ถวิล* 63
การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ -*สมศักดิ์ พฤกษ์ไพบูลย์* 65
พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม 2531 -*ฐิตินันทนา เวตติวงษ์* 66
นายอำเภอกับการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทนายอำเภอแม่จริม กับอำเภอเมืองจังหวัดน่าน -*กัมพล บุณณะ* 67
กระบวนการและพฤติกรรมการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 -*พิทยา เศรษฐพิทยากุล* 67

การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 -*นฤพนธ์ เศรษฐสุวรรณ* 68
พฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2523 -*รังสิต วงศ์ทองดี* 69

ประชาธิปไตย/โครงสร้างอำนาจ/ผู้นำ

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ -*ธงทอง จันทรางศุ* 70
ปัญหาการจัดตั้งศาลปกครองในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงสร้างและอุปสรรค -*อรรถพร สุวัธนเดชา* 71
ภูมิหลัง แรงจูงใจ และพื้นฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย -*อุษา ว่องวงศ์ภพ* 71
ระบบการเมืองไทย : ความเป็นสมัยใหม่ที่ไร้การพัฒนา -*นพพร อัจฉริยวนิช* 72
ระบบคณะรัฐมนตรีไทย -*อรรฆย์ ฟองสมุทร* 73
บุคลิกภาพทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร -*วีระชัย คงนุกูล* 74
ชนชั้นนำ อำนาจ และโครงสร้างอำนาจชุมชน : การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสองหมู่บ้านในชนบทภาคเหนือ -*สมจิต ปัญญาศักดิ์* 75
ชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจชุมชน และทัศนคติทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีสองหมู่บ้านในโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ -*ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี* 76
การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) -*ชวลิต ทรงกิตติ* 78
การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2481 -*สุรพันธ์ บุณยมานพ* 78
การลาออกจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 24 กรกฎาคม 2487 -*อดุลย์ กอวัฒนา* 79
ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (2487-2490) -*ชวน ทองมี* 80
รัฐบาลไทยสมัยนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี (31 สิงหาคม - 16 กันยายน 2488) -*วิจิตร วิชัยสาร* 80
ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 -*สุรพันธ์ ทับสุวรรณ์* 81
รัฐบาลผสมในการเมืองไทย -*สันติ ทางธนกุล* 81
ปัญหาด้านเสถียรภาพของรัฐบาลผสมในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐบาลผสม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช -*สมาน ทองศรี* 82
เสถียรภาพรัฐบาลผสมของไทย : ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลชุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (17 มีนาคม 2518-12 มกราคม 2519) กับรัฐบาลชุด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (20 เมษายน - 6 ตุลาคม 2519) -*ถวิล เปลี่ยนศรี* 83
บทบาทผู้นำทางการเมืองของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ -*พันตำรวจตรี เสรี บัวแก้ว* 83
ชนชั้นนำทางการเมืองไทยกับการกำหนดนโยบาย : ศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย 2522-2525 -*จุมพล หนิมพานิช* 84
กระบวนการกำหนดนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบท -*สมศักดิ์ ขันติวิริยะโยธิน* 85
นโยบายกับมติของคณะรัฐมนตรีไทยระหว่าง พ.ศ. 2518-2523 -*อนันต์ ภักดีประไพ* 87
วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย -*ปริญญา อุดมทรัพย์* 87
การปรับบทบาทของทหารไทยหลัง พ.ศ. 2516 - ปัจจุบัน : ศึกษากรณีมิติของการพัฒนาเพื่อความมั่นคง -*วิชชุกร นาคธน* 88

การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำคัญที่เกี่ยวข้อง -*พันธ์ศักดิ์ ศาสนอนันต์* 89
แรงจูงใจในการเป็นนักการเมือง : ศึกษากรณีนักการเมืองของจังหวัดเชียงราย -*บำเพ็ญ บินไทยสงค์* 89

ประชาธิปไตย/กลุ่มพลังทางการเมือง/กลุ่มผลประโยชน์

ตำรวจกับการเมืองไทย -*สิริวุฒิ หงษ์พานิช* 90
การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองของไทย -*มิศรา สตะเวทิน* 91
บทบาทสถานภาพขององค์กรสิทธิมนุษยชนในการเมืองไทย : ศึกษากรณีสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน -*ชไมพรรณ สุวัตถี* 91
บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย -*อภิชัย สรสิริ* 92
แรงงานกับปัญหาการนัดหยุดงานในประเทศไทย -*ชาญชัย รามโกมุท* 93
บทบาทของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ในการระงับข้อพิพาทแรงงานของไทย -*เพียงใจ ธรรมสุจริต* 94
การก่อตัวและบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงานในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงระหว่างปี 2515-2519 -*ทัศนัย สุวรรณศิลป์* 95
การก่อตัวและบทบาทของสภาองค์การลูกจ้าง ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย -*ชวัชชัย วงษ์มณฑล* 96
กระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย -*สุนทร ลีชีทวน* 96
การเมืองท้องถิ่น : ศึกษาบทบาทผู้นำชาวไร่อ้อยในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ -*นันทนา นันวโรภาส* 97
ผู้นำศาสนาอิสลามกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตหนองจอก มีนบุรี บางกะปิ พระโขนง -*ชวลิตชำรง โกฏิตระกูล* 98
ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย -*ตระกูล มีชัย* 98
นักธุรกิจกับการเมือง : การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง -*ประกาศศักดิ์ ธานินพงศ์* 99
ชนชั้นนำทางธุรกิจกับการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง -*วิสุทธิ์ ธรรมวิริยะวงศ์* 100
สถาบันธุรกิจไทยกับบทบาททางการเมือง : ศึกษากรณีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองของผู้นำสถาบันธุรกิจ -*สุณี โรจน์ชีวิน* 101
นักธุรกิจในการเมืองไทย : กรณีศึกษามูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง -*นคร เสรีรักษ์* 101
นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย : การศึกษานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -*สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์* 102
การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง -*มานะศรี ยงเจริญ* 103
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง -*ชาตรี ทองสาริ* 104
ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย -*ฉันทนา ธัญญะเศรษฐ์* 105
มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 -*พยนต์ อัศวพิชยนต์* 106

วิกฤติการณ์ทางการเมือง/การปฏิวัติ/รัฐประหาร

การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทย -*เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์* 107
ผลสะท้อนของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่มีต่อกระบวนการเมืองในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2495 -*เจษฎา อุรพีพัฒนพงศ์* 108
ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. 2490 -*สุชิน ตันติกุล* 109
กบฏแมนฮัตตัน -*สุดา กาเดอร์* 110

กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492) -*สุเพ็ญ ศิริคูณ* 110
การปฏิวัติ 2501 กับผลสะท้อนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง -*จำนงค์ ใจเที่ยง* 111
สื่อมวลชนกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย -*ระวีวรรณ ประกอบผล* 112
กบฏสันติภาพ -*วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์* 113

ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง-ผู้นำ ปัญญาชน

ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ : ระยะเริ่มแรก (พ.ศ. 2443-2477) -*ทิพวรรณ บุญทวี* 113
รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500-2506) -*ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา* 114
ความคิดทางการเมืองของนักธุรกิจไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดของบญชู โรจนเสถียร -*วิรัช ประเสริษโฐ* 115
ความคิดทางการเมืองของสด กูรมะโรหิต -*อดุลย์ มณีโรจน์* 115
ความคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์ -*สมชัย ศรีเจริญเวช* 116
ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ -*ชลธี ยังตรง* 116
อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ -*พงศ์เชษฐ์ รุจิระชุณห์* 117

ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง/ทัศนคติ/การมีส่วนร่วม

ทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทยที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมือง -*อานนท์ ภักดีวงค์* 118
ทัศนคติทางการเมืองสมาชิกวุฒิสภาต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย -*โยธิน มีจันทร์* 119
ความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎรไทย ปี 2526 -*วิศิษฏ์ เอี่ยมบริบูรณ์* 119
ความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาต่อการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกรัฐสภาปี พ.ศ. 2535 -*จรวยพร สุวรรณพันธุ์* 120
ค่านิยมทางสังคมและทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาไทย (2522) -*ร้อยตำรวจตรี อมร ราชณรงค์* 121
ทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมืองไทย -*ร้อยตำรวจเอก พิสัณห์ จุลดิลก* 121
การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออากาศไทย -*บุญชาติ พรหมพูล* 123
ทัศนคติของนายตำรวจที่มีต่อการเมืองและการบริหารราชการ ศึกษาเฉพาะกรณีนายตำรวจ นักเรียนสารวัตรและผู้บังคับกอง รุ่นที่ 10 -*สุวรรณ สุวรรณเวโช* 124
ทัศนคติในทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ -*ชวลิต ภัยลี้* 124
ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล -*ร้อยตำรวจเอก เรืองศักดิ์ จริตเอก* 125
การเรียนรู้ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยทหารบก -*ร้อยเอก ไสว จันทรุจิรากร* 126
ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันของกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ -*สุรพาสน์ ทัพภมาน* 127
ทัศนคติทางการเมืองของทหารต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนายทหารระดับพันเอกของกองทัพบกที่เข้ารับการศึกษาในวิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักชุดที่ 28 ประจำปีการศึกษา 2526 -*ประสาท เปี่อรุณ* 128
ทัศนคติของทหารต่อสาเหตุรัฐประหาร : ศึกษาเฉพาะกรณีนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำ ชุดที่ 60 -*วิทวัส รชตะนันทน์* 129
ทัศนคติของทหารต่อการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีทหารที่รับราชการในกรมข่าวทหารบก -*ศิริลาภ ศรีอุทัย* 130
บุคลิกภาพและทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ -*ชารินทร์ จันทราทิพย์* 131
ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย -*สมพงษ์ ใหม่วิจิตร* 131

การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทย -*ทรรศนีย์ ปัจจุสานนท์* 132
การอบรมและเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรือไทย -*สนิท จรอนันท์* 133
ความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร
-*สมพร เชียวเม่น* 133
บทบาทของระบบราชการในการพัฒนาสถาบันทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นและทัศนคติของสมาชิกสถาบัน
การเมืองการปกครองท้องถิ่นต่อบทบาทของระบบราชการ ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัด
จังหวัดตรังและสมุทรสงคราม -*อิสเรศ ฐิติมานะกุล* 134
ความสนใจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของข้าราชการไทย -*ศักดิ์ชัย ประจง* 135
ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล -*เกรียงศักดิ์ สุเมธอมรรัตน์* 135
วัฒนธรรมทางการเมืองของข้าราชการระดับอำเภอ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
-*อภิวัฒน์ พลสยาม* 136
ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำแหน่งหัวหน้า
ฝ่ายและหัวหน้าแผนก สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการปกครอง และกรมการพัฒนาชุมชน
-*มธุรส ใหญ่ขยัน* 137
ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการระดับ 3-6
-*นันทพร พงศ์อิศวรานันท์* 138
ความเชื่อในพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์และความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย
-*พลศักดิ์ จิรไกรศิริ* 139
วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพมหานคร -*พลศักดิ์ จิรไกรศิริ* 140
ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี
-*วิชิต นวลแก้ว* 140
ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา
ในจังหวัดสมุทรสาคร -*ปรีชา ดงมณี* 141
บุคลิกภาพกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูประชาบาล จังหวัดอุบลราชธานี -*ประยงค์ บัตรสมบูรณ์* 142
การสื่อสารทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี -*อัครเมศวร์ ทองนวล* 142
วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีความมีสมรรถนะทาง
การเมืองแบบไพร่ฟ้า และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง
-*วิชัย ภู่โยธิน* 144
ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาครูวิทยาลัยครูจันทรเกษมต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในประเทศไทย
-*จงกล ปึงตระกูล* 145
การศึกษาเปรียบเทียบ บุคลิกภาพทางการเมืองระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียง-
เหนือของประเทศไทย -*เด่น พลวิเศษ* 146
บุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครู : ศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง
-*นพดล มหาวิริยะกูล* 147
การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทยและความสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางสังคม
-*วรวุธ วงศ์กิจจาเลิศ* 147
วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา -*วัชรินทร์ ชาญศิลป์* 148
วัฒนธรรมการเมือง ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่
มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทน -*วงศ์ เลิศไพศาล* 149
ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย -*ไกรวุธ จิระบุตร* 150

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : การศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ -*วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน* 151
การศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ -*ปราโมทย์ สันตยากร* 151
ความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย : ศึกษากรณีนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -*ปวิธาน ชำนิประศาสน์* 153
ความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบท -*ชลอ ใบเจริญ* 154
สังคมประกิตการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาและยะลา -*ทรงพล สวาสดิ์ธรรม* 155
การกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านหนังสือเรียน : วิเคราะห์หนังสือเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 -*ปรีชา ธรรมวินทร* 155
มโนภาพของนักเรียนไทยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทางการเมืองในด้านการสนับสนุนที่มีต่อรัฐบาลกับการหยามเหยียด (Cynicism) ทางการเมืองและสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ และโรงเรียนศรีวิกรม์ -*ธาดา อังศุโชติ* 156
ความสำนึกต่อชาติของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ -*สุวรรณี กุลวิจิตรรังสี* 157
ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพมหานคร -*สุชาติ ราษฎร์ดุษดี* 158
การเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : ศึกษาทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด -*กิตติ อมตชีวิน* 159
ผลของการเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน -*สกนธ์ จันทรักษ์* 160
วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรในภาคกลาง -*สมบัติ ธำรงธัญวงศ์* 161
การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร -*สายทิพย์ สุคติพันธ์* 162
ทัศนคติของนายจ้างที่มีต่อสหภาพแรงงานในเขตจังหวัดสมุทรปราการ -*อำมร เขมะอุดม* 163
ทัศนคติทางการเมืองของกรรมกร ศึกษาเฉพาะกรณีสหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร -*วรภาส รุจิโภชน์* 164
ทัศนคติทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงานไทย -*บุญฤทธิ์ แสนพาน* 164
การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้านครหลวง -*วีรวัฒน์ เปรมประภา* 166
ความคิดเห็นการเมืองของคนงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลาง -*พีระ ชาญชัย* 167
การเมืองในการริเริ่มนโยบายประกันสังคมของไทย -*สันโดษ เต็มแสวงเลิศ* 168
การศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานคร วันที่ 4 เมษายน 2519 -*วิภาภรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา* 169
ทัศนคติของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 5 เมษายน 2519 : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี -*สมเกียรติ ส่งสัมพันธ์* 170
ทัศนคติทางการเมืองของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม : ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และทัศนคติต่อรัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ -*กอบศักดิ์ พฤฒิพิทักษ์* 171
ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย -*ชัยวัฒน์ รัฐขจร* 171

ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
-สุนันท์ ยังเกิดโชค 172
ความอดกลั้นทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ *-เทพประสิทธิ์ วงษ์ท่าเรือ* 173
ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าเย้า *-ประสาน สิทธิชุม* 175
การจัดตั้งสถาบันการศึกษาในทางการปกครองประเทศไทย : บทศึกษาเฉพาะกรณีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในลักษณะที่เป็นอุปกรณ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยเริ่มต้นในประเทศไทย *-บุญเย็น วอทอง* 176
ประชาธิปไตยแบบไทย : บทศึกษาผลการนำแนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในเมืองไทย
-พันตำรวจโท ชาญวุฒิ วัชรพุกก์ 177
ศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมือง *-ร้อยตรี ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล* 179
ประเมินผลนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย : เปรียบเทียบอุดมการณ์ของประชาชนในเขตกับนอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยของอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา *-วินัย ดิยานนท์* 180
ความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการศาลาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลาประชาธิปไตยบ้านศรีเจริญ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก *-วัฒนา เลิศธรรมเทวี* 181
แง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองของมังกรห้าเล็บ และเปลว สีเงิน *-สาธิต ยุวนันทกาญจ์* 181
เพลงเพื่อชีวิต : การนำเสนออุดมการณ์ใหม่ (ศึกษาเฉพาะช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519)
-ลือชัย จิรวินิจนันท์ 182
เพลงปลุกใจไทย (พ.ศ. 2475-2525) : การวิเคราะห์ทางการเมือง *-ร้อยตรี สิรินทร กีรติบุตร* 182
อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง *-พิบูลย์ หัตถกิจโกศล* 183
การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2530)
-นฤมล ทับจุมพล 184
การ์ตูนการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 *-นฤมล เรืองณรงค์* 185
ความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง *-สุชาติ เวโรจน์* 185
การสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหาดสูง อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และหมู่บ้านิคมเกษตรกรรมทหารผ่านศึกเชียงราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
-วรงค์ รุ่งรุจิไพศาล 186
วัฒนธรรมการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร
-มนูญ ศิริวรรณ 187
ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร
-ธีรพล เกษมสุวรรณ 188
ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนในบริเวณชายแดนภาคใต้ *-โกสิทธิ์ สว่างโรจน์* 189
การวิเคราะห์การเมืองไทยช่วงปี 2516-2519 *-จตุพร บุรุษพัฒน์* 189

ประชาธิปไตย/การเมืองการปกครองท้องถิ่น

แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (2453-2458) *-สนธิ เตชานันท์* 190
แนวความคิดในการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่นไทย 2518-2521 *-ทินภัทร ทำลังเอก* 191
การพัฒนาการปกครองท้องถิ่นไทยในระยะ พ.ศ. 2517-2519: ศึกษาในด้านนโยบายการกระจายอำนาจ
-ชโลธร ผาโคตร 192
วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี
-มณฑล มีอนันต์ 193

บทบาทของข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคในการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีภาคใต้ของประเทศไทย -*สุคิด ลั่นซ้าย* 193
ผลกระทบของภูมิหลัง ทัศนคติทางการเมือง และแรงจูงใจทางการเมืองที่มีต่อบทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลาง -*วัฐฐะ สิริธรังศรี* 195
แรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม -*พิเชษฐ ลิขฌรังษี* 196
ชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ -*นิคม สุวรรณรุ่งเรือง* 197
ผู้นำชุมชนชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ศึกษาเฉพาะกรณีปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและการสร้างอำนาจให้กับตน -*ไพฑูรย์ โพธิสว่าง* 197
ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครกรุงเทพ -*ประมวล รุจนเสรี* 198
การปฏิรูประบบบริหารราชการนครหลวง -*พงษ์ศักดิ์ เสมสันต์* 200
พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร -*จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์* 200
บทบาทการสำรวจประชามติในฐานะข่าวสารการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 -*นฤพนธ์ เศรษฐสุวรรณ* 202
บทบาทสำนักงานแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก -*พิศณุ เจริญนุกูล* 202
การปฏิบัติหน้าที่ของสภาเขตในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปนครหลวง -*กอบชัย บุญอรณะ* 203
การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร (ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการรองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518) -*สุรพล สายพันธ์* 203
การศึกษาประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนของเขตของกรุงเทพมหานคร -*สุดจิต จันทรประทิน* 204
อิทธิพลของข้าราชการฝ่ายปกครองในฐานะผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำแหน่งนายอำเภอ -*เผด็จ โสมจะบก* 205
ปัญหาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ -*ถาวร พรหมมีชัย* 206
บทบาทในทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ -*ไพรัชต์ สุนทรีวงศ์กมล* 207
พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2825 -*ศุภชัย เอี่ยมละออ* 207
บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่: ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ -*สมศักดิ์ คณาคำ* 208
นายกเทศมนตรีในประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนายกเทศมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งกับนายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง -*ร้อยตรี ทรงศักดิ์ พิพัฒนเดชา* 209
การบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองนนทบุรี เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2510 -*ปฐม มณีโรจน์* 209
ภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี -*ถวิล ไพรสณฑ์* 210
ความขัดแย้งในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการขอขยายเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช -*ประดิษฐ์ ทิพย์สุมาลัย* 211
ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคณะเทศมนตรีกับสภาเทศบาล ศึกษาเปรียบเทียบถึงกรณีของเทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลตำบลแก่งคอย และเทศบาลตำบลหนองแค -*จงศักดิ์ สุวรรณประดิษฐ* 212
ความขัดแย้งในการบริหารงานเทศบาลระหว่างคณะเทศมนตรีกับพนักงานเทศบาล: ศึกษาถึงบุคลิกภาพทางการบริหารงานนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาล -*สมเจตน์ พันธุโฆษิต* 213
การคลังขององค์กรท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีการคลังของเทศบาล -*วีระ รอดชีวัน* 214

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริการสาธารณะของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา -*ประหยัด ยะคะนอง* 215
การศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของความรู้สำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน -*นนทลี หวังเทอดเกียรติ* 216
ความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ -*สมพงษ์ บุญประดิษฐ์* 216
การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ -*อโณทัย วัฒนาพร* 217
ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทนักการเมืองท้องถิ่น -*อภิชาติ โตดิลกเวชช์* 217
ประสิทธิผลของการใช้หนังสือพิมพ์เป็นตัวการให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง ศึกษากรณีเทศบาลนครเชียงใหม่ -*ฉัตรกุล ชื่นสุวรรณกุล* 218
บทบาทของการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมการปกครองของตนเองในอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี -*สมิตร กิจจาหาญ* 219
ผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น: การศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2522 -*ยุติศักดิ์ เอกอัคร* 220
โครงสร้างอำนาจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของชนชั้นนำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีชนชั้นนำตำบลหนึ่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง -*กมล ประเสริฐกุล* 221
การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา -*เสน่ห์ นนทะโชติ* 222
ผลกระทบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่อการพัฒนาทางการเมือง: กรณีศึกษาของหมู่บ้านเกษตรกรรมแสลงพัน -*สมยศ เทียมชัยบุญทวี* 223
การปกครองท้องถิ่นและพื้นฐานการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาสภาตำบลม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร -*พูนศักดิ์ วาณิชวิเศษกุล* 224
บทบาทของนายอำเภอในการส่งเสริมภารกิจของสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี -*พีระศักดิ์ พูนเดช* 225
บทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบทปี 2523 : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม -*ว่าที่ร้อยตรี อำนวย ปรัตถจริยา* 225
บทบาทของสภาตำบลในการดำเนินงานโครงการสร้างงานในชนบท: ศึกษาความรู้ ความเข้าใจและทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการ เปรียบเทียบคณะกรรมการสภาตำบล ราษฎรที่ทำงานในโครงการและราษฎรที่ไม่ได้ทำงานในโครงการ ปี 2525 อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ -*ประสิทธิ์ การกลาง* 226
บทบาทของสภาตำบลในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก: ศึกษาในกรณีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา -*จิตรา พรหมชุติมา* 227
การแทรกแซงของระบบราชการต่อสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกับสภาตำบล ในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม -*จำลอง โพธิ์สุข* 228
ความรู้และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดอุบลราชธานี -*ชัยยศ ศิริรัตนบวร* 229
ปัญหาและทางเลือกในการปรับปรุงสภาตำบล -*วรเกียรติ สมสร้อย* 229
ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย: ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ พ.ศ. 2528 -*ประทีป จงสืบธรรม* 230
ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย -*สมิหรา จิตตลดากร* 231

การปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลของอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี -*ราชันย์ สารวรางกร* 233
สมาคมจีนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีสมาคมจีนจังหวัดพิษณุโลกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ปี พ.ศ. 2528 -*หรรณพ พุกจันทร์* 233
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบสุขาภิบาล ศึกษาจากกรณีสุขาภิบาลพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ -*ประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์* 234
สุขาภิบาล การศึกษาถึงสิทธิของประชาชนในการปกครองตนเอง -*ร้อยตรี ธงชัย ทรงประศาส์น* 234
การศึกษาเชิงวิเคราะห์อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของนายอำเภอในการบริหารสุขาภิบาล -*อนุ สงวนนาม* 235
แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้ง และประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง -*ว่าที่ร้อยตำรวจตรี จรัญ วงศ์สวัสดิ์* 237
การปกครองตำบลและหมู่บ้านของประเทศไทย -*ร้อยตรี อยุธย์ คชพิมพ์* 237
การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน -*ถวัลย์ วรเทพพุฒิพงษ์* 238

สาขาสังคมศาสตร์อื่น ๆ

ประชาธิปไตย/ทัศนคติ/ความคิดทางการเมือง

การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านพุม่วง -*พีระพงษ์ ศรีเหนี่ยง* 239
เปรียบเทียบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก -*เดือนใจ เกียวชี* 240
การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย -*อนุสรณ์ ทรงประสิทธิ์* 240
ความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร -*เพชร มีกลาง* 241
การศึกษาเปรียบเทียบความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนไทยพุทธ และนักเรียนไทยมุสลิม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ -*จีระศักดิ์ นาคเสวี* 242
การศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนช่างฝีมือทหาร -*เรืออากาศเอก สัมฤทธิ์ ทองอินทร์* 242
ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนายทหารสัญญาบัตรในกรมกิจการพลเรือนทหารบก -*พันเอก ศุภฤกษ์ ชินะโชติ* 243
ทัศนคติของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 6 ที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย -*ประโยชน์ หิรัญภัทร์* 243
ทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อการเมืองและระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย -*สุจินต์ ขาวแก้ว* 244
ทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" -*สมโภชน์ สุวรรณรัตน์* 244
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ -*สุนทร พูนเอียด* 245
ลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภากับอุดมการณ์ประชาธิปไตย -*พันเอก มนูญ รูปขจร* 245

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนชนบทในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี -*นพพล สำเภาเงิน* 246
วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง -*หัสดิน ปิ่นประชาสรร* 246
วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร -*ประภาส สุทธิอาคาร* 247
ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย -*สมศักดิ์ พัวพันธุ์* 248
ความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการจัดตั้งสถานคาสิโนในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ -*ชาติชาย โทสินธิติ* 248
ความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการเตรียมชุมชนรับบริการขั้นพื้นฐานในจังหวัดบุรีรัมย์ ช่วงปี 2527-2529 -*เสริม ไชยณรงค์* 249
ความคิดเห็นของสมาชิกสภาจังหวัดที่มีต่อการควบคุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดภูเก็ต พะเยา พิษณุโลก และนครสวรรค์ -*เดชา ปิ่นแก้ว* 250
หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนกับการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะความรู้ ความเข้าใจและบทบาททางการเมืองของราษฎรในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดปราจีนบุรี -*พันเอก ประพจน์ สาวาโย* 250
บทบาทของนักศึกษาวิชาทหารในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย -*พันเอก อุกฤษ ทิพพะพาทย์* 251
ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการปกครองในการพัฒนาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดทหารบกลพบุรี -*พันเอก ขจัด เกียรติประจักษ์* 253

ประชาธิปไตย/บุคลิกภาพ

การศึกษาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ในเขตการศึกษา 1 -*ธรรมรัตน์ รัมมนต์* 254
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูในพื้นที่แทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี -*สนธยา พลศรี* 254
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตพื้นที่ยากจน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอฉวางและอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช -*โกวิทย์ พวงงาม* 255
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอ -*อดิศักดิ์ เทพอาสน์* 255
บุคลิกภาพกับพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่น -*กิตติมิ์ บุญชูวิทย์* 256

ประชาธิปไตย/การมีส่วนร่วม

การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง -*ชลัช จงสืบพันธ์* 257
กลุ่มการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง -*ดวงลักสม์ พันธุลำไย* 258
การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร -*ประสิทธิ์ สันติกาญจน์* 258
การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) ปี 2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น -*ร้อยเอก อนุภรณ์ สุวรรณสทิศกร* 259
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ -*สุรปรีชา ลาภบุญเรือง* 259

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร
-บุญยิ่ง โหมดเทศน์ 260
การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำจังหวัดกาฬสินธุ์ *-ศันสนะ ตันติชาติ* 261
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครพนม
-เทวินทร์ ตติยรัตน์ 262
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง *-แพทยา แก้วพวง* 262
การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี *-สาธิต วินุราช* 263

ประชาธิปไตย/การเรียนการสอน

การสอนเพื่อพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ *-สายสมร อินทรวิมล* 264
ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ *-นเรศ ปิยะพันธุ์* 264
การเปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษาเรื่อง "สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" โดยใช้วิธีสอนแบบอุปมาน อนุมานกับการสอนปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองน้ำใสวิทยาคาร จังหวัดปราจีนบุรี
-สมคิด ศรีวิรัญ 265
การเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ กับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
-ชาลี อุเจริญ 265
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยวิธีสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนแบบปกติ วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง "การเมืองการปกครอง" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสาลวัน จังหวัดนครปฐม *-กนก ปิ่นตบแต่ง* 266
บทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร *-ชัยยงค์ ธุรารัตน์* 266
การจัดสภานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร
-ชัยยา โชติดิลก 266

ประชาธิปไตย/การเมืองท้องถิ่น

คณะกรรมการหมู่บ้านกับความมั่นคงของชาติ *-ฉลอง วงษา* 267
ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา *-ร้อยตรี กิตติ ประทุมแก้ว* 269
เทศบาลกับความมั่นคง *-นพรัตน์ เวชชศาสตร์* 270
ศาลหมู่บ้าน: สถาบันทางสังคมเพื่อระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน *-เชาวน์วัศ สุดลาภา* 271
สภาตำบลกับความมั่นคงของชาติ *-ยง ภักดี* 274
รายได้ท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน *-หม่อมราชวงศ์จตุมงคล โสณกุล* 276

ประชาธิปไตย/กลุ่มผลประโยชน์

บทบาททางการเมืองต่อการบริหารรัฐวิสาหกิจ *-ปองพล อดิเรกสาร* 278
บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลกับความมั่นคงแห่งชาติทางการเมือง *-บุญชอบ พรหมศรี* 278
โลกทัศน์ทางการเมืองของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทย *-สมโภชน์ ศรีมารุต* 279

ประชาธิปไตย/การพัฒนา

การพัฒนาประชาธิปไตยตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบัน -*พลตรี สุพัตร์ สารสิน*..... 281
การพัฒนาระบบพรรคการเมืองเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
-*ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*..... 282
การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2520-2531) -*ภูมรัตน ทักษาดิพงศ์*..... 283
บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุข -*ชั้น พูลสมบัติ*..... 285
ประชาธิปไตยครึ่งใบ : การเมืองไทยในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ -*ลิขิต ธีรเวคิน*..... 286
พรรคการเมืองกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติ
พรรคการเมือง พ.ศ. 2524 -*สนิท รุจิณรงค์*..... 286
ระบบการเมืองของไทย -*นาวาเอก ประทีป คลังทอง*..... 288
ระบอบประชาธิปไตย : การเมืองในทัศนะของผู้ว่าราชการจังหวัดของไทย พ.ศ. 2533-2534
-*สนิทวงศ์ อุเทศนันท์*..... 288
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการประจำ : ศึกษาเปรียบเทียบข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร
-*นาวาอากาศเอก มาโนช เวชพันธุ์*..... 290

ประชาธิปไตย/ระบบรัฐสภา

กฎหมายรัฐธรรมนูญกับความมั่นคงทางการเมือง -*พลตำรวจตรี ประสาน วงศ์ใหญ่*..... 290
กระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
-*พินิต อารยะศิริ*..... 291
ความมั่นคงของชาติจากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2531 -*พลตรี อำพน อมรวิสัยสรเดช*..... 295
แนวโน้มของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และระบบการเมืองไทย : ปัญหาความไม่สอดคล้องกัน
-*พลตรี สามารถ ภาวิไล*..... 296
ระบบรัฐสภากับความมั่นคงแห่งชาติ -*พลตรี ศิรินทร์ ฐูปกล่ำ*..... 298
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กับความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2533 -*พลตรี กมล ทัพพะรังสี*..... 300

สาขาประวัติศาสตร์

ประชาธิปไตย/ประวัติศาสตร์ความคิด

ความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการปรับตัวของรัฐระหว่าง พ.ศ. 2398-2475

ไพจิตร ไหลงาม
ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2523

จุดมุ่งหมายของการทำปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ เพื่อต้องการวิเคราะห์ถึงความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการปรับตัวของรัฐระหว่าง พ.ศ. 2398-2475 โดยมุ่งศึกษาเรื่องภูมิหลังของแนวความคิดการเมืองไทย มูลเหตุที่กระตุ้นให้เกิดความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ลักษณะความเคลื่อนไหวของความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การปรับตัวของรัฐต่อความคิดประชาธิปไตย และผลสะท้อนอันเกิดจากความคิดประชาธิปไตย และการปรับตัวของรัฐ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าแนวความคิดราชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยมาโดยตลอดนับตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและหลังจากการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศแล้ว ความคิดทางการเมืองดังกล่าวได้เปลี่ยนรูปไป โดยปัญญาชนกลุ่มหนึ่งมีความเชื่อมั่นการปกครองแบบประชาธิปไตยจะนำชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า จึงเรียกร้องให้รัฐแก้ไขแบบแผนการปกครองเสียใหม่ ในลักษณะที่เป็นทั้งการกราบบังคมทูลโดยตรงและด้วยวิธีเสนอผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ กระแสความคิดใหม่นี้ได้ดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งเกิดการปฏิวัติใน พ.ศ. 2475 ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมารัฐมิได้เพิกเฉยต่อความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หากได้พยายามปรับตัวเองเลียนแบบวิธีการตะวันตกด้วยการสร้างสถาบันการเมือง การฝึกทดลองการปกครองตนเองในท้องถิ่น และในที่สุดก็เตรียมพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่รัฐต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงภายในประเทศหลายประการ อาทิ การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก ความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศอันเนื่องมาจากปัญหาชาวจีน ประชาชนยังขาดความรู้และประสบการณ์ในวิถีทางประชาธิปไตย เป็นต้น จึงเป็นผลให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจ ทั้ง ๆ ที่รัฐก็มีนโยบายที่จะนำประเทศไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแน่นอน

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
รองศาสตราจารย์สาคร ช่วยประสิทธิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ

แนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

หม่อมหลวงวัลย์วิภา จรูญโรจน์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่องแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการศึกษาเรื่องดังกล่าว ปัญหาที่สำคัญคือเรื่องข้อมูล กล่าวคือเอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มีบางฉบับที่ไม่ปรากฏนามผู้บันทึก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องแสดงการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลเหล่านั้น พร้อมทั้งศึกษาตัวปัญหาในเวลาเดียวกัน

ได้แบ่งเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ออกเป็น 5 บท

บทที่ 1 เป็นบทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

บทที่ 2 เป็นบทที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ โดยศึกษาถึงปัจจัยภายนอกอันได้แก่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์บ้านเมืองก่อนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ ภูมิหลังและพฤติกรรมของพระองค์ท่าน ปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองในแง่ที่เป็นสิ่งเร้าและเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการแสดงออกถึงแนวพระราชดำริทางการเมือง

บทที่ 3 และบทที่ 4 เป็นบทสำคัญของการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ เพราะเป็นการนำเสนอเรื่องแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ การนำเสนอนี้ใช้เหตุการณ์การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นเส้นแบ่งสมัย ฉะนั้นแนวพระราชดำริทางการเมืองที่นำเสนอจึงแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเป็นกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้นำเสนอในบทที่ 3 และแนวพระราชดำริหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งทรงดำรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ นำเสนอในบทที่ 4

ในบทที่ 3 ซึ่งเป็นการศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้น ได้พยายามศึกษาทั้งในแง่ที่เป็นอุดมคติและความเป็นจริง พยายามเสนอให้เห็นขั้นตอนของแนวพระราชดำริทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นต่อเนื่องกันและคลี่คลายไปตามสภาพการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น

ประการแรกได้หยิบยกเอกสาร 2 ฉบับ คือพระราชบันทึกเรื่อง Democracy in Siam และพระราชบันทึกเรื่องการปกครอง มานำเสนอและวิเคราะห์เพื่อให้เห็นจุดยืนทางการเมืองของพระองค์ท่าน แต่ทว่าเอกสารเรื่อง Democracy in Siam ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญมากในอันที่จะสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ท่าน ในต้นฉบับนั้นไม่ปรากฏชื่อและความเป็นมาของเอกสาร จึงต้องวิเคราะห์และเสนอข้อมูลสนับสนุนเพื่อยืนยันได้แน่ชัดว่าเป็นพระราชบันทึกของพระองค์ท่าน และหามูลเหตุที่ทำบันทึกจากการวิเคราะห์เอกสารทั้ง 2 ฉบับ ทำให้เห็นแนวพระราชดำริของพระองค์ท่านได้อย่างแน่ชัดว่าทรงเชื่อมั่นในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในฐานะเป็นการปกครองประเทศที่เหมาะสมกับเมืองไทยในขณะนั้นมากกว่าระบอบประชาธิปไตย และทรงเลือกที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศ การแสดงออกถึงพระราชดำริดังกล่าวนี้ ปรากฏชัดในเรื่องการจัดตั้งสภาการต่าง ๆ ซึ่งเป็นสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เช่น อภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา สภากรรมการองคมนตรี เราจะศึกษาถึงหน้าที่ โครงสร้าง รูปแบบของสภาทั้งสาม และดูว่าบทบาทของสภาทั้งสามนั้นเป็นอย่างไร ส่งผลสะท้อนฉันใดบ้าง และที่สำคัญคือ ตอบสนองพระราชดำริได้อย่างไร กล่าวคือจะอำนวยให้เกิดการปกครองที่เหมาะสมแก่ประเทศ ซึ่งจะปรับปรุงโครงสร้างทางการบริหาร และคลี่คลายปัญหาความต้องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของคนกลุ่มหนึ่งในสมัยนั้นอันเป็นปัญหาทางการเมืองในขณะนั้นได้อย่างไรนั่นเอง

เนื่องจากการตั้งสภาการต่าง ๆ เพื่อจะยังผลให้เกิดการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศนั้นไม่อาจตอบสนองได้ทันภาวะเหตุการณ์บ้านเมือง ทั้งนี้เพราะความตื่นตัวทางการเมืองได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงมีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีสาระเป็นไปตามแนวความคิดทางการเมืองที่เหมาะสมกับประเทศ และเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้มีการปฏิรูประบอบการปกครองแบบดั้งเดิม สำหรับเรื่องร่างรัฐธรรมนูญนี้ ผู้วิจัยได้เสนอสมมุติฐานขึ้นว่าเป็นร่างรัฐธรรมนูญที่นายสตีเวนส์ร่างขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระองค์ท่าน แล้วแสดงเหตุผลสนับสนุน แต่ยังไม่อาจถือได้ว่าสมมุติฐานดังกล่าวเป็นข้อยุติ

สำหรับบทที่ 4 เป็นการศึกษาถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้พยายามอธิบายและทำความเข้าใจกับการปกครองประเทศตามระบอบใหม่แล้วจึงมาศึกษาถึงพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ท่านภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยศึกษาทั้งในแง่ที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรและปรากฏตามความเป็นจริง ในแง่ที่ปรากฏตามความเป็นจริงนั้นจะศึกษาโดยเพ่งเล็งไปที่เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นตามลำดับ อาทิเช่น พิจารณาสาเหตุสำคัญที่พระองค์ท่านเสด็จนิวัติจากหัวหินสู่พระนครตามคำทูลเชิญของคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เพื่อมาเป็นองค์พระประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ พิจารณาท่าทีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และคณะราษฎร ซึ่งมีต่อกันตามลำดับ โดยถือเอาเหตุการณ์สำคัญ โดยจะพิจารณาว่าก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่ากบฏบวรเดชนั้นมีเหตุการณ์สำคัญใดเกิดขึ้นพอที่จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาท่าทีของคณะราษฎรกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯได้บ้าง ที่ถือเอาเหตุการณ์กบฏบวรเดชเป็นสำคัญ ก็เพราะเป็นเหตุการณ์ที่ยังน่าเคลือบแคลงอยู่เนื่องจากบางคนอาจคิดว่าเป็นความพยายามที่จะรื้อฟื้นระบอบเดิม แต่บางคนอาจคิดว่าเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการเมือง ซึ่งในแง่นี้กบฏบวรเดชก็เปรียบเสมือนเป็นการต่อรอง

อำนาจทางการเมืองนั่นเอง การพิจารณาท่าทีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงอยู่ที่ว่าทรงมองเหตุการณ์กบฏบวรเดชเป็นอย่างไรนั่นเอง

เรื่องการสละราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เป็นจุดสุดยอดของการแสดงออกถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จะมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุแท้จริงและลักษณะของการสละราชย์ โดยพิจารณาจากท่าทีที่ทั้งสองฝ่ายแสดงออก มิใช่อาศัยแต่เพียงพระราชบันทึก ทรงแสดงพระราชประสงค์ในการสละราชย์ และพระราชหัตถเลขาทรงสละราชย์เท่านั้น นอกจากนี้จะพิจารณาถึงเหตุการณ์ทางการเมืองภายหลังที่ทรงสละราชย์แล้ว เพื่อเป็นการปูพื้นความเข้าใจระบบการเมืองซึ่งสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 5 คือบทสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปเนื้อหาทั้งหมดที่ได้มาจากการศึกษาเรื่องนี้ และได้เสนอแนะว่าเราสามารถนำความคิดจากเรื่องดังกล่าวนี้มาใช้เป็นอุทาหรณ์เตือนสติคนในปัจจุบันซึ่งประสบมรสุมเดียวกัน คือ กำลังหาจุดยืนของตนเองได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ย่อมซ้ำรอยได้เสมอ หากเราไม่รู้จักหาบทเรียนเพื่อละเว้นหรือทำตามในสิ่งที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะหรือควรหรือไม่เพียงใด

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ และรองศาสตราจารย์ธิติมา พิทักษ์ไพรวัน*

ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยาม ระหว่าง พ.ศ. 2470-2480

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

ในกระบวนการเปลี่ยนระบอบการปกครองสยามจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ มีปรากฏการณ์สำคัญที่ควรแก่การสนใจสองประการ คือ มีแรงผลักดันทางภูมิปัญญาจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ และมีความเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากในสังคม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาสภาพการณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มสังคมต่าง ๆ ห้ากลุ่ม คือ เจ้านาย ข้าราชการคนชั้นกลาง ราษฎร และผู้นำทางความคิดในระบอบใหม่ ภูมิปัญญาของกลุ่มสังคมที่แตกต่างหลากหลายได้แสวงหาความก้าวหน้าให้บังเกิดแก่สังคมสยาม และได้เสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองรวมทั้งในทางเศรษฐกิจ มีการแสดงออกการประนีประนอม และความขัดแย้งอยู่ในระหว่างปี พ.ศ. 2470 ถึง 2480 ระบอบการปกครองทั้งเก่าและใหม่สามารถดำรงอยู่ได้เพราะมีคำอธิบายในระดับภูมิปัญญาของสังคมรองรับความชอบธรรมอยู่

ผลของการศึกษาพบว่ากระแสภูมิปัญญาหลักซึ่งนำการเปลี่ยนแปลงคือ ลัทธิรัฐธรรมนูญกับความรู้สึกนึกคิดแบบชาตินิยม กระแสแรกมุ่งสถาปนากฎหมายให้อยู่เหนือตัวบุคคล ส่วนกระแสที่สองมุ่งให้รัฐเข้าสนับสนุนและดำเนินการในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งขจัดการแบ่งแยกคนเป็นชนชั้น แต่เนื่องด้วยภายในกระแสภูมิปัญญาหลักโดยเฉพาะลัทธิรัฐธรรมนูญมีความขัดแย้งกัน กับมีความขัดแย้งในส่วนแนวคิดอื่น ๆ ได้มีผลให้การปกครองระบอบใหม่ไม่สามารถตั้งอยู่ได้ด้วยความยินยอมเห็นพ้องตามแบบวัฒนธรรมกฎหมาย ต้องมีการใช้กำลังบังคับ และได้ใช้ความคลุมเครือในทางแนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยเป็นทางออกให้กับหลักการที่ยังคงเป็นปัญหาว่า กฎหมายอยู่เหนือบุคคลหรือบุคคลอยู่เหนือกฎหมาย ในขณะเดียวกันกระแสแนวคิดชาตินิยมได้เสนอให้มี "การปฏิวัติ" ทางวัฒนธรรมด้วยความเชื่อว่าสามารถสร้างชาติไทยให้ก้าวหน้าขึ้นมาได้อีกขั้นหนึ่ง ทั้งนี้มีทหารและข้าราชการเป็นผู้นำ

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์*

ประวัติศาสตรนิพนธ์ไทย พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2516

ยุพา ชุมจันทร์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตรนิพนธ์เป็นแกนกลางสำคัญอันหนึ่งควบคู่ไปกับปรัชญาประวัติศาสตร์ ในขณะที่ปรัชญาประวัติศาสตร์มีบทบาทในฐานะแนวคิดอุดมการณ์ ประวัติศาสตรนิพนธ์ได้มีบทบาทสำคัญในการแปรแนวคิดอุดมการณ์นั้นออกมาเป็นปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานทางประวัติศาสตร์ พร้อมกันนั้นประวัติศาสตรนิพนธ์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นระบบ อันจะส่งผลต่อเนื่องถึงพัฒนาการของการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาประวัติศาสตรนิพนธ์ในช่วง พ.ศ. 2475-2516 เพื่อวิเคราะห์หาแนวการเขียนประวัติศาสตรนิพนธ์ทั้งกระแสหลักและกระแสรองอื่น ๆ ที่เกิด

ขึ้นโดยการศึกษาจากผลงานเขียนประวัติศาสตร์ไทยที่เขียนขึ้น พิมพ์เผยแพร่และมีบทบาทอยู่ในช่วงเวลาที่ศึกษา เนื่องจากประวัติศาสตรนิพนธ์เป็นรูปการแสดงออกทางภูมิปัญญารูปการหนึ่งของสังคม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อม การศึกษาประวัติศาสตรนิพนธ์ไทยจึงจำเป็นต้องศึกษาเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาควบคู่กันไปด้วย

ผลของการศึกษาพบว่า ประวัติศาสตรนิพนธ์ไทยกระแสหลักคือ ประวัติศาสตรนิพนธ์ไทยที่เน้นความเป็นศูนย์กลางที่รัฐชาติ กษัตริย์-ชาตินิยม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างสืบเนื่องมาจากประวัติศาสตรนิพนธ์ไทยแบบพงศาวดาร ในเวลาเดียวกันก็เกิดประวัติศาสตรนิพนธ์กระแสรองคือประวัติศาสตรนิพนธ์ที่ใช้แนวการวิเคราะห์แบบสังคมนิยมพัฒนาการของประวัติศาสตรนิพนธ์ทั้งสองกระแสได้นำไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยภายหลังปี พ.ศ. 2516 ยังคงมีแนวการเขียนประวัติศาสตร์ทั้งสองกระแสนี้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา*

การศึกษาบทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับขบวนการนักศึกษา ช่วง 2516-2519

จรูญรัตน์ สุวรรณภูสิทธิ์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ปี 2516-2519 โดยใช้เพลงเพื่อชีวิตเป็นสื่อในการศึกษา เพลงเพื่อชีวิตนี้สามารถสะท้อนถึงความคิด การเปลี่ยนแปลงภาพสังคม การเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 3 ปี เพลงเพื่อชีวิตยังมีแนวพัฒนาการรูปแบบวัฒนธรรมของบทเพลงรูปแบบของวงดนตรีไปตามความต้องการของผู้ฟังด้วย เช่น ในช่วงแรกแนวเพลงสะท้อนปัญหาความยากจน ความเสียเปรียบของชนชั้นกรรมกร ชาวนา ลักษณะของดนตรีก็ใช้แนวเพลงโฟล์กซอง

ต่อมามีการรวมพลังต่อสู้ต่ออรองกับอำนาจรัฐมากขึ้น โดยขบวนการนักศึกษาได้นำองค์กรของชาวนาและกรรมกรมาร่วมประท้วงทำให้เกิดลักษณะดนตรีเป็นทำนองมาร์ชปลุกใจ เนื้อเพลงก็จะรุนแรงชี้ชวนให้ต่อสู้เพราะสังคมช่วงนั้นถูกกระทบแดงโจมตีการปฏิบัติงานของขบวนการนักศึกษามากขึ้น

การปรับเปลี่ยนแนวเพลงจากตะวันตกให้พัฒนาเป็นเพลงพื้นเมืองแบบไทย เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของการประท้วงในโรงงานหรือกลุ่มชาวนา เพลงจึงเปลี่ยนท่วงทำนองจากแนวตะวันตกเป็นแบบลูกทุ่ง แบบพื้นเมืองอีสาน เพลงไทยเดิมที่มีท่วงทำนองสนุก เนื้อร้องก้าวหน้า และมีเพลงรำวงมากขึ้น เป็นการใช้วัฒนธรรมไทยเข้ามาเป็นจุดยืนในลักษณะเพลงเพื่อชีวิต

วงดนตรีของนักศึกษาปัญญาชนจึงเกิดขึ้นตามความต้องการของสังคมอย่างมากมาย ตลอดจนเพลงเก่าของจิตร ภูมิศักดิ์ หรือเพลงปฏิวัติที่แต่งขึ้นในป่าก็ได้นำออกเผยแพร่เป็นการสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองของนักศึกษา

นอกจากบทเพลงเพื่อชีวิตจะสะท้อนแนวความคิดของขบวนการนักศึกษา เกิดการพัฒนาการทั้งรูปแบบและเครื่องดนตรี งานของเพลงเพื่อชีวิตยังเปรียบเสมือนเครื่องมือปลุกใจให้เกิดพลังในการต่อสู้กับอำนาจรัฐ จนเป็นเหตุให้ฝ่ายรัฐหรือกลุ่มประเพณีนิยมได้แต่งบทเพลงปลุกใจขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เช่นกัน

บทเพลงจึงมีหน้าที่ที่สำคัญเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอุดมการณ์และยังเป็นสิ่งสะท้อนวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งได้ และสิ่งที่น่าศึกษาคือเพลงเพื่อชีวิตเหล่านี้ได้มีพัฒนาการทั้งแนวความคิดจากเนื้อร้อง และแนวดนตรีมาจนถึงปัจจุบันนี้

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ *ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์*

ความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมของขบวนการนักศึกษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 : ศึกษากรณีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

คนึงนิตย์ ตั้งใจตรง
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ขบวนการนักศึกษาไทยเป็นกลุ่มพลังที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญที่สุดกลุ่มหนึ่งระหว่างปี 2516-2519 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมของขบวนการนักศึกษาไทยในช่วงดังกล่าว โดยใช้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา เพื่อจะเข้าใจความคิดของขบวนการนักศึกษาไทยภายใต้สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง และภูมิปัญญาในขณะนั้น

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมของขบวนการนักศึกษาไทยซึ่งมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นตัวแทนระหว่างปี 2516-2519 นี้ มีการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของความคิดอย่างมาก การคลี่คลายเปลี่ยนแปลงความคิดนี้เป็นปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษา การปรับองค์กรศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ทางการเมืองและภูมิปัญญาในสังคมไทยในระยะนั้น

ในระยะแรกขบวนการนักศึกษาไทยมีแนวความคิดที่เน้นการทำประโยชน์เพื่อสังคม และความคิดประชาธิปไตย แต่ในระยะต่อมาความคิดเปลี่ยนไปเป็นสังคมนิยมขึ้นเรื่อย ๆ โดยเน้นทั้งเป้าหมายและแนวทางในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ระบอบสังคมนิยม ความคิดสังคมนิยมของขบวนการนักศึกษานี้ปรากฏชัดเจนในหนังสือพิมพ์ *อธิปัตย์* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความคิดดังกล่าวสู่นักศึกษาและประชาชน

เมื่อแนวความคิดสังคมนิยมมีอิทธิพลมากขึ้น ขบวนการนักศึกษาก็ยิ่งมีการเคลื่อนไหวในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจรัฐมากขึ้น ในที่สุดฝ่ายอำนาจรัฐก็ได้ดำเนินการปราบปรามขบวนการนักศึกษาอย่างรุนแรง จนบทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและขบวนการนักศึกษาได้ยุติลงเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา*

รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา

ที่มาของรัฐสภาไทย

รัชนี กัลยาณคุณาวุฒิ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การศึกษาถึงที่มาของรัฐสภากำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจในหมู่ของนักรัฐศาสตร์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศึกษา ระหว่างความสัมพันธ์ของรัฐสภาซึ่งเป็นองค์กรของผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ เป็นผู้ให้หลักประกันในด้านสิทธิและเสรีภาพภายใต้กฎหมายแก่ประชาชน ป้องกันฝ่ายบริหารใช้อำนาจเกินขอบเขตกับปัจจัยที่ก่อเกิดกำเนิดรัฐสภาและจะมีส่วนกำหนดบทบาทของรัฐสภาต่อไปในอนาคต

"ที่มาของรัฐสภาไทย" ได้ศึกษาถึงจุดเริ่มของการแผ่ขยายแนวความคิดการปกครองโดยระบบรัฐสภาเข้ามาในประเทศไทยจากการติดต่อกับต่างประเทศ ทำให้ได้รับแนวความคิดทั้งโดยตรงจากการศึกษาและโดยทางอ้อมจากการติดต่อค้าขาย จุดใหญ่ของการเตรียมงานเพื่อก่อกำเนิดสถาบันทางรัฐสภาในประเทศ ที่ยังมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ควรจะมาจากการสนับสนุนของผู้มีอำนาจทางการปกครองเดิม ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันข้าราชการ สถาบันทหาร เสริมด้วยงานด้านสื่อมวลชน และการให้การศึกษาแก่ประชาชนที่จะมีส่วนให้ประชาชนมีความสำนึกทางการเมือง การพัฒนาการเมืองที่ดำเนินไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง การปรับปรุงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ล้าสมัยในสังคมให้สอดคล้องกับการปกครองแบบใหม่ก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า การเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะก่อกำเนิดรัฐสภาไทยขึ้นไม่ต่อเนื่องกัน อุปสรรคสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาทางการเมืองหยุดชะงักขาดตอนไปเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมหลายด้าน เช่น พระราชดำริที่แตกต่างกันของพระมหากษัตริย์ที่ปกครองอยู่ในขณะนั้น การตื่นตัวของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปิดประเทศ ทำให้แนวความคิดใหม่ ๆ หลั่งไหลเข้ามา พระองค์ทรงเริ่มสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เป็นพื้นฐานไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การศึกษา การสนับสนุนสื่อมวลชน ตลอดจนเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ล้าสมัยบางประการ และที่สำคัญ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งองคมนตรีสภาขึ้น ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ นับเป็นขั้นแรกของการพัฒนาทางการเมือง แม้พระองค์จะทรงเห็นด้วยกับแนวความคิดใหม่ ๆ อยู่บ้าง แต่ทรงเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร ประกอบกับในระยะแรกพระองค์ไม่มีพระราชอำนาจเต็มที่ที่จะทำได้ งานเบื้องต้นของพระองค์จึงเป็นการดึงพระราชอำนาจกลับคืนมาจากกลุ่มขุนนาง แต่หลังจากได้พระราชอำนาจคืนมาแล้ว ก็ทรงหันไปสนใจงานทางด้านบริหาร จนงานด้านนิติบัญญัติต้องหยุดชะงักลง

เมื่อมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไม่ทรงเห็นด้วยกับการปกครองในระบอบรัฐสภา ทรงมีความเห็นว่าการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศมากที่สุดแล้ว

จึงทรงเบนแนวความคิดทางการเมืองของประชาชนไปสู่ลัทธิชาตินิยม ฟื้นฟูวัฒนธรรม สร้างเอกลักษณ์ใหม่ขึ้นในชาติ การเตรียมงานด้านนิติบัญญัติจึงยังคงขาดช่วงต่อไป ทำให้เกิดความไม่พอใจให้แก่ผู้ได้รับการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นผลมาจากการผลักดันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นด้วย จึงทำให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบรัฐสภาทั้ง ๆ ที่สภาพพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะรับการเปลี่ยนแปลงยังไม่เอื้ออำนวย รัฐสภาที่เกิดขึ้นจึงอ่อนแอ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานทางด้านนิติบัญญัติเป็นตัวแทนของประชาชนในสังคมได้เหมือนกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการปกครองในระบอบเดียวกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญไทยฉบับต่าง ๆ

วิภาลัย ธีรชัย

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของไทยโดยใช้การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ อาศัยวิธีวิจัยโดยเอกสาร ศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการแผ่ขยายแนวความคิดของการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญเข้ามาในประเทศไทยจากการติดต่อกับต่างประเทศในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จนกระทั่งถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ครั้งนี้ก็เพื่ออธิบายถึงสาเหตุของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ตลอดจนเปรียบเทียบลักษณะของรัฐธรรมนูญเหล่านั้น ทั้งนี้โดยอาศัยหลักฐานซึ่งเป็นเอกสารของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารจากหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ แผนกเก็บเอกสาร สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 บท คือ บทที่ 1 กล่าวถึงความหมายลักษณะทั่วไป และวิวัฒนาการของรัฐธรรมนูญ บทที่ 2 กล่าวถึงการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองในระยะนั้น และแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปกครองภายใต้ระบอบนี้ บทที่ 3 ว่าด้วยสภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2490 ซึ่งเป็นระยะที่มีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งคณะราษฎรเป็นผู้ร่าง การบริหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลพลเรือน และการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 บทที่ 4 เป็นเรื่องของสภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ตลอดจนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญทั้งฉบับถาวรและฉบับชั่วคราว บทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์*

วิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475-2481

สมปอง คงชัย

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2520

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์และแจกแจงวิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทยที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2475-2481 ซึ่งมีทั้งที่รุนแรงถึงขั้นเสียเลือดเนื้อลงมาจนกระทั่งถึงการกระทบกระทั่งกันด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร

ในการศึกษานี้ผู้เขียนได้เสนอข้อเท็จจริงและพยายามวิเคราะห์เหตุการณ์และเรื่องราวข้อมูล โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งมีทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและที่ยังมิได้ตีพิมพ์ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นเพียงการเปลี่ยนอำนาจการปกครองจากคนกลุ่มหนึ่งที่ครองอำนาจมาเป็นเวลาหลายศตวรรษไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะเข้าไปมีส่วนในการใช้อำนาจในการปกครอง นั้นโดยมิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองให้แตกต่าง

ไปจากเดิมแต่อย่างใด เพียงแต่เรียกชื่อเสียใหม่ให้ทันสมัยตามแบบอย่างอารยประเทศว่า "ระบอบประชาธิปไตย" ดังนั้นในช่วงระยะเวลา 6 ปีจึงได้ก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองอันเป็นการแก่งแย่งอำนาจของกลุ่มผู้นำทางการเมืองอย่างรุนแรงถึง 4 ครั้งด้วยกันอันเป็นการสร้างตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับวงการเมืองของไทยในเวลาต่อมาเป็นอันมาก

จากการต่อสู้ด้วยการใช้กำลังเข้าปะทะซึ่งกันและกันจึงมีผลให้ผู้กุมอำนาจได้สร้างมาตรการเพื่อความอยู่รอดของตนด้วยวิธีการต่าง ๆ กันทั้งในและนอกรัฐสภา โดยมิได้คำนึงถึงกติกาของเกมการเมืองแต่อย่างใด วิธีการดังกล่าวที่พอจะมองเห็นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ได้แก่ "ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" "การใช้อำนาจเผด็จการโดยทหาร" ซึ่งมิได้มีความแตกต่างไปจากระยะเริ่มแรกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากมายนัก

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500)

ประชัน รักพงษ์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ และเปลี่ยนกลุ่มชนชั้นปกครองจากพระมหากษัตริย์และขุนนางชั้นสูง มาเป็นกลุ่มข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนที่เรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร" แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะองค์ประกอบของกลุ่มผู้นำทางการเมือง โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่มิได้มีส่วนรู้เห็นหรือมีส่วนร่วมด้วยแต่อย่างใด คณะราษฎรจึงกลายเป็นกลุ่มการเมืองเพียงกลุ่มเดียวที่ผูกขาดอำนาจทางการเมืองมาเป็นเวลานาน

ในระหว่างที่รัฐบาลทหาร จอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าบริหารประเทศ ได้หาทางกำจัดศัตรูทางการเมืองลงอย่างราบคาบด้วยการใช้ศาลพิเศษเป็นเครื่องมือ อย่างไรก็ตาม ผลของสงครามทำให้นักการเมืองฝ่ายทหารสิ้นสุดอำนาจลง บรรยากาศทางการเมืองภายหลังสงครามจึงเปิดโอกาสให้นักการเมืองฝ่ายพลเรือนเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้อย่างเต็มที่ แต่กลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนไม่มีเวลาสำหรับสร้างรากฐานระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง ในขณะเดียวกันก็มีการชิงดีชิงเด่นกันเองจนทำให้เกิดความแตกแยก รัฐบาลพลเรือนแต่ละชุดเข้าบริหารประเทศในระยะสั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับรัฐบาลหย่อนสมรรถภาพในการบริหาร มีการคอรัปชั่นกันอย่างเปิดเผย ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้กลุ่มทหารที่เรียกตัวเองว่า "คณะรัฐประหาร" อ้างเป็นสาเหตุในการทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือน รัฐบาลคณะรัฐประหารพยายามผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้ให้นานที่สุดด้วยการควบคุมและใช้ทรัพยากรทางการเมืองให้เป็นประโยชน์ เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล ครั้นเมื่อได้ระดมใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญไปจำนวนมากแล้ว ประกอบกับรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระหว่างสมาชิกคณะรัฐประหารชั้นนำได้จึงมีผลให้ฐานะของรัฐบาลขาดความมั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่การทำรัฐประหารเมื่อ พ.ศ.2500

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาลักษณะและบทบาททางการเมืองของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2500 โดยใช้หลักเศรษฐกิจการเมือง ได้แก่ ทรัพยากรทางการเมือง เป็นแนวทางวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาททางการเมืองระหว่างรัฐบาลทหารกับรัฐบาลพลเรือนในยุคนั้นซึ่งอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน

สรุปผลจากการใช้ หลักทรัพยากรทางการเมืองเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลทหารซึ่งมีข้อได้เปรียบในด้านการควบคุม และการใช้ทรัพยากรทางการเมืองสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ยาวนานกว่ารัฐบาลพลเรือน อนึ่ง เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เป็นแนวโน้มเอียงไปในทางอำนาจนิยม ดังนั้นทรัพยากรทางการเมืองประเภทอำนาจและการใช้กำลังจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการใช้รักษาเสถียรภาพของรัฐบาล

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487)

บุปผา ทิพย์สภาพกุล
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงการแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นโยบายวัฒนธรรมที่รัฐบาลพยายามจะนำมาใช้มีเพียงร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเท่านั้นที่ผ่านการพิจารณาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งโดยการอภิปรายการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม กับการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ส่วนหนึ่ง

ก่อนหน้าที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ได้แสดงความเห็นด้วยและให้การสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความปรารถนาที่จะขจัดความล้าหลังของชาติและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมไทยเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกับรัฐบาล ฉะนั้นนโยบายวัฒนธรรมแม้จะมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนบางกลุ่มในประเทศไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ให้การสนับสนุนด้วยดี

อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนต้องได้รับความเดือดร้อนและแบกภาระหนักอันเนื่องมาจากผลของสงครามแล้วยังถูกรัฐบาลเร่งรัดให้ต้องปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมที่เคร่งครัดเอาจริงเอาจังอีกด้วย ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจเพราะมีความเห็นอกเห็นใจราษฎรและเห็นว่านโยบายวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชาติในอนาคตได้ ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีแผนการโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยวิถีทางรัฐสภา ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้แสดงทัศนะคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วย

อย่างไรก็ตาม การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงครามมิได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าวแต่ประการใด นอกจากจะเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการคัดค้านอำนาจของรัฐบาลต่อไปในภายหลังเท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ*

รัฐบาล/นโยบายและการต่อต้าน

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย

ศิริรัตน์ นีละคุปต์

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2507

ก่อนที่จะทำการศึกษาเรื่องการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทยเราก็ทราบแต่เพียงว่า คณะราษฎรเป็นผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ที่ว่าประเทศไทยได้เริ่มมีการวางรากฐานระบอบประชาธิปไตยในสมัยใดนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด ในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ผู้เขียนได้ตรวจสอบหาหลักฐานจากหนังสือและเอกสารเพื่อค้นคว้าถึงเรื่องนี้ ผลของการค้นคว้าสรุปได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยได้วางรากฐานลงในประเทศไทยตั้งแต่รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย ประชาชนชาวสุโขทัยได้รับเสรีภาพหลายประการ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาคติที่ถือพระมหากษัตริย์เป็นเทวราชาได้เข้ามาแทนที่การปกครองแบบพ่อกับลูกของสมัยสุโขทัย ราษฎรมีเสรีภาพน้อยลง จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยได้เปลี่ยนโฉมหน้าเข้าหาอารยธรรมตะวันตก พระองค์ทรงยกเลิกประเพณีที่ล้าสมัย การปกครองก็เริ่มโน้มไปสู่การให้เสรีภาพแก่ราษฎร ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์นี้ได้ยึดมั่นตามแนวที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางไว้ อาจกล่าวได้ว่า ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพในร่างกาย ในการศึกษา ในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว แต่ไทยก็ยังมิได้เป็นประเทศประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์*

ปฏิกิริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยม ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

สุวดี เจริญพงศ์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

การติดต่อกับประเทศตะวันตกในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 มีผลสำคัญต่อสังคมไทยในหลาย ๆ ด้าน ในขณะที่ผู้นำของประเทศยอมรับความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ ก็ยังมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกและผลในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้การปฏิรูปสังคมไทยตามระบบบริหารและวิทยาการแบบตะวันตกจึงเป็นไปในขอบเขตระบบการปกครองแบบเดิม

การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกเริ่มก่อตัวขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญทางการเมืองของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การต่อต้านรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยนี้เกิดจากบุคคลสองกลุ่มคือ ผู้ที่นิยมแนวความคิดประชาธิปไตยและผู้ที่นิยมแนวความคิดสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยได้แผ่ขยายไปในวงกว้างมากขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระของหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นต้นมา แนวความคิดนี้เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ในส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ในระหว่าง พ.ศ. 2468-2475 จึงได้มีความพยายามที่จะปฏิรูปการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปก่อนที่จะมีการปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475

ในทางตรงกันข้าม การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดมาร์กซิสม์มีความจำกัดทั้งด้านจำนวนสมาชิกและขอบเขตของกิจกรรม พรรคคอมมิวนิสต์สยามมุ่งหาสมาชิกส่วนใหญ่จากชุมชนชาวจีนและชาวญวนและรับคำสั่งจากองค์การคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศ เนื่องจากการที่คนไทยโดยทั่วไปพิจารณาว่าแนวความคิดนี้เป็นของต่างชาติไม่เหมาะสมกับสังคมไทย รวมทั้งการที่แนวความคิดนี้มีหลักการปฏิวัติแบบรุนแรง การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดมาร์กซิสม์จึงไม่ประสบผลสำเร็จในการขยายฐานกำลังสนับสนุนในบรรดาชาวไทย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะอธิบายถึงนโยบายของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ต่อแนวความคิดทั้งสองนี้ เป็นที่แน่ชัดว่ารัฐบาลเน้นในการปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบสังคมนิยมมาร์กซิสม์ ในขณะที่ค่อนข้างผ่อนปรนต่อการแสดงความคิดเห็นของชาวไทยซึ่งมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย

รัฐบาลไม่ประสบปัญหายุ่งยากมากนักในความพยายามที่จะปราบปรามกิจกรรมของฝ่ายมาร์ซิสม์เนื่องจากสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายต่อผู้ที่เลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ ยิ่งไปกว่านั้นอุดมการณ์มาร์กซิสม์เป็นสิ่งที่ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่ยอมรับ และไม่ได้รับกำลังสนับสนุนมาจากปัญญาชนชาวไทยซึ่งมีทางเลือกตามแบบแนวความคิดประชาธิปไตยแล้ว

สำหรับปัญหาที่ว่ารัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ประสบความล้มเหลวหรือไม่ในความพยายามที่จะสร้างรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น คำตอบอาจมีทั้งการตอบรับและปฏิเสธ ทั้งนี้เพราะถึงแม้ว่ารัฐบาลประสบความล้มเหลวในการนำรูปแบบประชาธิปไตยในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามที่ได้วางแผนไว้มาใช้ แต่นโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ช่วยส่งเสริมแนวความคิดประชาธิปไตย ในอีกด้านหนึ่งจึงเท่ากับเป็นการช่วยแผ้วทางให้แก่คณะราษฎรซึ่งยึดอำนาจการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ในช่วงเวลาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงสิ้นสุดสงครามมหาเอเชียบูรพานั้น หนังสือพิมพ์ไทยมีบทบาทในทางการเมืองมากน้อยเพียงใด โดยการศึกษาในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ฉบับจริงในหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดส่วนตัวของเอกชน และศึกษาจากหนังสือเอกสารชั้นสอง (Secondary Books) และโดยการสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์อาวุโส

การเสนองานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 บท คือ

บทที่ 1 กล่าวถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยการศึกษาจากแง่ของเจ้าของและผู้ดำเนินงาน เพื่อชี้ให้เห็นจุดมุ่งหมายและบทบาทของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับให้ชัดเจนขึ้น ผลการวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ข้อสรุปว่าหนังสือพิมพ์ได้มีส่วนในการนำความคิดประชาธิปไตยมาเผยแพร่ก่อนหน้าที่คณะราษฎรจะเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างมีผล

บทที่ 2 ศึกษาถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในช่วงเวลาที่กำหนดในแง่ที่มีผลต่อหนังสือพิมพ์ โดยได้แบ่งช่วงเวลาดังกล่าวออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ระยะอำนาจนิยมทางทหาร สมัยหลวงพิบูลสงคราม และสมัยรัฐบาลพลเรือนตามลำดับ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ได้ข้อสรุปว่ารัฐบาลทุกสมัยมีแนวโน้มในการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดกวดขันโดยตลอด และหนังสือพิมพ์ต้องดำเนินงานอย่างระมัดระวังท่ามกลางการต่อสู้ระหว่างผู้นิยมระบอบเก่าและผู้นิยมระบอบใหม่ แต่หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ได้พยายามทำหน้าที่ของตนอย่างรับผิดชอบ

ตั้งแต่บทที่ 3 ถึงบทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในแง่ต่าง ๆ ตามการแบ่งประเภทของทฤษฎีสื่อสารมวลชน กล่าวคือ

บทที่ 3 กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในฐานะที่เป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้ข้อสรุปว่าหนังสือพิมพ์ได้พยายามทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างกว้างขวางและค่อนข้างเป็นกลาง ซึ่งมีผลในการสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประชาชน อันจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย

บทที่ 4 กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในฐานะผู้ตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ได้ความว่า ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ประการนี้เป็นอย่างมาก แม้ส่วนใหญ่จะไม่ประสบผลสำเร็จโดยตรง แต่ก็มีส่วนให้รัฐบาลต้องดำเนินการบริหารประเทศอย่างระมัดระวังมากขึ้น หนังสือพิมพ์จึงมีหน้าที่ไม่ต่างจากผู้แทนของประชาชนนัก และเป็นสถาบันที่เผชิญหน้ากับรัฐบาลมาตลอด

บทที่ 5 กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการให้ความรู้ทางการเมือง จากการศึกษาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ได้ข้อเท็จจริงว่าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้ให้ความรู้ทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั้งทางด้านการเน้นข่าวการเมือง ข่าวต่างประเทศและบทความสารคดีทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งคงมีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไม่ต้องสงสัย

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์ในช่วงดังกล่าวมีบทบาททางการเมืองมากพอที่จะตั้งเป็นข้อสังเกตสนับสนุนสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่า โดยแท้จริงแล้วหนังสือพิมพ์เป็นปัจจัยในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ และ ดร.สืบแสง พรหมบุญ*

กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ (พ.ศ.2476-2487)

สุวิมล พลจันทร
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งจะศึกษาประวัติความเป็นมาและบทบาทของกรมโฆษณาการในการโฆษณาเผยแผ่อุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2487

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว รัฐบาลคณะราษฎรเผชิญกับปัญหาหลายอย่างที่สำคัญคือ การที่ประชาชนไม่มีความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงมีการระดมการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งการปาฐกถา เอกสารวิทยุกระจายเสียง เพลง ละคร เพื่อโฆษณาอบรมเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงประเทศตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่ได้ประกาศไว้ การระดมการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ให้มารวมอยู่ในหน่วยงานการโฆษณาที่จัดตั้งขึ้น คือ "กองการโฆษณา" เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 ต่อมาถูกยกฐานะเป็น "สำนักงานโฆษณาการ" (2476) และ "กรมโฆษณาการ" (2483)

จากการศึกษาพบว่าความมุ่งมั่นในการเผยแผ่การปกครองใหม่นั้น ได้กระทำอย่างเร่งรีบอันเป็นเป้าหมายและหน้าที่หลักของหน่วยงานนี้ตลอดมา จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช ส่งผลให้แนวโน้มการอธิบายประชาธิปไตยถูกแทรกด้วยลัทธิชาตินิยมแต่นั้นมา ลัทธิชาตินิยมจะถูกนำไปเพิ่มเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐและเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเข้าสู่การบริหารของรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ในลักษณะที่เป็น "นโยบายสร้างชาติ" และลัทธิชาตินิยมจะกลายเป็นคำอธิบายเป้าหมายต่าง ๆ ของอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐแทน การโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของ

รัฐจะเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 การโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐในช่วงนี้มีลักษณะการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ให้เชื่อผู้นำ เป็นการใช้ "ลัทธิผู้นำ" หรือ "ลัทธิอำนาจนิยม" ที่เน้นตัว "ผู้นำ" และ "ทหาร" แทน จึงไม่ปรากฏลักษณะการโฆษณาระบอบประชาธิปไตยในระยะนี้เลย

ดังนั้น กล่าวได้ว่า การเติบโตของกรมโฆษณาการตลอดระยะเวลา พ.ศ. 2476-2487 ในการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐนั้น ไม่ใช่เป็นการขยายเพื่อรองรับการโฆษณาเผยแผ่อุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐเพื่อรัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะพบว่าการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐเพื่อรัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นได้กระทำอย่างจริงจังในระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น คือ ช่วงปี พ.ศ. 2476-2480 หลังจากนี้เป้าหมายและหน้าที่หลักในการจัดตั้งกรมโฆษณาการนั้นได้ถูกบิดเบือน และเปลี่ยนแปลงไป กรมโฆษณาการหรือปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์ (2496) ได้กลายเป็นหน่วยงานที่เป็นเป้าหมายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ในการทำหน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ เพื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือลัทธิใดลัทธิหนึ่งที่ผลัดเปลี่ยนขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์*

บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทย ระหว่าง พ.ศ. 2490-2501

สุวิมล รุ่งเจริญ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่นักหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการควบคุมหนังสือพิมพ์และความเข้าใจของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อความสำคัญและบทบาทของตนเองในการเมือง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2501 นักหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงนี้เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทอย่างสูงในการเป็นผู้นำสังคมที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย และกระตุ้นความสำนึกทางการเมืองของประชาชนด้วยการทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การเป็นคอลัมนิสต์ นักเขียนนวนิยาย ปัญญาชน ผู้นำทางความคิดของสังคม และที่สำคัญก็คือการเป็นผู้มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต้านนโยบายบางประการของรัฐบาล รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงแก้ไขการบริหารประเทศให้เป็นไปตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

การรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นับเป็นครั้งแรกของนักหนังสือพิมพ์ไทย แม้ว่าจะเคยมีการรวมกลุ่มกันมาก่อนและก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย อันเป็นที่รวมของผู้มีอาชีพนักหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2484 แล้วก็ตาม

การรับลัทธิมาร์กซิสม์น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นแนวความคิดของนักหนังสือพิมพ์ให้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่เนื่องจากรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีแนวโน้มที่จะปกครองแบบรวมอำนาจ ประกอบกับสถานการณ์การเมืองของโลกที่กำลังตกอยู่ในสภาวะสงครามเย็น ทำให้รัฐบาลไม่ต้องการให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเฉพาะการคัดค้านนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น รัฐบาลจึงปราบปรามนักหนังสือพิมพ์เหล่านี้ด้วยการจับกุมครั้งใหญ่ในข้อหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2494-2495 และ 2501 ซึ่งมีผลทำให้นักหนังสือพิมพ์ก็ต้องยุติบทบาทของตนแม้แต่ในการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐบาล หลังจากนั้นนักหนังสือพิมพ์ก็ต้องปรับตัวให้อยู่รอดในระบบการปกครองแบบ "พ่อขุน" ของรัฐบาลและไม่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตรงเช่นที่เป็นมาในช่วงนี้อีกเลย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา*

การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2475-2500

ประยุทธ ปรีชาภรณ์
ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2522

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาถึงการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2500 โดยศึกษาถึงระบบการปกครองของไทยก่อน พ.ศ. 2475 ปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นหลัง พ.ศ. 2475 ลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น

ระหว่าง พ.ศ. 2475-2500 ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการวิเคราะห์ผลสะท้อนของการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ

การปกครองของไทยสมัยโบราณมีลักษณะเป็นการรวมอำนาจ รัชกาลที่ 5 ทรงริเริ่มการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาล และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงนำเอาการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปเทศบาลมาใช้

อิทธิพลสำคัญที่มีผลกระทบต่อการปกครองต่อท้องถิ่นคือการปฏิวัติ การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นที่รัชกาลที่ 7 จัดตั้งไว้หยุดชะงัก แต่ได้รับการพัฒนาขึ้นอีกโดยแนวความคิดของคณะราษฎรที่ต้องการให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง และต้องการให้ประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระหว่าง พ.ศ. 2475-2500 ประเทศไทยได้ใช้รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นสี่รูปแบบด้วยกันคือ เทศบาลซึ่งสมาชิกของสภาเทศบาลทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง สุขาภิบาลเป็นการบริหารงานในรูปคณะกรรมการ โดยมีนายอำเภอเป็นประธานกรรมการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาจังหวัดทั้งหมดเลือกตั้งโดยประชาชน และองค์การบริหารส่วนตำบล มีสภาตำบลเป็นผู้ควบคุมการบริหารงาน สมาชิกสภาตำบลเลือกตั้งโดยประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคของการปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ประชาชนมีอุดมคติในการปกครองส่วนท้องถิ่นน้อยมีการปฏิวัติบ่อยครั้ง ซึ่งเมื่อเกิดการปฏิวัติครั้งใด รัฐบาลจะเข้าควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นอันเป็นเหตุให้สิทธิในการปกครองตนเองของประชาชนอยู่ในขอบเขตจำกัด ทัศนคติของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลางกับการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะเป็นการควบคุมมากกว่าเป็นลักษณะการประสานงาน ราชการส่วนกลางมีอำนาจเหนือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกด้าน การจัดตั้งหน่วยงานซ้ำซ้อนกันทำให้ประชาชนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผลทำให้การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นไม่บรรลุเป้าหมาย

การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างการปกครองในระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองของประเทศทำให้การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นหยุดชะงัก ขณะเดียวกันรัฐบาลเข้าควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ฉะนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่มีอิสระในการบริหารงานมากนัก ซึ่งหากว่ารัฐบาลไม่เข้าควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นมากเกินไปแล้ว จะทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารงานมากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ และ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ

นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับกรรมกร ระหว่าง พ.ศ. 2475-2499

จงใจรัก ปกพัฒนกุล

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2529

จุดมุ่งหมายของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้คือมุ่งศึกษาค้นคว้านโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับกรรมกรระหว่าง พ.ศ. 2475-2499 โดยมุ่งศึกษาการเคลื่อนไหวของกรรมกร พร้อมทั้งการดำเนินงานของรัฐบาลและผลของการดำเนินงาน

จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบว่านโยบายของรัฐบาลในระยะนั้นมิได้มีการวางแผนระยะยาวเพื่อแก้ปัญหากรรมกรอย่างต่อเนื่องกันไปจึงทำให้ปัญหาของกรรมกรยังคงมีอยู่ และต่อมาเมื่อปรากฏว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงในหมู่กรรมกร รัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายเข้าควบคุมและแทรกแซงการเคลื่อนไหวของกรรมกร กรรมกรจึงขาดอิสระและความเป็นปึกแผ่น จึงมีผลทำให้กลุ่มกรรมกรเกิดความแตกแยกและสลายตัวไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐบาลก็มีส่วนช่วยกรรมกรได้บ้าง เพราะทำให้กรรมกรได้เรียนรู้สิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนได้ดีขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายแรงงานฉบับแรกของประเทศไทยซึ่งได้กลายเป็นแบบอย่างในเวลาต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ ดร.กิตติมา สังข์เกษม และรองศาสตราจารย์นันทา โชติกะพุกกณะ

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487

ผาณิต รวมศิลป์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาถึงนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยสมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481-2487) อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจระยะแรกภายหลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบปัจจุบัน ซึ่งย่อมเป็นการแน่นอนว่าภายหลังจากการใช้นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนี้แล้ว ผลที่เกิดขึ้นย่อมจะต้องเป็นทั้งพื้นฐานให้รัฐบาลชุดต่อมาที่จะถือเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่อไปหรือตลอดจนกระทั่งเป็นการสร้างปัญหาให้รัฐบาลชุดต่อมาต้องหาทางแก้ไขอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากผลของการศึกษาครั้งนี้ว่านโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นมีลักษณะเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นตามแนวทางความคิดและการตัดสินใจของผู้นำรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยประชาชนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเท่านั้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลชุดนี้มีอำนาจเด็ดขาดและเลือกที่ปกครองประเทศในแบบเผด็จการ ประกอบกับสงครามโลกที่ขยายมาถึงประเทศไทยในช่วงหลังของรัฐบาลชุดนี้ทำให้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปโดยเร่งรัด และเพื่อสนองความต้องการที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากขึ้น ลักษณะความรุนแรงในมาตรการต่าง ๆ ซึ่งมีบีบคั้นต่อประชาชนส่วนใหญ่มาโดยตลอด จึงทำให้ความกระตือรือร้นที่ปฏิบัติตามการชี้นำของรัฐบาลนับวันยิ่งจะถดถอยลง เฉพาะอย่างยิ่งระหว่างที่สงครามกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นความรุนแรงของนโยบายในทางปฏิบัติยังกลับทำให้เกิดการแตกแยกมากขึ้นในสังคมด้วย รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาการต่อต้านและคัดค้านจากประชาชนซึ่งไม่พอใจภาวะการครองชีพที่ตนเองกำลังเผชิญมากขึ้น ขณะเดียวกันข้าราชการซึ่งเป็นกลไกสำคัญของรัฐก็ปฏิบัติงานสนองตามนโยบายของรัฐอย่างด้อยประสิทธิภาพลงตามลำดับ ดังนั้น ในที่สุดการพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงบังเกิดผลลักษณะตรงกันข้ามกับเจตนารมณ์พื้นฐาน คือการใช้ลัทธิชาตินิยมเศรษฐกิจของรัฐบาลโดยสิ้นเชิง นั่นคือประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงไม่มีบทบาททั้งในระดับธรรมดาและระดับสูงในทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด แต่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักการเมืองและนักธุรกิจบางกลุ่มกลับได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญ และได้รับประโยชน์จากผลของนโยบายดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะที่ยังคงสืบทอดกันมาจนปัจจุบันด้วย

การที่ประเทศที่กำลังพัฒนาดังเช่นประเทศไทยล้วนแต่ต้องยอมรับปัญหาที่เป็นจริงประการหนึ่งที่ว่า การพัฒนาประเทศจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายไม่ได้ถ้าปราศจากการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหน้านั้นอย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้เขียนจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานชิ้นนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านในการทำความเข้าใจกับตัวปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในอดีต และส่งผลกระทบสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในสมัยปัจจุบัน

การเสนองานวิจัยครั้งนี้ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 บท โดยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย และประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับไว้ในส่วนบทนำ บทที่ 1 เป็นการกล่าวถึงอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความเจริญและความเป็นมาในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในอดีตทั้งในสมัยที่ยังมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนหน้าที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2481 บทที่ 2 กล่าวถึงลักษณะและสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้อิทธิพลและบทบาทของชาวต่างประเทศการขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พร้อมด้วยความคิดเห็นและที่มาของการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบชาตินิยม และวิธีการในการพัฒนาของรัฐบาลชุดนี้ บทที่ 3 กล่าวถึงลักษณะและขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบธุรกิจการค้าทั้งภายในประเทศและการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยว่ามีวิวัฒนาการและปฏิบัติกันเช่นไรในขณะนั้น ต่อมากล่าวถึงการกำหนดและลักษณะของนโยบายที่จอมพล ป. นำมาใช้พัฒนาธุรกิจการค้าของประเทศไทยขณะนั้นตลอดจนมาตรการที่กำหนดขึ้นมาใช้ตามแนวนโยบายดังกล่าว บทที่ 4 กล่าวถึงนโยบายพัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะทั่ว ๆ ไปของปัญหาการเกษตรกรรมที่สะสมกันมาตั้งแต่อดีต และรัฐบาลชุดนี้ได้ใช้นโยบายและมาตรการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ทั้งในรูปการส่งเสริมด้านวิชาการ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ การออกกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบาย การใช้อำนาจของรัฐบาลช่วยเหลืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างกว้างขวาง รวมทั้งความคิดในการนำระบบสหกรณ์มาใช้และการจัดตั้งสหกรณ์ต่าง ๆ อย่างจริงจัง บทที่

5 กล่าวถึงลักษณะของการอุตสาหกรรมในประเทศไทยในระยะเวลาก่อนหน้านั้น จนกระทั่งถึงสมัยที่จอมพล ป. จะทำการพัฒนาอย่างจริงจัง แนวทางและการดำเนินการพัฒนาอุตสาหกรรมของจอมพล ป. แต่ละลักษณะ ตั้งแต่การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัวจนถึงอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ รวมทั้งขั้นตอนและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในบทที่ 6 กล่าวถึงสภาพการณ์ ท่าที และแนวโน้มต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก่อนที่จะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัญหาความยุ่งยากทางเศรษฐกิจหลังจากที่รัฐบาลจอมพล ป. ตัดสินใจเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นแล้ว ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภาวะและกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การใช้นโยบายในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ การคลังของจอมพล ป. การพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินนโยบายนั้น ๆ รวมทั้งท่าทีและการแก้ไขของรัฐบาล และบทสุดท้ายบทที่ 7 เป็นบทสรุปผลการศึกษานโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่เริ่มแรกที่นำออกใช้จนสิ้นสุดสมัยของรัฐบาลชุดนี้ว่ามีลักษณะอย่างไร ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด พร้อมกันนั้นก็ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคปัญหา และข้อบกพร่องสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ธิดิมา พิทักษ์ไพรวัน และรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487

ปรัศนีย์ เกศะบุตร
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงที่รัฐบาลชุดนี้บริหารประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2487 โดยเสนอสภาพการณ์อันเป็นที่มาของการเริ่มดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพิจารณาแนวคิดนโยบายการศึกษา หลักสูตร แบบเรียน บุคลากร รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติอันเป็นนโยบายหลักที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้ในการบริหารประเทศ นโยบายสร้างชาติมีพื้นฐานในการดำเนินนโยบายเริ่มที่หน่วยของชาติ คือพลเมืองทุกคนเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดการศึกษาผู้ใหญ่จึงมีความสัมพันธ์กับนโยบายสร้างชาติในแง่ของการเป็นปัจจัยที่ทำให้พลเมืองมีคุณภาพเพื่อนำไปตอบรับกับสิ่งที่รัฐต้องการให้พลเมืองปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่นำพาชาติไปสู่ความเป็นเอกภาพและความเจริญอีกด้วย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ พบว่าการศึกษาผู้ใหญ่นอกจากจะสอนให้พลเมืองรู้หนังสือแล้ว ยังมีบทบาทในการปลูกฝังแนวคิดหลักเกี่ยวกับการสร้างชาติ อันได้แก่ การปลูกฝังความคิดในหลักการสร้างตนเองเพื่อนำไปสู่การสร้างชาติ การปลูกฝังให้รับรู้ที่มาและยอมรับอำนาจรัฐบาล การปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยม การปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งชาติ และการปลูกฝังความคิดให้พลเมืองประกอบอาชีพ

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์ และศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์*

การศึกษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2476, 2478 และ พ.ศ. 2481

ภูธร ภูมะธน
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรมิได้รับการต่อต้านก็เฉพาะแต่ในวันที่ได้ปฏิวัติเท่านั้น เมื่อการปฏิวัติได้สำเร็จลงแล้ว ขบวนการโต้ตอบการปฏิวัติได้เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ขบวนการใหญ่คือ บวรเดช จนถึงเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น กบฏนายสิบ หรือพฤติกรรมของผู้ก่อกบฏใน พ.ศ. 2481 ความไม่จริงใจต่อระบอบการปกครอง โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยให้มากที่สุด และการรักษาเสถียรภาพของกลุ่มบุคคลผู้ครองอำนาจแต่เพียงกลุ่มเดียว เป็นสาเหตุสำคัญที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่อต้าน

มาตรการที่รัฐบาลคณะราษฎรใช้โต้ตอบ มีวิธีการหลายอย่าง ทั้งเป็นการพิสูจน์ความผิดของจำเลยอย่างถูกหลักนิติธรรม คือให้ศาลยุติธรรม ศาลพิเศษ และกรรมการซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 ลงโทษ

การนำตัวบุคคลให้ศาลยุติธรรมพิจารณาพิพากษาเป็นสิ่งที่ยอมรับว่าถูกต่อหลักนิติธรรม โอกาสจำเลยได้รับความยุติธรรมมีมาก มีการไต่สวนพิจารณากันได้ถึง 3 ครั้ง และจำเลยยังสามารถแต่งทนายให้ช่วยและแนะนำในด้านข้อกฎหมายได้ แต่การนำตัวให้ศาลพิพากษาลงโทษนั้นอาจถือได้ว่าคณะราษฎรมิได้คำนึงถึงหลักนิติธรรม เพราะเป็นการนำเอาอำนาจบริหารก้าวก่ายอำนาจตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้งศาลพิเศษถึง 3 ครั้ง คือใน พ.ศ. 2476 เพื่อพิจารณาโทษกบฏบวรเดช ใน พ.ศ. 2478 เพื่อพิจารณาโทษกบฏนายสิบ และใน พ.ศ. 2481 เพื่อพิจารณาโทษผู้ประทุษร้ายและล้มล้างรัฐบาล ศาลพิเศษซึ่งตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาโทษเฉพาะหมู่หรือกลุ่มบุคคล ห้ามจำเลยอุทธรณ์ ฎีกา และตั้งทนาย ทำให้จำเลยของศาลพิเศษไม่ได้รับหลักประกันความยุติธรรมเช่นผู้กระทำผิดในรายอื่น ๆ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาศาลพิเศษในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ลักษณะทางกฎหมายของศาลพิเศษ สาเหตุของการจัดตั้งศาลพิเศษ การพิจารณาพิพากษาในศาลพิเศษ รวมทั้งได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้ตกเป็นจำเลยของศาลพิเศษด้วย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดตั้งศาลพิเศษของรัฐบาลคณะราษฎรเป็นระยะ ๆ ขึ้น 3 ครั้งในช่วระยะเวลา 6 ปี ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ เป็นมาตรการเพื่อหยุดยั้งการขัดขวางการต่อต้านรัฐบาลคณะราษฎร โดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ คือ พวกเจ้านายขุนนางในระบบเก่า หนังสือพิมพ์และผู้แทนราษฎร และที่สำคัญสำหรับการจัดตั้งศาลพิเศษใน พ.ศ. 2481 คือ ยุติความขัดแย้งภายในคณะราษฎร (กลุ่มพระยาทรงสุรเดช) โดยที่รัฐบาลไม่ได้คำนึงถึงว่าผู้ตกเป็นจำเลยศาลพิเศษจะได้รับความยุติธรรมหรือไม่ และผลของการจัดตั้งศาลพิเศษในครั้งหลังสุดนั้นเองเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งได้สร้างความมั่นคงทางการเมืองให้รัฐบาลคณะราษฎร โดยมีหลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งและยุติความขัดแย้งภายในคณะราษฎรได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย

สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาขบวนการเสรีไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของไทย การปรากฏตัวของขบวนการเสรีไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีแรงผลักดันมาจากปัญหาการเมืองภายในของไทยเองด้วยและการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยก็มีปฏิสัมพันธ์กับปัญหาการเมืองภายในนั้น ประเด็นนี้เป็นแง่มุมที่ยังมิได้มีการแตะต้องศึกษามาก่อนโดยนักวิชาการอื่นซึ่งส่วนใหญ่มักเน้นการศึกษาเรื่องขบวนการเสรีไทยในรูปของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น

ผลของการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยมิใช่เป็นเพียงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นดังที่มักเน้นกันมาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลสะท้อนของความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งระหว่างพวกนิยมเจ้ากับคณะราษฎร และระหว่างฝ่ายจอมพล ป.พิบูลสงครามผู้นำทหารบกกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำพลเรือน จนกระทั่งอำนาจของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ถูกทำลายและสลายลงเมื่อ พ.ศ. 2492

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา*

คดีอาชญากรสงครามในประเทศไทย พ.ศ. 2488-2489

อังคณา เกียรติศักดิ์นุกูล
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาคดีอาชญากรสงครามในประเทศไทยในลักษณะที่สัมพันธ์กับการเมืองระหว่างประเทศ และความขัดแย้งทางการเมืองภายใน

จากการศึกษาพบว่า ความต้องการของฝ่ายสัมพันธมิตรในการที่จะลงโทษอาชญากรสงครามเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่นำมาสู่การดำเนินคดีอาชญากรสงครามในประเทศไทย แต่ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติและการพิจารณาคดีอาชญากรสงครามได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัด

แย้งทางการเมืองภายในระหว่างกลุ่มทหาร นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มพลเรือน นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ยังผลให้กลุ่มทหารใช้กรณีอาชญากรสงครามเป็นข้ออ้างข้อหนึ่งในการทำรัฐประหาร พ.ศ. 2490 และการตัดสินปล่อยตัวจำเลยในคดีอาชญากรสงครามด้วยเหตุผลในเรื่องกฎหมาย ยังผลให้มีการจัดตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาถ บุนนาค และอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*

กบฏวังหลวงกับปรีดี พนมยงค์

ประทีป สายเสน

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2531

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึง "ปัญหาประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่" เรื่อง "กบฏวังหลวง กับปรีดี พนมยงค์" โดยใช้ข้อมูลเอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ศาลอาญา หนังสือพิมพ์รายวัน-รายสัปดาห์ร่วมสมัย หนังสือทั่วไป และวารสาร โดยวิเคราะห์สภาพการณ์ทางการเมือง ได้แก่ความขัดแย้งระหว่างทหารเรือกับทหารบก และความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดเหตุการณ์กบฏวังหลวงเมื่อวันที่ 26-27 กุมภาพันธ์ 2492 โดยมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า แล้วจึงวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านการเมืองที่มีต่อกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งได้แยกรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย ที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

บทที่ 2 สภาพการณ์ทางการเมืองก่อนเกิดเหตุการณ์กบฏ โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างทหารเรือกับทหารบก และความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์

บทที่ 3 การดำเนินการกบฏ บรรยายถึงการเตรียมการกบฏ ปฏิกิริยาของฝ่ายรัฐบาลก่อนเกิดการกบฏ การปฏิบัติการยึดอำนาจ และความเสียหายที่เกิดจากการกบฏ

บทที่ 4 ผลกระทบทางด้านการเมืองภายหลังเหตุการณ์กบฏ วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อกลุ่มนักการเมืองฝ่ายพลเรือน กลุ่มทหารเรือ และกลุ่มคณะรัฐประหาร

บทที่ 5 บทสรุป

ภาคผนวก เป็นการรวบรวมเอกสารที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องกบฏวังหลวง พ.ศ. 2492

จากการศึกษาพบว่า เหตุการณ์วังหลวง เมื่อวันที่ 26-27 กุมภาพันธ์ 2492 นั้น เป็นผลิตผลของความขัดแย้งทางการเมืองที่ดำรงอยู่ก่อนหน้าเหตุการณ์เป็นเวลานาน ความขัดแย้งของกลุ่มการเมืองนั้นได้แก่ความขัดแย้งระหว่างทหารเรือกับทหารบกและความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์

ความขัดแย้งของกลุ่มการเมืองดังกล่าว ได้ปรากฏให้เห็นในรูปของการต่อสู้ทางการเมืองที่ชัดเจน ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง โดยกลุ่มพลเรือนซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทหารเรือได้พยายามลดบทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และทหารบกลงไป ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 และนำมาซึ่งการกวาดล้างนักการเมืองฝ่ายพลเรือนกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ในเวลาต่อมา

ความขัดแย้ง และการต่อสู้ทางการเมืองที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเงื่อนไขทางการเมืองสำคัญที่ทำให้เกิด "กบฏวังหลวง" กล่าวคือนายปรีดี พนมยงค์ได้เตรียมการที่จะกลับสู่ประเทศไทย โดยดำเนินการติดต่อทั้งฝ่ายทหารบกและทหารเรือ ตลอดจนเสรีไทย การติดต่อกับทหารบกนั้นเป็นความพยายามของนายปรีดี พนมยงค์ ที่จะต่อสู้ทางการเมืองโดยสันติวิธี แต่ถูกปฏิเสธ จึงทำให้นายปรีดี พนมยงค์ ตกลงใจที่จะใช้กำลังเข้ายึดอำนาจ แต่อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มทหารเรือก็มีผู้ที่ไม่พึงพอใจนายปรีดี พนมยงค์อยู่จำนวนหนึ่ง แม้ว่าจะมีนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่คือ พลเรือตรี ทหาร ขำหิรัญ ผู้บัญชาการมณฑลทหารเรือที่ 2 และรักษาการผู้บังคับการกองพลนาวิกโยธิน สนับสนุนอยู่ก็ตาม ส่วนนายปรีดี พนมยงค์นั้นกลับเชื่อมั่นว่า ตนเองได้รับการสนับสนุนจากทหารเรืออย่างเต็มที่ จากจุดนี้เองจึงนำมาสู่ความพ่ายแพ้ของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ในที่สุด และขณะเดียวกับที่นายปรีดี พนมยงค์กำลังเตรียมการอยู่นั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามก็สามารถล่วงรู้และเตรียมการรับสถานการณ์อยู่แล้ว

เหตุการณ์กบฏวังหลวง ได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ และยุติลงในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2492 แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ทหารเรือนั้นไม่ได้หนุนช่วยนายปรีดี พนมยงค์อย่างเต็มกำลัง หากแต่การต่อสู้ที่รุนแรงบริเวณแนวรบราชประสงค์ในช่วงก่อนเหตุการณ์จะยุติลงนั้น เป็นเพราะการปลุกเร้าที่เน้นอยู่ที่ความขัดแย้งดั้งเดิม ระหว่างทหารเรือกับทหารบก และในที่สุดก็สามารถเจรจายุติการต่อสู้ระหว่างทหารเรือกับทหารบก หลังจากที่นายปรีดี พนมยงค์ยอมแพ้ โดยหลบหนี

ไปก่อนหน้านี้แล้ว และได้หมดบทบาททางการเมืองนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสองคู่ความขัดแย้งนั่นเองทำให้เกิดเหตุการณ์กบฏวังหลวงขึ้นมา มิใช่เพียงความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ ดังที่เคยเข้าใจกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แถมสุข นุ่มนนท์*

รัฐบาลไทย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในช่วง พ.ศ. 2498-2514

เพี้ยน อันชูฤทธิ์

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้วิเคราะห์ความมั่นคงของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งโดยศึกษาประวัติความเป็นมาของการต่อสู้เพื่ออำนาจทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐสภากับฝ่ายบริหาร การเมืองไทยสะท้อนให้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงกันเพื่ออำนาจทางการเมืองดังกล่าว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งและบางครั้งถึงกับยุบสภา นอกจากนั้น ยังได้วิเคราะห์เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งระหว่างปี พ.ศ. 2498-2514 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลกลายเป็นเรื่องธรรมดา พรรคเสรีมนังคศิลาและพรรคสหประชาไทยมีเสียงข้างมากในระยะนั้น รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นซึ่งประกอบด้วยสมาชิกพรรคการเมืองทั้งสองเป็นส่วนใหญ่ แต่จำเป็นต้องลาออกทั้งๆ ที่บริหารประเทศอยู่ได้ไม่นาน ทั้งนี้เนื่องจากขาดผู้มีความรู้ขาดความเข้าใจในการบริหารประเทศตลอดจนอุดมการณ์และนโยบายทางเมืองที่ชัดแจ้ง

จากการศึกษาพบว่าผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ พรรคการเมืองเป็นเพียงที่รวมกลุ่มของนักการเมือง ซึ่งส่วนมากเข้ามาเล่นการเมืองโดยหวังประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2498-2514 มีการเลือกตั้ง 3 ครั้ง ปรากฏว่าประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งน้อยมาก แสดงให้เห็นว่าคนไทยขาดความสนใจในด้านการเมือง อาจจะเนื่องมาจากพรรคการเมืองมีบทบาทน้อยมากในสังคมไทย ผู้สมัครรับเลือกตั้งเองก็มิได้ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่เท่าใดนัก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในการหาเสียงเพื่อสมัครเข้ารับเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีการสร้างความนิยมส่วนตัวของผู้สมัคร มิใช่ความนิยมของพรรคการเมืองแต่อย่างใด

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขตเลือกตั้งหาได้มีผลต่อผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองแต่ประการใดเลย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2498-2514 ประสบความล้มเหลว รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นไม่มีความมั่นคงและไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศ จนทำให้ฝ่ายบริหารก่อการปฏิวัติขึ้นถึง 3 ครั้ง จะเห็นได้ว่าการขาดความรับผิดชอบของผู้แทนราษฎรซึ่งไม่มีอุดมการณ์ เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย เพราะทำให้ระบบรัฐสภาล้มเหลวและเปิดโอกาสให้ทหารทำการปฏิวัติยึดอำนาจได้

อย่างไรก็ตาม ยังเป็นไปได้ที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจะประสบความสำเร็จ การปรับปรุงโครงสร้างของการบริหารประเทศเป็นสิ่งจำเป็น เยาวชนไทยควรจะได้รับการสั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองตั้งแต่ยังเยาว์วัย และเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองเมื่อเติบใหญ่ขึ้นเป็นลำดับ ควรจะมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทางการเมืองให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ พรรคการเมืองควรจะได้รับการสนับสนุนอย่างจริงใจ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ควรจะมีจุดมุ่งหมายที่ชัดแจ้ง ความนิยมชมชอบเป็นการส่วนตัวต่อนักการเมืองไม่ควรจะมีอีกต่อไป ถ้าทำได้เช่นที่ว่ามานี้ เชื่อได้ว่ารัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งย่อมจะมีความมั่นคงพอสมควร และหวังได้ว่าพรรคการเมืองจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และเป็นฐานของรัฐบาลที่มั่นคงต่อไปในอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ. 2491-2500)

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2491 ถึง 2500 ว่าเกิดขึ้นในเงื่อนไขความขัดแย้งทางความคิดเช่นไร และจะนำไปสู่การดำเนินการทางการเมืองเช่นไร

ผลการศึกษาค้นพบว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลจอมพลแปลกนั้น ได้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะกึ่งเผด็จการ (พ.ศ. 2491-2494) ระยะเผด็จการ (พ.ศ. 2495-2497) และระยะฟื้นฟูประชาธิปไตย (พ.ศ. 2498-2500) โดยความคิดทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่มีคณะรัฐประหารเป็นตัวแทนสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่แนวคิดที่นำมาสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลก็คือ แนวคิดอนุรักษ์นิยม แนวคิดประชาธิปไตยพลเรือน และแนวคิดสังคมนิยม การต่อต้านรัฐบาลตามแนวคิดเหล่านี้ ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองสับสนยิ่งขึ้น จนในที่สุดเมื่อถึง พ.ศ. 2500 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ได้อาศัยการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการล้มล้างรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา*

รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย

เฉลิม มลิลา

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2517

จุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ทำให้เกิดนักการเมืองกลุ่มหนึ่งที่เรียกตนเองว่าคณะราษฎร ซึ่งพยายามอ้างอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นสาเหตุในการทำปฏิวัติเพื่อยึดอำนาจปกครองประเทศจากพระมหากษัตริย์ซึ่งปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่แทนที่จะมอบอำนาจให้กับประชาชนดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตยกลับหวงแหนเอาไว้ และในที่สุดก็เกิดการแย่งชิงอำนาจในระหว่างกลุ่มของตนเองเนื่องจากมีข้อขัดแย้งทั้งทางการเมืองและการขัดผลประโยชน์ในกันและกันจึงนำไปสู่การตัดสินกันด้วยกำลังและพยายามสร้างเสถียรภาพทางการเมืองโดยหลักการใช้กำลังอำนาจ มีการสร้างรัฐธรรมนูญในรูปแบบที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนและกลุ่ม ที่สำคัญก็คือมีการดำเนินการขจัดและกวาดล้างศัตรูทางการเมืองที่ต่างความคิดด้วยความรุนแรง เป็นผลให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ทางการเมืองจากบุคคลกลุ่มอื่นด้วยกำลังและอำนาจเช่นกันแต่ไม่สำเร็จ เมื่อผสมผสานเข้ากับการปกครองประเทศที่ขาดประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในปัญหาที่สำคัญบางประการ รวมทั้งไม่นำพาต่อเสียงเรียกร้องคัดค้านของประชาชนจนเกิดสภาพที่เป็นความระส่ำระสายทางการเมืองปรากฏอยู่โดยทั่วไป และเมื่อถึงจุดสุกงอมทางการเมืองประกอบเข้ากับวาระสุดท้ายของการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และการต้องป้องกันตนเองของผู้นำฝ่ายทหารและบุคคลสำคัญ ๆ ของคณะทหาร รวมทั้งผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของบุคคลดังกล่าวซึ่งเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองอย่างเด่นชัดในเวลานั้นมาถึง จึงนำไปสู่การเกิดรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 โดยคณะทหาร

จากรูปการณ์ทางการเมืองในระยะแรก ผู้นำของคณะทหารปฏิเสธการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูดยอดทางการเมือง คือการเป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะมีความลังเลใจ และหรือยังไม่แน่ใจในปัจจัยและสภาพการณ์ทางการเมือง รวมทั้งความปรารถนาอันแท้จริงภายในใจตนเองในเวลานั้น ต่อภายหลังเมื่อได้ตระหนักว่าภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ได้รับแบบอย่างและยึดตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบเดียวกับที่ใช้อยู่ในประเทศทางตะวันตกนั้น รัฐบาลทหารไม่สามารถที่จะดำเนินการปกครองให้อยู่ในภาวะราบรื่นดังใจหมายได้ อันเนื่องจากระบบพรรคการเมืองและรัฐสภาเป็นอุปสรรคกีดขวางอยู่ ดังนั้น ความยุ่งยากทางการเมืองจึงหาได้สิ้นสุดลงไม่ จำเป็นที่คณะทหารจะต้องก่อการปฏิวัติยึดอำนาจอีกครั้ง โดยอ้างเอาการคุกคามของคอมมิวนิสต์ และความร่วมมือของรัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศอยู่ก่อนหน้านั้น เป็นความชอบธรรมในการเข้าครองอำนาจและสามารถทำสำเร็จได้โดยง่าย ทั้งนี้เป็นไปภายหลังที่ผู้นำทางทหารต้องประสบกับการไม่ต้อนรับของประชาชน ซึ่งแสดงออกโดยการเลือกตั้งครั้งใหม่เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ดังนั้น การปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จึงเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของการรัฐประหาร พ.ศ. 2500 และสิ่งที่ตามมาก็คือการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งต้องประสบอุปสรรคสะดุดหยุดชะงักมาหลายครั้งแล้วให้ต้องหยุดอยู่กับที่เพื่อคอยโอกาสตั้งต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ด้วยคำสั่งของคณะปฏิวัติให้เลิกพรรคการเมือง เลิกสหบาล กรรมกร ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน และรวมทั้งประกาศเลิกใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 และยุบสภา วิวัฒนาการทางการเมืองหลังจากนั้นจึงเป็นไปในลักษณะที่ผู้นำประเทศฝ่ายทหารให้ความสำคัญต่อระบบพัฒนาทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยน้อยกว่าการพัฒนาทางการเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งความจริงข้อนี้จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลทหารกำหนดให้มีแผนพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและสังคม แต่หาได้มีแผนพัฒนาทางการเมืองเพื่อให้สอดคล้องและเป็นฐานรองรับอนาคตทางการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2511 ซึ่งขณะนั้นกำลังร่างอยู่ไม่ ดังนั้น สภาพการณ์ทางการเมืองของไทยจึงกลับไปสู่ยุคถือ "กำลังอำนาจ" เป็นสำคัญ เพื่อให้รัฐบาลมี

เสถียรภาพทางการเมือง และพร้อมกันนั้นก็หาลู่ทางครองอำนาจเป็นรัฐบาลให้นานที่สุด สะดวกที่สุดซึ่งไม่ใช่โดยการเลือกตั้ง ขณะเดียวกันก็มีการสืบต่ออำนาจกันในระหว่างกลุ่มการเมืองของตน และถึงกับมีความพยายามที่จะสร้าง "ทายาททางการเมือง" เพื่อให้สามารถรับช่วงอำนาจต่อไปอย่างเห็นได้ชัด จนกระทั่งปฏิกิริยาของประชาชนได้เกิดขึ้นภายใต้การริเริ่มและนำโดยนิสิตนักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย และบุคคลหลายฝ่าย อันเนื่องมาจากทนเห็นภาวะความระส่ำระสายทางการเมืองต่อไปไม่ไหว วิกฤติการณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า"วิกฤติการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516" จึงได้เกิดขึ้น ซึ่งแม้จะมีผลเสียหายทางวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้กับการตั้งต้นของระบบพัฒนาทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า "รัฐประหาร พ.ศ. 2500" นั่นเองที่เป็นปัจจัยและจุดเริ่มต้นก่อให้เกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นลำดับ ๆ มาจนถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช และรองศาสตราจารย์ธิติมา พิทักษ์ไพรวัน*

ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500

ธงชัย พึ่งกันไทย
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์เรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2468-2500) รวมทั้งการดำเนินนโยบายและมาตรการต่อต้านต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยที่มีต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงนี้ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้แบ่งเนื้อเรื่องและขอบเขตของการศึกษาไว้ 6 บทดังนี้

บทที่ 1 วิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและวิธีการของลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ตั้งแต่เริ่มจนถึงองค์การคอมมินเทอร์น

บทที่ 2 วิเคราะห์ถึงสาเหตุของการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่ประเทศไทย และการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนการดำเนินนโยบายและมาตรการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสมัยนี้

บทที่ 3 วิเคราะห์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์และพวกนิยมลัทธิสังคมนิยม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งการดำเนินนโยบายและวิธีการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และลัทธิสังคมนิยมของรัฐบาลในสมัยนี้

บทที่ 4 วิเคราะห์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว การแทรกแซง และการคุกคามของพวกคอมมิวนิสต์ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่มีต่อรัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงการปฏิวัติ พ.ศ. 2500 รวมทั้งการเคลื่อนไหวของนักการเมืองที่มีความคิดสนับสนุนลัทธิสังคมนิยม

บทที่ 5 วิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายและวิธีการต่าง ๆ ของรัฐบาลจอมพล ป. ที่ใช้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิสังคมนิยม

บทที่ 6 สรุปปัญหาลัทธิคอมมิวนิสต์ และการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยในปี พ.ศ. 2468-2500

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า แม้ประเทศไทยจะประสบปัญหาการแทรกซึมและการคุกคามของพวกคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ปี 2468 แต่ปัญหาคอมมิวนิสต์ยังไม่รุนแรงถึงขนาดสร้างความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติและสถาบันอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยทุกสมัยได้ดำเนินการต่อต้านการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ทุกวิถีทาง และนอกจากนี้สภาพทั่ว ๆ ไปของสังคมไทยก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งทำให้พวกคอมมิวนิสต์ไม่สามารถจะชักจูงประชาชนไทยให้เข้าเป็นพวกได้ แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ยังคงมีอยู่ และอาจจะแพร่ขยายต่อไปได้เรื่อย ๆ เพราะประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ไร้การศึกษา ขาดเส้นทางคมนาคม และขาดการอนามัยที่ดี

อาจารย์ที่ปรึกษา *พลเอก เลิศรบ สีตบุตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช และรองศาสตราจารย์ธิติมา พิทักษ์ไพรวัน*

การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523)

บัญชา สุมา
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

คำว่าคอมมิวนิสต์หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ คำเหล่านี้

เป็นที่รู้จักและพูดถึงกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าทึ่งศตวรรษแล้ว ประเทศไทยต้องประสบความสูญเสียเป็นจำนวนมิใช่น้อยอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ที่มุ่งจะยึดอำนาจรัฐ กับการป้องกันและปราบปรามของฝ่ายรัฐบาล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2500-2523 โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับอุดมการณ์หรือแนวคิดของมาร์กซ์ เลนิน และเหมาเจ๋อตุง ประกอบด้วย รวมทั้งความขัดแย้งภายในพรรคและทางสากล

ผลจากการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นและดำเนินตามการชักนำของพรรคคอมมิวนิสต์ต่างชาติ มากกว่าที่จะเกิดขึ้นด้วยอุดมการณ์ หรือความต้องการของคนในชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ แนวทางของการเคลื่อนไหวก็เป็นไปตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ต่างชาติเช่นกัน โดยเฉพาะจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในด้านการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทย ก็ประสบความล้มเหลวมาเป็นส่วนมาก ที่เป็นเช่นนี้นอกจากเหตุผลข้างต้นแล้ว (คือพรรคคอมมิวนิสต์ไทยไม่มีความคิดเป็นของตนเอง หรือไม่เป็นตัวของตัวเอง) เงื่อนไขทางสังคมของไทยกับสังคมจีนก็แตกต่างกัน เมื่อนำเอาแนวทางปฏิวัติในจีนมาใช้กับสังคมไทยจึงต้องประสบความล้มเหลวดังกล่าว

สำหรับนโยบายการป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล ได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ พบว่า ถ้าใช้ความรุนแรงเป็นหลักแล้วปัญหาจะเพิ่มขึ้น

ประการสุดท้าย ในช่วงปลายของการศึกษา พรรคคอมมิวนิสต์ไทยต้องประสบกับสภาพชะงักงัน อันเป็นผลมาจากนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาลได้ใช้แนวทางการเมืองนำหน้าการทหาร สอดคล้องกับการเกิดความขัดแย้งทางสากล และความขัดแย้งภายในพรรค แต่ที่สำคัญที่สุดคือ การขาดความสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์ต่างชาติ จึงทำให้การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ต้องประสบกับสภาพดังกล่าว

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ*

แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลาทางการเมืองในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

วัชรินทร์ มัสเจริญ

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยการจัดระบบการศึกษาของชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยมุ่งพิจารณาเนื้อหาสาระของหลักสูตรแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสายสามัญ เนื่องจากหลักสูตรแบบเรียนดังกล่าวจะเป็นกิจกรรมกล่อมเกลาทางการเมืองอย่างหนึ่งที่รัฐจัดให้แก่เยาวชน

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรสังคมศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างเอกภาพและความมั่นคงของชาติตามนโยบายของผู้นำทางการเมือง แบบเรียนซึ่งเป็น "สื่อ" ได้ถ่ายทอดปลูกฝังความรู้ความเข้าใจใน 4 ประเด็น คือ 1. การปลูกฝังสำนึกความเป็นพลเมืองในระบบรัฐชาติสมัยใหม่ 2. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ 3. สถาบันสำคัญของชาติ 4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาถ บุนนาค*

ผู้นำ/คณะราษฎร นักการเมือง ทหาร และอื่น ๆ

กบฏ ร.ศ.130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครองและกลุ่ม "ทหารใหม่"

อัจฉราพร กมุทพิสมัย

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มุ่งศึกษาถึงที่มาและพัฒนาการของกลุ่มทหารอาชีพในฐานะที่เป็นตัวกำหนดบทบาทสำคัญต่อวิถีทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ประ-

เด็นที่ใช้ในการศึกษาคือ กรณีกบฏ ร.ศ. 130 ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มทหารอาชีพเพื่อการทำการต่อต้านระบบและผู้ปกครองที่กลุ่มทหารไทยถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

ผลของการศึกษาพบว่าในบรรดาองค์กรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยหลังการปฏิรูปประเทศของรัชกาลที่ 5 ทหารอาชีพจะเป็นองค์กรที่ได้รับการพัฒนามากที่สุดทั้งในรูปแบบและความคิด ทั้งยังได้รับการอบรมและปลูกฝังให้ตระหนักถึงภาระสำคัญในการเป็นกลุ่มผู้ปกป้องรักษาและสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติ ทหารแบบใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศในยุคของการรวมชาติ ทหารกับชาติเป็นของคู่กัน เพราะฉะนั้นผลประโยชน์ของประเทศชาติกับผลประโยชน์ของกองทัพจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทหารสรุปว่าการพัฒนาประเทศต้องมุ่งที่การพัฒนากองทัพเป็นลำดับแรก ดังนั้น หากผู้ปกครองในยุคใดมีนโยบายที่ขัดกับหลักการดังกล่าว ทหารจะทำการต่อต้านทันที

กบฏ ร.ศ. 130 สะท้อนให้เห็นสภาพความขัดแย้งทางความคิด นโยบายและวิถีปฏิบัติระหว่างผู้นำที่ยังยึดในค่านิยมและทัศนคติแบบเก่า กับกลุ่มทหารใหม่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันข้าราชการในยุคหลังการปฏิรูปประเทศของรัชกาลที่ 5

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ณ ป้อมเพชร์*

บทบาทของอภิรัฐมนตรีสภาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาญชัย รัตนวิบูลย์

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2519

ปริญญานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอภิรัฐมนตรีสภาในด้านการคลังและการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และผลสะท้อนของการตั้งอภิรัฐมนตรีสภาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนได้พยายามเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยเอกสารทางราชการ ได้แก่ รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา สภาการคลัง ร่างพระราชกฤษฎีกา ร่างพระราชบัญญัติ ประกาศของทางราชการ แถลงการณ์ และบันทึกความเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองเป็นส่วนประกอบ

บทบาทด้านการคลังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศประสบปัญหางบประมาณรายจ่ายขาดดุล ฉะนั้นงานหลักของอภิรัฐมนตรีสภาคือหาทางให้รายจ่ายเข้าสู่ดุล นโยบายงบประมาณจึงยึดถือการประหยัดและตัดทอนเป็นสำคัญ มีการตัดทอนงบประมาณรายจ่ายของทหารและพลเรือนลง ยุบเลิก รวมหน่วยงาน ตำแหน่งทางราชการ และดุลข้าราชการออกเป็นจำนวนมาก ในด้านงบประมาณรายได้มีการปรับปรุงระบบการจัดเก็บและเพิ่มชนิดของภาษีแต่ยังเป็นภาษีทางอ้อมที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องรับภาระอยู่ มีการเสนอให้เก็บภาษีทางอ้อมที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องรับภาระอยู่ มีการเสนอให้เก็บภาษีทางตรงจากคนร่ำรวย แต่ได้รับการคัดค้านจากอภิรัฐมนตรีสภา เนื่องจากเกรงว่าจะกระทบกระเทือนผลประโยชน์ส่วนพระองค์และพระราชวงศ์ นอกจากนี้ อภิรัฐมนตรีสภายังมีมติให้กู้หนี้ภายในประเทศจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ในการพัฒนา

บทบาททางด้านการปกครอง อภิรัฐมนตรีสภามีบทบาทในการถวายคำปรึกษาในเรื่องการแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการระดับสูงตั้งแต่อธิบดีจนถึงเสนาบดี การตั้งสภาองคมนตรีและการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลเพื่อพัฒนาไปสู่การปกครองระบอบรัฐสภา อภิรัฐมนตรีสภายังได้คัดค้านโครงการพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะพระราชทานในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 โดยมีเหตุผลสำคัญในแง่ความไม่พร้อมของประชาชน นอกจากนี้อภิรัฐมนตรีสภายังทำหน้าที่นิติบัญญัติ และอภิรัฐมนตรีบางพระองค์ยังดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงที่สำคัญ ๆ เช่น มหาดไทย พาณิชย์ และคมนาคม เป็นต้น

จากบทบาททั้ง 2 ด้านที่กล่าว สรุปได้ว่า อภิรัฐมนตรีสภาเป็นสภาที่มีบทบาทมากที่สุดในขณะนั้น ประกอบกับการที่อภิรัฐมนตรีสภาสามารถคัดค้านโครงการพระราชทานรัฐธรรมนูญได้สำเร็จทำให้ผู้คิดว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของอภิรัฐมนตรีสภา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีบุคคลบางกลุ่มคิดลดอำนาจของอภิรัฐมนตรีสภา โดยการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลทราบแผนการดังกล่าวและเตรียมการจับกุม ฉะนั้นจึงกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
รองศาสตราจารย์สาคร ช่วยประสิทธิ์ ดร. วิชัย ตันศิริ และอาจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร

นัยนา หงษ์ทองคำ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตลอดจนการปฏิรูปและการสร้างสถาบันทางการเมืองเพื่อปรับรูปแบบการปกครองให้ขยายขอบเขตให้ข้าราชการและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและใช้อำนาจทางการเมืองมากขึ้น แต่การปรับตัวของระบบเป็นไปอย่างเชื่องช้าและขาดการต่อเนื่องถึงแม้ว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้มีการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมืองเพื่อเตรียมปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างรีบเร่งและเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทย แต่เนื่องจากความลังเลพระทัยของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะที่มีกลุ่มชนซึ่งมีสำนึกทางการเมืองสูงมีความเห็นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอุปสรรคสำคัญของความเจริญก้าวหน้าของประเทศ จึงได้มีการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วปัญหาสำคัญของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองก็คือการพยายามที่จะเข้าดำเนินการบริหารกิจการบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่เนื่องจากการปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำของบุคคลเพียงกลุ่มเดียวขาดพลังสนับสนุนจากปวงชนจึงทำให้คณะราษฎรต้องดำเนินการเพื่อยึดครองอำนาจให้หมู่คณะของตนแต่ผู้เดียว วิธีการที่นำมาใช้คือการกำจัดศัตรูทางการเมืองโดยมิได้คำนึงถึงความถูกต้องยุติธรรมหรือมนุษยธรรม พฤติกรรมดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของคณะราษฎรกับกลุ่มขุนนางเท่านั้น แต่ได้รวมไปถึงองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการศึกษาเอกสารขั้นต้นทั้งที่เป็นเอกสารของทางฝ่ายรัฐบาล คณะราษฎร หนังสือพิมพ์ และเอกสารของชาวต่างประเทศที่ได้สังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนลายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและข้าราชบริพารผู้ใกล้ชิดที่มีไปถึงชาวต่างประเทศทำให้เราได้ทราบถึงวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นได้อย่างชัดเจนพอสมควรถึงแม้ว่าเอกสารที่ได้ค้นคว้ามานี้เป็นเพียงเอกสารบางส่วนเหลือจากการทำลายของฝ่ายรัฐบาลหรือคณะราษฎรแล้ว แต่ก็ทำให้ทราบถึงบทบาทขององค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการประคับประคองให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยดำเนินไปแนวทางที่ถูกต้อง และความพยายามของพระองค์ในการใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องถ่วงดุลแห่งอำนาจเพื่อหยุดยั้งการใช้อำนาจทางการเมืองอย่างไม่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย แต่ความพยายามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไร้ผล คณะราษฎรพิจารณาว่าพระองค์ทรงพยายามที่จะหันกลับไปสู่ระบอบการปกครองในแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คณะราษฎรจึงมุ่งที่จะจำกัดพระราชอำนาจพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้น

การวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎรแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคแรกเป็นการวิเคราะห์ความขัดแย้งทางแนวความคิดเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ในภาคที่สองกล่าวถึงแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎร เช่น การกำหนดระยะเวลาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 การออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ การลงโทษนักโทษการเมือง และการไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ในภาคที่สามเป็นการวิเคราะห์พระราชอำนาจและพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและพฤติกรรมที่คณะราษฎรปฏิบัติต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ ความขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียต่อการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยในระยะแรกเริ่มเป็นอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าถ้าสถานการณ์ระหว่างพระองค์และรัฐบาลยังคงดำเนินไปในสภาพดังกล่าวแล้วย่อมไม่บังเกิดผลดีแก่ผู้ใดและจะเป็นผลร้ายต่อการปกครองประเทศต่อไปอีกด้วย ฉะนั้นพระองค์จึงมีพระบรมราชวินิจฉัยที่จะสละราชสมบัติเพื่อคณะราษฎรจะได้เลือกพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ที่คณะราษฎรสามารถทำงานร่วมด้วยได้ การสละราชสมบัติครั้งนี้นับว่าเป็นประวัติการณ์ที่สำคัญที่สุดในระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร

วีณา มโนพิโมกษ์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องให้ความสำคัญแก่บทบาทของคณะราษฎรเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากคณะราษฎรเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นผลสำเร็จและสามารถผูกขาดอำนาจการปกครองในเวลาต่อมาได้นานถึง 15 ปี (24 มิถุนายน 2475-8 พฤศจิกายน 2490) การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคณะราษฎรจึงช่วยให้เข้าใจถึงสภาวะทางการเมืองในช่วงที่คณะราษฎรมีอิทธิพลอยู่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีการศึกษาปัญหาความขัดแย้งภายในคณะราษฎร ซึ่งเป็นผลงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์จากหลักฐานที่เป็นเอกสาร โดยยึดเอกสารชั้นต้นเป็นหลัก และเอกสารรองเป็นส่วนประกอบ สำหรับเอกสารชั้นต้นนั้น ผู้เขียนได้ให้ความสนใจแก่เอกสารราชการและรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและเอกสารกระทรวงต่างประเทศอังกฤษซึ่งเก็บรักษา ณ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเอกสารทั้งสองแหล่งนี้เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยตรง และนับว่าเป็นข้อมูลที่ยังใหม่อยู่มาก จึงช่วยให้มีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและแตกต่างไปจากที่ได้มีผู้วิจัยไปแล้ว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองคณะราษฎรในส่วนที่เกี่ยวกับกรณีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกชั้นผู้นำ โดยพิจารณาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มขุนนางเก่ากับกลุ่มคณะราษฎรหัวหน้า ความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำทหารบก ความขัดแย้งระหว่างผู้นำฝ่ายทหารบกกับผู้นำฝ่ายพลเรือน และความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือน อันเป็นการจัดแบ่งบุคคลตามลักษณะแนวความคิดและสายงานอาชีพ เพื่อความสะดวกในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำคณะราษฎรนับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งความขัดแย้งสิ้นสุดลงเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสิ้นสุดอำนาจทางการเมือง และเพื่อที่จะได้พิจารณากรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม หรือในระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังที่จะค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนอกเหนือไปจากการพิจารณาคณะราษฎรในฐานะกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานครอบครัว การศึกษาและสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกันตลอดจนการขาดอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันซึ่งเข้ารวมกลุ่มกันโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญของความขัดแย้งภายในคณะราษฎรก็คือความต้องการในอำนาจทางการเมืองจึงเกิดการแก่งแย่งแข่งขันตลอดจนการกำจัดซึ่งกันและกัน อันเป็นผลสืบเนื่องถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดระยะเวลาที่คณะราษฎรทำการปกครองประเทศ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าความผันผวนทางการเมืองอันเนื่องมาจากการแย่งชิงอำนาจภายในกลุ่มคณะราษฎรนั้นยังคงอยู่ภายในขอบเขตการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือยังคงมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักสำคัญในการปกครองประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช และรองศาสตราจารย์ธิติมา พิทักษ์ไพรวัน*

พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ พ.ศ. 2475-2524

กนกวลี ชูชัยยะ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของความคิดทางการเมือง ทางสังคม และโลกทัศน์ของกลุ่มทหารอาชีพในกองทัพบกไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2524

ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มทหารบกเป็นกลุ่มที่มีความคิดก้าวหน้า และมีโลกทัศน์อันกว้างไกลมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรทหารอาชีพขึ้นในสังคมไทย จากพื้นฐานการศึกษาอบรมตลอดจนภาระหน้าที่ของทหารทำให้ทหารอาชีพเป็นกลุ่มที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยตลอดมา ซึ่งเห็นได้ชัดในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

หลังจาก พ.ศ. 2475 แล้ว มีการปิดกั้นความคิดของทหาร แต่ความคิดประชาธิปไตยและความคิดที่ก้าวหน้าก็ได้มีตลอดมาในกองทัพ แต่เนื่องจากเงื่อนไขของระเบียบวินัยและการครอบงำปิดกั้นจากแนวคิดเผด็จการของผู้นำทหารระดับสูงที่มีอำนาจทางการเมือง ทำให้ความคิดทางการเมืองของทหารมิได้มีการแสดงออกมาอย่างเด่นชัดนอกจากความสนใจแต่เรื่องภายในกองทัพของตนเอง แต่ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ทหารได้พัฒนาความคิดของตนเองมาโดยตลอด ความคิดของทหารจึงมิได้มีเพียงความคิดชาตินิยม อนุรักษ์นิยม และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงเท่านั้น หากแต่มีความคิดประชาธิปไตย และความคิดในการ

เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาของชาติทั้งปัญหาทางการเมือง ปัญหาความมั่นคงของชาติและการพัฒนาประเทศ แต่เนื่องจากสภาพการณ์ทางการเมืองและทางกองทัพไม่เอื้ออำนวย ดังนั้น ในช่วง พ.ศ. 2475-2516 จึงไม่มีทหารบกกลุ่มใดที่แสดงความคิดทางการเมืองอย่างเปิดเผย และไม่มีทหารบกกลุ่มใดที่มีความคิดโดดเด่นออกมานอกวงวิชาชีพของตน

หลังจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา องค์กรทหารได้รับการบีบคั้นและถูกลบหลู่เกียรติภูมิ ทำให้ศักดิ์ศรีของทหารต้องตกต่ำลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ เป็นเหตุให้ทหารอาชีพทั้งระดับสูงและระดับล่างหวนกลับมามองกองทัพของตนเอง และศึกษาปัญหาของบ้านเมืองอย่างจริงจังมากขึ้น ประกอบกับสภาพการณ์ทางการเมืองเปิดโอกาสให้ ทำให้ทหารอาชีพแสดงความคิดทางการเมืองของตนเองออกสู่สาธารณชนอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก และเกิดการรวมตัวกันในหมู่ทหารระดับล่าง ที่เห็นได้ชัดคือกลุ่มทหารหนุ่มและกลุ่มทหารประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวอย่างของการพัฒนาทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพที่มีอยู่ตลอดมาในกองทัพ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

บทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำในกองทัพเรือไทย พ.ศ. 2449 - พ.ศ. 2494

กรพินธุ์ ทวีตา
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำในกองทัพเรือไทย ตั้งแต่เมื่อตั้งโรงเรียนนายร้อย ใน พ.ศ. 2449 และมีบทบาททางการเมืองเต็มที่ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494 เมื่อความขัดแย้งระหว่างทหารบกกับทหารเรือถึงขั้นแตกหัก

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาในระดับโรงเรียนนายเรือมีผลต่อการเรียนรู้และสร้างความสำนึกทางการเมืองไม่มากนัก แต่แบบแผนการอบรมสั่งสอนและการฝึกภาคทางทะเลมีส่วนสร้างเอกลักษณ์ของทหารเรือให้แตกต่างไปจากทหารบก พิจารณาการศึกษาในระดับโรงเรียนนายทหารเรือเห็นว่ามีส่วนสร้างความสำนึกทางการเมืองมากขึ้น จนกระทั่งได้เข้ามามีบทบาทในการเข้าร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา บทบาททางการเมืองของนายทหารเรือได้เพิ่มขึ้นโดยลำดับและมีลักษณะที่เข้าร่วมกับฝ่ายพลเรือนอย่างมั่นคงมาโดยตลอด ในฐานะเป็นฝ่ายดุลอำนาจกับทหารบกซึ่งกำลังมีบทบาทสำคัญทางการเมือง อย่างไรก็ตาม บทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำทหารเรือได้จบสิ้นลงเมื่อเกิดกบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494

อาจารย์ที่ปรึกษา *พลเรือเอก ประพัฒน์ จันทวิรัช และผู้ช่วยศาสตราจารย์มลิวัลย์ แดงแก้วฟ้า*

กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519

ยุรารัตน์ พันธุ์ยุรา
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษากองทัพอากาศกับการเมือง โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงสถานะและบทบาททางการเมืองของกองทัพอากาศ ระหว่าง พ.ศ. 2480-2519

ผลการศึกษาพบว่า ระหว่าง พ.ศ. 2480-2492 กองทัพอากาศจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นปึกแผ่น โดยการจัดองค์กรและพัฒนากองทัพอากาศให้ทัดเทียมกับกองทัพบก และกองทัพเรือ ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บัญชาการทหารอากาศกับผู้บริหารประเทศไม่ค่อยราบรื่น ทำให้กองทัพอากาศไม่ได้เข้ามามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในขณะนั้น

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2492-2519 บทบาทของกองทัพกับการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศมีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บัญชาการทหารอากาศกับผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะสมัยของจอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และยิ่งเมื่อสถานการณ์ในประเทศอินโดจีนเกิดความรุนแรง สหรัฐอเมริกาเห็นกองทัพอากาศเป็นกำลังสำคัญในการสู้รบ จึงให้ความช่วยเหลืออย่างมากต่อกองทัพอากาศ เป็นผลทำให้กองทัพอากาศได้รับการยอมรับจากภายใน และมีบทบาทการเมืองภายนอก จนกระทั่งเกิดกรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้ทหารต้องลดบทบาทลง และต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ใน พ.ศ. 2516 การช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อกองทัพอากาศ

จึงลดลง มีผลทำให้บทบาทของกองทัพอากาศลดลงด้วย
อาจารย์ที่ปรึกษา *พลอากาศตรี ประเสริฐ สัชฌุกร และ ศาสตราจารย์ปิยนาถ บุนนาค*

วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการ

ทิพวัลย์ โลห์ตระกูล
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2530

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการที่มีอิทธิพลต่อการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยเฉพาะในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เน้นความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการเรื่องลัทธิชาตินิยม

จากการศึกษาพบว่าอุดมการณ์ทางการเมืองและสภาพสังคมได้มีส่วนกำหนดและมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการ สภาพทางการเมืองและสังคมไม่เปิดโอกาสให้คนสามัญชนก้าวขึ้นมามีบทบาททางด้านการเมืองได้ง่ายนัก ในขณะที่ความคิดการปกครองประชาธิปไตยที่เน้นถึงเสรีภาพ ภราดรภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาพได้แพร่อิทธิพลเข้ามาในสังคมไทยอย่างมาก หลวงวิจิตรวาทการได้เขียนบทความและหนังสือมากมายที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิกิริยาต่อต้านและตอบโต้สภาพทางการเมืองและสังคมในระบบเก่าโดยเฉพาะความคิดของชนชั้นกลางที่พยายามก้าวขึ้นมามีบทบาททางการเมืองในระดับสูง ประกอบกับความแตกต่างในเรื่องชนชั้นซึ่งเป็นขีดจำกัดของการก้าวขึ้นไปของสามัญชนโดยทั่วไป หลวงวิจิตรวาทการได้แสดงความคิดต่อต้านระบบการปกครองแบบเก่า และระบบไพร่ โดยอาศัยสังคมสมัยอยุธยาเป็นแบบของการโจมตีและชี้ให้เห็นถึงต้นกำเนิดและที่มาของความแตกต่างทางชนชั้น และเสนออุดมณ์การทางการเมืองที่จะนำมาใช้ในสังคมคือ "อุดมการณ์ชาตินิยม" ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการใฝ่ฝันและมีเป้าหมายชีวิตที่จะเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมและวางแนวทางให้เพื่อนร่วมชาติถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยพยายามนำหลักการชาตินิยมให้ฝังเข้าไปในจิตใจของคน

หลวงวิจิตรวาทการให้ความหมายของลัทธิชาตินิยมว่าเป็นลัทธิที่ให้ความสำคัญแก่ส่วนรวมของเชื้อชาติ เป็นความรักความนิยมคนเชื้อชาติเดียวกัน เป็นลัทธิที่นิยมความร่วมแรงร่วมใจ เพ่งถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล

ชาตินิยมของหลวงวิจิตรวาทการเป็นชาตินิยมที่เน้นถึงคนชั้นกลาง รัฐในระบอบชาตินิยมมีหน้าที่ที่จะต้องสร้างคนชั้นกลางขึ้นมาในสังคมไทย ซึ่งเป็นชนชั้นที่มีความสำคัญในการสร้างอนาคตแก่ชาติ และเน้นเสมอว่าความสำคัญของประเทศชาติจะเจริญได้อยู่ที่ควรเน้นให้คนมีปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะที่ดินทำกิน เพราะคนส่วนมากเป็นเกษตรกร โดยถือว่าเรื่องที่ดินเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะชาตินิยมถือหลักว่าที่ดินเป็นปัจจัยที่สำคัญแห่งความรักชาติและศีลธรรมอันดีและต้องเป็นที่เข้าใจว่าการได้ทรัพย์สมบัติไม่ใช่ได้เปล่า คนที่ทำงานจึงมีสิทธิได้กิน พวกกาฝากพวกกินแรงคนอื่น พวกเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์เป็นพวกที่ต้องขจัดออกไปจากสังคม หลวงวิจิตรวาทการมีความเห็นว่าคนที่รักชาติรักบ้านเมืองคือคนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินย่อมจะมีความฝังใจแนบแน่นในที่ดินและไม่ออกไปจากประเทศ

ความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการ โดยเฉพาะเรื่องชาตินิยมเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยอย่างมากในช่วงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ต้องการสร้างชาติโดยอาศัยลัทธิชาตินิยมเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนอ่อนน้อมยอมจำนนต่อรัฐบาลโดยปราศจากการโต้แย้ง เพราะจะกลายเป็นผู้ไม่รักชาติไป และประชาชนยังต้องตอบสนองนโยบายหรือคำแนะนำของชนชั้นปกครองด้วยความกระตือรือร้นยินดีและพร้อมที่จะสนับสนุนทุกวิถีทาง หลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นนักชาตินิยมในขณะนั้นจึงเป็นผู้คอยให้แนวความคิดที่จะนำลัทธิชาตินิยมมาใช้ในการจูงประชาชนให้ได้ผลและถ่ายทอดความคิดชาตินิยมของตนไปยังสังคม

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม คนไทยได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังอยู่ใน "ประเทศสยามใหม่" ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะ เป็นการปลุกระดมสำนึกเรื่อง "สังคมใหม่" ในการสร้างค่านิยม วัฒนธรรมของชีวิตใหม่ การสร้างชีวิตเศรษฐกิจใหม่ตามแผนการนำไทยไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ หลวงวิจิตรวาทการเน้นมาโดยตลอดว่าชาติจะเจริญอยู่ที่มีความดี คนต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบการงาน ซึ่งเป็นค่านิยมของชนชั้นกลาง ในขณะที่ชนชั้นสูงในสังคมมีคติว่า คนนอนสบายเป็นคนชั้นสูง แต่คนทำงานลำบากตรากตรำเป็นคนชั้นต่ำ ทำให้เกิดความคิดดูหมิ่นงานอาชีพว่าเป็นของต่ำของเลว หลวงวิจิตรวาทการเห็นว่าเป็นค่านิยมที่จะต้องแก้ไข ความคิดนี้ได้สะท้อนออกมาในรูปของนโยบายรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะการออกรัฐนิยม ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน แม้จะเป็นเวลาสั้นประมาณ 5 ปี (2482-2487) แต่ก็มีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางความคิด วัฒนธรรม การแต่งกาย การกินอยู่ ภาษาวรรณคดี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของคน

ไทยทั่วทั้งประเทศ และเมื่อหมดสมัยท่านผู้นำแม้ว่านโยบายหลายอย่างจะถูกเลิกล้มไป แต่ก็ยังมีอีกมากมายที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย

อิทธิพลความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการได้ถ่ายทอดมาถึงสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นที่ปรึกษาของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในตำแหน่ง อิทธิพลความคิดของหลวงวิจิตรวาทการย่อมมีอิทธิพลตกทอดมาไม่มากก็น้อย

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ทรงยศ แววหงษ์*

การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม พ.ศ. 2469-2481

แสงเดือน ไสยวงศ์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2534

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม สามารถสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและการทหารที่จะขึ้นสู่การเป็นผู้นำที่โดดเด่นเหนือกว่าผู้นำคณะราษฎรคนอื่น ๆ และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ผลการวิจัยพบว่า ระหว่างวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ความสามารถของนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะผู้นำในการแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมืองหลายครั้ง การแพร่หลายของแนวคิดชาตินิยม-ทหารนิยม อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในและภายนอก ตลอดจนความสามารถส่วนตัวของนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ในการโน้มน้าวจิตใจผู้ที่อยู่รอบข้าง ทำให้นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม สามารถสร้างฐานอำนาจจนมีบทบาททางการเมืองและการทหารโดดเด่นเหนือกว่าผู้นำคณะราษฎรคนอื่น ๆ จนเป็นปัจจัยให้นายพันเอก หลวงพิบูลสงครามได้ขึ้นสู่อำนาจสูงสุดทางการเมือง คือได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา*

บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-2487)

เทียมจันทร์ อ่ำแหวว
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การศึกษาบทบาททางการเมืองและการปกครองของผู้นำภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะผู้นำแต่ละคนมีพฤติกรรมและวิธีดำเนินนโยบายในการบริหารและการปกครองประเทศต่างกัน ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2475-พ.ศ. 2487) เพื่อพิจารณาบทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงครามทางด้านการเมืองและการปกครองรวมทั้งพิจารณาพฤติกรรมในการสร้างและรักษาอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีผลให้จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นเวลาต่อเนื่องกันถึง 6 ปี (พ.ศ. 2481-พ.ศ. 2487)

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองรวมทั้งสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแล้วดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาความสำคัญตามลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึงปี พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามยุคแรก

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นผู้นำ และเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเข้มแข็งมีระเบียบวินัย นิยมใช้อำนาจเผด็จการในการบริหารและการปกครองประเทศ มีวิธีการสร้างและรักษาอำนาจโดยอาศัยกำลังทหารและกำลังตำรวจ ใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการเร้าใจประชาชนให้เชื่อถือและปฏิบัติตามผู้นำ มีความปรารถนาที่จะยกระดับฐานะของประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

ผลงานของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนใหญ่เป็นงานสร้างชาติทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังจะเห็นได้จากการเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศสและอังกฤษ การกำจัดอิทธิพลของชาวต่างประเทศออกจากระบบเศรษฐกิจของไทย ส่งเสริมให้คนไทยประกอบอาชีพให้เป็นหลักแหล่ง ปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ

เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้นำที่มีพื้นฐานมาจากทหาร ดังนั้น กรรมวิธีในการบริหารและการ

ปกครองประเทศจึงมีลักษณะเป็นแบบทหาร กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเด็ดขาดในการกำหนดนโยบายหรือดำเนินนโยบายต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว พฤติกรรมดังกล่าวมีผลให้พัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยต้องหยุดชะงักลงในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามครองอำนาจอยู่ในระยะแรกดังได้กล่าวมาแล้ว

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2500

มนูญ มาคะสิระ

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ปีการศึกษา 2529

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการใช้กลวิธีรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่าง พ.ศ. 2491-2500 ซึ่งเป็นช่วงแห่งการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระยะที่สอง นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมามีอำนาจในช่วงระยะเวลาดังกล่าว และสาเหตุที่ทำให้สิ้นอำนาจใน พ.ศ. 2500

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้ามามีอำนาจทางการเมืองได้อีกครั้งใน พ.ศ. 2491 เพราะสาเหตุสำคัญสามประการคือ ภูมิหลังแห่งอำนาจทางการเมืองและการทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2487 ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองระหว่าง พ.ศ. 2487-2490 และการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ในช่วงของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนับตั้งแต่ พ.ศ. 2491 เป็นต้นไป จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถใช้กลวิธีทางการเมืองลักษณะต่าง ๆ อย่างเฉลียวฉลาด จากปัจจัยหกประการคือ การเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ การอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญ การสร้างฐานอำนาจจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสร้างฐานอำนาจจากกำลังทหารและกำลังตำรวจ การสร้างความนิยมจากประชาชนด้วยวิธีการประชาธิปไตยและการอิงสถานการณ์ระหว่างประเทศ การใช้กลวิธีทางการเมืองดังกล่าวส่งผลให้จอมพล ป. พิบูลสงครามรักษาอำนาจทางการเมืองของตนได้นานมากเป็นระยะเวลาถึง 9 ปี 5 เดือน 9 วัน

อย่างไรก็ตาม ระหว่าง พ.ศ. 2498-2500 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประสบกับปัญหาในการบริหารประเทศที่สำคัญหลายประการ เช่น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศได้ การปล่อยให้มีการละเมิดพระบรมเดชานุภาพ การที่สหรัฐอเมริกาเลิกให้การสนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามมีท่าทีจะเปลี่ยนนโยบายไปมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามสิ้นอำนาจลง

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ รองศาสตราจารย์ถนอม อานามวัฒน์ และ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ*

บทบาททางการเมืองของพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2475-2490)

บุณฑริกา บูรณะบุตร

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2533

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาบทบาททางการเมืองของพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นบุคคลผู้หนึ่งในคณะราษฎรเมื่อการปฏิวัติวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2489 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2490

ผลการศึกษาได้พบว่าพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ มีลักษณะประนีประนอม จึงทำให้เป็นที่ยอมรับของคณะราษฎรและฝ่ายอื่น ๆ คุณสมบัติดังกล่าว ฐานะที่เป็นหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญและจากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นทำให้พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่กระนั้นปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่สองและปัญหาจากกรณีสวรรคตซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลชุดก่อนเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาได้ คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 จึงได้นำปัญหาเหล่านี้มาเป็นข้ออ้างในการก่อรัฐประหารล้มอำนาจของรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ลง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา*

บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง 2491

สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สิ้นสุดอำนาจทางการเมืองเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2487 นายควง อภัยวงศ์ ก็ได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 1 แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2488 นายควง อภัยวงศ์ ก็ได้กลายเป็นคู่แข่งขันทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ และในช่วงระยะนี้เองเป็นยุคของผู้นำฝ่ายพลเรือน ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ก็ได้มีบทบาททางการเมืองเด่นชัดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทสำคัญในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามได้กลับเข้าสู่วงการเมืองอีกครั้งหนึ่งภายหลังจากรัฐประหาร 2490 นายควง อภัยวงศ์ก็ได้ถูกดึงมาเป็นตัวกลางทำการจัดตั้งรัฐบาล และจากการรัฐประหารนี้เองเป็นผลให้นายปรีดี พนมยงค์ได้ถูกทำลายอิทธิพลทางการเมืองจนต้องเดินทางลี้ภัยการเมืองออกไปนอกประเทศ

ในทัศนะของผู้เขียน นายควง อภัยวงศ์เป็นนักการเมืองผู้หนึ่งซึ่งประสบความสำเร็จในชีวิตทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยอาจพิจารณาได้หลังจากปี พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา นายควง อภัยวงศ์จะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครทุกครั้ง โดยมีคะแนนเสียงสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดพระนครด้วยกันจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2501 ซึ่งทางการได้ยกเลิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎร จึงอาจกล่าวได้ว่า นายควง อภัยวงศ์เป็นผู้ก่อการหรือเป็นสมาชิกคณะราษฎรเพียงคนเดียวที่มีบทบาททางการเมืองโดยประชาชนเป็นฐานแห่งอำนาจ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

แนวความคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์

พีรยา คูวัฒนะศิริ
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นับเป็นการเปิดโอกาสให้นักการเมืองที่มาจากท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เข้ามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการเมืองระดับชาติ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นนักการเมืองอีกผู้หนึ่งที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีติดต่อกันถึง 4 สมัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2490 แนวคิดและบทบาททางการเมืองที่ปรากฏ แสดงให้เห็นว่าทองอินทร์มีแนวคิดทางการเมืองที่เชื่อมั่นในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญและมีแนวคิดในเรื่องการสร้างชาติที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมลงสู่ภูมิภาค แนวคิดทั้งสองประการข้างต้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและเป็นปัจจัยผลักดันให้ทองอินทร์เข้าไปมีบทบาททางการเมือง และเป็นสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2476-2492

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์*

กระบวนการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

วรรธิกา ตันติรัตน์ไพศาล
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษากระบวนการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการปกครองประเทศของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลมาจากกระบวนการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ภายใต้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้น

ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้มั่นคงมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ การควบคุมระบบราชการ การได้รับการสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและทันสมัย และการเชิดชูบทบาทของ

สถาบันพระมหากษัตริย์ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ทำให้รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์มีฐานะอันชอบธรรม ยังผลให้อำนาจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์มั่นคงมากขึ้นตามลำดับ จนเกิดเอกภาพในการปกครองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา
อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์*

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับการปกครองในระบบรัฐสภา พ.ศ. 2501-2506

ภิรมย์ แสนอิสระ

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2523

ความสำคัญของปริญญานิพนธ์เรื่องนี้เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองไทยเพียงใด นับตั้งแต่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขึ้นครองอำนาจมาเป็นเวลานาน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ควรจะมีส่วนสร้างเสริมหรือหยุดยั้งความเจริญก้าวหน้าของระบบการเมืองไทย

วัตถุประสงค์สำคัญของปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ในประการแรกเพื่อศึกษาพัฒนาการของระบบการเมืองไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501-2506 ประการที่สอง เพื่อศึกษาโครงสร้างของระบบการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวรวมทั้งผลที่ได้รับ และประการสุดท้าย เพื่อค้นหาว่าอะไรเป็นอุปสรรคที่แท้จริงของระบบรัฐสภาที่มีขึ้นในระยะนั้น

ผู้เขียนได้พบว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ใช้อำนาจทางทหารเป็นฐานอำนาจทางการเมือง นอกจากนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังมีลักษณะของ "ความเป็นผู้นำ" ซึ่งช่วยค้ำจุนให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำรงตำแหน่งในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหาร จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์มีความประสงค์ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยและให้อำนาจรัฐบาลมากขึ้นเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2502 นับเป็นเครื่องมือเพียงประการเดียวในการใช้อำนาจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และสำนักนายกรัฐมนตรีของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นศูนย์กลางควบคุมอำนาจการบริหารของตน
อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ *รองศาสตราจารย์ ดร.โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ*

สาขารัฐศาสตร์

ประชาธิปไตย/รัฐธรรมนูญ/รัฐสภา

การร่างรัฐธรรมนูญ 2492

สุนีย์ อธิมุติภาพ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2517

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ปัญหาเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ตลอดระยะเวลา 40 ปีเศษของการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง รัฐธรรมนูญหลายฉบับได้ถูกร่างขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มทางการเมืองที่เข้ามามีอำนาจ ในอันที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองให้มั่นคง

ภายหลังรัฐประหาร 9 พฤศจิกายน 2490 เป็นเวลา 2 ปี ได้มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 แทนรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเรียกว่า "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ควรจะได้รับความสนใจศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการร่างและมีหลักการที่มีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการร่างและการประกาศใช้ท่ามกลางบรรยากาศที่คุกรุ่นด้วยการรัฐประหาร และสภาพการเมืองภายในขณะนั้น ฝ่ายพลเรือนที่มีบทบาททางการเมืองในเวลานั้น ไม่มีพลังการเมืองที่เข้มแข็งแท้จริง มีการแตกแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มนายควง อภัยวงศ์ แต่การร่างรัฐธรรมนูญก็ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และมีการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรต่อมา ท่ามกลางความไม่พอใจและไม่เต็มใจของฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นฝ่ายที่กุมอำนาจทางการเมืองอยู่ในขณะนั้น คือคณะรัฐประหาร ที่ประกอบด้วยกลุ่มทหารบก มีจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ดังนั้น กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญจึงเป็นข้อปัญหาทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการร่างจนสำเร็จและได้รับการยอมรับได้อย่างไร

รัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่ได้รับการประกาศใช้ในปี 2492 เป็นผลิตผลส่วนหนึ่งของกลุ่มการเมืองฝ่ายพลเรือน กลุ่มนายควง อภัยวงศ์ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีเจตนาที่จะกำหนดรูปการปกครองให้เป็นไปตามครรลองระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น มีบทบัญญัติจำกัดขอบเขตบทบาททหารในทางการเมือง หลักการในรัฐธรรมนูญมีผลกระทบกระเทือนต่อฐานะทางการเมืองของฝ่ายทหาร ซึ่งยังจำเป็นต้องใช้กำลังทหารเป็นพลังสนับสนุนอำนาจทางการเมือง เพราะไม่ได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากประชาชน จุดมุ่งหมายในการยอมรับและดำเนินการปกครองตามหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเป็นไปในลักษณะการยอมรับเพียงชั่วคราวเท่านั้น ประกอบกับสภาพการเมืองโดยทั่วไป ไม่มีกลุ่มการเมืองใดที่จะสามารถแสวงหาพลังสนับสนุนจากประชาชนเพื่อเป็นรากฐานอำนาจทางการเมือง ทำให้พลังประชาชนเป็นพลังสนับสนุนทางการเมืองอย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อฝ่ายทหารมีพลังทางทหารที่เข้มแข็งพอที่จะไม่ยอมรับหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ จึงได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญโดยทำรัฐประหารเงียบในปลายปี 2494 นำรัฐธรรมนูญ 2475 กลับมาใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญในประเทศไทย

ร้อยโท จักเรศ พิทยาคม

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

รัฐธรรมนูญนั้น นอกจากจะเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศแล้ว ยังเป็นภาพสะท้อนของปรัชญา อุดมการณ์ และแนวความคิดทางการเมืองของรัฐนั้นอีกด้วย ทั้งนี้เป็นการแสดงออกมาจากผู้มีสิทธิมีเสียงในการร่างและจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ๆ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงกระบวนการในการคุ้มครองมิให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐรับรองโดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญถูกละเมิดโดยกฎหมายทั่ว ๆ ไป ซึ่งกระบวนการนี้ก็คือ การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญนั่นเอง

จากแนวความคิดที่ว่า รัฐธรรมนูญในลักษณะหนึ่งแล้วเป็นเสมือนข้อตกลงที่รัฐมีต่อปัจเจกชนว่า สิทธิและเสรีภาพใดบ้างที่รัฐรับรอง และมิอาจล่วงละเมิดได้จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการในทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว

ผลจากการศึกษาพบว่า แม้องค์กรทำหน้าที่ควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือศาลยุติธรรมจะสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญใดก็ตาม แต่เนื่องจากระบบที่ใช้ในประเทศไทยเป็นระบบต่อสู้ป้องกัน บุคคลจะร้องเรียนว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้น ๆ จะนำมาใช้บังคับแก่กรณีคนในชั้นศาล ซึ่งผู้นั้นจะต้องเสี่ยงภัย หากว่าองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาไม่เห็นว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ผู้นั้นก็ย่อมได้รับผลร้ายจากกฎหมายดังกล่าว

ดังนั้น ข้อเสนอแนะในทางวิชาการที่มีต่อระบบการควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญในประเทศไทยก็คือ เปลี่ยนไปใช้ระบบกล่าวหา และจัดรูปแบบองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมขึ้นใหม่ในรูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2489 และการเมืองภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

ดำรงค์ อิ่มวิเศษ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 นับได้ว่าประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ ปัญหาเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะตลอดระยะเวลา 50 ปีเศษของการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง ซึ่งบางครั้งถึงกับมีการปฏิวัติรัฐประหาร รัฐธรรมนูญหลายฉบับได้ถูกร่างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มการเมืองที่เข้ามามีอำนาจในอันที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองให้มั่นคง

ภายหลังจากผู้นำพลเรือนสามารถโค่นล้มรัฐบาลชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม และเข้าจัดตั้งรัฐบาลได้แล้ว ก็ได้ดำเนินการเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2475 และยกร่างขึ้นใหม่เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2489 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ สมควรได้รับการสนใจในการศึกษาอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่นับว่ามีหลักการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับแรกของไทย ความสำคัญของประเด็นในการศึกษาอยู่ที่ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการยกร่างและประกาศใช้ได้อย่างไรท่ามกลางบรรยากาศของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำทางทหารและกลุ่มผู้นำพลเรือน รัฐบาลพลเรือนมีเจตนาที่จะให้การเมืองการปกครองไทยพัฒนาไปสู่การมีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ หรือว่ามีเจตนาอื่นแอบแฝง เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มขุนนางเก่ากับกลุ่มคณะราษฎรก้าวหน้า และได้ศึกษาเน้นหนักในประเด็นของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างผู้นำทางทหารกับผู้นำพลเรือน เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญก่อนหน้าที่จะมีการเสนอให้แก้ไขและยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของผู้นำพลเรือน

จากผลการศึกษาในประเด็นข้างต้น ปรากฏว่าการ

ริเริ่มในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและจัดทำเป็นฉบับใหม่ของผู้นำพลเรือนนั้น แท้จริงแล้วมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดทหารออกจากวงจรแห่งอำนาจเป็นสำคัญ ดังจะดูได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2489 ได้กระจายอำนาจไปสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น แต่ก็เป็นเรื่องทางทฤษฎีมากกว่า เพราะในทางปฏิบัติปรากฏว่าอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดเอาไว้มิให้ถูกนำออกมาใช้ ทั้งนี้เนื่องจากการมีบทเฉพาะกาล โดยเฉพาะในประเด็นของวุฒิสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ประชาชนมิได้เป็นผู้เลือกตั้ง และอีกประการหนึ่งรัฐบาลพลเรือนก็มุ่งที่จะสร้างเสถียรภาพโดยแสวงหาความสนับสนุนแต่ในรัฐสภาเท่านั้น มิได้คิดสร้างมวลชนให้เป็นฐานรองรับอำนาจแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นในปี พ.ศ. 2490 รัฐบาลพลเรือนจึงต้องสลายลงอย่างง่ายดาย การร่างและจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2489 จึงเป็นบทพิสูจน์ได้อย่างหนึ่งว่าการเมืองการปกครองของไทยเป็นเรื่องของการช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผู้ปกครองด้วยกัน ไม่ใช่เรื่องของความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด

ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หรือรัฐบาลใด ๆ ก็ตาม ย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอหากผู้นำทางการเมืองขาดความจริงใจในหลักการ มุ่งใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งถือเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง อีกทั้งไม่พยายามชี้นำให้ประชาชนได้เข้าใจในคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่เปิดกว้าง เพื่อให้ประชาชนได้มีความสำนึกในคุณค่าของสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้เสถียรภาพของรัฐบาลมีความมั่นคงตามระบอบประชาธิปไตย การปฏิวัติรัฐประหารก็ยากที่จะเกิดขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

รัฐธรรมนูญ 2521 กับเสถียรภาพของระบบการเมืองไทย

เกียรติชาย นำพูลสุขสันต์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2533

นับแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 เป็นต้นมา ระบบการเมืองไทยก็มีกรอบกฎเกณฑ์กำหนดสัมพันธภาพของอำนาจทางการเมืองที่ค่อนข้างคงรูปอยู่ตัวและ/หรือมีการเปลี่ยนแปลงภายในกฎเกณฑ์มาโดยตลอด อันเป็นสภาพการณ์ที่แตกต่างจากช่วงก่อนหน้านี้ที่รัฐธรรมนูญจะเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งใน "วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย"

จากการศึกษาพบว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 เป็นผลพวงของการประนีประนอมภายหลังความขัดแย้งที่รุนแรงทางความคิด ระหว่างแนวอำนาจนิยมและเสรีนิยมในช่วงปี พ.ศ. 2516-2520 ทำให้มีบทบัญญัติที่มีลักษณะผสมผสานแนวความคิดทั้งสองดังกล่าวเข้าด้วยกัน มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างเพื่อขยายช่วงของการปรับตัวต่อสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและระบบการเมือง มีขั้นตอนที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไว้ในบทเฉพาะกาลในลักษณะที่จะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางของระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นเมื่อถึงกำหนด เพื่อเป็นการสร้างความยอมรับจากฝ่ายเสรีนิยมในช่วงระยะเริ่มใช้ที่ค่อนข้างโน้มเอียงไปในแนวอำนาจนิยมจากผลของบทเฉพาะกาล และยังถือเป็นความสอดคล้องกับแนวโน้มของสังคมการเมืองไทยที่กลุ่มจากนอกระบบราชการจะทวีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา

นอกจากนี้การได้ผู้นำทางการเมืองที่มีความมั่นคงแน่วแน่ในหลักการประกอบกับมีขอบเขตของการสนับสนุนที่ได้จากส่วนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ที่เข้าสู่อำนาจโดยอาศัยลักษณะความยืดหยุ่นของบทบัญญัติที่เปิดช่องทางไว้ ทำให้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2521 มีผลบังคับใช้ที่ยาวนานและผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านที่อำนาจทางการเมืองย้ายแกนจากระบบราชการมาสู่กลุ่มตัวแทนจากนอกระบบราชการ เมื่อสิ้นสุดบทเฉพาะกาลในเดือนเมษายน 2526 จนเมื่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้น ระบบการเมืองไทยจึงได้นายกรัฐมนตรีที่กล่าวได้ว่าอาศัยความสมเหตุสมผลตามหลักการในระบอบประชาธิปไตยที่มากกว่าช่วงที่ผ่านมาเข้าสู่ตำแหน่ง และสามารถบริหารประเทศมาได้จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2533) ดังนั้นนอกจากตัวบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 จะมีส่วนเสริมเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลดังเช่นรัฐธรรมนูญหลาย ๆ ฉบับที่ผ่านมาแล้ว โดยสภาพรวมของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีกฎเกณฑ์ที่กำหนดระบอบการเมืองการปกครองที่ได้รับการยอมรับทั้งจากกลุ่มแนวคิดเสรีนิยมจากนอกระบบราชการและกลุ่มภายในระบบราชการเองที่ยอมรับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปในบทบาททางการเมืองของกลุ่มแรก กับบทบาทที่เปลี่ยนไปของกลุ่มตนทำให้ระบบการเมืองไทยมีเสถียรภาพภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ระบบรัฐสภาของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ประเสริฐ โยธีพิทักษ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2513

ระบบรัฐสภาของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ลอกแบบเอามาจากระบบรัฐสภาของอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นสำคัญ จึงเป็นการปกครองในระบบรัฐสภา ต่อมาภายหลังการปฏิวัติของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ระบบรัฐสภาฝรั่งเศสในสมัยของประธานาธิบดีเดอโกลล์ ได้มีอิทธิพลเหนือแนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 ของไทย อำนาจของรัฐสภาไทยนับแต่ประเทศไทยมีรัฐสภาเป็นต้นมาเป็นอำนาจที่มีปรากฏเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้การปกครองในระบบรัฐสภา โดยเหตุที่อำนาจในการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภาเป็นสิทธิเฉพาะตัวของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งสมาชิกรัฐสภาสามารถใช้ได้โดยลำพังมิต้องอาศัยการร่วมมือกับสมาชิกผู้อื่น ทำให้สมาชิกรัฐสภาไทยนิยมใช้วิธีการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถาม การตั้งกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภาไทยส่วนใหญ่แล้วมีขอบเขตในการถามกว้างขวางมาก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะทราบในข้อนโยบายของรัฐบาล หรือของรัฐมนตรีและต้องการทราบรายละเอียดในข้อเท็จจริง ซึ่งรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบจะต้องตอบกระทู้ถามในที่ประชุมสภาหรือทางหนังสือ*ราชกิจจานุเบกษา*แล้วแต่กรณี ในกรณีที่รัฐมนตรีต้องตอบในสภาตามความประสงค์ของสมาชิกรัฐสภาผู้ยื่นกระทู้ถามนั้น สมาชิกรัฐสภาผู้ยื่นกระทู้ถามมีสิทธิที่จะซักถามรัฐมนตรีได้อีก 3 ครั้ง กระทู้ถามที่ถามต่อรัฐมนตรีนั้นครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง กระทู้ถามที่เกี่ยวกับการทำมาหากินของราษฎรและเรื่องที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนโดยตรงได้รับความสนใจจากสมาชิกรัฐสภามากที่สุด โดยทั่วไปแล้วกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภามิได้มีผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลมากนัก ทั้งนี้เพราะการตั้งกระทู้ถามบางครั้งก็ขาดเหตุผลและข้อเท็จจริง รวมทั้งขาดการติดตามดูผลของกระทู้ถามภายหลังจากที่รัฐบาลได้ตอบในที่ประชุมแล้ว ซึ่งน่าจะเป็นผลดีต่อรัฐบาลเอง อย่างไรก็ตาม กระทู้ถามก็ยังเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการปกครองในระบอบ

การศึกษาเปรียบเทียบระบบกรรมาธิการของรัฐสภาไทยและสหรัฐอเมริกา

เกษมศักดิ์ แสนโภชน์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2513

คณะกรรมาธิการเป็นจักรกลที่สำคัญ และมีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ทางนิติบัญญัติ และการควบคุมฝ่ายบริหารของรัฐสภา ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดของรัฐสภาที่มีขนาดใหญ่ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนมากเกินไป มีระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างจำกัด งานของรัฐสภามีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมไปในทุกด้าน แต่สมาชิกรัฐสภาแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป ไม่สามารถรอบรู้งานของรัฐสภาได้ทั้งหมด ดังนั้น รัฐสภาจึงจำต้องมีคณะกรรมาธิการ ซึ่งแต่ละคณะกรรมาธิการประกอบด้วยสมาชิกจำนวนไม่มากนัก กรรมาธิการแต่ละคนมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีเวลาในการดำเนินงานที่ไม่จำกัด มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานเป็นตัวแทนของรัฐสภาพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่สภามอบหมาย ทำให้รัฐสภาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมาธิการของรัฐสภาแต่ละประเทศมีลักษณะหน้าที่และบทบาทแตกต่างกันไป แต่เมื่อเปรียบเทียบคณะกรรมาธิการของรัฐสภาไทยและสหรัฐอเมริกาแล้วมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญดังต่อไปนี้

รัฐสภาสหรัฐอเมริกาแบ่งจำนวนกรรมาธิการในแต่ละคณะกรรมาธิการให้แก่พรรคการเมืองตามอัตราส่วนของที่นั่งสมาชิกรัฐสภาที่แต่ละพรรคได้รับเลือกเข้ามา และใช้ "ความอาวุโส" เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกรรมาธิการโดยที่เชื่อว่าสมาชิกรัฐสภาที่มีอาวุโสจะมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากที่สุด อนึ่ง คณะกรรมาธิการสามัญแต่ละคณะจะกำหนดขอบข่ายอำนาจหน้าที่ไว้อย่างแน่นอนชัดเจน และคณะกรรมาธิการสามัญเท่านั้นที่จะเป็นผู้พิจารณาร่างกฎหมายต่าง ๆ แต่รัฐสภาไทยไม่ได้แบ่งกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการต่าง ๆ ตามอัตราส่วนของสมาชิกรัฐสภาของแต่ละพรรค แต่ขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างพรรคการเมือง พรรคสนับสนุนรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน สำหรับการพิจารณาคัดเลือกกรรมาธิการนั้นได้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านพอสมควร อนึ่ง รัฐ-

สภาไม่ได้กำหนดขอบข่ายของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมาธิการสามัญไว้อย่างชัดแจ้ง นอกจากนั้นรัฐสภาไทยนิยมตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นมาพิจารณา คณะกรรมาธิการของรัฐสภาสหรัฐอเมริกา มีเจ้าหน้าที่ทางด้านธุรการและวิชาการทำงานให้แก่คณะกรรมาธิการ แต่คณะกรรมาธิการของรัฐสภาไทยมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางด้านธุรการเท่านั้น

บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป

สุทัศน์ ชมดี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2514

ประเทศไทยภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ที่กำหนดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาปรากฏว่ารัฐธรรมนูญของไทย 4 ฉบับ ใน 8 ฉบับ (10 ธันวาคม 2475, 9 พฤศจิกายน 2490, 8 มีนาคม 2495 และ 20 มิถุนายน 2511) จัดรูปองค์กรนิติบัญญัติในลักษณะที่ฝ่ายบริหารคือคณะรัฐมนตรีสามารถครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติได้ ทั้งนี้โดยการแบ่งรัฐสภาออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกแต่งตั้ง อีกส่วนหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกเลือกตั้ง สมาชิกประเภทแต่งตั้งนี้บางครั้งรัฐธรรมนูญก็กำหนดให้อยู่ร่วมในสภาเดียวกันกับสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้ง บางครั้งก็แยกเป็นอีกสภาหนึ่งเรียกว่าวุฒิสภา

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐสภานอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในด้านนิติบัญญัติแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาล ซึ่งมีหลายประการคือ 1) การรับรองนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาก่อนเข้าบริหารประเทศ 2) การอนุมัติพระราชบัญญัติว่าด้วยการงบประมาณแผ่นดิน 3) การตั้งกระทู้ถาม และ 4) การเปิดอภิปรายทั่วไปทั้งไม่ลงมติและลงมติ ในกระบวนการควบคุมดังกล่าวนี้ การเปิดอภิปรายทั่วไปนับว่ามีความสำคัญที่สุดประการหนึ่ง เพราะว่าถ้าหากเรื่องใดที่สมาชิกรัฐสภาเห็นว่ามีความสำคัญเกินกว่าที่จะตั้งกระทู้ถามก็รวมกันเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปขึ้น เพื่อให้รัฐบาลตอบชี้แจงแถลงข้อเท็จจริงและเหตุผลในนโยบายการบริหารประเทศ แต่ถ้าหากมีเรื่องใดที่รัฐบาลไม่สามารถจะแถลงให้เป็นที่พอใจแก่สมาชิก สมาชิกรัฐสภาอาจจะมีการลงมติในญัตตินั้น ๆ อันอาจจะเป็นผลให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาเพื่อให้ประชาชนเลือกตั้งใหม่

ในประวัติศาสตร์ของรัฐสภาไทยมีการเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป 19 ครั้ง แต่มีจำนวนเพียงน้อยครั้งเท่านั้นที่มีผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาล

แม้ว่ามาตรการควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภาโดยอาศัยการอภิปรายทั่วไปจะไม่ค่อยมีผลในอดีตมากนัก แต่วิธีการนี้ก็ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองระบอบรัฐสภา เพราะจุดประสงค์แห่งความสำเร็จของระบบนี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและความมีหลักการของสมาชิกสภาผู้แทนประกอบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญของไทย

ปัญหาการถ่วงและดุลในการปกครองระบบรัฐสภาของประเทศไทย

ชัยฤกษ์ วัฒนสุนทร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2514

ระบบรัฐสภาของไทย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ได้ยึดถือเอาแบบอย่างระบอบรัฐสภาตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ แต่ผลที่เกิดขึ้นจากการลอกเลียนวิธีการของประเทศตะวันตกเหล่านั้น หาได้ทำให้ระบบรัฐสภาของไทยดำเนินไปโดยราบรื่นในแนวทางของประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ ลักษณะการขาดดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารจึงเป็นปรากฏการณ์ปกติ

ข้อที่น่าสนใจก็คือ การขาดดุลอำนาจในการปกครองระบบรัฐสภาของไทยแตกต่างกับการขาดดุลอำนาจในประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภาตะวันตกทั้งหลาย ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานในการปกครองของไทยแตกต่างออกไป กล่าวได้ว่าการขาดดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารของไทย มีสาเหตุมาจากการเมืองของไทยดำเนินจากเบื้องบนไปสู่เบื้องล่างเพียงทางเดียวเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่มิได้ริเริ่มหรือมีส่วนเข้าร่วมอย่างใด จึงขาดพลังทางการเมืองที่จะสนับสนุนให้ระบบรัฐสภาของไทยดำเนินไปในวิถีทางของประชาธิปไตยอันเหมาะสมได้

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้อาจเป็นสิ่งเหลือวิสัย หากการปกครองของไทยยังเป็นเรื่องผูกขาดเฉพาะบุคคลเพียงกลุ่มน้อย ดังที่เคยเป็นมาในอดีต แต่อย่างไรก็ตาม ระบบรัฐสภาของไทยก็อาจดำเนินไปได้โดยราบรื่น หากมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมือง

เสียใหม่ ให้ฝ่ายบริหารบริหารประเทศโดยรับผิดชอบต่อฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะตัวแทนของปวงชนชาวไทย ในขณะเดียวกันก็มีมาตรการที่จะป้องกันมิให้ฝ่ายนิติบัญญัติก้าวก่ายแทรกแซงการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ดังเช่นเหตุการณ์ในอดีต ดังนั้น จึงเป็นปัญหาสำหรับการปกครองของไทยว่าจะสร้างการปกครองระบบรัฐสภาที่จะมีประสิทธิภาพดังกล่าวได้หรือไม่เพียงใด โดยจะต้องมีวิธีการหรือสถาบันใดเป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิดลักษณะอันเหมาะสมดังกล่าวนั้น

บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาไทยสมัยต่าง ๆ

กริช สืบสนธิ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2515

เป็นที่ยอมรับกันในบางประเทศว่า วุฒิสภา หรือสภาสูงมีความสำคัญในฐานะเป็นสถาบันที่คอยช่วยตรวจสอบการทำงานด้านนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรในส่วนที่เกี่ยวกับการออกกฎหมายต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่ากฎหมายนั้นเมื่อประกาศใช้ไปแล้วย่อมส่งผลสะท้อนถึงประชาชนทั่วไป ฉะนั้นจึงถือได้ว่าบทบาทของวุฒิสภามีประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม โดยเฉพาะจะช่วยทำให้กฎหมายที่จะออกมาใช้บังคับกับประชาชนทั่วไปได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดลออเพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ด้วยเหตุนี้จึงถือกันว่า สมาชิกวุฒิสภานั้นจะต้องยึดถือเอาความบริสุทธิ์และความยุติธรรมเป็นหลักในการทำงาน นอกจากนี้ถ้ากล่าวในทางทฤษฎีแล้ววุฒิสภาก็เป็นเสมือนสถาบันที่คอยรั้งและถ่วงอำนาจของสภาผู้แทนนั่นเอง แต่ในบางกรณี วุฒิสภายังช่วยสภาผู้แทนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถามการเปิดอภิปรายทั่วไป ฯลฯ ตามแต่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับจะให้อำนาจหน้าที่ไว้

วุฒิสภาของไทยมี 4 สมัย คือ พฤฒสภา หรือวุฒิสภาสมัยที่หนึ่ง 2489 วุฒิสภาสมัยที่สอง 2490 วุฒิสภาสมัยที่สาม 2492 และวุฒิสภาสมัยที่สี่ 2511

วุฒิสภาชุดแรกเกิดจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยผ่านทางสมาชิกสภาผู้แทนฯ ดังนั้น วุฒิสภาชุดนี้จึงดูเสมือนหนึ่งได้รับเลือกตั้งมาโดยรัฐบาลในสมัยนั้น เพราะรัฐบาลเป็นผู้ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ไม่มากนัก และไม่ค่อยมีบทบาทและพฤติกรรมทำนองคัดค้าน ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจังนัก

วุฒิสภาชุดที่สองเกิดจากการแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้เลือกอดีตข้าราชการสูงอายุเป็นสมาชิกวุฒิสภา เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมาก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงเลิกล้มวุฒิสภาได้ และวุฒิสภามีความไม่พอใจในการขึ้นสู่ตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีคนใหม่นัก จึงแสดงบทบาทและพฤติกรรมตรงกันข้ามกับที่เคยแสดงออกในสมัยนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาชุดนี้จึงมุ่งตรวจสอบ ควบคุมการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง

วุฒิสภาชุดที่สาม สมาชิกวุฒิสภาชุดนี้ส่วนมากยังคงเป็นสมาชิกวุฒิสภาชุดที่สอง แม้ว่าจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร 2492 เพราะในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญได้ระบุให้วุฒิสภาชุดที่สองทำหน้าที่ต่อไปจนหมดสมัย มีการแต่งตั้งวุฒิสภาเพิ่มเติมบ้าง แต่ก็เป็นการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ และลงนามรับสนองพระบรมราชโองการโดยประธานองคมนตรี ฝ่ายบริหารจึงมิอาจดำเนินการอย่างไรได้ บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาชุดนี้มุ่งที่จะควบคุมการทำงานของรัฐบาลอย่างเคร่งครัดจริงจัง และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นอันมาก วุฒิสภาชุดนี้เป็นวุฒิสภาชุดแรกที่เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป และกล่าวกันว่าเป็นสาเหตุให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลังจากการขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพียงไม่กี่เดือน ในปี 2494

วุฒิสภาชุดที่สี่ เป็นวุฒิสภาชุดที่มีบทบาทและพฤติกรรมในทำนองคล้อยตามและเห็นด้วยกับรัฐบาลมากที่สุด เพราะวุฒิสภาชุดนี้ได้รับการคัดเลือกจากฝ่ายบริหาร และเป็นข้าราชการประจำมากกว่าร้อยละ 90 ดังนั้น แม้ว่าวุฒิสภาชุดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมากกว่าวุฒิสภาชุดใด ๆ ก็ยากที่จะทำหน้าที่วุฒิสภาสมตามที่บัญญัติไว้แต่อย่างใดไม่

วุฒิสภาของไทยมีอำนาจหน้าที่เพิ่มมากขึ้นทุกชุด แทนที่จะถูกลิดรอนอำนาจหน้าที่ลงไปเรื่อย ๆ อย่างสภาสูงของอังกฤษ ยิ่งกว่านั้นยังมีความผูกพันในเชิงสนับสนุนฝ่ายบริหาร ผู้เขียนเห็นว่าวุฒิสภาจึงควรเป็นสภากลั่นกรองร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งผ่านสภาผู้แทนฯ มาแล้ว และอาจได้รับหน้าที่เพิ่มเติมด้านการควบคุมรัฐบาล โดยการตั้งกระทู้ถาม แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการสร้างระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงคือ วุฒิสภาจะต้องได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและมิใช่ข้าราชการประจำ

รัฐสภาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาความอ่อนแอ

มนตรี เต่งตระกูล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

รัฐสภาเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ เป็นผู้ให้หลักประกันในด้านสิทธิและเสรีภาพภายใต้กฎหมายแก่ประชาชน และป้องกันฝ่ายบริหารใช้อำนาจเกินขอบเขต โดยใช้มาตรการควบคุมที่เรียกว่า การรั้งและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

รูปแบบรัฐสภาไทยที่ปรากฏตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนปัจจุบันมีทั้งในรูปสภาเดี่ยวและรูปสองสภา ภายใต้ระบบสองสภาจะประกอบด้วยสภาซึ่งสมาชิกมาจากการเลือกตั้งสภาหนึ่ง และจากการแต่งตั้งสภาหนึ่ง ยกเว้นพฤฒสภาตามรัฐธรรมนูญ 2489 มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม ในขณะใดที่รัฐสภาเป็นระบบสภาเดี่ยว จะมีสมาชิกแต่งตั้งอยู่ด้วยเสมอหรือทั้งหมด ในรูปของสมาชิกประเภทที่ 2, สมาชิกชั่วคราว, สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

การใช้ข้าราชการและสมาชิกแต่งตั้งเป็นฐานกำลังของรัฐบาล ในรัฐสภาจะปรากฏอยู่เสมอ โดยเฉพาะภายหลังการรัฐประหาร 2490 เป็นต้นมาสมาชิกแต่งตั้งซึ่งเป็นข้าราชการทหารและตำรวจประจำการมีจำนวนมากขึ้น

สถาบันรัฐสภาได้รับอำนาจตามกฎหมายที่จะควบคุมตรวจสอบรัฐบาลน้อยลงเป็นลำดับ เช่น โดยวิธีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้รัฐบาลไม่ต้องขอความไว้วางใจจากรัฐสภาในการเข้าบริหารราชการแผ่นดิน โดยการเพิ่มบทบาทให้สมาชิกแต่งตั้งมีส่วนร่วมในการลงมติความไว้วางใจ เป็นต้น

การจัดแบ่งส่วนงานภายในองค์กรรัฐสภา ซึ่งอยู่ใต้การอำนวยการและระบบราชการที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้บังคับบัญชา การขาดเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มีจำนวนเพียงพอ การขาดแหล่งข้อมูล และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและค้นคว้าข้อมูล ทำให้ความสามารถของรัฐสภาในการเข้าถึงข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อประกอบกับความไม่เหมาะสมในการกำหนดอำนาจหน้าที่ การเลือกใช้คณะกรรมาธิการและการแบ่งสรรกรรมาธิการรวมทั้งความไม่นิยมตั้งคณะอนุกรรมาธิการสามัญ ทำให้รัฐสภาขาดเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงาน

รัฐสภาถูกล้มล้าง ยุบเลิก เปลี่ยนแปลงอยู่เกือบตลอดเวลา โดยการปฏิวัติรัฐประหาร ทำให้ขาดช่วงเวลาและโอกาสที่พอเพียงที่จะให้เกิด "อุดมลักษณะของสถาบันที่ดี" เป็นสาเหตุหนึ่งให้รัฐสภาไม่ได้รับความสนใจและการยอมรับจากมวลชนและชนชั้นนำ การที่รัฐสภามีกำเนิดมาจากการบันดาลของเบื้องบน โดยปราศจากความรับรู้และความต้องการของมวลชน ซึ่งแม้ในระยะยาวก็ยังไม่สามารถเกิดการรวมตัวของมวลชน โดยเฉพาะในรูปพรรคการเมืองที่มั่นคงมีอุดมการณ์ และทรงประสิทธิภาพมาเป็นฐานรองรับสนับสนุน เป็นเหตุให้รัฐสภาต้องประสบกับความอ่อนแอและอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายบริหารเกือบตลอดมา

ปัญหาดังกล่าวอาจมีลู่ทางแก้ไขได้ โดยการปรับปรุงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ การปรับปรุงโครงสร้างภายในของรัฐสภาเอง และการสร้างสภาวะแวดล้อมภายนอก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516

สมพร ใช้บางยาง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้รับการโจมตีจากนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไปว่าเป็นผลิตผลของรัฐบาลชุดเก่าที่สร้างขึ้นมาในช่วงหลังการปฏิวัติเพื่อใช้เป็นฐานอำนาจของรัฐบาล เกรงว่าจะขัดขวางการดำเนินงานของรัฐบาลชุดใหม่และที่สำคัญที่สุดไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของประชาชนเป็น "สภาแห่งความอัปยศ" เสียงเรียกร้องดังกล่าวต้องการให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลาออกหรือให้รัฐบาลยุบสภาเพื่อแต่งตั้งบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทน แต่ก็ได้รับการนิ่งเฉยจากสมาชิกจนกระทั่งได้มีประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่เลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดเดิมจึงได้ยื่นใบลาออกจนกระทั่งเหลือสมาชิกเพียง 11 คน ไม่ครบองค์ประชุมจึงได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1 หลังจากนั้นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติได้เลือกตั้งในหมู่สมาชิกสมัชชาแห่งชาติด้วยกันเองจำนวน 299 คน เป็นสมาชิก

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ทำหน้าที่เป็นองค์กรนิติบัญญัติแทนชุดเดิม ดังนั้น ภายใต้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เราจึงมีสถาบันที่เป็นองค์กรนิติบัญญัติคือ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2 ชุด โดยเหตุที่ที่มาและสภาพการณ์ทางการเมืองที่ผลักดันให้เกิดสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้ง 2 ชุดแตกต่างกัน จึงทำให้องค์ประกอบและบทบาทของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้ง 2 ชุดแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1 มีที่มาจากการแต่งตั้งของฝ่ายบริหารซึ่งสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นฐานอำนาจ สมาชิกส่วนใหญ่จึงเป็นสมัครพรรคพวกของฝ่ายบริหาร ส่วนสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 มีที่มาจากสมัชชาแห่งชาติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้ประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มอาชีพ สาขาวิชาชีพ และเป็นตัวแทนของท้องถิ่นอย่างกว้างขวางในด้านของบทบาทสภานิติบัญญัติ ชุดที่ 1 *ทำหน้าที่เป็นเพียงสภาตรายาง* ในขณะที่*สมาชิกสภา*นิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 เสนอร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับ โดยเฉพาะร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และสนใจการควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นวิธีการควบคุมฝ่ายบริหารเพียงวิธีเดียวที่ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เปิดโอกาสให้ บทบาทที่สำคัญที่สุดของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 คือการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา เพราะได้บัญญัติหลักการบางอย่างที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย เช่น หลักการผู้นำพรรคฝ่ายค้าน การปกครองท้องถิ่น เป็นต้น แต่หลักการสำคัญอีกหลายอย่างที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็แสดงให้เห็นชัดว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ยังคงมีลักษณะของความเป็นสภาขุนนาง เป็นอนุรักษ์นิยมอยู่ ซึ่งได้แก่ การกำหนดหลักการให้มี 2 สภา การจำกัดสิทธิของบุคคลอายุ 18 ปี ไม่ให้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และการจำกัดสิทธิของบุคคลอายุ 23 ปี ไม่ให้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การศึกษาเรื่องสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516 นี้ ได้ทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบภูมิหลังของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1 และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 เกี่ยวกับระดับการศึกษา อาชีพ อายุ เพศ ถิ่นที่อยู่ และศึกษาบทบาทของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้ง 2 ชุด ในการพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

รัฐสภาไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบภูมิหลังของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พุทธศักราช 2516 กับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2519

ยุทธวัฒน์ ภัทราภานุภัทร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2519

รัฐสภาเป็นสถาบันที่ถือเสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยเฉพาะอำนาจนิติบัญญัติจึงเป็นผู้ให้หลักประกันในด้านสิทธิและเสรีภาพภายใต้กฎหมายแก่ประชาชน และเป็นผู้ป้องกันฝ่ายบริหารมิให้ใช้อำนาจเกินขอบเขตโดยมาตรการควบคุมที่เรียกว่า การรั้งและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

ระบบรัฐสภาที่นำมาใช้ในประเทศไทย ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเมื่อปีพุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา มีทั้งแบบสภาเดียวและแบบสองสภา ในแบบสองสภา สมาชิกสภามักจะมาจากการแต่งตั้งสภาหนึ่ง และมาจากการเลือกตั้งอีกสภาหนึ่ง แต่ถ้าเป็นแบบสภาเดียวสมาชิกมักจะมาจากการแต่งตั้งอยู่เสมอ ซึ่งแนวโน้มตั้งแต่การปฏิวัติรัฐประหารในปีพุทธศักราช 2490 เป็นต้นมา สมาชิกรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้งส่วนมากจะเป็นข้าราชการทหาร ตำรวจชั้นผู้บังคับบัญชาซึ่งคุมกำลังพลและกำลังอาวุธ และข้าราชการพลเรือนตำแหน่งสูงตั้งแต่อธิบดีถึงปลัดกระทรวง

ด้วยเหตุที่ความเป็นมาและสภาวการณ์ทางการเมืองที่ผลักดันให้เกิดสภานิติบัญญัติแห่งชาติกับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินมีความแตกต่างกัน ทำให้องค์ประกอบด้านตัวสมาชิกของสภาทั้งสองนี้แตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาชีวประวัติ และเรื่องราวอันเป็นภูมิหลังของสมาชิกแห่งรัฐสภาทั้งสองนี้

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภูมิหลังของสมาชิกทั้งสองสภานี้ พบว่าลักษณะอันเป็นแบบฉบับ (Prototype) ของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยทั่วไปนั้นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีถิ่นกำเนิดในเขตต่างจังหวัดมากกว่าเขตกรุงเทพมหานคร แต่มีถิ่นที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมากกว่าเขตต่างจังหวัด มีระดับอายุอยู่ในวัยกลาง

คน คืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 45-49 ปีมากที่สุด สมาชิกส่วนใหญ่ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีมาแล้ว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการพลเรือน รองลงมาคือ ครู-อาจารย์ และทหารตามลำดับ สมาชิกที่มียศทางทหารและตำรวจมีเพียง 17.73% ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างยศพันเอกถึงพลเอก และสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมือง สำหรับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ลักษณะอันเป็นแบบฉบับโดยทั่วไปนั้นคล้ายคลึงกับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมากในเกือบทุกด้านของการเปรียบเทียบ จะแตกต่างกันก็เพียงแต่สมาชิกเกือบทั้งหมดเป็นข้าราชการประจำอยู่ในตำแหน่งสูง ๆ ในส่วนกลาง และเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหมถึง 41.18% นอกจากนี้สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในวัยอาวุโส คือช่วงอายุ 50-54 ปี มากที่สุด

กล่าวโดยสรุป ภูมิหลังทางด้านเพศ ถิ่นกำเนิด ถิ่นที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับยศและประสบการณ์ทางการเมืองของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พุทธศักราช 2516 มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากกับสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2519 จึงเป็นที่คาดคะเนได้ว่า สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินน่าจะได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวมอย่างสมศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้กระทำมาแล้ว

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

บทบาทของรัฐสภาไทย พ.ศ. 2518 ศึกษาด้านการรวมกลุ่มพรรคและความขัดแย้ง

นพดล ศรีสุข

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

หลังจากเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ระบอบการปกครองของไทยได้เปลี่ยนจากการปกครองแบบเผด็จการเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมือง มีการชุมนุมประท้วงเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ มีการรวมกันจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มอิทธิพล และที่สำคัญมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เป็นหลักในการปกครองประเทศ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา โดยกำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบรัฐสภาอย่างแท้จริง ฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติมีความสัมพันธ์ในลักษณะดุลอำนาจซึ่งกันและกัน หัวหน้าฝ่ายบริหารและสภาผู้แทนราษฎรต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง

การศึกษาเรื่องบทบาทของรัฐสภาไทย พ.ศ. 2518 ศึกษาด้านการรวมกลุ่มพรรคและความขัดแย้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์บทบาทของรัฐสภาตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2517 สภาพทางการเมืองก่อนและหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 การรวมกลุ่มกันจัดตั้งรัฐบาลของพรรคการเมืองต่าง ๆ และการขัดแย้งกันจนนำไปสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎ พ.ศ. 2518 และศึกษาบทบาทของกลุ่มพรรคฝ่ายค้านในการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล โดยการเสนอร่างกฎหมาย การตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ และการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล

จากการศึกษาเรื่องนี้ ทำให้ทราบว่า การรวมกลุ่มกันจัดตั้งรัฐบาลของพรรคการเมืองและการขัดแย้งกันเป็นเรื่องของการขัดกันในระดับบุคคล และผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าเรื่องการขัดแย้งทางด้านนโยบายกลุ่มพรรคฝ่ายค้านได้พยายามควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลอย่างกว้างขวาง โดยการล้มรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในวันที่แถลงนโยบาย และรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นรัฐบาลชุดต่อมา ก็ถูกควบคุมอย่างมากโดยการตั้งกระทู้ถาม การเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ และการขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

รัฐสภาไทย : การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2518 และ 2519 กับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519

ไมตรี วิริยะ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร 2518, 2519 ซึ่งมาจากการ

เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนกับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 2519 ซึ่งมาจากการแต่งตั้ง โดยจำกัดขอบเขตทางการศึกษาเฉพาะบทบาทในการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลของสภาทั้งสองแบบ การศึกษาครั้งนี้พบว่า

1. สภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งได้แสดงบทบาทใน*การควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลอย่างกว้างขวาง ทุก*รูปแบบที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่การควบคุมที่มีลำดับขั้นเข้มข้นที่สุด คือการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล จนถึงขั้นอ่อนสุดคือการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี อันส่งผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและระบบการเมืองโดยส่วนรวม ในขณะที่สภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งมิได้มีบทบาทในการควบคุมรัฐบาลอย่างกว้างขวางเหมือนกับสภาที่มาจากการเลือกตั้งแต่อย่างใด ตลอดจนการแสดงบทบาทในการควบคุมดังกล่าวมิได้ส่งผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาล

2. สมาชิกสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ใช้การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่ลงมติ การตั้งกระทู้ถามรัฐบาล และการแปรญัตติขอเพิ่มงบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นช่องทางในการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้งอย่างกว้างขวางไปพร้อม ๆ กับการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ในขณะที่สมาชิกสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งมิได้แสดงบทบาทนี้แต่อย่างใด

3. กิจการที่เกี่ยวกับการควบคุมรัฐบาลทุกประเภทในสภาฯ ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมุ่งที่จะควบคุมรัฐบาลในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรส่วนข้างมากของประเทศ ในขณะที่สภาฯ ที่มาจากการแต่งตั้งมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศเป็นกิจกรรมหลัก

4. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแสดงบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารของสภาฯ ที่มาจากการแต่งตั้งและสภาที่มาจากการเลือกตั้งมีความแตกต่างกัน ได้แก่ความแตกต่างกันในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ความแตกต่างในเรื่องของสภาวะแวดล้อมทางการเมืองในช่วงอายุของแต่ละสภา ความแตกต่างในด้านองค์ประกอบและที่มาของสภา ตลอดจนข้อจำกัดพฤติกรรมของนักการเมืองฝ่ายที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งต้องมีความฉับไวต่อปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

รัฐสภาไทย : การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2512 และ พ.ศ. 2518

สุวพรรณ บุญซื่อ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

หลังจากที่ประเทศไทยว่างเว้นการเลือกตั้งมานานถึง 11 ปี นับตั้งแต่การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2511 ก็ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และประกาศการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทั่วไป ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้อำนาจและสิทธิแก่วุฒิสภาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นฐานสนับสนุนฝ่ายบริหารในสภา ภายหลังจากการเลือกตั้งปรากฏว่าได้มีความยุ่งยาก และความขัดแย้งเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยสมาชิกพรรคสหประชาไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเอง เมื่อความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้น ฝ่ายบริหารก็หาทางออกโดยการทำรัฐประหาร เมื่อ พ.ศ. 2514 ยุบสภาและจัดตั้งสภานิติบัญญัติขึ้นแทน ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนอย่างมาก เพราะการบริหารราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพจนในที่สุดนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีผลทำให้ผู้นำรัฐบาลต้องออกไปนอกประเทศ หลังจากนั้นประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2517 ก็มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าทุกฉบับที่ผ่านมา ความขัดแย้งในรัฐสภาก็ได้รับการแก้ไขตามครรลองประชาธิปไตย แต่ในที่สุดสถาบันรัฐสภาก็ถูกล้มล้างอีกครั้งหนึ่ง โดยการทำรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. 2519

จากสภาพบรรยากาศทางการเมืองที่แตกต่างกันในรัฐสภาก่อนหน้าและหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของสมาชิกรัฐสภาว่าจะมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เมื่อบรรยากาศทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ การศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาที่ผ่านมาในรัฐสภา พ.ศ. 2512 และในรัฐสภา พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2519 ภายใต้ข้อจำกัดในโครงสร้างรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกัน พบว่าบรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือ ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. 2512 ซึ่งมีลักษณะเป็นงานประจำ บทบาทของคณะกรรมาธิการวิสามัญประจำสภาซึ่งทำหน้าที่เป็นจักรกลสำคัญในการดำเนินงาน

ของรัฐสภาเปรียบเสมือนกับสภาเล็ก ซึ่งปรากฏว่าคณะกรรมาธิการสามัญ พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2519 ไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเองเฉพาะการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น แต่ได้ทำการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือการควบคุมรัฐบาล ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการริเริ่มเสนอร่างพระราชบัญญัติอีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากคณะกรรมาธิการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. 2512 ซึ่งมีบทบาทในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น ส่วนบทบาทของสมาชิกสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถาม ปรากฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภาทั้งสามสมัยนิยมการตั้งกระทู้ถามเพื่อเป็นการควบคุมการดำเนินนโยบายของรัฐบาลอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมาชิกพรรคฝ่ายค้าน เพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรง และสมาชิกสภาผู้แทนใน พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2519 เน้นกิจกรรมด้านการเกษตรกรรมเป็นพิเศษ นอกจากนี้บทบาทของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนแปรญัตติให้ตัดทอนงบประมาณทหารลง และนำเงินไปเพิ่มให้แก่การเกษตรหรือการพัฒนาท้องถิ่นแทน ส่วนบทบาทของวุฒิสภา ปรากฏว่าบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภาทั้งสามสมัยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก แม้ว่าโครงสร้างในรัฐธรรมนูญจะแตกต่างกันก็ตาม และไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร และเป็น "สติ" ให้กับผู้แทนราษฎรอย่างสมฐานะของตน ในขณะที่บรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบต่อบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเห็นได้ชัด แต่มิได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกวุฒิสภามากเท่าใดเลย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล

ณรงค์ ไชยวงศ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่องนี้คือ เพื่อที่จะให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล มีบทบาทในการควบคุมรัฐบาลในด้านใดบ้าง เช่น การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด การตั้งกระทู้ถาม โดยศึกษาการดำเนินงานในช่วง พ.ศ. 2531-2532

บทบาทที่เด่นอีกประการหนึ่งคือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พบว่ามีร่างพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดที่เสนอโดยพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่ผ่านเป็นกฎหมายได้มีจำนวนอัตราส่วน 1 : 3 จากกฎหมายทั้งหมดที่ผ่านการพิจารณาในปี 2531-2532 57 ฉบับ พระราชบัญญัติจำนวน 57 ฉบับ มีพระราชบัญญัติสำคัญ เช่น พระราชบัญญัติการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปิดป่า พุทธศักราช 2484 (พ.ศ. 2532) พระราชบัญญัติประกันสังคม พระราชบัญญัติการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2521 แก้ไขเพิ่มเติม 2532 ส่วนกระทู้ที่ได้ตอบทั้งหมด 345 เรื่อง โดยตอบในที่ประชุมทั้งหมด 170 เรื่อง ตอบใน*ราชกิจจานุเบกษา* 175 เรื่อง และการควบคุมภายนอกที่ได้รับผลสำเร็จมากอีกประการหนึ่งคือ การควบคุมจากสื่อมวลชนที่คอยตรวจสอบการบริหารงานรัฐบาลอีกด้วยทางหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพบว่าโครงสร้าง (Structure) ของระบบการเมืองไทย การที่ได้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง และคณะรัฐมนตรีมีความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินงานและพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก แต่ปัญหาที่รัฐบาลชุดนี้ประมาทมิได้จากการบริหารงานที่มีการคอรัปชั่นที่เลี่ยงได้ยากสำหรับการบริหารงานที่มีธุรกิจนำการเมืองในรัฐบาลยุคนี้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

บทบาทของสมาชิกรัฐสภาที่เป็นข้าราชการประจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

บรรลือ สุรินทร์ศิริรัฐ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ศึกษาถึงบทบาทของข้าราชการซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (พฤศจิกายน 2519 - กันยายน 2520) ในแง่เกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การติดต่อและความสัมพันธ์ของสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินกับคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน บทบาทของสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในฐานะผู้ออกกฎหมาย และในฐานะของสภาผู้แทนราษฎรในการควบคุมนโยบายและการบริหารของรัฐบาล จากการศึกษาได้พบว่าได้มีอุปสรรคมากมายในการจำกัดมิให้สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินทำหน้าที่ให้สมกับการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินไม่อาจจะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีอิสระ เพราะว่าจะถูกควบคุมโดยบทบาทที่ได้กำหนดไว้แล้ว และบทบาทนี้ก็เหมือนกับหุ่นที่ถูกเชิดและถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจเหนือกว่า

ด้วยเหตุนี้ การปฏิบัติหน้าที่และการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจึงเป็นไปในแบบที่ถูกสั่งให้ทำมากกว่า ซึ่งทำให้สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินขาดความคิดริเริ่มหาหนทางด้วยตนเอง หรือไม่มีความคิดริเริ่มในสายงานของตัวเอง สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินปฏิบัติหน้าที่เพราะว่าถูกแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ไม่ใช่เพราะว่าพวกเขาต้องการที่จะให้บริการกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

ด้วยเหตุนี้ โอกาสที่จะพึ่งพาอาศัยรัฐบาลปฏิวัติในฐานะผู้นำในการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยจึงเป็นไปได้ยาก และจุดประสงค์ของการปฏิวัติของรัฐบาลจึงเป็นไปเพื่อผลงานทางด้านการบริหารเท่านั้น กล่าวคือการทำให้กฎหมายมีผลต่อการบังคับใช้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ*

บทบาททางการเมืองของวุฒิสภา : ศึกษาเฉพาะกรณีวุฒิสภาไทยชุดที่ 6 (22 เมษายน 2522 - 18 มีนาคม 2526)

พีรศักดิ์ จันทวรินทร์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของวุฒิสภาไทยชุดที่ 6 คือชุดที่ปฏิบัติหน้าที่ระหว่างวันที่ 22 เมษายน 2522 ถึง 18 มีนาคม 2526 หรือตั้งแต่ที่ได้กลับคืนสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายหลังการปฏิวัติปี 2519 และ 2520 จนถึงที่ได้มีการยุบสภาอันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์รัฐธรรมนูญในเดือนมีนาคม 2526 ในการนี้ ได้ศึกษาถึงลักษณะความเป็นมาและองค์ประกอบของวุฒิสภาโดยทั่ว ๆ ไป เพื่อทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน และได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและบทบาทของวุฒิสภาไทยชุดต่าง ๆ ในอดีตรวม 5 ชุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ต่อเนื่องด้วย ซึ่งพบว่าวุฒิสภาไทยส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นสภาตรวจสอบและยับยั้งเหมือนเช่นที่ควรจะเป็นตามหลักการ หากแต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลในสภานิติบัญญัติ

สำหรับวุฒิสภาชุดที่ 6 มีกำเนิดมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ซึ่งมีจุดหมายที่จะให้วุฒิสภามีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะถ่วงดุลกับสภาผู้แทนราษฎรได้ และเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนและประกันเสถียรภาพของรัฐบาลในรัฐสภา รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวนได้ถึง 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้แต่งตั้งข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ และมีบทเฉพาะกาลที่ให้อำนาจวุฒิสภาในระยะ 4 ปีแรกของการใช้รัฐธรรมนูญไว้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาพระราชกำหนด ร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญ ๆ และการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้โดยตรง

ในการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา พบว่านายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายเดียวกับข้าราชการประจำได้แต่งตั้งข้าราชการประจำฝ่ายทหารเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นจำนวนมาก และสมาชิกวุฒิสภาก็ได้ให้การสนับสนุนบุคคลที่เป็นฝ่ายทหารเป็นนายกรัฐมนตรีถึง 2 คนคือ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ และพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ อันเป็นลักษณะของการพึ่งพาและตอบแทนแก่กันในทางการเมือง

บทบาททางการเมืองในด้านอื่นคือ ต่อการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและต่อการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ พบว่าในประเด็นแรกสมาชิกวุฒิสภาให้การสนับสนุนรัฐบาลอย่างเหนียวแน่น จนฝ่ายค้านไม่สามารถจะชนะมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีได้แม้แต่คนเดียว อันเป็นผลให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่สั่นคลอน ส่วนกรณีการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญสมาชิกวุฒิสภาที่มีส่วนผลักดันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 มาแต่เริ่มแรก และที่ได้รับประโยชน์จากกฎเกณฑ์ และอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก็ได้ร่วมกันพิทักษ์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไว้อย่างมั่นคง จนฝ่ายสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถจะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้แม้แต่มาตราเดียว แต่การขอแก้ไขรัฐธรรมนูญในเดือนมีนาคม 2526

สมาชิกวุฒิสภามีความเห็นและท่าทีที่แตกต่างกันออกไป เพราะเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ของสมาชิกวุฒิสภาเพียงบางกลุ่ม และเป็นการขัดกับหลักการที่สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่ให้การปกป้องมาแต่ต้น ทำให้เห็นการลงมติตามสายสัมพันธ์ทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาแต่ละกลุ่มได้ชัดเจนขึ้น

นอกจากบทบาททางการเมืองโดยตรง วุฒิสภายังมีบทบาททางด้านนิติบัญญัติ อันเป็นส่วนหนึ่งของบทบาททางด้านการเมืองด้วย ผู้แทนของวุฒิสภาได้มีส่วนร่วมในการกลั่นกรองการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างมีประสิทธิภาพและได้พิจารณาตรวจสอบ ยับยั้ง ร่างพระราชบัญญัติ โดยมีเหตุผลอันสมควร แต่บทบาทในการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ทางรัฐสภาที่เป็นลักษณะส่วนบุคคล เช่น การตั้งกระทู้ถาม และการเสนอญัตติมีอยู่น้อยมาก เพราะสมาชิกวุฒิสภาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาล และไม่มีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติหน้าที่ในรัฐสภาเหมือนเช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การที่วุฒิสภาสามารถมีบทบาทสำคัญในการกำหนดมติและทิศทางของสภาให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ นอกจากจะเป็นเพราะมีจำนวนสมาชิกที่ใกล้เคียงกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็ยังเนื่องจากมีกระบวนการควบคุมเสียงของสมาชิกวุฒิสภาที่ทำให้การลงมติของสมาชิกวุฒิสภาเป็นไปอย่างอันหนึ่งอันเดียวกัน การประสานงานออกมติได้ดำเนินการโดยสมาชิกวุฒิสภาในระดับนำร่วมกับหัวหน้าหรือผู้แทนของแต่ละสายการเมือง โดยมีการบังคับบัญชาตามสายงานราชการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การควบคุมเสียงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาททางการเมืองของวุฒิสภาชุดที่ 6 จึงมีลักษณะเป็นฐานสนับสนุนแก่ฝ่ายรัฐบาลในรัฐสภาเป็นสำคัญ โดยเฉพาะต่อรัฐบาลที่เป็นฝ่ายเดียวกับข้าราชการประจำ พร้อมกันนั้นวุฒิสภาก็ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับทางการเมืองไปด้วยในขณะเดียวกันเพราะมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำฝ่ายทหาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเมืองไทยมาแต่อดีต การมีวุฒิสภาที่เป็นฐานอำนาจของข้าราชการประจำจึงทำให้วุฒิสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นสภาตรวจสอบและยับยั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

ผลกระทบของระบบ 2 สภาต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย พ.ศ. 2475-2527

ทวีพงศ์ แสงสุวรรณ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2530

ระบบ 2 สภาถูกนำมาใช้ในระบบการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ด้วยจุดมุ่งหมายให้สภาที่ 2 หรือสภาสูงทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อยกับทั้งช่วยประคับประคองให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่อยู่ในขั้นแรกเริ่ม สามารถวางรากฐานและดำเนินไปด้วยความราบรื่น แต่จากบทพิสูจน์อันยาวนานตั้งแต่บัดนั้นจวบจนปัจจุบันนี้สภาที่ 2 หรือสภาสูงกลับเป็นเครื่องมือฐานอำนาจของรัฐบาล มิได้ทำหน้าที่สมฐานะของการเป็นสภาสูงตามหลักการและเหตุผล และระบบ 2 สภาไม่สามารถสร้างรากฐานและพัฒนาระบอบการปกครองของไทยไปสู่ระบอบประชาธิปไตยได้

วิทยานิพนธ์มีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการนำระบบ 2 สภามาใช้ตลอดจนผลกระทบของระบบ 2 สภาที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2527 โดยเริ่มศึกษาความเป็นมาของระบบ 2 สภา และโครงสร้างอำนาจ บทบาทและพฤติกรรมของสภาที่ 2 หรือสภาสูงตลอดทั้งสภาพการเมืองภายใต้ระบบ 2 สภาในแต่ละช่วงระยะเวลาของรัฐธรรมนูญที่ใช้ระบบ 2 สภา และท้ายที่สุดจะได้ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของระบบ 2 สภาที่มีต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาพบว่าระบบ 2 สภาถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการรักษาอำนาจ และสถานภาพของผู้นำทางการเมืองกลุ่มข้าราชการประจำ (ทหาร) โดยมีสภาสูง (สภาที่ 2) หรือสภาแต่งตั้งทั้งในรูปของสมาชิกประเภทที่ 2 วุฒิสภาเป็นฐานอำนาจ นอกจากนี้ระบบ 2 สภายังเปิดทางให้ฝ่ายข้าราชการประจำใช้อำนาจปกครองร่วมกับประชาชน อันนำไปสู่การปกครองระบอบ "กึ่งประชาธิปไตย" ด้วยเหตุนี้ภายใต้ระบบ 2 สภา ระบอบประชาธิปไตยจึงไม่อาจหยั่งรากและพัฒนาได้ตลอด 52 ปีที่ผ่านมา

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการใช้ระบบ 2 สภา เป็นเรื่องของเหตุผลทางการเมือง การพิจารณาปัญหาของระบบ 2 สภา หรือการพัฒนาส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยจึงไม่อาจพิจารณาบนหลักการเชิงวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่

ต้องควบคู่กับข้อเท็จจริงและเหตุผลทางการเมือง ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวจะเป็นจริงได้เพียงใดต้องขึ้นอยู่กับความจริงใจการเสียสละผลประโยชน์ทางการเมืองของผู้นำผู้ปกครองทางการเมืองเป็นสำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร: ศึกษากรณีการควบคุมคณะรัฐมนตรีโดยสภาผู้แทนราษฎรของไทย (พ.ศ. 2526-2529)

ร้อยตำรวจโท ชูชาติ น้อยคนดี
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

จากการศึกษาครั้งนี้มีจุดหมายว่า การควบคุมคณะรัฐมนตรีของสภาผู้แทนราษฎรของไทย พ.ศ. 2526-2529 กระทำได้มากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร และจะพัฒนาสมรรถนะของสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างไร โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และสัมภาษณ์จากอดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้าพรรคการเมือง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมืองในสมัยนั้น คือ พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องบางท่านในคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร

จากผลการศึกษาพบว่า การควบคุมคณะรัฐมนตรีในเวทีของสภาผู้แทนราษฎรนับแต่การควบคุมทางด้านนโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงต่อรัฐสภานั้น ไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การควบคุมด้วยการอนุมัติหรือไม่อนุมัติร่างพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดมีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายมากกว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การควบคุมโดยการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจเป็นไปได้ยากและไม่สู้จะได้ผลนัก และการควบคุมโดยวิธีการตั้งกระทู้ถามนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้มากกว่าวิธีอื่น แต่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลน้อยที่สุด สำหรับการควบคุมคณะรัฐมนตรีนอกเวทีรัฐสภาโดยผ่านพรรคการเมืองนั้นกระทำได้ในขอบเขตจำกัด เฉพาะรัฐมนตรีในพรรคของตนเท่านั้น และไม่สู้จะได้ผล และการควบคุมโดยคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรนั้น โดยแท้ที่จริงแล้วมิใช่เป็นการควบคุมคณะรัฐมนตรี แต่เป็นการทำให้เกิดความร่วมมือกันของพรรคร่วมรัฐบาล

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารเป็นไปในลักษณะฝ่ายบริหารครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติ และการควบคุมของสภาผู้แทนราษฎรยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การยุบสภาในประเทศไทย

กาญจนา เกิดโพธิ์ทอง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การยุบสภาเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของฝ่ายบริหารในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา รัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์การยุบสภาไว้เพียงมาตราเดียว ซึ่งมีลักษณะกว้างจึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อาทิ มาตรา 101 แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 บัญญัติไว้ว่า

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่

การยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน

บทบัญญัตินี้มิได้กำหนดข้อจำกัดใดไว้นอกจากห้ามยุบสภาซ้ำในเหตุการณ์เดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีข้อจำกัดเหตุผลเบื้องต้นที่นำไปสู่การยุบสภา จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายบริหารสามารถใช้กลไกหรือเครื่องมือการยุบสภานี้ได้อย่างกว้างขวาง โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ ได้ทั้งสิ้น

ด้วยการยุบสภามีผลกระทบต่อสถาบันทางการเมืองการปกครองที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาผู้แทนราษฎร) และฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) เช่นกัน ประกอบกับการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินมาก ดังนั้น การเลือกตั้งบ่อยครั้งย่อมเป็นเครื่องทำลายเศรษฐกิจของชาติโดยตรง ด้วยเหตุนี้ฝ่ายบริหารโดยนายกรัฐมนตรีควรที่จะใช้สิทธิหรืออำนาจในการยุบสภาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ หรือธรรมเนียมปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการยุบสภาโดยทั่วไปประ-

กอบด้วยการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติโดยฝ่ายบริหาร และการอุทธรณ์ข้อขัดแย้งต่อประชาชน แต่ในทางปฏิบัติต่อมาก่อให้เกิดทิศทางใหม่ของการยุบสภาขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้การยุบสภาเปลี่ยนไปในลักษณะการใช้เพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และการหาทางออกในปัญหาทางตันทางการเมือง การปกครอง สำหรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญไทยในเรื่องนี้ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ดั้งเดิมทั้ง 2 ประการดังกล่าวข้างต้น และจากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ประสบการณ์ หรือแนวปฏิบัติของประเทศไทยเพื่อค้นหามูลเหตุที่แท้จริงที่นำไปสู่การยุบสภา แสดงให้เห็นว่าฝ่ายบริหารยุบสภาด้วยสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งในบางครั้งก็ครอบคลุมวัตถุประสงค์ดั้งเดิม กล่าวคือ เพื่อถ่วงดุลอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติโดยฝ่ายบริหาร และเพื่ออุทธรณ์ข้อขัดแย้งต่อประชาชน และในบางครั้งก็แสดงให้เห็นทิศทางใหม่ของการยุบสภาที่แตกต่างไปจากทฤษฎีดั้งเดิม คือเป็นการยุบเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและเพื่อหาทางออกทางตันในปัญหาการเมืองการปกครอง

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยตั้งแต่การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ได้แสดงให้เห็นว่าการยุบสภาในประเทศไทยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือสถานการณ์ทางการเมืองที่มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางปฏิบัติระบบรัฐสภาของไทยแตกต่างไปจากทฤษฎีระบบรัฐสภาดั้งเดิม ดังต่อไปนี้

1. การขาดดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น องค์กรนิติบัญญัติไร้สมรรถภาพ

2. ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

3. การแทรกแซงทางการเมืองโดยผู้นำทางทหารมีอิทธิพลและบทบาทในการเมืองของไทย ตั้งแต่การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 จนกระทั่งปัจจุบัน

ดังนั้น ปัญหาการยุบสภาจึงมิได้อยู่ที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเปิดกว้างแต่ประการใด เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจดุลยพินิจแก่ฝ่ายบริหารในลักษณะเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการยุบสภาได้ ด้วยเหตุนี้ สิทธิหรือกลไกการยุบสภาจึงสามารถใช้เพื่อขจัดความวุ่นวายทางการเมืองได้ในทุกสถานการณ์ และลักษณะพิเศษของบทบัญญัติการยุบสภาจึงอยู่ที่ความสามารถในการใช้อำนาจได้อย่างคล่องตัวตามสภาพการณ์ทางการเมืองและกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครืองาม และรองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

พรรคการเมือง/การเลือกตั้ง

กำเนิดพรรคการเมืองในประเทศไทย

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2510

โดยทั่วไปแล้ว ในประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยถือกันว่าพรรคการเมืองเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างได้ผล ทั้งนี้เพราะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ส่งเสริมให้คนมีความคิดความเห็นเป็นของตนเอง ส่งเสริมคุณค่าของเสรีภาพและคุณค่าในความเท่าเทียมกัน โดยเหตุนี้เอง พรรคการเมืองจึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นกลไกอย่างหนึ่งสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งของบุคคลที่มีผลประโยชน์และความคิดเห็นต่างกัน และเป็นกลไกในการที่จะสร้างและรวบรวมประชามติขึ้นมา และทำให้ประชามตินั้นเป็นผลจริงจัง สำหรับประเทศไทยเราก็ได้ดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2575 พร้อม ๆ กับที่เรารับเอาความคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยมานั้น เราก็ได้รับเอาความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองมาด้วย

จากการศึกษาถึงความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย ปรากฏว่าพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นไม่สามารถดำเนินงานไปอย่างได้ผล ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าพรรคการเมืองได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากบุคคลเพียงไม่กี่คนมารวมกันจัดตั้งขึ้นในชั่วระยะเวลาอันสั้น ไม่ได้เกิดจากวิวัฒนาการและความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่เหมือนดังเช่นประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ โดยเหตุนี้เอง แทนที่พรรคการเมืองจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างได้ผล กลับจะเป็นสิ่งที่ขัดขวางการปกครองระบอบประชาธิปไตยเสียอีก

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาดังกล่าวก็จะทำให้ทราบว่าพรรคการเมืองของเราที่เคยมีมาในอดีตนั้น มีข้อบกพร่องอะไรบ้าง และถ้าได้มีการแก้ไขข้อบกพร่องนั้นแล้วก็เป็นที่หวังว่าพรรคการเมืองซึ่งหากจะมีขึ้นในอนาคต ก็คงจะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีสมตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

ระบบเลือกตั้งและผลสะท้อนต่อพรรคการเมืองในประเทศไทย

ธารินี ภาวะสุทธิการ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2515

หลังจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้นำเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้ปกครองประเทศ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งถึง 11 ครั้ง ได้เคยใช้ระบบเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตและรวมเขตมาแล้ว แต่ก็เกิดปัญหาว่าการเลือกตั้งโดยวิธีใดจะดีที่สุด และส่งเสริมระบบพรรคการเมืองมากที่สุด

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทย ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกถึงครั้งหลังสุดนั้น มีข้อที่แสดงว่า การเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตหรือรวมเขตไม่อาจชักจูงให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มากกว่ากัน และจากการวิเคราะห์ผลของการเลือกตั้งของประชาชนชาวไทย ก็ชี้ให้เห็นว่า ระบบการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตและรวมเขตที่แล้วมา มีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองน้อยมาก เนื่องจากประชาชนมักจะเลือกคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่าที่จะเลือกพรรคการเมืองนั่นเอง และจากการวิเคราะห์นี้ยังจะชี้ให้เห็นว่ากฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายพรรคการเมืองรวมทั้งลักษณะของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองของระบบพรรคการเมืองไทยอย่างยิ่ง ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีส่วนสำคัญในการที่จะพิจารณาถึงระบบเลือกตั้งของประเทศในอนาคต รวมทั้งการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีส่วนเสริมสร้างระบบพรรคการเมืองของประเทศต่อไป

ลักษณะและพฤติกรรมของพรรคการเมืองในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา*

พนม ภัยหน่าย
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2512

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงลักษณะและบุคลิกภาพของพรรคการเมืองในประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา

จากการศึกษาพบว่า พรรคเสรีมนังคศิลาเป็นพรรคการเมืองสำคัญที่สุดพรรคหนึ่งที่มีบทบาทอยู่ในคณะรัฐบาล *การดำรงอยู่ของพรรคนี้ค่อนข้างสั้นมาก ตั้งแต่ 26 กันยายน* 2498 ซึ่งเป็นวันจดทะเบียนเป็นพรรคการเมือง จนถึง 20 ตุลาคม 2501 แต่ก็ตั้งข้อสังเกตได้ว่า พรรคนี้มีอายุก่อนการจดทะเบียนพรรคการเมืองหลายปี เนื่องจากว่าในขณะที่ประเทศยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองก่อนกันยายน พ.ศ. 2498 ได้มีการรวมกลุ่มทางการเมืองซึ่งเป็นกลุ่มร่วมรัฐบาลที่ทำหน้าที่กึ่งพรรคการเมืองให้การสนับสนุนรัฐบาล ใช้ชื่อว่าสมาชิกสภานิติบัญญัตินำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมาชิกกลุ่มนี้มีอำนาจการเมืองสูงมากในคณะรัฐบาล รัฐมนตรีล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มาจากคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะกลุ่มผู้ก่อตั้ง ในการแถลงการเปิดประชุมรัฐสภา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2499 จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้ย้ำว่าคนกลุ่มนี้ได้เตรียมการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ตั้งแต่ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498

รูปแบบของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลนี้ซึ่งเป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นพรรคที่ใหญ่ที่สุดและมีอำนาจมากที่สุดในยุคนั้น มีสมาชิกประกอบด้วยบุคคลที่น่าสนใจอันเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งต่อมาคนเหล่านี้ก็ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งคณะรัฐมนตรีในด้านโครงสร้างของพรรค เป็นพรรคที่มีที่ทำการทั้งในกรุงเทพฯ แต่ตัวแทนในท้องถิ่นหลายจังหวัด ยุทธการของพรรคในการแสวงหาความสนับสนุนและความร่วมมือของสมาชิกแก่พรรคก็เป็นในรูปการให้เงิน อำนาจและตำแหน่งเป็นเครื่องจูงใจ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าเป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง ด้วยความที่ขาดพันธสัญญาทางการเมืองที่มีร่วมกัน สมาชิกพรรคจึงสั่งสมการแข่งขันทางการเมือง อันเป็นผลจากความขัดแย้งส่วนตัว ซึ่งได้นำมาสู่ความยุ่งยากและความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าความแตกแยกกันของพรรคเสรีมนังคศิลาเป็นผลจากการบริหารงานที่ไม่ประสบความสำเร็จของเลขาธิการพรรค นำโดย พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พบว่าอำนาจทางการเมืองของพรรคมีการรวมศูนย์อยู่ที่พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และได้ทำให้เขากลายเป็นบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมืองสูงสุดของประเทศคนหนึ่งขณะนั้น

ความเป็นสมาชิกพรรคขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ประการแรก สมาชิกเข้าร่วมพรรคได้เพราะความเชื่อถือที่มีต่อปรัชญาการเมืองของพรรค ซึ่งคนกลุ่มนี้มีเป็นจำนวนน้อยมาก ประการที่สอง การเข้าร่วมสมาชิกพรรคเป็นไปเพราะความเชื่อถือส่วนตัวที่มีต่อบารมีของผู้นำพรรค โดยเฉพาะ

---

* แปลและเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

อย่างยิ่ง จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งพรรคการเมืองพรรคนี้มีลักษณะส่วนตัวค่อนข้างสูง ประการที่สาม เป็นการเข้าร่วมพรรคเพราะผลประโยชน์ส่วนตัว ด้วยเหตุที่พรรคเสรีมนังคศิลาก่อตั้งขึ้นมาด้วยบารมีผู้นำสูงสุด และผลประโยชน์ส่วนตัว พรรคจึงไม่มีเป้าหมายและในท้ายที่สุดก็แตกแยกกันเมื่อผู้นำพรรคถูกแย่งอำนาจ จากการทำรัฐประหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 สมาชิกพรรคจำนวนมากได้หันเหไปเข้ากับผู้นำรัฐบาลคนใหม่ และเข้าร่วมการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากจอมพล สฤษดิ์ มีสมาชิกพรรคจำนวนไม่มากนักที่ยังคงจงรักภักดีอยู่กับพรรคเสรีมนังคศิลาอีก ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 15 ธันวาคม 2500 หลังจากการทำรัฐประหารเพียง 3 เดือน สมาชิกของพรรคเสรีมนังคศิลา 4 คนเท่านั้นที่ได้รับการเลือกตั้ง เมื่อมีการรัฐประหารครั้งที่สองอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ยกเลิกพรรคการเมืองรวมทั้งพรรคเสรีมนังคศิลา และจากนั้นมากิจกรรมและการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกอย่างก็ได้รับการประกาศว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

ในด้านการบริหารพรรคได้วิเคราะห์ว่า พรรคเสรีมนังคศิลาได้ผูกขาดอำนาจด้วยวิธีการให้สินบน บางครั้งก็ใช้วิธีการทางอ้อมในการกดขี่และใช้วิธีการกลั่นแกล้งพรรคการเมืองคู่แข่งขัน ทำให้มีข่าวลือเกี่ยวกับการฉ้อฉลของรัฐบาล ความล่มสลายของพรรคเกิดจากการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500 เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนหนึ่งเป็นการใช้กลอุบายและการโกงของพรรคเสรีมนังคศิลาด้วย ได้มีการเดินขบวนใหญ่ประท้วงผลการเลือกตั้งอันเกือบจะทำให้ประเทศเข้าสู่ภาวะยุ่งยากสถานการณ์ยิ่งกลับเลวลง เมื่อมีการแข่งขันอำนาจกันระหว่างพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ กับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำการรัฐประหาร วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ดังได้กล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาเป็นที่น่าสังเกตว่า พรรคเสรีมนังคศิลามีลักษณะพิเศษเป็นแบบผู้นำพรรคแบบเอกาธิปไตย นับเป็นการนำเอาหลักการที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเข้ามาประยุกต์ใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งในระดับพรรคการเมืองและระดับประเทศ เป็นการละเลยต่อสิทธิเสียงข้างน้อยด้วยการคุกคามคู่แข่งทางการเมืองและพยายามผูกขาดและรักษาอำนาจทางการเมืองเอาไว้ เป็นการไม่รักษากติกาที่ปฏิบัติกันในประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย และไม่รักษากฎหมายที่มีอยู่ เป็นการสร้างกลไกทางการเมืองให้เข้มแข็งเพื่อว่าจะได้รักษาอำนาจนั้นไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีการขัดแย้งทางผลประโยชน์ของคู่แข่งทางการเมือง จึงได้มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกและท้ายที่สุดก็นำมาสู่ความแตกแยกกันในพรรค

จากข้อเท็จจริงเหล่านี้ พรรคเสรีมนังคศิลาจึงเป็นพรรคที่ก่อตั้งจัดองค์กรและบริหารอย่างไม่เป็นตามหลักประชาธิปไตย และตามกฎหมายเป็นพรรคที่ไม่อาจยอมรับได้จนความรู้สึกตามหลักการและกฎเกณฑ์ของพรรคการเมืองที่มีอยู่ในประเทศประชาธิปไตย

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลากับพรรคสหประชาไทย

ร้อยตำรวจตรี ธงไชย แสงประดับ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

พรรคเสรีมนังคศิลาเป็นพรรคการเมืองที่มีอำนาจปกครองประเทศไทยในระหว่าง พ.ศ.2489-2500 เป็นพรรคการเมืองซึ่งรวมกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีอำนาจปกครองประเทศอยู่ในขณะนั้น โดยทุกกลุ่มให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มต่าง ๆ มิได้มีความเห็นสอดคล้องร่วมกันในเรื่องอุดมการณ์และนโยบายทางการเมือง หากแต่รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองได้ เพราะทุกกลุ่มยอมรับจอมพล ป. พิบูลสงคราม พรรคเสรีมนังคศิลาใช้อำนาจหน้าที่กระทำทุจริตในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 จนชนะการเลือกตั้งได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศท่ามกลางความเกลียดชังของประชาชน และพรรคนี้ต้องสูญเสียอำนาจทางการเมืองเมื่อถูกคณะทหารนำโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 ส่วนพรรคสหประชาไทยเป็นพรรคการเมืองที่มีอำนาจปกครองประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2511-2514 เป็นพรรคการเมืองซึ่งรวมกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีอำนาจปกครองประเทศอยู่ในขณะนั้นโดยทุกกลุ่มให้การสนับสนุนจอมพล ถนอม กิตติขจร ทั้ง ๆ ที่มิได้มีความเห็นร่วมกันในเรื่องอุดมการณ์และนโยบายทางการเมือง และมีการแข่งกันแก่งแย่งอำนาจกันภายในพรรคอยู่เสมอ พรรคสหประชาไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 และได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งภายในพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายรัฐบาลพยายามก้าวก่ายการบริหารงานของรัฐบาลอยู่เสมอ จึงทำให้คณะผู้นำพรรคตัดสินใจประกาศยึดอำนาจการปกครองประเทศ และล้มเลิกพรรคการเมืองลงทั้งหมดในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514

สาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองทั้งสองพรรคต้องประสบความล้มเหลวแม้จะมีทุนทรัพย์มากกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เนื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจน

ค่านิยมในสังคมไทยเป็นไปในรูปที่ไม่ส่งเสริมให้มีพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพตามระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองทั้งสองขาดคุณภาพทั้งทางด้านบุคลากร และการบริหารงาน ขาดอุดมการณ์และนโยบายทางการเมืองที่แน่ชัด ขาดกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นตัวแทนของคนทุกระดับชั้น คอยให้ความสนับสนุน และบทบัญญัติทางด้านกฎหมายของประเทศไทย ยังขาดเงื่อนไขที่จะสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ในการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทยนั้น รัฐบาลควรจะป้องกันโอกาสที่นักเผด็จการจะใช้กำลังทหารตำรวจเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ อันเป็นอุปสรรคสำคัญของประชาธิปไตย และควรสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตย เช่น ปรับปรุงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ส่งผลไปถึงประชาชนทุกระดับ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสรวมตัวกันในรูปกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มากขึ้น ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองเพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ ให้ความรู้ ประสบการณ์ทางการเมืองแก่ประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่รัฐบาลควรจะกระทำ ส่วนพรรคการเมืองพรรครัฐบาลที่อาจจัดตั้งขึ้นใหม่ในอนาคตไม่ควรมีโครงสร้างซ้ำซ้อนกับโครงสร้างของระบบราชการ เพื่อให้พรรคการเมืองได้เป็นตัวสะพานเชื่อมช่องว่างระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ควรกำหนดอุดมการณ์ นโยบาย ตลอดจนระเบียบวิธีการปฏิบัติในพรรคไว้อย่างแน่นอนและมั่นคง มิใช่ยึดตัวบุคคลเป็นหลักหรือแปรเปลี่ยนไปตามเจตนารมณ์ของผู้ที่มีอำนาจ ควรมีการวางแผนระยะยาว และวางรากฐานของพรรคไว้ให้มั่นคงทั้งทางด้านบุคลากร และวิธีทางปฏิบัติของพรรค เพื่อให้พรรคการเมืองมีโอกาสที่จะอยู่รอดและพัฒนาตนเป็นพรรคการเมืองที่สมบูรณ์แบบในอนาคต

ความผูกพันพรรคการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร

ชุมพล แพร่หลวง

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ความผูกพันพรรคการเมืองเป็นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดผูกพันในเชิงชอบใจหรือพอใจที่มีต่อพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นการเฉพาะ พฤติกรรมเช่นนี้เป็นผลมาจากพัฒนาการการเรียนรู้ในทางการเมืองของบุคคลในกลุ่มและสังคมในรูปของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคม

ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่า ความผูกพันพรรคการเมืองก็คือพรรคการเมืองนั่นเอง พรรคการเมืองเป็นวัตถุทางการเมืองที่ทำให้บุคคลในสังคมได้รับรู้ในลักษณะต่าง ๆ ของพรรคการเมือง ทั้งที่เป็นโครงสร้างของพรรค เช่น อุดมการณ์ นโยบาย ผู้นำ โครงการของพรรคการเมือง เป็นต้น รวมตลอดถึงกระบวนการต่าง ๆ ของพรรคการเมืองซึ่งมีส่วนต่อการเสริมสร้างอิทธิพลความรู้สึกนึกคิดเช่นนั้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกผูกพันพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อไรก็ตามที่บุคคลได้เลือกและผูกพันพรรคการเมืองใดแล้วจะมีพฤติกรรมตอบสนองพรรคการเมืองนั้นในลักษณะต่าง ๆ ในทางการเมือง ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้จะมีผลต่อการเสริมสร้างและพัฒนาการระบบพรรคการเมืองและระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ประเทศไทยปรารถนา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบรัฐสภาและมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นในระบบการเมืองดังกล่าวค่อนข้างจะต่อเนื่องอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประกอบทั้งสภาพการณ์ทางการเมืองไทยได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีส่วนในระบบการเมืองมากขึ้น พรรคการเมืองจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ประชาชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นและจริงจังได้ การณ์จะเป็นเช่นนั้นได้อย่างแท้จริงประการหนึ่งก็คือการที่ประชาชนเข้าไปสังกัด หรือสนับสนุนพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งที่เห็นว่าจะสามารถตอบสนองประโยชน์ของตนโดยตรงได้ สภาพดังกล่าวนั้นปรากฏอยู่ในพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนกรุงเทพมหานคร กล่าวคือคนกรุงเทพมหานครจะเลือกพรรคมากกว่าตัวบุคคล ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงพรรคที่ผูกพันแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงสมัยได้

ในการศึกษาวิจัยความผูกพันพรรคการเมืองของคนกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้พิจารณาเฉพาะสมาชิกพรรคการเมืองที่อยู่ในกรุงเทพมหานครที่สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย เป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อเปรียบเทียบดูว่าสมาชิกพรรคการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกพรรคกิจสังคม สมาชิกพรรคประชากรไทยนั้น มีเหตุ ลักษณะ และพัฒนาการแห่งความผูกพันพรรคการเมืองแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด โดยมีสมมุติฐานว่า คนกรุงเทพมหานครที่สังกัดพรรคการเมืองที่แตกต่างกันจะมีเหตุ ลักษณะ และพัฒนาการของความผูกพันพรรคการเมืองในลักษณะที่แตกต่างกันด้วย

ในขั้นตอนวิธีการศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีแบบพรรณนาวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับความผูกพันพรรคการเมืองที่ได้ศึกษาค้นคว้า จากการสัมภาษณ์สมาชิกพรรคการเมือง

ที่สังกัดพรรคการเมืองต่าง ๆ ตามบัญชีรายชื่อการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวนพรรคละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 90 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเหตุลักษณะ และพัฒนาการของความผูกพันพรรคการเมืองของสมาชิกพรรคที่สังกัดพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

1. สมาชิกพรรคการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน มีเหตุของความผูกพันพรรคการเมืองเช่นเดียวกันโดยเฉพาะในแง่ของอุดมการณ์ นโยบาย และอิทธิพลของผู้นำพรรคการเมือง แต่มีความแตกต่างกันในด้านการเรียงลำดับ น้ำหนักของเหตุแห่งความผูกพัน กล่าวคือ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เน้นอุดมการณ์ นโยบาย และผู้นำพรรคตามลำดับ สมาชิกพรรคกิจสังคมเน้นนโยบาย ผู้นำ และอุดมการณ์ของพรรคตามลำดับ สมาชิกพรรคประชากรไทย เน้นผู้นำ นโยบาย และอุดมการณ์ของพรรคตามลำดับ

2. สมาชิกพรรคการเมืองแต่ละพรรคต่างมีลักษณะแห่งความผูกพันในระดับสูง คือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคการเมืองที่สังกัด โดยเฉพาะในแง่ของความสามารถในการระบุตำแหน่ง ฐานะ บทบาทของตนเองและของบุคคลสำคัญ ๆ ในพรรคได้ มีความตระหนักในความใกล้ชิดกับพรรคการเมือง และคำนึงถึงผลกระทบระหว่างตนกับพรรคการเมือง นอกจากนี้สมาชิกพรรคที่สังกัดพรรคการเมืองแต่ละพรรคต่างมีความรู้สึกที่ดีต่อพรรค มีความเชื่อมั่นในพรรค มีความกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์พรรค ตลอดถึงพร้อมที่จะปฏิบัติตามมติพรรคและข้อบังคับของพรรคอยู่ในระดับสูง

3. สมาชิกพรรคการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองแต่ละพรรคต่างมีพัฒนาการเข้าสู่การเป็นสมาชิกพรรคเช่นเดียวกันคือ ได้รับอิทธิพลมาจากสถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา กลุ่มอาชีพและสื่อมวลชน และการเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางการเมืองในชีวิตประจำวัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

พรรคการเมืองกับการสร้างผู้นำทางการเมือง

ร้อยตำรวจเอก วีรัตน์ แก้วกล้า

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

ประเทศไทยได้รับเอาระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเป็นหลักในการปกครองมาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลาเกือบ 50 ปี โดยมีรัฐบาลปกครองมาถึง 45 คณะ แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นรัฐบาลที่ไม่มีฐานอำนาจจากพรรคการเมือง ถึงแม้ว่าพรรคการเมืองอย่างไม่เป็นทางการได้เริ่มมีบทบาทมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่กลับปรากฏว่าผู้นำทางการเมืองซึ่งสร้างโดยพรรคการเมืองไม่สามารถอยู่ในตำแหน่งได้ครบตามวาระแม้แต่คนเดียว ขณะที่ผู้นำจากกลุ่มทหารซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยสามารถรักษาอำนาจทางการเมืองไว้ได้เป็นเวลานาน และสร้างผู้นำทดแทนได้อย่างต่อเนื่องเป็นเหตุให้ระบบการเมืองมิได้สนองตอบต่อความปรารถนาของชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งยังดำรงสถานภาพของการเป็นส่วนที่เสียเปรียบในสังคม

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้เขียนได้ดำเนินการค้นคว้าโดยการตั้งสมมุติฐาน ดังนี้

1. ระบบพรรคการเมืองในประเทศไทยยังไม่สามารถสร้างผู้นำทางการเมืองได้เอง เพราะพรรคการเมืองไม่มีอำนาจทางการเมือง หรือมีอายุนานพอที่จะดึงดูดคนให้ใช้เป็นบันไดเข้าสู่วิถีทางแห่งความมีอำนาจทางการเมือง

2. พรรคการเมืองไทยยังขาดการสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ จึงขาดฐานอำนาจในการสร้างผู้นำทางการเมือง

3. กลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มที่มีฐานอำนาจมั่นคง สามารถสร้างผู้นำทางการเมืองได้ดีกว่าพรรคการเมือง

ข้อมูลที่ศึกษาเป็นการวิจัยเอกสาร โดยรวบรวมจากหนังสือ บทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ สารานุกรมต่าง ๆ วิทยานิพนธ์และเอกสารตัวเลขที่เกี่ยวข้องในลักษณะเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Resource) รวมทั้งการขอสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นจากนักการเมืองผู้สนใจการเมือง และข้าราชการ ตลอดจนได้ศึกษาประวัติศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนสมมุติฐานทั้ง 3 ประการนี้

ผลการวิจัยปรากฏว่า พรรคการเมืองยังไม่สามารถสร้างผู้นำทางการเมืองได้ เพราะยังมีลักษณะอ่อนแอและขาดความต่อเนื่อง การปฏิวัติรัฐประหารโดยกลุ่มทหารเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันและระบบพรรคที่เข้มแข็ง ยิ่งกว่านั้นพรรคการเมืองยังไม่สามารถแสวงหาการสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งบางกลุ่มกลับแสดงบทบาทของพรรคการเมืองเสียเอง อาทิ กลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทหารได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในบทบาทของการระดมสรรพกำลังทางการเมือง และสามารถสร้างผู้นำทางการเมืองได้อย่างต่อเนื่อง พรรคการเมืองจึงยังคงขาดการสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพลและจากสาธารณชน จึงต้องเผชิญกับปัญหาใน

การทำหน้าที่เป็นผู้สร้างสรรค์และระดมสรรพกำลังทางการเมืองอยู่ต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

การก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมืองไทย

มุรธาธีร์ รักชาติเจริญ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

การวิจัยเรื่อง "การก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมืองไทย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นมาในการเมืองไทยในปี พ.ศ. 2489 และสาเหตุที่พรรคประชาธิปัตย์สามารถยืนยงคงอยู่ตลอดมาในกระบวนการการเมืองไทย ทั้ง ๆ ที่การเมืองไทยมีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้งและบางครั้งก็มีผลให้มีการล้มเลิกรัฐธรรมนูญ และยุบเลิกพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ โดยส่วนมากแล้วต้องหายไปจากการเมืองไทย แต่พรรคประชาธิปัตย์สามารถดำรงอยู่ได้ตลอดมา

วิธีการวิจัยเน้นหนักการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างไรก็ดี เพื่อสนับสนุนวิธีวิจัยเอกสารในการพิสูจน์สมมุติฐานผู้วิจัยได้จัดให้มีการสำรวจภาคสนาม (Field Research) โดยศึกษาจากสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ทั่วประเทศ โดยการออกแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 332 ฉบับ และการสัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์จากสมาชิกชั้นนำในพรรค ทั้งสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์รุ่นก่อตั้งพรรคในปี 2489 และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ในปัจจุบัน โดยสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ส่วนวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การคำนวณค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัยพบว่า

สาเหตุการก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ในปี 2489 เนื่องมาจาก

1. ความจำเป็นต้องรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านกับรัฐบาลอย่างเป็นกลุ่มก้อน

2. เป็นความต้องการที่จะมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น

3. เป็นความต้องการของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นที่ต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย

และการที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นานเนื่องมาจาก

1. ลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรค คือ นายควง อภัยวงศ์ และหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่นิยมกันในหมู่ประชาชนและในบรรดานักการเมืองฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายตรงข้าม

2. ในฐานะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมาโดยตลอด ไม่ว่าในฐานะที่เป็นฝ่ายค้านหรือเป็นรัฐบาล

3. การจัดองค์การของพรรคที่มีลักษณะของการเปิดโอกาสให้สาขาของพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

ถึงแม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ประสบกับปัญหาการปฏิวัติรัฐประหารและสภาพการณ์อันวุ่นวายไม่แน่นอนของการเมืองไทยมาโดยตลอด พรรคนี้ก็ยังสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและยังดำรงอยู่มาตลอดได้ เพราะพรรคนี้ยึดถือหลักอุดมการณ์มากกว่าตัวบุคคล

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม

ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาเรื่อง "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม" มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงกำเนิดและพัฒนาการของพรรคกิจสังคม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคในปี 2517 ถึงปี 2526 ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุด โดยจะเน้นเกี่ยวกับความเข้มแข็งและความอ่อนแอของพรรคกิจสังคม ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของพรรคในการได้มาซึ่งอำนาจในทางการปกครองและบริหารประเทศ การศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการต่อสู้ภายในพรรค และความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ในพรรค อีกทั้งการวิเคราะห์ว่าความเป็นผู้นำนั้นได้ก่อให้เกิดคณาธิปไตยอย่างไร และลักษณะของผู้นำเช่นนี้ได้ส่งผลอย่างไรต่อการเติบโตและความอยู่รอดของพรรค

วิธีในการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์ในระหว่างปี 2522 ถึง 2527 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ผู้เขียนทำงานอยู่ในพรรคกิจสังคมโดยได้กระทำการสนทนา

อย่างสม่ำเสมอกับสมาชิกคนสำคัญของพรรคกับการเก็บบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมทั้งเอกสารของพรรคที่เป็นประโยชน์ ในรายละเอียดได้สัมภาษณ์ผู้ร่วมก่อตั้งพรรค ส.ส.บางคน และเจ้าหน้าที่ของพรรคเพื่อให้เกิดความแน่นอนในความถูกต้องของข้อมูลที่รวบรวมมาจากการสังเกตการณ์ ผู้เขียนได้เรียบเรียงข้อมูลเหล่านี้เพื่อนำเสนอในรูปแบบของการวิเคราะห์และบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อให้ครอบคลุมและเข้าถึงในทุก ๆ ส่วนของการศึกษา

ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. พรรคกิจสังคมทั้งหมดถูกครอบงำโดยผู้นำจำนวนน้อย ซึ่งก็คือผู้ก่อตั้งพรรค ผู้นำแต่ละคนมีบริวารอยู่จำนวนหนึ่ง การแบ่งกลุ่มและความขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการต่อสู้เพื่อเข้าไปมีอำนาจในพรรค และความไม่พอใจเกี่ยวกับการจัดสรรตำแหน่งและส่วนได้ส่วนเสียในหมู่ผู้นำ ทั้งยังมีการแปรปรับความภักดีในหมู่สมาชิกระดับรองด้วย ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้อุปถัมภ์คนก่อนไม่สามารถจะอำนวยความต้องการที่จะไปสู่ฐานะที่สูงขึ้นตามความมุ่งหวังของสมาชิกใหม่ของพรรค อนึ่ง การวิวาทและความขัดแย้งเหล่านี้เป็นเรื่องนอกเหนืออุดมการณ์และนโยบายของพรรคและมิใช่ปัญหาที่ร้ายแรงนัก

2. แม้ว่าโดยส่วนใหญ่พรรคกิจสังคมจะบรรลุความสำเร็จในเป้าหมายทางการเมือง แต่ความขัดแย้งเกี่ยวกับแย่งชิงอำนาจที่มีอยู่ภายในพรรคได้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งและความนิยมของพรรค ถ้าปัญหาต่าง ๆ ภายในพรรคไม่สามารถที่จะจำกัดให้ลดน้อยถอยลงไปได้แล้วก็อาจเป็นไปได้ว่าพรรคกิจสังคมอาจจะสูญเสียบทบาทสำคัญในระบบการเมืองในอนาคตอันไม่ช้านี้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ*

ความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย

บุญธรรม เลิศสุขีเกษม

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาสาเหตุที่มาของปัญหาความแตกแยกภายในพรรคการเมืองไทย ตลอดจนผลกระทบของปัญหานี้ที่มีต่อตัวพรรคการเมืองและระบบพรรคการเมืองไทย โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบจากกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย

ผลการวิจัยพบว่านับตั้งแต่เริ่มมีพรรคการเมืองขึ้นมาในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองไทยต่างก็ประสบปัญหาความแตกแยกภายในพรรคมาโดยตลอด โดยเฉพาะในพรรคการเมืองที่มีขนาดใหญ่หรือเป็นพรรครัฐบาล ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกชั้นนำและระหว่างกลุ่มสมาชิกภายในพรรคในเรื่องผลประโยชน์เป็นสำคัญ และมีเรื่องของความไม่ชอบหน้ากันระหว่างบุคคลเป็นส่วนเสริม

ในด้านผลกระทบพบว่าพรรคการเมืองที่เกิดความแตกแยกภายในพรรคขึ้นมามักจะเกิดความสูญเสียและตกต่ำลงในด้านสถานภาพทางการเมือง และจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร จึงทำให้พรรคนั้นมีขนาดเล็กลง และพบว่าความแตกแยกภายในพรรคการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเกิดพรรคการเมืองใหม่ ๆ ขึ้นมา ทำให้ระบบพรรคการเมืองของไทยยังคงเป็นระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรคอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2529 : ศึกษาเปรียบเทียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดและที่ไม่เคยเป็น

ดนัย มู่สา

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัด และที่ไม่เคยเป็น ผู้ได้รับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2529 ในเชิงการสนองตอบซึ่งมีอยู่ 4 ประการคือ 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย 2) การสนองตอบในเชิงบริการ 3) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ได้ทั้งในสภาและนอกสภาผู้แทน ซึ่งมีสมมุติฐานว่า "ส.ส. ที่เป็น สจ. มาก่อนน่าจะมีผลงานการปฏิบัติหน้าที่ในแง่ของการสนองตอบในเรื่องของท้องถิ่นได้ดีกว่า ส.ส. ที่ไม่เป็น สจ. มาก่อน" และได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบจากจังหวัด

ระยอง จันทบุรี ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ส.ส. ทั้งสองกลุ่ม มีผลงานการปฏิบัติหน้าที่ในแง่ของการสนองตอบในเรื่องของท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ส.ส.ทุกคนพยายามปฏิบัติหน้าที่สนองตอบในเรื่องของท้องถิ่น ด้วยเงื่อนไขที่สำคัญคือเพื่อรักษาและสร้างผู้สนับสนุนตนและสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดังนั้น การสนองตอบจะดีหรือไม่จึงมิใช่อยู่ที่การเป็น สจ. มาก่อนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่น การเป็นชนชั้นนำอย่างใดอย่างหนึ่งมาก่อน ทัศนคติ และลักษณะเฉพาะตัวของ ส.ส. เอง ตลอดจนผู้สนับสนุนในท้องถิ่นจนได้รับการเลือกตั้ง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังเสนอว่า การพัฒนาประชาธิปไตยที่ถูกต้องคือการพัฒนาจากระดับล่างสู่ระดับบน และ สจ. เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่สำคัญที่สุด ดังนั้น จึงควรเพิ่มบทบาทของ สจ. ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่การสนองตอบในเรื่องของท้องถิ่นให้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน สจ. ก็ต้องพัฒนาศักยภาพของตนในด้านนี้ให้มากขึ้นด้วย จนประชาชนในท้องถิ่นยอมรับ อันจะเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างนักการเมืองระดับชาติจากท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ*

การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย

สาธิต ชวะโนทัย

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายว่าพรรคการเมืองไทยมีแนวความคิดในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างไร และในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่เป็นเกณฑ์อันสำคัญในการสรรหา โดยการศึกษาสัมภาษณ์จากคณะกรรมการบริหารพรรค คณะกรรมการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย

จากผลการศึกษาพบว่า ระบบการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยนั้นจะมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกันในหลักการ แต่จะมีความแตกต่างมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในพรรคเป็นตัวกำหนดอยู่เบื้องหลัง พรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคมจะมีหลักการเลือกสรรที่ตรงกันคือคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ติดตามด้วยประสบการณ์ทางการเมือง สำหรับพรรคประชาธิปัตย์จะมุ่งเน้นในฐานะทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนพรรคประชากรไทยจะคำนึงถึงคนที่มีผลงานด้านการพัฒนาเป็นหลัก แต่ทั้งนี้ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่มีความต้องการตรงกันคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และการมีประสบการณ์ทางการเมือง โดยให้ความสำคัญเป็นอย่างน้อยต่ออุดมการณ์ทางการเมือง และในประเด็นการเสนอข้อต่อรองแลกเปลี่ยนในการสรรหานั้น ส่วนใหญ่จะต้องเป็นบุคคลที่เคยได้รับตำแหน่งทางการเมืองมาก่อนในอดีตและอยู่ในเขตพื้นที่ที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์ทางการเมือง ฐานะทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยที่พรรคการเมืองคำนึงถึงในการเลือกสรร โดยพิจารณาในความสำคัญมากน้อยตามลำดับ และวิธีการเสนอข้อต่อรองแลกเปลี่ยนนั้นจะมีอยู่ในเฉพาะบุคคลที่เคยมีประสบการณ์หรือเคยมีตำแหน่งทางการเมืองมาก่อน โดยเป็นผู้มีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ยุวประชาธิปัตย์ในฐานะองค์กรเสริมสร้างพัฒนาการของพรรคประชาธิปัตย์

รัฐการ มิฆเนตร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของเยาวชนพรรคการเมืองไทย บทบาทหน้าที่ของเยาวชนพรรคการเมืองในการพัฒนาพรรคการเมืองไทย และผลของการมีและการยอมรับของพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยศึกษาจากกรณีของเยาวชนพรรคประชาธิปัตย์เป็นหลัก

ผลการวิจัยพบว่า "กลุ่มหนุ่มประชาธิปัตย์" เป็นเยาวชนพรรคการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2512 มีบทบาทและก่อประโยชน์ให้แก่พรรคประชาธิปัตย์ และยุติกิจกรรมของกลุ่มเมื่อ พ.ศ. 2514 จากนั้นสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มได้เข้ามามีอิทธิพลในพรรค และมีปัญหาขัดแย้งกับ "คนรุ่นเก่า" จนเป็นเหตุให้คนรุ่นเก่าต้องแยกตัวออกจากพรรคไป ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2523 ได้เกิดกลุ่ม "ยุวประชาธิปัตย์" ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพรรค แต่ก็ประสบปัญหาขาดการสนับสนุนจากพรรค และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มบางกรณีได้สร้างความไม่พอใจแก่ผู้ใหญ่ในพรรค ทำให้กลุ่ม

"ยุวประชาธิปัตย์" ลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์ ใน พ.ศ. 2531

นอกเหนือจากการเกิดของกลุ่ม "ยุวประชาธิปัตย์" แล้ว ยังได้เกิดกลุ่มเยาวชนพรรคการเมืองขึ้นในพรรคการเมืองอื่น ๆ อีก อาทิ กลุ่ม "เยาวชนพรรคพลังใหม่" ในพรรคพลังใหม่เมื่อ พ.ศ. 2524 กลุ่ม "อนุชนสังคมประชาธิปไตย" ในพรรคสังคมประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2525 และกลุ่ม "เยาวชนภราดรภาพพรรคก้าวหน้า" ในพรรคก้าวหน้าเมื่อ พ.ศ. 2529 กลุ่มเยาวชนพรรคการเมืองทั้งสามได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอันเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองตนเช่นเดียวกับกลุ่ม "ยุวประชาธิปัตย์ โดยแสดงบทบาทหน้าที่ในการอาสาสมัครปฏิบัติงานช่วยเหลือพรรคในช่วงเลือกตั้ง ช่วยสรรหาบุคลากรและนักการเมืองให้แก่พรรค เรียนรู้กิจกรรมทางการเมืองและเผยแพร่กิจกรรมดังกล่าวแก่สมาชิกพรรค รวมทั้งดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวในปัญหาทางการเมืองและทางสังคมภายใต้ชื่อพรรคที่ตนสังกัด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ามีพรรคการเมืองไทยหลายพรรคที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของพรรคการเมือง และการเรียนรู้ทางการเมือง อันเป็นการสร้างฐานทางการเมืองให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์*

การก่อตั้งและพัฒนาการของพรรคชาติไทย

วีณา เรืองสกุล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาเรื่องนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์สมาชิกพรรคชาติไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการก่อตั้ง การคงอยู่ และพัฒนาการของพรรคชาติไทยคือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย (ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจ) และผลประโยชน์ที่มีร่วมกันในพรรคตลอดจนบทบาทของพรรคและสภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้กำหนดไว้

ส่วนพัฒนาการของพรรคชาติไทยนั้น พบว่าพรรคชาติไทยยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรค และพัฒนาออกไปเป็นพรรคแบบ Mass Party และยังอยู่ในช่วงของการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผลสะท้อนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

วรสิทธิ์ โรจนพานิช
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบันนี้ รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งหมด 11 ครั้ง โดยใช้วิธีการเลือกตั้งโดยตรง 10 ครั้ง และเลือกตั้งโดยทางอ้อมเพียงครั้งเดียว คือการเลือกตั้งครั้งแรก (15 พฤศจิกายน 2476)

ในจำนวนการเลือกตั้ง 11 ครั้งดังกล่าว ปรากฏว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ไปลงคะแนนเสียงไม่ถึงครึ่งของผู้มีสิทธิทั้งหมด มีจำนวนถึง 10 ครั้ง ส่วน 1 ครั้งที่นับคะแนนได้เกินครึ่งของผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนทั้งหมด คือการเลือกตั้งเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2500 นั้น เป็นการเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อยและมีการทุจริตมากจนเป็นเหตุให้เกิดรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลในที่สุด การที่มีผู้มีสิทธิไปลงคะแนนเสียงน้อยเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวไทยมีความสนใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยน้อยกว่าที่ควร และที่เป็นเช่นนี้เพราะประเทศไทยมีพรรคการเมืองที่มีบทบาททางการเมืองน้อย ผู้สมัครรับเลือกตั้งเองก็ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองน้อย ทำให้การหาเสียงเลือกตั้งมุ่งไปในลักษณะสร้างความนิยมส่วนตัวมากกว่าสร้างความนิยมให้แก่พรรคการเมือง

วิธีการหาเสียงที่มุ่งความนิยมส่วนตัวนี้ได้ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านนิติบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลัมเหลวเกือบสิ้นเชิง เพราะเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในสภาแล้วก็ยังปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ตอบแทนส่วนตัวเช่นกัน

ผู้เขียนเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวว่า ควรแก้ไขที่ระบบการเลือกตั้ง โดยการแบ่งเขตเลือกตั้ง และลงคะแนนเสียงแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อให้พรรคการเมืองมีความ

สำคัญยิ่งขึ้นทั้งในการหาเสียง และการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการจำกัดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง การให้การศึกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ปรับปรุงสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา และระบบคณะกรรมาธิการให้มีส่วนช่วยทางวิชาการแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มากยิ่งขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2506)

ชัยวัฒน์ สารสมบัติ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย มีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่คณะราษฎรซึ่งส่วนใหญ่ก็คือนายทหารได้เข้ายึดอำนาจ และเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทหารได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ สภาพการณ์ทางการเมืองของไทยเท่าที่เป็นมานั้นขาดความต่อเนื่อง มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเสมอ ระหว่างการมีรัฐธรรมนูญ มีรัฐสภา มีรัฐบาลจากการเลือกตั้ง กับการปฏิวัติรัฐประหารและการมีรัฐบาลปฏิวัติ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าในช่วงการเมืองที่มีรัฐธรรมนูญ มีสภา มีการเลือกตั้ง และมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งนั้น จะปราศจากอำนาจและอิทธิพลของทหาร ในบางยุคบางสมัยทหารก็ได้วางหลักเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญไว้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำทางทหารได้มีโอกาสก้าวเข้ามามีตำแหน่งเป็นผู้นำในทางการเมืองด้วย ได้แก่ สมัยที่มีการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500, 2501, 2512 ซึ่งแม้รูปแบบการเลือกตั้งดังกล่าวจะมีความเป็นประชาธิปไตยพอสมควรก็ตาม แต่การเลือกตั้งนั้น ผู้นำทางทหารอันมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งยังคงมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้บัญชาการทหารก็สามารถเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ ทั้งนี้โดยที่ผู้นำเหล่านี้ได้จัดตั้งพรรคการเมืองของทหารและเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองเข้าแข่งขันในการเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคเสรีมนังคศิลาในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2500 พรรคชาติสังคมในปี พ.ศ. 2501 และพรรคสหประชาไทยในปี พ.ศ. 2512

จากการศึกษารูปแบบของพรรคการเมืองทหารเหล่านี้ พบว่า มูลเหตุที่สำคัญที่ผู้นำทหารจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาก็คือความประสงค์ที่จะมีบทบาทในทางการเมือง แต่เมื่อระบบการปกครองในขณะนั้นมีรัฐธรรมนูญ มีความเป็นประชาธิปไตย มีการเลือกตั้ง ทำให้ผู้นำเหล่านั้นต้องปรับปรุงแนวทางการเข้ามีบทบาททางการเมืองโดยจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น เพื่อจะได้มีโอกาสครอบครองอำนาจทางการเมืองต่อไปตามครรลองของประชาธิปไตยโดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้นำทหารสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้มีอยู่ 3 ประการคือ

1. กฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญซึ่งเปิดโอกาสให้ทหารซึ่งเป็นข้าราชการประจำเข้ามามีตำแหน่งทางการเมืองได้ และรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจแก่วุฒิสภา ซึ่งเป็นสภาแต่งตั้งให้มีเท่าเทียมกับสภาเลือกตั้ง ทั้งนี้จะมีผลทำให้ผู้นำทหารเหล่านั้นมีฐานเสียงในสภาสนับสนุนอยู่มากพอเพียง

2. การเติบโตของพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่อยู่ในระดับที่จะแข่งขันกลับกลุ่มทหาร ซึ่งเป็นข้าราชการประจำ มีอำนาจบทบาทและอิทธิพลได้ ทำให้การจัดตั้งพรรคการเมืองดังกล่าวสามารถกระทำได้ และได้รับชัยชนะในการแข่งขัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการของทหารที่ได้วางพื้นฐานเอาไว้ เช่นภายหลังจากที่ปฏิวัติรัฐประหารก็ได้ยึดอำนาจและห้ามการชุมนุมทางการเมือง ฝ่ายค้านหรือฝ่ายการเมืองอื่น ๆ จึงไม่มีโอกาสได้รวมตัวกัน เป็นต้น

3. เอกภาพของกองทัพ ผู้นำของกองทัพสามารถควบคุมองค์กรได้อย่างเด็ดขาดและสมบูรณ์ อันมีผลทำให้ผู้นำมีอำนาจที่มั่นคง และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีความชอบธรรมพอสมควร

โดยสรุปแล้ว การจัดตั้งพรรคการเมืองของทหารนั้นก็คือรูปแบบหนึ่งของความพยายามที่จะมีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และเพื่อคงลักษณะเผด็จการทหารเอาไว้ เห็นได้จากที่ต้องมีการพึ่งพาอำนาจของกองทัพอยู่ พรรคการเมืองทหารที่ตั้งขึ้นจะประกอบไปด้วยผู้นำทหารเป็นส่วนใหญ่ที่มาร่วมเป็นกรรมการพรรค และพรรคจะใช้อิทธิพลในฐานะข้าราชการในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นปัจจัยที่ทำให้บทบาททางการเมืองของทหารต้องเปลี่ยนแปลงไป ทหารขาดความชอบธรรมที่จะเข้ามีบทบาททางการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ได้เติบโตขึ้นตามลำดับ ในขณะเดียวกันองค์กรของทหารก็ขาดเอกภาพไปมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำทหารยุคก่อน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหารจึงมีข้อจำกัด

ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2526 ผู้นำทางทหารมีข้อจำกัดในการเข้ามีบทบาททางการเมืองโดยตรง ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว ประกอบกับกลุ่มหรือพรรคการเมือง นักการเมืองพลเรือนได้รับการพัฒนาจนเติบโตพอสมควร อันเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการเข้ามีบทบาท

ของทหาร ผู้นำทหาร จึงจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขทางการเมืองขึ้นมาใหม่ เพื่อแสวงหาความชอบธรรมในการเข้ามีบทบาทดังกล่าว ในการนี้ทหารได้พัฒนาบทบาทในด้านการรักษาความมั่นคงภายใน โดยพยายามผลักดันให้รัฐบาลออกคำสั่งนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงต่าง ๆ ออกมาทำให้ทหารใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงทางการเมืองอย่างชอบธรรม และนับว่าได้ผลสมความมุ่งหมายพอสมควร

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าในช่วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2526 ซึ่งทหารไม่สามารถมีส่วนรวมทางการเมืองได้อย่างเป็นทางการ และยังไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ในภายหลัง เนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ทหารจึงพยายามผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 พร้อม ๆ กับเร่งพัฒนาบทบาทใหม่คือ บทบาทตามคำสั่งที่ 66/23 ซึ่งจะเป็นบทบาทการรักษาความมั่นคงภายในที่จะทำให้ทหารมีความชอบธรรมในกิจกรรมต่าง ๆ นอกหน้าที่ของกองทัพ และเมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ได้ผลก็ผลักดันให้ยุบสภา เพื่อให้ระบบการเลือกตั้งนี้ใช้ระบบเดิม ซึ่งทหารจะยังพอมีอิทธิพลอยู่บ้างในการจัดตั้งรัฐบาล และผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ทหารใช้พรรคการเมืองในลักษณะที่เป็นเครื่องมือครองอำนาจทางการเมืองอย่างต่อเนื่องในช่วงที่มีรัฐธรรมนูญ แต่พรรคการเมืองดังกล่าวก็ไม่มีความคงทนพอที่จะกลายเป็นสถาบันทางการเมืองต่อไปได้ เมื่อทหารไม่สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้จึงต้องเร่งพัฒนาบทบาททางด้านอื่นขึ้นมาเสริมให้มีความชอบธรรมในทางการเมือง และจะได้มีบทบาทต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ฝักฝ่ายทางการเมือง : ศึกษากรณีการแบ่งแยกฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์

นิโรจน์ ขอคงประเสริฐ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของฝักฝ่ายทางการเมือง ในฐานะที่เป็นหน่วยย่อยภายในพรรคการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาทและการดำเนินการทางการเมืองของพรรคในระดับสูงมาโดยตลอด โดยมีกรณีศึกษาที่สำคัญคือ การแบ่งแยกฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์

ผลของการศึกษาพบว่า การเกิดฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีมาจากสาเหตุสำคัญสองประการคือ สาเหตุอันเนื่องมาจากพรรคประชาธิปัตย์เอง อันได้แก่อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่ครอบงำโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในพรรคมาโดยตลอด รวมทั้งความขัดแย้งในแนวทางและความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากการเร่งระดมสร้างพรรคให้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการร่วมกันในเป้าหมายแนวทางของสมาชิกพรรค และสาเหตุอันเนื่องมาจากลักษณะของระบบการเมืองในระบอบกึ่งประชาธิปไตย ที่สนับสนุนให้ฝักฝ่ายและความขัดแย้งได้เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นเหตุที่ตอกย้ำให้ฝักฝ่ายและความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงขึ้น จนกระทั่งนำไปสู่การแตกแยกของพรรคในที่สุดลักษณะดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคอันสำคัญที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์สถาบันพรรคการเมืองให้เข้มแข็งขึ้นมาได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

พฤติกรรมของการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้แทนราษฎร อำเภอเมือง นครปฐม เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500*

วิวัฒน์ ไทยวิวัฒน์

วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2504

เป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่า การเลือกตั้งเป็นสัญลักษณ์ คำถามคือว่ามีจำนวนผู้ไปลงคะแนนเท่าใด ในบางประเทศการลงคะแนนเสียงไม่ได้หมายความถึงสิทธิของพลเมืองเท่านั้น แต่หากยังหมายถึงหน้าที่ของเขาอีกด้วย ประเทศดังกล่าว กฎหมายบังคับการเลือกตั้งเป็นเพียงการยืนยันว่าผู้มีคุณสมบัติในการลงคะแนนทั้งหมดไปใช้สิทธิในการลงคะแนน ในประเทศไทยไม่กฎหมายเช่นนั้นและนี่เป็นเครื่องชี้แสดงถึงเสรีภาพทางการเมือง ถ้าประชาชนถูกบังคับ พวกเขาก็อาจจำใจต้องไปลงคะแนนเสียงโดยปราศจากการพิจารณานโยบายการเมือง หรือคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และถ้าเป็นเช่นนั้นการเลือกตั้งก็ไม่มีความหมายเลย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องการศึกษาดูถึงวิธีการทำให้ผู้มาใช้สิทธิโดยเสรีเพิ่มขึ้น เพื่อให้เข้าใจปัญหาได้อย่างถูกต้อง เราต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการไม่มาลงคะแนนเสียง ซึ่งจะ

---

* แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

ทำให้เราตัดสินได้ว่าจะทำอย่างไรให้มีผู้มาใช้สิทธิเพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านี้เราควรศึกษาดูด้วยถึงสาเหตุที่ทำให้เขามาใช้สิทธิว่าเป็นเพราะเขาเห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง หรือเพราะเหตุจูงใจอื่นที่ไม่ใช่เป้าหมายของการเลือกตั้ง

ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงจำนวนผู้มาใช้สิทธิและไม่มาใช้สิทธิ ได้นำเอาข้อมูลด้านเพศ อายุ อาชีพ ภูมิหลังทางการศึกษา สถานะภาพการสมรสและรายได้มาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อการเลือกตั้งด้วย ข้อค้นพบที่ได้อาจจะช่วยอธิบายถึงจำนวนของผู้มาใช้สิทธิ ซึ่งมีแนวโน้มที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

การวิเคราะห์นี้ได้มาจากการสำรวจพื้นฐานข้อมูลในการเลือกตั้งครั้งสุดท้าย วันที่ 15 ธันวาคม 2500 อำเภอเมือง นครปฐม ประชาชนในอำเภอนี้มีปัจจัยหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับอำเภออื่น ๆ เช่น บุคลิกภาพ อาชีพ การศึกษา ศาสนา การคมนาคม และสภาพเศรษฐกิจ ในที่นี้คงเป็นไปไม่ได้ในการสำรวจข้อมูลในทุกอำเภอทั่วประเทศ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางเวลา แรงงานและค่าใช้จ่าย

ในการสำรวจได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยการสุ่มตัวอย่างจากผู้มาลงคะแนนที่มีคุณสมบัติ โดยเลือกจากทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิและเลือกเอาจาก 10% ของผู้มีสิทธิจำนวน 3,536 คน

การสำรวจเริ่มในวันที่ 1 มิถุนายน 2503 อันเป็นช่วงทำนาที่ได้มีการเกี่ยวข้าวแล้ว และชาวนามีเวลาว่างพอที่จะตอบคำถาม ที่ทำให้การสัมภาษณ์มีความคล่องตัว เวลาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจข้อมูล 3 1/2 เดือน

อาจารย์ที่ปรึกษา *เอนก สิทธิประศาสน์ และชุบ กาญจน-ประกร*

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ศึกษาเฉพาะกรณีการเตรียมการและการดำเนินการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทย*

ยุเรศ ศุภกาญจน์
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2513

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเมืองไทยเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 เป็นสัญญาณบ่งบอกถึงความก้าวหน้าในกระบวนการประชาธิปไตยเมืองไทย หลังจากที่ได้ว่างเว้นมาถึง 10 ปี

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนฯ โดยเสรีนี้ เป็นสิ่งสำคัญของระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นเพียงสถาบันทางนิติบัญญัติ แต่การเตรียมการ การดำเนินการ รวมทั้งผลของการเลือกตั้งนั้นเป็นผลจากการบริหารและหน่วยงานของรัฐบาล

จากการที่ประชากรมีเพิ่มมากขึ้น การบริหารการเลือกตั้งย่อมทวีความท้าทายและซับซ้อนขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนพยายามวิเคราะห์ถึงการเตรียมการและการดำเนินการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 โดยชี้ให้เห็นถึงผลที่เกิดจากปัญหาการบริหารงานและเสนอแนะข้อปรับปรุงต่าง ๆ

พฤติกรรมการเลือกตั้งทางการเมืองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดลพบุรี

พิชัย อยู่คง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่าการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518 นั้น ประชาชนได้มีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงทัศนะทางการเมืองในหมู่ประชาชนหรือไม่ และการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนมีลักษณะสมเหตุสมผลตามระบอบประชาธิปไตยเพียงใด โดยการศึกษาจากกรณีเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นท้องที่ที่มีความเป็นไปได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทัศนะทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากปรากฏว่าผลการเลือกตั้งในเขตนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคพลังใหม่ซึ่งเป็น "พรรคก้าวหน้า" ได้รับเลือกตั้งด้วย ทั้งที่ในอดีตที่ผ่านมาในท้องที่จังหวัดนี้ไม่เคยมี "พรรคก้าวหน้า" ได้รับเลือกตั้งเลย

จากการวิเคราะห์ได้พบว่า ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีความตื่นตัวทางการเมือง โดยพบว่าประชาชนขาดความสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งในด้านสิทธิของตนและในด้านการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งปรากฏว่าประชาชนยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาในอดีต กล่าวคือประชาชนส่วนใหญ่ได้ออกเสียงเลือกตั้งโดยนิยมคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เหมือนกับการเลือกตั้ง

---

* แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

ครั้งก่อน ๆ ดังนั้น การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคพลังใหม่ได้รับเลือกตั้งจึงเป็นเพราะมีคุณสมบัติตรงกับทัศนะของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การที่ประชาชนตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งโดยยึดมั่นตัวบุคคล ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาความเป็นอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สำคัญในตนเอง และไม่ผูกพันกับพรรคการเมือง และจะนำไปสู่ปัญหาความอ่อนแอในสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในที่สุด การตัดสินใจในลักษณะเช่นนี้จึงไม่เป็นการสมเหตุสมผลตามระบอบประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

พฤติกรรมการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 8 กรุงเทพมหานคร

กนก บิณศิรวานิช

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนเขต 8 กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2524 ว่ามีความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ ความสำนึกทางการเมือง และทัศนคติต่อการเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด ต่างจากการเลือกตั้งครั้งก่อนหรือไม่

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญคือ นโยบายของพรรคการเมืองหรือคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชน และพฤติกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่เพียงใด

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแก้ไขสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีบิดาต่างด้าวและสภาพการณ์บางอย่างโดยเฉพาะงานเทศบาลช่วงที่มีการเลือกตั้งมีส่วนต่อการไปใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิ

4. เพื่อทราบถึงปัจจัยสำคัญต่อการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในด้านเกี่ยวกับบุคคล ผู้สมัครฝ่ายอำนวยการการเลือกตั้ง

5. เพื่อทราบถึงระดับความสนใจ ความรู้ ความเข้าใจและความสำนึกทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมือง

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความสำนึกทางการเมืองค่อนข้างสูงและผู้ที่ไปลงคะแนนมีความรู้ความเข้าใจต่อการเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง (54.0%) แต่อยู่ในระดับต่ำกว่าผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนน (55.6%) เพียงเล็กน้อยและใกล้เคียงกับผู้ที่ไปแต่ไม่ได้ลงคะแนน (54.5%)

ผู้ที่ไปใช้สิทธิลงคะแนนมีความสนใจต่อการเลือกตั้งในระดับปานกลาง (54.9%) แต่มีระดับสูงกว่าผู้ที่ไม่ไปลงคะแนน (49.4%) ส่วนผู้ที่ไปแต่ไม่ได้ลงคะแนนมีความสนใจระดับใกล้เคียงกับผู้ที่ไปลงคะแนน (53.7%)

ผู้ที่ไปใช้สิทธิลงคะแนน และผู้ที่ไปแต่ไม่ได้ลงคะแนนมีความสำนึกต่อการเลือกตั้งเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่ไม่ไปลงคะแนน (75.0:75.7:54.7%)

ในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อระดับความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้ง พบว่า เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัญชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ ความเข้าใจในการเลือกตั้ง คือ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัญชาติ ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้ง

อายุ การศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้ง คือ อายุ การศึกษา อาชีพ ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความรู้ความเข้าใจ

ส่วนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อระดับความสำนึกในการเลือกตั้งพบว่า เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อาชีพ การใช้สิทธิ มีความสัมพันธ์กับระดับความสำนึกในการเลือกตั้ง คือ เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อาชีพ ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความสำนึกในการเลือกตั้ง

แต่พบว่าสัญชาติไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสำนึกในการเลือกตั้ง คือสัญชาติไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความสำนึกในการเลือกตั้ง

สำหรับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อระดับความสนใจในการเลือกตั้งพบว่า เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อาชีพ การใช้สิทธิ มีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจในการเลือกตั้ง คือ เพศ อายุ ฐานะเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อาชีพ การใช้สิทธิ ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความสนใจในการเลือกตั้ง

แต่พบว่าสัญชาติไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจในการเลือกตั้ง คือสัญชาติไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความสนใจในการเลือกตั้ง

การออกเสียงเลือกตั้งเป็นการเลือกโดยคำนึงถึงนโยบายพรรคเป็นส่วนใหญ่ และเลือกโดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน

การไม่ไปใช้สิทธิเป็นเพราะไม่ทราบว่ามีการแก้ไขคุณสมบัติในการใช้สิทธินั้นมีระดับปานกลาง (40%) และ

สัญชาติมีความสัมพันธ์กับความนิยมพรรคหนึ่งพรรคใด คือ ทำให้มีความแตกต่างในความนิยมพรรคหนึ่งพรรคใด และพบว่าสัญชาติมีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2524

สภาพการณ์ก่อนการเลือกตั้งมีส่วนต่อการไปใช้สิทธิน้อยมาก แต่สาเหตุสำคัญของการไปใช้สิทธิน้อย เนื่องจากมีธุระต้องไปประกอบอาชีพ ขี้เกียจและเพราะคิดว่าผู้แทนไม่มีประสิทธิภาพ นักการเมืองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง

สำหรับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งพบว่า เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

และพบว่าการศึกษา สัญชาติ มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือปัจจัยในเรื่องการศึกษา สัญชาติ ทำให้เกิดความแตกต่างในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

และพบว่า สัญชาติมีความสัมพันธ์กับการเลือกพรรคหนึ่งพรรคใด คือสัญชาติทำให้ความแตกต่างในการเลือกพรรคใดพรรคหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ และรองศาสตราจารย์แน่งน้อย นะมาตร์*

การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีที่ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

จิรายุทธ วัจนะรัตน์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ทัศนคติต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทัศนคติต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทัศนคติต่อการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย และความคิดเห็นต่อระบบการบริหารงานเลือกตั้งของเขตบางขุนเทียน โดยทำการศึกษาเฉพาะประชาชนเขตบางขุนเทียนที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 295 คน และแสดงผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แสดงผลการศึกษาในส่วนของประชาชนต่อเรื่องที่ศึกษาในรูปตารางและแจกแจงความถี่เป็นร้อยละ

ส่วนที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพต่อตัวแปรตาม คือความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ทัศนคติต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทัศนคติต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และทัศนคติต่อการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในรูปตารางแจกแจงความถี่เป็นร้อยละ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติแบบไค-สแคว์ และแกมม่า

จากผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างดีในส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างทั่ว ๆ ไป แต่ประชาชนยังขาดความเข้าใจในสาระสำคัญของระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกขาดความศรัทธาและไม่แน่ใจว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการปกครองที่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ดีที่สุด

3. ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่สำคัญของประชาชน แต่มีความรู้สึกขาดความศรัทธาและไม่แน่ใจว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจะมีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ

4. ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่ดี และขาดความเชื่อถือศรัทธาในบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

5. ระบบการบริหารงานเลือกตั้งของเขตบางขุนเทียนยังมีสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุงบางประการ เช่น การประชาสัมพันธ์ การกำหนดหน่วยเลือกตั้ง การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้ง และการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน

6. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเพศชายกับเพศหญิงต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

7. เพศไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

8. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างระดับอายุของประชาชนต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

9. ระดับอายุของประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

10. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระ-

หว่างระดับการศึกษาของประชาชนต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

11. ระดับการศึกษาของประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

12. ระดับรายได้ของประชาชนมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

13. ระดับรายได้ของประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

14. อาชีพของประชาชนมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ อาชีพรับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจจะมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าอาชีพอื่น

15. อาชีพของประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอป่าติ้ว: ศึกษากรณีการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอัตราสูง

ไพรัตน์ เดชาเสถียร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงสาเหตุที่ประชาชนในส่วนภูมิภาคของไทยไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอัตราที่สูงเป็นพิเศษ รวมถึงความรู้ทางการเมืองของผู้ไปใช้สิทธิฯ ความรู้สึกที่มีต่อการเมืองและการบริหารงานเลือกตั้ง ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีผู้ไปใช้สิทธิในอัตราสูง

ในการวิจัยนี้กำหนดขอบเขตไว้เฉพาะการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2522 ในเขตอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างตามเป้าหมายไว้จำนวน 400 คน แต่เนื่องจากมีการย้ายที่อยู่และบางคนถึงแก่กรรม ทำให้เหลือผู้ให้การสัมภาษณ์ 231 คน นอกจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานเลือกตั้งบางคน และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบการวิเคราะห์ด้วย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเนื่องจากถูกระดมมากกว่าการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตนเอง ในรายละเอียดพบว่าเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยถูกระดมมากกว่าเพศชาย ผู้ที่มีอายุมากมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิฯ โดยถูกระดมมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย กลุ่มอาชีพอื่น (เช่น ค้าขาย ธุรกิจ เกษตรกรรม ลูกจ้าง ฯลฯ) มีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิฯ โดยถูกระดมมากกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ที่มีการศึกษาน้อยไปใช้สิทธิฯ โดยถูกระดมมากกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ที่มีการศึกษาน้อยไปใช้สิทธิฯ โดยถูกระดมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง

อนึ่ง การวิจัยพบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. และหัวคะแนนไม่ใช่ผู้มีอิทธิพลสำคัญที่สุดในการระดมประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ผู้มีอิทธิพลสำคัญที่สุดในการระดมประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ดี ผู้สมัครฯ และหัวคะแนนก็ "มีส่วน" ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง วิธีการหาเสียงของผู้สมัครและหัวคะแนนที่ใช้มากที่สุดคือการขอร้องให้สงสาร และถัดมาคือการช่วยสร้างซ่อมแซมหรือให้เงินสร้างซ่อมแซมสิ่งสาธารณะภายในหมู่บ้าน

2. ความรู้ทางการเมืองของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับความรู้ทางการเมืองโดยเฉลี่ยทั่วประเทศ

นอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่า เพศชายมีความรู้ทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ผู้มีอายุน้อยมีความรู้ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตสุขาภิบาลมีความรู้ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท และผู้ที่มีการศึกษาสูงมีความรู้ทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย

3. ราษฎรที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีความรู้สึกที่ดีต่อการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ การวิจัยพบว่า เพศ อายุ และการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่ดีต่อการเมือง แต่ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตสุขาภิบาลมีความรู้สึกที่ดีต่อการเมืองมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตสุขาภิบาล ผู้ที่มีอาชีพค้าขายธุรกิจมีความรู้สึกที่ดีต่อการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่น

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจ และผู้มีอาชีพเกษตรกรรมมีความรู้สึกที่ดีต่อการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ

4. อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร มีการบริหารงานเลือกตั้งที่เหมาะสม โดยได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออก

เสียงเลือกตั้งอย่างรัดกุม นอกจากอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จูงใจให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้ว ในหมู่บ้านหนึ่งผู้ใหญ่บ้านยังได้แต่งตั้ง "กรรมการเพื่อการเลือกตั้ง" ขึ้นในอัตรา 10 ครัวเรือนต่อหนึ่งคน กรรมการเหล่านี้จะคอยช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการระดมให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สุริยัณห์ จิรสัตย์สมุทร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การศึกษาวิจัยนี้ต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งของไทย ซึ่งได้ศึกษาถึงที่มาของหัวคะแนน ลักษณะความสัมพันธ์ของหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และวิธีการที่หัวคะแนนใช้ในการหาเสียง

ผลการศึกษาวิจัยถึงที่มาของหัวคะแนนพบว่า การที่ผู้สมัครไม่สามารถส่งข่าวสารของตนไปสู่ประชาชนได้โดยตรงอย่างทั่วถึง อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ

1. ระยะเวลาหาเสียงมีน้อย
2. เสียค่าใช้จ่ายสูง
3. เขตเลือกตั้งกว้างใหญ่และมีจำนวนประชากรมาก จึงต้องใช้ผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนในการส่งข่าวสาร การใช้ตัวแทนจึงเป็นที่มาของหัวคะแนนและส่วนใหญ่แล้วหัวคะแนนมีอาชีพเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งพบว่าส่วนใหญ่แล้วเป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ต่อกัน ทั้งก่อนและภายหลังการเลือกตั้ง สำหรับความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ของหัวคะแนนกับผู้สมัคร เป็นไปในลักษณะของ "ปิยวาจา" "อัตถจริยา" และ "สมานัตตา" ผสมผสานกันอยู่ ส่วนลักษณะ "ทาน" ส่วนใหญ่แล้วไม่เป็นแต่อย่างใด

วิธีการหาเสียงของหัวคะแนนที่ใช้แบ่งได้ 2 วิธี ที่สำคัญคือ

1. ใช้ความเป็นผู้นำทางความคิดเห็นของตน
2. การให้ผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วได้แก่การสร้างสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนและการเลี้ยงอาหาร สำหรับการซื้อเสียงหรือการแจกเงินโดยตรงพบว่าปรากฏน้อยมาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนกับการพัฒนาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง เขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2529

เดชา ใจยะ

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนกับการพัฒนาทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง เขตเลือกตั้งที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2529 นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงว่าทัศนคติของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งและระบอบประชาธิปไตย พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นอย่างไร โดยมีปัจจัยอะไรที่เป็นแรงกระตุ้นให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งนี้ที่มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จำนวน 317 คน แล้วนำผลที่ได้นั้นไปจัดทำตารางคูณไขว้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์จากค่าทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS

ผลจากการวิจัยนั้น พบว่า

1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับผู้มีบทบาทให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยผู้ที่เป็นกลไกของรัฐและผู้ที่ไม่เป็นกลไกของรัฐต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

2. การรับรู้ถึงการซื้อขายคะแนนเสียงมีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยพบว่ากลุ่มที่ยืนยันว่าไม่มีการซื้อขายคะแนนเสียงมีแนวโน้มไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงสุด

3. ทัศนคติที่มีต่อความเป็นประชาธิปไตยของประเทศมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อ

รัฐบาลใหม่ ซึ่งแม้ว่าประชาชนจะมีศรัทธาในอุดมการณ์ประชาธิปไตยเพียงใด แต่ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลใหม่ก็ยังคงเป็นไปในด้านลบอยู่มาก

ดังนั้น พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน จึงมีผลต่อการพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย หรือการพัฒนาทางการเมือง โดยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนไม่ตอบสนองต่อการพัฒนาทางการเมือง

ในการพัฒนาทางการเมือง จึงจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง ทั้งรัฐสภา พรรคการเมือง ด้วยการพัฒนาประชากรของชาติให้เกิดสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี และให้มีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ สร้างความผูกพันของประชาชนกับระบอบประชาธิปไตย โดยมีพรรคการเมืองเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง และไม่ยอมรับการซื้อขายคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ต่อประชาชนส่วนรวม และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

ปัญหาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งในระบบการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

ร้อยตำรวจเอก ปิยะพันธ์ ปิงเมือง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

กรุงเทพมหานคร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 เขต และแบ่งเขตเลือกตั้งเป็น 13 เขตเลือกตั้ง มีหน่วยเลือกตั้ง 2,926 หน่วย ในการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531 ในเขตกรุงเทพมหานครมีประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 37.50 มีผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง 380 คน ชาย 293 คน หญิง 87 คน จาก 17 พรรคการเมือง มีผู้แทนราษฎรได้ 37 คน ชาย 34 คน หญิง 3 คน ประชาชนกรุงเทพมหานครเขตรอบนอกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่ากรุงเทพมหานครเขตรอบใน ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 11 เขตภาษีเจริญ เขตบางกอกใหญ่ เขตหนองแขม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด ร้อยละ 44.32% เขตเลือกกตั้งที่ 1 เขตดุสิต (ไม่รวมแขวงสี่แยกมหานาคและแขวงสวนจิตรลดา) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุดร้อยละ 31.52% เขตกรุงเทพมหานครรอบในมีแบบแผนนิยมเลือกพรรคและพิจารณาตัวบุคคลไปด้วยพร้อม ๆ กัน จึงทำให้มีพรรคอื่น ๆ เข้าผสมแทนที่จะเป็นพรรคใดพรรคหนึ่ง ส่วนกรุงเทพมหานครรอบนอกพิจารณาพรรคเป็นหลักสำคัญ ผู้สมัครจะได้เข้ามาในลักษณะยกทีม อย่างไรก็ตาม ในจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน 37 คนนี้ พรรคประชากรไทยได้รับเลือกตั้ง 20 คน พรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคเกิดใหม่ได้รับเลือกตั้ง 10 คน พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้ง 5 คน พรรคกิจสังคมได้รับเลือกตั้ง 1 คน พรรคมวลชนได้รับเลือกตั้ง 1 คน

ปัญหาในด้านกฎหมายของพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 32-34 ควรแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะข้อกำหนดที่ให้ผู้สมัครใช้วงเงิน 350,000 บาท เป็นการกำหนดที่สวนกับความเป็นจริง สมควรแก้ไขโดยเร่งด่วน และบทลงโทษของผู้กระทำผิด กฎหมายเลือกตั้งจะรุนแรงขึ้นสำหรับปัญหาการดำเนินงานนั้น การแบ่งเขตเลือกตั้งยังสับสนและมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยจนเกินไป การกระทำความผิดของประชาชนที่พบมากในวันเลือกตั้ง นั่นคือ การขาย จำหน่าย จ่ายแจก เลี้ยงสุราในเวลาที่ต้องห้าม การประชาสัมพันธ์นั้นมีการรณรงค์เฉพาะบางเขต บางเขตก็มีการประชาสัมพันธ์น้อยควรระดมการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วทุกเขต เพื่อกระตุ้นเตือนให้ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครออกมาใช้สิทธิมากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การศึกษากรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับเลือกตั้ง

เสนีย์ คำสุข
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2533

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาสาเหตุที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง โดยศึกษาถึงวิธีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531

ผลการวิจัยพบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองที่สังกัด มักใช้วิธีการหาเสียงโดยการปราศรัย การเดินทางไปหาเสียงกับประชาชนตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอต่าง ๆ

ในเขตเลือกตั้งด้วยตนเอง แต่ไม่สามารถเดินทางได้ทั่วทั้งเขตเลือกตั้ง เพราะมีเวลาน้อยทำให้ผู้สมัครไม่เป็นที่รู้จักของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนไม่เกิดความนิยมผู้สมัคร จึงเป็นสาเหตุให้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการเลือกตั้ง พบว่าผู้สมัครที่ประสบความสำเร็จได้รับการเลือกตั้ง หรือได้รับคะแนนนิยมจำนวนมาก มักมีความพร้อมเพรียงทางด้านทรัพยากรทางการเมือง และได้รับความช่วยเหลือจำนวนมากจากพรรคการเมืองที่สังกัด ใช้วิธีการหาเสียงหลายวิธีทั้งวิธีการปราศรัย และการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง โดยการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณา หน่วยรถโฆษณา และการแจกใบปลิว ตลอดจนการจัดตั้งตัวแทนหรือหัวคะแนนไปพบกับประชาชนทั่วทั้งเขตเลือกตั้ง ซึ่งวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในชนบทอย่างยิ่ง และพบว่าข้อเท็จจริงประการหนึ่งของปรากฏการณ์ทางการเมืองก็คือ เงินสามารถซื้อชัยชนะในการเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเขตเลือกตั้งในชนบท

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สำฤทธิ์ ราชสมณะ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะลดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจากที่มีหลายคน ให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ หรือเท่าที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้เท่านั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้คือ (1) การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง (2) การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3) การประเมินและการจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง (4) การตัดสินใจสุดท้ายที่จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง

การวิจัยมุ่งศึกษาว่า ในการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 4 ขั้นตอนหรือไม่ ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน จะมีขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกต่างกันบ้างหรือไม่ ถ้าเป็นการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนในคนหนึ่ง โดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 4 ขั้นตอน ถือว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคนนั้นตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "เป็นกระบวนการ" และถ้าลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยที่ไม่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ครบทั้ง 4 ขั้นตอน ถือว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคนนั้นตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "ไม่เป็นกระบวนการ" โดยมีสมมุติฐานในการศึกษา 2 ข้อ คือ ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "เป็นกระบวนการ" ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน จะมีกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คล้ายคลึงกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตไว้เฉพาะการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ในเขตตำบลดู่ลาด อำเภอทรายมล จังหวัดยโสธร โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 182 คน นอกจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้ว ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานเลือกตั้งบางคน การสังเกตการณ์จากการสัมภาษณ์จากประสบการณ์ ซึ่งผู้วิจัยเคยมีส่วนรับผิดชอบการเลือกตั้งในเขตอำเภอทรายมูล และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบการวิเคราะห์ครั้งนี้ด้วย

ผลของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผลของการศึกษาปรากฏว่า ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ต่างก็ได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในลักษณะต่าง ๆ แต่อาจจะแตกต่างกันในแหล่งข่าวสารที่ได้รับข่าวสารนั้น ๆ และระยะเวลาในการรับข่าวสารนั้นอาจจะช้าเร็วแตกต่างกันบ้าง โดยทุกคนยอมรับว่าจะต้องมีการลดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจากที่มีอยู่หลายคนให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้หรือเท่าที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักเกณฑ์ และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ยอมรับว่ามีหลักเกณฑ์ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจำนวนร้อยละ 80 ที่เหลือร้อยละ 20 ไม่ยอมรับว่ามีหลักเกณฑ์ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ปรากฏว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เป็นเพศชาย อาชีพรับราชการ ระดับการศึกษาและรายได้สูงมีแนวโน้มที่ยอมรับว่ามีหลักเกณฑ์ใน

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มากกว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในทางตรงกันข้าม หลักเกณฑ์ที่คำนึงถึงส่วนใหญ่จะเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยเฉพาะหลักเกณฑ์ "มีความรู้" "เชื่อมั่นในความสามารถ" และ "พูดเก่ง" เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินและการจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผลของการศึกษาปรากฏว่า ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีการสร้างหลักเกณฑ์ร้อยละ 80 ในขั้นตอนที่ 2 ตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ผ่านขั้นตอนนี้ทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 4 การตัดสินใจสุดท้ายที่จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง โดยปกติแล้วผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการประเมินจากขั้นตอนที่ 3 แล้ว และเป็นผู้ที่มีน้ำหนักคะแนนรวมซึ่งได้จากผลคูณระหว่างน้ำหนักของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับน้ำหนักของการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้ากับหลักเกณฑ์เหล่านั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีผลรวมน้ำหนักดังกล่าวมาแล้วมีค่าสูงที่สุด คือผู้สมัครที่จะได้รับการลงคะแนนเสียงให้ตามลำดับเท่าที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ ผู้ลงคะแนนเสียงที่ผ่านขั้นตอนที่ 2 และ 3 จะผ่านขั้นตอนนี้ทั้งหมด ส่วนผู้ลงคะแนนเสียงอีกร้อยละ 20 ที่ไม่ผ่านขั้นตอนที่ 2 และ 3 ลงคะแนนเสียงในอีกลักษณะหนึ่ง เช่น ลงคะแนนเสียงพอให้แล้วเสร็จไป เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผลของการวิจัยในครั้งนี้ยืนยันสมมุติฐานทั้ง 2 ข้อ คือ (1) "ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะตัดสินใจเลือกตั้งที่เป็นกระบวนการ" สมมุติฐานข้อนี้ได้รับการยืนยัน กล่าวคือผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) ตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "เป็นกระบวนการ" เพราะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง โดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 4 ขั้นตอน ส่วนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งส่วนน้อย (ร้อยละ 20) ที่ตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "ไม่เป็นกระบวนการ" และ (2) "ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน จะมีกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คล้ายคลึงกัน" สมมุติฐานข้อนี้ได้รับการยืนยันทั้งหมด กล่าวคือผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน จะมีขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมือนกัน แต่อาจจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนเท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การบริหารคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง : กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2529

เพิ่มพงษ์ เชาวลิต

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

การวิจัยเรื่อง "การบริหารคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง : กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2529" มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เพื่อเข้าใจรากฐานและความสัมพันธ์ของระบบหัวคะแนนกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

2. เพื่อศึกษากลวิธีในการบริหารคะแนนเสียงในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขการได้รับชัยชนะของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มิได้ใช้เงินซื้อคะแนนเสียง รวมทั้งศึกษาวิธีการป้องกันการซื้อคะแนนเสียงของเจ้าหน้าที่รัฐ

การวิจัยนี้ ผู้เขียนได้ทำการวิจัยในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลดังนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้อำนวยการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ หัวคะแนน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนต่อการเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ร่วมวางแผนให้กับพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง (Political Observation) และยังได้ทำการออกแบบสอบถามการวิจัยสุ่มคะแนนเสียงให้ผู้สมัครของพรรคดังกล่าวในพื้นที่ 3 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง

ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการเลือกสรรผู้แทนราษฎรของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา มีปัจจัยที่เป็นพื้นฐานทางสังคมหลายประการที่มีผลต่อการกำหนดผลการเลือกตั้งได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ (Patron-client Relationship) ระบบเครือญาติ ระบบชนชั้นนำในท้องถิ่น ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวที่เชื่อมระหว่างบุคคลกับบุคคลในทางสังคม เมื่อเข้ามาสู่ปริมณฑลทางการเมืองก็ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ในระบบหัวคะแนน ซึ่งมีบทบาทต่อผลการเลือกตั้งอย่างแน่นหนา อาจจะปรากฏผลมากกว่าแนวความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครเสียอีก จากจุดนี้จึงแตกต่างจากระบบประชาธิปไตยทั่วไป

จากปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวเมื่อนำมาเปรียบเทียบพิจารณาวิวัฒนาการของรูปแบบการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง จะพบว่ารูปแบบการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในประเทศไทยมีดังนี้

1. ยุคสมัยเริ่มแรกของการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในระบบประชาธิปไตยเพียงพอ จึงให้ความสำคัญต่อผู้สมัครในฐานะที่เป็นบุคคล ทำให้รูปแบบการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครเน้นที่ความสามารถส่วนบุคคล หรือเน้นที่จุดเด่นเฉพาะตัวเป็นหลัก เช่น การสร้างคุณงามความดี ความแปลกประหลาดในวิธีหาเสียง ฯลฯ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชนมากที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงเนื้อหาทางการเมืองทั้งในส่วนของผู้สมัครและประชาชน (Voter)

2. ยุคสมัยที่ระบบประชาธิปไตยเริ่มมั่นคง มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากครั้งขึ้น จนกลายเป็นที่ยอมรับอย่างชอบธรรม ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเพิ่มจำนวนมากกว่าสมัยแรก ๆ การแข่งขันระหว่างผู้สมัครจึงมีสูงขึ้นเพื่อช่วงชิงชัยชนะ ผู้สมัครที่ประสบผลสำเร็จจึงมักได้แก่ผู้ที่สามารถใช้ระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส ระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งระบบการจัดตั้งหัวคะแนน ได้อย่างดีเหนือคู่แข่งขันคนอื่น ๆ นอกจากนี้ในบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งใหม่ ๆ มาจากสาขาอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น นักธุรกิจ ข้าราชการ ปัญญาชนสมัยใหม่ ผู้มีชื่อเสียงทางสังคม ฯลฯ แต่ละกลุ่มบุคคลได้นำเอาประสบการณ์พื้นฐานเดิมมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทำให้การแข่งขันการเลือกตั้งดำเนินไปอย่างซับซ้อนมากกว่าในระยะก่อน ๆ และได้นำเอาเทคนิค วิชาการสมัยใหม่ เช่น การวิจัย การบริหารองค์การสมัยใหม่ การใช้ระบบอาสาสมัครแบบใหม่ ผสมผสานกับการจัดตั้งระบบหัวคะแนนตามพื้นฐานเดิม รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนและรูปแบบการซื้อคะแนนเสียง มาสร้างหลักประกันในชัยชนะแก่ตัวเอง ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดก็คือ การใช้เงินในการเลือกตั้งยิ่งมีแนวโน้มมากขึ้น และมีความซับซ้อนมากขึ้น

3. ในท่ามกลางการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครที่มีการแข่งขันกันในด้านการใช้เงินซื้อเสียง ได้มีผู้สมัครอีกประเภทหนึ่งที่มีวิธีการหาเสียงแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับรูปแบบข้างต้น กล่าวคือเป็นรูปแบบการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครที่มีคุณภาพทางการเมือง ไม่ใช้เงินซื้อเสียง ชัยชนะของผู้สมัครลักษณะนี้จำเป็นต้องมีปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยภายนอกได้แก่ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ และการต่อต้านการใช้เงินซื้อเสียงขององค์กรรัฐท้องถิ่น ฯลฯ ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ วิธีการรณรงค์หาเสียง ความผูกพันกับประชาชน ชื่อเสียง ความดีส่วนตัวของผู้สมัคร ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้บวกกับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของผู้สมัครทำให้ได้รับชัยชนะต่อผู้สมัครรูปแบบอื่น ๆ ได้

จากลักษณะการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้สรุปเป็นหลักการสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งในปัจจุบันว่ามีอยู่ 4 ประการคือ

1. เสียง (ความนิยม)
2. ความศรัทธาของประชาชน
3. เงิน
4. การบริหารคะแนนเสียง (การจัดองค์การหาเสียง การวางแผนเลือกตั้ง การจัดตั้งระบบหัวคะแนน การบริหารหัวคะแนน การซื้อเสียง การขนคนไปลงคะแนนเสียง ฯลฯ)

การจัดความสัมพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมทั้ง 4 ประการเป็นหลักประกันสูงสุดต่อการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ในทางตรงกันข้าม การจัดความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องจะได้รับผลล้มเหลว

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

การซื้อ-ขายคะแนนเสียงเลือกตั้ง ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ในเขตตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ชาญศักดิ์ ถวิล

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

สารนิพนธ์เรื่อง "การซื้อ-ขายคะแนนเสียงเลือกตั้ง ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ในเขตตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์" มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อพิสูจน์สมมุติฐาน 3 ประการคือ

1. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะไม่ยอมขายสิทธิ์ขายเสียง
2. ผู้มีการศึกษาดี จะไม่ยอมขายสิทธิ์ขายเสียง
3. ผู้เคยผ่านการอบรมทางการเมืองอย่างเข้มข้นถึงขั้นจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับรัฐบาล (อดีต ผกค.) จะไม่ขายสิทธิ์-ขายเสียง

สารนิพนธ์เรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการวิจัยหลังการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก การวิจัยประกอบด้วยการสัมภาษณ์ประชาชน 5 กลุ่มหลักด้วยกันคือ

ก. กลุ่มผู้มีระดับความรู้ตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป

ข. กลุ่มผู้มีความรู้ไม่เกินชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.7)

ค. กลุ่มผู้มีรายได้ต่อครอบครัวต่อปีเกิน 80,000 บาท

ง. กลุ่มผู้มีรายได้ต่อครอบครัวต่อปีต่ำกว่า 18,000 บาท

จ. กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มต่างก็มีการซื้อขายคะแนนเสียง แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างกันดังนี้คือ

1. กลุ่มผู้มีความรู้ตั้งแต่ระดับอนุปริญญาขึ้นไป และกลุ่มผู้มีรายได้ต่อครอบครัวเกิน 80,000 บาทต่อปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกันให้เหตุผลในการขายสิทธิ์ขายเสียงว่าเป็นเพราะรู้จักคุ้นเคยกับผู้สมัคร หรือคุ้นเคยกับหัวคะแนน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครู และผู้สมัครตัวเก็งของเขตเลือกตั้งนี้ต่างเคยเป็นผู้นำครูมาก่อน นอกจากนี้ยังมีส่วนหนึ่งจำนวนไม่น้อยที่ยอมขายเสียงเพราะเกรงอิทธิพล เพราะผู้สมัครตัวเก็งนอกจากจะเคยเป็นผู้นำครูแล้วยังมีบิดาเป็นผู้ทรงอิทธิพลในวงการครูด้วย

2. กลุ่มผู้มีความรู้ไม่เกินชั้นประถมปีที่ 7 และกลุ่มผู้มีรายได้ต่อครอบครัวต่อปีต่ำกว่า 18,000 บาท ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกันได้ให้เหตุผลในการขายสิทธิ์ขายเสียงว่า เป็นเพราะเพื่อนบ้านต่างก็เลือกผู้สมัครที่ซื้อเสียงด้วยกัน และอีกส่วนหนึ่งจำนวนไม่น้อยที่ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะเกรงใจหัวคะแนน แสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้จะถูกชักจูงได้ง่าย โดยเฉพาะในการประกอบกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเขาไม่เคยมีความรู้ความเข้าใจเลยนั้น เพื่อนบ้านหรือหัวคะแนนสามารถที่จะชักจูงให้เขาลงคะแนนเลือกใครโดยมีอามิสสินจ้างได้โดยง่าย

3. ในกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยซึ่งเคยได้รับการอบรมทางการเมืองอย่างเข้มข้นมาแล้ว กลับมีผลที่ไม่แตกต่างกับกลุ่มที่สองมากนัก ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะคนกลุ่มนี้ โดยความรู้ โดยฐานะทางเศรษฐกิจไม่ได้แตกต่างกับคนกลุ่มที่สอง ดังนั้น สถานภาพทางสังคมจึงไม่แตกต่างกันนัก ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองจึงแสดงออกตามชนชั้นของตน โดยมีเหตุผลเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่สอง การอบรมทางการเมืองที่เคยได้รับมา เป็นการเรียนรู้ทางการเมืองของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ทำให้คนกลุ่มนี้มิได้มีความรู้ในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยดีไปกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การที่ประชาชนทุกกลุ่มยอมซื้อ-ขายคะแนนเสียงในการเลือกตั้งนั้น เนื่องจากเหตุผลดังนี้

1. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งการมีผู้แทนราษฎร ดังนั้น ผู้สมัครจึงใช้วิธีการชักจูงหรือโน้มน้าวใจโดยการให้ผลประโยชน์ เช่น การพัฒนาชนบท การสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาความเดือดร้อน ตลอดจนการแจกจ่ายสิ่งของเงินทองเพื่อแลกเปลี่ยนกับการลงคะแนนเสียง

ในส่วนของผู้มีระดับการศึกษาดีก็มีการขายคะแนนเสียงนั้น แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยจะต้องเกิดการเรียนรู้ทางสังคมการเมืองที่จะหล่อหลอมให้เกิดการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ไม่ใช่เกิดจากการศึกษาตามระบบศึกษาเพื่อออกมาประกอบอาชีพ

2. การที่ผู้สมัครสามารถใช้วิธีการให้ผลประโยชน์เฉพาะหน้า หรือผลประโยชน์ใกล้ตัวได้อย่างประสบผลสำเร็จ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการเมือง เอื้ออำนวยให้ราษฎรแสวงหาทรัพยากรทางสังคม ความต้องการโอกาสในการพัฒนาและแสวงหาสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม ความขาดแคลนและขาดโอกาสดังกล่าวทำให้ประชาชนหาช่องทางที่จะเข้าถึงแหล่งอำนาจ อิทธิพลและผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าที่แต่ละคนต้องการ แต่วิธีการในการเข้าถึงนั้นแทนที่จะเป็นวิธีการในการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมืองเพื่อพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และควบคุมการบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาล กลับใช้วิธีการแสวงหาบุคคล ซึ่งสามารถที่จะพึ่งพิงหรือให้อุปถัมภ์เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม

วิธีการเข้าถึงดังกล่าว เป็นวิธีการที่ใช้ในการกำหนดความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ อันเป็นวัฒนธรรมทางสังคมเมืองไทยซึ่งมีแต่โบราณ ดังจะเห็นได้จากการที่หัวคะแนนและประชาชนมักนิยมเลือกผู้สมัครที่สามารถเข้าถึงแหล่งอำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ได้ดีกว่า และสามารถเสนอผลประโยชน์แก่หัวคะแนนได้มากกว่า เช่น ผู้สมัครที่สังกัดพรรครัฐบาลและมีอิทธิพลในแวดวงข้าราชการจะได้รับการสนับสนุนมากกว่าผู้สมัครอื่น

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมในการซื้อ-ขายคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นสภาพสะท้อนของปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของไทยที่ได้สะสมติดต่อกันมาเป็นเวลานาน การซื้อ-ขายคะแนนเสียงและระบบหัวคะแนนเป็นเพียงปัญหารูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และมีผลกระทบต่อการปกครองและการบริหารประเทศอย่างชัดเจน จึงได้รับความสนใจและพยายามหาทางแก้ไขอย่างมากในปัจจุบัน แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยรวม ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการซื้อ-ขายเสียง ระบบหัวคะแนน และพฤติกรรมในการหาเสียงและการลงคะแนน จึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการระดมคนไปลงคะแนนให้มาก ๆ หรือบังคับให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง หรือการออกกฎหมายจำกัดหรือกำหนดวิธีเลือกตั้ง หรือหาเสียงแบบต่าง ๆ

การแก้ปัญหาการซื้อเสียงและระบบหัวคะแนนจะกระทำได้โดย

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ให้ประชาชนและตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศอย่างแท้จริง

3. เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม ฯลฯ เพื่อต่อรองและเรียกร้องผลประโยชน์ของตนได้อย่างเสรี

4. รัฐบาลควรมีนโยบายที่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ และการพัฒนาให้ทั่วถึงและครอบคลุมประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ให้มากที่สุด

5. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้สามารถเข้าถึงแหล่งอำนาจอิทธิพลและผลประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน

6. เนื่องจากสังคมไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์อย่างแน่นแฟ้น การแก้ปัญหาที่จะได้ผลจึงน่าจะให้ระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นองค์กรหลักในการแก้ไขปัญหานี้

การแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นวิธีการแก้ปัญหาในระดับนโยบายของรัฐบาล โดยรวมประเทศไทยจะมีระบบประชาธิปไตยที่ดีหรือไม่ ปัญหาการซื้อขายเสียงและระบบหัวคะแนนจะถูกขจัดไปได้หรือไม่ในสังคมไทย ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของรัฐบาลโดยรวมนั่นเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมศักดิ์ พฤกษ์ไพบูลย์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นความพยายามของผู้วิจัยที่จะทำการศึกษากระบวนการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทั่วไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ในเขตเลือกตั้งแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่กล่าวขานเลื่องลือว่ามีการใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการหาเสียงและการซื้อเสียง ทั้งนี้การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการหาเสียงเลือกตั้ง อันได้แก่ การจัดตั้งองค์กรหาเสียง ระบบหัวคะแนน และยุทธวิธีการหาเสียง รวมทั้งแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หัวคะแนนกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้สมัครกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนปัจจัยอันมีผลต่อการได้คะแนนเสียง และความสำคัญของเงินในการหาเสียง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสารเพื่อได้มาซึ่งแนวความคิด และผลงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถิติข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เสริมวิธีการวิจัยภาคสนาม ซึ่งอาศัยการลงไปสังเกตและติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งที่มีความหวังจะประสบความสำเร็จในการหาเสียงตั้งแต่ต้น เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

สำหรับสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้เพื่อการศึกษาครั้งนี้ ก็คือ การเมืองการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งที่ศึกษาเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนบุคคล มากกว่าความผูกพันทางองค์การ (พรรคการเมือง) ซึ่งแบ่งพิจารณาออกเป็นสมมุติฐานย่อย 2 ประการ คือ

1. กระบวนการหาเสียงในเขตเลือกตั้งที่ศึกษายึดถือตัวบุคคลเป็นหลักสำคัญ โดยสามารถพิจารณาได้จากการจัดตั้งองค์กรหาเสียง ความสัมพันธ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดตั้งหัวคะแนน และยุทธวิธีการหาเสียง

2. ปัจจัยที่สามารถแปรเสียงให้เป็นคะแนนสำหรับเขตเลือกตั้งที่ศึกษา ได้แก่ เงิน ประวัติภูมิหลัง และผลงาน ญาติพี่น้อง และหัวคะแนน ซึ่งเป็นปัจจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ซึ่งในที่สุดผลการศึกษา พบว่า

1. กระบวนการหาเสียงในเขตเลือกตั้งที่ศึกษาส่วนใหญ่ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าความผูกพันทางองค์การ (พรรคการเมือง) ซึ่งพิจารณาได้จากการจัดองค์กรหาเสียง ความสัมพันธ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดตั้งหัวคะแนน และยุทธวิธีการหาเสียง ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นกรณีการหาเสียงของพรรคการเมืองเกิดใหม่ซึ่งไม่มีการจัดตั้งหัวคะแนนของผู้สมัครมาก่อน แต่ชื่อเสียงเกียรติประวัติของหัวหน้าพรรคเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ประชาชน และ

2. ปัจจัยหลักที่สามารถแปรเสียงให้เป็นคะแนนได้เป็นปัจจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ได้แก่ ญาติพี่น้อง หัวคะแนน และเงิน ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นประวัติภูมิหลังและผลงานของผู้สมัครไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นปัจจัยที่สามารถแปรให้เป็นคะแนนแก่ผู้สมัครได้เพียงใด รวมทั้งปัจจัยด้านเงินและหัวคะแนนก็มีข้อจำกัดในการแปรเสียงให้เป็นคะแนน และปัจจัยด้านพรรคการเมืองก็ยังมีส่วนทำให้ผู้สมัครได้คะแนนเสียงเลือกตั้ง แม้ว่าไม่มากพอที่จะทำให้

ได้รับเลือกตั้งก็ตาม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม 2531

ฐิตินันทนา เวตติวงษ์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

สารนิพนธ์เรื่อง "พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียง กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม 2531" มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ว่า "ผู้สมัครที่มีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้งคือ ผู้สมัครซึ่งสามารถจะประเมินทัศนคติและความคาดหวังของประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสามารถจัดวางพฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงไปในแนวทางซึ่งสามารถรับเอาความต้องการของประชาชนมาทำการตอบสนองได้ดีกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ"

2. เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้ง ในสภาวการณ์ของการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 24 กรกฎาคม 2531

3. เพื่อศึกษาแนวโน้มของการหาเสียงที่จะมีขึ้นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

สารนิพนธ์เรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการวิจัยในช่วงที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก การวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป้าหมายและกลุ่มหัวคะแนนจำนวนหนึ่ง รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครและพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงของประชาชนทั่วไป ทั้งยังศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเลือกตั้งอีกด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สมัครที่มีโอกาสจะได้รับการเลือกตั้งคือ ผู้สมัครที่สามารถจะประเมินทัศนคติและความคาดหวังของประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสามารถจัดวางพฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงไปในแนวทางซึ่งสามารถรับเอาความต้องการของประชาชนมาทำการตอบสนองได้ดีกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ โดยที่ทัศนคติและความคาดหวังที่ประชาชนมีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น เป็นความคาดหวังที่เกิดจากการเรียนรู้ในการแสดงบทบาท และหน้าที่ของอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการแสดงบทบาทของผู้แทนราษฎรในการทำหน้าที่สนองตอบความต้องการของประชาชนภายในเขตเลือกตั้งเป็นหลัก

การที่ผู้สมัครซึ่งสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนภายในเขตเลือกตั้งได้รับความสนับสนุนมากกว่าผู้สมัครที่ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้ เนื่องมาจาก

1. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งและการมีผู้แทนราษฎร ดังนั้น ผู้สมัครจึงใช้วิธีการชักจูงหรือโน้มน้าวใจ โดยการให้ผลประโยชน์ที่ใกล้ตัว เช่น การพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาความเดือดร้อน การช่วยเป็นตัวกลางในการติดต่อกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ไปจนถึงการแจกจ่ายสิ่งของเงินทอง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการลงคะแนนเสียงสนับสนุนของประชาชน

2. การที่ผู้สมัครซึ่งใช้วิธีการให้ผลประโยชน์เฉพาะหน้า หรือผลประโยชน์ใกล้ตัว ประสบความสำเร็จในการแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนก็เพราะความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ และโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาและแสวงหาสิ่งซึ่งมีคุณค่าของสังคม ความขาดแคลนและการขาดโอกาสดังกล่าว ทำให้ประชาชนมองหาช่องทางที่จะเข้าถึงแหล่งอำนาจ อิทธิพล และผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าที่แต่ละคนต้องการ แต่วิธีการในการเข้าถึงนั้นแทนที่จะเป็นวิธีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง เพื่อพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและควบคุมการบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาล แต่กลับใช้วิธีการแสวงหาบุคคลซึ่งสามารถที่จะพึ่งพาหรือให้การอุปถัมภ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม

วิธีการเข้าถึงดังกล่าวเป็นวิธีการที่ใช้ในการกำหนดความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ อันเป็นวัฒนธรรมทางสังคมของไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังจะเห็นได้จากการที่หัวคะแนนและประชาชนมักจะนิยมเลือกผู้สมัครที่สามารถจะเข้าถึงแหล่งอำนาจ อิทธิพล ผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้ดีกว่า และสามารถนำผลประโยชน์นั้นมาสู่ท้องถิ่น ประชาชนและหัวคะแนนได้มากกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ เช่น ผู้สมัครซึ่งเป็นอดีต ส.ส. เป็นรัฐมนตรีสังกัดพรรครัฐบาล หรือเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ-สังคมดีมักจะได้รับความสนับสนุนมากกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ

จากผลการวิจัยข้างต้นถึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงของประชาชนในปัจจุบันเป็นภาพ

สะท้อนของปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของไทยที่ได้สะสมติดต่อกันมาเป็นเวลานาน การซื้อ-ขายเสียงและระบบหัวคะแนน เป็นเพียงปัญหารูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และมีผลกระทบต่อการปกครองและการบริหารประเทศอย่างชัดเจน จึงได้รับความสนใจและพยายามหาทางแก้ไขกันอย่างมากในปัจจุบัน แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวมิใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยรวม ดังนั้น การแก้ปัญหาการซื้อเสียงระบบหัวคะแนนและพฤติกรรมในการหาเสียงและการลงคะแนนจึงไม่สามารถแก้ไขได้โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลือกตั้ง การเพิ่มจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยการระดมคนให้ไปลงคะแนนเสียง หรือบังคับให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่หรือขยายคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ครอบคลุมไปถึงผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อันเป็นการแก้ปัญหาการเลือกตั้งในเชิงปริมาณ ทั้งยังไม่อาจแก้ไขได้โดยการออกกฎหมายจำกัดหรือกำหนดวิธีการหาเสียงต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว

การแก้ไขปัญหาการซื้อเสียง และระบบหัวคะแนนจะกระทำได้โดย

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยจัดให้มีการเลือกตั้งเป็นประจำและสม่ำเสมอทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ให้ประชาชนและตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศอย่างแท้จริง

3. เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม ฯลฯ เพื่อต่อรองและเรียกร้องผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างเสรี

4. รัฐบาลควรมีนโยบายที่เป็นธรรมในการกระจายรายได้และการพัฒนาให้ทั่วถึงและครอบคลุมประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ให้มากที่สุด

5. เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งอำนาจอิทธิพลและผลประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นวิธีการแก้ปัญหาในระดับนโยบายของรัฐบาลโดยรวม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ปัญหาการซื้อเสียงและระบบหัวคะแนนจะถูกขจัดไปได้อย่างไรหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของรัฐบาลโดยรวมนั่นเอง

นายอำเภอกับการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทนายอำเภอแม่จริมกับอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

กัมพล บุณณะ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของนายอำเภอในการบริหารการเลือกตั้ง รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างระหว่างอำเภอเล็กกับอำเภอใหญ่ หรืออีกนัยหนึ่งอำเภอที่มีความเป็นเมืองกับความเป็นชนบท วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอนคือ 1. การวิจัยเอกสาร 2. การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของนายอำเภอของพื้นที่ กรณีศึกษาคืออำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน กับอำเภอเมืองน่าน

ผลของการวิจัยพบว่า บทบาทและภาวะผู้นำของนายอำเภอที่บริหารและดำเนินการเลือกตั้งของอำเภอกรณีศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันในการชักชวนประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนรูปแบบการปฏิสัมพันธ์เป็นลักษณะของผู้อุปถัมภ์และลูกน้อง กล่าวคือเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน และปัจจัยสำคัญในการกำหนดการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของความเป็นเมืองและความเป็นชนบท

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

กระบวนการและพฤติกรรมการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

พิทยา เศรษฐพิทยากุล
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการและพฤติกรรมในการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์จากเอกสารและเหตุการณ์ว่าเทียบเคียงได้กับการตลาดอย่างไรบ้าง และกลยุทธ์ในการหาเสียงต่าง ๆ ให้

ผลต่อผู้ใช้ได้อย่างไร นอกจากนี้ยังต้องการแสดงให้เห็นความ สัมพันธ์ระหว่างฐานะทางสังคมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนต่าง ๆ (Mass Media)

จึงแบ่งการวิจัยออกเป็นสองภาค โดยในภาค 1 จะทำการวิจัยเอกสารในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง และในภาค 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมในการเลือกตั้งซึ่งทำโดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 จำนวนทั้งสิ้น 264 คน แล้วนำผลที่ได้นั้นไปจัดทำตารางโชว์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์จากค่าทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ระบบ SPSSX

ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยนั้น พบว่า

1. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายท่านได้พัฒนาการหาเสียงอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำเอากลยุทธ์และเครื่องมือทางการตลาดที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างการยอมรับมาใช้หลายอย่างด้วยกัน เช่น การวิจัยตลาดเพื่อทราบถึงแนวทางความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ และการหาเสียงแบบ "เคาะประตู" เป็นต้น

2. แนวทางการหาเสียงนี้ส่งผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างได้ผล และผลคะแนนที่ผู้สมัครได้รับก็ยืนยันว่าวิธีการเหล่านี้มีผลต่อการเลือกตั้งด้วย

3. ฐานะทางสังคมของบุคคลบางประการ ได้แก่ ระดับการศึกษา และอายุ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลต่างกัน โดยพบว่า บุคคลที่มีการศึกษาสูง และบุคคลที่มีอายุ 20-24 ปี ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะรับรู้จากสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลต่ำ ส่วนบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะรับรู้จากสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลสูง

4. สำหรับฐานะทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวกับเพศและอาชีพนั้น พบว่าบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศและอาชีพนั้น จะไม่มีความแตกต่างในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลต่างกันเลย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เสนอข้อคิดเห็นในการนำเอาแนวความคิดด้านการตลาดไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมไว้ในตอนท้ายของการศึกษานี้ด้วย

การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533

นฤพนธ์ เศรษฐสุวรรณ
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

การวิจัยเรื่อง "การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533" มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงแบบแผนการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงการเลือกตั้ง โดยจำแนกตามภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งประสบการณ์ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารกับพฤติกรรมไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปมีการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประเภทให้ผู้ตอบกรอกคำตอบเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติบรรยายใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การทดสอบสมมุติฐานใช้ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าสถิติคราเมอร์ส วี (Cramer's V) และเคนดัล ทอ ซี (Kendall Tau C) เพื่อวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาและรายได้ โดยเพศชายจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุมากจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ทั้งข่าวสารโดยทั่วไปและข่าวสารเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ผู้ที่มีรายได้มากจะเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย ทั้งข่าวสารโดยทั่วไปและข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรตัวด้านประสบการณ์ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่ไม่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งเปิดรับข่าวสารการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครน้อยกว่าผู้ที่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว

ส่วนสื่อมวลชนที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุดในการเผยแพร่ข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โทรทัศน์

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารกับกิจกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งพบว่า ผู้ที่เปิดรับข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมากจะตัดสินใจได้เร็วกว่าผู้ที่เปิดรับน้อย แต่ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารทั้งข่าวโดยทั่วไป และข่าวการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ไม่มีผลต่อเหตุผลในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และ *เกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัคร โดยผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือก* ตั้งและเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัคร โดยผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ไปเลือกตั้งเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ ส่วนเกณฑ์ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้แก่ ปัจจัยด้านคุณสมบัติของตัวบุคคลมากที่สุด

พฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2523

รังสิต วงศ์ทองดี

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

การศึกษาวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2523" นี้ มีความมุ่งหมายเพื่อหาข้อเท็จจริงว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และพฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีความแตกต่างอย่างไรในระหว่างเพศ อายุ ระดับการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยการออกไปทำการสัมภาษณ์ในพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปและทัศนคติของตัวอย่างผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งคัดเลือกจากการจับสลากจำนวน 383 คน โดยอาศัยแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบเบื้องต้น และวิเคราะห์หาอำนาจในการจำแนกแล้วนำมาวิเคราะห์ในรูปของตาราง Contingency โดยการแจกแจงความถี่ หาความสัมพันธ์ในรูปร้อยละ ไค-สแคร์ และแครมเมอร์ส-วี ซึ่งประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์และพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลที่ทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ได้แก่

1. ทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด
2. การรู้ และเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
4. การมีผลประโยชน์ส่วนตนในการเลือกตั้ง
5. แนวโน้มแห่งความผูกพันต่อเทศบาล

และพบแนวโน้มของพฤติกรรมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 4 ประการคือ

1. เพศหญิง มีแนวโน้มไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าเพศชาย
2. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในช่วงอายุปานกลาง (40-50 ปี) มีแนวโน้มไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ
3. ผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษามีแนวโน้มไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับอื่น
4. ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแนวโน้มไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่น

ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความแตกต่างจากข้อสรุปที่ได้มีการศึกษาวิจัยไว้เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนไทยไว้ คือพบว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งถือกันว่าเป็นพวกที่มีระดับการศึกษาต่ำ อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ และอาศัยอยู่ในส่วนที่เป็นชนบทไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าคนที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง และอาศัยอยู่ในเขตเมือง และเพศหญิงมีแนวโน้มไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าเพศชาย

นอกจากนี้ยังพบว่าคนไทยที่มีสิทธิออกเสียงมีแนวโน้มของการมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มิใช่เป็นแบบเผด็จการและอนุรักษ์นิยมด้านหนึ่ง และอิสระเสรีในอีกด้านหนึ่งเช่นเดิม ทั้งยังมีความรู้และความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยพอสมควร และยังมีความสนใจและติดตามข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น แต่มีความเบื่อหน่าย ไม่ศรัทธาและไม่อยากยุ่งเกี่ยวด้วย เนื่องจากระบบการเลือกตั้งของไทยเป็นไปในลักษณะของการถูกชักจูง หรือระดมมากกว่าการตระหนักในความสำคัญของการเลือกตั้ง การเลือกตั้งแต่ละครั้งจึงไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อระบบการเมืองการปกครอง รัฐบาลที่เข้ามาบริหารแต่ละชุดมิได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย แต่เข้ามาเพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับตัวเองในการผูกขาดอำนาจ รัฐบาลจึงมิได้อยู่ในฐานะที่จะเป็น Agent ในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองกับ

ประชาชน ภาระในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองจึงควรเป็นของบรรดาปัญญาชน ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ในทุกวงการ โดยเฉพาะปัญญาชนที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่แล้ว เช่น ครู อาจารย์ สื่อมวลชน ฯลฯ

ประชาธิปไตย/โครงสร้างอำนาจ/ผู้นำ

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ธงทอง จันทรางศุ
วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ธรรมเนียมสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยนั้น เป็นคดีเก่าแก่ที่มีอายุยืนยาวอย่างน้อยเกือบหนึ่งพันปี เมื่อยุคสมัยบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปตามภาวการณ์ของโลก พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จะมีอยู่มากน้อยเพียงใดก็ต้องแปรเปลี่ยนไปด้วย ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย แม้พระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์จะเป็นที่ล้นพ้น แต่ด้วยอิทธิพลจากข้อธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติก็เป็นผลให้พระมหากษัตริย์ไทยในระบบราชาธิปไตยทรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ คือต้องมั่นอยู่ในธรรมอันควรแก่ความประพฤติของผู้ปกครองแผ่นดิน ใช่ว่าจะทรงใช้อำนาจโดยปราศจากขอบเขตได้โดยลำพังอิสระ

ต่อเมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ในยุคแรกของสมัยประชาธิปไตย คือช่วงเวลายี่สิบปีตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2495 บทบาททางการเมืองของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่ในระดับสูง แนวความคิดในเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ว่าจะมีมากน้อยเพียงใด ก็ยังไม่เป็นที่ยุติลงตัว เป็นผลให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลก็ดี ในตอนต้นแห่งรัชสมัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันก็ดี พระมหากษัตริย์มิได้ทรงบริหารพระราชภาระราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เอง หากแต่ได้มีการแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้น ซึ่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เกือบทั้งหมด พระมหากษัตริย์มิได้ทรงมีโอกาสเลือกสรรด้วยพระองค์เอง พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายมีอยู่อย่างไร หรือควรเป็นอย่างไร ในช่วงตอนนี้จึงยากที่จะอาศัยเป็นบรรทัดฐานได้

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งอาศัยกรณีของประเทศอังกฤษเป็นแบบอย่างแล้ว พบว่าพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญมีได้ทั้งส่วนที่เป็นพระราชอำนาจอันได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว และพระราชอำนาจในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติหรือจารีตประเพณีอีกเป็นจำนวนมิใช่น้อย พระราชอำนาจข้อที่สำคัญที่สุด เห็นจะได้แก่พระราชอำนาจที่ทรงจะได้รับคำกราบบังคับทูลและการปรึกษาหารือจากรัฐบาล ซึ่งในกรณีของประเทศไทยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงใช้พระราชอำนาจข้อนี้ตามครรลองประชาธิปไตยทุกครั้งที่รัฐบาลกราบบังคมทูลขอพระราชทาน หรือในโอกาสที่ทรงพิจารณาเห็นสมควร พระราชกระแสแนะนำนี้ เป็นที่เข้าใจตรงกันทุกฝ่ายว่าไม่ใช่พระบรมราชโองการที่เป็นคำสั่งเด็ดขาดอย่างสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หากแต่รัฐบาลชอบที่จะรับใส่เกล้าฯ ไปพิจารณาตัดสินใจตามที่เห็นเหมาะสมและเป็นผู้รับผิดชอบต่อรัฐสภาตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้เป็นไปตามหลักที่ว่า "พระมหากษัตริย์จะทรงกระทำผิดมิได้"

การใช้พระราชอำนาจในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญเฉพาะอย่างยิ่งพระราชอำนาจที่มิได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จะมีขอบเขตกว้างขวาง และมีผลในทางปฏิบัติที่แท้จริงอย่างไร ขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความจงรักภักดีของราษฎร พระบารมีของพระมหากษัตริย์ และลักษณะของรัฐบาล พระราชอำนาจในลักษณะอย่างนี้ ควรปล่อยให้เป็นไปตามลักษณะของธรรมชาติไม่นำมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บทบัญญัติว่าด้วยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มีอยู่ครบถ้วนตามความจำเป็นแล้ว

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ*

ปัญหาการจัดตั้งศาลปกครองในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงสร้างและอุปสรรค

อรรถพร สุวัธนเดชา
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

ในภาวการณ์ปัจจุบัน อำนาจรัฐมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสังคมมีสภาพสลับซับซ้อนและมีการแข่งขันกันมากขึ้นกว่าในอดีต อำนาจรัฐที่เพิ่มมากขึ้นนี้อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ในลักษณะที่อำนาจรัฐเหล่านั้นถูกใช้ไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือแม้แต่การปฏิบัติหน้าที่จะเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้าก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนแล้ว องค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการบริหารงานของรัฐและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย

องค์กรที่เหมาะสมที่จะควบคุมดูแลการใช้อำนาจของรัฐให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายนี้ก็คือ องค์กรศาลปกครอง และองค์กรศาลปกครองที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมได้นั้น จะต้องเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระแยกออกจากฝ่ายศาลยุติธรรมและฝ่ายบริหาร ทั้งนี้เพื่อที่จะได้สามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างอิสระและด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะโดยไม่มีอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

การจัดตั้งศาลปกครองขึ้นในประเทศไทยนั้นประสบอุปสรรคหลายประการ แต่อุปสรรคที่สำคัญที่สุดก็คือ อุปสรรคที่เกิดจากระบบการเมืองการปกครองที่เป็นแบบอำมาตยาธิปไตย อันได้แก่ระบบการปกครองโดยข้าราชการประจำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าระบบการเมืองไทยที่ผ่านมาเกือบทุกสมัยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของข้าราชการประจำแทบทั้งสิ้น ดังนั้น การจัดตั้งศาลปกครองซึ่งมีหน้าที่โดยตรงที่จะดูแลควบคุมการใช้อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้แก่ข้าราชการประจำให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายก็ย่อมจะไม่เป็นที่พึงปรารถนาของกลุ่มข้าราชการประจำบางกลุ่มที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ และจะพยายามทุกวิถีทางที่จะขัดขวางไม่ให้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาได้

อย่างไรก็ดี สิ่งที่จำเป็นต้องริเริ่มให้มีขึ้นโดยด่วนก็คือ การควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยศาลปกครอง คำพิพากษาขององค์กรนั้นจะเป็นบรรทัดฐานในการศึกษาและพัฒนากฎหมายมหาชนให้ก้าวหน้าทันกับสังคม เป็นแสงสว่างส่องทางให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคล สิทธิทางสังคม และหน้าที่ที่จะต้องเคารพผลประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นเงื่อนไขของการอยู่ร่วมกันภายใต้ความคุ้มครองของอำนาจมหาชนและหลักนิติธรรม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

ภูมิหลัง แรงจูงใจ และพื้นฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

อุษา ว่องวงศ์ภพ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

ในการศึกษา ภูมิหลัง แรงจูงใจ และพื้นฐานอำนาจของนักการเมืองในระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาออกเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองกับแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทางการเมือง ตลอดจนยุทธวิธีในการเข้าสู่การเมืองของผู้นำ

สำหรับแนวความคิดของผู้นำทางการเมืองนั้น ได้มีนักรัฐศาสตร์จำนวนมากให้คำนิยามของผู้นำทางการเมืองไว้ ทั้งนี้ได้ศึกษาวิธีการในการชี้บ่งตัวผู้นำ โดยดูจากตำแหน่งทางการ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตลอดจนดูจากชื่อเสียงของบุคคลในสังคม ผู้นำของไทยมีหลายประเภท แต่สรุปได้ว่าผู้นำของไทยมี 3 ประเภทคือ ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางเศรษฐกิจ และผู้นำทางทหาร โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะผู้นำทางการเมืองไทยในสมัยเลือกตั้งที่ 26 มกราคม 2518 ซึ่ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และจะศึกษาผู้นำทางเศรษฐกิจบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง

ในส่วนที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมืองของผู้นำทางการเมืองได้ศึกษาในด้านต่าง ๆ กัน เช่น ผู้นำทางการเมืองมีแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมืองเพื่อแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ เพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ของตนและ/หรือผลประโยชน์ของกลุ่มเศรษฐกิจที่ผูกพันอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการของจิตใจ และเพื่อรักษาความเป็น

ธรรมของสังคม ทั้งนี้ได้ศึกษาจากแบบสอบถาม จากบทบาทและพฤติกรรมของผู้นำทางการเมือง ตลอดจนสัมภาษณ์ทัศนะของผู้นำทางการเมืองซึ่งมีต่อผู้นำทางการเมืองด้วยกัน จากการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมืองเพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ของตนเองและ/หรือกลุ่มเศรษฐกิจที่ผูกพันอยู่

ในด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทางการเมืองนั้นได้ศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมทางครอบครัวของผู้นำทางการเมืองและตัวผู้นำทางการเมือง ทั้งนี้ได้ศึกษาจากอาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ระดับรายได้และคุณวุฒิการศึกษา จากการศึกษาสรุปได้ว่าผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงมาก ขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แสดงว่าสถานภาพทางครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพลกับสถานภาพของผู้นำทางการเมืองแต่อย่างใด

สำหรับยุทธวิธีของผู้นำทางการเมืองในการเข้าสู่การเมืองนั้น ได้ศึกษาถึงขั้นตอน วิธีการ และกลยุทธ์ต่าง ๆ จากการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ใช้วิธีการระดมทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก เช่น ใช้ปัจจัยด้านการเงินในการหาเสียงและซื้อเสียง และใช้วิธีการจัดตั้งกลุ่มและเข้าร่วมองค์กรทางการเมืองเป็นด้านรอง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนโดยอาศัยความคล้ายคลึงทางสังคม ศาสนา การศึกษา ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นเวทีในการสร้างสรรค์บุคลิกภาพและบารมีให้เป็นที่รู้จัก ได้รับความรัก นับถือ และศรัทธาจากคนทั่วไป

กล่าวโดยสรุประบบรัฐสภาในเมืองไทยค่อนข้างจะล้มเหลว เนื่องจากรัฐสภาไม่ใช่องค์กรที่เป็นปากเป็นเสียงของประชาชนได้สมบูรณ์พอ เพราะการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก และรัฐสภาที่ประกอบขึ้นด้วยผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งนั้นก็มีหน้าที่เพียงอภิปรายและผ่านกฎหมายเท่านั้น เพราะผู้ที่คุมเสียงข้างมากไว้ได้ในสภาก็คือ ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงซึ่งส่วนใหญ่มีแรงจูงใจที่จะเข้ามาในระบบการเมืองเพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ ฉะนั้นหากเราตั้งใจที่จะให้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็ควรกำหนดให้มีผู้แทนสภาอาชีพด้วย เพื่อเป็นหลักประกันในการกระจายทรัพยากรให้กับส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่ากลุ่มผู้ครองอำนาจและผลประโยชน์ไม่ได้มีเจตนารมณ์ไปในแนวนี้เลย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ระบบการเมืองไทย : ความเป็นสมัยใหม่ที่ไร้การพัฒนา

นพพร อัจฉริยวนิช

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเนื่องมาจากสถานการณ์ภายนอกประเทศ คือการคุกคามข่มขู่ของชาติมหาอำนาจ ทำให้ผู้นำไทยต้องรับเอาความเป็นสมัยใหม่เข้ามาเพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในปี 2435 ได้มีการปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอันได้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ให้กระชับมั่นคงยิ่งขึ้น ผลการปฏิรูปการปกครองได้สร้างความรู้สึกในความเป็นชาติ และแพร่ขยายอำนาจรัฐออกไปทั่วพระราชอาณาเขต แต่ผลที่สำคัญประการหนึ่งของการรับเอาความเป็นสมัยใหม่เข้ามาในสังคมไทยก็คือการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้ทำให้เกิดความเป็นสมัยใหม่ (Modernizer) ซึ่งได้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษาอบรมจากประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า (มักจะเป็นประเทศตะวันตก) มีความเชื่อมั่นในความเป็นไปได้ของความเจริญทางวัตถุ และมีทัศนคติ ค่านิยมแบบตะวันตก ซึ่งเน้นสิทธิเสรีภาพตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่ในขณะนั้นระบบการเมืองไทยยังไม่ได้เปิดโอกาสให้สามัญชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากนัก กลุ่มผู้ทำให้เกิดความเป็นสมัยใหม่จึงพยายามที่จะทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทยให้เป็นอย่างสังคมตะวันตก โดยเชื่อมั่นว่าการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จนในที่สุดคณะราษฎร์ก็ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2475 ลดพระราชอำนาจของกษัตริย์ลงมาอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และพยายามนำเอารูปการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ในสังคมไทย มีการสร้างสถาบันทางการเมืองใหม่ ๆ ขึ้นมา อาทิ รัฐบาล รัฐสภา ทำหน้าที่แทนสถาบันเก่า และประกาศจะรักษาเอกราช ความมั่นคงปลอดภัยภายในประเทศ บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ ให้สิทธิเสรีภาพและการศึกษาแก่ประชาชน แต่รูปการณ์ในเวลาต่อมากลับแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นเพียงการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองเท่านั้น กล่าวคือ อำนาจได้เปลี่ยนมือจากพระมหากษัตริย์มาเป็นของสามัญที่มีลักษณะเป็นชนชั้นนำในสังคมและการสืบทอดอำนาจก็เป็นการหมุน

เวียนถ่ายเทกันภายในกลุ่มชนชั้นนำเท่านั้น แม้ว่าบางครั้งจะมีลักษณะของการแย่งชิงอำนาจกันก็ตาม ประชาชนยังไม่มีสิทธิ เสรีภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองยังเห็นว่าประชาชนยังไม่มีความพร้อมที่จะปกครองตนเองได้

อย่างไรก็ดี การมีอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองก็ไม่ได้มีส่วนช่วยต่อการเสริมสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชนอย่างจริงจังและทั่วถึง (ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนถือว่าการที่ระบบการเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของประชาชนได้นั้นเป็นการพัฒนาทางการเมือง) ชนชั้นผู้ปกครองยังคงพยายามที่จะรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องมากกว่าทำให้ระบบการเมืองไม่อาจตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสาเหตุที่ทำให้ระบบการเมืองไทยมีความเป็นสมัยใหม่แต่ไร้การพัฒนาก็คือ

1. การแทรกแซงทางการเมืองของทหารซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดองค์กร การเป็นผู้ถืออาวุธ ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ปรากฏว่าทหารได้เข้ามาครอบงำระบบการเมืองเป็นระยะเวลายาวนาน โดยวิถีทางนอกรัฐธรรมนูญและด้วยอุดมการณ์ความคิดของทหารที่ยึดมั่นอยู่กับความมั่นคงของชาติ จึงไม่ได้มีส่วนเกื้อหนุนต่อการสนองตอบความต้องการของประชาชนในสังคม ซ้ำร้ายทหารยังมองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งมีความแตกต่างทางความคิดเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติอีกด้วย

2. ความล้มเหลวของระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองไทยอ่อนแอทั้งในด้านการจัดตั้ง การขาดอุดมการณ์ ขาดความสนับสนุนจากประชาชนและผูกติดกับตัวบุคคลมากเกินไป อีกทั้งยังขาดความต่อเนื่องอันเป็นผลมาจากการรัฐประหารจึงทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างระบบกับประชาชนได้

3. ระบบราชการไทยที่มีแนวโน้มจะขยายตัวออกไปโดยไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ความเป็นเจ้าขุนมูลนายของข้าราชการที่มีต่อประชาชน ระบบอุปถัมภ์ซึ่งทำให้ระบบราชการกลายเป็นระบบส่วนตัวของผู้มีอำนาจ การบรรจุคนเข้ารับราชการเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานและขวัญกำลังใจของข้าราชการคนอื่น ๆ และการคอรัปชั่นซึ่งเปรียบเสมือนเนื้อร้ายที่กัดกินระบบราชการ ทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียเงินและเวลาไปกับการคอรัปชั่นและการปราบปรามการคอรัปชั่น

4. วัฒนธรรมทางการเมืองไทยแบบยอมรับอำนาจรัฐโดยไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับการแก้ไขจุดอ่อนของระบบการเมืองไทยนั้น ผู้เขียนได้เสนอแนะแนวทางกว้าง ๆ 5 ประการคือ ประการแรกต้องมีการพัฒนาสถาบันทางการเมืองทั้งในระดับชาติด้วยการจัดระเบียบอำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารเสียใหม่ และในระดับท้องถิ่นด้วยการปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นให้สามารถเป็นโรงเรียนฝึกสอนประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ประการที่สองให้มีการปฏิรูประบบราชการให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่สามให้มีการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง ประการที่สี่ ส่งเสริมบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกติกาที่วางไว้ และประการสุดท้ายคือ การพัฒนาชนบทไทยโดยอาศัยโครงการต่าง ๆ ที่จะสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนได้

ระบบคณะรัฐมนตรีไทย

อรรฆย์ ฟองสมุทร
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของระบบคณะรัฐมนตรีไทย ซึ่งจะเป็นภาพสะท้อนของลักษณะเฉพาะทางการเมืองไทยที่เป็นการเมืองสองกระแส ระหว่างกระแสระบอบราชการและกระแสนอกระบอบราชการ คณะรัฐมนตรีไทยจึงเป็นองค์กรสูงสุดทั้งในด้านนโยบายทางการเมืองและในด้านการเป็นเวทีของการต่อสู้ แข่งขัน ขัดแย้ง ไกล่เกลี่ย และประนีประนอมระหว่างพลังสองกระแสนี้

การศึกษาพบว่า ระบบคณะรัฐมนตรีไทยเป็นระบบที่ถูกหล่อหลอม โดยกระแสระบอบราชการซึ่งส่งผลให้คณะรัฐมนตรีไทยไม่ได้มีจุดเน้นในการเป็นองค์กรทางนโยบาย แต่กลับต้องแบกรับภารกิจในด้าน "การบริหารราชการแผ่นดิน" ไว้จำนวนมหาศาล เมื่อพลังกระแสนอกระบอบราชการได้เติบโตขึ้นจากความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจการเมือง ทำให้พลังฝ่ายนี้สามารถก้าวเข้ามาทัดทาน แข่งขัน และประนีประนอมกับพลังฝ่ายระบอบราชการได้ ซึ่งทำให้คณะรัฐมนตรีกลายเป็นเวทีของการแข่งขันระหว่างพลังอำนาจทั้งสองกระแสนี้ ผลของการโต้แย้งแข่งขันระหว่างทั้งสองฝ่ายได้ทำให้คณะรัฐมนตรีไทยเกิดลักษณะ "ระบอบ" อันเป็นเฉพาะตัวสองประการคือ (1) ลักษณะ

ทวิภาวะ ได้แก่การที่มีทั้งตัวแทนของฝ่ายระบอบราชการและฝ่ายนอกระบอบราชการอยู่ในคณะรัฐมนตรี การตัดสินใจต่าง ๆ กระทำโดยการคำนึงถึงการประสานประโยชน์ของพลังทั้งสองฝ่าย (2) ลักษณะทวิภาระ ได้แก่ภารกิจในการตัดสินใจในเรื่องการบริหารราชการประจำต่าง ๆ และการตัดสินใจในเรื่องนโยบาย

ลักษณะเฉพาะตัวทั้งสองประการนี้ทำให้คณะรัฐมนตรีไทยขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานในเรื่องนโยบาย เนื่องจากต้องคำนึงถึงการประสานอำนาจและประโยชน์ในทุกเรื่อง และในขณะเดียวกันภารกิจในด้านการบริหารราชการแผ่นดินก็ได้ทวีขึ้นเรื่อยมา อันมีผลบั่นทอนสมรรถนะในการทำงานในเชิงนโยบาย ต่อมาจึงได้มีความพยายามแก้ไขปัญหานี้ โดยทำการจัดตั้ง/ปรับปรุงโครงสร้างกลไกต่าง ๆ เช่นการตั้งคณะกรรมการรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาตัดสินใจในปัญหาเฉพาะด้าน การพัฒนาขีดความสามารถและสมรรถนะขององค์การช่วยงานคณะรัฐมนตรี รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงระเบียบกฎหมายที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรี

การที่ระบบคณะรัฐมนตรีไทยที่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้ สามารถดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องได้ แสดงให้เห็นว่าระบบเช่นนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกระแสอำนาจทั้งสองฝ่ายได้ ดังนั้น แม้ว่าลักษณะระบบเช่นนี้จะทำให้ความสามารถในการตัดสินใจเชิงนโยบายของคณะรัฐมนตรีลดลง แต่การแก้ไขปรับปรุงก็ไม่อาจจะทำได้โดยการแก้ไขที่ระบบหรือรูปแบบการเมือง ทางเลือกในการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบคณะรัฐมนตรีไทยให้เป็น "ระบบ" ที่มีศักยภาพที่แท้จริงได้แก่ การแก้ไขปรับปรุงกลไกภายใน หรือระบบย่อย 3 ระบบได้แก่ ก) การปรับปรุงระบบการตัดสินใจ ข) การปรับปรุงระบบโครงสร้างกลไกภายใน ค) การปรับปรุงกลไกช่วยงานคณะรัฐมนตรี อันจะช่วยการแก้ไขปัญหาด้านประสิทธิภาพ ด้านการตัดสินใจเชิงนโยบายของคณะรัฐมนตรีไทยได้ในระดับหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

บุคลิกภาพทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร

วีระชัย คงนุกูล
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาเรื่อง "บุคลิกภาพทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร" นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่าข้าราชการกรุงเทพมหานครมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากน้อยเพียงใด และข้าราชการที่มีเพศ อายุตัว อายุราชการ ระดับการศึกษา และอาชีพของบิดาแตกต่างกันจะมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมแตกต่างกันหรือไม่ โดยการสร้างมาตรวัดบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมขึ้น ซึ่งเป็นมาตรวัดที่ได้ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ รวมทั้งค่าความเชื่อมั่นแล้วก่อนที่นำไปใช้ในการหาข้อมูลจริง ๆ

การวิจัยนี้ ประชากรหมายถึง ข้าราชการกรุงเทพมหานครระดับเขตที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 1 ถึงระดับ 5 จำนวนทั้งสิ้น 3,350 คน ส่วนขนาดตัวอย่างได้กำหนดไว้ 360 คน การสุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มหรือพื้นที่ผสมกับการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้สถิติร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และการทดสอบค่าที่ (T-Test)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้าราชการกรุงเทพมหานครมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง

2. ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีเพศแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมแตกต่างกัน โดยข้าราชการหญิงมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าข้าราชการชาย

3. ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีอายุตัวแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีอายุตัวสูงกว่า (41 ปีขึ้นไป) มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีอายุตัวต่ำกว่า (40 ปีลงมา)

4. ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีอายุราชการสูงกว่า (11 ปีขึ้นไป) มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีอายุราชการต่ำกว่า (10 ปีลงมา)

5. ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (ต่ำกว่าปริญญาตรีลงมา) มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า (สูงกว่าปริญญาตรี)

6. ข้าราชการกรุงเทพมหานครที่มีบิดามีอาชีพแตกต่างกัน (รับราชการไม่รับราชการ) มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาวิจัยนี้คาดว่าจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อกรุงเทพมหานครที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลิกภาพทางการเมืองของข้าราชการกรุงเทพมหานครระดับเขตให้สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัยอื่นที่จะใช้เป็นแนวทางทำการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการเมืองต่อไป

ชนชั้นนำ อำนาจ และโครงสร้างอำนาจชุมชน : การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสองหมู่บ้านในชนบทภาคเหนือ

สมจิต ปัญญาศักดิ์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ชนชั้นนำ อำนาจ และโครงสร้างอำนาจชุมชน: การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสองหมู่บ้านในชนบทภาคเหนือ" มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาชนชั้นนำ อำนาจ และโครงสร้างอำนาจในชุมชน โดยมุ่งวิเคราะห์ในด้านความแตกต่างระหว่างประชาชนและชนชั้นนำ ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำ ระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่ของประชาชนและชนชั้นนำ และลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชนระดับหมู่บ้านในชนบทไทย

2. เพื่อเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านด้อยความเจริญและหมู่บ้านที่เจริญแล้วว่ามีความแตกต่างในด้านชนชั้นนำ อำนาจ และโครงสร้างอำนาจในชุมชน ตลอดจนระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่

3. เพื่อดูว่าการรับรู้ของประชาชน และชนชั้นนำ (Perception) เกี่ยวกับชนชั้นนำในหมู่บ้านโดยการระบุว่าใครในหมู่บ้านมีคุณสมบัติเพียงพอที่ชาวบ้านจะยอมรับว่าเป็นชนชั้นนำ ว่ามีความแตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดชนชั้นนำอำนาจ และวิธีการระบุชนชั้นนำ 3 วิธีคือ วิธีการระบุชนชั้นนำโดยดูที่ชื่อเสียง วิธีการระบุชนชั้นนำโดยดูที่ตำแหน่ง และวิธีการระบุชนชั้นนำโดยดูที่การตัดสินใจ เพื่อทราบชนชั้นนำในหมู่บ้าน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ (Quantitative) และการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยในการวิเคราะห์แบบแรกผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติคือ Chi-square (X^2) Pearson Correlation Stepwise Multiple Regression T-Test ANOVA และ Multiple Classification Analysis (MCA) ส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดโครงข่ายทางสังคม (Exchange Theory) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำ อันจะทำให้ทราบลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชนระดับหมู่บ้านได้อย่างถูกต้อง สำหรับข้อสรุปหรือผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการวิจัยในด้านการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประชาชนและชนชั้นนำพบว่า โดยทั่วไปแล้วประชาชนและชนชั้นนำจะมีความแตกต่างในคุณสมบัติเหล่านี้คือ การดำรงตำแหน่ง (ตำแหน่งทางการและตำแหน่งทางสังคม) ความร่ำรวย การเคยผ่านการอบรม อายุ การศึกษา และการเคยดำรงตำแหน่ง นั่นคือคุณสมบัติเหล่านี้จะเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะกำหนดว่าใครเป็นชนชั้นนำของชุมชน

2. ในด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำพบว่า ชนชั้นนำชุมชนระดับหมู่บ้านจะไม่มีความแตกต่างกันในระดับของการรู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกัน ทั้งนี้เพราะว่าในสังคมชาวนาในชนบท ส่วนใหญ่ชาวบ้านและชนชั้นนำจะสนิทสนมและรู้จักกันดีตั้งแต่เกิดจนถึงตาย แต่เมื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำในด้านการตัดสินใจในกิจกรรมสำคัญของชุมชนพบว่า ชนชั้นนำระดับสูงจะมีระดับความสัมพันธ์กันมากกว่าชนชั้นนำระดับต่ำ กล่าวคือ การตัดสินใจในกิจกรรมของชุมชนเกิดจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำระดับสูง หรือเกิดจากการตัดสินใจของชนชั้นนำระดับสูง

3. สำหรับผลการทดสอบระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่ของบุคคลพบว่า ชาวบ้านในชนบทมีระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่ระดับปานกลางหรือกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง (Transitional Man) สำหรับตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่คือ อายุ เพศ การติดต่อกับโลกภายนอก การดำรงตำแหน่งทางการ และการอ่านวารสาร โดยจากการวิเคราะห์การจำแนกพหุพบว่า อายุเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะกำหนดว่าใครมีระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่ระดับไหน ส่วนตัวแปรอิสระคือเพศ การ

ติดต่อกับโลกภายนอก การดำรงตำแหน่งทางการ และการอ่านวารสารนั้น แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติ ความเป็นบุคคลสมัยใหม่ แต่ก็เป็นความสัมพันธ์ระดับต่ำ

4. ไม่ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันในระดับทัศนคติความเป็นบุคคลสมัยใหม่ระหว่างประชาชนและชนชั้นนำในทั้งสองหมู่บ้าน และระหว่างชนชั้นนำและประชาชนในหมู่บ้านที่เจริญแล้วกับหมู่บ้านที่ด้อยความเจริญ

5. จากผลการวิเคราะห์โดยใช้ Pearson Correlation พบว่าการรับรู้ (Perception) เกี่ยวกับชนชั้นนำในหมู่บ้านระหว่างชนชั้นนำกับประชาชน โดยการระบุชนชั้นนำของหมู่บ้าน พบว่าทั้งชนชั้นนำและประชาชนระบุชนชั้นนำในสายตาหรือในการรับรู้ของตนเองไม่แตกต่างกัน

6. ในแง่ของโครงสร้างอำนาจชุมชน พบว่าในทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะโครงสร้างอำนาจแบบ Pyramid ซึ่งมีบุคคลชนชั้นนำจำนวนน้อยเป็นผู้ตัดสินใจในชุมชนเหมือนกัน แต่ก็มีลักษณะแตกต่างกันตรงที่ว่าในหมู่บ้านที่เจริญแล้ว ปรากฏว่าชนชั้นนำซึ่งมีอำนาจมากที่สุดในหมู่บ้านคือชนชั้นนำซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ในหมู่บ้านที่ด้อยความเจริญนั้นปรากฏว่า ชนชั้นนำซึ่งดำรงตำแหน่งจะเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจที่สำคัญที่สุด

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจุบันชุมชนระดับหมู่บ้านมีความขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นนำและชนชั้นนำกับประชาชนสูง ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนระดับหมู่บ้านมีโครงสร้างอำนาจในลักษณะที่คนจำนวนน้อยมีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งคนเหล่านี้มีฐานอำนาจต่างกัน นั่นคือชนชั้นนำทางการเป็นชนชั้นนำที่มีฐานอำนาจที่ระบบราชการให้อำนาจ ส่วนชนชั้นนำที่ไม่เป็นทางการนั้นมีฐานอำนาจจากประชาชน ดังนั้น เมื่อชนชั้นนำที่เป็นทางการ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวบ้าน เช่น การคอรัปชั่นร่วมกับข้าราชการที่อำเภอ เป็นคนอ่อนแอไม่กล้าตัดสินใจและไม่สนใจการพัฒนาหมู่บ้าน แล้วจะทำให้ชาวบ้านร่วมกับชนชั้นนำไม่เป็นทางการขัดแย้ง หรือแสดงพฤติกรรมไม่เห็นด้วยกับชนชั้นนำทางการ โดยเฉพาะกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งก็ไม่พัฒนาไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ เพราะสังคมชาวนามีการไปมาหาสู่ (ความสนิทสนม) กันเสมอ จึงทำให้ช่องว่างแห่งการไม่เข้าใจกันลดลง นอกจากนี้ในชุมชนระดับหมู่บ้านยังมีคนที่ชาวบ้านเคารพรัก เช่น คนเฒ่าคนแก่ ครู และผู้ที่มีความรู้ที่ชาวบ้านยอมรับ คอยประนีประนอมไม่ให้ความขัดแย้งรุนแรง อันจะทำให้หมู่บ้านขาดความสามัคคี

ชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจชุมชน และทัศนคติทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีสองหมู่บ้านในโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

การวิจัยเรื่อง "ชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจชุมชน และทัศนคติทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีสองหมู่บ้านในโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้" มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

1. เพื่อพิสูจน์ความเชื่อตามกรอบทฤษฎีชนชั้นนำที่ว่าชนชั้นนำมีความแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไปในด้านอำนาจ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม

2. เพื่อวิเคราะห์อำนาจ สัมพันธภาพทางสังคม และลักษณะการเกาะกลุ่มทางสังคม หรือความสนิทสนมไว้วางใจกันของชนชั้นนำภายในหมู่บ้านชนบทไทย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นภาพโครงสร้างอำนาจภายในชุมชนว่ามีลักษณะรวมศูนย์ตามความเชื่อของทฤษฎีชนชั้นนำหรือไม่

3. เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรทางจิตวิทยาในการศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชน โดยศึกษาทัศนคติ ความเชื่อหรือวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำกับประชาชนโดยทั่วไปในชุมชน ระบบความเชื่อที่จะศึกษาในครั้งนี้มี 2 แบบคือ ความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Belief) และความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy)

4. เพื่อศึกษาความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างในทางความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำกับประชาชนในสองหมู่บ้าน นอกจากนี้แล้วยังจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบความเชื่อทั้งสองแบบเพื่อความเข้าใจภาพรวมอย่างเป็นรูปธรรมของวัฒนธรรมทางการเมืองในหมู่บ้านทั้ง 2 ที่เข้าไปทำการศึกษา

5. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะชนชั้นนำ ภาวะอำนาจ และโครงสร้างอำนาจ ตลอดจนทัศนคติทางการเมืองระหว่าง 2 หมู่บ้านที่มีสภาพทางสังคมเศรษฐกิจต่างกัน

ผู้เขียนได้เลือกสองหมู่บ้านในเขตโครงการพัฒนาทุ่งกุลาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบ เครื่องมือการวิจัยได้ใช้ใน 2 ลักษณะคือ การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้เขียนใช้การวิจัยเชิงสำรวจโดยอาศัยหลักการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น และ

การสุ่มตัวอย่างแบบที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากสองหมู่บ้าน จากนั้นได้ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างที่ผ่านการทดสอบและปรับปรุงเทคนิคแล้วถามกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพิสูจน์สมมุติฐานทางการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้ค่าสถิติต่าง ๆ คือ "Chi-square, Pearson's Product Moment Correlation Coefficients, T-Test และ Stepwise Multiple Regression" อีกด้านหนึ่งในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เขียนใช้วิธีสำรวจเอกสาร การสังเกตการณ์ในระหว่างการวิจัย และสัมภาษณ์ผู้รู้เรื่องภายในชุมชนดีโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิเคราะห์ในด้านลึกที่การวิเคราะห์ทางสถิติเข้าไปไม่ถึง ผลจากการศึกษาหมู่บ้านทุ่งกุลาและหมู่บ้านดอนมูลมีดังต่อไปนี้

1. ในหมู่บ้านทุ่งกุลาซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กและสภาพสังคมค่อนข้างปิดสามารถรักษาแบบแผนประเพณีภายในชุมชนได้พอสมควร ลักษณะภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจของชนชั้นนำในหมู่บ้านคือ ดำรงตำแหน่งสำคัญภายในหมู่บ้านมากกว่า ติดตามอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า และมีการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐบาลมากกว่าประชาชนโดยทั่วไป จุดเด่นของชนชั้นนำในหมู่บ้านทุ่งกุลาก็คือ มีการดำรงตำแหน่งสำคัญมาก และมีอายุค่อนข้างมากกว่าประชาชนโดยทั่วไป

2. สัมพันธภาพทางอำนาจในกลุ่มชนชั้นนำของหมู่บ้านทุ่งกุลาคือ ชนชั้นนำที่ได้รับการจัดอันดับให้มีอำนาจในระดับสูง มักจะมีสัมพันธภาพทางสังคมในลักษณะของการเกาะกลุ่มกันในการทำงานมากกว่าชนชั้นนำคนอื่นที่ถูกจัดให้มีอำนาจในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม ระดับของความสนิทสนมคุ้นเคยทางสังคมระหว่างกันภายในกลุ่มชนชั้นนำทั้งหมดไม่มีความแตกต่างกันเลย ไม่ว่าชนชั้นนำระดับสูงและระดับต่ำต่างก็ได้รับการยอมรับในความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างกันในระดับเท่า ๆ กัน

3. ในหมู่บ้านดอนมูลซึ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่กว่าหมู่บ้านแรก และสภาพสังคมมีความเจริญทางวัตถุ เปิดรับความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมากกว่า ลักษณะภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจของชนชั้นนำในหมู่บ้านดอนมูลคือ มีการดำรงตำแหน่งสำคัญภายในหมู่บ้านมากกว่า มีระดับรายได้ครอบครัวสูงกว่าและมีการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐบาลมากกว่าประชาชนโดยทั่วไป จุดเด่นของชนชนนำในหมู่บ้านดอนมูลคือ การดำรงตำแหน่งสำคัญมาก และระดับรายได้มากกว่าประชาชนโดยทั่วไป

4. สัมพันธภาพทางอำนาจในกลุ่มชนชั้นนำของหมู่บ้านดอนมูลคือ ชนชั้นนำที่ได้รับการจัดอันดับให้มีอำนาจในระดับสูง มักจะมีสัมพันธภาพทางสังคมในลักษณะของการเกาะกลุ่มในการทำงานมากกว่าชนชั้นนำคนอื่นที่ถูกจัดให้มีอำนาจในระดับต่ำ และระดับของการได้รับความไว้วางใจสนิทสนมคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวจากคนในกลุ่มชนชั้นนำทั้งหมดของชนชั้นนำระดับสูงก็จะมีมากกว่าด้วยเช่นเดียวกัน

5. ระหว่างชนชั้นนำกับประชาชนโดยทั่วไป ระดับความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่มีความแตกต่างกันเลยจากการศึกษาทั้งในหมู่บ้านทุ่งกุลาและดอนมูล อย่างไรก็ตาม ชนชั้นนำในหมู่บ้านทุ่งกุลาจะมีระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองสูงกว่าประชาชนในหมู่บ้านตัวเอง ในขณะที่หมู่บ้านดอนมูลระหว่างชนชั้นนำกับประชาชน ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองมีระดับที่ไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองระหว่างประชาชนในหมู่บ้านทุ่งกุลากับหมู่บ้านดอนมูล ปรากฏว่าความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคนในสองหมู่บ้านไม่มีความแตกต่างกัน แต่ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของคนในหมู่บ้านทุ่งกุลาจะสูงกว่าคนในหมู่บ้านดอนมูล

6. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านทุ่งกุลาและหมู่บ้านดอนมูล ปรากฏว่าในหมู่บ้านทั้งสองความเชื่อและความรู้สึกทั้งสองมีความสัมพันธ์กันมากพอสมควร อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของหมู่บ้านทุ่งกุลามีความเข้มแข็งกว่าของบ้านดอนมูล

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนได้ข้อสรุปว่า "ตัวแบบโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและทัศนคติทางการเมือง" ในหมู่บ้านที่เป็นกรณีศึกษามี 2 ตัวแบบ เมื่อพิจารณาจากตัวแปรทางสังคมเศรษฐกิจ และจิตวิทยาของคนในหมู่บ้านแล้วชุมชนหมู่บ้านทุ่งกุลาที่มีลักษณะสังคมเศรษฐกิจเป็นสังคมปิด ความเจริญทางวัตถุด้อยกว่าความสัมพันธ์ทางสังคม ยังเน้นระบบเครือญาติและระบบอาวุโส ชนชั้นนำมีจุดเด่นที่แตกต่างจากประชาชนในด้านการดำรงตำแหน่งสำคัญในหมู่บ้านและอายุสูงกว่า มีระบบความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางอำนาจในลักษณะรวมศูนย์ในกลุ่มเครือญาติ มีกรอบของระบบความเชื่อทางการเมืองแข็งกว่า ตัวแบบโครงสร้างอำนาจชุมชนหมู่บ้านนี้ ถูกกำหนดให้เป็น "ระบบชนชั้นนำแบบประชาธิปไตยขั้นเริ่มต้น" (Simple-Democratic Elitism) ส่วนชุมชนหมู่บ้านดอนมูลเป็นสังคมเปิดและมีความเจริญทางวัตถุมากกว่า แต่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติหละหลวม ชนชั้นนำมีจุดเด่นที่แตกต่างจากประชาชนในด้านการดำรงตำแหน่งและระดับ

รายได้ ระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจและทางสังคมเป็นแบบกึ่งรวมศูนย์กึ่งแข่งขัน ในกลุ่มชนชั้นนำมีกรอบระบบความเชื่อทางการเมืองไม่แข็งเท่าตัวแบบแรก ตัวแบบโครงสร้างอำนาจชุมชนแบบนี้ถูกกำหนดให้เป็น "ระบบชนชั้นนำแบบไร้เสถียรภาพ" (Unstable Power Elitism)

การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ.2475-2490)

ชวลิต ทรงกิตติ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

การศึกษาเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) เป็นการศึกษาถึงแนวทางในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อที่จะสามารถมีอำนาจทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ในฐานะที่เป็นนักการเมืองคนหนึ่ง โดยอาจกล่าวได้ว่า ดร.ปรีดี พนมยงค์เป็นผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือนคนหนึ่งที่มีบทบาทและอำนาจทางการเมืองมากที่สุด นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) ยังเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในแง่ของความเป็นรูปธรรมแห่งการพยายามต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำฝ่ายพลเรือนและทหารที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย

ความสำเร็จในการมีอำนาจทางการเมืองของ ดร. ปรีดี พนมยงค์นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2490 นั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยหรือวิธีการหลาย ๆ ประการดังต่อไปนี้คือ

1. ความรู้ความสามารถและลักษณะของความเป็นปัญญาชนที่เฉียบแหลม มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ ดร.ปรีดี พนมยงค์เป็นที่ยอมรับแก่บรรดาชนชั้นนำและปัญญาชน จนกระทั่งสามารถก้าวเข้าไปมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองในที่สุด

2. ดร.ปรีดี พนมยงค์ได้นำเอาอุดมการณ์หรือนโยบายชาตินิยมมาใช้เป็นแนวทางในการต่อสู้และก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

3. ดร.ปรีดี พนมยงค์ได้นำเอารูปแบบและหลักการการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตลอดจนมีวิถีทางของกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา การเลือกตั้งพรรคการเมือง ฯลฯ มาเป็นแนวทางในการต่อสู้ทางการเมืองของตนซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการทั้ง 3 ประการดังกล่าวมานี้ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของสถานการณ์และเวลา โดยที่ ดร.ปรีดี พนมยงค์เป็นผู้คอยบังคับและพลิกแพลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ในที่สุด

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2481

สุรพันธ์ บุณยมานพ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลวงพิบูลสงครามซึ่งรวมอยู่ในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้เริ่มมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น โดยเริ่มต้นจากนายทหารหนุ่มที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนัก (ในปี พ.ศ. 2475) มาเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองการปกครองสูงสุดของประเทศไทย ในฐานะนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2481 ตลอดระยะเวลาที่หลวงพิบูลสงครามได้ไต่เต้าขึ้นมาจนได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น หลวงพิบูลสงครามต้องประสบกับการต่อสู้กับฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองหลายพวกหลายกลุ่ม แต่ที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือพันเอก พระยาทรงสุรเดช ซึ่งเป็นผู้ที่มีอาวุโสเป็นอันดับรองลงมาจากพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวคณะราษฎร์ ซึ่งนับว่าเป็นคู่ปรปักษ์ที่มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงกับหลวงพิบูลสงครามมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ

นอกจากความขัดแย้งกับกลุ่มของพันเอก พระยาทรงสุรเดชแล้ว หลวงพิบูลสงครามยังประสบกับการคิดทำลายล้างอำนาจทางการเมืองของเขาจากฝ่ายปรปักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่กระทำในรูปที่เปิดเผย เช่น การกบฏของพระองค์เจ้าบวรเดช กบฏนายสิบ และในรูปที่ไม่เปิดเผย เช่น การลอบสังหารชีวิตของเขาในรูปต่าง ๆ เช่น การถูกลอบยิงโดยนายพุ่ม ทับสายทอง การถูกว่าจ้างให้ลอบยิงโดยนายยัง ประไพศรี การถูกยิงโดยนายลี บุญตา และการถูกลอบวางยาพิษ เป็นต้น

การที่หลวงพิบูลสงครามต้องต่อสู้กับอุปสรรคอันใหญ่หลวงจากฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองของเขาในการไต่เต้าขึ้นไปสู่อำนาจทางการเมืองที่สูงสุดจนเกือบจะต้องเป็นอันตรายถึงชีวิตหลายครั้งหลายหนนี้เอง มีผลทำให้หลวงพิบูลฯ เกิดมีความเชื่อมั่น (Perception) ว่า ฐานอำนาจทางการเมืองของเขาไม่มั่นคง และการที่จะทำให้มีฐานอำนาจที่มั่นคงทำให้หลวงพิบูลฯ ต้องแสวงหาฐานกำลังที่จะให้การสนับสนุนเขาอันได้แก่ กองทัพบก เรือ อากาศ และกรมตำรวจ ซึ่งหลวงพิบูลฯ ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการสร้างฐานกำลังดังกล่าวให้สนับสนุนแก่เขาได้ในเมื่อเขาได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรัฐมนตรีกลาโหม

ความหวาดเกรงว่าฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองของเขาจะคิดโค่นล้มทำลายอำนาจที่เขาสร้างสมขึ้นมา และความเชื่อที่ว่า ฐานอำนาจทางการเมืองของเขายังไม่มั่นคงพอเป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้เขาเลือกใช้วิธีการกำจัดปรปักษ์ทางการเมืองและผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นปรปักษ์ทางการเมืองของเขาด้วยวิธีการที่เฉียบขาดและรุนแรง โดยการตั้งศาลพิเศษขึ้นในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่เขาได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยเป็นครั้งแรก และได้ทำการเนรเทศพันเอก พระยาทรงสุรเดชและนายทหารที่เป็นพรรคพวกของพระยาทรงฯ ออกไปนอกประเทศ และได้จัดการลงโทษผู้ต้องหาด้วยการยิงเป้า 18 คน และจำคุกตลอดชีวิตผู้ต้องหาอื่น ๆ ได้เป็นผลสำเร็จอันยังผลให้ในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมาไม่มีฝ่ายปรปักษ์ทางการเมืองที่คิดจะโค่นล้มอำนาจของหลวงพิบูลฯ อีกเลยจนกระทั่งหลวงพิบูลฯ ต้องตกจากอำนาจไปในปี พ.ศ. 2487 หลังจากดำเนินนโยบายเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

การลาออกจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 24 กรกฎาคม 2487

อดุลย์ กอวัฒนา

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2518

ในประวัติศาสตร์การเมืองยุคประชาธิปไตยของไทยนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนักการเมืองที่มีบทบาทสำคัญมากในกระบวนการพัฒนาระบอบรัฐสภาของไทย นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 บุคคลทั้งสองซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนปัญญาชนฝ่ายทหาร และปัญญาชนฝ่ายพลเรือน เป็นผู้ร่วมคิดริเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองและร่วมกันบริหารประเทศมาด้วยดี แต่จอมพล ป.ฯ ประสบความสำเร็จรวดเร็วกว่าโดยใช้เวลาเพียงประมาณ 6 ปี ก็สามารถเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เมื่อ 16 ธันวาคม 2481

จอมพล ป.ฯ เป็นนายกรัฐมนตรีที่ครองตำแหน่งหลายสมัยและอยู่ในตำแหน่งเป็นระยะเวลานานที่สุดทั้งก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบาททางการเมืองของจอมพล ป.ฯ จึงมีผลต่อกระบวนการเมืองระบอบรัฐสภาของไทยเป็นอย่างมาก ในการดำเนินบทบาททางการเมืองของจอมพล ป.ฯ นั้น กล่าวได้ว่า จอมพล ป.ฯ ประสบความพ่ายแพ้สำคัญ ๆ จนถึงกับต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพียง 2 ครั้ง คือความพ่ายแพ้ในรัฐสภาเมื่อเดือนกรกฎาคม 2487 และการที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลเมื่อกันยายน 2500

ความพ่ายแพ้ของจอมพล ป.ฯ ในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเดือนกรกฎาคม 2487 นั้น เป็นผลของการดำเนินกลยุทธ์ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญของนายปรีดีฯ ซึ่งได้กลายมาเป็นศัตรูทางการเมืองของจอมพล ป.ฯ ทั้งนี้เนื่องจากมูลเหตุด้านการเมืองระหว่างประเทศอันได้แก่ การประกาศสงครามของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 และการส่งกองทัพเข้าสู่ไทยเมื่อ 7-8 ธันวาคม 2484 ได้ทำให้บุคคลทั้งสองเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ในเรื่องการดำเนินนโยบายประคับประคองประเทศให้รอดพ้นจากภัยสงคราม นายปรีดีฯ เชื่อมั่นว่านโยบายของจอมพล ป.ฯ ที่นำประเทศเข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นนั้นเป็นนโยบายที่ผิดพลาด และจะยังผลเสียหายแก่ประเทศอย่างร้ายแรง จึงได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น และขณะเดียวกันก็มีแผนการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ด้วย เพื่อประโยชน์ในแผนการกู้ชาติของฝ่ายตน

การโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป.ฯ ในเดือนกรกฎาคม 2487 ประสบผลสำเร็จด้วยดี จอมพล ป.ฯ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อ 24 กรกฎาคม 2487 โดยอ้างเหตุผลว่าเพื่อให้เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรแสดงความไม่ไว้วางใจ แต่เหตุผลดังกล่าวนี้มิใช่เหตุผลแท้จริงที่ทำให้จอมพล ป.ฯ ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้ ก็เพราะเมื่อได้วิเคราะห์วิจัยพฤติกรรมทางการเมืองของจอมพล ป.ฯ ในขณะนั้นแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าการลาออกของจอมพล ป.ฯ ครั้งนี้ เป็นกโลบายทางการเมือง ซึ่งมีเบื้องหลังที่น่าสนใจยิ่งและจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ทางการเมืองภายในของไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เป็นอย่างดี

การลาออกของจอมพล ป.ฯ ตามกลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อแสดงว่าตนเป็นนักประชาธิปไตยครั้งนี้ กลับกลายเป็นว่าจอมพล ป.ฯ ต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจริง ๆ เนื่องจากความผิดพลาดในการคาดการณ์ของตนและการวางแผนการอย่างดีของกลุ่มการเมืองฝ่ายนายปรีดีฯ อย่างไรก็ดี สาเหตุสำคัญที่สุดซึ่งเป็นเสมือนเครื่องตัดสินใจการช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มปัญญาชนฝ่ายทหารกับกลุ่มปัญญาชนฝ่ายพลเรือนครั้งนี้ ได้แก่ การยื่นมือเข้ามาแทรกแซงของกองทัพญี่ปุ่นในไทย อันเป็นการบีบบังคับให้จอมพล ป.ฯ ต้องยอมออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อ 1 สิงหาคม 2487 และต้องสูญสิ้นอำนาจด้านการทหารด้วย เมื่อรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ โดยการสนับสนุนของนายปรีดีฯ ปลดจอมพล ป.ฯ ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

เบื้องหลังของการสูญสิ้นอำนาจโดยสิ้นเชิงของจอมพล ป.ฯ ครั้งนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มชนชั้นทางการเมืองไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จะช่วยให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเมืองของไทยได้ดีขึ้น และจะเป็นสิ่งที่อธิบายได้ว่า ความพ่ายแพ้ของปัญญาชนฝ่ายทหารต่อปัญญาชนฝ่ายพลเรือนครั้งนี้อุบัติขึ้นได้อย่างไร

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (2487-2490)

ชวน ทองมี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

จากการบีบคั้นทางการเมืองระหว่างสงคามโลกครั้งที่ 2 ผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือนในกลุ่มคณะราษฎร ซึ่งนำโดย ดร.ปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม) จึงได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้นได้สำเร็จ โดยเข้าบริหารประเทศต่อจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และได้ดำเนินนโยบายผ่อนคลายความตึงเครียดกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้ผลมากขึ้น

เมื่อสงครามสงบลง รัฐบาลพลเรือนซึ่งฟอร์มตัวขึ้นมาจากกลุ่มบุคคลในขบวนการเสรีไทยและเป็นรัฐบาลในนามของประชาชน จึงได้รับประโยชน์จากการดำเนินนโยบายร่วมมือกับสัมพันธมิตร ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยเป็นอันมากจนสามารถแก้ไขพันธะต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการสงครามให้ลุล่วงไปด้วยดี แต่รัฐบาลพลเรือนยุคนั้นก็ไม่พยายามแสวงหาอำนาจทางการเมืองตามหลักการในระบอบรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความอ่อนแอต่อการบริหารประเทศ รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้ผลดีเท่าที่ควร ประชาชนจึงเสื่อมความศรัทธารัฐบาลลงเป็นลำดับและเกิดช่องว่างขึ้นแทนที่ นับได้ว่าสภาพการเมืองการปกครองขณะนั้นเปิดโอกาสให้กับผู้นำการเมืองฝ่ายทหารกลุ่มผู้สนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งนำโดยพลโท ผิน ชุณหะวัณ ได้ถือเอาความบกพร่องนั้นเป็นสาเหตุและรวมตัวก่อการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งถือเป็นความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ไม่สามารถจะดำรงตำแหน่งและจัดตั้งรัฐบาลให้เป็นไปตามระบอบรัฐธรรมนูญได้สำเร็จ

ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือของรัฐบาลใด ๆ ก็ตาม ย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอหากผู้นำทางการเมืองการปกครองขาดความจริงใจ ไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์และยังคงถือเอาความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง อีกทั้งไม่พยายามชี้นำให้ประชาชนได้เห็นตัวอย่างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ด้วยการหาช่องทางให้ประชาชนได้มีการศึกษาทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้มีความสำนึกในคุณค่าของสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้เสถียรภาพรัฐบาลมั่นคงตามระบอบรัฐธรรมนูญ

รัฐบาลไทยสมัยนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี (31 สิงหาคม - 16 กันยายน 2488)

วิจิตร วิชัยสาร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดใหม่ ๆ สภาวะทางการเมืองไทยทั้งภายในและภายนอกมีความยุ่งยากอยู่หลายประการ จนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำรัฐบาลบ่อยครั้ง และนายกรัฐมนตรีที่อยู่ในตำแหน่งใน

ระยะสั้นที่สุดตอนนี้ คือนายทวี บุณยเกตุ (31 สิงหาคม - 16 กันยายน 2488) ซึ่งมีโอกาสบริหารประเทศเพียง 17 วัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงเบื้องหลังการเข้าดำรงตำแหน่งและการลาออกจากตำแหน่งของรัฐบาล รวมทั้งบทบาทและผลงานของรัฐบาลชุดนี้ ทั้งในด้านการบริหารภายในและการเจรจาเพื่อระงับสถานะสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร

ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519

สุรพันธ์ ทับสุวรรณ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

การมีรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมของแต่ละประเทศนั้น นับเป็นปัญหาที่ประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาทั้งหลายต่างก็ประสบกันอยู่ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองหนึ่งที่หลายประเทศต่างแสวงหากัน

ในประเทศไทยหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยขบวนการกลุ่มปัญญาชน ซึ่งประกอบด้วย นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน อันมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นแกนนำนั้น การเมืองไทยในช่วงนี้นับได้ว่าเป็นช่วงที่ประชาธิปไตยกำลังเบ่งบาน ประชาชนทั่วไปมีการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมากมาย มีการใช้สิทธิ เสรีภาพกันอย่างเต็มที่ มีการจัดตั้งสมาคม กลุ่มชมรมต่าง ๆ ทั่วไป

แต่ระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่เกิดจากการเรียกร้องของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนดังกล่าวก็ต้องประสบกับความล้มเหลวในเวลาต่อมาที่ไม่ยาวนานนัก โดยการรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ภายใต้การนำของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทยระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้น นับว่ารวดเร็วเกินความคาดหมายของประชาชนทั่วไป การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นั้น หากดูอย่างผิวเผินแล้วคล้ายกับว่าประเทศไทยได้มีการปกครองประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างแท้จริงแล้ว แต่เมื่อวิเคราะห์ในส่วนลึกจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นั้น เป็นเพียงแต่การเริ่มต้นของประชาธิปไตยเท่านั้น การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเป็นผลของความกดดันทางการเมืองของประชาชนภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร แต่เมื่อวันเวลาผ่านไปสภาพการณ์ต่าง ๆ ก็เริ่มหวนกลับเข้าสู่สภาพเดิมอีก

สาเหตุความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทยในช่วงดังกล่าวข้างต้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทย ที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในสาระโครงสร้างแต่ประการใด กล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวที่เกิดจากระบบทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองพร้อม ๆ กัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย*

รัฐบาลผสมในการเมืองไทย

สันติ ทางธนกุล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาที่จะพยายามแสวงหาลักษณะที่คล้ายกันหรือลักษณะร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลผสม และการสิ้นสุดของรัฐบาลผสมในการเมืองไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ยุคเหตุการณ์ 13 ช่วงรัฐบาล รวมทั้งการพิจารณาถึงข้อแตกต่างที่เป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจ ซึ่งในการจัดตั้งรัฐบาลผสมในแต่ละช่วงรัฐบาลนั้น เป็นที่แน่นอนว่าจะมิอาจหลีกเลี่ยงรูปแบบของสภาวะการเจรจาต่อรองในระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ กับพรรคการเมืองเสียงข้างมาก หรือกับผู้นำรัฐบาลที่ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่มักเป็นบุคคลในฝ่ายทหาร หรือมีฐานการสนับสนุนที่มิได้มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจจัย 3 ประการ ที่จำเป็นจะต้องเกื้อหนุนและเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน คือ จำนวนคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับจากผลการเลือกตั้ง ข้อจำกัดแห่งเงื่อนไขเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่แต่ละพรรคได้รับโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรี กับระดับของความแตกต่างระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ ทั้งในด้านของความขัดแย้งหรือการประนีประนอมระหว่างพรรคการเมืองเสียงข้างมาก นอกจากนี้ปัจจัยจากผู้นำรัฐบาล และอิทธิพลจากภายนอกโดยเฉพาะคณะทหารมีส่วนอย่างสำคัญต่อการจัดตั้งรัฐบาลผสมในการเมืองไทย และรูปรัฐบาลผสมที่ก่อกำเนิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นรูปรัฐบาลผสมแบบมากพรรคที่มีคะแนนเสียงท่วมท้นที่

มีผลต่อความยั่งยืนของรัฐบาลในอนาคต

สำหรับในด้านความยั่งยืนของรัฐบาลผสมนั้น จากผลการศึกษาพบว่าเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เป็นตัวแปรอิสระ 4 ประการ คือ ความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองและพรรคการเมืองที่เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสม อันเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายและความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ อิทธิพลของกองทัพ ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีความสำคัญกับความสามารถของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา และบทบาทของพรรคฝ่ายค้าน ซึ่งใน 4 ปัจจัยดังกล่าวปัจจัยประการแรกและประการที่สอง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด โดยเฉพาะปัจจัยประการที่สองมีผลกระทบต่อรัฐบาลในยุคของประชาธิปไตยเต็มรูปแบบเป็นอย่างมาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ปัญหาด้านเสถียรภาพของรัฐบาลผสมในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐบาลผสม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

สมาน ทองศรี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

นับตั้งแต่ที่รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489 อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2489 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองไทยได้สืบลูกคลุกคลานมาโดยตลอด กอปรกับระบบพรรคการเมืองของไทยมักจะถูกก่อตั้งขึ้นโดยบุคคลไม่กี่คนที่มุ่งจะสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง ฉะนั้นอีกหลายสิบปีประเทศไทยก็ยังคงหนีไม่พ้นกับระบบการเมืองแบบรัฐสภาที่มีพรรคการเมืองมากมายหลายพรรค และมีรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองตั้งแต่ 2 พรรคขึ้นไปร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลประกอบด้วยพรรคการเมืองตั้งแต่ 2 พรรคขึ้นไป เสถียรภาพของรัฐบาลผสมย่อมจะต้องแตกต่างจากเสถียรภาพของรัฐบาลที่เกิดจากพรรคการเมืองฝ่ายมีเสียงข้างมากเด็ดขาดพรรคเดียวจัดตั้งรัฐบาล ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองจะทำการศึกษาวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพหรือความยั่งยืนของรัฐบาลผสมในประเทศไทย โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลผสม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

วิทยานิพนธ์นี้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตลอดจนข้อเขียนบทความต่าง ๆ และหนังสือพิมพ์ เป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้ค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยวิธีเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถามจากบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะบุคคลในคณะรัฐมนตรีชุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อให้สามารถนำไปพิสูจน์สมมุติฐานให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลผสมภายใต้การนำของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรัฐบาลที่ขาดลักษณะที่จำเป็นสำหรับความมีเสถียรภาพ เพราะรูปของรัฐบาลผสมที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ จัดตั้งขึ้นเป็นรูปของรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองมากมายถึง 16 พรรค พรรคที่มาประกอบเป็นรัฐบาลก็ปรากฏว่าส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกไล่เลี่ยกัน นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มสหพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลก็ขาดเจตนารมณ์ร่วมกันเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย จึงมีการแตกแยก ขัดแย้ง และแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและกดดันเพื่อเรียกร้องประโยชน์อื่นซึ่งมิใช่ประโยชน์สาธารณะซ้ำแล้วซ้ำเล่าตลอดเวลาการบริหารราชการแผ่นดิน ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลยังต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายนอกอีก ได้แก่ ความปั่นป่วนวุ่นวายทางการเมืองต่าง ๆ ที่แสดงออกในลักษณะเรียกร้อง คัดค้าน ชุมนุม และเดินขบวนของชาวนา ชาวไร่ กรรมกร นิสิต นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตลอดจนภัยจากการรุกรานและแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่กระทำซ้ำแล้วซ้ำเล่า และมักออกมาในลักษณะที่รุนแรงรวมทั้งวิกฤติการณ์ภายนอกประเทศอันได้แก่ เหตุการณ์ในประเทศกัมพูชา เวียดนาม และลาวที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญส่งผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลผสมเป็นอย่างยิ่ง

ปัญหาดังกล่าวอาจจะแก้ไขเพื่อทำให้รัฐบาลผสมมีเสถียรภาพได้ด้วยวิธีจัดตั้งรัฐบาลที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองมีจำนวนน้อยที่สุดที่จะมีเสียงข้างมากได้ และพันธมิตรที่มาสนับสนุนรัฐบาลก็ต้องมีเจตนารมณ์ และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างสนิทแน่นแฟ้น ต้องรู้จักประนีประนอมและมีความพึงพอใจในผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับตามสัดส่วน รัฐบาลก็จะต้องประกอบด้วยคนดี ประวัติดี มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของประชาชน รวมทั้งจะต้องรีบเร่งดำเนินการขจัดความเหลื่อมล้ำทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ*

เสถียรภาพรัฐบาลผสมของไทย : ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลชุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (17 มีนาคม 2518 - 12 มกราคม 2519) กับรัฐบาลชุด ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (20 เมษายน - 6 ตุลาคม 2519)

ถวิล เปลี่ยนศรี
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

หลังจากประชาธิปไตยอายุ 3 ปีของเราได้ล้มเหลวลงในตอนปลายปี 2519 นั้น นักสังเกตการณ์หลายคนเริ่มตั้งข้อสังเกตถึงความเป็นไปได้ของประชาธิปไตยในประเทศไทย และมีหลายคนทีเดียวที่โยนความผิดทั้งหมดนี้ไปให้กับข้อสันนิษฐานที่ว่าเป็นเพราะประชาธิปไตยของเราในขณะนั้นดำเนินอยู่ในระบบหลายพรรคและรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสม อย่างไรก็ตาม ถ้าเชื่อตามนี้งานชิ้นนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น สมมุติฐานเบื้องต้นของการศึกษานี้ก็คือ ความล้มเหลวของรัฐบาลในขณะนั้นน่าจะมีเหตุผลอธิบายมากกว่าคำตอบง่าย ๆ ที่ว่ามันล้มเหลวก็เพราะเป็นรัฐบาลผสมเท่านั้น ความพยายามเพื่อสืบสวนถึงสาเหตุความล้มเหลวของรัฐบาลในขณะนั้น จึงเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษานี้ และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ วิธีการศึกษาที่ใช้ก็คือการค้นคว้าในลักษณะการวิจัยเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์บุคคล

ผลการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยจากภายในรัฐบาลที่บ่อนทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลมากที่สุด ก็คือการขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายในพรรคซึ่งมาร่วมมือกันประการหนึ่ง กับการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างพรรคที่มาร่วมมือกันอีกประการหนึ่ง รัฐบาลผสมจตุรพรรคเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของกรณีแรก เพราะการแตกแยกกันอย่างรุนแรงภายในพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นแกนกลางของรัฐบาลนั้นได้บั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาลอยู่เสมอ และในที่สุดเมื่อประกอบกับแรงกดดันอื่น ๆ ก็ได้นำรัฐบาลไปสู่จุดจบ ส่วนรัฐบาลสหพรรคนั้นได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่จากปัจจัยประการหลัง การตัดสินใจยุบสภาของนายกรัฐมนตรีเมื่อตอนต้นปี 2519 นั้นแรงกระตุ้นแทบทั้งหมดมาจากการขัดแย้งในผลประโยชน์ ตำแหน่ง และตัวบุคคลระหว่างสมาชิกจากพรรคต่าง ๆ ในรัฐบาลนั่นเอง การพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกสองตัวในลำดับต่อมา คือ การกดดันจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ และบทบาทของพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้นปรากฏผลที่น่าสนใจทีเดียว เพราะแม้จะปรากฏว่าครึ่งหนึ่งของความล้มเหลวของรัฐบาลในขณะนั้นจะมาจากปัจจัยจากภายในรัฐบาลก็ตาม แต่ปัจจัยภายนอกและอาจถือเป็นเพียงปัจจัยแทรกซ้อนทั้งสองประการนี้กลับส่งผลกระทบที่เด็ดขาดและรุนแรงต่อเสถียรภาพของรัฐบาล การเคลื่อนไหวของฝ่ายค้านอย่างเข้มแข็งทั้งในและนอกสภาในตอนปลายปี 2518 และต้นปี 2519 นั้นส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจยุบสภาของรัฐบาลในขณะนั้น และการกดดันจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมต่าง ๆ และทหาร หลังการเดินทางเข้ามาในประเทศของจอมพล ถนอม กิตติขจร ในตอนปลายปี 2519 ก็ได้นำไปสู่การรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

อย่างไรก็ตาม ระบบรัฐสภาโดยตัวมันเองไม่ได้เลวร้ายอย่างที่คิดกัน ระบบดังกล่าวยังคงคุณความดีอยู่ในตัวเองเสมอ แต่ปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นระบบรัฐสภาของเราในขณะนั้นต่างหากที่ทำให้มันดำเนินไปไม่ได้ ดังนั้น การพยายามทดแทนระบบที่ว่านี้ด้วยระบอบอำนาจเด็ดขาดดังที่กระทำมา จึงไม่ใช่การแก้ปัญหาที่แท้จริง และจะไม่ได้ผลดีอะไรเลยในระยะยาว ทางแก้ของเราน่าจะอยู่ตรงที่การพยายามหาทางให้ระบอบรัฐสภาอยู่ได้ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ต้องไม่ใช่ด้วยการยกเลิกมันเสียมากกว่า ปัญหารีบด่วนที่สุดของเราก็คือการมีพรรคมากเกินไป และจำเป็นต้องหาทางลดลงพร้อม ๆ กับทำให้มันเข้มแข็ง ปราศจากการปฏิรูประบบพรรคการเมืองเช่นว่านี้ก็ยากที่จะหวังให้ประชาธิปไตยไดยคงอยู่และก่อให้เกิดผลดีที่แท้จริงได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

พันตำรวจตรี เสรี บัวแก้ว
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยมุ่งศึกษาลักษณะภาวะผู้นำทางการเมืองในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ว่าการเข้าสู่อำนาจและการดำเนินบทบาทผู้นำทางการเมืองในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2523-2526 นั้น มีแบบแผนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองด้านต่าง ๆ ในลักษณะใด และส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองไทยในลักษณะใด

ผลการศึกษาพบว่า การเข้าสู่อำนาจทางการเมือง

ของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยทางทหารและพรรคการเมือง โดยที่มีผลเกื้อกูลจากปัจจัยแวดล้อมทางสภาพการณ์ทางการเมืองเป็นด้านเสริม บทบาททางการเมืองในฐานะผู้นำรัฐบาลเป็นบทบาทที่สัมพันธ์กันระหว่าง 2 ด้านที่อยู่ภายใต้กรอบกำหนดของสภาพเงื่อนไขแวดล้อมทางการเมือง และกรอบที่เป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัว ซึ่งเป็นบทบาทหลักของการดุลยภาพในกระบวนการอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจ 2 กระแสหลักคือ กระแสพรรคการเมืองนอกกลไกราชการกับกระแสกลไกราชการนอกพรรคการเมือง บทบาทดังกล่าวส่งผลต่อระบบการเมืองในลักษณะการพิทักษ์ระบอบกึ่งประชาธิปไตยในระบบการเมืองไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ชนชั้นนำทางการเมืองไทยกับการกำหนดนโยบาย : ศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย 2522-2525

จุมพล หนิมพานิช

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ ประการที่หนึ่งเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสิน กำหนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย ประการที่สองเพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการที่ชนชั้นนำทางการเมืองโดยเฉพาะทางตัวแทนโรงงานน้ำตาลตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออก ตัวแทนชาวไร่อ้อยและทางราชการใช้อำนาจอิทธิพลในการผลักดันนโยบายการผลิต และจำหน่ายน้ำตาลทรายให้ออกมาอยู่ในแนวที่ตนต้องการ คือทำให้เป้าหมายของตนที่ตั้งไว้บรรลุผล วิธีการศึกษาทำโดยวิธีการวิจัยเอกสารโดยมีสมมุติฐานในการศึกษาดังนี้คือ

ในการกำหนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย ชนชั้นนำทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมน่าจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยในการตัดสินกำหนดนโยบายดังกล่าวต่างกัน และต่างพยายามใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีผลักดันนโยบายให้ออกมาอยู่ในแนวที่ตนต้องการด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเหนือสิ่งอื่นใด ผลการศึกษาปรากฏว่า

ประโยชน์กับฝ่ายตนมากที่สุดได้ อีกส่วนหนึ่งน่าจะขึ้นอยู่หนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายในช่วงปี พ.ศ. 2522-2525 ซึ่งในการศึกษานี้เน้นเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ ในการกำหนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายในช่วงปี พ.ศ. 2522-2525 ชนชั้นนำทางการเมืองที่มีส่วนร่วมต่างได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจในการกำหนดนโยบายดังกล่าวข้างต้น

ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาพบว่า ในการกำหนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย ชนชั้นนำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากทางชาวไร่อ้อย ตัวแทนจากโรงงานน้ำตาล ตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออก และตัวแทนจากทางราชการ จะได้มีการนำปัจจัยทางเศรษฐกิจคือ ตัวเลขต้นทุนการผลิตอ้อยและตัวเลขต้นทุนการผลิตน้ำตาลที่ได้มีการประมาณมาจากคณะอนุกรรมการคณะทำงานต่าง ๆ เป็นต้น มาพิจารณาวิเคราะห์กันอย่างละเอียดรอบคอบทุกครั้งก่อนที่จะนำปัจจัยทางเศรษฐกิจดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณานโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายให้พิจารณาตัดสินชี้ขาดก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาในขั้นสุดท้าย

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับความพยายามใช้อำนาจอิทธิพลของบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อผลักดันนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายในช่วงปี พ.ศ. 2522-2525 ให้ออกมาอยู่ในแนวที่ตนต้องการ ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองเหนืออื่นใด

ในส่วนนี้อีกเช่นกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะในแต่ละขั้นตอนของการกำหนดนโยบายดังกล่าว ชนชั้นนำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากชาวไร่อ้อย ตัวแทนจากโรงงานน้ำตาล ตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกและตัวแทนจากรัฐบาลต่างได้พยายามใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีโดยสรุปดังนี้คือ

2.1 กรณีการใช้อำนาจอิทธิพลของตัวแทนชาวไร่อ้อย เพื่อให้นโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการรับซื้ออ้อยเป็นประโยชน์กับฝ่ายตนมากที่สุด ทางตัวแทนชาวไร่อ้อยได้พยายามใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีในรูปของการชักชวนคือ การให้ข่าวสารข้อมูลผ่านฝ่ายการเมืองระดับสูง ผ่านกลไกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายนี้ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ผ่านนักการเมืองและพรรคการเมืองที่มีนโยบายช่วยเหลือพวกตน และผ่านสื่อมวลชนที่มีความเห็นใจในความเดือดร้อนของฝ่ายตน แต่เมื่อเห็นว่าการใช้อำนาจอิทธิพลในรูปดังกล่าวคือการชักชวน หรือการให้ข่าวสารข้อมูลไม่ได้ผล ทางตัวแทนชาวไร่อ้อยก็จะใช้อำนาจอิทธิพลในรูปของความกดดันเช่นการชุมนุมประท้วง ตลอดจนสร้างสถานการณ์สลับกันไป

การที่ทางตัวแทนชาวไร่อ้อยสามารถใช้อำนาจอิทธิพลไม่ว่าจะผ่านบุคคล องค์การ สถาบันใดก็ตามได้ผลระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในขั้นรวบรวมข่าวสารข้อมูลและขั้นยกร่างนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย น่าจะเป็นเพราะบรรดาตัวแทนชาวไร่อ้อยรู้จักวิธีที่จะเข้าถึงบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินกำหนดนโยบายดังกล่าวโดยตรง ประกอบกับทางตัวแทนชาวไร่อ้อยเองก็มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองไม่ว่าจะในเรื่องของความสามารถที่จะนำพลังความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไร่อ้อยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากเข้าต่อรองกับรัฐ กลไกของรัฐ หรือการรู้จักรู้วิธีการเข้าพบบุคคลสำคัญที่มีอำนาจหน้าที่ที่สามารถช่วยพวกตนเหล่านี้ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้การใช้อำนาจอิทธิพลของตัวแทนชาวไร่อ้อยได้ผลในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในบางขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย อาทิเช่น ขั้นนำนโยบายไปปฏิบัติทางตัวแทนชาวไร่อ้อยประสบปัญหาในแง่ที่ไม่สามารถจะใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีในขั้นนี้ให้ได้ผลอย่างเต็มที่ได้ ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะตัวแทนชาวไร่อ้อยบางคนมีผลประโยชน์ร่วมกับทางโรงงานน้ำตาลตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกแล้ว ความสามารถในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองของทางตัวแทนชาวไร่อ้อยเองก็สู้กรณีของทางตัวแทนโรงงานน้ำตาล ตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกไม่ได้

2.2 กรณีการใช้อำนาจอิทธิพลของตัวแทนโรงงานน้ำตาลตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออก เพื่อให้นโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายขาวและน้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ ทั้งที่ขายเป็นกระสอบและขายเป็นกิโลกรัมในลักษณะที่ได้ราคา เป็นต้น ออกมาเป็นประโยชน์กับฝ่ายตนมากที่สุด ทางตัวแทนดังกล่าวได้พยายามใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีในรูปของการชักชวนคือการให้ข่าวสารข้อมูล ความร่วมมือตลอดจนการรายงานความเดือดร้อนผ่านฝ่ายการเมืองระดับสูงผ่านกลไกรัฐ ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ในกรณีที่เห็นว่าการใช้อำนาจอิทธิพลในรูปดังกล่าวคือการชักชวนหรือการให้ข่าวสารข้อมูลไม่ได้ผล ทางตัวแทนโรงงานน้ำตาลก็จะใช้อำนาจอิทธิพลในรูปของความกดดัน เช่น การขู่ว่าน้ำตาลจะขาดตลาดบ้าง เป็นต้น

การที่ทางตัวแทนโรงงานน้ำตาลตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกสามารถใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีไม่ว่าจะโดยการผ่านบุคคล องค์การ สถาบันใดก็ตามที่ได้ผลในทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายนั้น ส่วนหนึ่งน่าจะขึ้นอยู่กับบรรดาตัวแทนดังกล่าว รู้จักใช้ความสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ที่ตนมีโดยเฉพาะกับทางฝ่ายการเมืองระดับสูง และกับกลไกรัฐให้เป็นกับความสามารถในการเข้าถึงบุคคล องค์การ ตลอดจนสถาบันเหล่านั้น ตลอดรวมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองไม่ว่าจะในเรื่องของการรู้จักวิธีการเข้าพบบุคคลสำคัญ การมีศิลปะในการใช้อำนาจอิทธิพล เป็นต้น

2.3 กรณีการใช้อำนาจอิทธิพลของทางราชการเพื่อให้นโยบายการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทรายที่กำหนดออกมาเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย ทางรัฐบาลหรือทางราชการได้พยายามใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีตามกฎหมาย เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาปรึกษาหารือให้ข้อคิดเห็นเสมอ ในบางกรณีที่เห็นว่าการประชุมจะหาข้อยุติได้ยาก ก็จะใช้วิธีการเจรจาประนีประนอมจนทุกฝ่ายพอใจ โดยดำเนินการในลักษณะนี้ในแทบทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย ยกเว้นในขั้นนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติที่ทางราชการมักจะใช้อำนาจและบทลงโทษตามกฎหมายนั้น ๆ กับโรงงานน้ำตาลตลอดจนผู้ที่ส่งน้ำตาลเป็นสินค้าออกค่อนข้างรุนแรง ทั้งนี้เพราะไม่พยายามปฏิบัติตามนโยบายและมาตรการที่กำหนดไว้

โดยสรุป การศึกษานี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายในกรณีของประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องของชนชั้นนำทางการเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แสง สงวนเรือง*

กระบวนการกำหนดนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบท

สมศักดิ์ ขันติวิริยะโยธิน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ปัญหาของชนบทในประเทศไทยมีมานานแล้ว รัฐบาลชุดที่ผ่านมาได้พยายามแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวชนบทด้วยการทุ่มเงินงบประมาณไปปีแล้วปีเล่าเป็นจำนวนมหาศาลเพื่อออกไปพัฒนาชนบท แต่การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นไปในรูปของหน่วยราชการทั้งหลายออกไปทำการพัฒนาชนบท แต่ก็เกิดปัญหาคือ เกิดการทำงานซ้ำซ้อนกัน และการพัฒนาก็ไม่สามารถกระจายผลออกไปให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในท้องถิ่น

นโยบายการพัฒนาชนบทหรือนโยบายอื่นใดก็ตามที่ผ่านมานี้มักจะมาจากการกำหนดของข้าราชการหรือถูก

อิทธิพลของข้าราชการครอบงำเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากข้าราชการเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานมาอย่างต่อเนื่อง คลุกคลีอยู่กับปัญหา จึงมีความเชี่ยวชาญเพราะมีข้อมูลต่าง ๆ อยู่อย่างครบถ้วน ในขณะที่นักการเมืองต้องอาศัยข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติงาน และยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมาได้อย่างต่อเนื่อง เพราะระบอบการปกครองประชาธิปไตยของไทยต้องหยุดชะงักลงหลายครั้งจากการทำรัฐประหารยึดอำนาจและปกครองจากฝ่ายทหาร ในกรณีนี้จะมีการแต่งตั้งข้าราชการให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนนักการเมืองอาชีพ นโยบายต่าง ๆ จึงมักจะมีข้าราชการเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดขึ้นมามากกว่าจะเป็นการดำเนินการโดยนักการเมือง เมื่อข้าราชการมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็จะทำงานตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติมา เมื่อมีปัญหากับข้าราชการที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ ก็จะเกิดความเกรงใจกันและกัน ทำให้มีผลการปฏิบัติงานไม่มีอะไรแปลกใหม่ขึ้นมา

กระบวนการกำหนดนโยบายการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบท ที่จะศึกษาคือนโยบายการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ. 2518 หรือนโยบายเงินผันของรัฐบาลที่มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายนี้เป็นนโยบายหนึ่งที่มีความแตกต่างไปจากนโยบายที่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย เนื่องจากมีกำเนิดมาจากนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ปรากฏการณ์อย่างนี้ไม่ค่อยเกิดขึ้นมากนักในประเทศไทย จึงต้องการศึกษาดูว่านโยบายนี้มีที่มา แนวความคิดและกระบวนการดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งประสบความสำเร็จและนำมาใช้ปฏิบัติได้

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายนี้ออกมาเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากเฉพาะหน้าให้แก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไร่ชาวนาที่กำลังประสบความทุกข์ยากอยู่ในขณะนั้นด้วยการจัดสรรงบประมาณจำนวน 2,500 ล้านบาท กระจายออกไปทั่วประเทศเพื่อว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นให้ทำงานในฤดูแล้ง เพื่อป้องกันชาวชนบทที่จะอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ และยังก่อให้เกิดการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เช่น ถนน สะพาน คูคลอง เป็นต้น การดำเนินการของรัฐบาลตามนโยบายนี้ก็เพื่อที่จะช่วยเหลือประชาชนให้พออยู่ได้เท่านั้น ไม่ได้เน้นผลทางด้านการพัฒนาหรือสร้างฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดี ซึ่งผลจากการดำเนินการตามนโยบายนี้นับได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก และสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนอย่างมาก จนรัฐบาลในชุดต่อมาต้องทำต่อเนื่องกันมาโดยได้ปรับปรุงรูปแบบและวิธีการดำเนินการให้รัดกุมและเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ในระยะเริ่มต้นนั้นนโยบายนี้ได้รับการต่อต้านว่าเป็นตัวทำลายระบบพัฒนาชุมชนที่ประชาชนเคยร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อท้องถิ่นแล้วหันมารับจ้างทำงานแทน นอกจากนี้ก็ยังไม่ได้ผลทางด้านการพัฒนาและผลงานที่ได้มาก็ไม่คุ้มกับเงินจำนวนมากที่จ่ายออกไป ซึ่งเป็นธรรมดาที่นโยบายทุกนโยบายไม่สามารถสร้างการยอมรับจากบุคคลทุกกลุ่มทุกฝ่ายได้ ในการต่อต้านนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลนั้นก็เพราะกลัวว่ารัฐบาลจะทำไม่ได้และเป็นการหาเสียง แต่ความจริงแล้วกลัวว่ารัฐบาลจะได้คะแนนนิยมมาก เพราะประชาชนมีความพึงพอใจอย่างมาก การต่อต้านก็ทำกันในระยะต้นเท่านั้น เมื่อนโยบายนี้ได้รับการยอมรับจากสภาผู้แทนราษฎร ทุกคนก็ยอมรับและการยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ เริ่มมีมากขึ้น เมื่อนโยบายนี้ได้นำไปดำเนินการแล้ว เพราะเริ่มมองเห็นและเข้าใจจุดมุ่งหมายของรัฐบาลในการดำเนินนโยบายนี้

ในการกำหนดนโยบายนี้ไม่ได้คำนึงถึงด้านเทคนิคเลย แต่คำนึงถึงทางด้านการเมืองมากกว่าที่ต้องการจะช่วยเหลือประชาชนที่กำลังเดือดร้อนอยู่ทั่วประเทศจากภาวะฝนแล้ง โดยการกระจายเงินจำนวนมหาศาลออกไปทั่วประเทศ ซึ่งถ้าหากรัฐบาลนำเงินนี้ไปทำโครงการใหญ่ ๆ แล้ว ก็จะก่อให้เกิดผลทางด้านการพัฒนาอย่างมาก แต่รัฐบาลก็ได้ตัดสินใจที่จะช่วยเหลือประชาชนโดยตรงอย่างนี้มากกว่า แทนที่จะไปคำนึงถึงผลตอบแทนทางด้านการพัฒนาจากโครงการนี้ เพราะถ้าหากพิจารณาทางด้านเทคนิค โดยการวิเคราะห์แผนและโครงการนี้แล้ว นโยบายนี้ไม่ได้ให้ผลตอบแทนออกมาเลย

การศึกษานี้ กำหนดขอบเขตไว้ 3 ขั้นตอนคือ การชี้ปัญหา การศึกษาหาทางเลือก และการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่ารัฐบาลชุดดังกล่าวมีแนวความคิด และวิธีการดำเนินการอย่างใดจนสามารถผลักดันและดำเนินการจนนำนโยบายนี้มาปฏิบัติได้ ทั้งที่พรรคการเมืองของนายกรัฐมนตรีมีอยู่ในสภาเพียง 18 ที่นั่งเท่านั้น จึงได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่านโยบายนี้เกิดจากความเชื่อและการผลักดันของผู้นำทางการเมือง โดยใช้วิธีการศึกษาจากการค้นคว้าเอกสารและไปสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนี้ แล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาออกมาปรากฏว่ายืนยันสมมุติฐาน มีข้อน่าสังเกตว่าหากนโยบายนี้ได้ดำเนินการมาก่อนหน้านี้สัก 10 ปี คงจะแก้ปัญหาทางด้านต่าง ๆ ของประเทศได้มากกว่านี้ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และยังสามารถประหยัดงบประมาณของหน่วยราชการทั้งหลาย ทั้งทางทหารและพลเรือนได้จำนวนมหาศาลที่ไม่ต้องไปดำเนินการซ้ำซ้อนกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนก* วงษ์ตระหง่าน

นโยบายกับมติของคณะรัฐมนตรีไทยระหว่าง พ.ศ. 2518-2523

อนันต์ ภักดิ์ประไพ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

ในการวิจัยนี้ ต้องการทราบว่าคณะรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะรัฐมนตรีพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ได้พิจารณาเรื่องอะไรไปบ้างในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี มีเรื่องในเชิงนโยบายกับเชิงงานประจำมากน้อยต่างกันอย่างไร เรื่องที่ตรงกับนโยบายและไม่ตรงกับนโยบายมีเท่าใด มีเรื่องที่เกี่ยวกับการช่วยชาวนาชาวไร่โดยตรงเท่าใด และภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรีที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเรื่องที่นำเข้าประชุมในคณะรัฐมนตรีมีมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัยพบว่า เรื่องทั้งหมดที่ใช้ประชุมคณะรัฐมนตรี 8,135 เรื่อง เป็นเรื่องในเชิงงานประจำร้อยละ 70 และเป็นเรื่องในเชิงนโยบายร้อยละ 30 เท่านั้น ส่วนเรื่องที่ตรงกับนโยบายของแต่ละรัฐบาลมีร้อยละ 9 และเรื่องที่ไม่ตรงกับนโยบายของแต่ละรัฐบาลกลับมีมากถึงร้อยละ 91 เรื่องที่เกี่ยวกับการช่วยชาวนาชาวไร่โดยตรงมีร้อยละ 2 หมายความว่านายกรัฐมนตรีต่างก็บริหารราชการแผ่นดินไปในแนวที่พลาดเป้าหมายจากนโยบายของตนไม่น้อยกว่าร้อยละ 91 และยังแสดงอีกว่า ภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรีที่มีต่อการกำหนดเรื่องที่จะนำเข้าไปประชุมในคณะรัฐมนตรียังมีไม่เป็นการเพียงพอหรือได้ใช้ไปยังไม่มากพอ

นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาจากการเลือกตั้งเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยบริหารราชการแผ่นดินโดยให้ความสำคัญในด้านการแต่งตั้งโยกย้าย สวัสดิการ ด้านช่วยเหลือชาวนาชาวไร่โดยตรงมีมากกว่า ผลงานเด่นมี จัดตั้งเงินผัน รวมบริษัทรถเมล์ ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย เปิดความสัมพันธ์กับประเทศจีน ถอนฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศ จึงแสดงให้เห็นว่าการบริหารมีแนวโน้มไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้กับสภาผู้แทนราษฎร

นายกรัฐมนตรี พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ มาจากการแต่งตั้งของคณะปฏิวัติ จึงเป็นรัฐบาลเผด็จการเต็มรูปแบบทหาร บริหารราชการแผ่นดินโดยให้ความสำคัญในด้านงานทั่ว ๆ ไป รัฐวิสาหกิจ การซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ ผลงานเด่นมี ตั้งการปิโตรเลียม ตั้งกระทรวงวิทยาศาสตร์ ตั้งมหาวิทยาลัย มสธ. ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ย้ายภูเขาขยะจากดินแดน เพิ่มอัตราเงินเดือนของฝ่ายทหาร จึงแสดงให้เห็นว่าการบริหารฯ มีแนวโน้มไปตามประกาศของคณะปฏิวัติซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย

ปริญญา อุดมทรัพย์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2513

ความจริงที่ปรากฏตั้งแต่เปลี่ยนศูนย์อำนาจทางการเมือง เมื่อ พ.ศ. 2475 จากพระมหากษัตริย์มาสู่ข้าราชการนั้น กลุ่มทหารเป็นผู้ใช้อำนาจการเมืองที่แท้จริง ขาดการเข้ามีส่วนร่วม และปราศจากความยินยอมของประชาชนอย่างเป็นทางการ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การกุมอำนาจของทหารจะนำประเทศไทยไปสู่ประชาธิปไตยได้หรือไม่ และทำไมทหารจึงสามารถกุมอำนาจไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พยายามที่จะตอบปัญหาดังกล่าวโดยการตั้งสมมุติฐานไว้ 3 ประการ ประการแรกได้แก่ การจัดองค์การของทหารทำให้กลุ่มทหารได้เปรียบในการต่อสู้ทางการเมือง ประการต่อมา วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยช่วยให้กลุ่มทหารสามารถเข้ากุมอำนาจได้อย่างราบรื่น และประการสุดท้าย การขาดการรวมกลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมืองทำให้กลุ่มทหารสามารถกุมอำนาจทางการเมืองไปได้อย่างต่อเนื่อง วิธีพิสูจน์สมมุติฐานข้างต้นผู้เขียนใช้วิธีวิเคราะห์จากหลักฐานทางเอกสารในแนวพฤติกรรมทางการเมือง และข้อมูลที่ผู้เขียนใช้ก็เป็นข้อมูลที่เที่ยงตรง สิ่งที่พบได้แก่ ลักษณะของการจัดองค์การของกลุ่มทหารได้เปรียบกลุ่มอื่น ๆ คือ การมีสายการบังคับบัญชาที่แน่ชัด ความสามารถสร้างระเบียบวินัยภายในกลุ่มได้โดยสมาชิกไม่ต่อต้าน มีการบรรจุสมาชิกที่พร้อมเสมอ และสามารถเคลื่อนย้ายสมาชิกจำนวนมากเพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การมีผู้นำองค์การที่เห็นได้ชัดและแน่นอน สมาชิกมีผลประโยชน์และอุดมการณ์ร่วมกันเป็นกลุ่มที่ผูกขาดการใช้อาวุธของประเทศ เนื่องจากในระบบการเมืองไทยอาวุธเป็นรากฐานของอำนาจและการมีศูนย์บัญชาการใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ อันเป็นศูนย์อำนาจทางการเมือง ในด้านลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ช่วยให้ทหารเข้ากุมอำนาจไป

ได้อย่างราบรื่น ได้แก่ความยึดมั่นในลัทธิบิดาปกครองบุตร การยอมรับอำนาจของข้าราชการ ผลของคำสอนทางพุทธศาสนา และไม่เคยมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เนื่องจากไม่เคยต่อสู้เพื่อให้ได้ซึ่งอำนาจอธิปไตย ด้วยความเชื่อความรู้สึกเหล่านี้ทุกครั้งจึงไม่มีการต่อต้านการเกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยไม่สามารถเป็นฐานรองรับประชาธิปไตยได้ ประการสุดท้ายส่วนที่ว่าด้วยการรวมกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองช่วยให้กลุ่มทหารสามารถแสดงบทบาทไปได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การที่กลุ่มผลประโยชน์เศรษฐกิจเป็นชาวจีนซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง และถ้าเกี่ยวข้องก็เป็นไปในทางที่ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตย ชาวจีนเหล่านี้ไม่เคยต่อรองการใช้อำนาจกับกลุ่มทหารผู้มีอำนาจ ตรงกันข้ามกลุ่มทั้งสองนี้ร่วมมือกัน เพราะว่าผู้มีอำนาจทางการเมืองต้องมีความมั่งคั่งด้วย ความมั่งคั่งเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงอำนาจ พิจารณาอีกด้านหนึ่งพรรคการเมืองไทยไม่เคยมีทั้ง ๆ ที่ระบบการเมืองของไทยเป็นแบบที่พรรคการเมืองต้องเป็นตัวกำหนดสำคัญในกระบวนการ พรรคการเมืองที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ล้วนแล้วแต่เป็นพรรคการเมืองที่อยู่ภายใต้บงการของกลุ่มทหาร ดังนั้น พรรคการเมืองของไทยถ้าไม่เป็นสถานที่รวมของ "นักกวนเมือง" ก็เป็นเครื่องมือแสดงความชอบธรรมในการใช้อำนาจของกลุ่มทหาร

ข้อมูลที่ผู้เขียนเก็บรวบรวมและนำมาวิเคราะห์ดังกล่าว สรุปได้ว่าสมมุติฐานที่ผู้เขียนตั้งไว้เป็นความจริง ผู้เขียนมีความเห็นว่าบทบาททางการเมืองของทหารในอดีตและปัจจุบันไม่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการเมืองของไทยไปสู่ระบบประชาธิปไตย เพราะไม่สร้างการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน และหลักว่าด้วยความยินยอมทางการเมืองให้เป็นรากฐานของอำนาจ ผู้เขียนจึงเสนอว่าหนทางที่จะลดการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของทหารมีอยู่ 3 วิธี ข้อแรกโดยการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ข้อที่สองโดยการพัฒนาพรรคการเมือง ข้อสุดท้ายโดยการพัฒนาทัศนคติของผู้นำกลุ่มทหาร ทางเลือก 2 ทางแรกค่อนข้างตีบตันเป็นไปได้ยากที่รัฐธรรมนูญจะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ในประเทศไทยตราบที่ยังขาด "รัฐธรรมนูญนิยม" ทางที่สองนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลานานเกินกว่าจะสามารถนำมาสนองความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ทันท่วงที ทางเลือกข้อสุดท้ายค่อนข้างแจ่มใส ผู้นำกลุ่มทหารอาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้เมื่อเกิดความสำนึกว่าอาวุธมิใช่เป็นรากฐานของอำนาจที่มั่นคง การเข้ามีส่วนร่วมและความยินยอมของประชาชนเท่านั้นที่เป็นรากฐานอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านจะต้องสังเกตว่าผู้เขียนไม่ได้แสดงความคิดอย่างแจ้งชัดว่า ทหารไม่สมควรจะเข้ามามีบทบาททางการเมือง ผู้เขียนยังมีความเชื่อว่า การพัฒนาการเมืองไทยจะต้องนำโดยข้าราชการอยู่ระยะหนึ่ง และทหารก็คือข้าราชการ เงื่อนไขของผู้เขียนอยู่ตรงที่ว่าให้ใช้พลังจากประชาชนเป็นเครื่องมือตัดสินการต่อสู้ทางการเมืองแทนพลัง "อาวุธ"

การปรับบทบาทของทหารไทยหลัง พ.ศ. 2516 - ปัจจุบัน : ศึกษากรณีมิติของการพัฒนาเพื่อความมั่นคง

วิชชุกร นาคธน

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

สารนิพนธ์เรื่อง "การปรับบทบาทของทหารไทยหลัง พ.ศ. 2516-ปัจจุบัน : ศึกษากรณีมิติของการพัฒนาเพื่อความมั่นคง" นี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของทหารไทย ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหลัง พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยพิจารณาว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม ที่ซับซ้อนขึ้น ด้วยผลของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ภาวะทันสมัย ในสมัยจอมพล สฤษดิ์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น ทำให้เกิดการก่อตัวของพลังนอกระบบราชการ ซึ่งระยะหลังได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเริ่มท้าทายกับพลังระบบราชการ ซึ่งยึดกุมอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอด ทั้งนี้โดยอาศัยอุดมการณ์แล้วก็ยังมีกลุ่มอื่น ๆ เช่น กรรมกร ชาวนา และนักศึกษา ปัญญาชนเป็นแนวร่วมของกลุ่มพลังนอกระบบราชการ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มดังกล่าวนี้ก็ไม่มีศักยภาพในการท้าทายกลุ่มพลังระบบราชการสูงเท่ากับกลุ่มนักธุรกิจ

พลังระบบราชการซึ่งมีสถาบันทหารเป็นแกนนำตระหนักถึงอันตรายจากการท้าทายนี้ และพยายามปรับตัวกับการท้าทายดังกล่าว โดยการปรับเปลี่ยนแนวความคิดและบทบาททางการเมืองของตนเสียใหม่ เพื่อสร้างเหตุผลให้กับความชอบธรรมในการดำรงอยู่ในทางการเมืองต่อไป และทหารสามารถสังเคราะห์คำอธิบายที่เป็นระบบออกมาได้ในนามของนโยบาย 66/2523 อันมีชื่อเสียง

การปรับตัวของทหาร-พลังระบบราชการได้กระทำโดยเน้นหนักไปใน 2 มิติคือ การขยายบทบาทของสถา-

บันออกไปในมิติด้านความมั่นคงและการพัฒนา และพยายามผนวกมิติทั้งสองให้เชื่อมโยงกันเข้าอย่างเป็นระบบ

ผลของการศึกษาพบว่า ด้วยการปรับแนวความคิดดังกล่าว ทำให้ทหาร-พลังระบบราชการสามารถขยายบทบาทของตนออกไปได้อย่างกว้างขวาง และยังคงรักษาดุลอำนาจของตนเอาไว้ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเรื่องการพัฒนาเพื่อความมั่นคงที่มีทหารเป็นแกนนำนี้ในหลายกรณีก็กลายเป็นความซ้ำซ้อนอันนำไปสู่ความขัดแย้งกันเองภายในพลังระบบราชการ แต่อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่าการปรับบทบาทของทหาร-พลังระบบราชการนี้ก็จะได้รับการยอมรับมากกว่าการปฏิเสธ และคงจะขยายบทบาทความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัชรี สิโรรส*

การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำคัญที่เกี่ยวข้อง

พันธ์ศักดิ์ ศาสนอนันต์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

ตำรวจเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่ง ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคม เสมือนเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมให้อยู่ในระเบียบ ภาระหน้าที่ของตำรวจที่มีต่อสังคมเป็นภาระที่หนักซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถในการฝึกฝนทั้งความรู้ในทางทฤษฎี และทางปฏิบัติอันถือได้ว่าเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ จะเห็นได้ว่าการเห็นตำรวจเป็นการใช้วิชาชีพอย่างหนึ่ง (Professional) ที่สำคัญยิ่ง ฉะนั้นตำรวจจึงเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงและได้รับการยอมรับในสังคม

การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกเริ่มนั้นตำรวจสัมพันธ์ใกล้ชิดมีหน้าที่รับใช้ อารักขาและสนองพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์โดยตรง ยุคต่อมาทหารได้เข้าควบคุมตำรวจ ตัวอย่างเช่น ในยุคพลตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพล ประภาส จารุเสถียร ซึ่งมีผลเสียทำให้กรมตำรวจถูกแทรกแซงจากการเมืองมาโดยตลอด ในแง่ดีวิเคราะห์ได้ว่าทหารเข้าแทรกแซงกรมตำรวจก็คือช่วยเสริมสร้างกรมตำรวจให้แข็งแกร่งขึ้น

ในยุคปัจจุบันการเมืองก็ยังเข้าแทรกแซงการบริหารงานภายในกรมตำรวจเหมือนเดิม โดยนักการเมืองได้พยายามเข้ามามีบทบาท อำนาจอิทธิพลในการแต่งตั้ง โยกย้ายบุคลากรในกรมตำรวจ และพยายามชี้นำการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของกรมตำรวจบางส่วน และในขณะเดียวกันนั้นข้าราชการตำรวจได้พยายามเข้าสู่วงการเมืองมากขึ้น โดยได้เข้าสู่อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร โดยการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้รับการแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิก การได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือตำแหน่งในการบริหารงานระดับรัฐบาล เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับชาติซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อกรมตำรวจโดยทางอ้อม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

แรงจูงใจในการเป็นนักการเมือง : ศึกษากรณีนักการเมืองของจังหวัดเชียงราย

บำเพ็ญ บินไทยสงค์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

การวิจัยเรื่องนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงแรงจูงใจในการเป็นนักการเมืองโดยเฉพาะในกรณีของจังหวัดเชียงราย โดยมุ่งที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้าเป็นนักการเมือง 3 ระดับคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ) และสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือนักการเมืองของจังหวัดเชียงราย ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น จำนวน 54 คน คือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี 2526 จำนวน 6 คน ส่วนสมาชิกจังหวัดจำนวน 30 คน และสมาชิกสภาเทศบาลจำนวน 18 คนนั้น ได้รับเลือกตั้งเมื่อปี 2528 การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยออกแบบสัมภาษณ์นักการเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยซึ่งเป็นมูลเหตุของแรงจูงใจที่มีส่วนผลักดันให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือเข้าสู่วงการเมืองในระดับนักการเมืองคือ (1) ความสำนึกในความสำคัญทางการเมือง (2) ความไว้วางใจทางการเมือง (3) การสนองตอบความต้องการทางจิตได้สำนึก (4) การแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ (5) การรักษาผลประโยชน์ส่วนตัว และ (6) การรักษาความเป็นธรรมในสังคม

การวิจัยยังพบอีกว่า สถานภาพทางการศึกษาทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดทั้งอาชีพซึ่งเป็นทรัพยากรของ

แต่ละบุคคลมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับนักการเมือง

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้พบว่า เมื่อนำปัจจัยด้านแรงจูงใจและทรัพยากรมาพิจารณาร่วมกันแล้วสามารถแบ่งประเภทนักการเมืองของจังหวัดเชียงรายออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. นักการเมืองที่มีทรัพยากรมาก และมีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับสูง หรือเรียกว่านักการเมืองอาชีพ

2. นักการเมืองที่มีทรัพยากรมาก แต่มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับต่ำ หรือเรียกว่านักการเมืองนายทุน

3. นักการเมืองที่มีทรัพยากรน้อย แต่มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับสูง หรือเรียกว่านักการเมืองสมัครเล่น

4. นักการเมืองที่มีทรัพยากรน้อย และมีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับต่ำ หรือเรียกว่านักเสี่ยงโชคการเมือง

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจและทรัพยากรมีความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับนักการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ประชาธิปไตย/กลุ่มพลังทางการเมือง/กลุ่มผลประโยชน์

ตำรวจกับการเมืองไทย

สิริวุฒิ หงษ์พานิช

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานที่รัฐได้จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และความปลอดภัยสงบสุขของประชาชน ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ในการรักษากฎหมาย ฉะนั้นอำนาจหน้าที่ตำรวจได้รับนี้จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน และประชาชนย่อมได้รับผลจากการกระทำของตำรวจอย่างทันทีในเรื่องของความยุติธรรมและเสรีภาพของบุคคล ด้วยเหตุนี้ ตำรวจจึงจำเป็นต้องเป็นองค์กรหลักของรัฐในการรักษาความยุติธรรม โดยจะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มใดทั้งสิ้น

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตำรวจได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่าตำรวจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเมืองไทยแทนที่จะเป็นตำรวจอาชีพ (Police as a profession) โดยผู้เขียนได้ตั้งข้อสมมุติฐานไว้สองประการคือ ประการแรก ตำรวจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง ประการที่สอง ตำรวจสร้างอิทธิพลทางการเมืองเอง

จากผลการวิจัยปรากฏว่าตำรวจกับการเมืองไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์กันดังต่อไปนี้คือ

ประการแรก ตำรวจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองในลักษณะตำรวจตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองในการพิทักษ์รักษาและแสวงหาอำนาจทางการเมือง นอกจากนี้นักการเมืองได้แทรกแซงการบริหารงานบุคคลภายในกรมตำรวจ และนักการเมืองได้ควบคุมกิจการตำรวจ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากตำรวจเป็นหน่วยงานที่มีขอบเขตอำนาจหน้าที่และกำลังคนอาวุธ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วราชอาณาจักรที่นักการเมืองต้องการใช้ในการแสวงหาและพิทักษ์รักษาอำนาจ ประกอบกับโครงสร้างและการบริหารงานของกรมตำรวจเอื้ออำนวยต่อการการครอบงำทางการเมือง และเนื่องจากทหารมีบทบาทสำคัญทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง ตำรวจสร้างอิทธิพลทางการเมืองในลักษณะการสร้างอิทธิพลทางการเมืองโดยตรงหรือการดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง อีกประการหนึ่งได้แก่การสร้างอิทธิพลทางการเมืองโดยทางอ้อม กล่าวคือนายตำรวจบางคนได้มีอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริงอยู่เบื้องหลัง และนายตำรวจบางคนมีบทบาทในกระบวนการเมือง การวิเคราะห์สาเหตุการสร้างอิทธิพลทางการเมืองของตำรวจ ปรากฏว่าเนื่องมาจากการที่ข้าราชการทหารและพลเรือนเป็นกลุ่มอิทธิพลกลุ่มเดียวที่มีอำนาจและบทบาททางการเมืองไทยตลอดมา ตำรวจในฐานะที่เป็นข้าราชการพลเรือนจึงต้องมีบทบาททางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับรัฐบาลทุกยุคสมัยต้องการตำรวจเป็นฝ่ายสนับสนุนในการบริหารราชการแผ่นดินและรักษาความมั่นคง เนื่องจากนักการเมืองได้แต่งตั้งบุคคลที่ตนเองไว้วางใจดำรงตำแหน่งสำคัญในกรมตำรวจและตำรวจมีอำนาจหน้าที่กำลังพล กำลังอาวุธในการปฏิบัติภารกิจทั่วประเทศ จึงได้ส่งผลให้ตำรวจเป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่สำคัญ

กลุ่มหนึ่ง
อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์-ไกรเลิศ*

การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองของไทย

มิศรา สตะเวทิน
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

ผลสำคัญประการหนึ่งจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 คือ การก่อตัวของกลุ่มและสมาคมทางการเมืองต่าง ๆ กัน กลุ่มซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องต่อ และมีผลบีบบังคับรัฐบาล กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเหล่านี้ได้รับความสนใจทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนโดยทั่วไป กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏขึ้นในหลายส่วนของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร ผลประโยชน์และความคิดที่ขัดแย้งกัน ทำให้รัฐบาลต้องคอยประนีประนอมความแตกต่างกันอยู่ไม่ขาดระยะ

พฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองของไทยอยู่ไม่น้อย ลักษณะการรวมกลุ่มกระบวนการตัดสินใจของกลุ่มเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าศึกษาอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นไปไม่ได้ที่จะศึกษากลุ่มต่าง ๆ ทั้งหมดหรือเพียงส่วนใหญ่ จึงได้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มที่มีบทบาทเพียง 2 กลุ่ม คือ คุรุสภา หรือการรวมกลุ่มของครู และสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะองค์การหนึ่งเป็นตัวอย่างของกลุ่มที่รวมตัวกันโดยการมีอาชีพร่วมกันเป็นพื้นฐาน และอีกองค์การหนึ่งเป็นตัวอย่างของกลุ่มที่รวมกันด้วยอุดมการณ์ได้เป็นอย่างดี

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มของนักรัฐศาสตร์ที่สำคัญบางท่านเพื่อเป็นพื้นฐานทางทฤษฎี ข้อมูลที่ใช้รวบรวมมาจากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ การสังเกตการณ์พฤติกรรมของกลุ่มในฐานะผู้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์สมาชิกของทั้งสองกลุ่ม จากการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอิทธิพลในสังคมไทยกับในสังคมตะวันตก แม้จะมีการลอกแบบมาจากกลุ่มในประเทศตะวันตก แต่กลุ่มอิทธิพลในประเทศไทยก็ยังมีบทบาทที่แตกต่างออกไป และยังพบอีกด้วยว่าลักษณะเฉพาะของสังคมไทย เช่น ความสำคัญของความสัมพันธ์แบบส่วนตัว การขาดความมีระเบียบในพฤติกรรมในสังคม ลักษณะความเป็นผู้นำของบุคคล และการขาดความสำนึกทางการเมืองอย่างเพียงพอของประชาชน ต่างเป็นสาเหตุสำคัญทั้งสิ้น

สมมุติฐานของการศึกษาครั้งนี้คือ กลุ่มอิทธิพลในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะก่อตัวขึ้นมาโดยมีลักษณะแบบจารีตประเพณีกับแบบสมัยใหม่ในเวลาเดียวกัน และบทบาทของกลุ่มเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติของรัฐบาลและประชาชนเป็นอย่างมาก

ในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจำเป็นต้องพยายามสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในหมู่ประชาชน ทั้งระดับผู้นำและระดับสามัญชน การศึกษานี้ได้ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลอาจมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนบทบาทของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองของประเทศ เพื่อให้กลุ่มอิทธิพลเหล่านี้เป็นกลไกพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์-ไกรเลิศ*

บทบาทสถานภาพขององค์กรสิทธิมนุษยชนในการเมืองไทย : ศึกษากรณีสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ชไมพรรณ สุวัตถี
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยเรื่อง "บทบาทสถานภาพขององค์กรสิทธิมนุษยชนในการเมืองไทย : ศึกษากรณีสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน" ในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแนวคิดและงานด้านสิทธิมนุษยชนที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยเลือกศึกษากรณีของสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ซึ่งมีความเป็นตัวแทนขององค์กรสิทธิมนุษยชนไทย และมีบทบาททางการเมืองเห็นได้เด่นชัดที่สุด

วิธีดำเนินการศึกษาครั้งนี้มีทั้งการวิจัยเอกสาร การออกแบบสำรวจ ทัศนะ ความคิดเห็น และการสัมภาษณ์ข้อมูลความคิดเห็นในรายละเอียด เนื้อหาหลักของการศึกษาคือประวัติและกิจกรรมของ สสส. ประกอบกับปรัชญาแนวคิดของสิทธิมนุษยชนทำให้เห็นว่า สสส. มีฐานะเป็นกลุ่มผลักดันกลุ่มหนึ่งในการเมืองไทยที่เคลื่อนไหวมีบทบาท

อยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน

ในการศึกษาพบว่า สสส. เป็นกลุ่มพลังประชาธิปไตยที่เกิดจากการรวมตัวของชนชั้นกลางผู้รักความเป็นธรรมในยุคหลัง 14 ตุลาคม 2516 มุ่งเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรวม ดำเนินแนวทางสันติวิธี และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดทางการเมือง สสส. มีภาพพจน์ในสายตาของคนจำนวนมากว่าเป็นกลุ่มเสรีนิยมค่อนไปทางก้าวหน้า กิจกรรมของ สสส. มีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ บทบาทของ สสส. มีทั้งการบริการช่วยเหลือและการเป็นกลุ่มผลักดัน

จากการสำรวจพบว่าปรัชญาและหลักการดำเนินงานของ สสส. มีความสอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับสูง แต่ผลสำเร็จของกิจกรรมสำคัญ ๆ ของ สสส. มีเพียงระดับปานกลางเท่านั้น ทำให้สถานภาพของ สสส. เป็นที่ยอมรับในระดับปานกลาง

ข้อจำกัดที่ทำให้บทบาทของ สสส. ไม่บรรลุผลสำเร็จในระดับสูงตามปรัชญาการดำเนินงานขององค์กร มีสาเหตุหลายประการ เช่น

1. สภาพแวดล้อมทางการเมืองในระยะที่เป็นประชาธิปไตยเพียงครึ่งใบ กลุ่มพลังต่าง ๆ จึงยังไม่มีอิสระหรือไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร อิทธิพลอำนาจมืดที่สูญเสียประโยชน์ยังข่มขู่คุกคามการปฏิบัติงานของ สสส. อยู่มาก

2. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่พัฒนาแบบพึ่งพา ทำให้ประเทศอยู่ในฐานะเสียเปรียบในระบบโลก ทำให้กลุ่มทุนต้องหันมาขูดรีดแรงงาน ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐบาลอยู่ในภาวะที่มุ่งพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมใหม่ (หรือเกษตรอุตสาหกรรม) จึงจำเป็นต้องยอมให้กลุ่มทุนกดขี่แรงงานต่อไป การเคลื่อนไหวของ สสส. เพื่อคัดค้านการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจของประชาชนจึงถูกขัดขวางและไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

3. ข้อจำกัดภายในองค์กรเอง เช่น ลักษณะธรรมชาติขององค์กรเอกชนที่เป็นกลุ่มกึ่งอำนาจ - กึ่งไร้อำนาจ (Semi-Authoritative Group) ทรัพยากรอันจำกัด ปัญหาบุคลากร ประสิทธิภาพและยุทธวิธีการดำเนินงานบางอย่าง เป็นต้น

ข้อจำกัดดังกล่าวเป็นอุปสรรคขององค์กรสิทธิมนุษยชนและวงการพัฒนาเอกชนโดยทั่วไปด้วย แต่ในเงื่อนไขที่การเมืองปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สสส. รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ สามารถใช้ทรัพยากรและเงื่อนไขที่เป็นคุณที่ตนมีอยู่ เช่น ความกระตือรือร้นของผู้ปฏิบัติงานวัยหนุ่มสาว ความจริงใจและความเสียสละของกรรมการบริหาร ซึ่งมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในสังคม ความเป็นอิสระและยืดหยุ่นได้ขององค์กรที่มิใช่ราชการ ความเห็นอกเห็นใจจากสมาชิกส่วนต่าง ๆ ตลอดจนฐานการยอมรับในกลุ่มเป้าหมายขององค์กรเอง ฯลฯ เหล่านี้มาดำเนินงานเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยทางการเมืองให้มั่นคงและสร้างสรรค์ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจให้เกิดมากขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าโดยลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนในสังคมให้น้อยที่สุด พร้อมกันนั้นก็อาจดำเนินงานหนุนช่วยสิทธิมนุษยชนในประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้นด้วย

ข้อค้นพบเพิ่มเติมในทางวิชาการคือ

- รัฐและกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (รัฐประชาธิปไตยทำให้กลุ่มมีบทบาทสถานภาพสูงขึ้น กลุ่มที่ดำเนินงานมีประสิทธิภาพสามารถผลักดันให้รัฐเป็นประชาธิปไตยได้มากขึ้น)

- ทุนนิยมพึ่งพาของโลกที่สามอาจลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ใช้แรงงานได้โดยให้กลุ่มไปผลักดันรัฐให้รัฐบางประเทศโลกที่สามร่วมกันดำเนินนโยบายที่เป็นตัวของตัวเองในระบบโลก เพื่อว่าประชาธิปไตย การพัฒนาที่เป็นธรรมและสิทธิมนุษยชนจะดำรงอยู่ได้ในสังคมของประเทศโลกที่สาม

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย

อภิชัย สรสิริ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2518

กลุ่มผลประโยชน์ของลูกจ้างกรรมกรในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นโดยสาเหตุสืบเนื่องมาจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 ซึ่งให้สิทธิแก่ลูกจ้างกรรมกรในการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่กรรมกรถูกจำกัดสิทธิด้านนี้ไปเป็นเวลา 15 ปี นับแต่สมัยปฏิวัติของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2501 ในระยะเวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 บทบาทกลุ่มผลประโยชน์ของกรรมกรค่อนข้างอยู่ในวงจำกัด กล่าวคือทางด้านกฎหมายลูกจ้างไม่อาจรวมตัวกันเป็นสหพันธ์ในระดับชาติได้ และต้องอยู่ภายใต้กรอบควบคุมอย่างเข้มงวดและรัดกุมมากทางด้านการปฏิบัติ ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิก เพราะไม่เข้าใจในหลักการระบบสหภาพแรงงาน กลัวเสีย

เงินและกลัวถูกนายจ้างไล่ออกจากงาน จากการที่ลูกจ้างกรรมกรส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีนัดหยุดงานก่อนยื่นข้อเรียกร้องต่อนายจ้างอย่างแพร่หลาย แสดงให้เห็นว่ายังมีลูกจ้างเป็นจำนวนมากที่ไม่สนใจในเรื่องสมาคมลูกจ้าง แต่นิยมจัดการปัญหาแรงงานต่าง ๆ กันเอง ในรูปของกลุ่มอิสระที่รวมตัวกันชั่วคราว กลุ่มสมาคมลูกจ้างพยายามมีบทบาทในการจัดการศึกษาอบรมวิชาแรงงานสัมพันธ์แก่ผู้นำตัวแทนกรรมกรและด้านการเป็นตัวแทนลูกจ้างในการเจรจาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทกับนายจ้าง ซึ่งก็ยังไม่ค่อยมีอิทธิพลในฐานะกลุ่มผลประโยชน์นัก หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 การรวมกลุ่มในรูปต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ในหมู่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน กรรมกรส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีนัดหยุดงานก่อนยื่นข้อเรียกร้องอยู่เช่นเดิม และมีมากมายเป็นประวัติการณ์ โดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจจัดการแก้ไขอะไรได้ กลุ่มกรรมกรเริ่มรวมพลังกับกลุ่มอิทธิพลอื่น ๆ เช่นกลุ่มนิสิตนักศึกษา และเริ่มแสดงบทบาททางการเมือง การรวมกลุ่มกรรมกรทอผ้าที่สนามหลวง ระหว่างวันที่ 8-14 มิถุนายน 2517 นับเป็นก้าวแรกที่กรรมกรใช้วิธีการรวมพลังในรูปของกลุ่มมวลชนบีบบังคับรัฐบาลให้ยินยอมตามข้อเรียกร้องเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและข้อเรียกร้องอื่น ๆ ได้สำเร็จ บทบาททางการเมืองในระยะต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยกลุ่มกรรมกรได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับกลุ่มอิทธิพลอื่น ๆ ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของกรรมกรโดยตรง เป็นต้นว่าการต่อต้านการลงทุนจากต่างประเทศ การต่อต้านจักรวรรดินิยม การสนับสนุนข้อเรียกร้องของชาวนาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินทำกิน ฯลฯ แม้ว่าในระยะหลัง ๆ กรรมกรจะมีการแสดงออกในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมหลายเรื่อง แต่พอวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มกรรมกรไทยยังไม่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งเพียงพอในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับมวลกรรมกร ลูกจ้างคนงาน เพราะยังมีจุดอ่อนในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่จะเป็นตัวสนับสนุนความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็ง กล่าวคือการขาดพัฒนาการของกลุ่มที่ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 15 ปี ทำให้กรรมกรรุ่นใหม่ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบสหภาพแรงงาน ขาดประสบการณ์ในการรวมกลุ่ม ต้องเริ่มต้นกันใหม่ จึงมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่อยู่มาก ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่กรรมกรยังมีไม่เพียงพอ มีเค้าแห่งความแตกแยกในระหว่างผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะยังผลให้เกิดการแยกสลายพลังกรรมกร การขาดความรู้ความเข้าใจในระบบสหภาพแรงงาน ทำให้ขาดความสนใจในการรวมกลุ่ม นิยมแก้ปัญหาโดยการรวมตัวชั่วคราวไม่ถาวรต่อเนื่องตามรูปแบบกลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนความสนับสนุนจากมหาชนที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสงสัยในบทบาทของกลุ่มกรรมกร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้ความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ไม่เข้มแข็งและมีอิทธิพลเท่าที่ควร ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไข เป็นต้นว่าให้มีการสอนวิชาเกี่ยวกับแรงงานในระดับต่าง ๆ ทั้งมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้คนทั่วไปได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับแรงงาน อันจะช่วยให้เห็นความสำคัญของระบบสหภาพแรงงาน ว่าเป็นประโยชน์ทั้งนายจ้างและลูกจ้าง บรรดาลูกจ้างจะได้สนใจการเข้าเป็นสมาชิกเพื่อเพิ่มพลังให้กับองค์การของลูกจ้าง การส่งเสริมให้การศึกษาแก่ผู้นำคนงานได้รู้ถึงบทบาทของตนที่ควรกระทำให้มากยิ่งขึ้น จะได้นำกลุ่มไปในทิศทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนงานส่วนรวมไม่เกิดความวุ่นวายขึ้นดังที่เคยเป็นมาและมีแนวโน้มว่าจะเป็นกรรมกรจะต้องพยายามรวมพลังกันไว้ไม่ให้เกิดแตกแยกกันเอง ซึ่งจะทำให้ความเข้มแข็งลดน้อยลงและควรรู้เป้าหมายการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในทางที่จะให้ประโยชน์แก่กรรมกรโดยตรง เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากปวงชนเมื่อมีการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างถูกต้อง เชื่อว่าจะช่วยสร้างพลังกรรมกรให้มีความหมายของการเป็นกลุ่มผลประโยชน์เพื่อกรรมกรทั้งมวลยิ่งขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

แรงงานกับปัญหาการนัดหยุดงานในประเทศไทย

ชาญชัย รามโกมุท

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ปัจจุบันการพิพาทแรงงานเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่รัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง มูลเหตุและปัญหาที่สำคัญเกิดขึ้นจากแรงกดดัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่กรรมกรได้รับการบีบคั้นในเรื่องค่าจ้างมาเป็นเวลานับสิบปี เมื่อมาประสบกับภาวะค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้นอย่างผิดปกติในปี 2516-2517 กรรมกรจึงไม่สามารถอดทนต่อไปได้และได้รวมตัวกันลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องค่าแรงงานเพิ่มขึ้น จากการศึกษาที่ค้นพบ นอกจากปัญหาค่าแรงงานแล้ว ความไม่พอใจการบริหารงานของนายจ้างกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน เป็นมูลเหตุที่สำคัญยิ่งเช่นเดียวกัน เพราะมีผลทำให้เกิดความแตกแยก เกิดช่องว่างระหว่างกรรมกรกับนายทุน ก่อให้เกิดกรณีพิพาทแรงงาน

และการนัดหยุดงานเพิ่มมากขึ้น

มูลเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นับตั้งแต่คณะปฏิวัติของจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2515 เป็นการเปิดโอกาสให้กรรมกรได้รับการคุ้มครองและมีสิทธิต่อรองกับนายจ้างเพิ่มขึ้น ประกอบกับการปฏิวัติโดยประชาชน ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างวันที่ 14-16 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีผลทำให้รัฐบาลทหารต้องหมดอำนาจลงเป็นรัฐบาลพลเรือนที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ กรรมกรซึ่งกำลังตื่นตัวในสิทธิเสรีภาพ ทั้งในฐานะประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์จึงมีโอกาสรวมตัวกันลุกขึ้นต่อสู้อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ถูกตัดสิทธิในเรื่องนี้มาเป็นเวลากว่าสิบปี ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานอย่างเคร่งครัด เป็นผลให้เกิดการนัดหยุดงานขึ้นทั่วไปในช่วงระหว่างปี 2516-2518 ปรากฏว่ามีการนัดหยุดเกิดขึ้นถึง 1,099 ครั้งในช่วงเวลาเพียง 3 ปี ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สร้างความปั่นป่วนวุ่นวายให้แก่ธุรกิจอุตสาหกรรมและรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง

รัฐบาลชุดของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้พยายามที่จะแก้ไขปัญหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการประกาศขึ้นค่าแรงงานขั้นต่ำถึง 3 ครั้ง ในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และได้มีการแก้ไขกฎหมายแรงงานทั้งในด้านการคุ้มครองแรงงานและการแรงงานสัมพันธ์ให้เหมาะสมเป็นไปตามหลักการยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กรรมกรได้รับการคุ้มครองจริง ๆ วิธีการแก้ปัญหาที่น่าจะกระทำโดยรีบด่วนอีกวิธีหนึ่งก็คือ การให้การศึกษาแก่กรรมกรโดยเฉพาะผู้นำกลุ่ม ตลอดจนการสนับสนุนให้กรรมกรได้มีการรวมกลุ่มในทุกระดับ โดยประกอบขึ้นจากสมาชิกที่มาจากกรรมกรอย่างแท้จริง จะช่วยให้กรรมกรได้มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น รู้จักรับผิดชอบตนเอง และสามารถที่จะใช้กลุ่มของตนเป็นพลังในการต่อรองเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

บทบาทของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ในการระงับข้อพิพาทแรงงานของไทย

เพียงใจ ธรรมสุจริต

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ของไทยในปัจจุบันตั้งขึ้นภายใต้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 นับได้ว่าเป็นองค์กรฝ่ายบริหารซึ่งทำหน้าที่ในการชี้ขาดข้อพิพาทแรงงานแบบบังคับ กิจการที่เข้าสู่การชี้ขาดคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นกิจการที่อยู่ในระดับสำคัญของประเทศ หากขาดเสียซึ่งองค์กรกึ่งตุลาการ คือคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์นี้แล้ว ปัญหาข้อพิพาทแรงงานคงจะยืดเยื้อ ลุกลามกลายเป็นปัญหานัดหยุดงาน หรือปิดงาน ซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อภาวะเศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อย รวมทั้งความมั่นคงของประเทศชาติ นอกจากนี้คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ยังมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องเกี่ยวกับการกระทำอันไม่เป็นธรรมระหว่างนายจ้างและลูกจ้างอีกด้วย

ประเทศไทยได้เคยนำกลไกในการระงับข้อพิพาทแรงงานในรูปแบบของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์มาใช้เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2499 ภายใต้พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499 ซึ่งได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้นด้วย แต่ปรากฏว่าตัวแทนคอมมิวนิสต์ได้ใช้สหภาพแรงงานเป็นเครื่องมือก่อความวุ่นวายขึ้นภายใน ประเทศ คณะปฏิวัติซึ่งยึดอำนาจโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 2501 จึงได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499 เสียแล้วนำประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 มาใช้แทน เป็นผลให้คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ และสหภาพแรงงานต้องล้มเลิกไปด้วย จนกระทั่งปี 2515 รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร จึงได้ออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ขึ้น และได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง เหตุการณ์หลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ปรากฏว่าบรรยากาศทางการเมืองได้เปิดโอกาสและให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ใช้แรงงานเป็นอย่างมาก การเรียกร้องจึงได้เกิดขึ้นอย่างมากมายเป็นประวัติการณ์

การศึกษานี้พยายามวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา คือระหว่างปี 2515-2519 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ และเป็นระยะที่ข้อพิพาทแรงงานเกิดขึ้นมาก โดยมุ่งศึกษาทัศนคติจากทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อคิดเห็น

ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงาน *ของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น*

วิธีการศึกษา ประกอบด้วยการค้นคว้าจากเอกสารเพื่อประกอบการศึกษา (Documentary Research) หลายประการ อาทิ กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องแรงงาน เอกสารความเป็นมาของกรมแรงงาน และคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ แนวความคิดในเรื่องการแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ รวมทั้งการระงับข้อพิพาทจากของไทยและต่างประเทศประกอบ รวมทั้งได้สัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆเช่น กรรมการแรงงานสัมพันธ์ นายจ้าง ลูกจ้าง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง อีกทั้งได้จัดส่งแบบสอบถามไปยังนายจ้างและลูกจ้างผู้เกี่ยวข้องเป็น จำนวน 208 ราย เพื่อให้ได้ทราบถึงทัศนคติจากนายจ้างและลูกจ้างดังกล่าว

ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่า

1. นายจ้างและลูกจ้างผู้เกี่ยวข้องมีทัศนคติต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ โดยให้ความเห็นว่า ข้อพิพาทแรงงานที่เข้าสู่คณะกรรมการฯ นั้น คณะกรรมการได้มีส่วนช่วยระงับได้มากพอควร

2. นายจ้างและลูกจ้างให้ความเห็นว่า คณะกรรมการฯได้พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทไปด้วยความละเอียดรอบคอบ และให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีมากพอสมควร

ฉะนั้น จึงควรจะได้ปรับปรุงการดำเนินงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์บางส่วนเพื่อจะได้สามารถให้บริการแก่ผู้มาติดต่อให้สะดวก รวดเร็ว และคล่องตัวยิ่งขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

การก่อตัวและบทบาททางการเมืองของสหภาพแรงงานในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงระหว่างปี 2515-2519

ทัศนัย สุวรรณศิลป์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของกรรมกรในประเทศไทยที่ได้รับสิทธิเสรีภาพในการก่อตัวเป็นสหภาพแรงงานจากการประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ในปี 2515 ได้มีความสำคัญต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่ง *เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เนื่องจากการลาออก* ของรัฐบาลทหารของจอมพล ถนอม กิตติขจร กล่าวคือ ในบรรดาสหภาพแรงงานประมาณ 185 แห่ง มีสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง ซึ่งได้จัดตั้งเป็นสหภาพแรงงานแห่งแรกนับตั้งแต่มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ออกใช้บังคับ หลังจากนั้นสหภาพแรงงานแห่งนี้ก็ได้มีการก่อตัวอย่างรวดเร็วและสามารถแสดงบทบาทในการเรียกร้องต่อนายจ้างและรัฐบาลหลายครั้ง โดยเฉพาะที่สำคัญไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง ในระหว่างปี 2515-2519 เหตุผลที่สหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงนำมากล่าวอ้างก็คือเพื่อยกระดับการครองชีพและคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิก ซึ่งมีจำนวนกว่า 5,000 คน โดยอาจกล่าวว่ามีการเรียกร้องที่ถูกต้องตามขั้นตอนที่กฎหมายแรงงานกำหนดเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนจึงนำมาศึกษาปัญหาในการก่อตัวและการแสดงบทบาททางการเมืองดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่าสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงเป็นสหภาพแรงงานที่มีการเรียกร้องและการดำเนินการทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดแห่งหนึ่ง

การศึกษานี้ได้กำหนดวิธีการวิจัยโดยรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น หนังสือ บันทึกการประชุมของทางสหภาพแรงงานและทางราชการ การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม จากการศึกษานี้พบว่าสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศตะวันตก เป็นกลุ่มผลประโยชน์ในแบบสมาคม คือ มีกำลังเข้มแข็ง มีคณะกรรมการการดำเนินงานอย่างถาวรและต่อเนื่อง มีจุดประสงค์แน่นอนชัดเจน มีการจัดระเบียบภายในองค์การ และสามารถมีบทบาทเรียกร้องต่อรองให้กลุ่มอื่นในสังคมทำตามความต้องการของกลุ่มตนได้ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผล 2 ประการคือ

1. ปัจจัยภายนอก คือการที่รัฐบาลยอมรับว่าสหภาพแรงงานเป็นองค์การของกรรมกรที่ถูกต้องตามกฎหมาย และการที่สภาพการณ์ทางการเมืองขณะนั้นให้สิทธิเสรีภาพในทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น ไม่ถูกจำกัดโดยกฎอัยการศึกและการที่สหภาพแรงงานไม่ถูกแทรกแซงโดยนายจ้างและรัฐบาล

2. ปัจจัยภายใน คือความเข้มแข็งของกลุ่มผู้นำในสหภาพแรงงาน ความสนับสนุนจากสมาชิก และความสามารถของสหภาพแรงงานในการสนองความต้องการของสมาชิก

การศึกษานี้ ผู้เขียนได้มีข้อเสนอแนะว่าในอนาคตของประเทศไทย การพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จะทำให้จำนวนกรรมกรเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ปัญหาการต่อสู้เพื่อเรียกร้องของกรรมกรจะมีมากขึ้นตามตัว การมีสหภาพแรงงานที่เข้มแข็งจึงอาจจะสามารถช่วยแสวงหาและคุ้มครองประโยชน์ของกรรมกร โดยอาศัยวิธีการเจรจาต่อรองร่วม ตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจจะทำให้กรรมกรพอใจและสามารถระงับข้อขัดแย้งกับนายจ้างได้และจะทำให้นายจ้างก็มีความพอใจที่สามารถต่อรองผลประโยชน์กับลูกจ้างตามวิธีการของกฎหมายอันเป็นหลักการประชาธิปไตยได้ ปัญหาการขัดแย้งในเรื่องแรงงานอาจลดน้อยลงไป เพราะสหภาพแรงงานจะเป็นสื่อประสาน (Link) ในการประสานประโยชน์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (Interest Assimilation) ได้เป็นอย่างดี ในประการตรงข้าม ถ้าหากขาดสหภาพแรงงานดังกล่าวแล้ว กรรมกรอาจเรียกร้องเกี่ยวกับค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการอื่น ๆ อย่างไม่เป็นระเบียบ และอาจก่อความวุ่นวายด้วยการนัดหยุดงานที่ผิดขั้นตอนของกฎหมาย หรืออาจก่อการรุนแรงโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาความวุ่นวายทางเศรษฐกิจและการเมือง และอาจถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการปฏิวัติรัฐประหารเพื่อนำรัฐบาลเผด็จการมาปกครองอีก

การก่อตัวและบทบาทของสภาองค์การลูกจ้างในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย

ธวัชชัย วงษ์มณฑล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงการก่อตัวและบทบาทของสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า สภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทยก่อตัวขึ้นและดำเนินการโดยความสมัครใจของผู้ใช้แรงงานเป็นองค์การของผู้ใช้แรงงาน มีการจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายแรงงาน

สำหรับบทบาทของสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทยนั้น ได้แสดงบทบาททั้งในการคุ้มครองและแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังได้แสดงบทบาทในความรับผิดชอบต่อปัญหาของสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทย มีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์เข้มแข็ง และคล้ายคลึงกับกลุ่มผลประโยชน์ระดับสูงของประเทศตะวันตก

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะว่ารัฐบาลควรที่จะส่งเสริมให้องค์การกรรมกรทุกระดับมีการพัฒนาจนสามารถเติบโตเข้มแข็งเป็นที่พึ่งอันแท้จริงของกรรมกร เป็นตัวแทนในการประสานประโยชน์ระหว่างกรรมกรกับนายจ้างได้ สภาพความวุ่นวายก็อาจจะลดน้อยลง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรฤกษ์*

กระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย

สุนทร ลีซีทวน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหรือวิเคราะห์ถึงธรรมชาติของการรวมกลุ่มของชาวไร่อ้อยเขตต่าง ๆ จนกระทั่งรวมตัวกันก่อตั้งเป็น "สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย" และการแยกตัวของชาวไร่อ้อย พลวัตการรวมตัว การคงอยู่ของกลุ่มชาวไร่อ้อย และการแยกตัวของชาวไร่อ้อยดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไข 3 มิติ คือ

1. เงื่อนไขทางระบบคิด คุณค่า และความเชื่อของคนไทย
2. เงื่อนไขทางอำนาจและผลประโยชน์
3. เงื่อนไขทางสภาวะแวดล้อมทางการเมือง

ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ว่าปัจจุบันทั้ง 3 มิติ ช่วยในการรวมกลุ่มและการแตกแยกกลุ่มชาวไร่อ้อยอย่างไร แต่การศึกษานี้จะไม่ครอบคลุมไปถึงประเด็นบทบาทของกลุ่มชาวไร่อ้อยที่มีต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ การศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่า กระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย (สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย) อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัว ความไว้วางใจและผลประโยชน์ที่แสดงออก กลุ่มตัวอย่างในการ

ศึกษาครั้งนี้คือ สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสมาคมกลุ่มชาวไร่อ้อยเขตต่าง ๆ 10 สมาคม มีกรรมการบริหารสหพันธ์ชาวไร่อ้อยจำนวน 51 คน

ผลของการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นของธรรมชาติการรวมกลุ่มของชาวไร่อ้อย การต่อสู้ภายในกลุ่มชาวไร่อ้อย การคงอยู่และการขัดแย้งหรือการแตกแยกของกลุ่มชาวไร่อ้อย กรณีสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทยพบว่า กระบวนการก่อเกิดของกลุ่มชาวไร่อ้อย (สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย) อยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไข 3 มิติดังกล่าว (ระบบคิด คุณค่า และความเชื่อของสังคมไทย, อำนาจและผลประโยชน์ และสถานการณ์ทางการเมือง) เป็นสำคัญ กล่าวคือ ปัจจัยทั้ง 3 มิติดังกล่าวมีบทบาทต่อการรวมกลุ่ม การต่อสู้ภายในกลุ่ม และการแตกแยกหรือขัดแย้งของกลุ่มชาวไร่อ้อย แต่ทั้งนี้อยู่ภายใต้โครงสร้างของสังคมชาวไร่อ้อย ซึ่งมีโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าปัจจัยทั้ง 3 มิติเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อกระบวนการก่อเกิดของสมาคมกลุ่มชาวไร่อ้อยเขตต่าง ๆ จนกระทั่งรวมตัวกันภายใต้ชื่อว่า "สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย" ระบบคุณค่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคมชาวไร่อ้อยซึ่งปรากฏอย่างแน่ชัดว่า กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทหรืออิทธิพลอย่างมากในการรวมกลุ่มของชาวไร่อ้อยคือหัวหน้าโควตาที่อยู่ในฐานะผู้นำชาวไร่อ้อย ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีลักษณะความเป็นเพื่อนอาชีพเดียวกัน ญาติพี่น้องและมีภูมิลำเนาเดียวกัน อันเป็นลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัว

นอกจากนี้กลุ่มบุคคลดังกล่าวยังมีบทบาทในการใช้อำนาจในการจัดสรร (ต่อสู้) ผลประโยชน์ของชาวไร่อ้อย จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่การจัดสรรดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการหรือผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยเป็นหลัก ส่วนผลประโยชน์ร่วมของชาวไร่อ้อยเป็นเพียงกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยนำมากล่าวอ้างเท่านั้น ชาวไร่อ้อยทั่ว ๆ ไปไม่มีบทบาทในการใช้อำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ของตนเองเท่าไรนัก บทบาทดังกล่าวตกอยู่กับกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยเกือบทั้งหมด

สำหรับการใช้อำนาจในการจัดสรร (ต่อสู้) ผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยภายในกลุ่มสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย จากผลการวิจัยพบว่าอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้มีนัยสำคัญต่อการจัดสรร (ต่อสู้) ผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อย สิ่งที่สำคัญยิ่งซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในงานวิจัยชิ้นนี้คือ ภายในกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยเองก็ไม่มีความเป็นเอกภาพเลย เป็นเพียงการประสานผลประโยชน์กันชั่วคราวเท่านั้นเอง พร้อมที่จะแยกตัวอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏอย่างชัดเจนในกรณีความขัดแย้งภายในสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทยเมื่อปี 2526 และ 2527 ผลที่สุดองค์กรชาวไร่อ้อยระดับประเทศก็มีถึง 3 กลุ่มคือ

1. สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย
2. สหสมาคมชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย
3. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย จำกัด

องค์กรชาวไร่อ้อยถึง 3 กลุ่ม ภายใต้การนำของกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยก็ได้พยายามที่จะช่วงชิงบทบาทในการใช้อำนาจในการจัดสรร (ต่อสู้) ผลประโยชน์ของชาวไร่อ้อย แต่ต่างฝ่ายก็ต่อสู้กันโดยยืนอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองเป็นหลัก การต่อสู้ของกลุ่มผู้นำชาวไร่อ้อยดังกล่าว พยายามที่จะใช้สถานการณ์เป็นเครื่องมือในการจัดสรรผลประโยชน์แก่กลุ่มตน สามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์มีนัยสำคัญต่อการรวมกลุ่ม การต่อสู้ การคงอยู่และการแตกแยกของกลุ่มชาวไร่อ้อย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำมายืนยันสมมุติฐานที่ว่า "กระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย (สหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย) อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและผลประโยชน์ที่แสดงออก" ซึ่งเป็นการทดสอบในกรอบทฤษฎีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มีต่อกระบวนการเกิดกลุ่มของคนไทยในระดับหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนก วงษ์ตระหง่าน*

การเมืองท้องถิ่น : ศึกษาบทบาทผู้นำชาวไร่อ้อยในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์

นันทนา นันวโรภาส

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การเมืองท้องถิ่น : ศึกษาบทบาทผู้นำชาวไร่อ้อยในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์" มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาการรวมกลุ่มของชาวไร่อ้อยว่ามีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่ง
2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชาวไร่อ้อยกับกลุ่มชาวไร่อ้อย
3. เพื่อศึกษาบทบาทของชาวไร่อ้อยในการสนับสนุนผู้นำกลุ่มให้มีบทบาททางการเมือง

4. เพื่อศึกษากลยุทธ์ของผู้นำชาวไร่อ้อยในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดในเรื่องกลุ่มผลประโยชน์ที่ประยุกต์จากแบบของตะวันตกให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตคนไทย ซึ่งการรวมกลุ่มในแบบของตะวันตกนั้นจะเน้นที่ผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ และมีรูปแบบของการเป็นสถาบันที่คงที่แน่นอน ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์ของไทยเป็นแบบอุปถัมภ์ที่มีผู้นำกลุ่มเป็นแกนในการรวบรวมสมาชิก การคงอยู่และเป็นไปของกลุ่มจะขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลัก โดยที่ผู้นำจะเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ให้แก่กลุ่ม

จากการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกรในเมืองไทยที่จัดว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์นั้น กลุ่มที่มีศักยภาพสูงที่สุดคือ กลุ่มชาวไร่อ้อย และเนื่องจากอ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดโดยอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอด การรวมกลุ่มของชาวไร่อ้อยนอกจากจะใช้เป็นพลังต่อรองในเรื่องของราคากับโรงงานน้ำตาลแล้ว จึงเป็นการรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายทางการเมืองด้วย นั่นคือความพยายามในการที่จะผลักดันให้ผู้นำกลุ่มชาวไร่อ้อยเข้าไปมีบทบาททางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

ผลของการศึกษาวิจัยนี้สามารถสรุปเป็นแนวโน้มของการพัฒนาการทางการเมืองของไทยได้ว่า กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในเชิงปริมาณทางการเมืองสูง หากมีการจัดตั้งให้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ได้อย่างมีเอกภาพ ผู้ที่อยู่ในฐานะผู้นำกลุ่มก็จะได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาททางการเมือง ทั้งนี้เพื่อสร้างพลังต่อรองและปกป้องผลประโยชน์ให้กับกลุ่มผลประโยชน์นั่นเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

ผู้นำศาสนาอิสลามกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตหนองจอก มีนบุรี บางกะปิ พระโขนง

ชวลิตชำรง โกฏิตระกูล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาครั้งนี้มีจุดประสงค์ในการศึกษาว่า ผู้นำศาสนาอิสลามเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนอิสลามอย่างไร โดยเฉพาะที่มีชุมชนอิสลามหนาแน่นใน 4 เขตของกรุงเทพมหานคร คือ เขตหนองจอก เขตมีนบุรี เขตบางกะปิ เขตพระโขนง โดยการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามและศึกษาภาคสนามด้วย วิธีการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ศึกษาจากเขตต่าง ๆ ผู้นำศาสนาอิสลามใน 4 เขตที่ศึกษานี้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำมีทั้ง อิหม่าม คอเติบ บิหลั่น และกรรมการมัสยิด มีข้อสำคัญที่สรุปได้ คือ

ผู้นำมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมานาน เป็นที่เคารพยกย่องของชุมชนอิสลามมาก มีอิทธิพลครอบงำในชุมชน เพราะตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลามเปรียบเสมือนเป็นตัวอย่างอันดีของคนในชุมชนให้ปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดี ดังนั้น การยอมรับในตัวผู้นำศาสนาอิสลามอยู่ในระดับสูง และลักษณะผู้นำศาสนาอิสลามที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการชุมชนมาก่อน จะเป็นแรงผลักดันให้เป็นที่เชื่อถือของคนในชุมชนนั้นมีมากขึ้นด้วย จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำศาสนาอิสลาม พบว่า การติดตามการหาเสียงเลือกตั้ง การสนับสนุนพรรคการเมือง การปรึกษากับผู้แทนในเขตของตน เป็นไปในระดับสูงและอย่างต่อเนื่องกัน ดังนั้น จึงสามารถสรุปยืนยันได้ว่า ผู้นำศาสนาอิสลามมีอิทธิพลอย่างสูงในการยอมรับของชุมชนอิสลามและการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงด้วยเช่นกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย

ตระกูล มีชัย

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

ในระยะสองทศวรรษแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจไทยที่สำคัญคือ นักธุรกิจกลุ่มหนึ่งได้เข้าควบคุมเศรษฐกิจในลักษณะของการผูกขาด การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 เป็นการทำลายโครงสร้างทางการเมืองเดิมและเกิดลักษณะใหม่ทางการเมืองขึ้นมา โดยกลุ่มธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น จากลักษณะดังกล่าว มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนและข้าราชการ ดังนี้

1. การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจเอกชนมีสองลักษณะคือ การลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางตรง และการสนับสนุนพรรคการเมืองด้านเงินทุน การเข้ามีบทบาททางการเมืองมีทั้งปัจเจกบุคคลและเข้ามาเป็นกลุ่มธุรกิจ แต่การเข้ามาเป็นกลุ่มธุรกิจนั้นไม่เกี่ยวกับสถาบันทางการค้าต่าง ๆ เนื่องจากกฎหมายสมาคมการค้าห้ามไม่ให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง

2. การจะสนับสนุนพรรคการเมืองใดของกลุ่มนักธุรกิจไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์หรือนโยบาย แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมากกว่า ปรากฏการณ์ของพรรคการเมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม 2516 คือความขัดแย้งระหว่างนักธุรกิจผู้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนกับนักการเมือง และความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาล

3. ปัจจุบันข้าราชการให้การยอมรับบทบาทของนักธุรกิจในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมากขึ้น มีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สำหรับกรณีกลุ่มธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองแล้วแสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนนั้นก่อให้เกิดความไม่พอใจกับกลุ่มข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือนที่ต้องการให้ผู้บริหารประเทศมีความซื่อสัตย์ สุจริตในการบริหารประเทศ

4. ความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้บทบาทของข้าราชการผู้ชำนาญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ด้วยการร่วมมือกับกลุ่มทหารในการพยายามเข้ามามีบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการผลักดันคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523 ให้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายของประเทศ

5. คำสั่งที่ 66/2523 ที่มีนโยบายขจัดการกดขี่ขูดรีด และความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ในสังคมจะเป็นกระบวนไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทหาร-ผู้ชำนาญการกับพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีกลุ่มนักธุรกิจสนับสนุนด้านการเงินทุน

6. การเข้ามามีบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ โดยการร่วมมือของกลุ่มทหาร ผู้ชำนาญการด้านแนวนโยบาย 66/2523 จะทำให้การเมืองไทยมีลักษณะของอำนาจนิยมของข้าราชการ (Bureaucratic Authoritarianism) มากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

นักธุรกิจกับการเมือง : การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประกาศศักดิ์ ธานินพงศ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดสาระสำคัญในการระดมความร่วมมือจากเอกชนเพื่อให้มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาประเทศ และเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล วิธีการเช่นนี้อาจทำให้การบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อันได้แก่ ประเภทของธุรกิจ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อายุ และระยะเวลาในการทำงาน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการส่งแบบสอบถามและสัมภาษณ์นักธุรกิจระดับบริหารจากหน่วยงานธุรกิจขนาดใหญ่จำนวน 210 คน ได้แบบสอบถามคืนมา 202 ชุด แต่ไม่สมบูรณ์ 4 ชุด คงใช้ได้เพียง 198 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.3 ธุรกิจที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมลักษณะงาน 7 ประเภทคือ การเงิน การบริการ อุตสาหกรรม การเกษตร นำเข้าและส่งออก สิ่งทอ ปิโตรเลียมและอุปโภคบริโภค การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ Cross Tabulation (X^2) และ Analysis of Variance

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ในปัจจุบันนี้บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจได้เพิ่มมากขึ้น โดยดูได้จากอัตราร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในปัจจุบันมีสูงมาก มีผู้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อย และส่วนมากต้องการเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอาไว้ นอกจากนั้นอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจได้เพิ่มมากขึ้นทุกที

การศึกษาวิจัยสามารถพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือ นักธุรกิจจากต่างประเภทกันจะมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันไป นักธุรกิจที่ระดับการศึกษาระดับรายได้แตกต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และพบว่าปัจจัยอายุและระยะเวลาในการทำงานของนักธุรกิจที่แตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ประการใด ส่วนนักธุรกิจที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีทัศนคติเกี่ยว

กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงกว่านักธุรกิจที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

โดยทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยเห็นด้วยกับการที่นักธุรกิจภาคเอกชนจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะบางประการ แต่การเข้าร่วมนั้นควรอยู่ภายในกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง มีการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมให้มากที่สุดไม่ใช่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากจนเกินไป จึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้าคณะผู้บริหารประเทศที่จะต้องคอยควบคุมให้มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อันคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศสูงสุด ในขณะเดียวกันก็ควรจะมีการรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ และข้อตกลงหรือการตัดสินใจของรัฐบาลควรจะมาจากการประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งกลุ่มนักธุรกิจด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ และรองศาสตราจารย์แน่งน้อย นะมาตร์*

ชนชั้นนำทางธุรกิจกับการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง

วิสุทธิ์ ธรรมวิริยะวงศ์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การวิจัยเรื่อง "ชนชั้นนำทางธุรกิจกับการเมืองไทย" มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาถึงบทบาททางการเมืองโดยตรงของกลุ่มชนชั้นนำทางธุรกิจอันเป็นกลุ่มชนชั้นนำที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยปัจจุบัน นอกเหนือจากกลุ่มชนชั้นนำทางทหารและกลุ่มข้าราชการพลเรือนชั้นนำ

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีแจงนับความถี่ แล้วเสนอข้อมูลในตารางประกอบการวิเคราะห์ พบว่า

1. พรรคการเมือง จากการศึกษาตำแหน่งทางการเมืองในระดับพรรคการเมืองของนักธุรกิจชั้นนำของไทยตามบัญชีรายชื่อคณะกรรมการอำนวยการพรรคการเมืองซึ่งจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ปรากฏว่า พรรคการเมืองสำคัญ ๆ ที่มีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลเสมอมา ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 นั้น มีนักธุรกิจชั้นนำเข้าร่วมในตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการอำนวยการพรรคที่สำคัญได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคสังคมชาตินิยม พรรคธรรมสังคม พรรคเกษตรสังคม และพรรคประชาธิปัตย์ โดยเฉพาะเข้ามาดำรงตำแหน่งในฐานะหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค หรือเลขาธิการพรรค

2. รัฐสภา

2.1 สภาผู้แทนราษฎร กลุ่มอาชีพธุรกิจในสภาผู้แทนราษฎรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดมานับแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 10 (15 ธันวาคม 2500) โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มข้าราชการซึ่งมีแนวโน้มลดต่ำลง เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจชั้นนำของไทย ผลปรากฏว่า นักธุรกิจชั้นนำได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในสภาฯ มาก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงในเดือนตุลาคม 2516 คือ เริ่มเห็นชัดในสภาฯ ชุดที่ 11 (25 กุมภาพันธ์ 2500) อย่างไรก็ตาม ได้ทวีจำนวนมากขึ้นในสภาฯ ชุดที่ 14, 15, 16, ซึ่งเป็นสภาผู้แทนราษฎรภายหลังปี 2516

อนึ่ง นักธุรกิจชั้นนำที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ล้วนแต่สังกัดพรรคการเมืองทั้งสิ้น

2.2 วุฒิสภาหรือสภาที่มาจากการแต่งตั้ง จำนวนนักธุรกิจชั้นนำในวุฒิสภาหรือสภาที่มาจากการแต่งตั้งมีน้อยมาก ไม่เด่นชัด ยกเว้นแต่เฉพาะสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดที่ 2 (แต่งตั้งเมื่อ 23 ธันวาคม 2516)

3. คณะรัฐมนตรี จำนวนนักธุรกิจชั้นนำในคณะรัฐมนตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดนับแต่ภายหลังปี พ.ศ. 2516 โดยเฉพาะในคณะรัฐมนตรีชุดที่ 37, 38, 39 และ 43 อันเป็นรัฐบาลผสมที่มาจากตัวแทนพรรคการเมืองสำคัญหลายพรรค มีนักธุรกิจชั้นนำเข้าร่วมร้อยละ 30.8, 30.6, 32.4 และ 34.2 ตามลำดับ

จำนวนนักธุรกิจชั้นนำที่ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีนั้น ส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้งและสังกัดพรรคทั้งสิ้น สามารถเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูงสุดถึงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งในกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับงานด้านธุรกิจ ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ ตามลำดับ

กล่าวสรุปได้ว่า เมื่อระบบการเมืองเปิด นักธุรกิจชั้นนำของไทยมีแนวโน้มเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับคณะรัฐมนตรีและสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ นักธุรกิจการเมืองชั้นนำรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

ผลการศึกษาครั้งนี้ สนับสนุนสมมุติฐานที่ว่าในระบบการเมืองแบบเปิดที่มีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ชนชั้นนำทางธุรกิจมีแนวโน้มเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงมากขึ้น

สถาบันธุรกิจไทยกับบทบาททางการเมือง : ศึกษากรณีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองของผู้นำสถาบันธุรกิจ

สุณี โรจน์ชีวิน

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2525

การศึกษาวิจัยเรื่อง "สถาบันธุรกิจไทยกับบทบาททางการเมือง : ศึกษากรณีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองของผู้นำสถาบันธุรกิจ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของสถาบันธุรกิจไทยในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ หอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมไทย และสมาคมธนาคารไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นและความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองของผู้นำสถาบันธุรกิจทั้งสามสถาบันดังกล่าว ในฐานะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลอย่างเข้มแข็งในระบบการเมืองไทยปัจจุบัน ดังนั้น ประชากรการวิจัยครั้งนี้จึงประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารชุดปัจจุบัน (พ.ศ. 2525) ของทั้งสามสถาบันจำนวน 26 ท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ANOVA และ Cross-tabulation การวิจัยปรากฏผลดังนี้คือ

1. ผู้นำสถาบันธุรกิจทั้งสามสถาบัน มีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองในระดับมีความเข้าใจมาก
2. ผู้นำสถาบันธุรกิจที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองไม่แตกต่างกัน
3. ผู้นำสถาบันธุรกิจที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองไม่แตกต่างกัน
4. ผู้นำสถาบันธุรกิจแต่ละสถาบันมีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองไม่แตกต่างกัน
5. ผู้นำสถาบันธุรกิจที่มีภูมิหลังทางอาชีพ ของบิดามารดาต่างกัน มีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองไม่แตกต่างกัน
6. ผู้นำสถาบันธุรกิจที่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองไม่แตกต่างกับผู้นำสถาบันธุรกิจที่ไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากผลของการวิจัยครั้งนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความแตกต่างทางภูมิหลังของผู้นำสถาบันธุรกิจ ซึ่งได้แก่ อายุ การศึกษา สถาบันที่สังกัด อาชีพบิดามารดา ตลอดจนประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่ได้มีอิทธิพลต่อความเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนเองแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเพราะผู้นำสถาบันธุรกิจเหล่านี้ *มองและเข้าใจการเมืองในแง่ของอำนาจ และการใช้อำนาจ* ทางการเมืองเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มร่วมกัน ลักษณะเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นแนวโน้มทางการเมืองของไทยในอนาคตว่า สถาบันธุรกิจเหล่านี้จะก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผยมากขึ้นตามวิถีทางประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

นักธุรกิจในการเมืองไทย : กรณีศึกษามูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

นคร เสรีรักษ์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาเรื่อง "นักธุรกิจในการเมืองไทย : กรณีศึกษามูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง" นี้ เป็นการวิจัยภาคสนาม ซึ่งดำเนินการวิจัยในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2527 มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับทัศนคติเรื่องมูลเหตุจูงใจให้นักธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักธุรกิจด้านอื่นอีก 2 ประการคือ ความพึงพอใจในการประกอบอาชีพธุรกิจ และความเข้าใจในบทบาททางการเมือง โดยศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต (X) ของนักธุรกิจที่เป็นประชากรในการศึกษา 2 กลุ่ม คือกลุ่มนักธุรกิจที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และกลุ่มนักธุรกิจทั่วไปที่ไม่ได้เป็น ส.ส. และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอายุและการศึกษา กับตัวแปรทัศนคติของนักธุรกิจทั้งสองกลุ่มเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า นักธุรกิจที่เป็น ส.ส. มีคะแนนเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิตของมูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำกว่านักธุรกิจที่ไม่ได้เป็น ส.ส. แต่ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติอยู่ในระดับเดียวกันคือไม่ยอมรับว่ามีมูลเหตุจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องมาจากความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อที่จะให้ได้มาและรักษาผลประโยชน์ของตัวเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดกลาง ดังนั้น ความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอำนาจทางการเมืองเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตนเองจึงยังไม่เห็น

ได้ชัดเจน และยังไม่จำเป็นนัก ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจที่เป็น ส.ส. นั้น ผู้วิจัยอธิบายว่ากลุ่มตัวอย่างต้องแสดงบทบาทในฐานะที่เป็นผู้แทนราษฎร จึงมีอคติที่จะตอบคำถามในลักษณะที่รักษาเกียรติภูมิของตนเองมากกว่าจะตอบตามความคิดเห็นที่แท้จริง และสำหรับทัศนคติเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาททางการเมืองนั้น ปรากฏว่านักธุรกิจที่เป็น ส.ส. มีคะแนนเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิตสูงกว่านักธุรกิจที่ไม่ได้เป็น ส.ส. แต่สำหรับความพึงพอใจในการประกอบอาชีพธุรกิจ ปรากฏว่านักธุรกิจทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปรากฏว่า ตัวแปรอายุมีส่วนทำให้ทัศนคติของนักธุรกิจมีความเปลี่ยนแปลง แต่จากการศึกษาปรากฏว่า ตัวแปรการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรทัศนคติของนักธุรกิจแต่อย่างใด ผู้วิจัยอธิบายว่าการที่อายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคตินั้น เนื่องจากอายุมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และกล่อมเกลาทางสังคม เมื่อมีวัยสูงขึ้นบุคคลก็จะมีการเรียนรู้และประสบการณ์มากขึ้น ความคิดความเชื่อตลอดจนทัศนคติจึงย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทัศนคติทางการเมืองก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยเช่นเดียวกัน สำหรับกรณีการศึกษาซึ่งไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพของระบบการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งไม่ค่อยจะมีบทบาทในเรื่องการอบรมกล่อมเกลาในเรื่องของทัศนคติเท่าใดนัก

นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย: การศึกษานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2518

การปกครองประชาธิปไตยได้เริ่มวางรากฐานในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการปกครองประชาธิปไตยได้เริ่มต้นภายหลังจากการปฏิวัติโดยคณะราษฎร เมื่อ พ.ศ. 2475 ประชาธิปไตยของไทยมีอุปสรรคมากมายและล้มเหลวเหมือนกับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย กล่าวคือจะพบว่ารัฐบาลขาดเสถียรภาพทางการเมือง มีการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองบ่อยครั้ง มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญและร่างขึ้นใช้ใหม่ อำนาจทางการเมืองอยู่ที่คณะทหารและข้าราชการพลเรือนชั้นสูงประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและไม่มีพลังอำนาจ

ประเทศไทยจะปกครองแบบประชาธิปไตยได้หรือไม่? จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ต้องการศึกษาถึงโอกาสในการปกครองประชาธิปไตยอย่างราบรื่น วิธีการศึกษาจะพิจารณาถึงวัฒนธรรมการเมืองไทย และวัฒนธรรมการเมืองของนิสิตนักศึกษา วัฒนธรรมการเมืองไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมการเมืองผสมระหว่างวัฒนธรรมการเมืองไทยแบบดั้งเดิม กับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่พยายามนำเข้ามาใช้ วัฒนธรรมการเมืองแบบดั้งเดิมเป็นการปกครองแบบรวบอำนาจมีลักษณะอำนาจ เป็นระบบศักดินาหรือเจ้าขุนมูลนาย มีลักษณะเล็งผลเลิศคือ การโอนอ่อนผู้มีอำนาจ ไม่ยึดมั่นในลัทธิ ไม่ยึดมั่นปฏิบัติสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของตน มีลักษณะอิสระนิยมคือต่างคนต่างอยู่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และลักษณะที่สำคัญคือ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ยอมจำนนต่ออำนาจบังคับ ซึ่งตรงกันข้ามกับลักษณะวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยที่ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรอบรู้ ความเชื่อมั่นประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง (Rationality Activist) วัฒนธรรมการเมืองแบบดั้งเดิมนี้จึงเป็นอุปสรรคในการปกครองประชาธิปไตย ประชาธิปไตยของไทยจึงเป็นแบบประชาธิปไตยแบบกลายรูป (Pseudomorphic Democracy) หรือเป็นประชาธิปไตยเฉพาะรูปแบบ

การคาดคะเนระบบการปกครองในอนาคตจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมการเมืองของนิสิต ถ้านิสิตรับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยไว้มาก ย่อมจะมีบทบาทในการธำรงการปกครองประชาธิปไตยได้มาก นิสิตนักศึกษาไทยได้พัฒนาจากการไม่มีบทบาททางการเมืองมามีบทบาททางการเมืองค่อนข้างสูง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 กิจกรรมเสริมหลักสูตร การเดินขบวน การประท้วงของนักศึกษาได้แสดงถึงความรอบรู้ ความสามารถ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม และต้องการความเป็นธรรม ลักษณะเช่นนี้แสดงว่านิสิตนักศึกษารับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยไว้มาก ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา รวมทั้งบทบาทสื่อมวลชน บทบาทนักศึกษาต่างชาติ ความไม่พอใจสภาพที่เป็นอยู่ได้ชักนำให้นักศึกษาเข้ามีบทบาททางการเมือง

เมื่อทำการวิจัยวัฒนธรรมการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2516 จำนวน 6 คณะ คือ นิสิตรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ครุศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวม 221 คน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2517 พบว่า

1. กระบวนการอบรมทางการเมืองในโรงเรียน

มัธยมช่วยให้นิสิตมีความรู้ ความเชื่อมั่นต่อการปกครองประชาธิปไตยเล็กน้อย ครูกับนักเรียนมีการขัดแย้งกันมาก หลายโรงเรียนไม่มีชมรมกิจกรรมเสริมหลักสูตร และนักเรียนประมาณ 1 ใน 4 เท่านั้นที่มีส่วนร่วมทำงานให้ชมรมวิชาการ กระบวนการอบรมทางการเมืองในโรงเรียนมัธยมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

2. นิสิตส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่ามีความรอบรู้ทางการเมืองการปกครองในระดับปานกลาง แต่นิสิตรัฐศาสตร์ ครุศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ประมาณ 50% ตอบว่าสนใจการเมืองการปกครองมาก และจากการทดสอบปรากฏว่านิสิตทั้ง 3 คณะมีความรอบรู้ทางการเมืองดีกว่านิสิตอีก 3 คณะ แต่นิสิตส่วนใหญ่ทุกคณะมีความรู้ระดับปานกลางถึงระดับดี นิสิตบางคนเริ่มสนใจการเมืองก่อนวัย 10 ขวบ แต่นิสิตส่วนใหญ่จะสนใจการเมืองระหว่างศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 และระหว่างศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1-2 นิสิตส่วนใหญ่เข้าใจว่าการปกครองของไทยส่วนใหญ่ไม่เป็นประชาธิปไตย

3. นิสิตมีความเห็นก้ำกึ่งกันเกี่ยวกับความเหมาะสมที่จะนำการปกครองประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย นิสิตมากกว่า 60% สนับสนุนระบบเผด็จการแบบจอมพลสฤษดิ์ที่มีประสิทธิภาพ แสดงว่านิสิตส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาการปกครองประชาธิปไตยเท่าที่ควร นิสิตส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการยอมให้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ แต่จะยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์ที่ชนะการเลือกตั้ง นิสิตส่วนใหญ่เชื่อมั่นในตัวเองที่จะรับตำแหน่งหัวหน้าชั้นปีที่ 4

4. นิสิตส่วนใหญ่มีบทบาทในชมรมวิชาการ มีส่วนในการประท้วงผู้บริหารมหาวิทยาลัย และการเดินขบวนประท้วงเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ นิสิตต้องการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ถ้าหากมีความเห็นเกี่ยวกับการร่วมรัฐธรรมนูญ นิสิตต้องการจะแสดงบทบาทในการเสนอความเห็น นิสิตส่วนใหญ่ยังไม่มีแผนการที่จะเข้ามาเล่นการเมือง โดยสรุปแล้วบทบาททางการเมืองของนิสิตค่อนข้างสูงและน่าพอใจ

5. นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนะไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจประพฤติไม่เป็นธรรมต่อประชาชน นิสิตรัฐศาสตร์และอักษรศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าสังคมไทยไม่มีความยุติธรรม และยอมรับว่าตนเป็นคนชาตินิยม ความรู้สึกกดดันเหล่านี้จะผลักดันให้นิสิตไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว บทบาททางการเมือง ความรอบรู้ของนิสิตอยู่ในลักษณะที่น่าพอใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตรับอิทธิพลของวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยไว้มาก แม้ว่ายังคงมีนิสิตจำนวนหนึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการเมืองไทยไว้ไม่น้อย แต่ความรู้สึกผูกพันต่อระบบการเมือง ความรอบรู้ ความเชื่อมั่น และบทบาททางการเมืองของนิสิตส่วนใหญ่จะมีส่วนช่วยรักษาประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพได้มากขึ้นตามลำดับ ตราบใดที่นิสิตนักศึกษายังคงสืบต่อความตื่นตัวทางการเมืองและมีบทบาทอย่างแข็งขัน ย่อมจะเป็นกลุ่มพลังสำคัญที่จะต่อต้านระบบการปกครองเผด็จการที่อาจจะเกิดขึ้นได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มานะศรี ยงเจริญ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย โดยศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจำแนกเป็น 5 กลุ่มของกิจกรรมได้แก่ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง เครื่องมือเป็นแบบสอบถามซึ่งสร้างโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล คำถามวัดความรู้ด้านการเมือง แบบสำรวจทัศนคติทางการเมืองแบบ Likert และระดับความมาก-น้อยในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 และ 2520 ที่เลือกโดยวิธีสุ่มแบบมีระบบ (Systematic System) จำนวน 701 คน ข้อมูลนำเสนอเป็นร้อยละ การหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ไคสแควร์ (Chi-square) และหาความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ Cramer's V ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การศึกษาวิจัย ปรากฏผลดังนี้

1. นักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าหญิงในทุกกลุ่มกิจกรรม ($P = .10$)

2. นักศึกษาที่มีอายุมากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยในกิจกรรมการประท้วงและการลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 3 กลุ่มกิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = 0.10)

3. นักศึกษาสมัครเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2520 ในด้านการประท้วงและการลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 3 กลุ่มของกิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .10)

4. นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายสามัญในกิจกรรมด้านการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรคและการสื่อข่าวทางการเมือง ส่วนกิจกรรมการลงคะแนนเสียงไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .00)

5. นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มที่มีบิดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ในกิจกรรมด้านการประท้วงและการมีบทบาทในชุมชน ส่วนกิจกรรมอีก 3 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .02)

6. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค และการสื่อข่าวทางการเมือง ส่วนกิจกรรมอีก 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .10)

7. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปรด้านการมีที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัดกับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท

8. นักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับต่ำในกลุ่มของกิจกรรมด้านการมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานในพรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง ส่วนกิจกรรมด้านการประท้วงไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .05)

9. นักศึกษาที่มีระดับความสำนึกทางการเมืองสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีความสำนึกทางการเมืองต่ำในกิจกรรมด้านการประท้วง การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค การลงคะแนนเสียง ส่วนอีก 2 กลุ่มกิจกรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มนักศึกษา (P = .03)

การศึกษาหาความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับกิจกรรมทั้ง 5 กลุ่มของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเกือบทั้งหมดพบความสัมพันธ์ในระดับต่ำ (V = 0.00 - 0.25) ยกเว้นในกิจกรรมด้านการลงคะแนนเสียงกับตัวแปรเรื่องอายุมีความเข้มข้นของความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง (V = 0.57)

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง

ชาตรี ทองสาริ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ในปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการปกครองประเทศจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ถึงกับมีผู้กล่าวว่า ประเทศไทยพัฒนามาถึงยุคแห่งการเมืองแบบมวลชนแล้ว กล่าวคือ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มพลังมวลชนพื้นฐานซึ่งได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือในการจัดตั้งองค์กรจากรัฐ โดยความสอดคล้องกับนโยบายตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523 และ 65/2525 เพื่อมุ่งหวังจะเป็นการสนับสนุนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะแก่ชุมชนในเขตชนบท

นับแต่ได้มีการจัดตั้ง และขยายการจัดตั้งกลุ่มพลังมวลชนพื้นฐานทั่วไปทั่วทุกพื้นที่ รัฐประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากในด้านการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่สามารถโน้มน้าวประชาชนให้กลับมาอยู่กับฝ่ายรัฐบาล ไม่เป็นภัยต่อประเทศและไม่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตรงข้าม เห็นได้จากการออกมามอบตัวกับทางราชการของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยมีเป็นจำนวนมาก และสถานการณ์ปัจจุบันการปราบปรามผู้ก่อการร้ายได้ลดระดับลงไปมากจนเกือบจะไม่มีเลยในหลาย ๆ พื้นที่ นอกจากนั้นกลุ่มพลังมวลชนพื้นฐานยังได้มีการดำเนินงาน หรือถูกสั่งใช้ให้ดำเนินการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับการเมืองของไทยที่มีปรากฏให้เห็นบ่อยครั้ง

ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงลักษณะงานทางการเมืองที่กลุ่มพลังมวลชนพื้นฐานเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงผลจากการดำเนินงาน

ทางการเมือง และศึกษาระดับการเข้ามีส่วนร่วมดำเนินงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมดำเนินงานทางการเมือง โดยผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มพลังมวลชนทั้ง 3 กลุ่ม ในพื้นที่ของอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น อันได้แก่ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) และกลุ่มกองหนุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.)

ผลจากการศึกษาวิจัยให้ข้อสรุปว่า ผลที่เกิดจากการดำเนินงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนนั้น เป็นไปเพื่อสนับสนุนนโยบายรัฐ มากกว่าที่จะสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มพลังมวลชน ส่วนระดับการเข้าร่วมดำเนินงานทางการเมืองนั้น สมาชิกกลุ่มกองหนุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.) มีระดับการเข้าร่วมสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) และต่ำสุดคือกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) และลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมดำเนินงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนนั้น เป็นไปโดยการชักนำของผู้อื่นมากกว่าที่จะเกิดจากความสำนึกของตนเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย

ฉันทนา ธัญญะเศรษฐ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ขบวนการนักศึกษาจัดได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการต่อต้านผู้นำเผด็จการในการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย และสร้างความชอบธรรมในสังคม สำหรับขบวนการนักศึกษาไทยนั้น นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องประชาธิปไตยมาโดยตลอด นับตั้งแต่ประเทศไทยได้นำเอาระบอบประชาธิปไตยมาใช้เป็นเวลานานกว่า 50 ปี แต่ปรากฏว่าประชาธิปไตยที่นำมาใช้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ระบบการเมืองตกอยู่ภายใต้เผด็จการอำนาจนิยม สถาบันทางการเมือง ระบบรัฐสภา พรรคการเมืองขาดความเข้มแข็ง ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ กลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคมก็ไม่สามารถทำหน้าที่ในการค้านอำนาจทางการเมืองได้ ดังนั้น ขบวนการนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทในการนำการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการเรียกร้องประชาธิปไตย และสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ในการต่อสู้เรียกร้องของขบวนการนักศึกษาในบางครั้ง ความตั้งใจจริงในการดำเนินงานอาจจะไปขัดกับผลประโยชน์ของกลุ่มพลังอำนาจเก่าในสังคม ทำให้ขบวนการนักศึกษาต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน กลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างขบวนการนักศึกษากับกลุ่มพลังเก่า ความขัดแย้งดังกล่าวได้นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ผลที่เกิดขึ้นทำให้ขบวนการนักศึกษาที่เคยต่อสู้อยู่ในระบบการเมืองจำต้องหาทางออกให้กับตนเอง โดยการเข้าร่วมต่อสู้กับองค์กรนอกระบบการเมือง นั่นคือเข้าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ต่อมาภายหลังนักศึกษาเป็นจำนวนมากรู้สึกผิดหวังต่อแนวทางการต่อสู้และอุดมการณ์ภายใน พคท. จึงพากันผละออกจาก พคท. และเดินทางกลับเข้าสู่เมือง จากประสบการณ์การต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันเป็นอันมาก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาถึงบทบาทของขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย โดยจะทำการศึกษาถึงวิวัฒนาการของการแสดงบทบาทในการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในระบบการเมือง พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางการเมืองของนักศึกษากับสภาพทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งสภาพทางการเมืองจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของขบวนการนักศึกษา นอกจากนี้จะพิจารณาถึงแนวนโยบายรัฐที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินบทบาทของขบวนการนักศึกษา และศึกษาถึงแนวความคิดทางการเมืองของผู้นำนักศึกษา เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตของขบวนการนักศึกษา

ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของขบวนการนักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตยในครั้งนี้ ปรากฏว่า

1. ขบวนการนักศึกษาจะทำหน้าที่ในฐานะนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองเปิดโอกาสให้ ประกอบกับขบวนการนักศึกษาจะต้องมีองค์กรที่เข้มแข็งทำหน้าที่ในการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เมื่อใดที่สภาพทางการเมืองมีลักษณะที่เป็นเผด็จการสูง นักศึกษาจะพยายามรวมตัวกันเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มีบทบาทในการระดมพลังสนับสนุนจากประชาชน ทำการต่อต้านโค่นล้มอำนาจเผด็จการลง แต่เมื่อใดที่สภาพทางการเมืองไม่ได้มีลักษณะเผด็จการ ขบวนการนักศึกษา

จะปรับนโยบายการเคลื่อนไหวของตนใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น อย่างเช่นในปัจจุบันจะมองปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญ เน้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมากกว่าปัญหาทางการเมือง

3. ความเข้มแข็งของขบวนการนักศึกษาขึ้นอยู่กับการมีองค์กรที่เป็นเอกภาพทั้งด้านความคิด อุดมการณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาในหมู่ผู้นำนักศึกษา เมื่อใดที่ปัจจัยภายในขบวนการนักศึกษาเข้มแข็งก็จะสามารถทำหน้าที่ในการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. นโยบายรัฐมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมหรือเหนี่ยวรั้งต่อการดำเนินบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษา และในทางกลับกันการต่อสู้นอกระบบการเมืองของขบวนการนักศึกษาจะทำให้รัฐปรับเปลี่ยนนโยบายของตนให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

5. การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษามักจะยืนอยู่บนพื้นฐานในการต่อต้านเผด็จการ ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญในปัญหาเศรษฐกิจและสังคมด้วย

โดยสรุป ขบวนการนักศึกษาไทยกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และจากประสบการณ์การต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อขบวนการนักศึกษา ทำให้ขบวนการนักศึกษามีความรอบคอบ ระมัดระวังมากขึ้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้ไม่หวังดี ขบวนการนักศึกษามีความเข้าใจต่อสถานการณ์ มีการประเมินสถานการณ์ที่จะทำการเคลื่อนไหว เพื่อให้เกิดการยอมรับและการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้น บทบาทของขบวนการนักศึกษาไทยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งในปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นเรื่องที่จำต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการคิด วิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตลอดเวลา การเคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่จะมีการพัฒนาบทบาทต่อไปเรื่อย ๆ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิช-ขันทปราบ*

มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

พยนต์ อัศวพิชยนต์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การศึกษามูลเหตุของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นอกจากจะเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะแล้ว ยังเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อที่จะทำการวิเคราะห์ในทางรัฐศาสตร์ โดยการอาศัยกรอบการมองในทางรัฐศาสตร์เป็นหลักในการศึกษาและการอธิบายถึงมูลเหตุของเหตุการณ์ กระบวนการก่อเกิด การคลี่คลายขยายตัวไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพื่อที่จะนำไปทำการอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอื่น ๆ ที่ได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย และยังจะสามารถที่จะคาดการณ์ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างมากต่อประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางระบอบการเมืองการปกครอง จากระบอบอำนาจนิยมไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีการลุกฮือขึ้นของพลังมวลชน เพื่อทำการโค่นล้มรัฐบาลทหารผู้ทำการปกครองบริหารประเทศในเวลานั้น เป็นตัวผลักดันการเปลี่ยนแปลง

มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ประกอบไปด้วยการสะสมตัวของเชื้อแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่มีกระบวนการก่อเกิดมานับแต่ภายหลังการยึดอำนาจรัฐของคณะทหาร เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยอาจจะทำการแยกแยะออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. การยึดอำนาจรัฐของคณะทหารในปี พ.ศ. 2501 เป็นการทวนกระแสความคิดแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้มีการรับเอามาจากสังคมตะวันตก ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 ด้วยการล้มเลิกหลักการและกลไกแบบประชาธิปไตยตะวันตกลงในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งพรรคการเมือง รวมตลอดไปถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลทำให้เกิดความกดดันในทางการเมืองขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นรากฐานในทางด้านความคิดประกอบกับการที่ผู้ซึ่งมีความเชื่อมั่นในแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ยังคงมีการเคลื่อนไหวอยู่ในรูปแบบของการต่อต้านแนวความคิด และโครงสร้างทางการเมืองประชาธิปไตยแบบไทย อันเป็นความพยายาม

ของคณะทหารผู้ทำการปกครองบริหารประเทศในเวลานั้น ในการที่จะวางรากฐานทางด้านแนวความคิด เพื่อเป็นการรองรับระบอบการปกครอง และสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับอำนาจรัฐที่มีอยู่ ในเวลาเดียวกัน ตัวแทนของแนวความคิดแบบประชาธิปไตยก็พยายามที่จะทำการยืนยันในความถูกต้องชอบธรรมของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้มีการนำมาใช้ในช่วงก่อนหน้าการปกครองของคณะทหาร ดังนั้น ในส่วนนี้จึงเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เกิดขึ้น

2. การพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาลทหาร ซึ่งมีการเน้นหนักในการพัฒนาทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจขึ้นอย่างมากมาย ก่อให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ขึ้น และได้สร้างความคาดหวังให้บังเกิดขึ้นในสังคมไทยว่า จะมีการสร้างคววมเจริญก้าวหน้าให้เกิดมีขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นกลาง แต่จากการที่สภาพการณ์ทางการเมืองซึ่งได้มีการหยุดชะงักและการกีดกันการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง อันสืบเนื่องมาจากการรวมศูนย์อำนาจในระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบไทยประกอบกับปัญหาที่ได้เกิดขึ้นจากความไม่พอใจในสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม จนกลายเป็นรากฐานซึ่งมีนัยสำคัญและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

3. การผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองตระกูล "กิตติขจร - จารุเสถียร" ได้สร้างความแตกแยกขึ้นภายในกลุ่มชนชั้นปกครองด้วยกันเอง รวมทั้งภายนอกกลุ่มชนชั้นปกครองก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วย ส่งผลทำให้เกิดความไม่พอใจต่อการกระทำของกลุ่ม "ถนอม - ประภาส" นำไปสู่ความต้องการในอันที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองในระดับบนคือจอมพล ถนอม จอมพล ประภาส และครอบครัว ทำให้เกิดการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เกิดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

4. การใช้อำนาจตามอำเภอใจในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของผู้นำในรัฐบาลทหารภายหลังจากการมีระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบไทย ยิ่งไปกว่านั้น พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นนำในรัฐบาลทหาร อันเป็นการแสดงออกซึ่งการใช้อำนาจตามอำเภอใจในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความรุนแรงทางการเมือง ในกรณีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญได้ส่งผลทำให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มผู้ปกครองบริหารประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับการชี้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของขบวนการนิสิตนักศึกษา โดยที่ได้รับอิทธิพลและการสนับสนุนจากบรรดานักคิด นักเขียน และสื่อมวลชนต่าง ๆ ส่งผลให้ขบวนการนิสิตนักศึกษาประสบความสำเร็จในการรณรงค์ในการเรียกร้องทางการเมือง และได้รับความเชื่อถือจากประชาชน จนกระทั่งสามารถที่จะระดมพลังมวลชนมาในการต่อต้าน และโค่นล้มรัฐบาลทหารได้ จากการให้ความร่วมมือของกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสนับสนุนของกลุ่มผู้ปกครองภายในศูนย์อำนาจรัฐที่มีต่อขบวนการนิสิตนักศึกษา ส่งผลทำให้เกิดการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เกิดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

วิกฤติการณ์ทางการเมือง/การปฏิวัติ/รัฐประหาร

การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทย

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2512

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย ตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยการปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นการเริ่มต้นใหม่ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์การปกครองของประเทศไทยปัจจุบัน จุดมุ่งหมายของการปฏิวัติ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง ลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง สภาพพื้นฐานของประเทศไทย และขบวนการต่าง ๆ ทางการเมืองนับแต่นั้นมา ได้มีส่วนอยู่อย่างมากต่อการกำหนดรูปแบบของการปกครองในระยะหลัง อันผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทย

จากการศึกษาจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย โดยการปฏิวัติในครั้งนั้น มีข้อที่แสดงว่ารูปแบบการปกครองและกระบวนการทางการเมืองนับแต่นั้นมามีแนวโน้มไปในวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย แต่ลักษณะหนึ่งที่ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ก็คือมีบุคคลเพียงกลุ่มเดียวที่ดำรงอำนาจในการบริหารประเทศอยู่ได้ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังหาได้รับอำนาจในการปกครองของตนเองที่แท้จริงตามอุดมการณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุที่การปฏิวัติเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขาดพื้นฐานที่ดีพอสมควรรองรับอยู่ ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่รู้ยังไม่เข้าใจวิถีทางการปกครองในระบอบใหม่ นอกจากนั้น บรรดาผู้นำในการเปลี่ยนแปลงนั้นยังหาเป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชนไม่ ประกอบกับปัจจัยในข้อที่การเปลี่ยนมือของอำนาจในการปกครองประเทศมีอยู่เพียงในกลุ่มผู้ทำการเปลี่ยนแปลงนั้นเท่านั้น และในประการที่สุดภายหลังการกำหนดรูปแบบใหม่ของการปกครองประเทศแล้ว หาได้มีการพัฒนาทางการเมืองอย่างได้ผลในส่วนที่สร้างการเรียนรู้ระบบใหม่แก่ประชาชนของประเทศไม่ ผลจากปัจจัยเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และทำให้การปฏิวัติในครั้งนั้นเป็นแต่เพียงการเปลี่ยนมือไปมาในการใช้อำนาจปกครองประเทศ ระหว่างบุคคลเพียงกลุ่มเดียวที่มีอำนาจ และการเปลี่ยนแปลงก็ก่อให้เกิดขึ้นแต่เพียงรูปแบบที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้การใช้อำนาจดังกล่าวนั้นเป็นความชอบธรรมที่ได้มา แท้ที่จริงแล้วประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังมิได้รับอำนาจในการปกครองตามรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงมานั้นเลย

ลักษณะของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทยเช่นนี้ มีส่วนชี้ให้เห็นได้ถึงอุปสรรคต่าง ๆ ในการปกครองประเทศปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติในครั้งนั้น ในการศึกษาจุดเริ่มต้นที่มีอยู่ย่อมจะมีส่วนช่วยอย่างสำคัญที่จะพัฒนาการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยในอนาคต ให้ดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้องและใกล้เคียง หรือบรรลุถึงอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตยยิ่งขึ้นต่อไป

ผลสะท้อนของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่มีต่อกระบวนการเมืองในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2495

เจษฎา อุรพีพัฒนพงศ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นวันที่คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแต่มิได้มีความหมายไกลไปถึงว่านับแต่วันนั้นเป็นต้นมากระบวนการเมืองไทยได้ดำเนินไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ ผลสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากการประนีประนอมระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร จริงอยู่พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ถูกจำกัดลงภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ แต่ความเป็นสถาบันหลักของพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นศูนย์ผนึกจิตใจของคนไทยทุกคนยังมีอยู่ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นพลังสำคัญที่เหนี่ยวรั้งมิให้เกิดการยึดครองอำนาจเด็ดขาดโดยคณะราษฎร แต่ในที่สุดพระองค์ท่านก็ทรงสละราชสมบัติเพราะคณะราษฎรไม่สามารถสนองพระราชประสงค์เกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงการปกครองให้เป็นไปตามแบบอย่างของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในทัศนะของพระองค์ ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับคณะราษฎรกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กับคณะราษฎรเสียเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่พระมหากษัตริย์ต่อมาทั้งสองพระองค์คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงพระเยาว์ขณะขึ้นครองราชสมบัติ ในบางครั้งปรากฏว่าคณะราษฎรมีอิทธิพลเหนือบุคคลบางท่านที่ดำรงตำแหน่งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กล่าวได้ว่ากระบวนการเมืองนับแต่ พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา ปราศจากพลังคอยรั้งถ่วงของสถาบันพระมหากษัตริย์ กระนั้นก็ตาม พระมหากษัตริย์ยังทรงสูงส่งในฐานะเป็นองค์พระประมุขอันเป็นที่เคารพสักการะละเมิดมิได้ตลอดมาตราบเท่าทุกวันนี้

กระบวนการเมืองที่ดำเนินอยู่นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ได้ก้าวพ้นไปจากการยึดครองอำนาจการปกครองของคณะราษฎรและคณะรัฐประหาร กล่าวคือตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2490 เป็นการยึดอำนาจการปกครองของคณะราษฎร หลังจากนั้นเป็นต้นมาเป็นการ

ยึดครองอำนาจโดยคณะรัฐประหาร การนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 กลับมาใช้เป็นการเริ่มต้นใหม่ ณ จุดเดิม ซึ่งแสดงถึงความล้มเหลวของคณะราษฎรและคณะรัฐประหารที่จะสถาปนาสถาบันระบอบรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นหลักในการปกครองประเทศ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคณะราษฎรและคณะรัฐประหารต่างก็อาศัยรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาสร้างความชอบธรรมในการยึดครองอำนาจปกครองประเทศของตน อย่างน้อยก็ช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงมีการกำหนดมาตรการเฉพาะเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของตนไว้ อาทิเช่น การแต่งตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรประเภทสองหรือสมาชิกวุฒิสภา และการผูกขาดพรรคการเมืองแต่เพียงพรรคเดียว เป็นต้น เมื่อมาตรการได้กำหนดขึ้นโดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนเป็นฐานสนับสนุนเช่นนี้ เสถียรภาพจึงไม่อาจมีขึ้นได้ การช่วงชิงอำนาจระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในขณะนั้นมีขึ้นหรือไม่ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง พ.ศ. 2494 กล่าวได้ว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่ฝ่ายพลเรือนมีบทบาทในกระบวนการเมืองอยู่มาก โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2490 แต่ความไร้สมรรถภาพของรัฐบาลพลเรือนเองได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายทหารภายใต้ชื่อคณะรัฐประหารกลับคืนสู่อีกครั้งหนึ่ง ยังผลให้กระบวนการเมืองที่จะดำเนินไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยต้องสะดุดหยุดลง

รัฐธรรมนูญทุกฉบับพยายามสร้างระบบรัฐสภาให้เป็นรูปแบบหลักของการปกครองประเทศ แต่ในทางพฤตินัยนั้นกลับกลายเป็นฝ่ายบริหารมีอิทธิพลเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งนี้เป็นเพราะฝ่ายบริหารได้เปรียบกว่าในเกือบทุกด้าน กระบวนการเมืองไทยตลอดเวลา 20 ปี สามารถทำให้เราเห็นถึงการสืบต่อตำแหน่งโดยปราศจากระเบียบแบบแผนที่แน่นอน ความผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างการเมืองกับระบบราชการ การมีระบบพรรคการเมืองที่อ่อนแอทั้ง ๆ ที่เรามีโอกาสถึงสองครั้งที่จะมีการเริ่มต้นโดยระบบสองพรรค แทนที่จะเป็นระบบพรรคเดี่ยวหรือหลายพรรคดังที่ประสบความล้มเหลวมาแล้ว นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเมืองช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้มีอยู่อย่างจำกัด และเป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองค่อนข้างน้อย อุปสรรคขัดขวางที่ไม่สามารถทำให้การพัฒนาการเมืองดำเนินไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย มาจากหลายสาเหตุ อาทิ เช่น ลักษณะสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยชนชั้นนำขาดอุดมการณ์ประชาธิปไตยร่วมกัน มัวแต่แก่งแย่งชิงอำนาจกันเองโดยสร้างฐานแห่งอำนาจในทางที่ผิด ๆ เมื่อกระบวนการเมืองดำเนินในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเบื้องบน โดยมิได้สังผลกระทบขยายลงมาสู่ประชาชน เช่นนี้ 20 ปีแห่งประสบการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาจึงเป็นการสูญเสียเวลาที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. 2490

สุชิน ตันติกุล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 อำนาจทางการเมืองได้เปลี่ยนจากกษัตริย์มาสู่กลุ่มข้าราชการชั้นนำ คือคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายพลเรือน ทหารบก และทหารเรือ ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่คณะราษฎรดำเนินการปกครองประเทศ การต่อสู้ทางการเมืองเป็นการช่วงชิงอำนาจกันเองภายในคณะราษฎร โดยหาได้แสวงหาพลังประชาชนสนับสนุนไม่ เวทีการเมืองจึงจำกัดอยู่แต่เฉพาะระดับเบื้องบนคือในหมู่ข้าราชการ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่คุมกำลังอำนาจจึงเป็นฝ่ายได้เปรียบ เพราะจะละเมิดกติกาเสียเมื่อไรก็ได้ จนกระทั่งปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝ่ายทหารได้หมดอำนาจทางการเมือง ผู้นำฝ่ายพลเรือนมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลแทนที่ ในระยะนี้เองได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจากฉบับ 2475 มาเป็นฉบับ 2489 ซึ่งมีบทบัญญัติเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น อาทิเช่น การแยกข้าราชการประจำออกจากการเมือง วิถีทางการเมืองจึงมีแนวโน้มที่จะดำเนินไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันรัฐบาลพลเรือนต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ความยุ่งยากต่าง ๆ อันเนื่องมาจากผลของสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเดือดร้อนของประชาชนในการครองชีพ ภาวะเหตุการณ์แวดล้อมเหล่านี้ได้มีส่วนผลักดันให้ทหารบกกลุ่มหนึ่ง ทั้งในและนอกประจำการนำมาเป็นสาเหตุข้ออ้างในการทำรัฐประหารในปี 2490

จุดมุ่งหมายเบื้องต้นของคณะรัฐประหารเพียงแค่เปลี่ยนรัฐบาลเท่านั้น ต่อเมื่อพบจุดอ่อนของผู้นำพลเรือนซึ่งแตกแยกกันเอง และขาดพลังนอกสภาหรือพลังประชาชนสนับสนุน และรู้ถึงพลังที่แท้จริงของตนด้วยการปราบกบฏได้ราบคาบถึง 3 ครั้ง คณะรัฐประหารจึงได้กระทำการกุมอำนาจปกครองประเทศโดยสิ้นเชิงด้วยการทำรัฐประหารเงียบนำรัฐธรรมนูญ 2475 กลับมาใช้ ซึ่งคณะราษฎรเคยใช้รักษาอำนาจมาแล้วกว่า 10 ปี ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร 2490 นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนมือผู้ใช้อำนาจจากคณะราษฎรมาเป็นคณะรัฐประหารแล้วยังส่งผลให้วิวัฒนาการเมืองซึ่งมีทีท่าว่าจะดำเนินไปสู่ระบอบประชา-

ธิปไตยต้องเป็นอันถอยหลังมาเริ่มต้นกันใหม่อีก ด้วยเหตุนี้ รัฐประหาร 2490 จึงมีส่วนสำคัญในการแปรเปลี่ยนโฉมหน้าการเมืองไทยอยู่ไม่น้อย

กบฏแมนฮัตตัน

สุดา กาเดอร์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แม้แต่ในกลุ่มคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีการแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในระหว่างกันเอง ทำให้การปกครองบริหารประเทศไม่อาจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และไม่สามารถที่จะนำระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ให้ได้ผลโดยสมบูรณ์ จากการแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดการแสวงหาผู้สนับสนุนในวงการต่าง ๆ ทั้งทางด้านประชาชนและจากกองทัพต่าง ๆ ผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองจะต้องได้รับความสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากกองทัพด้วย จึงจะสามารถดำเนินการบริหารประเทศไปได้โดยราบรื่น ทำให้อิทธิพลของกองทัพแทรกซึมเข้าไปในวงการเมืองการปกครองของประเทศอย่างกว้างขวาง และเกิดการแก่งแย่งอำนาจระหว่างผู้นำทางการเมืองภายในกลุ่มเดียวกัน และระหว่างกลุ่มอันก่อให้เกิดการกบฏและรัฐประหารอยู่เนือง ๆ กบฏแมนฮัตตันเป็นกบฏที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของฝ่ายทหารเรือ ซึ่งมีผลเนื่องมาจากความไม่พอใจที่ฝ่ายกองทัพเรือเคยได้รับจากกรณีกบฏวังหลวง และกรณีที่รัฐบาลซึ่งฝ่ายกองทัพเรือให้ความสนับสนุนถูกฝ่ายกองทัพบกและตำรวจร่วมมือกันโค่นล้ม นอกจากนี้กองทัพเรือยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาล ซึ่งมักจะมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่จากกองทัพบกเป็นนายกรัฐมนตรีในการปรับปรุงส่งเสริมสมรรถภาพ และเสริมสร้างความเจริญให้แก่กองทัพเรือ ทำให้กองทัพเรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมไม่ก้าวหน้าเท่ากับกำลังทัพอื่น ๆ ก่อนเกิดกบฏแมนฮัตตันนั้น กองทัพเรือและกำลังทัพอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพบกและตำรวจมีความไม่ไว้วางใจกันโดยเปิดเผย การกบฏที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำและนำโดยทหารเรือชั้นผู้น้อยซึ่งไม่มีกำลังส่วนใหญ่สนับสนุน อีกทั้งไม่มีการตัดสินใจที่เด็ดขาดแน่นอน ทำให้การกบฏต้องประสบกับความล้มเหลวทั้ง ๆ ที่สภาพการก่อนเกิดกบฏมีปัจจัยสนับสนุนอยู่แล้ว เช่น ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจและสังคม ความสับสนทางการเมือง ความไม่วางใจซึ่งกันและกันของกองทัพต่าง ๆ และการคอรัปชั่นในวงการของรัฐบาล เป็นต้น จากความล้มเหลวของการกบฏในครั้งนี้ทำให้นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่จำนวนมากต้องถูกปลดออกจากราชการ หรือมิฉะนั้นก็ถูกโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่ มีการปรับปรุงกิจการของกองทัพเรือเสียใหม่โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นบุคคลจากภายนอกวงการกองทัพเรือ ทำให้กองทัพเรือถูกตัดทอนกำลังและความสามารถลงไปจากเดิมเป็นอันมาก เพื่อทำให้ฝ่ายกองทัพเรือไม่สามารถที่จะคุกคามรัฐบาลหรือกองทัพอื่น ๆ ได้อีกต่อไป การกบฏครั้งนี้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมายทั้งชีวิตคนและทรัพย์สินของชาติ อย่างไรก็ตาม กบฏแมนฮัตตันอาจไม่เกิดขึ้นถ้าหากผู้นำทางทหารของกองทัพต่าง ๆ มีความเข้าใจซึ่งกันและกันและกิจการของกองทัพเรือได้รับความเอาใจใส่ปรับปรุงให้ทันสมัยเช่นกิจการของกองทัพอื่น ๆ เช่นกองทัพบก เป็นต้น

การกบฏแมนฮัตตันจึงเกิดขึ้นเพราะความแตกแยกของผู้นำทางทหารและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันของกองทัพต่าง ๆ โดยแท้ สาเหตุอื่น ๆ เป็นเพียงข้ออ้างปลีกย่อยเพื่อก่อการกบฏขึ้นเท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492)

สุเพ็ญ ศิริคูณ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2518

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ถึงเวลานี้เป็นระยะเวลา 43 ปีแล้วก็ตาม แต่ผลจากการปฏิวัติเมื่อปี 2475 นั้น มิได้ก่อผลในทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กล่าวคืออำนาจการปกครองมิได้ตกมาถึงมือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ตรงกันข้ามกลับอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มหนึ่ง ทำให้เกิดการช่วงชิงอำนาจกันเองในเฉพาะกลุ่มผู้บริหารประเทศมาตลอด

การศึกษาเหตุการณ์กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ 2492 นับตั้งแต่วัตถุประสงค์ เหตุการณ์ และผลสะท้อนของการกบฏครั้งนี้ เป็นการยืนยันถึงคำกล่าวข้างต้นเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากกบฏวังหลวงเป็นความพยายามกลับมาช่วงชิงอำนาจการปกครองกลับคืนไปของกลุ่มพลเรือนที่สูญเสียอำนาจจากรัฐประหาร 2490 เพียงอย่างเดียว คณะผู้ก่อการมิได้มีโครงการหรือแสดงวัตถุประสงค์อย่างชัดแจ้งใน

อันที่จะแก้ไขปัญหาสังคมเศรษฐกิจแต่อย่างใด นอกจากการเปิดเผยว่าต้องการนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ทั้งที่รัฐธรรมนูญ 2475 นั้น มิได้ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เมื่อมีการต่อสู้กันด้วยกำลังเช่นนี้ ฝ่ายรัฐบาลซึ่งมีกำลังอาวุธพร้อมเพรียงจึงเป็นฝ่ายมีชัยชนะโดยง่ายดาย ผลสะท้อนของการกบฏกระทบกระเทือนต่อกลุ่มพลเรือนที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มทหารเรือที่ช่วยเหลืออย่างรุนแรง กล่าวคือภายหลังจากเหตุการณ์กบฏครั้งนี้แล้ว คณะรัฐประหารสามารถทำการปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านทั้งสองกลุ่มอย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ของระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะคณะรัฐประหารตระหนักดีว่าตนเป็นกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียวในขณะนั้นที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ

หลังจากการปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านอำนาจได้หมดสิ้นแล้ว คณะรัฐประหารยังได้ดำเนินการคุมอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาด โดยการทำรัฐประหารเงียบในปี 2494 ซึ่งหมายถึงการสิ้นสุดวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนับแต่นั้นมา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

การปฏิวัติ 2501 กับผลสะท้อนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

จำนงค์ ใจเที่ยง

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ.2475 กลุ่มผู้นำฝ่ายทหารได้มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนั้น แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติในครั้งนั้นก็มิได้มีประชาชนเข้าร่วมในการยึดอำนาจการปกครองเลย แม้ว่าคณะราษฎรจะได้มีแนวความคิดที่จะวางแผนพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นเวลา 10 ปีก็ตาม แต่กลุ่มผู้นำทางการเมืองเหล่านั้นก็มิได้จัดให้มีการวางรากฐานแผนการพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้การเรียนรู้แก่ประชาชนตามลำดับขั้นตอนอย่างแท้จริง แต่อาจกล่าวได้ว่า หลังจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2516 การต่อสู้ทางการเมืองได้ตกอยู่ภายใต้กลุ่มของผู้นำฝ่ายคณะนายทหารเป็นส่วนมาก

ในประวัติศาสตร์การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำที่มีอำนาจมากที่สุดคนหนึ่ง บทบาทของเขาได้มีผลกระทบต่อวงการเมืองของไทยในระบบรัฐสภาเป็นอย่างมาก เขาเห็นหัวหน้าคณะรัฐประหารที่ทำการโค่นล้มอำนาจรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งกำลังเผชิญกับภาวะเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการทุจริตคอรัปชั่นในคณะรัฐบาลจนเป็นที่เสื่อมศรัทธาของประชาชน ในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ดังนั้น จอมพล สฤษดิ์จึงได้รับยกย่องเป็นวีรบุรุษขวัญใจประชาชนที่สามารถแก้ไขคลี่คลายปัญหาและเหตุการณ์ความวุ่นวายของชาติบ้านเมืองให้กลับเข้าสู่ภาวะที่สงบเรียบร้อย

จากการทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2500 แล้ว จอมพล สฤษดิ์ได้แสดงให้ประชาชนเห็นว่า "เขามีใจรักประชาธิปไตย" โดยการมอบหมายให้รัฐบาลพลเรือนของนายพจน์ สารสิน จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว จอมพล สฤษดิ์ได้สนับสนุนพลเอก ถนอม กิตติขจร จัดตั้งรัฐบาลขึ้น แต่ในเวลา 10 เดือนต่อมา เขาได้ใช้กำลังทำการปฏิวัติอีกในเดือนตุลาคม 2501 อีก การกระทำของเขาจึงแสดงให้เห็นว่าเขาปรารถนาที่จะมีและใช้อำนาจเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเองมากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม หรือเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเขาเป็นผู้นำคนแรกที่มีอำนาจแล้วได้ล้มเลิกสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ โดยสิ้นเชิง อาทิ ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ล้มเลิกระบบรัฐสภา ยกเลิกพรรคการเมืองและห้ามการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของบุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปอย่างเด็ดขาด นักการเมืองฝ่ายค้านและนักหนังสือพิมพ์ที่คัดค้านรัฐบาลถูกจับกุมเข้าคุกตะรางเป็นจำนวนมาก ในที่สุดเขาก็ได้รวบอำนาจบริหารงานราชการที่สำคัญ ๆ มาสังกัดอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรีและตั้งตัวเองเป็นนักเผด็จการปกครองประเทศในรูปเผด็จการทหาร

เพราะฉะนั้น การศึกษาวิจัยถึงสาเหตุที่แท้จริงแห่งการปฏิวัติครั้งนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจแนวพัฒนาทางการเมืองของไทยได้ว่าทำไมจอมพล สฤษดิ์จึงประสบผลสำเร็จในการต่อสู้ทางการเมือง และมีข้อเสนอแนะที่แสดงให้เห็นว่า ผู้นำฝ่ายพลเรือนจะสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้นำฝ่ายทหารได้อย่างไร

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ*

สื่อมวลชนกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย

ระวีวรรณ ประกอบผล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์นี้เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารมวลชนกับระบบการเมืองของไทย โดยเฉพาะในยามที่เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญ 2 ครั้งคือ วิกฤติการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และวิกฤติการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เข้าใจบทบาท หน้าที่ ผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อบุคคลและสังคม ตลอดจนการทำความเข้าใจในโครงสร้าง การดำเนินการและการควบคุมสื่อมวลชน และเพื่อนำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองว่าด้วยสื่อมวลชนกับวิกฤติการณ์ทางการเมือง ซึ่งสามารถใช้อธิบายและทำนายปรากฏการณ์ดังกล่าว วิธีการศึกษาทำโดยการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อมวลชนเป็นหลัก

ฐานคติในการศึกษาเรื่อง "สื่อมวลชนกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย" ครั้งนี้ก็คือ สื่อมวลชนไทยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและการควบคุมมวลชนในระบบการเมืองของไทย โดยกลุ่มผู้มีอำนาจที่แท้จริงทางการเมืองเป็นผู้มีสิทธิในการใช้ และกำหนดเงื่อนไขแห่งการดำเนินงานจากการศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

วิกฤติการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 สื่อมวลชนได้กระทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน และจากประชาชนไปสู่รัฐบาล แต่การกระทำหน้าที่ดังกล่าว สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับขบวนการนิสิตนักศึกษา มากกว่าที่จะทำหน้าที่สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน สื่อมวลชนได้กระจาย "สาร" ทางการเมืองซึ่งไหลอยู่ในหมู่ผู้ชุมนุมทางการเมืองไปสู่ประชาชน และมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติในทางลบต่อรัฐบาล ประเมินได้จากการที่ประชาชนให้ความสนับสนุนการกระทำของนิสิตนักศึกษาด้วยการบริจาคเงินและการร่วมชุมนุม สำหรับวิทยุและโทรทัศน์นั้น ในระยะก่อนหน้าและระหว่างที่เกิดวิกฤติการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น วิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด ทำให้ไม่มีบทบาทในการเสนอข่าวสารและทัศนะ ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลแต่อย่างใด วิทยุทำหน้าที่เป็นเพียง "สื่อ" ซึ่งเป็นของรัฐบาล รายงานข่าวเหตุการณ์ในลักษณะที่เป็นทางการตามกรอบที่รัฐบาลกำหนดให้เท่านั้น

จากการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในวิกฤติการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ พบว่าสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ มิได้มีบทบาทที่จะชี้นำให้เกิดการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ อันนำไปสู่วิกฤติการณ์แต่อย่างใด พลังของนิสิตนักศึกษาเป็นผลมาจากการตื่นตัวทางด้านสิทธิเสรีภาพ และการสื่อความคิดนี้ในแวดวงของการศึกษามหาวิทยาลัย โดยใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ซึ่งทำกันและอ่านกันอยู่ในหมู่ผู้สนใจจำนวนไม่มากนักก่อน แล้วสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพจึงได้นำ "สาร" เหล่านั้นมาเผยแพร่ต่อมวลชน สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่ในการเน้นย้ำประชามติและการเน้นย้ำบทบาทของนิสิตนักศึกษาให้เป็นที่ยอมรับกันในเวลาต่อมา

วิกฤติการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2516 สื่อมวลชนได้กระทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างหลากหลาย มีการใช้วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์แนวนิยมซึ่งมีนโยบายเป็นกลางก็ไม่ได้ทำหน้าที่ในการเสนอข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษาด้วยทัศนคติที่ดี ทั้งนี้เป็นเพราะความเบื่อหน่ายต่อสภาพอันสับสนวุ่นวายและบทบาทที่มากเกินไปของนิสิตนักศึกษา สำหรับหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพนั้นได้กระทำหน้าที่เสนอข่าวความเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษา และการชุมนุมต่อต้านการเดินทางเข้าประเทศของจอมพล ถนอม กิตติขจร มาโดยตลอด อีกทั้งได้เสนอบทวิจารณ์ข้อคิดเห็น และเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาโดยรีบด่วน ในระยะที่วิกฤติการณ์เข้าสู่จุดรุนแรงที่สุดนั้น สื่อมวลชนได้เสนอข่าวเหตุการณ์อย่างครึกโครมและเร้าอารมณ์ แต่คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินซึ่งได้เข้ามายึดอำนาจการปกครองประเทศ ได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ 2 วัน คือวันที่ 7 และ 8 ตุลาคม 2519 ทำให้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์สื่อมวลชนไทยที่หนังสือพิมพ์ถูกสั่งห้ามตีพิมพ์ออกจำหน่ายทั่วกันทั้งประเทศ ส่วนสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์นั้นก็ไม่ได้รับอนุญาตให้เสนอรายการปกติเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว สิ่งซึ่งการศึกษานี้ได้ชี้ให้เห็นก็คือ บทบาทและหน้าที่อันสำคัญยิ่งของสื่อมวลชนในระบบการปกครอง อันเป็นระบบการเมืองซึ่งดำเนินไปตามกรอบของระบบประชาธิปไตยแบบประชาชนเข้ามีส่วนร่วม ระบบการเมืองของไทยจะสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้เต็มที่หรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเป็น "สื่อกลาง" สะท้อนความเรียกร้องต้องการของสาธารณชนไปยังรัฐบาล และการสนองตอบของรัฐบาลไปยังสาธารณชน *การศึกษาความเป็นมาและพัฒนา*

การของสื่อมวลชนในระดับกว้างในตอนต้นของการศึกษานี้ ได้ให้ภาพแห่งความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในยามปกติ อันเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลและกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นผู้มีสิทธิใช้และกำหนดเงื่อนไขแห่งการดำเนินงานของสื่อมวลชน และการศึกษาเฉพาะกรณีวิกฤติการณ์ทางการเมืองได้แสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่าจริง ๆ แล้วนั้น สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน สื่อมวลชนสามารถที่จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดอันเป็นการต่อต้าน ขัดแย้ง การกระทำใด ๆ ของรัฐบาลที่ไม่ชอบมาพากล สื่อมวลชนสามารถที่จะแสดงท่าที่เบื่อหน่ายและให้ข้อมูลเน้นย้ำถึงความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาล และสื่อมวลชนก็สามารถที่จะถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการปลุกระดมให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองขึ้นได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ และศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

กบฏสันติภาพ

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

งานศึกษานี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์สภาพความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่ขัดแย้งกันสองกลุ่มคือ กลุ่มอำนาจนิยมฝ่ายทหารของจอมพล แปลก พิบูลสงคราม กับกลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐ ในกรณีที่เรียกกันว่า "กบฏสันติภาพ"

จากการศึกษาพบว่า กรณีกบฏนี้เกิดขึ้นท่ามกลางสภาพความขัดแย้งทางสังคม-การเมือง รัฐบาลอำนาจนิยมฝ่ายทหารซึ่งสถาปนาขึ้นภายหลังการรัฐประหาร 2490 ได้ควบคุม และแยกสลายพลังทางสังคม-การเมืองอื่น ๆ โดยใช้กำลังความรุนแรง มาตรการทั้งในและนอกระบบกฎหมาย ส่วนกลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐคือขบวนการคอมมิวนิสต์ คณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย และขบวนการกู้ชาติ ซึ่งก่อตัวขึ้นมาจากสภาพการณ์ระหว่างประเทศและภายในประเทศได้นำแนวความคิดเรื่อง "สันติภาพ" จากขบวนการสันติภาพสากลของฝ่ายคอมมิวนิสต์มาใช้ เพื่อเป็นวิธีการหนึ่งในการปลุกระดมพลังมวลชนให้เข้ามาสู่ขบวนการกระทำร่วม เพื่อต่อสู้เรียกร้องสันติภาพ สิทธิ เสรีภาพ การพัฒนา และคุณค่าทางสังคม-การเมืองอื่น ๆ ในท้ายที่สุด รัฐบาลอำนายนิยมฝ่ายทหารก็ได้จับกุมสันติชนเป็นจำนวนมาก ในข้อหามีการกระทำอันเป็นการกบฏภายในและนอกราชอาณาจักร

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง-ผู้นำ ปัญญาชน

ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์: ระยะเริ่มแรก (พ.ศ. 2443-2477)

ทิพวรรณ บุญทวี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลที่สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ นับตั้งแต่การมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และในรัฐบาลชุดต่อ ๆ มาที่ตั้งขึ้นหลังจากนั้น จนถึงปี 2490 เมื่อถูกบังคับให้ต้องลี้ภัยทางการเมืองหลังการรัฐประหารของคณะทหาร แม้จะอยู่ในฐานะ "ผู้ลี้ภัยการเมือง" ครั้งแรกในจีน และต่อมาในฝรั่งเศส ปรีดีก็ยังคงเป็นจุดสนใจสำหรับการเมืองภายในประเทศอยู่ต่อไป กระทั่งการอสัญกรรมของเขาในเดือนพฤษภาคม 2526 ก็ไม่สามารถจะลบล้างชื่อเสียงและอิทธิพลทางความคิดของเขาที่มีต่อคนรุ่นหลังลงไปได้

วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งศึกษาความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ในระยะเริ่มแรก คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 จนถึงปี พ.ศ. 2477 โดยเริ่มจากชีวประวัติและการศึกษาของปรีดีในช่วงต้น (พ.ศ. 2443-2463); การศึกษาและความคิดทางการเมืองของปรีดีสมัยที่อยู่ฝรั่งเศส (พ.ศ. 2463-2470); บทบาทและความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วง 2470 ถึง 2475 ความเห็นของปรีดีต่อการดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 และทัศนะที่มีต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามที่ปรากฏอยู่ใน "ประกาศคณะราษฎร" วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้ศึกษาถึงความคิดและการดำเนินงานจัดรูปการปกครองในระบอบ

ใหม่ของปรีดี ในระหว่างปี พ.ศ. 2475 ถึง 2477 ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งระหว่างปรีดีและคณะราษฎร กับรัชกาลที่ 7 อันนำไปสู่การณีสละราชสมบัติ สุดท้ายวิทยานิพนธ์ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเป็นมา เนื้อหาและแนวคิดที่อยู่เบื้องหลัง "เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ" ของปรีดี และปัญหาทางการเมืองที่ตามมาจากการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ในระยะเริ่มแรกมีลักษณะคัดค้านการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเห็นว่าระบอบดังกล่าวมีข้อจำกัด ควรเปลี่ยนแปลงให้เป็นแบบประชาธิปไตย เพื่อให้ประเทศสยามมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศอื่น ๆ การดำเนินงานเปลี่ยนแปลงการปกครองและการจัดรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ของปรีดีได้นำไปสู่ข้อขัดแย้งกับฝ่ายอนุรักษ์นิยม ซึ่งปรีดีได้พยายามใช้วิธีประนีประนอมภายใต้เงื่อนไขที่เห็นว่าไม่เป็นอันตรายต่อการปกครองในระบอบใหม่ ขณะเดียวกันก็ยืนยันความถูกต้องในการดำเนินงานตามหลักการประชาธิปไตยของคณะราษฎร แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับรัชกาลที่ 7 และการสละราชสมบัติในเวลาต่อมาก็ตาม

ในด้านแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการทางเศรษฐกิจของปรีดี ในระยะเริ่มแรกนี้ การศึกษา "เค้าโครงการเศรษฐกิจ" แสดงให้เห็นว่า ปรีดีได้รับอิทธิพลและพยายามผสมผสานแนวความคิดหลายอย่างเข้าด้วยกัน คือแนวความคิดสังคมนิยมแบบต่าง ๆ (แบบสมาคม, แบบลัทธิ-กรรมสิทธิ์ร่วม, และแบบสหกรณ์) แนวความคิดลัทธิโซลิ-ดาริสม์, ปรัชญาศาสนาพุทธ, หลักมนุษยธรรมนิยม และอุดมการณ์ชาตินิยม

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500-2506)

ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

ชนชั้นศักดินาซึ่งเป็นชนชั้นครอบงำเหนือโครงสร้างเศรษฐกิจ-สังคมไทยภายใต้วิถีการผลิตแบบศักดินา สามารถกุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาดตลอดมานับแต่มีการก่อตัวทางชนชั้นและการสถาปนารัฐขึ้นจากชุมชนบุพกาล โดยการอ้างความเป็นเจ้าของที่ดินทั่วประเทศ มาขูดรีดแรงงานและผลผลิตส่วนเกินจากชนชั้นไพร่ทาส โดยอาศัยอุดมการณ์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดความยอมรับและยอมจำนนเป็นเครื่องสนับสนุน ประกอบกับการที่ชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยผลิตสำคัญของสังคมศักดินาไทย สามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยการผลิตแบบพอยังชีพ ทำให้ไม่เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างชุมชนหมู่บ้าน ผลก็คือการค้าไม่อาจพัฒนาขึ้นได้ และการค้ากับต่างประเทศก็ถูกผูกขาดไว้กับชนชั้นศักดินา สามารถกุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาด โดยปราศจากการท้าทายจากชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมอย่างมีผล แม้จะมีการช่วงชิงราชบัลลังก์ให้เห็นอยู่ไม่น้อยในประวัติศาสตร์ไทย แต่ทว่าการช่วงชิงอำนาจรัฐดังกล่าวถูกจำกัดไว้เฉพาะในหมู่ชนชั้นศักดินาเท่านั้น จึงไม่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบศักดินา

กระทั่งการแทรกตัวของจักรวรรดินิยมตะวันตกในช่วงปลายของรัตนโกสินทร์ตอนต้น อำนาจรัฐของชนชั้นศักดินาจึงเริ่มสั่นคลอน จักรวรรดินิยมซึ่งมีอำนาจทั้งทางทหารและเศรษฐกิจที่เข้มแข็งเป็นฐานรองรับ สามารถใช้อิทธิพลข่มขู่จนเป็นผลให้ชนชั้นปกครองไทยจำต้องดัดแปลงกลไกรัฐบางส่วนให้เกิดประโยชน์ต่อจักรวรรดินิยม พร้อมกับการเข้ามาของจักรวรรดินิยม ความคิดแบบเสรีนิยมก็ได้ก่อตัวขึ้นและเริ่มปฏิเสธและท้าทายอุดมการณ์ศักดินาดั้งเดิม แม้จะมีการปรับโครงสร้างอำนาจครั้งใหญ่ของชนชั้นปกครองศักดินาแต่ก็ไม่อาจหยุดการเปลี่ยนแปลงได้ ในที่สุดชนชั้นศักดินาก็ได้ถูกถอดถอนออกจากอำนาจรัฐ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แต่คณะราษฎรซึ่งเข้ายึดอำนาจรัฐไว้ได้นั้น สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในระบบราชการไร้ฐานะทางชนชั้นเศรษฐกิจที่แน่นอน คณะราษฎรต่อต้านทั้งศักดินา กระฎุมพีไทยเชื้อสายจีน และจักรวรรดินิยมโดยอาศัยระบบราชการเป็นฐานอำนาจ ขณะเดียวกันก็พยายามสร้างฐานทางเศรษฐกิจของตนเองโดยการสถาปนาระบบทุนนิยมโดยรัฐขึ้น

รัฐประหารปี 2490 เป็นการยุติบทบาทของคณะราษฎรลง กลุ่มนายทหารบกสามารถเข้ากุมอำนาจรัฐไว้ได้ โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำ แม้คณะผู้ปกครองชุดนี้จะยังคงรักษาระบบทุนนิยมโดยรัฐไว้ แต่ก็ได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นสองประการสำคัญคือ กลุ่มทหารซึ่งคุมกลไกรัฐส่วนสำคัญบางส่วนไว้ได้ หันไปดำเนินธุรกิจอย่างจริงจัง และสถาปนาตนเองขึ้นเป็น "นายทุน-ขุนศึก" ขณะเดียวกันอเมริกาก็ได้พยายามที่จะเข้ามาผลักดันให้ไทยปรับโครงสร้างของสังคมให้เป็นทุนนิยม กระทั่งปี 2500 กลุ่มนายทุน-ขุนศึก ภายใต้การนำของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถทำรัฐประหารโค่นอำนาจรัฐของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มนายทุนขุนศึกซอยราชครูลงได้ หลังจากนั้นหนึ่งปีก็ได้มีการสมคบกับสหรัฐอเมริกา สถาปนาอำนาจรัฐเผด็จการขึ้น ปรับกลไกรัฐให้รองรับการแสวงหา

ผลประโยชน์ของกลุ่ม "นายทุน-ขุนศึก" และวางรากฐานให้กับการลงทุนไทยและต่างชาติในระยะยาว อุดมการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้มีเป้าหมายเพียงให้ยอมรับอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของรัฐภายใต้การนำของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา*

ความคิดทางการเมืองของนักธุรกิจไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดของบุญชู โรจนเสถียร

วิรัช ประเสรษโฐ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองของนักธุรกิจไทย ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดของบุญชู โรจนเสถียร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของนักธุรกิจไทยที่พยายามจะเสนอความคิดด้านต่าง ๆ ของตนเข้าสู่ระบบการเมืองและสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ความคิดทางการเมืองของนักธุรกิจนั้น ด้านหนึ่งเป็นผลที่เกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่วัยเด็ก วัยศึกษา จนถึงช่วงการร่วมงานกับกลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพธุรกิจ และการตัดสินใจเข้าสู่ระบบการเมืองโดยตรง ซึ่งก็คือกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองด้านต่าง ๆ นำไปสู่การก่อให้เกิดความคิดทางการเมืองที่เกิดขึ้นแก่ตัวนักธุรกิจ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ลักษณะทางความคิดทางการเมืองที่มีขึ้นนั้นยังมีการหยิบยืมจากบุคคล หรือแนวความคิดอื่น ๆ มาเป็นของตนเอง อีกทั้งความคิดเหล่านี้ยังให้ความสำคัญในแง่ความเป็นไปได้หรือนัยแห่งการปฏิบัติ

ประการสุดท้ายพบว่า การศึกษาความคิดทางการเมืองไทยนั้นสามารถศึกษาได้ทั้งจากการศึกษาตัวความคิด และจากการศึกษาด้านพฤติกรรม บทบาทและการเรียนรู้ทางการเมืองที่ผ่านมาของบุคคลที่จะศึกษานั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ความคิดทางการเมืองของสด กูรมะโรหิต

อดุลย์ มณีโรจน์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของสด กูรมะโรหิต (พ.ศ. 2451-2521) ซึ่งเป็นนักประพันธ์และนักหนังสือพิมพ์ที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งของประเทศไทย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2475

จากการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจเอกสาร ผู้ศึกษาพบว่า ความคิดของสดอยู่ที่ต้องการจะพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในสังคมให้ตกอยู่กับประชาชน โดยปราศจากการขูดรีดหรือเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลหรือรัฐ ดังนั้น สดจึงมีความคิดต่อต้านลัทธิอาณานิคมและต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม เพราะเป็นลัทธิที่ประเทศหนึ่งแสวงหาผลประโยชน์ต่ออีกประเทศหนึ่ง โดยปราศจากความเป็นธรรม ต่อต้านลัทธิทุนนิยมเพราะเป็นลัทธิที่นายทุนขูดรีดผลประโยชน์ไปจากผู้ใช้แรงงานอย่างรุนแรง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องแม้แต่น้อย ทำให้ผู้ใช้แรงงานต้องยากจน ในขณะที่นายทุนกลับร่ำรวยมหาศาล ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เพราะเป็นลัทธิที่ใช้วิธีการบังคับข่มขู่ทำให้เกิดความรุนแรง มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และไม่อาจจะขจัดการเอารัดเอาเปรียบในระบบทุนนิยมตามอุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะแม้ว่าจะสามารถขจัดนายทุนให้หมดไปได้ แต่ประชาชนก็ยังคงถูกเอารัดเอาเปรียบจากรัฐหรือชนชั้นปกครองอยู่ดี ต่อต้านสงครามเพราะสงครามเป็นภัยพิบัติอันยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ เพราะมนุษย์ต้องเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมากมายมหาศาลไปในการก่อสงคราม

ในทางตรงกันข้าม สดกลับแสวงหาแนวทางที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งในที่สุดสดก็พบว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสหกรณ์จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกดขี่ ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบต่อประชาชนได้ ประชาชนจะมีสภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และมีสวัสดิการสังคมที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพ อิสรภาพ เสมอภาค และสันติภาพ ทั้งนี้เพื่อจะให้บรรลุถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสหกรณ์ได้จะต้องนำเอาการสหกรณ์มาปฏิรูประบบเศรษฐกิจทั่วประเทศจนในที่สุดก็จะเกิดรัฐสหกรณ์ขึ้น

และเพื่อจะหลีกเลี่ยงจากภัยสงคราม และก่อให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก สดได้เสนอความเห็นว่า ให้ทุกประเทศ

ทั่วโลกทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจเป็นแบบสหกรณ์ จนในที่สุดโลกจะกลายเป็นโลกสหกรณ์ และเมื่อนั้นจะเกิดสันติภาพถาวร เพราะประชาชนจะแสดงประชามติคัดค้านการทำสงคราม เพราะสำนึกในคุณค่าแห่งแรงงานและตนจากระบบสหกรณ์

สำหรับประเทศไทย สดได้เสนอให้รัฐบาลนำเอาการสหกรณ์มากำหนดเป็นแนวนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อทำการปฏิรูปหมู่บ้านทั่วประเทศเพื่อสร้างสรรค์สังคมสหกรณ์ จนเกิดรัฐสหกรณ์ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพบว่า ลักษณะความคิดของสดมีลักษณะเด่นหลายประการ กล่าวคือ สดเป็นนักมนุษยนิยม มีความเห็นอกเห็นใจในมวลมนุษยชาติ อยากเห็นมนุษย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สดเป็นนักศีลธรรมนิยม รักความถูกต้อง ความเป็นธรรมและความดีงาม ไม่ต้องการให้มีการเบียดเบียน ข่มเหงระหว่างมนุษย์ทั้งปวง สดเป็นนักอุดมคติ พยายามเสนอความคิดที่ว่าสังคมที่ดีควรจะมีสภาพเป็นเช่นใด และเสนอแนวทางเพื่อให้บรรลุถึงสังคมดังกล่าว และสดเป็นนักปฏิบัตินิยม โดยพยายามนำเอาความคิดที่ตนเองเชื่อมั่นว่าดีและถูกต้องไปทดลองปฏิบัติด้วยตนเองแม้ว่าจะไม่ประสบผลสำเร็จก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาพบว่า ความคิดของสดนั้นสดมิได้มีการพิจารณาระหว่างความจริงในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กับความคิดออกจากกัน จนทำให้สดเกิดความเชื่อมั่นในความคิดเรื่องสหกรณ์มากเกินไปว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น เมื่อสดนำไปทดลองปฏิบัติจึงไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใดเลย ความคิดของสดจึงได้กลายเป็นอุดมการณ์เฉพาะตัวของสดไป ไม่สามารถแพร่หลายไปสู่มวลชนได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ความคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์

สมชัย ศรีเจริญเวช

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ซึ่งเป็นนักประพันธ์ นักคิด และนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญคนหนึ่งของไทย

จากการศึกษาโดยวิธีการสำรวจเอกสาร ผู้ศึกษาพบว่า ความคิดของกุหลาบยืนยันอยู่อย่างมั่นคงที่จะพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ กุหลาบเทิดทูนและเชื่อมั่นในหลักการแห่งความมีอิสรภาพ ศาสนา เผ่าพันธุ์ และระบอบการเมืองที่บุคคลสังกัดอยู่ เขาจึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการกระทำใด ๆ ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่บ้านเมือง บุคคลหรือคณะบุคคล ที่จะเป็นการกดขี่บังคับลิดรอนเสรีภาพของประชาชน เขาคัดค้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลที่นำเอาประเทศไปผูกพันอยู่กับผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมอเมริกา เนื่องด้วยเขาเห็นว่าสิ่งนี้เองที่เป็นที่มาของความเสียหายที่เกิดขึ้นในชาติ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ลักษณะเด่นของความคิดของกุหลาบก็คือ การนำเอาแนวความคิดทางพุทธศาสนามาเชื่อมโยงเข้ากับความพยายามแสวงหาสังคมที่ดีเพื่อชีวิตที่ดีของประชาชน กุหลาบได้นำเอาหลักการทางพุทธศาสนาเข้ามาร้อยรัดอย่างเหมาะสมกับการอธิบายสภาพสังคมตามหลักการของประชาธิปไตยและสังคมเมือง เขาเห็นว่าระบบการเมืองที่ดีและเป็นคุณแก่ประชาชนจะต้องเป็นการเมืองที่มีธรรมะ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ

ชลธี ยังตรง

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การวิจัยเรื่อง "ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ" มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ พร้อมทั้งพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการก่อรูปความคิด ตลอดจนวิเคราะห์ความคิดทางการ

เมืองของพุทธทาสภิกขุต่อการนำไปใช้ในสังคมและการเมืองร่วมสมัย

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุมีพื้นฐานจากความคิดทางพุทธศาสนานิกายเถรวาท นอกจากนั้นท่านยังได้นำหลักการบางอย่างของพุทธศาสนานิกายเซน และหลักการคริสตศาสนาตามความเข้าใจของท่านอธิบายความคิดทางการเมืองของท่าน ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุมีความเป็นพลวัตตามสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะที่ท่านเสนอความคิดโดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2516-2519

คุณค่าของความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุอาจพิจารณาได้ใน 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกในฐานะหลักการหรือคุณค่าทางด้านจิตใจ ท่านพุทธทาสเสนอว่าระบบการเมืองใดก็ตามถ้าหากประกอบด้วยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง ท่านได้เสนอระบบการเมืองแบบ "ธัมมิกสังคมนิยม" เป็นระบบการเมืองในอุดมคติของท่าน เราอาจนำความคิดของท่านในส่วนนี้ไปเผยแพร่เพื่อเป็นรากฐานของความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมืองได้ ส่วนที่สองในด้านของระบอบการปกครอง การที่ท่านพุทธทาสเห็นว่า การปกครองที่ผู้ปกครองใช้วิธีการปกครองเผด็จการโดยมีธรรมกำกับ เป็นการปกครองที่ดีที่สุด อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อความคิดนี้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ*

อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์

พงศ์เชษฐ์ รุจิระชุณห์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2526

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ (พ.ศ. 2475-2527) ทั้งนี้เนื่องจากสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นนักคิดทางการเมืองที่เสนอให้นำพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาทางการเมืองไว้อย่างเด่นชัด และมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักศึกษา ปัญญาชนจำนวนมากเกิดความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการเมืองไทยมาโดยตลอด

จากการศึกษาด้วยวิธีสำรวจเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ โดยตรง ผู้เขียนพบว่า สุลักษณ์ ศิวรักษ์ มีความคิดทางการเมืองที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ คือเป็นการผสมผสานระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนาธิปไตยและประชาธิปไตยเข้ากับพุทธศาสนาตามที่เขาเข้าใจ แม้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองดังกล่าวและพุทธศาสนาจะพัฒนามาจากแนวความคิดที่แตกต่างกันคือแนวความคิดแบบตะวันตกและตะวันออก ก็ยังสามารถผสมผสานเข้ากันได้ เพราะมีพื้นฐานมาจากความเชื่อในเรื่องอิสรภาพ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพเช่นเดียวกัน

การที่พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เขาจึงปฏิเสธการแก้ไขปัญหาทางการเมืองแบบสูตรสำเร็จ และการใช้ความรุนแรงตามความคิดของเขา การแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคม จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านถึงขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปแบบการเมืองและการปกครองเท่านั้น หากแต่จะต้องเปลี่ยนแปลงที่ปัจเจกบุคคลให้มีลักษณะสันโดษ มีชีวิตที่เรียบง่ายและปราศจากการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิง รวมทั้งมีความยึดมั่นในจริยธรรม กล้าที่จะต่อสู้เพื่อความถูกต้องและความยุติธรรมในสังคม โดยใช้สติปัญญาและความเมตตาเป็นพื้นฐาน ลักษณะของปัจเจกบุคคลดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยการขจัดความยึดมั่นในตัวตน (อัตวาทุปาทาน) ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนา จนเข้าใจสภาวะกิเลสของตนเองและธรรมชาติของมนุษย์และสังคมได้อย่างแจ่มแจ้ง

เมื่อปัจเจกบุคคลมีลักษณะดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมทำให้หน่วยย่อยในสังคมซึ่งประกอบด้วยปัจเจกบุคคลดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันเป็นผลให้สังคมอันเป็นหน่วยใหญ่มีความสงบสุขและไม่สามารถจะเป็นเผด็จการได้ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปฏิเสธเผด็จการทุกรูปแบบ) เนื่องจากปัจเจกบุคคลมีขีดความสามารถสูงผู้ปกครองจึงต้องเคารพและรับฟังความคิดเห็นของปัจเจกบุคคล รวมทั้งดำเนินการทั้งปวงเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ความคิดเกี่ยวกับสังคมดังกล่าวนี้ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาสังคมสงฆ์ตามหลักพุทธศาสนา เขามีทัศนะว่า หากสามารถนำสังคมสงฆ์มาเป็นตัวอย่างเพื่อประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้ ก็ย่อมจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคม

อย่างไรก็ตาม การนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคมตามแนวทางที่สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เสนอนั้น ผู้เขียนมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้อุดมการณ์แบบพุทธไม่สามารถมีบทบาทในการพัฒนาการเมือง ทั้ง ๆ ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและต่อเนื่อง

2. การที่จะทำให้อุดมการณ์แบบพุทธเป็นพลังทางการเมืองได้นั้นจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มของชาวพุทธ และจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การทางการเมือง

3. การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคมนั้น ควรจะต้องมีการศึกษาพุทธธรรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน ทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ และควรจะนำมาใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อมิให้เป็นการทำลายคุณค่าของพุทธธรรมไปโดยไม่รู้เท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริต-ธนารักษ์*

ประชาธิปไตย/ความคิดทางการเมือง/ทัศนคติ/การมีส่วนร่วม

ทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทยที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมือง

อานนท์ ภักดีวงค์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

การศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทยที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมือง" นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่าผู้นำพรรคการเมืองไทยต่าง ๆ จำนวน 10 พรรค คือ กิจสังคม ประชาธิปัตย์ ชาติประชาธิปไตย ประชากรไทย ชาติไทย ก้าวหน้า สังคมประชาธิปไตย ประชาเสรี ปวงชนชาวไทย และพลังใหม่ มีทัศนคติโน้มเอียงไปในแนวทางใดระหว่างการสนับสนุนรูปแบบ (Model) พรรคการเมืองที่เน้นอุดมการณ์ประชาธิปไตย กับรูปแบบพรรคการเมืองที่เน้นหลักเหตุผลและประสิทธิภาพ ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือ ภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจ ภูมิหลังทางการเมืองและการสังกัดพรรค ทั้งนี้โดยการออกแบบสอบถามไปยังคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองข้างต้นในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน 2527 จำนวน 281 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาสมบูรณ์ จำนวน 106 ชุด หรือคิดเป็นร้อยละ 37.72 ของจำนวนที่จัดส่งไปทั้งหมด

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ผู้นำพรรคการเมืองทั้ง 10 พรรค โดยเฉลี่ยมีทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมืองก้ำกึ่งระหว่างรูปแบบพรรคที่เน้นอุดมการณ์ประชาธิปไตยและรูปแบบพรรคที่เน้นหลักเหตุผลและประสิทธิภาพ แต่ค่อนมาทางรูปแบบพรรคที่เน้นอุดมการณ์ประชาธิปไตยเล็กน้อย ($\bar{X}$ = 3.54 จากสเกล 1-5)

2. ภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทย โดยที่ตัวแปรระดับอายุ ภูมิลำเนา อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. ภูมิหลังทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทย โดยที่ตัวแปรประสบการณ์ทางการเมืองในแง่ความยาวนานในการแสดงบทบาททางการเมือง ความผูกพันกับพรรคการเมืองในแง่ความถี่ในการดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคและในแง่ความยาวนานในการดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรค มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4. การสังกัดพรรคมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำพรรคการเมืองไทย โดยที่ตัวแปรการสังกัดพรรคเป็นรายพรรค และตามขนาดพรรค มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5. เมื่อจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมือง โดยพิจารณาจากค่าความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (ETA) พบว่า ตัวแปรการสังกัดพรรคเป็นรายพรรคมีความสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาคือการสังกัดพรรคตามขนาดพรรค ระดับรายได้ ระดับอายุ และประสบการณ์ทางการเมืองในแง่ความยาวนานในการแสดงบทบาททางการเมือง อาชีพ ความผูกพันกับพรรคในแง่ความยาวนานในการดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรค และภูมิลำเนาตามลำดับ

6. ผู้นำพรรคการเมืองที่มีระดับอายุน้อย ภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ อาชีพนักธุรกิจและอิสระ ระดับรายได้ปานกลาง ประสบการณ์ในการแสดงบทบาททางการเมืองยาวนานปานกลาง ความผูกพันกับพรรคการเมืองที่สังกัด ทั้งในแง่ความถี่และความยาวนานใน

การดำรงตำแหน่ง กรรมการบริหารของพรรคระดับปานกลางถึงสูง และสังกัดพรรคการเมืองขนาดเล็ก อาทิ พรรคพรรคก้าวหน้า พลังใหม่ และสังคมประชาธิปไตย มีแนวโน้มทัศนคติที่จะสนับสนุนรูปแบบพรรคการเมืองที่เน้นอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าผู้นำพรรคที่มีลักษณะแตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

7. ตัวแปรภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจในแง่เพศ ศาสนา และการศึกษา ตัวแปรภูมิหลังประสบการณ์ทางการเมืองในแง่ความถี่ในการมีตำแหน่งในการเมืองระดับท้องถิ่น ความถี่ในการสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ความถี่ในการได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ความถี่ในการสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ในนามพรรค และความถี่ในการย้ายพรรค ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรทัศนคติที่มีต่อรูปแบบพรรคการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย

โยธิน มีจันทร์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2525

ในปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภาของรัฐสภาไทยเป็นชนชั้นนำทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง (Political Elite) ที่มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นผู้นำทางการเมืองในระดับชาติที่มีความใกล้ชิดกับการกำหนดนโยบายในการกระจายหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองในสังคมไทย

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย" จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภาใน 2 ลักษณะด้วยกันคือ ทัศนคติแบบเสรีนิยม (Liberal) และทัศนคติแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative) เพื่อที่จะรู้ถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกระบวนการทางการเมืองของไทยและปัจจัยทางภูมิหลังทางสังคมที่มีอิทธิพลในการกำหนดลักษณะทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภา ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นสมาชิกวุฒิสภาพุทธศักราช 2524

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ ระหว่างเสรีนิยมและอนุรักษ์นิยม จึงสรุปได้ว่า ทัศนคติของสมาชิกวุฒิสภามีทั้งส่วนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางสังคมกับทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภานั้นพบว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ ระดับการศึกษา และจำนวนครั้งของการเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภามาก่อน ไม่มีความแตกต่างกันในทัศนคติทางการเมือง ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าภูมิหลังทางสังคมของสมาชิกวุฒิสภาไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกวุฒิสภา

จากผลการศึกษาดังกล่าวพอจะชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มบางประการในกระบวนการทางการเมืองไทยได้ว่า สมาชิกวุฒิสภาในฐานะที่เป็นชนชั้นนำทางการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยได้ในระดับกลางเท่านั้น และคนในสังคมไทยในปัจจุบันยังมีทัศนคติทางการเมืองที่ผสมผสานกันระหว่างแบบเสรีนิยมและอนุรักษ์นิยม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งระบบการเมืองและสังคมไทยกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงที่จะไปสู่การพัฒนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรืออาจจะหวนกลับไปสู่รูปแบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการทหารก็อาจเป็นได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎรไทยปี 2526

วิศิษฏ์ เอี่ยมบริบูรณ์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ในระบอบประชาธิปไตย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในระบบการเมือง กล่าวคือ เป็นผู้ร่วมกำหนดนโยบายในการกระจายทรัพยากรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงนับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎรไทยปี 2526" จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนอย่างไร ในประเด็นหลัก 3

ประเด็นด้วยกันคือ ประเด็นการเป็นตัวแทนท้องถิ่น หรือตัวแทนชาติ ประเด็นการยึดท้องถิ่นเป็นหลัก หรือยึดพรรคการเมืองที่สังกัดเป็นหลัก และประเด็นไม่มีอิสระในการตัดสินใจหรือมีอิสระในการตัดสินใจ รวมทั้งศึกษาถึงลักษณะทางสังคมวิทยาบางประการที่อาจจะมีอิทธิพลในการกำหนดความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนประชากร ในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2526 จำนวน 88 ท่าน

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ (42%) มีความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนแบบกลาง ๆ ระหว่างตัวแทนท้องถิ่นกับตัวแทนชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ (55.7%) มีความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนแบบกลาง ๆ ระหว่างการยึดท้องถิ่นเป็นหลักกับการยึดพรรคการเมืองที่สังกัดเป็นหลัก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (50.0%) มีความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนแบบกลาง ๆ ระหว่างไม่มีอิสระในการตัดสินใจกับมีอิสระในการตัดสินใจ

ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมวิทยา (ตัวแปรอิสระ 3 ตัวคือ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิหลังเกี่ยวกับสถานที่ศึกษา ภูมิภาคเขตการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่สังกัด อาชีพเดิม การเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น อาชีพ บิดา ประสบการณ์ทางการเมือง) กับความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนนั้น พบว่าประสบการณ์ทางการเมือง (จำนวนครั้งที่เป็นผู้แทนราษฎร) มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนท้องถิ่นหรือตัวแทนชาติคือ ยิ่งได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรหลาย ๆ สมัย ก็จะมีความเข้าใจบทบาทตนเองเปลี่ยนจากตัวแทนท้องถิ่นเป็นตัวแทนชาติ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความเข้าใจบทบาทตนเองในการยึดท้องถิ่นเป็นหลักหรือยึดพรรคการเมืองเป็นหลัก กล่าวคือสมาชิกผู้แทนราษฎรที่มีการศึกษาสูง จะมีแนวโน้มในการยึดพรรคการเมืองเป็นหลัก พรรคการเมืองที่สังกัดก็มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจบทบาทตนเองในการยึดท้องถิ่นเป็นหลักหรือยึดพรรคการเมืองเป็นหลัก กล่าวคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชากรไทยมีความเข้าใจบทบาทตนเองในการยึดพรรคสูง รองลงมาคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ และท้ายที่สุดลักษณะทางสังคมวิทยา (ตัวแปรอิสระทุกตัว) ไม่มีอิทธิพลหรือ/ไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจบทบาทตนเองในการเป็นตัวแทนในประเด็นที่ว่าไม่มีอิสระในการตัดสินใจหรือมีอิสระในการตัดสินใจ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาต่อการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกรัฐสภาปี พ.ศ. 2535

จรวยพร สุวรรณพันธุ์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2535

การศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาต่อการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกรัฐสภาปี พ.ศ. 2535" นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาที่มีต่อการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในปัจจุบัน ทั้งนี้โดยสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาเพื่อนำมาเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า การจัดโครงสร้างองค์การและการแบ่งงานของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในปัจจุบัน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา และต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในปัจจุบันสามารถให้บริการสมาชิกรัฐสภาได้ดีพอใช้

2. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาให้บริการได้เป็นอย่างดีคือผู้บังคับบัญชาระดับสูงของสำนักงานและบุคลากรทั่วไป

3. สมาชิกรัฐสภาเห็นด้วยกับการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

4. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาควรจะมีฐานะเป็นหน่วยงานระดับกรม

5. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะทำให้การปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา และข้าราชการของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะทำให้สมาชิกรัฐสภามีข้อมูลประกอบการตัดสินใจมากขึ้น

7. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้าง

ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะทำให้สามารถเผยแพร่ผลงานของสมาชิกรัฐสภาได้มากยิ่งขึ้น

8. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะทำให้สมาชิกรัฐสภาได้รับการบริการในด้านต่าง ๆ ได้รวดเร็วมากกยิ่งขึ้น

9. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจะทำให้แผนพัฒนาสภาผู้แทนราษฎรที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบไปแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2532 บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

10. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า ควรจะมีการโอนหน่วยงานอื่นมาสังกัดรัฐสภาเพิ่มขึ้นอีก

11. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า กองและศูนย์ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในปัจจุบันที่ควรจะต้องปรับปรุงใหม่มีอยู่ 7 กองและศูนย์

12. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า ควรจะมีการแบ่งส่วนราชการของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรออกเป็นกรม ประกอบด้วยกองและศูนย์ต่าง ๆ ตามที่ได้มีการศึกษาวิจัยกันไว้

13. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า การปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรจะมีลักษณะทั้งรวมคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (ก.ร.) และแยกคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (ก.ร.)

14. สมาชิกรัฐสภาเห็นว่า ควรจะมีหน่วยงานอื่น 10 หน่วยงานมาสังกัดรัฐสภาเพิ่มขึ้นอีก และควรจะมีความอิสระไม่ถูกแทรกแซงด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทิน เกซาคุปต์*

ค่านิยมทางสังคมและทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาไทย (2522)

ร้อยตำรวจตรี อมร ราชณรงค์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

สมาชิกรัฐสภาเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดนโยบายในการกระจายหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ให้แก่คนในระบบการเมือง โดยเฉพาะสมาชิกรัฐสภาพุทธศักราช 2522 ปฏิบัติงานอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาหนักทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เนื่องจากค่านิยมและทัศนคติของสมาชิกรัฐสภามีผลกระทบอย่างมากต่อการเมืองการปกครองไทย การศึกษาเรื่องนี้จึงมุ่งที่จะทำการศึกษาค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองดังกล่าว เพื่อที่จะรู้ถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกระบวนทางการเมืองการปกครองไทยได้ดีขึ้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นสมาชิกรัฐสภาจำนวน 192 ท่าน จำแนกเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎร 110 ท่าน และวุฒิสมาชิกจำนวน 82 ท่าน

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าค่านิยมทางเศรษฐกิจของสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่นั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว แต่เห็นความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันมากกว่า นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องนี้พบว่า ภูมิหลังทางสังคมของสมาชิกมีผลกระทบต่อค่านิยมทางเศรษฐกิจของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ สมาชิกรัฐสภาที่แตกต่างกันในด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนที่จะเป็นสมาชิกรัฐสภา ภูมิลำเนาเดิม กลุ่มการเมืองที่สังกัดและการเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความแตกต่างต่อค่านิยมด้านคุณค่าของการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย สมาชิกรัฐสภาที่มีอายุค่อนข้างน้อย การศึกษาต่ำ เคยเป็นข้าราชการมาก่อนและไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาก่อน มีแนวโน้มที่จะมีค่านิยมในด้านคุณค่าของการพัฒนาเศรษฐกิจสูงกว่าที่มีลักษณะภูมิหลังทางสังคมในลักษณะอื่น ๆ สรุปได้ว่าภูมิหลังทางสังคมของสมาชิกรัฐสภามีอิทธิพลต่อค่านิยมทางเศรษฐกิจของสมาชิกเหล่านั้น

จากผลการศึกษาดังกล่าว พอที่จะชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มบางประการได้ว่า สมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยของไทยได้ในระดับกลางเท่านั้น ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวของไทยนั้นมีอุปสรรคจากค่านิยมของสมาชิกรัฐสภาอย่างมาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมืองไทย

ร้อยตำรวจเอก พิสัณห์ จุลดิลก
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

สถาบันทหารถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญสถาบันหนึ่งในระบบการเมืองไทย วุฒิสมาชิกสายทหารถือเป็นชนชั้นนำทางการเมืองของสถาบันทหาร การศึกษาถึงทัศน-

คติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองไทยนี้ ก็เพื่อจะทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยได้ทราบถึงทัศนคติของชนชั้นนำทางการเมืองของสถาบันทหารว่ามองพรรคการเมืองเป็นอย่างไร พรรคการเมืองควรทำอย่างไร เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมืองและนักการเมือง และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาพรรคการเมืองและนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับของคณะทหารและประชาชนโดยทั่วไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2529 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2530 โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก เพื่อทราบถึงทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองและนักการเมืองว่ามีบทบาทสำคัญทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทยอย่างไร โดยเฉพาะบทบาทในการเสริมสร้าง หรือทำลายล้างระบอบประชาธิปไตย ประการที่สอง เพื่อทราบถึงแนวความคิดของวุฒิสมาชิกสายทหารว่า พรรคการเมืองและนักการเมืองควรจะมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทอย่างไร จึงจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงสนับสนุนและยอมรับว่าพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตย

2. วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทของพรรคการเมืองไทยในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ กล่าวคือ เชื่อว่าพรรคการเมืองมักจะดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของพรรค กลุ่ม และผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ของชาติ

3. ในภาวะปัจจุบัน วุฒิสมาชิกสายทหารส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะในด้านการขาดอุดมการณ์ การศึกษาและประสบการณ์ทางการเมือง จึงยังไม่สนับสนุนให้พรรคการเมืองแสดงบทบาทการเมืองอย่างเต็มที่โดยลำพัง

4. เมื่อใดก็ตามที่เกิดภาวะความขัดแย้งขึ้นในพรรคการเมือง หรือระหว่างพรรคการเมืองอันจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และความมั่นคงของประเทศชาติ วุฒิสมาชิกสายทหารมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้สถาบันทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรูปของแบบสอบถาม เพื่อวัดทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ในการทดสอบสมมุติฐานโดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การคำนวณค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น มีคำถามทั้งสิ้น 50 ข้อ รวบรวมข้อมูลจากวุฒิสมาชิกที่เป็นทหาร ทั้งในประจำการและนอกประจำการที่ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิกปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวุฒิสภาร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรัฐสภา ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีจำนวนทั้งสิ้น 140 นาย แยกเป็นนายทหารบก 75 นาย นายทหารเรือ 34 นาย และนายทหารอากาศ 31 นาย แจกแบบสอบถามแบบไม่สุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติ คือแจกแจงความถี่เป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) และการหาค่านัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างข้อมูล (Significant Difference)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีส่วนราชการที่สังกัด สถานภาพการรับราชการ จำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก การศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และการดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่ยอมรับว่าพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จำเป็นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีส่วนราชการที่สังกัด สถานภาพการรับราชการ จำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก การศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และการดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับและยังไม่แน่ใจว่าพรรคการเมืองของไทยจะเป็นตัวแทนเรียกร้องผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับประชาชนได้ แต่กลับเห็นว่าพรรคการเมืองของไทยมักจะแสวงหาผลประโยชน์ให้กับพรรคและกลุ่มที่สนับสนุนพรรคของตน

3. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทัศนคติวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีส่วนราชการที่สังกัด สถานภาพการรับราชการ และการดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับเกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน เพราะเห็นว่าเป็นผู้ที่ขาดอุดมการณ์ การศึกษา และประสบการณ์ทางการเมือง จึงยังไม่สนับสนุนให้แสดงบทบาททางการเมืองในรัฐสภาโดยลำพังฝ่ายเดียว เมื่อพิจารณาถึงจำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก การศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรพบว่า มีทัศนคติในประเด็นดังกล่าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีส่วนราชการที่สังกัด สถานภาพการรับราชการ จำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก การศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และการดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการที่แตกต่างกัน ซึ่ง

ส่วนใหญ่สนับสนุนให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเสถียรภาพแก่รัฐบาล

ผลจากการศึกษาวิจัยนี้ เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยทุกประการ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิช-ขันทปราบ*

การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออากาศไทย

บุญชาติ พรหมพูล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงรูปแบบของการปกครองเท่านั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่ายังคงฝังอยู่ในจิตใจของคนไทย หาได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการปกครองไม่ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นจึงเป็นเพียงการเปลี่ยนศูนย์อำนาจทางการเมืองจากพระมหากษัตริย์มาสู่คนกลุ่มใหม่เพียงกลุ่มเดียว ไม่ได้กระจายอำนาจไปสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศเลย ในบรรดากลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองของไทย กลุ่มทหารเป็นกลุ่มที่มีบทบาทมีความสำคัญ และมีอำนาจในทางการเมืองของไทยมาโดยตลอด ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นมีทหารเข้าไปร่วมอยู่ด้วย เนื่องจากทหารเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับขั้นอย่างเห็นได้ชัด มีระเบียบวินัยที่เคร่งครัดและมีอาวุธเป็นกำลังอำนาจทางทหารจึงสามารถสนับสนุนอำนาจทางการเมืองได้ ดังนั้น จึงพบว่าทหารได้เข้าไปมีอำนาจในทางการเมืองการปกครองของไทยตลอดมา

ปัญหาที่น่าศึกษาก็คือ ทำไมทหารจึงสามารถเข้าไปกุมอำนาจทางการเมืองของไทยมาได้โดยตลอด ทำไมทหารไทยจึงไม่ทำหน้าที่เพียงป้องกันประเทศอันเป็นหน้าที่หลักของทหาร แต่ชอบเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง คำตอบปัญหาเหล่านี้จะมาจากการศึกษาว่าทหารไทยมีการเรียนรู้ทางการเมืองมาอย่างไร มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไหน มีทัศนคติในทางด้านการเมืองไปในรูปใด การศึกษาพบว่าส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการที่คนในชาติมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม มีความเคยชินกับการปกครองในระบอบเก่า ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ยอมรับอำนาจของผู้ปกครองและเฉยเมยในทางการเมือง ทุกครั้งที่ทหารเข้าไปมีอำนาจในทางการเมืองของไทย ไม่ว่าจะโดยการเลือกตั้งหรือปฏิวัติก็ได้รับการยอมรับโดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเสมอมา

ทหารที่เข้าไปมีบทบาทและมีอำนาจในทางการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบันคือทหารที่ได้รับมรดกแห่งการเรียนรู้ทางการเมืองมาจากอดีต ส่วนทหารที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติหรือมีบทบาทในทางการเมืองในอนาคตคือ ทหารซึ่งกำลังเป็นนักเรียนอยู่ในสถาบันต่าง ๆ ของกระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน ในบรรดานักเรียนเหล่านั้น นักเรียนนายเรืออากาศคือทหารกลุ่มใหม่ที่จะเป็นกำลังสำคัญของกองทัพอากาศในอนาคต ดังนั้น จุดประสงค์อันสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อศึกษาทัศนคติและวัฒนธรรมทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออากาศ อันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นไปในรูปใด เป็นอุปสรรคหรือส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเพียงใด

แนวความคิดที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ก็คือ การศึกษาเพื่อให้ทราบว่านักเรียนนายเรืออากาศไทยในปัจจุบันมีทัศนคติในทางการเมืองที่เป็นแบบอำนาจนิยมหรือไม่ นักเรียนนายเรืออากาศที่อยู่ในชั้นสูงกว่าจะมีทัศนคติเป็นแบบอำนาจนิยมมากกว่าผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นต่ำกว่าหรือไม่ และนักเรียนนายเรืออากาศที่บิดามารดามีอาชีพรับราชการทหารส่วนใหญ่จะมีทัศนคติที่เป็นแบบอำนาจนิยมมากกว่าผู้ที่บิดามารดามิได้มีอาชีพเป็นทหารเป็นความจริงเพียงใด

จากการศึกษาทัศนคติในทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออากาศประจำปีการศึกษา 2520 ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 5 จำนวน 689 คน พบว่านักเรียนนายเรืออากาศเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติในทางการเมืองที่เป็นแบบอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย เป็นกลุ่มที่ยอมรับอำนาจและนิยมการใช้อำนาจ ทัศนคติแบบอำนาจนิยมมีอยู่ในนักเรียนนายเรืออากาศจริง แต่ในเวลาเดียวกันทัศนคติแบบประชาธิปไตยก็มีอยู่ในนักเรียนนายเรืออากาศเช่นเดียวกัน ความมากน้อยของทัศนคติแบบอำนาจนิยมของนักเรียนนายเรืออากาศมิได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับชั้นเรียน หรือการประกอบอาชีพเป็นทหารของบิดามารดาแต่อย่างใด นั่นคือผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นสูงกว่ามิได้มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมมากกว่าผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นต่ำกว่า และผู้ที่มีบิดามารดารับราชการทหารก็มิได้มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมมากกว่าผู้ที่บิดามารดาประกอบอาชีพอื่น ๆ แต่อย่างใด ลักษณะอำนาจนิยมดังกล่าวมีผลมาจากสิ่งแวดล้อมหลายอย่าง เช่น ระบบราชการทหาร การเรียนการสอนภายในโรงเรียน ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายเรืออากาศที่เน้นอำนาจนิยม เป็นต้น องค์กร (Agents) เหล่านี้ทำให้นักเรียนเคยชินกับระบบการใช้อำนาจ

และการยอมรับอำนาจ และก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงลักษณะอำนาจนิยมของนักเรียนนายเรืออากาศต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ให้นักเรียน โดยเฉพาะต้องปรับปรุงองค์กร (Agents) ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะอำนาจนิยมของนักเรียนนายเรืออากาศ เช่น ระบบการเรียนการสอนจะต้องให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติของนายตำรวจที่มีต่อการเมืองและการบริหารราชการ ศึกษาเฉพาะกรณีนายตำรวจ นักเรียนสารวัตร และผู้บังคับกอง รุ่นที่ 10

สุวรรณ สุวรรณเวโช
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา สังคมในประเทศได้เผชิญกับปัญหาสำคัญซึ่งเกี่ยวโยงไปถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและกระทบถึงการปฏิบัติงานของตำรวจในด้านต่าง ๆ มีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือ และมีการนัดหยุดงานของกรรมกรในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

การเรียกร้อง และดำเนินการเพื่อให้ได้มาตามความประสงค์ดังกล่าว บางครั้งมีลักษณะเป็นการยั่วยุให้เกิดปฏิกิริยาในลักษณะฝ่าฝืนกฎหมาย แต่รัฐบาลก็ใช้วิธีการผ่อนปรนยินยอมฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบเพื่อหวังผลทางการเมือง ทำให้ตำรวจต้องละเลยกฎหมายอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงน่าจะได้สำรวจทัศนคติของนายตำรวจ นักเรียนสารวัตร และผู้บังคับกองดูว่าจะมีความรู้สึกนึกคิดในเรื่องเหล่านี้อย่างไร เพราะตำรวจเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ในการปฏิบัติงานจะต้องอาศัยกฎหมายเป็นหลัก และได้รับอนุญาตให้ใช้อาวุธในการปฏิบัติหน้าที่ตั้งเป็นสมมุติฐานว่า

ทัศนคติของนายตำรวจ นักเรียนสารวัตรและผู้บังคับกอง รุ่นที่ 10 ในเรื่องการเมืองและการบริหารงาน น่าจะมีลักษณะเป็นแบบชาตินิยมและอนุรักษ์นิยมคือเป็นผู้เชื่อในความสำคัญของการรักชาติ เห็นคุณค่าของการใช้กำลังบังคับ เชื่อว่ารัฐบาลจะต้องมีอำนาจในการควบคุมสิ่งต่าง ๆ เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อประเทศ นักการเมืองไม่ควรเข้าก้าวก่ายงานของข้าราชการประจำ และไม่ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหาร โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานภาพของข้าราชการตำรวจต้องเปลี่ยนไป

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล หลังจากทดลองใช้แล้วได้ส่งแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงไปให้นักเรียนสารวัตรและผู้บังคับกอง รุ่นที่ 10 จำนวน 65 ฉบับ ได้รับคืน 58 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 89.2 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือนายตำรวจที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ นายตำรวจที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย และนายตำรวจที่เลื่อนขึ้นมาจากข้าราชการตำรวจชั้นประทวน

ผลการวิจัยปรากฏว่า นายตำรวจ นักเรียนสารวัตร และผู้บังคับกองส่วนมากเห็นว่า การปกครองประเทศควรใช้ระบบประชาธิปไตยสังคมชาตินิยม มีความประสงค์ให้มีการผสมผสานกันระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสังคมนิยม โดยเพิ่มกิจกรรมทางด้านสังคมนิยมให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน และยอมรับว่าประเทศไทยมีความแตกต่างในเรื่องชนชั้นอยู่บ้าง แต่ก็เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐที่ให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สิน

เห็นด้วยกับการมีสมาคมหรือกลุ่มผลประโยชน์ และเห็นว่าในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีพรรคการเมือง แต่นิสิตนักศึกษาไม่ควรมีบทบาททางการเมือง

ข้าราชการการเมืองไม่ควรก้าวก่ายงานประจำ แต่ควรให้โอกาสข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจไม่ควรเป็นตำแหน่งทางการเมือง การสอบสวนคดีอาญาควรอยู่กับฝ่ายตำรวจ และไม่ควรยกเลิกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ*

ทัศนคติในทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ

ชวลิต ภัยลี้
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาถึงทัศนคติในทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 การรวบรวมข้อมูลกระทำโดยส่งแบบสอบถามให้นักเรียนนายร้อยตำรวจ แต่ละท่านตอบแบบสอบถามด้วยตนเองได้ข้อมูลทั้งสิ้น 286 ชุด

สมมุติฐานกว้าง ๆ ของการศึกษาในครั้งนี้คือ นักเรียนนายร้อยตำรวจจะมีความเป็นประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ *และในทางตรงกันข้ามจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จ* การค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ยังมีข้อสมมุติฐานย่อยอีกสองสมมุติฐาน คือ

1. นักเรียนนายร้อยตำรวจในชั้นที่สูงกว่าจะมีทัศนคติในทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่ำลง หรือในทางกลับกันจะมีลักษณะของเผด็จการสูงกว่านักเรียนนายร้อยตำรวจในชั้นต่ำ

2. นักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีสถานภาพสังคมของครอบครัวสูง (วัดโดยอาชีพ รายได้ของบิดามารดา) จะมีทัศนคติในทางการเมืองที่เป็นเผด็จการมากกว่านักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีสถานภาพสังคมต่ำ

ผลการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่าเป็นไปตามสมมุติฐานกว้าง ๆ ที่ตั้งไว้เพียงบางส่วน กล่าวคือ เราพบว่านักเรียนนายร้อยตำรวจส่วนใหญ่มีความผสมผสานในทัศนะทั้ง 2 ลักษณะ แต่จากการวัดทัศนคติในทางประชาธิปไตยได้คะแนนโดยเฉลี่ย 2.95 หมายความว่ามีทัศนคติในทางประชาธิปไตยที่ค่อนข้างเป็นลบ (ไม่ถึง 3.00) แต่ในการวัดทัศนะความเป็นเผด็จการปรากฏว่าได้คะแนน 3.25 ซึ่งหมายความว่าในทางกลับกันคือ นักเรียนนายร้อยตำรวจส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจเผด็จการ (เป็น 3.00) ถ้านำมาตรของประชาธิปไตยและความเป็นเผด็จการมาหาสหสัมพันธ์ได้ค่าเท่ากับ 0.50 ซึ่งหมายความว่ามาตรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ค่าสหสัมพันธ์ที่เป็นบวกนี้เป็นการยืนยันถึงความผสมผสานกันระหว่างความเป็นประชาธิปไตยและเผด็จการปน ๆ กันไปของนักเรียนนายร้อยตำรวจ นอกจากนี้ยังได้พบข้อมูลที่มีอยู่ไม่สนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่สูงจะมีทัศนคติทางประชาธิปไตยต่ำ และในขณะเดียวกันก็ไม่สนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ว่านักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีสถานภาพทางครอบครัว จะมีความเป็นเผด็จการมากกว่า

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล

ร้อยตำรวจเอก เรืองศักดิ์ จริตเอก

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ข้าราชการตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการควบคุมสังคมให้อยู่ในระเบียบ ภารกิจของตำรวจจึงเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง กล่าวคือ เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน คุ้มครองไม่ให้ประชาชนละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน เมื่อพิจารณาถึงมิติทางการเมืองของการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจกองบังคับการตำรวจสันติบาล จัดเป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยทางการเมืองและความมั่นคงแห่งรัฐ ข้าราชการตำรวจในหน่วยงานนี้ต้องใช้ดุลยพินิจในการรวบรวมวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหาการเมืองต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจดังกล่าว ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล จึงมีความสำคัญอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล

2. ศึกษาถึงความแตกต่างของระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล โดยพิจารณาเปรียบเทียบตามเพศ อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษา สาขาวิชาของการศึกษา ตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ และลักษณะของงานที่ปฏิบัติ

3. ศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล

4. ศึกษาถึงทัศนคติของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล ว่าได้ให้ความสำคัญต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนในฐานะตำรวจสันติบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรูปของแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสันติบาล โดยประกอบด้วยคำถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการคำนวณค่าอำนาจการจำแนกและค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 50 ข้อ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กรมตำรวจทั้งหมด (ยกเว้นเฉพาะผู้ที่ต้องไปปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ในส่วนภูมิภาค) ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 300 คน โดยไม่สุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ คือแจกแจงความถี่แบบร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบไคสแคว์ (Chi-square) และการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบแกมม่า (Gamma)

นอกจากนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล หัวหน้าหน่วยงานและผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญหลายท่านในกองบังคับการตำรวจสันติบาลประกอบด้วย

ผลการวิจัย

1. ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง

2. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาลที่มี เพศ ตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ และลักษณะของงานที่ปฏิบัติแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของตำรวจสันติบาล โดยจำแนกตาม อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษา และสาขาวิชาของการศึกษา พบว่ามีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัติที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล ส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

4. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาลที่มี เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจและลักษณะของงานที่ปฏิบัติแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของตำรวจสันติบาล โดยจำแนกตาม อายุ อายุราชการ และสาขาวิชาที่ศึกษาต่างกัน พบว่ามีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาลส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญ และเอื้ออำนวยผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสันติบาล

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิชขันธปราบ*

การเรียนรู้ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยทหารบก

ร้อยเอก ไสว จันทรุจิรากร
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิเคราะห์ทางสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาเรื่อง "การเรียนรู้ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยทหารบก" มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติทางการเมืองต่อระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานทางสังคมของครอบครัวของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กับการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานทางระบบทางการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กับการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการติดตามข่าวสารทางการเมือง กับการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย 5) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมือง (ระบบการปกครองปัจจุบัน) กับการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองของสังคม ประกอบกับหลักการประชาธิปไตยในการพิจารณาในฐานะต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรที่จะศึกษาและตั้งสมมุติฐาน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่ม

ตัวอย่างเป็นนักเรียนนายร้อยฯ จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2532 ทั้ง 5 ชั้นปี ซึ่งมีขนาดตัวอย่าง 25% ของจำนวนนักเรียนนายร้อยฯ แต่ละชั้นปี ประกอบด้วย นักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 58 นาย นักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 55 นาย นักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 53 นาย นักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 87 นาย นักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีที่ 5 จำนวน 83 นาย โดยมีสมมุติฐานในการศึกษาต่อคือ สมมุติฐานที่ 1 ทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยฯ มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับชั้นปีที่ศึกษา สมมุติฐานที่ 2 อาชีพของบิดาที่แตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยฯ ที่แตกต่างกัน สมมุติฐานที่ 3 ลักษณะภูมิลำเนาเดิมของนักเรียนนายร้อยฯ ที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน สมมุติฐานที่ 4 นักเรียนนายร้อยฯ ที่ศึกษาหลักสูตรที่แตกต่างกันจะมีทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติวิเคราะห์อาศัยการค่า t การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (Oneway Analysis) ค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา จากการทดสอบสมมุติฐานพบว่า 1) ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีสูงมากกว่าทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยฯ ชั้นปีต่ำ 2) อาชีพบิดาไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยฯ 3) ลักษณะภูมิลำเนาเดิมของนักเรียนนายร้อยฯ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย นั่นคือสภาพแวดล้อมเดิมของนักเรียนนายร้อยฯ น่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความคิด และทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย 4) ทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนนายร้อยฯ ที่ศึกษาหลักสูตรใหม่ และนักเรียนนายร้อยฯ ที่ศึกษาหลักสูตรเก่าไม่มีความแตกต่างกัน

สรุปผลการศึกษาพบว่า เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยขึ้นในกลุ่มของนักเรียนนายร้อยฯ จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบันจริง โดยกระบวนการเรียนการสอนตลอดจนหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แต่จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในของระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและพื้นฐานทางสังคมของครอบครัว รวมทั้งปัจจัยด้านภูมิหลังของตัวนักเรียนนายร้อยฯ นั้นยังมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยต่ำ ดังนั้น ถ้าจะปรับปรุงทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อยฯ ให้มีในระดับสูงขึ้นนั้นสามารถทำได้โดยส่วนหนึ่งควรเพิ่มวิชาที่ให้ความรู้สนับสนุนการมีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย เช่น วิชาการด้านสังคมศาสตร์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของสังคมของไทยและนานาอารยประเทศ และวิชาทหารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของกองทัพบกที่ใช้การเมืองนำทหาร เช่น วิชาการพัฒนาการต่อสู้เบ็ดเสร็จ เป็นต้น โดยความเข้มข้นของเนื้อหาวิชาให้มากขึ้นตามชั้นปีการศึกษาที่สูงขึ้น และอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งคือต้องพยายามสร้างพฤติกรรมของกลไกในกระบวนการประชาธิปไตยของไทยให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนรวมของประเทศชาติตามหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ อันเป็นการประสานสอดคล้องกันระหว่างอุดมคติและการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้นักเรียนนายร้อยฯ ตระหนักถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง อันนำไปสู่ความเลื่อมใส ศรัทธาและปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนนายร้อยฯ ในระดับสูงเป็นการถาวรสืบไป

ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันของกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ

สุรพาสน์ ทัพภมาน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ทหารไทยได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เห็นชัดเจนมากขึ้น กลุ่มนายทหารที่เข้ามามีส่วนร่วมการเมืองไทยที่สำคัญ คือกลุ่มนายทหารระดับชั้นนายพันของกองทัพบก และนายนาวาของกองทัพเรือ ทั้งนี้เพราะเป็นนายทหารทำหน้าที่ผู้บังคับหน่วยกำลังรบและเป็นมันสมองของกองทัพ เมื่อการเมืองไทยเปิดโอกาสให้ทหารแทรกแซง กลุ่มนายทหารชั้นนายพันจึงมีโอกาสมากที่สุด พฤติกรรมทางการเมืองของทหารไทยในอดีต ปรากฏออกมาในรูปของเสรีนิยมและอนุรักษ์นิยม แต่ต่อมาระยะหลังเป็นอนุรักษ์นิยมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากทัศนคติซึ่ง

เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของนายทหาร เป็นผู้กำหนดรูปแบบของการเมืองดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันทหารไทยไม่มีบทบาททางการเมืองมากเหมือนในอดีต แต่ก็ไม่อาจเชื่อได้ว่าทหารจะไม่กลับเข้ามาแทรกแซงการเมืองไทยอีก และกลุ่มนายพันก็ยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองเหมือนเดิม ดังนั้น การศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนายพันของกองทัพไทย เพื่อทราบว่ากลุ่มนายทหารจะมีทัศนคติทางการเมืองต่อต้านหรือส่งเสริมการเมืองไทยยุคปัจจุบันอย่างไร วิธีดำเนินการค้นคว้าครั้งนี้แบ่งการศึกษาออกเป็นสองภาค ภาคแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าทางตำรา เอกสาร จากห้องสมุด ภาคสองเป็นการวิจัยด้วยวิธีสำรวจโดยใช้แบบสอบถามทัศนคติจากนายพัน นายนาวา และนาวาอากาศ จาก 3 กองทัพ จำนวน 1062 นาย เพื่อนำข้อมูลมาวิจัย เป็นการสอดคล้องกับภาคแรก การวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. นายทหารชั้นนายพันของกองทัพไทยมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อแยกเป็นกองทัพแล้ว นายนาวาของกองทัพเรือมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมสูงกว่านายพันของกองทัพบกและนายนาวาอากาศของกองทัพอากาศ

2. ทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมอนุรักษ์นิยมมีความสัมพันธ์กับอายุ นายพันที่มีอายุน้อยมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมมากกว่าอนุรักษ์นิยม

3. ทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมอนุรักษ์นิยมมีความสัมพันธ์กับการศึกษา นายพันที่ได้รับการศึกษาสูงมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมมากกว่าอนุรักษ์นิยม และจะมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมสูงมากขึ้นเมื่อได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ

4. ทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมอนุรักษ์นิยมมีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดา นายพันที่มีบิดาเป็นข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน มีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมน้อยกว่านายพันที่บิดามีอาชีพเป็นอย่างอื่น เช่น เกษตรกร พ่อค้า และรับจ้าง

5. ทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมอนุรักษ์นิยมมีความสัมพันธ์กับภูมิลำเนา นายพันที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่านายพันที่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครออกไปตามลำดับ

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า นายพันของกองทัพไทยโดยส่วนรวมแล้วยังมีทัศนคติเสรีนิยมกับอนุรักษ์นิยมไม่แตกต่างกันทั้ง ๆ ที่การศึกษาของกองทัพได้ก้าวหน้าไปมากแล้ว แต่ทัศนคติทางการเมืองยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร โดยเฉพาะกลุ่มนายพันที่เคยมีบทบาททางการเมืองมาในอดีต คือนายพันทหารบกยังคงมีทัศนคติทางการเมืองอนุรักษ์นิยมอยู่

ทัศนคติทางการเมืองของทหารต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนายทหารระดับพันเอกของกองทัพบกที่เข้ารับการศึกษาในวิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักชุดที่ 28 ประจำปีการศึกษา 2526

ประสาท เป้อรุณ

สารนิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

วัตถุประสงค์หลักของคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ก็เพื่อสถาปนาการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยขึ้นเป็นรากฐานการปกครองของประเทศไทย ให้ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเอง มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการบริหารประเทศ และมีการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลกันไปตามวาระการเลือกตั้ง ตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย แต่ตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาระบอบการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมิได้มีความเจริญก้าวหน้า และมั่นคงสมกับระยะเวลาที่ผ่านไปเนิ่นนานแต่ประการใดไม่ สาเหตุสำคัญคือการเข้าแทรกแซงทางการเมือง และล้มล้างการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของทหาร และในการรัฐประหารเกือบทุกครั้ง นายทหารบกที่มียศระดับปานกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับพันเอกมักจะมีบทบาทในการเป็นแกนนำของการปฏิวัติครั้งที่สำคัญ ๆ เสมอมา ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารระดับนี้จึงนับว่ามีผลกระทบในทางส่งเสริมหรือขัดขวางต่อระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมาก

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบทัศนคติของนายทหารระดับพันเอก ใน 3 ประเด็นด้วยกันคือ ประเด็นแรกเกี่ยวกับทัศนคติแบบประชาธิปไตย-อำนาจนิยม และการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ประเด็นที่ 2 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางสังคมรวม 11 ประการ กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย-อำนาจนิยม และการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และประเด็นที่ 3 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย-อำนาจนิยม กับการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันอาจมีผลกระทบต่อการใช้อิทธิพลและการแทรกแซงทางการเมืองของสถาบันทหาร รวมทั้งมีผลต่อความก้าวหน้าหรือชะงักงันของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในอนาคตด้วย ทั้งนี้โดยกำหนดเอานาย

ทหารระดับพันเอกของกองทัพบก ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักชุดที่ 28 ประจำปีการศึกษา 2526 จำนวน 60 นาย เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในประเด็นแรก นายทหารพันเอกของกองทัพบกกลุ่มนี้โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ ระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม แต่มีแนวโน้มค่อนไปทางด้านทัศนคติแบบประชาธิปไตย และพบว่าผู้ที่มีระยะเวลาในการรับราชการและระดับการศึกษาต่างกันจะทำให้ทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันออกไป โดยผู้ที่มีระยะเวลาในการรับราชการยิ่งนานปีจะทำให้มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางด้านอำนาจนิยมมากขึ้น ขณะเดียวกันผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีทัศนคติเป็นแบบประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า สำหรับความแตกต่างของภูมิหลังด้านอื่น ๆ ไม่มีผลต่อความแตกต่างของทัศนคติทางการเมืองของนายทหารพันเอกกลุ่มนี้

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากการวิจัยพบว่านายทหารพันเอกที่ทำการศึกษาโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบกลาง ๆ หรือเฉย ๆ ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยความแตกต่างของภูมิหลังทางสังคมทุกตัวแปร ไม่มีผลต่อความแตกต่างของการยอมรับหรือไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่าง

ในประเด็นสุดท้ายพบว่า นายทหารพันเอกที่มีทัศนคติทางการเมืองต่างกันจะมีการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยเฉลี่ยส่วนใหญ่จะยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันผู้ที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ ก็จะมีทัศนคติแบบเฉย ๆ ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และผู้ที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมจะไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การที่นายทหารพันเอกซึ่งตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย-อำนาจนิยม และการยอมรับ-ไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นแบบกลาง ๆ อาจเนื่องมาจากความไม่ละเอียดพอเพียงของแบบสอบถาม ความคลาดเคลื่อนของสเกลเนื่องจากความเบี่ยงเบน และจากการที่นายทหารระดับพันเอกเหล่านี้เป็นบุคคลระดับนำ มีความรู้และประสบการณ์ในชีวิตค่อนข้างกว้างขวาง จึงอาจปิดบังอำพรางทัศนคติที่แท้จริงของตนเนื่องจากเหตุผลส่วนตัวหลาย ๆ ด้าน ด้วยการเลี่ยงไปตอบคำถามแบบกลาง ๆ ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือจะไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงที่ถูกปิดบังไว้ออกมาได้ ทำให้ทัศนคติที่เปิดเผยออกมาเป็นลักษณะกลาง ๆ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งตามข้อเท็จจริงนายทหารเหล่านี้อาจมีทัศนคติเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งอย่างสุดขั้วก็ได้ ดังนั้น การที่พบว่านายทหารกลุ่มนี้มีทัศนคติแบบกลาง ๆ จึงอาจมีผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศขึ้นได้ เพราะถ้าหากนายทหารกลุ่มนี้มีทัศนคติทางการเมืองที่แท้จริงเป็นแบบประชาธิปไตยและยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็จะนำไปสู่การส่งเสริมให้การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยก้าวหน้ามากขึ้น ในทางตรงข้ามหากนายทหารกลุ่มนี้มีทัศนคติที่แท้จริงเป็นแบบอำนาจนิยมและไม่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็อาจเกิดความพยายามที่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงต่อระบบการเมืองการปกครองของประเทศดังที่เคยเกิดมาแล้วในอดีตก็ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ทัศนคติของทหารต่อสาเหตุรัฐประหาร : ศึกษาเฉพาะกรณีนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำ ชุดที่ 60

วิทวัส รชตะนันทน์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

ในอดีตที่ผ่านมาสถาบันทหารนับได้ว่า เป็นสถาบันที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทยมาโดยตลอดในบทบาทของการป้องกันประเทศ และการรักษาอำนาจทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 คณะทหารที่ได้เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครอง ซึ่งทำให้บทบาทของทหารในทางการเมืองสูงขึ้น

ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีในระบอบประชาธิปไตย สถาบันทหารก็ได้ใช้กำลังเข้ายึดอำนาจทางการเมืองด้วยการรัฐประหารถึง 9 ครั้ง และมีนายกรัฐมนตรีที่เคยเป็นทหารถึง 7 คนในจำนวนนายกรัฐมนตรี 17 คน แม้ในปัจจุบันที่ได้มีการปกครองตามรูปแบบของประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มีพรรคการเมืองเป็นสถาบันการเมืองหลักอยู่แล้วก็ตาม แต่ก็ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับและเป็นความต้องการของพรรคการเมือง ตลอดจนนักการเมืองส่วนใหญ่ว่ายังคงต้องการนายกรัฐมนตรีที่เคยเป็นผู้นำทางทหารมาก่อน ยิ่งกว่านั้นกระแสของรัฐประหารหรือการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ก็ยังคง

มีกระแสสูง และเป็นที่กล่าวถึงหรือเกิดข่าวลือขึ้นบ่อยครั้ง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงทัศนคติของทหารในการที่จะตัดสินใจเข้าทำการรัฐประหาร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของทหารกับทัศนคติ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่จะทำให้ทหารตัดสินใจใช้กำลังเข้าทำการยึดอำนาจการปกครองโดยการรัฐประหาร

2. เพื่อศึกษาว่าตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของทหารจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของทหารหรือไม่ โดยการทดสอบค่าไค-สแควร์ และค่านัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ได้ต้องน้อยกว่า 0.05 ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้ใช้จากนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำชุดที่ 60 ที่รวบรวมได้ 110 คน

จากการวิจัยพบว่า ทหารมีทัศนคติที่เห็นด้วยว่าการรัฐประหารมีสาเหตุจากสภาพการเมืองภายในประเทศไร้เสถียรภาพ อันได้แก่ การที่ผู้นำทางการเมืองขาดความชอบธรรม วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ความเปราะบางของรัฐบาลพลเรือน ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย และสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกกระทบกระเทือน นอกจากนั้นยังมีสาเหตุจากเงื่อนไขภายในสถาบันทหารอันได้แก่ ผลประโยชน์ของทหารถูกกระทบกระเทือน และความขัดแย้งทางอำนาจ และผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างผู้นำทหาร

จากการวิจัยยังพบว่า ตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของทหาร ได้แก่เหล่าทหาร สถาบันการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติราชการสนาม ลักษณะของงานที่ทำและการมีส่วนร่วมในการรัฐประหาร กับทัศนคติ มีเพียงระยะเวลาในการปฏิบัติราชการสนามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับทัศนคติที่เห็นว่าวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุของการรัฐประหาร

ผลที่ได้รับจากการวิจัยนี้ นอกจากจะได้รับทราบลักษณะและทิศทางของทัศนคติทางการเมืองของทหารที่เป็นเงื่อนไขไปสู่การรัฐประหารแล้ว ยังทำให้การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของทหารทางการเมืองไทยมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์การเมืองไทย หรือวิเคราะห์แนวโน้มที่จะทำให้ทหารใช้กำลังเข้ายึดอำนาจการเมืองในอนาคตได้ถูกต้องมากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงศ์น้อม*

ทัศนคติของทหารต่อการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีทหารที่รับราชการในกรมข่าวทหารบก

ศิริลาภ ศรีอุทัย

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนคติของทหารต่อการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีทหารที่รับราชการในกรมข่าวทหารบก มีความมุ่งหมายที่ต้องการทราบว่าทหารในกรมข่าวทหารบกมีทัศนคติทางการเมืองต่อการเลือกตั้งรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปในทิศทางใด โดยพิจารณาจากความแตกต่างในสถานภาพทางสังคม-เศรษฐกิจของทหารในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ลักษณะงาน รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และอายุการรับราชการ ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระว่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของทหารต่อประโยชน์ของการเลือกตั้ง ทัศนคติของทหารต่อผลเสียของการเลือกตั้ง และทัศนคติของทหารต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากน้อยเพียงใด ซึ่งในการศึกษาวิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการทหารของกรมข่าวทหารบก และได้กระทำเมื่อปี พ.ศ. 2528

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ คือการวิเคราะห์ไค-สแควร์ การหาค่าร้อยละ และการคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต

ผลจากการศึกษาพบว่า

1. ทหารในกรมข่าวทหารบกมีระดับทัศนคติต่อประโยชน์ของการเลือกตั้ง ทัศนคติต่อผลเสียของการเลือกตั้ง และทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับปานกลางกล่าวโดยทั่วไป พบว่าทหารมีแนวโน้มไปในทางที่ให้การสนับสนุนและมองเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยยอมรับว่าการเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่จะทำให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าทหารมีแนวโน้มปฏิเสธพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับสูง ในขณะเดียวกันทหารกลับให้การยอมรับในบุคลิกภาพการแสดงออกส่วนตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสถานภาพทางสังคม-เศรษฐกิจ ในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ลักษณะงาน รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และอายุการรับราชการกับทัศนคติต่อประโยชน์ของการเลือกตั้ง ทัศนคติต่อผลเสียของการเลือกตั้ง และทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่ามีเพียงตัวแปรในเรื่องอายุ

การรับราชการเท่านั้นที่มีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กับทัศนคติต่อผลเสียของการเลือกตั้ง แต่มีระดับความสัมพันธ์ที่อ่อนมาก

ผลการวิจัยในครั้งนี้อาจจะพิจารณาได้ว่า ทหารมิได้มีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นการขัดขวางต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ความเป็นเอกภาพขององค์กรทหารและระเบียบวินัยเป็นเงื่อนไขที่สามารถชี้ถึงการมีแนวความคิดและทัศนคติที่ไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งอาจจะมีผลต่อบทบาทของทหารในทางการเมือง โดยขึ้นกับสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้นที่จะมากระทบต่อทัศนคติของทหาร

การศึกษาวิจัยนี้น่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางแนวความคิด และการพัฒนาทางการเมืองของทหาร ที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวการณ์ของประเทศ ซึ่งจะทำให้เข้าใจในบทบาทของทหารที่มีส่วนในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศ โดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลังทางทหารเข้าแทรกแซงการเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

บุคลิกภาพและทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ

ชารินทร์ จันทราทิพย์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2526

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ต้องการสำรวจบุคลิกภาพและทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือนักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 200 นาย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น

ผลการศึกษาพบว่านักเรียนนายร้อยตำรวจมีลักษณะบุคลิกภาพดังนี้ คือ

- มีความศรัทธาในตนเองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง
- มีความรู้สึกอิสระในตนเองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ
- มีมาตรฐานทางสังคมสูง
- มีทักษะทางสังคมสูง
- มีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ

สำหรับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจนั้นพบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจมีทัศนคติทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างไปในทางเผด็จการ

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ซึ่งมีการวัดระดับกลุ่มด้วย X^2 ปรากฏว่า ชั้นปีการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกอิสระในตัวเอง และแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคมยังมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว โดยตัวแปรอิสระมีการวัดระดับกลุ่ม และตัวแปรตามมีการวัดระดับช่วงด้วย ANOVA ปรากฏว่าชั้นปีการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเป็นอิสระในตนเอง และแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม นอกจากนั้นฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวยังมีความสัมพันธ์กับทักษะทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 6 ตัว ซึ่งเป็นตัวแปรทวิหรือมีการวัดระดับช่วง กับตัวแปรตามซึ่งมีการวัดระดับช่วงด้วย Multiple Regression ปรากฏว่ามีตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่อธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย

สมพงษ์ ใหม่วิจิตร
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

สารนิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย" นี้ เป็นการศึกษาวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อย และศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อย ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวโน้มบทบาททางการเมืองของทหารในอนาคต ว่าจะมีบทบาทเกื้อกูลหรือเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การศึกษาแนวโน้มบทบาททางการเมืองของทหารโดยการวัดทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยนั้น ก็เนื่องจากว่าผู้นำทางทหารที่มีบทบาททางการเมืองมาโดยตลอดนั้น ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเกือบทั้งสิ้น

การศึกษากลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนนายร้อยที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม เพื่อวัดทัศนคติทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ ของนักเรียนนายร้อย โดยมีตัวแปรที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

ตัวแปรอิสระ คือระดับชั้นเรียนของนักเรียนนายร้อย ความสามารถทางการศึกษา อาชีพ และความรู้ของบิดา และสาขาวิชาเลือกตามหลักสูตรที่นักเรียนนายร้อยเลือกศึกษา

ตัวแปรตาม คือทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และระดับต่ำ

สมมุติฐานที่กำหนดไว้คือ

1. ระดับชั้นเรียนของนักเรียนนายร้อยจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง
2. ความสามารถทางการศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง
3. อาชีพของบิดาจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย
4. ความรู้ของบิดาจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย
5. สาขาวิชาเลือกตามหลักสูตรที่นักเรียนนายร้อยเลือกศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง

วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยนี้คือ Chi-square และ Cramer's V ผลที่ได้จากการวิจัยคือ ระดับชั้นเรียนของนักเรียนนายร้อย และอาชีพของบิดาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นอกนั้นไม่มีความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้เลย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทย

ทรรศนีย์ ปัจจุสานนท์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ความจริงที่ปรากฏตั้งแต่ครั้งเปลี่ยนศูนย์อำนาจทางการเมืองเมื่อ พ.ศ. 2475 จากพระมหากษัตริย์มาสู่ข้าราชการนั้น กลุ่มทหารเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการจัดองค์การของทหารทำให้กลุ่มทหารได้เปรียบในการต่อสู้ทางการเมือง และเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยที่ช่วยให้กลุ่มทหารสามารถเข้ากุมอำนาจได้อย่างราบรื่น และต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ลักษณะของการจัดองค์การของกลุ่มทหารได้เปรียบกลุ่มอื่น ๆ ก็คือ การมีสายการบังคับบัญชาที่แน่ชัด และเชื่อฟังคำสั่งของผู้มีอาวุโสตามลำดับชั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ประกอบกับการยึดถือระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้การสั่งการใด ๆ เป็นไปได้โดยรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ การมีผู้นำของกลุ่มที่เห็นได้ชัดและแน่นอน สมาชิกมีผลประโยชน์และอุดมการณ์ร่วมกัน เป็นกลุ่มที่ผูกขาดการใช้อาวุธของประเทศ เนื่องจากในระบบการเมืองไทย อาวุธเป็นรากฐานของอำนาจ และการมีศูนย์บัญชาการใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ อันเป็นศูนย์อำนาจทางการเมือง ในด้านลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ช่วยให้ทหารสามารถเข้ากุมอำนาจได้อย่างราบรื่นนั้น จะเห็นได้ว่าทหารมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคยชินกับระบบอำนาจนิยม และผลของคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นปัจจัยอันทำให้คนไทยไม่เคยมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและไม่เคยต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตยเลย การที่คนไทยมีความรู้สึกเช่นนี้จึงทำให้ไม่เกิดการต่อต้านเมื่อเวลาเกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองไทยไม่สามารถเป็นฐานรองรับประชาธิปไตยได้

การที่ทหารมีบทบาททางการเมืองมาเป็นเวลานาน ทำให้ไม่สามารถแยกทหารออกจากการเมืองไทยได้ และยังทำให้ไม่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการเมืองของไทยให้ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยได้สำเร็จ เพราะไม่ช่วยสร้างภาวะการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้มีอำนาจทางการเมืองและทางการทหารนั้นมักจะได้แก่นายทหารในกองทัพบกมากกว่าเหล่าทัพอื่น และมักจะเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เมื่อนายทหารเหล่านี้ได้กลายเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองต่อไปก็จะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการกำหนดอนาคตทางการเมืองได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงปัญหาที่ทำให้ทหารเข้ามามีอำนาจในระบบการเมืองของไทย ทั้ง ๆ ที่หน้าที่ของทหารควรมีแต่เพียงทำการป้องกันประเทศเท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาถึงอิทธิพลอะไรที่มีบทบาทต่อพฤติกรรมในการเรียนรู้ของทหารบกไทย จะช่วยทำให้เราทราบถึงทัศนคติทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของทหารไทยได้ว่า จะมีส่วนช่วยพัฒนาทางการเมือง หรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไทยอย่างไร

ดังนั้น การที่จะเข้าใจและจะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของทหารไทยให้เป็นไปในทางที่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง โดยมีสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ อบรมสั่งสอนทหารไทยให้มีทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ และพฤติกรรมทางการเมืองไปในทางที่ถูกต้อง เป็นขั้นตอน

ต่อเนื่องกันไป ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองต่อไป นอกจากจะอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองแล้ว จะต้องอาศัยการศึกษาเพื่อช่วยสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับการเมืองและทำให้คนที่มีการศึกษาสูงมองโลกกว้างขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย จปร. ว่ามีอยู่อย่างไร จะก่อให้เกิดทัศนคติทางการเมืองที่เป็นเผด็จการอย่างไรบ้าง ซึ่งผลการวิจัยก็ทำให้ทราบว่านักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นเผด็จการมากกว่าทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเรียนรู้ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านั่นเอง ดังนั้น หากเราพยายามแก้ไขวิธีการอบรมเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเสียใหม่แล้ว การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การอบรมและเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรือไทย

สนิท จรอนันท์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

ทหารเรือไทยได้เข้ามามีบทบาทในเวทีการเมืองของไทยเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 เป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ ทหารเรือที่เข้ามามีบทบาทและมีอำนาจทางการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบันคือทหารที่ได้รับมรดกแห่งการเรียนรู้ทางการเมืองมาจากอดีตนักเรียนนายเรือ ซึ่งถือเป็นกลุ่มเบื้องต้นของทหารเรือไทยต่อไปจะกลายเป็นนายทหารหลักที่เป็นกำลังสำคัญของกองทัพเรือและเป็นชนชั้นนำของประเทศ ระบบการเมืองของไทยไม่ว่าปัจจุบันหรืออนาคตจะเป็นอย่างไรอาจกล่าวได้ว่า ขึ้นอยู่กับทัศนคติทางการเมืองของบุคคลชั้นนำทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จุดประสงค์สำคัญของการวิจัยนี้ ก็เพื่อศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออันเกิดจากกระบวนการอบรมและการเรียนรู้ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นไปในรูปใด เป็นอุปสรรคหรือเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือระดับการศึกษา อาชีพบิดา ภูมิลำเนาและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ผลการศึกษาทัศนคติทางการเมืองนักเรียนนายเรือประจำปีการศึกษา 2521 ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 5 จำนวน 513 คน พบว่านักเรียนนายเรือมีทัศนคติทางการเมืองทั้งแบบอำนาจนิยมและประชาธิปไตยรวมอยู่ในคนเดียวกัน แต่มีความโน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย กล่าวคือนักเรียนนายเรือร้อยละ 62.77 มีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นแบบอำนาจนิยมอยู่ในระดับสูง และในขณะเดียวกันก็มีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 52.59 ด้วย ระดับการศึกษา อาชีพบิดา และภูมิลำเนาไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายเรือ ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพบว่า นักเรียนนายเรือที่มีฐานะปานกลางลงมามีทัศนคติที่โน้มเอียงไปในทางอำนาจนิยมสูงกว่านักเรียนนายเรือที่มีฐานะสูง แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายเรือ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร

สมพร เชียวเม่น

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ความเชื่อทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาทางการเมืองในระบอบใดก็ตาม หากประชาชนในสังคมมีความเชื่อทางการเมืองสนับสนุนการปกครองระบอบนั้นแล้ว การพัฒนาทางการเมืองในระบอบนั้นก็มีทางเป็นไปได้ ตรงกันข้ามหากประชาชนไม่มีความเชื่อทางการเมืองที่สนับสนุนระบอบการปกครองนั้นแล้ว การพัฒนาทางการเมืองก็เป็นไปได้ยาก สำหรับประเทศไทยเป้าหมายคือการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยตามแบบของประเทศตะวันตก ซึ่งประกอบด้วยหลักความเสมอภาค สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ต้องอาศัยความเชื่อทางการเมืองของประชาชน

เป็นสิ่งสำคัญ แต่เนื่องจากระบบราชการไทยได้ครอบงำระบบการเมืองและการบริหารในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้น โครงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยจึงควรริเริ่มโดยข้าราชการ ด้วยเหตุนี้เองความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ในการศึกษาความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการกรุงเทพมหานครนี้ ประการแรกก็เพื่อศึกษาอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยทางด้านวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ประการที่สอง เพื่อศึกษาดูว่าข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปนครหลวงที่อยู่ใกล้ชิดกับกระบวนการทางการเมืองทั้งในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่นของตนเอง จะมีความเชื่อทางการเมืองอย่างไร ความเชื่อดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ การศึกษาดังกล่าวนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการกรุงเทพมหานครระดับ 2 และระดับ 3 จำนวน 760 หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของข้าราชการทั้งสองระดับนั้น

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์แรก ได้พบว่าการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยยังไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ใน 44 ปีที่แล้วมา เป็นเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมิได้เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่กลับไปเอื้ออำนวยต่ออำนาจนิยมมากกว่า ในประการที่สอง ได้พบว่าข้าราชการกรุงเทพมหานครระดับ 2 และระดับ 3 ส่วนใหญ่มีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ได้พบข้อสังเกต 2 ประการกล่าวคือ ประการที่หนึ่ง มีลักษณะที่ขัดแย้งกันในความเชื่อบางอย่างระหว่างการสนับสนุนประชาธิปไตยและไม่สนับสนุนประชาธิปไตย ประการที่สอง ความเชื่อของข้าราชการกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ที่สนับสนุนประชาธิปไตยนั้นมีระดับความเข้มข้นน้อย ผลการสำรวจที่ปรากฏออกมาเช่นนี้เป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย

ลู่ทางที่จะส่งเสริมให้ข้าราชการไทยมีความเชื่อทางการเมืองในทางสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยนั้นมีข้อเสนอแนะบางประการ ประการแรก ควรจะได้มีการให้ข่าวสารตลอดจนความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในทัศนคติ ความเชื่อทางการเมือง ประการที่สอง ควรได้มีการวางโครงการระยะยาวในการเปลี่ยนแปลง แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับการศึกษา รวมทั้งฝึกอบรมและพัฒนาครูอาจารย์ให้มีทัศนคติเป็นประชาธิปไตย หากโครงการนี้สำเร็จลงได้ ผลคือในอนาคตประเทศไทยจะมีประชาชนที่เป็นประชาธิปไตย การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยเฉพาะข้าราชการอีกต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บทบาทของระบบราชการในการพัฒนาสถาบันทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นและทัศนคติของสมาชิกสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่นต่อบทบาทของระบบราชการ ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัดจังหวัดตรังและสมุทรสงคราม

อิสเรศ ฐิติมานะกุล
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การศึกษาเรื่อง "บทบาทของระบบราชการในการพัฒนาสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่นและทัศนคติของสมาชิกสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่นต่อบทบาทของระบบราชการ ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัด จังหวัดตรังและสมุทรสงคราม" นี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าระบบราชการได้เข้าไปมีบทบาทแทรกแซงในสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยนี้คือองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยทางบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบและคำสั่งต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร และมากน้อยเพียงใด และศึกษาถึงทัศนคติของสมาชิกสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยนี้คือสมาชิกสภาจังหวัดว่าจะมีทัศนคติต่อบทบาทของระบบราชการอย่างไร และตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้นำมาทำการศึกษาวิจัยจะมีผลต่อทัศนคติของสมาชิกสภาจังหวัด กลุ่มประชากรที่นำมาใช้ศึกษาได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัด จังหวัดตรังและสมุทรสงคราม จำนวน 38 คน ส่วนตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาคือ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด และประสบการณ์ทางการเมือง

ในการวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัย 2 ประการคือ

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ กฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2. การวิจัยสนาม เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอบถามทัศนคติของสมาชิกสภาจังหวัด การวิจัยส่วนนี้ใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เช่น หาค่าเฉลี่ย หรือมัชฌิมเลขคณิต การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์แบบ Cross Tabulation เพื่อทดสอบไค-สแควร์

ผลการศึกษาพบว่า

1. ระบบราชการได้เข้าไปมีบทบาทแทรกแซงในองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยทางบทบัญญัติของกฎหมายระเบียบ และคำสั่งต่าง ๆ และการเข้าไปมีบทบาทแทรกแซงดังกล่าวมีลักษณะค่อนข้างสูง นั่นคือแทบจะทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดไร้อำนาจอิสระในการดำเนินกิจการตามหลักการกระจายอำนาจอย่างสิ้นเชิง

2. สมาชิกสภาจังหวัดมีทัศนคติต่อบทบาทของระบบราชการในองค์การบริหารส่วนจังหวัดในลักษณะ "กลาง ๆ" กล่าวคือไม่สนับสนุนแต่ไม่คัดค้านหรือไม่เห็นด้วย

3. การเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัดมีอิทธิพลต่อทัศนคติของสมาชิกสภาจังหวัดที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองมีขนาดเท่ากับ 0.145

4. อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และประสบการณ์ทางการเมืองไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของสมาชิกสภาจังหวัดแต่อย่างใด

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ความสนใจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของข้าราชการไทย

ศักดิ์ชัย ประจง

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

การศึกษาเรื่อง "ความสนใจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของข้าราชการไทย" นี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงความสนใจทางการเมือง และความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของข้าราชการ โดยพิจารณาถึงตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ อายุ การศึกษา ระดับตำแหน่ง ระดับเงินเดือน และอาชีพบิดาของข้าราชการ ว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจทางการเมืองหรือไม่ เพียงใด ตลอดทั้งเพื่อจะทำการทดสอบความโน้มเอียงทั้งสองประการนี้ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และถ้ามีความสัมพันธ์กันจะสัมพันธ์กันในลักษณะใดด้วย ทั้งนี้โดยเลือกข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และโรงพยาบาลวชิระ 152 คน เป็นตัวอย่างศึกษา

ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองคือ เพศ การศึกษา ระดับ ตำแหน่ง และระดับเงินเดือน ในส่วนความสนใจทางการเมือง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองคือ การศึกษา และระดับตำแหน่ง

ผลการทดสอบเพื่อพิสูจน์สมมุติฐาน

1. เพศมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจทางการเมือง

2. อายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและระดับความสนใจทางการเมือง

3. การศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง

4. ระดับตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง

5. อายุราชการไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการมืองและระดับความสนใจทางการเมือง

6. ระดับเงินเดือนมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจทางการเมือง

7. อาชีพของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และระดับความสนใจทางการเมือง

8. ระดับความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล

เกรียงศักดิ์ สุเมธอมรรัตน์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

การศึกษาวิจัยเรื่องระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับทัศนคติทางการเมืองของปลัดเทศบาลว่ามีระดับทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับ สูง กลาง หรือต่ำ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ปลัดเทศบาล ซึ่งรับราชการอยู่ทั่วประ-

เทศ ในปี พ.ศ. 2533-2534 จำนวน 117 คน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้สถิติร้อยละและค่าไคสแควร์

ผลการศึกษา พบว่าปลัดเทศบาลส่วนมากมีอายุ 50 ปีขึ้นไป อายุราชการไม่เกิน 26 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า เงินเดือนสูงกว่า 12,999 บาทต่อเดือน โดยมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง

และจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. อายุของปลัดเทศบาลมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ระดับการศึกษาของปลัดเทศบาลไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. อายุราชการของปลัดเทศบาลมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

4. เงินเดือนของปลัดเทศบาลมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร*

วัฒนธรรมทางการเมืองของข้าราชการระดับอำเภอ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

อภิวัฒน์ พลสยาม

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

การศึกษาเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของข้าราชการระดับอำเภอ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม" นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าข้าราชการระดับอำเภอมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับใด และตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้นำมาทำการวิจัยมีผลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างไร และนอกจากนั้นยังต้องการทราบว่า ลักษณะตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของข้าราชการระดับอำเภอ มีผลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ข้าราชการอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 245 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการครู และข้าราชการพลเรือน ซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ระหว่างเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2526 โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษา คือ เพศ อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษา และลักษณะตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์โดยการใช้วิธีการทางสถิติ คือการทดสอบไคสแควร์ การหาค่าร้อยละ การคำนวณค่ามัชฉิมเลขคณิต และการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข

ผลจากการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการระดับอำเภอมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยพบว่าข้าราชการระดับอำเภอมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และมองโลกในแง่ดีในระดับปานกลาง มีความเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีและความเสมอภาคในระดับปานกลาง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเองในระดับสูง ยอมรับการแสดงความคิดเห็นการแสดงออกและการวิพากษ์วิจารณ์ในระดับปานกลาง และปฏิเสธการนิยมอำนาจเด็ดขาด การมอบความรับผิดชอบไว้ที่ผู้นำ การอ่อนน้อมยอมตนต่อผู้มีอำนาจ การยอมรับนับถือระบบอาวุโสและการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิมในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ พบว่า เพศ อายุ และอายุราชการ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับตัวแปรด้านระดับการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยที่ความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขเท่า 0.26911 เช่นเดียวกัน ตัวแปรด้านลักษณะตำแหน่งหน้าที่ทางราชการก็พบว่ามีความแตกต่างที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยที่ความสัมพันธ์ไม่สูงนัก ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขเท่ากับ 0.23391

3. สำหรับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยเปรียบเทียบของข้าราชการระดับอำเภอ พบว่าข้าราชการครู มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับสูงสูงสุด รองลงมาคือข้าราชการพลเรือน ส่วนข้าราชการตำรวจนั้นพบว่ามีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับสูง ต่ำที่สุด

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พิจารณาได้ว่าข้าราชการระดับอำเภอมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับที่น่ายินดี เพราะไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับต่ำเลย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในอดีตซึ่งมักพบว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมักมีลักษณะผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยและอำนาจนิยม ก็จะพบว่าไม่สอดคล้องกันนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณา

เปรียบเทียบในส่วนของตัวแปรก็พบว่าผลการวิจัยครั้งนี้มีทั้งสนับสนุนและไม่สนับสนุนผลการวิจัยที่ผ่านมา

ผลการวิจัยครั้งนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาที่ลึกซึ้งและกว้างขวางต่อไปในอนาคต และน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีข้าราชการระดับอำเภอเป็นกลไกสำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำแหน่งหัวหน้าฝ่าย และหัวหน้าแผนก สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการปกครองและกรมการพัฒนาชุมชน

มธุรส ใหญ่ขยัน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ประเทศไทยได้นำการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้เป็นเวลา 40 กว่าปีมาแล้ว แต่ก็ไม่ราบรื่นต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดมา เพราะมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ปัญหาประการแรกคือ คนไทยมีลักษณะอำนาจนิยม ทั้งนี้เป็นเพราะเรามีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับระบบเจ้าขุนมูลนายมาเป็นเวลาช้านาน ประการที่สอง คือกลไกทางการเมืองของประชาชน ซึ่งได้แก่พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้แทนราษฎร ไม่สามารถเป็นเครื่องมือของประชาชนได้ และมีบทบาทในการสร้างทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนน้อยมาก การดำเนินการทางการเมืองจึงตกอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบราชการประจำตลอดมา ปัญหาประการที่สาม คือผู้นำทางการเมืองการปกครองและข้าราชการทั้งในระดับสูงและระดับต่ำยังมีทัศนคติแบบเจ้าขุนมูลนาย และยังมีบทบาทที่ขัดต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอยู่มาก นอกจากปัญหาเหล่านี้แล้วก็ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีก เช่น คนไทยส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาน้อย ยากจน และไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

ทัศนคติและจิตใจแบบประชาธิปไตยเป็นเครื่องส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ทัศนคติและจิตใจแบบอำนาจนิยมเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การวิจัยเรื่องนี้ ได้เลือกศึกษาเฉพาะข้าราชการระดับหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง และกรมการพัฒนาชุมชน โดยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง และกรมการพัฒนาชุมชน น่าจะมีแนวความคิดหรือทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง (ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี)

2. ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

3. ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก

4. ผู้ที่มีอายุราชการมากจะมีแนวโน้มไปในทางอำนาจนิยมมาก

5. ผู้ที่เคยไปศึกษาในต่างประเทศจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยมน้อยกว่าผู้ที่เรียนในประเทศ

วิธีการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยสนามโดยออกแบบสอบถามจำนวน 65 ข้อ เพื่อวัดถึงความสนใจและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อำนาจนิยม อนุรักษ์นิยม และทัศนคติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นส่งให้แก่ประชากรวิจัยจำนวน 175 คน เมื่อเดือนมีนาคม 2520

ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า

1. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของหน่วยงานที่ทำการวิจัยมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่า แต่อายุไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตย

2. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกยังคงมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและอนุรักษ์นิยมอยู่ด้วยในระดับค่อนข้างต่ำ อายุราชการไม่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และผู้ที่จบการศึกษาจากต่างประเทศไม่มีทัศนคติแบบอนุรักษ์นิยมต่ำกว่าผู้ที่ศึกษาในประเทศมากนัก

3. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีทัศนคติต่อการปกครองท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นอยู่ในระดับกลาง ๆ การออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่ที่มีผลทำให้มีทัศนคติสนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่ไม่ต้องออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่

4. เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของทั้ง 3 หน่วยงานมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับใกล้เคียงกัน และมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและอนุรักษ์นิยมค่อนข้างต่ำที่ใกล้เคียงกันอีก

ด้วย แต่หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนกของกรมการพัฒนาชุมชนมีทัศนคติที่สนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นสูงกว่าหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนกของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง

5. ความถี่ในการออกไปปฏิบัติราชการส่วนท้องถิ่นไม่มีผลทำให้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

6. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกที่ทำการวิจัยมีความสนใจทางการเมืองมากและต้องการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองด้วย

แม้ว่าหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกจะมีทัศนคติและจิตใจแบบประชาธิปไตย แต่ก็ยังมีทัศนคติแบบอำนาจนิยมอยู่ด้วย การศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการออกไปปฏิบัติราชการในท้องถิ่นที่สนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

1. ควรให้มีการปฏิบัติแบบประชาธิปไตยในหน่วยราชการให้มากยิ่งขึ้น เช่น เปิดโอกาสให้ข้าราชการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นโต้แย้งได้ เป็นต้น เพราะการปฏิบัติแบบประชาธิปไตยจะช่วยลดทัศนคติแบบอำนาจนิยมลงได้

2. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำกว่าให้มีความรู้ ความเข้าใจในทางการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

3. ควรส่งเสริมให้ข้าราชการได้มีโอกาสหมุนเวียนออกไปปฏิบัติราชการใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ให้มากยิ่งขึ้น

4. ควรจะได้มีการวิจัยถึงทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการที่สังกัดกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ โดยเฉพาะข้าราชการในส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่อย่างแท้จริง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการให้แน่ชัดยิ่งขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการระดับ 3-6

นันทพร พงศ์อิศวรานันท์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการระดับ 3-6" นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่าข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง มีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมอย่างไร และข้าราชการที่มี เพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพบิดา อายุราชการ เงินเดือน ระดับ และตำแหน่งแตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันหรือไม่ โดยการสร้างมาตราวัดทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมขึ้น ซึ่งได้ทดสอบหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อก่อนที่จะนำไปใช้หาข้อมูล

ประชากรสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่ดำรงตำแหน่งระดับ 3-6 ขนาดตัวอย่างที่กำหนดไว้ 540 คน การสุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลค่าไค-สแควร์ และค่าแกมมา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่มีเพศแตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน โดยข้าราชการเพศชายมีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมสูงกว่าเพศหญิง

2. ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่มีอายุแตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีอายุมาก

3. ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่มีพื้นฐานการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีการศึกษาสูง (ปริญญาตรีขึ้นไป) มีแนวโน้มทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำ (ต่ำกว่าปริญญาตรี)

4. ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน โดยข้าราชการที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมสูงกว่าข้าราชการที่มีอายุราชการสูง

5. ข้าราชการส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ที่อาชีพบิดา เงินเดือน ระดับ ตำแหน่ง แตกต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมไม่แตกต่างกัน

ความเชื่อในพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์และความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

ในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญของวิถีชีวิตทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ โดยมีสถาบันสงฆ์เป็นสัญลักษณ์แห่งการสืบต่อและมีพระสงฆ์เป็นผู้ศึกษา ปฏิบัติและถ่ายทอดหลักพุทธธรรมไปสู่พลเมือง นักวิชาการไทยหลายท่านจึงได้เพียรพยายามศึกษาความเกี่ยวข้องกันระหว่างพุทธศาสนากับการเมือง เพื่ออธิบายถึงสัมพันธภาพระหว่างกันในขั้นที่จะยังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม และการศึกษาเหล่านี้ได้ให้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมืองในหลายประการ เป็นต้นว่า การอบรมสั่งสอนหลักธรรมของพระสงฆ์กับแนวความคิดทางการเมืองของผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง พฤติกรรมทางการเมืองของพระสงฆ์กับระบบการเมืองไทย และบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาทางสังคมและการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการเมืองนี้ ยังขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของพระสงฆ์ ทั้งทางโลกและทางธรรม การวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาให้รู้ว่าพระสงฆ์ไทยมีความเชื่อทางพุทธศาสนาและทางการเมืองอย่างไร ความเชื่อของพระสงฆ์ทั้งสองเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร และสถานภาพของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางการเมืองหรือไม่อย่างไร รวมทั้งสถานภาพของพระสงฆ์มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางการเมืองกับความเชื่อในพุทธธรรมแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเหล่านี้น่าจะมีประโยชน์ต่อการอธิบายภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการเมืองให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

การวิจัยนี้มีขอบเขตเฉพาะการศึกษาพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุมวัด 399 แห่งในพื้นที่ 24 เขต โดยใช้วิธีการศึกษาแบบรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและจากการสุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ขึ้นมาศึกษา 439 รูป ในลักษณะของการตอบแบบสอบถามและด้วยวิธีการศึกษาแบบนี้ได้มีผลสรุปของการวิจัยดังนี้

1. พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับความเชื่อในหลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรม และวิถีชีวิตที่มีธรรมมากกว่าอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ และกรรม โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีระดับปริยัติธรรมและพรรษาสูง มีแนวโน้มที่จะเน้นความสำคัญของความเชื่อข้างต้นมากขึ้น

2. พระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยมทั้งด้านหลักการ วิธีการ และวิถีชีวิต โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีระดับปริยัติธรรมสูง มีแนวโน้มที่จะเน้นหลักความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น และพระมหานิกายมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าพระธรรมยุต

3. ความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับระดับการเน้นหนักเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธธรรมค่อนข้างสูง โดยจะสัมพันธ์กับการเน้นในหลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิถีชีวิตที่มีธรรมมากกว่าหลักธรรมอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ และกรรม

4. สถานภาพของพระสงฆ์ด้านปริยัติธรรมมีส่วนทำให้พระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมือง ทั้งด้านหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และนิกายกับพระสังฆาธิการมีส่วนทำให้พระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองด้านวิธีการและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

5. สถานภาพของพระสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางการเมืองกับการเน้นหนักความเชื่อในพุทธธรรมคือ ปริยัติธรรมและพรรษา กล่าวคือพระนักธรรมและพระเปรียญกับพระนวกะ พระมัชฌิมะและพระเถระ ที่ยิ่งมีการเน้นหนักความเชื่อในพุทธธรรมมากขึ้น จะยิ่งมีความเชื่อในหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมากขึ้นและแบบอำนาจนิยมน้อยลง

เมื่อพิจารณาโดยสรุปรวบยอดแล้ว จะทำให้เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการเมืองมากขึ้น ในสาระสำคัญที่ว่า ถ้าพระสงฆ์มีความตระหนักในความเชื่อเกี่ยวกับหลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิถีชีวิตที่มีธรรมในระดับสูง พระสงฆ์มีแนวโน้มที่จะเชื่อในหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าพระสงฆ์มีระดับปริยัติธรรมและพรรษาสูงขึ้น จะทำให้ความสัมพันธ์ข้างต้นมีแนวโน้มสูงขึ้น หมายความว่าถ้าพระสงฆ์มีระดับปริยัติธรรมและพรรษาสูงขึ้น และมีความตระหนักในความเชื่อเกี่ยวกับหลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิถีชีวิตที่มีธรรมมากขึ้น พระสงฆ์จะมีแนวโน้มในความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม ส่วนสถานภาพด้านนิกาย พระสังฆาธิการและสมณศักดิ์มีผลต่อความสัมพันธ์ข้างต้นเพียงเล็กน้อย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

วัฒนธรรมทางการเมืองของครูในกรุงเทพ-มหานคร

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ในสังคมไทยเราถือว่าครูเป็นผู้มีความสามารถ เป็นผู้นำของเยาวชนที่จะต้องรับผิดชอบต่ออนาคตของชาติไทย และเป็นผู้ที่จะต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไปให้แก่เด็กเหล่านี้ แต่ขณะนี้ยังไม่มีผลงานการวิจัยใดที่จะมาอธิบายว่า ครูไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ ความรู้เหล่านี้จะมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย

ระเบียบวิธีในการวิจัย เราใช้การเก็บข้อมูลทั้งจากสนามและจากเอกสารต่าง ๆ ข้อมูลจากสนามเก็บจากครู 419 คน ซึ่งตอบแบบสอบถามได้สมบูรณ์จากการสุ่มตัวอย่างครู 640 คน ในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยม 16 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ระดับมัธยม 16 แห่ง ในเขตกรุงเทพ-มหานคร แบบสอบถามมีทั้งหมด 68 ข้อแต่ละข้อได้รับการทำ Internal Consistency Test มาแล้ว เป็นคำถามแบบเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วยทั้งสิ้น มีตัวแปรตามคือการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการ ส่วนตัวแปรอิสระคือประเภทของโรงเรียน ระดับการศึกษาและเพศ

จากการวิจัยค้นพบว่า ครูไทยส่วนใหญ่มีทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นการขัดแย้งทางวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้น ครูในโรงเรียนรัฐบาลและราษฎร์ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการยังมีจำนวนใกล้เคียงกัน และยังค้นพบว่าระดับของการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการแต่ไม่สำคัญมากนัก รวมทั้งเพศก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแต่ไม่มากนัก ในทำนองกลับกัน เพศไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี

วิชิต นวลแก้ว
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดของครูเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมืองไทย ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดในเรื่องต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมือง ทัศนคติที่มีต่อลักษณะการเมืองไทย การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความตระหนักในอิทธิพลของการศึกษาอบรมที่มีต่อการสร้างค่านิยมทางการเมืองให้แก่นักเรียน และเพื่อหาข้อแนะนำการพัฒนาความคิดของครูในทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

แจกแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทยแก่ประชากรในการวิจัย ซึ่งเป็นข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรีทั้งหมด แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีค่าความเชื่อถือได้ .8991 ข้อมูลที่ได้มาได้รับการวิเคราะห์เพื่อหาคะแนนรวม และค่าคะแนนสัมบูรณ์ซึ่งมีค่าสูงสุด +1 และต่ำสุด -1 เป็นสิ่งบอกระดับความมากน้อยของความคิด แสดงการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับข้อความต่าง ๆ แต่ละข้อในแบบสอบถาม

ผลของการวิจัย

1. ครูเห็นด้วยกับการให้นักการเมืองได้อำนาจตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย แต่ต้องการให้ใช้อำนาจแบบเผด็จการ

2. ครูเห็นด้วยกับการมีผู้แทนราษฎร แต่คิดว่าบทบาทของผู้แทนราษฎรเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย รำคาญ และไร้ประโยชน์

3. ครูเห็นด้วยกับหลักความเสมอภาคทางการเมือง แต่ยังเชื่อมั่นอยู่ในคุณสมบัติพิเศษของบุคคลบางคน บางกลุ่มว่าเหมาะสมที่จะเป็นนักการเมืองมากกว่าบุคคลทั่วไป

4. ครูเห็นด้วยกับการมีกลุ่มทางการเมือง และมีความคิดเกี่ยวกับกลุ่มทางการเมืองต่อไปนี้

ก. ต้องการให้มีพรรคการเมือง และเลือกผู้แทนของพรรคการเมืองในระบบพรรคมากกว่าเลือกบุคคลที่มาจากระบบราชการ

ข. ต้องการให้มีกลุ่มผลประโยชน์ แต่ไม่ต้องการ

ให้กลุ่มผลประโยชน์เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะคิดว่าเป็นการสร้างความขัดแย้ง วุ่นวายขึ้นในสังคม

5. ครูคิดว่าการเมืองไทยมีลักษณะรุนแรง มีอันตราย

6. ครูคิดว่าตนสมควรมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง แต่ไม่ต้องการเป็นนักการเมืองด้วยตนเอง

7. ครูเชื่อว่าการศึกษามีอิทธิพลต่อความคิด ค่านิยมทางการเมืองของนักเรียน แต่ขาดความมั่นใจในความรู้ทางการเมือง และขาดเสรีภาพที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผล

คิดโดยเฉลี่ย ทั้งครูผู้หญิง ครูผู้ชาย ครูสายวิชาสังคมศึกษาและสายวิชาวิทยาศาสตร์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองไทยสับสนกันอยู่ ถ้าแยกตามกลุ่ม ครูผู้ชายมีความคิดสับสนน้อยกว่าครูผู้หญิง ครูสายวิชาสังคมศึกษาและสายวิทยาศาสตร์มีความคิดสับสนใกล้เคียงกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร

ปรีชา ดงมณี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ความรู้ความเข้าใจ ความสำนึก ความสนใจการเมือง เห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ ถือเอากลุ่มตัวอย่างของครูประถมศึกษาชายหญิงอายุ 19-33 ปี 34-50 ปี วุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาตรี และอนุปริญญาตรีขึ้นไป ที่กำลังทำการสอนอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวนทั้งสิ้น 708 คน โดยสุ่มตัวอย่างครูประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 369 คน นอกนั้นทดสอบทั้งหมด ได้แก่ครูประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาล 189 คน และสังกัดโรงเรียนราษฎร์ 150 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบไค-สแควร์

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้หากลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลางมากที่สุด พยายามหลีกเลี่ยงตัวแปรแทรกซ้อนต่าง ๆ เช่น อารมณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ ประสบการณ์ที่เป็นครูอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร ให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้ เลือกประชากรที่มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน จำนวนประชากรก็พยายามให้ได้แต่ละสังกัดปาน ๆ กัน เมื่อรวมแล้วให้ได้มากที่สุด การออกไปทดสอบแต่ละครั้งผู้วิจัยได้ไปทำการทดสอบด้วยตนเองและควบคุมกลุ่มตัวอย่างวิจัยอย่างใกล้ชิด สร้างบรรยากาศแก่ครูในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้ง 708 คนได้ผลการวิจัยคือ

1. ครูประถมศึกษาชายหญิงมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดี มีความสำนึกความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อย แต่ครูประถมศึกษาชายยังมีความสำนึก ความสนใจมากกว่าครูประถมศึกษาหญิง

2. ครูประถมศึกษาชายหญิงมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบแล้วครูประถมศึกษาชายมีความตระหนักมากกว่าครูประถมศึกษาหญิง ส่วนความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์และสนใจเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็มองเห็นความสำคัญน้อยที่สุดเช่นเดียวกัน

3. ครูประถมศึกษาอายุ 19-33 ปี และ 34-50 ปี มีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดี แต่กลุ่มอายุ 19-33 ปี มีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มอายุ 34-50 ปี ส่วนความสำนึกความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีน้อยทั้งสองกลุ่ม

4. ครูประถมศึกษาอายุ 19-33 ปี และ 34-50 ปี ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง และระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อย ยึดถือตัวบุคคลในการเลือกตั้ง ไม่นิยมให้นักการเมืองสังกัดพรรคการเมืองมากที่สุด มองเห็นความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์ และสนใจเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบแล้วกลุ่มอายุ 19-33 ปี มองเห็นความสำคัญมากกว่ากลุ่มอายุ 34-50 ปี

5. ครูประถมศึกษาวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีและอนุปริญญาตรีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดี แต่ครูวุฒิอนุปริญญาตรีขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจมากกว่า ส่วนความสำนึกความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยทั้งสองกลุ่ม และเมื่อเปรียบเทียบแล้วครูวุฒิอนุปริญญาตรีขึ้นไปมีความสำนึกความสนใจมากกว่า

6. ครูประถมศึกษาวุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาตรีและอนุปริญญาตรีขึ้น มองเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และ

ระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบแล้วกลุ่มครูวุฒิอนุปริญญาตรีขึ้นไปมองเห็นความสำคัญมากกว่า และครูที่มีวุฒิทั้งสองกลุ่มยังยึดถือตัวบุคคล นิยมเลือกผู้แทนที่มียศตำแหน่งสูง ๆ มีอิทธิพลมีฐานะร่ำรวยในการเลือกตั้ง ไม่นิยมให้นักการเมืองสังกัดพรรคการเมืองมากที่สุด และมองเห็นความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์และสนใจเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุดอีกด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บุคลิกภาพกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูประชาบาล จังหวัดอุบลราชธานี

ประยงค์ บัตรสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

การศึกษานี้เพื่อตรวจสอบแบบของบุคลิกภาพของครูในจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะ โดยจุดประสงค์ส่วนใหญ่คือต้องการทราบว่าบุคลิกภาพของครูที่จะอธิบายว่า บุคลิกภาพดังกล่าวจะนำมาหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นผลจากการศึกษาสำรวจครูประชาบาล 600 คน จาก 8 อำเภอ โดยเก็บข้อมูลจากครูประชาบาลจำนวน 208 คน ผู้ซึ่งทำการสอนใน 3 อำเภอที่ซึ่งถูกกำหนดเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ และจากครู 282 คน ซึ่งทำการสอนใน 5 อำเภอ เขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ที่สามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างสมบูรณ์ แบบสอบถามมีทั้งหมด 34 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อได้ทำการวัดอำนาจจำแนกความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อถือมาแล้ว การศึกษานี้กำหนดตัวแปรตามคือ บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และตัวแปรตามคือเขตปฏิบัติการสอน ระดับการศึกษา เพศ และอายุ

การวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. ครูมีบุคลิกภาพทั้งสองแบบในระดับสูง คือมีทั้งบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม และมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง

2. ความแตกต่างในด้านอายุและเขตปฏิบัติการสอนไม่มีผลต่อบุคลิกภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. ครูชายส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย ครูหญิงมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม และครูชายส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าครูหญิง

4. ครูที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่อนุปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย ครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญาตรีลงมาส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม และครูที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่อนุปริญญาตรีขึ้นไปมีส่วนร่วมทางการเมือง สูงกว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญาตรีลงมา

โดยสรุป ครูในจังหวัดอุบลราชธานีมีบุคลิกภาพทั้งสองแบบ ซึ่งเป็นแบบแผนปกติของประชาชนโดยส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนา ถ้าครูส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีบุคลิกภาพดังกล่าว โอกาสที่ประเทศไทยจะพัฒนาไปสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทำได้ยาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การสื่อสารทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

อัครเมศวร์ ทองนวล

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี" นี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองของครูว่า มีความถี่อยู่ในระดับใด ผ่านทางแหล่งข่าวสารใดบ้างมากน้อยเพียงใด ตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความรู้ข่าวสารทางการเมือง และครูมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองเพียงใด ตัวแปรใดบ้างมีอิทธิพลต่อความรู้ข่าวสารทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 151 คน โดยใช้วิธีส่งแบบสอบถามแบบเฉพาะเจาะจงไปยังครูทั้งหมด 341 คน แต่ได้รับแบบสอบถามคืนแค่ 177 ชุด และที่สมบูรณ์ใช้ในการวิจัยได้มีแค่ 151 ชุด ตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยคือ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ในครอบครัว สถานภาพการสมรส สมาชิกในครอบครัว วิชาที่สอน ความถี่ในการสื่อสารข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ และความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ในการวิจัยนี้ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการนำมาคิดเป็นความถี่ แล้วแปลงเป็นร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ทดสอบหาค่าไค-สแควร์ และหาค่าแครมเม่อร์ V

การวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองในระดับปานกลาง และมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ มากน้อยตามลำดับ ดังนี้

1.1 วิทยุ

1.2 โทรทัศน์

1.3 หนังสือพิมพ์

1.4 คนอื่น

1.5 การฟังอภิปราย

2. เพศมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

ครูเพศชายมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูเพศหญิง และเมื่อพิจารณาแยกตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ก็พบว่า ครูเพศชายมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูเพศหญิงในทุก ๆ แหล่งข่าวสาร

3. อายุมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

ครูที่มีอายุสูงมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีอายุปานกลาง และครูที่มีอายุปานกลางมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีอายุต่ำ และเมื่อพิจารณาแยกตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ก็พบว่า ครูที่มีอายุสูง มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีอายุปานกลาง และครูที่มีอายุปานกลางมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีอายุต่ำในทุก ๆ แหล่งข่าวสาร ยกเว้นจากวิทยุเพียงแหล่งข่าวสารเดียวเท่านั้น

4. การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

5. รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

6. สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

ครูที่แต่งงานแล้วมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่เป็นโสด และเมื่อพิจารณาแยกตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ก็พบว่า ครูที่แต่งงานแล้วมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่เป็นโสดในทุก ๆ แหล่งข่าวสาร ยกเว้นจากวิทยุเพียงแหล่งข่าวสารเดียวเท่านั้น

7. สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

ครูที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อยมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีสมาชิกในครอบครัวมาก และเมื่อพิจารณาแยกตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ก็พบว่า ครูที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อยมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีสมาชิกในครอบครัวมากในทุก ๆ แหล่งข่าวสาร

8. วิชาที่สอนมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง

ครูที่สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.) มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาแยกตามแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ก็พบว่าครูที่สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.) มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าครูที่สอนวิชาอื่นในทุก ๆ แหล่งข่าวสาร

9. ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีความรู้ข่าวสารทางการเมืองในระดับปานกลาง

10. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์บ่อยครั้ง และครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์บ่อยครั้งมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์นาน ๆ ครั้ง

11. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากวิทยุ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

12. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

13. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปราย มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปรายเป็นประจำมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปรายบ่อยครั้ง ครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการอภิปรายบ่อยครั้ง มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปรายนาน ๆ ครั้ง และครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปรายนาน ๆ ครั้งมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มี

ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปราย "ไม่เคยเลย"

14. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากคนอื่น ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

15. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง (รวม) มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองปานกลาง และครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองปานกลาง มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองต่ำ

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูได้รับข่าวสารทางการเมืองจากวิทยุและโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส สมาชิกในครอบครัว และวิชาที่สอนที่มีต่อการสื่อข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ พบว่า ต่างก็มีอิทธิพลต่อการสื่อข่าวสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เพศ และอายุเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการสื่อข่าวสารทางการเมืองสูงสุด เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เปรียบเทียบกับตัวแปรอื่น

ครูมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแปรทางด้านความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากการฟังอภิปราย และความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง (รวม) ที่มีต่อความรู้ข่าวสารทางการเมือง พบว่า ต่างก็มีอิทธิพลต่อความรู้ข่าวสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่พอ ๆ กันทั้งสามตัวแปร

กล่าวโดยสรุปก็คือ การวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่พบข้อเท็จจริงซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยทางรัฐศาสตร์อื่น ๆ ที่ได้มีการศึกษากันมา

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ธงชัย วงค์ชัยสุวรรณ*

วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง

วิชัย ภูโยธิน
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2526

การศึกษาวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง" มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพฯ เฉพาะกรณีความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทหลักสูตรการศึกษา ชั้นปี เพศ อายุ ภูมิลำเนา กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ประเภทหลักสูตรการศึกษา ชั้นปี เพศ อายุ ภูมิลำเนา กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยนักศึกษาชายและหญิงของวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร รวม 3 แห่ง ดังนี้คือ วิทยาลัยครูจันทรเกษม วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูสวนสุนันทา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อของนักศึกษาวิทยาลัยครูแต่ละวิทยาลัยตามวิชาเอก ชั้นปี และหลักสูตรในทุก ๆ คนที่ 20 เพื่อให้ได้ตัวอย่างประชากรที่มีลักษณะกระจายซึ่งคิดเป็นร้อยละ 5 ของแต่ละวิทยาลัยครู รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร 619 คน

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามสำหรับส่วนที่เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Competence) และความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครอง (Citizen Competence) อาศัยแนวคิดของ Gabriel A. Almond และ Sidney Vebba ใน The Civic Culture แบบสอบถามก่อนนำไปใช้ทดสอบจริงได้ลองทดสอบกับกลุ่มตัว

อย่าง 120 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (The Discriminative Power-Method) แล้วหาค่าอัตราส่วนวิกฤต t (t-ratio) โดยใช้ t-test และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุด โดยใช้ Coefficient Alpha

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ให้ข้อมูลสมบูรณ์คืนได้ทั้งสิ้น 594 ชุด หรือคิดเป็นร้อยละ 95.96 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ Chi-square ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ

1. ผลการวิจัยความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษาตามประเภทหลักสูตร ชั้นปี เพศ อายุ และภูมิลำเนา พบว่า

1.1 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเภทหลักสูตรกับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

1.2 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปี กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

1.3 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างเพศ กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

1.4 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางลบ ระหว่างช่วงอายุกับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

1.5 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนากับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของนักศึกษา

2. ผลการวิจัยความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษาตามประเภทหลักสูตร ชั้นปี เพศ อายุ และภูมิลำเนา พบว่า

2.1 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเภทหลักสูตรกับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

2.2 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปี กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

2.3 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางลบระหว่างเพศ กับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

2.4 ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุกับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

2.5 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางบวกระหว่างภูมิลำเนากับความมีสมรรถนะทางการเมืองแบบผู้มีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะที่ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปคือ การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในระดับอุดมการศึกษาในสถาบันอื่น ๆ หรือจากกลุ่มตัวอย่างที่สถานะ บทบาท อาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีก

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาครูวิทยาลัยครูจันทรเกษมต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในประเทศไทย

จงกล ปึงตระกูล

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ทหารมีบทบาทและความสำคัญต่อระบบการเมืองไทย ทั้งในสมัยก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทย พ.ศ. 2475 ทหารได้เข้ามาแทรกแซงทางการเมืองในหลายระดับและอย่างต่อเนื่อง และโดยที่เป็นสถาบันที่มีศักยภาพทางการเมืองและสังคมสูงกว่านักการเมือง สถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตยจึงมีพัฒนาการในระดับต่ำ บางห้วงเวลาเกิดการชะงักงัน เพราะทหารเข้าทำการปกครองประเทศติดต่อกันนานนับสิบปี โดยไม่เปิดโอกาสให้นักการเมืองได้ทำหน้าที่ได้เต็มที่ตามหลักประชาธิปไตยแนวตะวันตก แม้ว่าบางสมัยนักการเมืองที่เป็นพลเรือนจะได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ทหารก็เป็นฐานอำนาจที่สำคัญตลอดการปกครองของนายกรัฐมนตรีเหล่านั้น ความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับทหารจึงมักจะเกิดอยู่เสมอ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญเรื่องทัศนคติของนักศึกษาครูที่มีต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร โดยจำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรบุคลากรประจำการปีที่ 1 และนักศึกษาหลักสูตรครูประจำการปีที่ 4 วิทยาลัยครูจันทรเกษม ปีการศึกษา 2529 เพราะเป็นนักศึกษาที่มีความเป็นผู้ใหญ่กว่านักศึกษาภาคปกติ และมีอาชีพต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูและเป็นครูโรงเรียนเอกชน ทัศนคติของนักศึกษาจึงมีผลต่อสังคมส่วนรวมได้ในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า นักศึกษาทั้งสองหลักสูตรมีทัศนคติยอมรับการแทรกแซงทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ และตัวแปรทางด้านภูมิหลังทางสังคม 15 ประการ คือ อายุ ศาสนา สาขาวิชาเอก ระดับชั้นปี ความรู้พื้นฐานทางการเมือง สัญชาติของบิดา-มารดา ความสนใจการเมืองของบิดา-มารดา หรือผู้ปกครอง ความสนใจข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์ที่มีสาระสำคัญทางการเมือง

การเป็นสมาชิกของชมรม สโมสรหรือกลุ่มทางสังคม การเป็นสมาชิกสโมสรนักศึกษา การได้อิทธิพลของการฝึกอบรมความรู้ทางการเมืองจากหน่วยราชการฝ่ายการเมือง การได้รับอิทธิพลของการฝึกอบรมความรู้ทางการเมืองจากองค์กรการเมืองที่ไม่สังกัดราชการ และประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในการเรียกร้อง สวัสดิการนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองในการยอมรับ-ไม่ยอมรับการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร

นอกจากนี้ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน นักศึกษาทั้งสองหลักสูตรเป็นนักศึกษาในวัยผู้ใหญ่ และมีความสนใจการอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีสาระสำคัญทางการเมืองมากในระดับต่ำ แต่สนใจการอ่านข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์ที่มีสาระสำคัญทางการเมืองระดับปานกลางสูง นักศึกษามีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสโมสรนักศึกษาระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อยู่ในสถานศึกษาในช่วงเวลาภาคค่ำ จึงมีโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมของสโมสรน้อยกว่าภาคปกติ นักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ทางการเมืองมาแล้วทั้งโดยการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยครูจันทรเกษม และจากการฝึกอบรมความรู้จากหน่วยราชการฝ่ายการเมือง เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) และกองงานความมั่นคงแห่งชาติ (กงค.) กระทรวงมหาดไทย และจากองค์กรการเมืองที่ไม่สังกัดราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) และพรรคการเมือง นักศึกษาไม่เคยมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสวัสดิการนักศึกษาในระดับสูง

จึงมีแนวโน้มที่เห็นได้ชัดเจนว่านักศึกษาจะไม่ยอมรับลักษณะอำนาจนิยมของรัฐบาลทหาร เพราะมีทัศนคติยอมรับการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ลักษณะดังกล่าวอาจนำมาซึ่งความเพิกเฉยทางการเมืองหรือการต่อต้านทางการเมือง หากมีปัจจัยเกื้อหนุนไปในทิศทางดังกล่าว

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

การศึกษาเปรียบเทียบ บุคลิกภาพทางการเมืองระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

เด่น พลวิเศษ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

วิทยาลัยครูเป็นสถาบันทางการศึกษาอย่างหนึ่งของสังคมไทยที่มีบทบาทและหน้าที่ในการผลิตครู อาจารย์โดยตรง ทั้งนี้โดยมีอาจารย์วิทยาลัยครูเป็นบุคลากรในการดำเนินการและนักศึกษาเป็นผลิตผลสำคัญ ครู อาจารย์นั้นกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาและเสริมสร้างทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทางการเมืองของเยาวชนอย่างมาก ดังนั้น หากเราทราบถึงลักษณะท่าทีหรือบุคลิกภาพทางการเมืองของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครูแล้ว ก็อาจจะช่วยทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ และพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยโดยส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้นไม่มากก็น้อย

การทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากข้อมูลจริงหรือการวิจัยสนามโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัด และใช้ตัวอย่างศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 716 คน แยกเป็นอาจารย์จำนวน 180 คน และนักศึกษาจำนวน 536 คน ตัวอย่างทั้งหมดนี้สุ่มจากอาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยครู 8 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และขณะเดียวกันก็มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับปานกลาง และโน้มเอียงไปทางด้านค่อนข้างสูงเล็กน้อย ส่วนทางด้านนักศึกษา ปรากฏว่านักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างสูง และขณะเดียวกันก็มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ในระดับปานกลาง และโน้มเอียงไปทางด้านสูงอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเอาบุคลิกภาพทางการเมืองแต่ละแบบของอาจารย์และนักศึกษาดังกล่าวมาเปรียบเทียบกัน การวิจัยพบว่า อาจารย์มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษา และในทางตรงข้ามอาจารย์ก็มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบเผด็จการต่ำกว่านักศึกษาอย่างเห็นได้ชัด ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สถานภาพความเป็นอาจารย์กับความเป็นนักศึกษา เป็นปัจจัยตัวแปรที่มี

อิทธิพลต่อการมีบุคลิกภาพทางการเมืองแต่ละแบบของบุคคลอย่างมาก

นอกจากนั้น การวิจัยยังพบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพทางเพศ สาขาวิชาที่สอน สาขาวิชาที่เรียน ก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีบุคลิกภาพของบุคคลด้วย กล่าวคือ เพศชายมีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยมากกว่าเพศหญิง ในทางตรงกันข้ามเพศหญิงก็มีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบเผด็จการมากกว่าเพศชาย อาจารย์และนักศึกษาที่สอนและที่เรียนมาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีบุคลิกภาพโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยมากกว่าอาจารย์และนักศึกษาที่สอนและที่เรียนมาทางด้านวิทยาศาสตร์ ในทางตรงกันข้าม อาจารย์-นักศึกษาที่สอน-ที่เรียนมาทางด้านวิทยาศาสตร์ก็มีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบเผด็จการมากกว่าอาจารย์และนักศึกษาที่สอนและที่เรียนมาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

บุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครู : ศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง

นพดล มหาวิริยะกูล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง โดยมีตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษา คือระดับชั้นปี กลุ่มวิชาเอก เพศ และประสบการณ์การรับราชการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักศึกษาครูในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวงทั้ง 6 แห่ง จำนวน 707 คน การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติคือ ทดสอบไคสแควร์ และวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในรูปของตารางประกอบคำอธิบาย

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาครูมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม แต่มีข้อที่น่าสังเกตคือ นักศึกษาครูร้อยละ 49.4 มีบุคลิกภาพแบบสับสนคือ ลังเลและขัดแย้งในตัวเอง

2. มีความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 กับชั้นปีที่ 4 คือ ชั้นปีที่ 4 มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ส่วนคู่อื่น ๆ นั้นไม่สามารถยืนยันความแตกต่างได้

3. ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูที่เรียนในกลุ่มวิชาเอกที่แตกต่างกัน

4. มีความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูชายกับนักศึกษาครูหญิง คือนักศึกษาครูหญิงมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษาครูชาย หรืออาจกล่าวได้ว่านักศึกษาครูชายมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่านักศึกษาครูหญิง

5. ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูที่เคยรับราชการกับนักศึกษาครูที่ยังไม่เคยรับราชการ

โดยสรุปบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวงมีแนวโน้มไปในทางประชาธิปไตยมากกว่าอำนาจนิยม ซึ่งน่าจะเป็นต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาครูอีกประมาณครึ่งหนึ่งที่มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบสับสน ดังนั้น วิทยาลัยครูจึงควรให้ความสนใจต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาครูให้เป็นแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิชขันธปราบ*

การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทยและความสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางสังคม

วรวุธ วงศ์กิจจาเลิศ

สารนิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

บทบาทของนักศึกษาในการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมไม่เคยหยุดนิ่ง และเพราะนักศึกษานั้นมีศักยภาพเป็นชนชั้นนำของประเทศ ดังนั้นทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาจึงย่อมมี

ปฏิสัมพันธ์และอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสำรวจทัศนคติทางการเมืองและสังคมของนักศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เพื่อทำการจัดประเภททัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาตามแนวความคิดเสรีนิยม-อำนาจนิยม อีกทั้งยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางด้านคุณลักษณะทางสังคมกล่าวคือ เพศ คณะ ชั้นปี การศึกษา และอาชีพของบิดา ที่มีต่อทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน 3 คณะวิชาคือ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ที่ลงทะเบียนในภาคต้นปีการศึกษา 2532 จำนวน 356 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบมีวัตถุประสงค์ การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และการทดสอบค่า Chi-square

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ (ระหว่างเสรีนิยมกับอำนาจนิยม) แต่ในขณะเดียวกัน นักศึกษาที่มีทัศนคติแบบเสรีนิยมมีจำนวนมากกว่านักศึกษาที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม

2. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างสาขาทางสังคมศาสตร์กับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา แต่ผลของการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์มีทัศนคติแบบเสรีนิยมมากที่สุด ตามมาด้วยนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์และนิติศาสตร์

3. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา แต่นักศึกษาชายมีทัศนคติแบบเสรีนิยมสูงกว่านักศึกษาหญิงเล็กน้อย

4. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับการศึกษา (ชั้นปี) ของนักศึกษากับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา แต่ก็พบแนวโน้มว่านักศึกษามีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติแบบอำนาจนิยมลดลงจากชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4

5. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับการศึกษาของบิดาที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดสถานภาพของการเลื่อนขั้นทางสังคมระหว่างรุ่นกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา

6. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างอาชีพบิดากับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา แต่พบว่านักศึกษาที่บิดาเป็นทหารและตำรวจมีทัศนคติทางการเมืองแบบเสรีนิยมน้อยที่สุด

7. หนังสือและสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ เป็นแหล่งที่มาที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา

วัชรินทร์ ชาญศิลป์

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2530

การศึกษาเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา" นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่ เพศ อายุของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษา ภูมิลำเนาของนักศึกษา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน อาชีพของบิดามารดา การสังคมประกิตและสังคมประกิตทางการเมืองบางแง่ มีความสัมพันธ์หรือไม่กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับวิธีการเก็บตัวอย่างซึ่งต้องการตัวอย่างให้มีการกระจายตั้งแต่นักศึกษาปีที่ 1 ถึงนักศึกษามากกว่าปีที่ 6 จึงต้องส่งแบบสอบถามในชั้นเรียนวิชาที่มีนักศึกษาหลาย ๆ ชั้นปีลงทะเบียน ทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบที่เป็นมาตรฐานได้ จึงไม่สามารถถือได้ว่าตัวอย่างนี้คือตัวแทนของนักศึกษาทั้งหมด ดังนั้น จึงเป็นการศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษากลุ่มหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษาอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มวัฒนธรรมทางการเมืองย่อยแบบอำนาจนิยมของนักศึกษาได้

นอกจากนี้ การมองเนื้อหาสังคมประกิตและสังคมประกิตทางการเมืองในบางแง่ทำให้ไม่สามารถชี้ชัดว่าสังคมประกิตและสังคมประกิตทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมหรือไม่ แต่สามารถระบุได้เพียงว่า สังคมประกิตและสังคมประกิตทางการเมืองในบางแง่มีความสัมพันธ์หรือไม่กับทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่านักศึกษาเพศชาย และเมื่อนักศึกษามีอายุมากขึ้น ศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น ทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมจะลดลงตามลำดับ ส่วนภูมิลำเนา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน อาชีพของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของนักศึกษา

ส่วนตัวแปรทางด้านสังคมประกิตและสังคมประกิตทางการเมืองในบางแง่พบว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเพียงลักษณะเดียว คือนักศึกษาหญิงที่คัดค้านความเห็นของบิดามารดาน้อยจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูง

วัฒนธรรมการเมือง ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทน

วงศ์ เลิศไพศาล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2516

วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติและความรู้สึกของบุคคลต่อสาระทางการเมือง อันประกอบด้วย ความรอบรู้ (Cognitive Orientations) ความรู้สึก (Affective Orientations) และค่านิยม (Evaluative Orientations) ที่มีต่อระบบการเมือง หรือสถาบันทางการเมือง (System as General Object) ต่อตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ (Input Objects) ต่อกฎหมายหรือนโยบายของประเทศ (Output Objects) และต่อความสำนึกที่รู้สึกว่าตัวเองสามารถ หรือมีความสำคัญ (Self as Object)

การศึกษาเชิงวัฒนธรรมการเมือง เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระบบการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมการเมืองเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลภายในประเทศ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเมืองของประเทศนั้น ๆ ระบบการเมืองจะมีลักษณะเช่นไร และจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับบุคคลในระบบการเมืองนั้น ๆ จะมีทัศนะทางการเมืองอย่างไร สำหรับการปกครองในระบบรัฐสภานั้น สมาชิกสภาผู้แทนได้ชื่อว่าเป็นจักรกลสำคัญที่จะทำให้ระบบนี้ดำเนินไปในรูปแบบไหน การศึกษาฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนจึงนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

ผู้เขียนพิจารณาเห็นว่า นิสิตนักศึกษาที่จะสำเร็จจากมหาวิทยาลัย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและอยู่ในฐานะที่จะเป็นชนชั้นผู้นำของประเทศต่อไปในอนาคต มีความเป็นผู้ใหญ่ มีความเห็นเป็นของตนเอง พอที่จะใช้เป็นเครื่องมือศึกษาเรื่องนี้ได้ จึงได้เลือกศึกษาเฉพาะนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเห็นว่าสามารถเป็นตัวแทน (Sample) ของประชากร (Population) หรือนิสิตหรือนักศึกษาของทุกมหาวิทยาลัยได้ เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวัยและระดับการศึกษาเดียวกันนี้มักจะมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน

ในการศึกษา จำกัดเฉพาะวัฒนธรรมการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2514 ที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2512-2514 (Input Objects) อย่างเดียวเท่านั้น โดยเลือก *ตัวอย่างจำนวน 407 คน หรือร้อยละ 20 ของจำนวนนิสิต* ปีสุดท้ายทั้งหมด 2,030 คน รวบรวมข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามให้เลือกตอบตามแนวทางที่เสนอแนะไว้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พอจะสรุปวัฒนธรรมการเมืองของนิสิตในส่วนที่เกี่ยวกับฐานะ และบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนดังนี้คือ

1. นิสิตมีความรู้เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนพอสมควร ไม่สูงนัก

2. นิสิตขาดความเชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทน และเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนส่วนใหญ่มักปฏิบัติงานเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

3. นิสิตมีความต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนในอุดมคติของตนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ โดยไม่คำนึงถึงเลยว่าจะต้องมีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงไร

การที่นิสิตผู้มีการศึกษายังขาดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทน ประชาชนคนธรรมดาสามัญซึ่งมีการศึกษาต่ำกว่าจึงน่าที่จะมีความเชื่อมั่นลดน้อยลงตามสัดส่วนไปด้วย และนั่นย่อมหมายถึงความล้มเหลวของการนำเอาระบบนี้มาใช้ เพราะความเชื่อมั่นนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสนับสนุน เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนับสนุน ประชาธิปไตยก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องนี้ให้เข้มแข็งขึ้น ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐสภาและประชาชน ซึ่งอาจทำได้โดยการปรับปรุงคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทน พรรคการเมือง ตลอดจนปลูกฝังความคิดใหม่ ๆ ในหมู่ประชาชน เพื่อที่จะประคับประคองให้ระบอบประชาธิปไตยนี้อยู่รอดไปได้

อนึ่ง การวิเคราะห์ในรายละเอียด พบว่าภูมิหลังต่าง ๆ ของนิสิตเช่น เพศ สาขา วิชาที่เรียน เชื้อชาติ ภูมิลำเนา และอาชีพของบิดา ไม่ช่วยให้การตัดสินใจของนิสิตแตกต่างกันมากนัก ที่เห็นได้ชัดจนสามารถตั้งเป็นข้อสังเกตได้มีเฉพาะเพศ และสาขาวิชาที่เรียนเท่านั้น กล่าวคือ ในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้และความรู้สึกเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว จะปรากฏว่านิสิตชายและนิสิตรัฐศาสตร์มีความรู้ในระดับที่สูง และความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนในระดับที่ต่ำกว่านิสิตหญิงและนิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์ หรือนิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์

ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย

ไกรวุธ จิระบุตร
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ในประเทศไทย นิสิตนักศึกษานับเป็นพวกที่มีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองมากในฐานะที่เป็นผู้มีบทบาทและเป็นพลังที่สำคัญทางการเมือง และในฐานะที่พวกเขาต่อไปในอนาคตจะเป็นชนชั้นผู้นำ และเป็นผู้มีบทบาทในการบริหารประเทศในระยะต่อไป การมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใด ซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลผลักดันให้พวกเขามีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองอย่างไร จึงมีความสำคัญมีความหมายต่อการเมืองการปกครอง หรือการมีและการคงอยู่ของประชาธิปไตยของไทยมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกเอาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทยนี้เป็นปัญหาสำคัญในการศึกษา

ในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทยนี้ ผู้วิจัยต้องการมุ่งที่จะศึกษาเพื่อค้นหาว่านิสิตนักศึกษาไทยโดยส่วนรวม มีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ การมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง ความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง และทัศนคติทางการเมืองที่ไม่เป็นแบบเผด็จการหรือไม่อย่างไร กับต้องการศึกษาว่า ปัจจัยตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และสาขาวิชา มีความสัมพันธ์อย่างไรกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นว่านั้นของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งต้องการศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาของอาจารย์ทินพันธุ์ นาคะตะ ซึ่งได้ทำการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ไว้เมื่อ 5 ปีที่แล้ว ว่าผลเป็นอย่างไร

ในการดำเนินการศึกษา การศึกษานี้ใช้วิธีแบบการศึกษาด้วยข้อมูลจริงหรือการวิจัยสนาม โดยใช้แบบสอบถาม ก่อนการดำเนินการวิจัยสนาม ได้ศึกษาถึงทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองโดยทั่วไปและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย โดยค้นคว้าจากเอกสารตำรา ในส่วนการดำเนินการวิจัยสนาม ได้เลือกตัวอย่างของการศึกษาแบบเลือกกลุ่มหรือแบบสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ได้กำหนดเลือกไว้ (Cluster Random Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีนำแบบสอบถามส่งให้ผู้ตอบตอบและเก็บรวบรวมคืนโดยตรงจำนวนนิสิตนักศึกษาที่ได้เป็นตัวอย่าง มีรวมทั้งสิ้น 415 คน การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการแจงนับข้อมูล และเสนอรายงานโดยแสดงด้วยตารางแจกแจงความถี่พร้อมกับอธิบายประกอบ

ผลจากการวิจัยได้พบว่า นิสิตนักศึกษาไทยโดยทั่วไปส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการในระดับต่ำ หรือไม่เป็นแบบเผด็จการ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาหญิง และนิสิตนักศึกษายิ่งมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ส่วนใหญ่จะยิ่งมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง กับมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองเพิ่มมากขึ้น แต่จะมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย และทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการลดลง และในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง และมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กับมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบการวิจัยนี้กับของอาจารย์ทินพันธุ์ได้พบว่านิสิตนักศึกษาสมัยนี้ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาสมัยเมื่อ 5 ปีที่แล้ว และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาสมัยดังกล่าวนั้นมาก และนิสิตนักศึกษาสมัยนี้มีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นแบบเผด็จการ ส่วนนิสิตนักศึกษาสมัยเมื่อ 5 ปีที่แล้วดังกล่าวนั้น มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ และจากผลการศึกษานี้อาจสรุปได้ว่า ระบบการปกครองประเทศและสาขาวิชาเป็นปัจจัยตัวแปรที่อาจมีอิทธิพลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษามาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ*

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: การศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้อธิบายถึงสาเหตุแห่งความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่มีลักษณะเป็นแบบประชาธิปไตย

นักศึกษาระดับปริญญาโทเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ คือ มีโอกาสที่ดีกว่าที่ได้รับการศึกษาชั้นสูง จึงเป็นที่คาดหมายได้ว่าในอนาคตอันใกล้ นักศึกษาเหล่านี้จะได้มีบทบาทที่สำคัญในฐานะผู้นำของสังคมไทย จึงน่าจะได้ศึกษาดูว่า นักศึกษาในระดับปริญญาโทส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือไม่

การดำเนินการศึกษาวิจัยนี้กระทำในสองลักษณะคือ การวิจัยเอกสารและการวิจัยสนาม ในการวิจัยสนามได้ใช้นักศึกษาชั้นปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษา โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ได้ทั้งหมด 266 คน แบบสอบถามมีคำถามทั้งหมด 25 ข้อ คือเป็นคำถามที่สอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาและคำถามที่สอบถามความมั่นใจของนักศึกษาในการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวแปรที่เป็นผลได้แก่ ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ส่วนตัวแปรอิสระได้แก่ เพศ สาขาวิชา แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน

การศึกษาวิจัยได้พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมคือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลางค่อนข้างต่ำ ตลอดจนมีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสังคมไทยกำลังอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นยังได้พบว่าความแตกต่างในเพศ และสาขาวิชา จะมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ส่วนความแตกต่างของอายุ แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน จะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีความสำคัญมากเท่าใดนักต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ*

การศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

ปราโมทย์ สันตยากร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงทัศนคติของนักศึกษาต่อนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง ทัศนคติและบทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงย่อมมีผลต่อวิถีทางการเมืองของประเทศไม่มากก็น้อย

บทบาททางการเมืองในอดีตของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง พ.ศ. 2514-2519 ได้มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ประกอบกับนักศึกษาได้ตกเป็นเป้าหมายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ที่จะใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐ ทำให้รัฐบาลมีความวิตกว่านักศึกษาจะแสดงบทบาททางการเมืองในทางที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติและเสถียรภาพของรัฐบาล จึงได้กำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาไว้หลายประการ อาทิ นโยบายคืนสู่เหย้า เพื่อช่วงชิงนักศึกษาในป่าจาก พคท. นโยบายส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับตัวนักศึกษาเองภายใต้ขอบเขตที่จะไม่มีบทบาททางการเมือง นอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่โน้มนำให้มีระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง อันจะเป็นเครื่องมือที่ดีในการพัฒนาการเมืองที่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางและการต่อสู้กับ

พคท. ซึ่งนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผลในการลดบทบาททางการเมืองของนักศึกษามิให้กลายเป็นปัญหาต่อความมั่นคงแห่งชาติและเสถียรภาพของรัฐบาลได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหนึ่งในหลาย ๆ เงื่อนไขคือ นักศึกษามีทัศนคติต่อนโยบายเหล่านี้อย่างใด กล่าวคือถ้านักศึกษาเห็นด้วยกับนโยบายเหล่านี้ และมีความมั่นใจว่ารัฐบาลจะทำตามนโยบายอย่างบริสุทธิ์ใจ นักศึกษาก็ย่อมให้การสนับสนุนร่วมมือในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล อันจะทำให้บทบาททางการเมืองของนักศึกษาอยู่ในกรอบที่พึงปรารถนาและสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล

ในการศึกษาวิจัย ผู้เขียนได้แจกแบบสอบถามจำนวน 409 ฉบับ ให้นักศึกษาด้านรัฐศาสตร์ซึ่งใช้เป็นตัวแทนนักศึกษาด้านสังคมศาสตร์ และนักศึกษาวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นตัวแทนนักศึกษาในแขนงวิชาที่ไม่ใช่สังคมศาสตร์ ทั้งหมดเป็นนักศึกษาในปีการศึกษา 2522 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่นักศึกษามีบทบาททางการเมืองสูงมากมหาวิทยาลัยหนึ่งในสมัยรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และปรากฏผลในการศึกษาวิจัยที่สำคัญดังนี้คือ

1. นักศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนนโยบายคืนสู่เหย้าในแง่ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่หลบหนีเข้าป่าไปภายหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ได้มีโอกาสกลับเข้ามาศึกษาต่อ แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้มีการสอบสวน และพิจารณาผู้กลับจากป่าเป็นรายบุคคลก่อนอนุญาตให้เข้าศึกษาต่อ

2. นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่ารัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ มีความบริสุทธิ์ใจต่อนักศึกษาในการส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรม อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักศึกษา และเห็นด้วยกับเป้าหมายของการทำกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้น รวมทั้งยอมรับว่ากิจกรรมของนักศึกษาจะต้องไม่ละเมิดกฎหมายและศีลธรรมอันดี และเห็นด้วยกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายในสถาบันที่ทางราชการใช้เป็นหลักอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง และต้องการกิจกรรมภายนอกสถาบันการศึกษา ซึ่งรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองด้วย

3. นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าประเทศไทยควรจะเป็นประชาธิปไตย แต่นักศึกษาไม่เชื่อถือในความจริงใจและความสามารถของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ที่จะพัฒนาประชาธิปไตยให้บรรลุผลตามนโยบายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่านักศึกษาควรมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย

สรุปแล้วนักศึกษาไม่เชื่อในความจริงใจและความสามารถของรัฐบาล และนักศึกษาต้องการมีบทบาททางการเมือง ดังนั้น จึงมีแนวโน้มว่านักศึกษาจะทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองต่อไป และเป็นกิจกรรมที่มักจะขัดแย้งกับรัฐบาลด้วย

จากผลของการศึกษา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้คือ

1. นโยบายคืนสู่เหย้า สมควรคงนโยบายในส่วนที่อนุญาตให้นักศึกษาที่ไปร่วมงานกับ พคท. มีโอกาสกลับเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาเดิม แต่ควรทบทวนมาตรการปฏิบัติต่อนักศึกษาที่กลับจากป่าให้รัดกุมยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน โดยมีการประสานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยข่าวกับมหาวิทยาลัย ในการตรวจสอบเจตนารมณ์ของผู้กลับจากป่า และติดตามพฤติกรรมในทางลับต่อไปด้วย สำหรับบุคคลที่มีความไม่น่าไว้วางใจก็ควรประวิงเวลาการอนุญาตให้เข้าศึกษาต่อไว้ก่อน

2. นโยบายกิจกรรมนักศึกษา สมควรดำเนินนโยบายที่กำหนดไว้แล้วนี้ต่อไป แต่ควรปรับปรุงการปฏิบัติตามนโยบายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กล่าวคือ

2.1 สร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝ่ายกิจการนิสิต เพื่อให้มหาวิทยาลัยและอาจารย์ที่ปรึกษาทราบถึงนโยบายของทางราชการและปฏิบัติตามนโยบายอย่างมีเอกภาพ และรัฐบาลไม่ควรดำเนินการใด ๆ ในทางเปิดต่อนักศึกษาโดยไม่ผ่านมหาวิทยาลัยหรือฝ่ายกิจการนักศึกษา

2.2 ส่วนราชการต่าง ๆ ควรกำหนดโครงการให้นักศึกษามีส่วนร่วมปฏิบัติงานกับทางราชการให้มากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสมที่จะทำได้ เพื่อให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสร้างความเข้าใจอันดีกับทางราชการด้วย

2.3 ควรสนับสนุนให้นักศึกษารวมตัวกันอย่างมีระเบียบ อาทิในรูปพรรคที่มีการจดทะเบียนเพื่อแข่งขันกันดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นประชาธิปไตยภายใต้ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมกิจกรรมนักศึกษาทำได้ง่าย และเป็นการปฏิเสธกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางการเมือง โดยไม่อยู่ในระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา นอกจากนี้สมควรสนับสนุนให้นักศึกษาทุกกลุ่มความคิดมีโอกาสแสดงบทบาทที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในมหาวิทยาลัย โดยอาจพิจารณาปรับโครงสร้างสภานิสิตเสียใหม่ ด้วยการกำหนดการเลือกตั้งสมาชิกสภานิสิตในระบบ สัดส่วน ซึ่งจะทำให้สภานิสิตสะท้อนความต้องการที่ถูกต้องของนักศึกษาทุกกลุ่ม และเป็นการฝึกประชาธิปไตยในระบบพรรคด้วย ผลที่จะได้รับอีกประการ

หนึ่งก็คือ นักศึกษาจะได้ตรวจสอบควบคุมการทำกิจกรรมกันเองด้วย ซึ่งเป็นการดีกว่าการตรวจสอบควบคุมของมหาวิทยาลัยแต่ฝ่ายเดียว

2.4 ควรปรับปรุงระบบการรักษาความปลอดภัยของฝ่ายกิจการนักศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความลับเกี่ยวกับนโยบาย และมาตรการปฏิบัติต่อนักศึกษาให้รัดกุมยิ่งขึ้น

3. นโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย ควรกำหนดมาตรการที่จะนำพลังนักศึกษาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย อาทิ การจ้างหรือให้นักศึกษาอาสาสมัครไปร่วมงานกับส่วนราชการในการพัฒนาชนบทหรือแหล่งเสื่อมโทรม หรือเข้าร่วมในโครงการสำนักงานประจำตำบล เป็นต้น

สรุปแล้ว นโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตยที่ทางราชการกำหนดขึ้นยังเป็นนโยบายที่เหมาะสมในปัจจุบัน เพียงแต่ควรปรับมาตรการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์บางประการ และรัฐบาลต้องมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาของประเทศด้วย นักศึกษาจึงจะมีทัศนคติที่ดีต่อทางราชการ และความเคลื่อนไหวของนักศึกษาจึงจะมีแนวโน้มไปในทางส่งเสริมต่อความมั่นคงแห่งชาติและเสถียรภาพของรัฐบาลดังที่รัฐบาลปรารถนา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

ความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย : ศึกษากรณีนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปวิธาน ชำนิประศาสน์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยของประชาชนในสังคมนั้น โดยที่ประชาชนของสังคมนอกจากจะยึดมั่นและเคารพซึ่งหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย จะต้องมีการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่สอดคล้องไปกับหลักการนั้นด้วย นิสิตนักศึกษานั้นถือได้ว่าจะเป็นชนชั้นนำของประเทศในอนาคต การมีทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองเช่นไร ย่อมจะส่งผลกระทบที่สำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศ การที่นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย กับการประพฤติที่เป็นประชาธิปไตย จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงระดับการมีความสอดคล้องของทัศนคติระหว่างการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย กับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งระดับของการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย และระดับการมีความประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือ เพศ สาขาวิชา อายุ อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของนิสิต

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นิสิตระดับปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคต้น ปีการศึกษา 2528 จำนวน 317 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ไม่มีความสอดคล้องในหมู่นิสิตปริญญาโทระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย โดยสนับสนุนในหลักการที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่ามีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย

2. เพศไม่มีอิทธิพลทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างกัน และพบว่าเพศไม่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและการมีการประพฤติที่เป็นประชาธิปไตย

3. สาขาวิชาไม่มีอิทธิพลทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตย กับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างกัน และพบว่าสาขาวิชาไม่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย แต่สาขาวิชามีอิทธิพลต่อการมีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย โดยพบว่านิสิตสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีระดับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยสูงกว่านิสิตสาขาวิทยาศาสตร์

4. อายุไม่มีอิทธิพลทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตยกับการประ-

พฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างกัน และพบว่าอายุไม่มีอิทธิพลต่อการมีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย แต่อายุมีอิทธิพลต่อการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย โดยนิสิตกลุ่มที่มีอายุมากมีระดับการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยสูงกว่านิสิตกลุ่มที่มีอายุน้อย

5. อาชีพไม่มีอิทธิพลทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างกัน และพบว่าอาชีพไม่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและการมีการประพฤติที่เป็นประชาธิปไตย

6. ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีอิทธิพลทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนในหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างกัน และพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีอิทธิพลในการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย แต่ฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการมีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย โดยพบว่านิสิตกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมีระดับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยสูงกว่านิสิตกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบท

ชลอ ใบเจริญ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ปัญหาของการพัฒนาทางการเมืองไทยตลอดมาก็คือ การที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง จากผลการวิจัยต่าง ๆ พบว่าปัญหาดังกล่าวมีอยู่จริงในหมู่ประชาชนโดยทั่วไป บรรดานิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะพวกเยาวชนในชนบท โดยที่พิจารณาเห็นว่าเยาวชนชนบทเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่งและยังเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะเยาวชนชนบทในระดับผู้นำ ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกปัญหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบทขึ้นมาศึกษาวิจัย โดยเลือกศึกษาเฉพาะผู้นำเยาวชนอาสาที่เข้าฝึกอบรมในศูนย์ฝึกเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น สำนักงานส่งเสริมเยาวชนระหว่างวันที่ 20 เมษายน-9 กรกฎาคม 2519 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้วิธีแจกแบบสอบถามให้ผู้นำเยาวชนกรอกเอง และทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบการเมืองหรือสถาบันการเมืองโดยทั่วไป ตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ กฎหมายหรือนโยบายของประเทศตลอดจนฐานะและบทบาทของตัวเองหรือไม่ประการใด และปัจจัยในเรื่องเพศและระดับการศึกษาจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองหรือไม่ประการใด โดยอาศัยแนวความคิด Gabriel A. Almond, Sidney Verba และ Bingham G. Powell, Jr. เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองมาเป็นแนวในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และเป็นแนวในการตั้งสมมุติฐาน ซึ่งได้ตั้งสมมุติฐานขึ้น 12 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. สมมุติฐานที่ 1-4 มีว่าผู้นำเยาวชนชนบทส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบการเมือง หรือสถาบันการเมืองโดยทั่วไป ตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ กฎหมายหรือนโยบายของประเทศ ตลอดจนฐานะและบทบาทของตัวเอง

2. สมมุติฐาน 5-8 ได้ตั้งไว้ว่า ผู้นำเยาวชนชนบทชายจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ มากกว่าผู้นำเยาวชนชนบทหญิง

3. สมมุติฐานที่ 9-12 มีว่า ผู้นำเยาวชนชนบทจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ มากขึ้น เมื่อมีระดับการศึกษาสูงขึ้น

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า สมมุติฐานที่ 1-4 ไม่เป็นที่ยอมรับ กล่าวคือผู้นำเยาวชนชนบทส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ คือ เรื่องระบบการเมืองหรือสถาบันการเมืองโดยทั่วไป ตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของรัฐ กฎหมายหรือนโยบายของประเทศ ตลอดจนฐานะและบทบาทของตัวเอง สำหรับสมมุติฐาน 5-12 ปรากฏว่าเป็นที่ยอมรับได้ เพศและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเรื่อง Political Object ต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้นำเยาวชนชนบทชายมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ มากกว่าผู้นำเยาวชนชนบทหญิง และผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ มากขึ้น เมื่อมีระดับการศึกษาสูงขึ้น

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทางการเมืองไทยน่าจะมีปัญหาน้อยลง เพราะถ้าผู้นำเยาวชนชนบทจะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในอนาคตแล้วจะทำให้การปกครองในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ด้วยเหตุที่ผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองสูงพอสมควรและปรากฏว่าผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง Political Object ต่าง ๆ มากกว่าเยาวชนชนบทโดยทั่วไป และประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนั้นผู้นำเยาวชนชนบทยังมีความเชื่อมั่นในตัวเองที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

กว่านิสิตนักศึกษาอีกด้วย

ยิ่งกว่านั้น จากผลการศึกษาวิจัยก็ยังยืนยันในทฤษฎีที่ว่าด้วยความคิดทางการเมืองจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลทั้งจากกระบวนการเรียนรู้และจากเหตุการณ์ทางการเมือง แต่มีข้อที่น่าพิจารณาอยู่หลายประการเช่น ผู้นำเยาวชนชนบทมีความรู้สึกและความคิดเห็นต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่อย่างไร กระบวนการเรียนรู้จากสถาบันสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา เป็นต้น จะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นทางการเมืองของเขามากน้อยเพียงใด สภาพทางการเมืองระหว่างที่เป็นประชาธิปไตยกับเป็นเผด็จการจะก่อให้เกิดผลแตกต่างในความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบทอย่างไรหรือไม่ และการศึกษาจะมีผลทำให้ผู้ชายมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองมากกว่าผู้หญิงอย่างไร หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาวิจัยที่จะมีต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ*

สังคมประกิตการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาและยะลา

ทรงพล สวาสดิ์ธรรม

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2526

การศึกษาเรื่อง "สังคมประกิตการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาและยะลา" นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่านักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาและยะลา ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สงขลา ยะลา ปัตตานี สตูล และนราธิวาส มีความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองอยู่ในระดับใด ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษา คือ เพศ ศาสนา ระดับชั้นเรียน อาชีพของบิดา ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเข้าร่วมโครงการซึ่งมีเป้าหมายด้านความมั่นคงของประเทศของครอบครัวนักศึกษา ทั้งนี้โดยเลือกนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนปีการศึกษา 2525 ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และปริญญาตรี ทุกสาขา ซึ่งมีอายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 330 คน เป็นตัวอย่าง

1. นักศึกษาวิทยาลัยครูทั้ง 2 แห่ง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉลี่ยมีความสนใจทางการเมืองปานกลาง ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองปานกลาง และความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองค่อนข้างต่ำ นายกรัฐมนตรีเปรม ติณสูลานนท์ เป็นเจ้าหน้าที่ทางการเมืองซึ่งได้รับความไว้วางใจสูงสุด ส่วนเจ้าหน้าที่ทางการเมืองการปกครองที่ได้รับความไว้วางใจค่อนข้างต่ำคือ ข้าราชการตำรวจ นักการเมือง ในระบบต่าง ๆ ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและข้าราชการฝ่ายปกครอง

2. เพศไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองแต่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมือง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่า นักศึกษาชายมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาหญิง แต่มีความไว้วางใจทางการเมืองต่ำกว่านักศึกษาหญิง

3. ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดามีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองของนักศึกษาที่ระดับสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่านักศึกษาที่มีบิดา-มารดารายได้สูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่บิดา-มารดามีรายได้ต่ำกว่า แต่ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดา-มารดาไม่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง

4. ตัวแปรด้านศาสนา ระดับชั้นเรียน อาชีพของบิดา และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัวนักศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมือง

5. การเข้าร่วมโครงการเพื่อความมั่นคงของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. ระดม วงษ์น้อม*

การกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านหนังสือเรียน: วิเคราะห์หนังสือเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

ปรีชา ธรรมวินทร

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

สารนิพนธ์เรื่อง "การกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านหนังสือเรียน : วิเคราะห์หนังสือเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521" มีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งในที่นี้ก็คือ "การปลูกฝังอุดมการณ์แก่ผู้เรียน" นั่นเอง โดยทำการศึกษาด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) ของหนังสือเรียนที่ใช้เรียนใช้สอนกันในโรงเรียนประถมศึกษาเวลานี้เป็นหลัก

ทั้งนี้โดยหลักการแล้ว ระบบการศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการตระเตรียมคนให้เป็นสมาชิกอันพึงประสงค์ของระบบสังคมการเมืองในอนาคต โดยอาศัย "โรงเรียน" เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมขัดเกลา (to subject and qualify) ให้ผู้เรียนมีความคิดและคุณสมบัติต่าง ๆ ตามที่รัฐต้องการ กล่าวอีกนัยหนึ่ง กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนเปรียบเสมือน "กระบวนการหล่อหลอมขัดเกลามนุษย์" (process of subjection and qualification) นั่นเอง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือเรียนประถมศึกษาที่ใช้สอนในเวลานี้พบว่า นอกจากจะสอนความรู้ด้านอักขรวิธี และความรู้ด้านวิทยาการแขนงต่าง ๆ แล้วยังมีการอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การปลูกฝังให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ" ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด ด้วยการมุ่งสอนให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในความเป็นไทย และปลุกใจให้เกิดความรักหวงแหนชาติและพร้อมที่จะเสียสละแม้ชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง

เนื้อหาที่ได้รับการเน้นมากรองจากเนื้อหาที่ปลูกฝังความรักชาติก็คือ "การอบรมสั่งสอนให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์" ซึ่งได้ปลูกฝังให้เกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพสกนิกรและแผ่นดิน ทั้งนี้ โดยหวังที่จะให้ผู้เรียนได้ตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ถวายความจงรักภักดีต่อพระองค์

สำหรับการปลูกฝังให้เกิดความรักและศรัทธาต่อศาสนานั้น ได้รับการเน้นมากเช่นกัน โดยมุ่งหวังที่จะอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็น "คนดี" ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ตลอดจนปลูกฝังให้มีความกตัญญูกตเวทีต่อ "ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์"

นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่ปลูกฝัง "เกี่ยวกับประชาธิปไตย" แต่มีเพียงส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่มุ่งปลูกฝัง "ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์" ที่สำคัญก็คือ มิได้มุ่งเน้นในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการรวมตัวกันทางการเมืองของประชาชนในรูปองค์กรต่าง ๆ อย่างแท้จริง

แสดงให้เห็นว่า "ระบบการศึกษา" หรือ "โรงเรียน" มีบทบาทในฐานะเป็นกลไกทางด้านอุดมการณ์ที่มุ่งหล่อหลอมกล่อมเกลาให้ผู้เรียนมีอุดมการณ์ที่ "จงจักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์" เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการใช้ระบบการศึกษาเพื่อตระเตรียมคนให้เติบโตเป็นสมาชิกทางสังคมที่ยอมรับ และสนับสนุนระบบสังคมการเมืองที่ดำรงอยู่นั่นเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิษณุ สุนทรารักษ์*

มโนภาพของนักเรียนไทยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทางการเมืองในด้านการสนับสนุนที่มีต่อรัฐบาลกับการหยามเหยียด (Cynicism) ทางการเมืองและสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ และโรงเรียนศรีวิกรม์

ธาดา อังศุโชติ

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การศึกษาเรื่อง "มโนภาพของนักเรียนไทยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทางการเมืองในด้านการสนับสนุนที่มีต่อรัฐบาลกับการหยามเหยียด (Cynicism) ทางการเมืองและสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ และโรงเรียนศรีวิกรม์" นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าเด็กนักเรียนไทยมีมโนภาพต่อรัฐบาลในลักษณะใด และตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้นำมาทำการวิจัยมีผลต่อมโนภาพนี้อย่างไร และนอกจากนั้นยังต้องการที่จะศึกษาว่า การสนับสนุนทางการเมือง การเหยียดทางการเมืองและสังคม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในลักษณะใดบ้าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมปีที่ 4-6 ของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ และโรงเรียนศรีวิกรม์ จำนวน 466 คน ปีการศึกษา 2523 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง แบบแบ่งชั้นและแบบเป็นระบบ ตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาคือ เพศ ฐานะทางครอบครัว ระดับการศึกษา อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนพี่น้องร่วมบิดา

มารดา ลำดับที่ของการเป็นบุตร ความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว จำนวนเงินที่บ่งฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กและประเภทของโรงเรียน การสนับสนุนทางการเมือง การหยามเหยียดทางการเมืองและสังคม

ในการวิจัยนี้ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการทดสอบไคสแควร์ หาค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าแกมม่า ค่าสัมประสิทธิ์-สหสัมพันธ์ และค่าการถดถอยพหุคูณ

ผลจากการศึกษาพบว่า

1. มโนภาพในด้านของการสนับสนุนที่เด็กมีต่อรัฐบาล โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์สูง

2. เด็กนักเรียนที่ทำการศึกษานี้ มีการหยามเหยียดทางการเมืองและสังคม โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

3. ระดับชั้นเรียนหรือระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อมโนภาพในด้านการสนับสนุนที่เด็กมีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และความสัมพันธ์ของตัวแปรนี้มีค่าเป็นบวก คือมีค่าแกมม่าเท่ากับ 0.16233 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำมาก

4. สถานภาพการสมรสของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อมโนภาพในทางด้านการสนับสนุนที่เด็กมีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองนี้มีค่าเป็นบวก คือมีค่าแกมม่าเท่ากับ 0.28963 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

5. การสนับสนุนทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการหยามเหยียดทางการเมืองไปในทางลบ และอยู่ในเกณฑ์ปานกลางโดยมีค่าแกมม่าเท่ากับ -0.54601 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.0000

6. การสนับสนุนทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการหยามเหยียดทางสังคมไปในทางลบและอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าแกมม่าเท่ากับ -0.44314 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.0013

7. การหยามเหยียดทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการหยามเหยียดทางสังคมไปในทางบวกและอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าแกมม่าเท่ากับ 0.41288 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.0000

8. ในการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติทางด้านการถดถอยตามลำดับขั้น ปรากฏว่าตัวแปรทางด้านการสนับสนุนทางการเมือง การหยามเหยียดทางการเมืองและการหยามเหยียดทางสังคมมีผลต่อความสามารถในการพยากรณ์ซึ่งกันและกันได้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากผลการวิจัยนี้พบว่า มโนภาพในทางด้านการสนับสนุนทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับการหยามเหยียดทางการเมืองและสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายิ่งมีการหยามเหยียดทางการเมืองและสังคมอยู่ย่อมจะมีผลทำให้มโนภาพในทางด้านการสนับสนุนทางการเมืองต่ำลง อันจะมีผลต่อเสถียรภาพของระบบการเมืองไทยได้เมื่อเด็กที่ทำการศึกษานี้ได้เติบโตขึ้น และได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็จะทำให้เขาไม่ให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลหรือให้การสนับสนุนน้อยลงเรื่อย ๆ ก็ย่อมมีผลไปในทางลบต่อระบบการเมืองนั้น ๆ ได้ เพราะว่าถ้าระบบการเมืองขาดการได้รับการสนับสนุนทางการเมืองและมีการหยามเหยียดทางการเมืองและสังคมที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลให้บุคคลในระบบการเมืองนั้นขาดการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หรือเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำก็ย่อมจะทำให้ระบบการเมืองไร้เสถียรภาพลงไปได้ การที่บุคคลมีการหยามเหยียดทางการเมืองและไม่ให้การสนับสนุนทางการเมืองนี้ เป็นเพราะบุคคลนั้นเห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือการให้การสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้นไม่เกิดประโยชน์โดยตรงแก่เขาแต่อย่างใด เพราะขาดความศรัทธาต่อรัฐบาล ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องทำการแก้ไขโดยการร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่ายทั้งทางรัฐบาล และตัวการทางสังคมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กไปในทางด้านส่งเสริมบทบาทของรัฐบาลไปในทางที่ถูกต้องและชอบธรรมตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติของระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เด็กมีมโนภาพในทางด้านการสนับสนุนต่อรัฐบาลเพิ่มขึ้น และมีการหยามเหยียดทางการเมืองและสังคมต่ำลง ก็จะเป็นการเสริมสร้างให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและมีความมั่นคงเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าไม่เป็นไปในลักษณะดังกล่าว ก็อาจมีผลต่อการไร้เสถียรภาพของระบบการเมืองในอนาคตได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัย-สุวรรณ*

ความสำนึกต่อชาติของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุวรรณี กุลวิจิตรรังสี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระยะหลังจากวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยได้รับผลกระทบกระเทือนจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ

ปกครองของประเทศเพื่อนบ้าน อันอาจมีผลต่อความมั่นคงของชาติ ความสำนึกต่อชาติและหน้าที่ของเยาวชนในฐานะที่เยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต จึงเป็นกลุ่มที่น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยให้ทราบถึงทัศนคติและความสำนึกที่มีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม สภาพการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นแนวทางในการคาดคะเนแนวโน้มของสภาพความเป็นชาติ การเมือง การปกครองในอนาคต

จุดประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้คือ (1) เพื่อสำรวจว่าขณะนี้เยาวชนมีขีดความสำนึกต่อชาติอยู่ในระดับใด (2) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกต่อชาติกับอายุ เพศและระดับชั้นของนักเรียน (3) เปรียบเทียบความสำนึกของเด็กที่มีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการเมือง

ในการวิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. นักเรียนที่อยู่ในชั้นสูงกว่าจะมีขีดความสำนึกต่อชาติสูงกว่านักเรียนชั้นต่ำกว่า

2. นักเรียนชายมีขีดความสำนึกต่อชาติสูงกว่านักเรียนหญิง

3. นักเรียนมีความสำนึกในด้านสัญลักษณ์ของ ชาติ ความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม สูงกว่าความสำนึกด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4. นักเรียนมีความสำนึกต่อศาสนาต่ำกว่าความสำนึกต่อชาติและพระมหากษัตริย์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2519 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1,002 คน เป็นนักเรียนชาย 501 คน และนักเรียนหญิง 501 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ของนักเรียนในแต่ละระดับเป็นกลุ่มตัวอย่าง สุ่มโดยวิธีสุ่มแบบจัดลำดับชั้น (Stratified Random Sampling) ใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจขีดความสำนึกต่อชาติของนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เปรียบเทียบอัตราส่วนร้อยละ และค่ามัชฌิมเลขคณิต

ผลจากการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสำนึกต่อชาติในระดับที่สูง นักเรียนที่อยู่ในชั้นสูงกว่ามีขีดความสำนึกต่อชาติไม่สูงกว่านักเรียนในชั้นต่ำกว่า นักเรียนชายมีขีดความสำนึกต่อชาติไม่สูงกว่านักเรียนหญิง นักเรียนมีความสำนึกต่อสัญลักษณ์ของชาติ ความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์ ศาสนา และวัฒนธรรม สูงกว่าความสำนึกด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และนักเรียนมีความสำนึกต่อศาสนาต่ำกว่าความสำนึกต่อชาติและพระมหากษัตริย์

เป็นที่น่าสังเกตว่าผลจากการวิจัยนี้นักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความสำนึกต่อชาติและพระมหากษัตริย์สูงกว่าความสำนึกต่อศาสนา วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการปลูกฝังความสำนึกต่อศาสนา วัฒนธรรม และการเมืองการปกครองของประเทศ เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญควบคู่กับการให้การศึกษาแก่เด็ก และเป็นความรับผิดชอบของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองคือ รัฐบาล พ่อแม่ ครู อาจารย์ และสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่จะต้องช่วยกันให้การอบรมสั่งสอนให้ความรู้ความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ต่อชาติ เพื่อพัฒนาทัศนคติและปลูกฝังความสำนึกต่อชาติแก่เยาวชนอันเป็นตัวแทนของชาติในอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพมหานคร

สุชาติ ราษฎร์ดุษดี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาภาพพจน์ของเด็กนักเรียนไทยที่มีต่อรัฐบาลและบทบาทต่าง ๆ อันเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง บทบาทที่นำมาใช้ศึกษาได้แก่ พ่อ ครู ตำรวจ ทหาร นายอำเภอ คณะปฏิวัติ รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี ผู้แทนราษฎร บุรุษไปรษณีย์ และผู้พิพากษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 878 คน ในเขตกรุงเทพมหานครปีการศึกษา 2521 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือ อายุหรือระดับชั้นเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล แล้วจึงทำการวิเคราะห์ด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการทดสอบไค-สแควร์ หาค่าเฉลี่ยร้อยละ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลจากการวิจัยพบว่า

1. ภาพพจน์ที่เด็กมีต่อรัฐบาลโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับชั้นเรียนหรืออายุมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ที่เด็กมีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 พบว่ายิ่งเด็กมีระดับชั้นเรียนสูงขึ้น ยิ่งมีภาพพจน์ในทางที่สนับสนุนต่อรัฐบาลลดลง จนกระทั่งมีค่าเป็นลบหรือคัดค้านในที่สุด

3. เพศมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ของเด็กที่มีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยพบว่าเพศชายมีภาพพจน์ต่อรัฐบาลในเชิงสนับสนุนมากกว่าเพศหญิง

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ของเด็กที่มีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยพบว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

5. ฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ของเด็กที่มีต่อรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยพบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางมีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

ในการศึกษาภาพพจน์ที่เด็กมีต่อบทบาทต่าง ๆ นั้น พบว่าบทบาทที่สำคัญและมีลักษณะเด่นในการเรียนรู้ของเด็กคือ พ่อ ครู ทหาร ตำรวจ และนายกรัฐมนตรี เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นภาพพจน์ที่ดีต่อพ่อและครูมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ภาพพจน์ที่ดีต่อทหารและตำรวจมีแนวโน้มต่ำลงอีกประการหนึ่งเริ่มเรียนรู้บทบาทของผู้พิพากษามากขึ้น และมีภาพพจน์ที่ดีต่อบทบาทนี้สูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนั้นยังพบด้วยว่า ยิ่งเด็กมีอายุมากขึ้นยิ่งมีความเชื่อมั่นในอำนาจ และความเหมาะสมในการเป็นผู้นำของคณะปฏิวัติเพิ่มขึ้น ส่วนผู้แทนราษฎรเป็นบทบาทที่ไม่มีลักษณะเด่นใด ๆ และภาพพจน์ที่มีต่อบทบาทนี้เป็นไปในทางลบเป็นส่วนใหญ่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นภาพพจน์ที่เด็กมีต่อรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางบทบาทเป็นไปในทางลบคือเสื่อมศรัทธามากขึ้น สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยการร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่ายทั้งทางรัฐบาลและตัวการทางสังคมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อสร้างเสริมทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองที่เหมาะสมให้สอดคล้องกันทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะนำมาซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา: ศึกษาทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด

กิตติ อมตชีวิน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2522

การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยโดยตรงของเด็กนักเรียนในชั้นประถมศึกษา การเรียนรู้ทางการเมืองที่นำมาศึกษาได้แก่ การเรียนรู้ด้านความรู้ และการเรียนรู้ด้านทัศนคติทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเลือกโดยการสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก (กลุ่มทดลอง) จำนวน 25 คน สอนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค (กลุ่มควบคุม) จำนวน 25 คน ซึ่งมีการเรียนการสอนตามปกติประจำปีการศึกษา 2520-2521 ของโรงเรียนวัดสุทธิสะอาด แขวงสามวาตะวันออก เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบจงใจ (Purposive Sampling) ส่วนการเลือกกลุ่มศึกษาทดลองใช้วิธีจับสลาก การวิจัยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบวัดความรู้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลวัดความรู้และทัศนคติทางการเมืองก่อนและหลังการสอนทดลองนำคะแนนมาทำการวิเคราะห์ด้วย วิธีทางสถิติที่ใช้คือหาคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยด้วย t-test และวิเคราะห์ความแตกต่างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นข้อด้วยไคสแควร์ (α^2)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้เดิมเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนสอนทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือเด็กนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุม ($\overline{X}$ = 15.68) และกลุ่มทดลอง ($\overline{X}$ = 15.68) มีความรู้เดิมเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยพอ ๆ กัน

2. ทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนสอนทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือเด็กนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุม ($\overline{X}$ = 3.09) และกลุ่มทดลอง ($\overline{X}$ = 3.12) มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยพอ ๆ กัน

3. ความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังสอนทดลองแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือเด็กนักเรียนในกลุ่มทดลอง ($\bar{X}$ = 17.40) มีความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ = 15.32)

4. ทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังสอนทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือเด็กนักเรียนในกลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ = 3.07) และกลุ่มทดลอง ($\bar{X}$ = 3.22) มีทัศนคติเป็นแบบประชาธิปไตยพอ ๆ กัน

5. ผลการเรียนด้านความรู้ลัทธิประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือเด็กนักเรียนในกลุ่มทดลอง ($\bar{d}$ = 1.72) มีผลการเรียนรู้ลัทธิประชาธิปไตยมากกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{d}$ = 0.04) หลังจากสอนครบตามโครงการแล้ว

6. ผลการเรียนรู้ทัศนคติแบบประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05. กล่าวคือเด็กนักเรียนในกลุ่มทดลอง ($\bar{d}$ = 0.0093) มีผลการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพอ ๆ กับกลุ่มควบคุม ($\bar{d}$ = 0.024) หลังจากสอนครบตามโครงการแล้ว

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษาสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรงได้ โดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ลัทธิประชาธิปไตย ส่วนการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น พบว่าตามโครงการวิจัยนี้ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และรองศาสตราจารย์ ดร. ชัยพร วิชชาวุธ*

ผลของการเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน

สกนธ์ จันทรักษ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาผลของการเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เยาวชนตำบล โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเยาวชนที่ผ่านการศึกษาอบรมจากศูนย์เยาวชนตำบลบางดี กับเยาวชนที่ไม่ผ่านการฝึกอบรมจากตำบลคลองปาง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เพื่อที่จะทดสอบว่า ศูนย์เยาวชนตำบลสามารถปลูกฝังความรู้ทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบลได้หรือไม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือเยาวชนที่มีอายุ 15-25 ปีบริบูรณ์ที่ผ่านการฝึกอบรมมาจากศูนย์เยาวชนตำบลบางดี จำนวน 80 คน และเยาวชนที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 80 คน จากตำบลคลองปาง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2528 การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลวัดความรู้และทัศนคติทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือความแตกต่างของร้อยละ ในการเปรียบเทียบด้านความรู้ และใช้การทดสอบค่า t สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่ใช้ในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เยาวชนตำบลที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพศชายมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมากกว่าเยาวชนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์เยาวชนตำบลในทุกด้าน ทั้งความรู้ด้านที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง ด้านรูปแบบการปกครอง และด้านวิถีชีวิต ส่วนเพศหญิงนั้นไม่ปรากฏว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์เยาวชนมีความรู้ทางการเมืองในด้านต่าง ๆ มากกว่าเยาวชนหญิงที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมแต่อย่างใด ซึ่งนับว่าข้อมูลยืนยันสมมุติฐานข้อหนึ่งเพียงบางส่วน

สำหรับในด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคตินั้น ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เยาวชนตำบล กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เยาวชนตำบล ทั้งในด้านสามัคคีธรรม ด้านปัญญาธรรม และด้านคารวธรรม ซึ่งนับว่าสมมุติฐานที่สองไม่ได้รับการยืนยัน

โดยสรุป การเรียนรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนโดยใช้ศูนย์เยาวชนตำบลเป็นตัวการ (Agent) ในการเรียนรู้นั้นประสบผลสำเร็จเฉพาะในด้านการรู้ (Cognitive Orientation) ของเยาวชนเพศชายเท่านั้น แต่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Affective Orientation) ของเยาวชนที่เข้ารับการอบรมทั้งสองเพศ ผลของการวิจัยบ่งชี้ว่าการเรียนรู้ทางการเมืองที่ส่งผลในด้านทัศนคตินั้นเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก หรืออย่างน้อยยากกว่าการเรียนรู้ด้านการรู้ ซึ่งน่าที่จะได้นำมาพิจารณาใช้ประโยชน์ในการจัดศูนย์เยาวชนตำบล หลักสูตรและวิธีการฝึกอบรม ให้เกิดสัมฤทธิผลด้านทัศนคติทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรในภาคกลาง

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาจนกระทั่งบัดนี้เป็นเวลานานถึง 46 ปี แต่ประเทศไทยก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ตลอดเวลาที่ผ่านมามีการปฏิวัติรัฐประหารรวมทั้งสิ้นถึง 13 ครั้ง และในช่วงเวลา 46 ปี ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของทหารนานถึง 37 ปี

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เราไม่สามารถพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าได้ก็เพราะการปกครองของเราเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตกเฉพาะรูปแบบเท่านั้น แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว การปกครองของเราเป็นการดัดแปลงวิธีการตามระบอบประชาธิปไตยผสมผสานกับจารีตประเพณีดั้งเดิมของเรา ซึ่งเน้นหนักไปทางอำนาจนิยม

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ในการที่จะพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าได้นั้น ปัจจัยสำคัญยิ่งสิ่งหนึ่งก็คือ จะต้องพัฒนาให้ประชาชนมีบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตย แต่เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของเราคือเกษตรกร ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 78 ของประชากรทั้งประเทศ นั้นย่อมหมายความว่าหากเราปรารถนาจะพัฒนาบุคลิกภาพของประชาชนส่วนใหญ่ของเราให้มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย เพื่อให้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างสัมฤทธิผลนั้น เราก็ต้องพัฒนาบุคลิกภาพของเกษตรกรส่วนใหญ่ให้มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยด้วยนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยในครั้งนี้ว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกรในภาคกลาง" ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบทัศนคติของผู้นำกลุ่มเกษตรกรว่ามีระดับวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยหรือแบบอำนาจนิยม เพื่อจะใช้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยให้เจริญก้าวหน้าตามเป้าหมาย

เหตุที่ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกรณีของผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลางก็เพราะว่าปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีเกษตรกรถึงร้อยละ 78 ดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นการเกินกำลังความสามารถที่ผู้วิจัยจะกระทำได้ทั้งหมด และเฉพาะกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศก็มีมากกว่า 3 พันกลุ่ม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลาง ซึ่งมีทั้งหมด 10 จังหวัด ประกอบด้วยกลุ่มเกษตรกร 316 กลุ่ม การเลือกเฉพาะผู้นำกลุ่มเกษตรกรมาเป็นประชากรในศึกษา ก็เพราะว่าสภาพแวดล้อมเป็นอุปสรรคอย่างมากที่จะทำการศึกษาวิจัยกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทุกคน และอีกประการหนึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรนั้นเปรียบเสมือนผู้นำท้องถิ่นด้วย และมีผู้นำท้องถิ่นเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจำนวนมากที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร ผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้มักมีลักษณะพิเศษที่สามารถชักจูงโน้มน้าวให้ชาวบ้านปฏิบัติตามแนวความคิดของตนได้ ฉะนั้นการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเกษตรกร ก็อาจจะทำให้สามารถคาดคะเนระดับวัฒนธรรมทางการเมืองของเกษตรกรส่วนหนึ่งได้ว่าเป็นแบบประชาธิปไตยหรือแบบอำนาจนิยม

ในการกำหนดประชากรสำหรับการวิจัยนั้นได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มคือ จากจังหวัดกรุงเทพมหานครและจากจังหวัดอื่นในภาคกลางอีก 9 จังหวัด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยถือปัจจัยด้านภูมิลำเนาเป็นตัวแปรอิสระประกอบด้วย

ประชากรที่ทำการวิจัยมีทั้งหมด 304 คน จากเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร 142 คน ที่เหลือเป็นส่วนที่มาจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางอีก 9 จังหวัด

การวิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ตอนแรกเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำราเพื่อศึกษาแนวความคิดทางทฤษฎีของวัฒนธรรมทางการเมือง ตอนที่สองเป็นการวิจัยสนามโดยผู้วิจัยได้จัดสร้างแบบสอบถามเพื่อให้ผู้นำกลุ่มเกษตรกรตอบคำถาม และตอนที่สามเป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสนาม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมคัดเลือก แปลรหัสนับแจกแจงลงตารางตามวิธีทางสถิติ และแสดงผลการวิเคราะห์เป็นร้อยละ พร้อมกับการทดสอบข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับตัวแปรอิสระด้วย *t-test*

การวิจัยปรากฏผลดังนี้คือ

1. ผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลางมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

2. ผู้นำกลุ่มเกษตรกรภาคกลางมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมอยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

3. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครกับเขตต่างจังหวัดไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คืออยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

4. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในเขตชุมชนกับนอกเขตชุมชนไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คืออยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

5. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี กับผู้ที่มีอายุสูงกว่า 35 ปี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คืออยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

6. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำกว่าชั้น ป.7 กับสูงกว่าชั้น ป.7 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำกว่าชั้น ป.7 มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้น ป.7

7. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีตำแหน่งทางราชการด้วยกับผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทางราชการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่มีตำแหน่งทางราชการด้วยมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีตำแหน่งทางราชการ

8. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มมากกว่า 1 ปีขึ้นไป กับดำรงตำแหน่งในกลุ่มต่ำกว่า 1 ปี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คืออยู่ในระดับกลางค่อนข้างสูง

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมระหว่างอิสระนิยมกับอำนาจนิยม ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องดำเนินการเพื่อลดลักษณะอำนาจนิยมให้น้อยลง และส่งเสริมให้มีลักษณะประชาธิปไตยให้มากยิ่งขึ้น โดยกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม (Socialization Process)

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

สายทิพย์ สุคติพันธ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในแง่ของความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมืองและความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในการศึกษาคือ เพศ ระดับชั้นเรียนหรืออายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 1 มัธยมปีที่ 2 มัธยมปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 779 คน จากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2523 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้วิธีการทางสถิติ โดยการทดสอบไค-สแควร์หาค่าเฉลี่ยร้อยละ และหาค่ามัชฌิมเลขคณิต

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ยมีระดับความสนใจทางการเมืองค่อนข้างต่ำ มีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองค่อนข้างสูง มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลาง

2. เพศไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมือง และระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง แต่เพศมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพบว่านักเรียนชายมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงกว่านักเรียนหญิง

3. ระดับชั้นเรียน หรืออายุ มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมือง ระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และความไว้วางใจทางการเมืองตลอดจนความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพบว่ายิ่งเด็กมีระดับชั้นเรียนสูงขึ้นยิ่งมีความสนใจทางการเมืองสูงขึ้น มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงขึ้น แต่จะมีความไว้วางใจทางการเมืองลดลงตามลำดับ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองของนักเรียน ตลอดจนความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองที่ระดับนัยสำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ทัศนคติของนายจ้างที่มีต่อสหภาพแรงงานในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

อำมร เขมะอุดม
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

ปัญหาการรวมตัวกันของลูกจ้างในรูปสหภาพแรงงานตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ในปี พ.ศ. 2515 นับว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อเศรษฐกิจสังคม การเมือง และภาวะการขยายตัวเป็นสังคมอุตสาหกรรมของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในระยะแรกโดยเฉพาะในช่วงหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงระยะก่อนวันที่ 6 ตุลาคม 2519 สหภาพแรงงานได้แสดงบทบาทในลักษณะก้าวร้าวรุนแรง ก่อให้เกิดความวุ่นวายทั่วไป เพราะยังไม่ได้รับการวางรากฐานที่ดีจึงทำให้ขาดความเข้าใจในหลักการที่ถูกต้อง หลาย ๆ ฝ่ายจึงมองสหภาพแรงงานในภาพพจน์ที่ไม่ค่อยดีนัก และมีแนวโน้มที่ไม่สนับสนุนสหภาพแรงงาน สหภาพแรงงานจึงขาดการพัฒนามาตามขั้นตอนที่ถูกต้อง สำหรับสหภาพแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการก็ได้แสดงบทบาทให้เห็นอย่างเด่นชัดโดยชักนำให้ลูกจ้างหลายแห่งในจังหวัดโดยเฉพาะในเขตอำเภอพระประแดงนัดหยุดงานโดยทั่วไป และใช้กำลังข่มขู่บีบบังคับนายจ้างให้ทำตามความต้องการของพวกตน นอกจากนี้แต่ละกลุ่มก็มีการขัดแย้งและโจมตีกันวุ่นวายสร้างความเบื่อหน่ายแก่ผู้เกี่ยวข้อง แต่ต่อมาในภายหลังวันที่ 6 ตุลาคม 2519 บทบาทของสหภาพแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการผ่อนคลายไปในทางที่ดีขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะให้การศึกษาแก่ลูกจ้างและสมาชิกสหภาพแรงงานเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย จึงเป็นโอกาสดีที่จะหาวิธีการสนับสนุนส่งเสริมให้สหภาพแรงงานในสมุทรปราการได้เจริญก้าวหน้า และมีการพัฒนาในทางที่ถูกต้อง ซึ่งวิธีการเบื้องต้นก็คือ การวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวความคิด และทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสหภาพแรงงานมากที่สุด ซึ่งได้แก่นายจ้างนั่นเอง เพื่อจะได้ทราบว่าในเมื่อสหภาพแรงงานเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับนายจ้างเนื่องจากกฎหมายแรงงานกำหนดไว้ จึงมีปัญหาที่เกิดขึ้นว่านายจ้างในปัจจุบันจะมีทัศนคติต่อสหภาพแรงงานในลักษณะอย่างไร และผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับสหภาพแรงงานตามกฎหมาย และผลการวิจัยได้นำไปเป็นข้อพิจารณาในการปรับปรุงแก้ไข และเสริมสร้างระบบสหภาพแรงงานในประเทศไทยโดยทั่วไปให้เจริญก้าวหน้า

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มในจังหวัดสมุทรปราการ คือ กลุ่มนายจ้างที่มีลูกจ้างรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน จำนวน 100 ราย จากจำนวนทั้งหมด 243 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.15 และกลุ่มนายจ้างมิได้รวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงานจำนวน 200 ราย จากจำนวน 1,867 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.71 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าร้อยละ และค่า Z-test นอกจากนี้ได้สำรวจเอกสารและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบการพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

การที่เลือกจังหวัดสมุทรปราการเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ก็เพราะว่าจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนสหภาพแรงงานมากเป็นที่สองรองจากกรุงเทพมหานคร และมีปัญหาความขัดแย้งในด้านแรงงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้วิจัยเคยรับราชการ ณ สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรปราการในฐานะเจ้าหน้าที่แรงงานประมาณ 2 ปี ทำให้ทราบปัญหาค่อนข้างดี

ผลการศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานปรากฏดังต่อไปนี้

1. นายจ้างในจังหวัดสมุทรปราการทั้งสองกลุ่ม ยังมีประสบการณ์เกี่ยวกับสหภาพแรงงานในระดับปานกลาง ขณะเดียวกันทัศนคติทั่ว ๆ ไปต่อสหภาพแรงงานแม้จะแตกต่างในบางข้อย่อย แต่ก็ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าทัศนคติก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน และเมื่อนายจ้างมีประสบการณ์มากขึ้นแล้วทัศนคติต่อแรงงานก็อาจจะดีขึ้นตามไปด้วย

2. ทัศนคติของนายจ้างที่มีสหภาพแรงงานและนายจ้างที่ไม่มีสหภาพแรงงาน เกี่ยวกับการร่วมเจรจาต่อรองกับสหภาพแรงงาน และเกี่ยวกับการยอมรับบทบาทของสหภาพแรงงาน แม้จะแตกต่างกันบางประการในหัวข้อย่อย แต่ก็ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่านายจ้างทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติต่อสหภาพแรงงานในระดับปานกลาง และไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น การที่จะชี้แนะ ให้การศึกษาและขอความร่วมมือจากนายจ้างทั้งสองกลุ่มให้ช่วยส่งเสริมระบบสหภาพแรงงาน ย่อมจะทำได้โดยไม่ยากนัก ถ้ามีมาตรการที่เข้าถึงนายจ้างพอสมควร

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะว่า ควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงทัศนคติของนายจ้างและลูกจ้างทั่วประเทศ และศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสหภาพแรงงานที่ดีเด่นในจังหวัดสมุทรปราการบางสหภาพ นอกจากนี้ควรจะมีการฝึกอบรมด้านแรงงานแก่นายจ้าง ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยนำ

ความรู้เทคนิคใหม่ ๆ จากต่างประเทศมาเผยแพร่ และกรมแรงงานซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงน่าจะส่งเสริมให้นายจ้าง ลูกจ้างได้มีการพบปะติดต่อ หรือมีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ครั้ง โดยกรมแรงงานทำหน้าที่เป็นสื่อประสานความสัมพันธ์ดังกล่าว และข้อเสนอแนะซึ่งผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการพิจารณาก็คือ ควรให้เจ้าหน้าที่แรงงานมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงอุตสาหกรรม ในการอนุญาตและจดทะเบียนสถานประกอบการ โดยเจ้าหน้าที่แรงงานจะพิจารณาในเรื่องระเบียบข้อบังคับการทำงานของนายจ้างว่ามีความถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง โดยการแก้ปัญหาจากต้นเหตุ มิใช่คอยแก้ไขผลที่เกิดขึ้นแล้วเช่นในปัจจุบัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

ทัศนคติทางการเมืองของกรรมกร ศึกษาเฉพาะกรณีสหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

วรภาส รุจิโภชน์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

การที่จะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ปกครองประเทศใดให้สัมฤทธิผลนั้น ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติและค่านิยมของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ว่ามีทัศนคติและค่านิยมที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะทัศนคติและค่านิยมของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาททางการเมืองสูง

การวิจัยเรื่องนี้ มุ่งศึกษาทัศนคติและค่านิยมทางการเมืองของกรรมกรที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 443 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตาของสถานที่ทำงาน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามเพื่อวัดทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้อัตราส่วนร้อยละและวิธีการทางสถิติแบบ t-test ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ อายุ ประเภทของกรรมกร และการดำรงตำแหน่งในสหภาพ ส่วนตัวแปรตามได้แก่ลักษณะทัศนคติทางการเมือง

การวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. กรรมกรรถไฟส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย

2. กรรมกรที่มีอายุน้อย มิได้มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยมากกว่ากรรมกรที่มีอายุมาก

3. กรรมกรประเภทลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว และพนักงานการรถไฟมีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยมากกว่ากรรมกรขนส่ง

4. กรรมกรขนส่งส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกรรมกรที่มีรายได้ต่ำสุด มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลางของกรรมกรทั้งหมด

5. กรรมกรที่ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารในสหภาพ มีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยมากกว่ากรรมกรที่เป็นสมาชิกธรรมดา

โดยสรุป กรรมกรรถไฟมีทัศนคติทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยในระดับที่น่าพอใจ หากพฤติกรรมทางการเมืองของกรรมกรเหล่านี้และกลุ่มอื่น ๆ สอดคล้องกับทัศนคติทางการเมืองดังผลการวิจัยนี้แล้ว พัฒนาทางด้านการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยก็น่าจะเป็นไปได้

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติทางการเมืองของผู้นำสหภาพแรงงานไทย

บุญฤทธิ์ แสนพาน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

กลุ่มลูกจ้างคนงานนับเป็นกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง บางครั้งกลุ่มดังกล่าวถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการโค่นล้มอำนาจทางการเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง บางครั้งกลุ่มลูกจ้างคนงานก็มีบทบาทในการเรียกร้องต่ออำนาจทางการเมืองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน และบางครั้งกลุ่มลูกจ้างคนงานก็มีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อมุ่งหวังให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งและเข้าเป็นผู้บริหารอำนาจทางการเมืองเสียเองก็มี

จากประวัติศาสตร์การรวมตัวกลุ่มของกลุ่มลูกจ้างคน

งานไทย ก็เป็นเช่นเดียวกับองค์การของลูกจ้างคนงานไทยเคยถูกนักการเมืองบางสมัยใช้เป็นเครื่องมือก่อความวุ่นวาย โค่นล้มอำนาจทางการเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง และกลุ่มลูกจ้างคนงานไทยก็มีการรวมตัวเพื่อเรียกร้องต่ออำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ ๆ เช่นเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดหรือยกระดับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำหรือเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายยกระดับสวัสดิการหรือให้การคุ้มครองลูกจ้างคนงานในหลาย ๆ ด้าน เป็นต้น และควบคู่กันไปนั้นก็มีข้อวิตกเสมอมาสำหรับผู้ปกครอง วิตกกังวลว่าองค์การของลูกจ้างคนงานจะตกเป็นเครื่องมือของพรรคคอมมิวนิสต์ในการเข้ายึดครองอำนาจทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายไทยจะไม่ให้การคุ้มครองกรณีที่สหภาพแรงงานหรือองค์การของลูกจ้างคนงานจะมีส่วนร่วมหรือมีบทบาททางการเมือง แต่กลุ่มลูกจ้างคนงานในฐานะกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งของสังคมก็มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองอยู่เสมอ และดูจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นนี้ก็มีปัญหาว่า ถ้าเช่นนั้นกลุ่มลูกจ้างคนงานมีความคิดความเห็นอย่างไรทางด้านการเมืองการปกครอง เพราะความคิดความเห็นหรือ "ทัศนคติ" นี้ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือบทบาทของกลุ่มลูกจ้างคนงานทางด้านการเมืองการปกครอง

การวิจัยนี้จึงศึกษาว่ากลุ่มลูกจ้างคนงานมีทัศนคติอย่างไรต่อการเมืองการปกครองในแง่ของ "ประชาธิปไตย" กับ "อำนาจนิยม" โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะผู้นำสหภาพแรงงานเพราะถือว่าบทบาทหรือพฤติกรรมของกลุ่มลูกจ้างคนงานนั้น ผู้นำย่อมมีอิทธิพลอย่างมากและผู้วิจัยเลือกวิจัยเฉพาะผู้นำสหภาพแรงงานในกรุงเทพมหานคร ก็เนื่องจากว่าสหภาพแรงงานที่เข้มแข็งและมีบทบาทสำคัญนั้นส่วนมากอยู่ในกรุงเทพมหานคร

วิธีวิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปยังผู้นำสหภาพแรงงานคือ กรรมการสหภาพแรงงานจำนวน 387 จาก จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 1,290 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้ค่าร้อยละและค่าตัวกลางเลขคณิต นอกจากนี้ยังได้สำรวจเอกสารและสัมภาษณ์ประธานสภาองค์การลูกจ้างทั้ง 3 สภาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย

ผลการศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานมีดังนี้

1. ผู้นำสหภาพแรงงานที่มีระดับอายุต่างกัน ไม่มีความแตกต่างทางด้านทัศนคติทางการเมือง

2. ผู้นำสหภาพแรงงานที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีทัศนคติทางการเมืองส่งเสริมอำนาจนิยมมากกว่าผู้นำสหภาพแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูง และผู้นำที่ระดับการศึกษาสูงจะมีทัศนคติส่งเสริมประชาธิปไตยมากกว่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีทัศนคติที่จัดอยู่ในระดับเป็นประชาธิปไตย และผู้นำสหภาพแรงงานที่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางการเมืองการปกครองก็ยิ่งมีทัศนคติที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

3. ผู้นำสหภาพแรงงานที่มีรายได้สูงจะมีทัศนคติส่งเสริมประชาธิปไตยมากกว่าผู้มีรายได้น้อย และส่งเสริมอำนาจนิยมน้อยกว่าผู้มีรายได้น้อยด้วย

4. ผู้นำสหภาพแรงงานที่เป็นลูกจ้างใช้แรงงานหนักจะมีทัศนคติส่งเสริมอำนาจนิยมมากกว่าผู้ที่ทำงานใช้แรงงานเบา และส่งเสริมประชาธิปไตยน้อยกว่าด้วย และยิ่งมีตำแหน่งการงานสูง เช่น ผู้บริหารหรือนักวิชาการยิ่งมีทัศนคติส่งเสริมประชาธิปไตยมาก

นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำสหภาพแรงงานส่วนมากมีทัศนคติเป็นกึ่งอำนาจนิยมกึ่งประชาธิปไตย และโดยทั่วไปมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเมืองการปกครองไทย เห็นว่ารัฐบาลไม่มีความจริงใจต่อลูกจ้างคนงาน และไม่ต้องการให้ลูกจ้างคนงานมีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง

ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้หน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญและดำเนินการในการให้ความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองแก่ผู้นำสหภาพแรงงาน โดยให้มีการเรียนการสอนวิชาการเมืองการปกครองตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษา เพราะผู้นำสหภาพแรงงานส่วนมากมาจากผู้มีการศึกษาระดับดังกล่าว และเน้นหนักในการจัดฝึกอบรมทางการเมืองการปกครองให้กับผู้นำสหภาพแรงงานโดยสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนวิชาการแขนงนี้อยู่แล้ว ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำได้เข้าใจและเข้ามีบทบาททางการเมืองได้อย่างเป็นระบบ และไม่ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของกลุ่มบุคคลใด

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เสนอให้มีการปรับปรุงสวัสดิการความเป็นอยู่ของลูกจ้างคนงานเพื่อให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่ได้ทอดทิ้ง พร้อมทั้งปรับปรุงระบบการระงับข้อพิพาทแรงงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการฉกฉวยโอกาสการพิพาทแรงงานก่อความวุ่นวาย อีกทั้งยังได้เสนอให้องค์การของลูกจ้างคนงานได้คอยสอดส่องดูแลกันเอง เพื่อป้องกันการใช้องค์การของลูกจ้างคนงานเป็นเครื่องมือทางการเมือง และเสนอให้กรมแรงงานจัดตั้งหน่วยงานสำหรับประสานงานและทำความเข้าใจกับองค์การของลูกจ้างคนงานทางด้านการเมืองการปกครองโดยเฉพาะด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้านครหลวง

วีรวัฒน์ เปรมประภา

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานการไฟฟ้านครหลวง" นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานการไฟฟ้านครหลวงว่ามีความถี่อยู่ในระดับใด และมีปัจจัยทางด้านภูมิหลัง หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคลใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าว รวมทั้งมุ่งที่จะศึกษาถึงผลของการสื่อสารทางการเมืองว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานการไฟฟ้านครหลวงประการใด ทั้งนี้ในการศึกษาดังกล่าวนี้ มุ่งศึกษาทั้งกิจกรรมในลักษณะที่เป็นการทั่วไป และกิจกรรมในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

ในการดำเนินงานวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยสนาม โดยทำการสุ่มตัวอย่างพนักงานของการไฟฟ้านครหลวงจำนวนหนึ่งเพื่อมาศึกษา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่องานวิจัยนี้โดยเฉพาะ ในการนี้ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้แก่พนักงานการไฟฟ้านครหลวง และได้รับกลับคืนมาซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์พอที่จะใช้ในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 295 ชุด สำหรับตัวแปรสำคัญที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ภูมิหลังหรือปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล คือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือลักษณะการปฏิบัติงาน และการเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง ระดับหรือความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวทั่วไป คือสื่อมวลชน และสื่อระหว่างบุคคล กับจากสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง และระดับหรือความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในลักษณะทั่วไป และในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ *โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-X โดยการหาค่าทางสถิติต่าง ๆ* คือ ความถี่ อัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และทดสอบสมมุติฐานด้วยไค-สแควร์ ในตารางการณ์จร รวมทั้งวิเคราะห์ระดับของความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยค่า Cramer V และหรือค่า Gamma แล้วแต่กรณี

จากการวิจัยครั้งนี้ มีผลสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การสื่อสารทางการเมือง

1. พนักงานการไฟฟ้านครหลวงมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป และในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

2. เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่เพศมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงเพศชาย มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงเพศหญิง

3. อายุมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับอายุสูง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไปสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับอายุต่ำ

4. รายได้มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป แต่รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไปสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับรายได้ต่ำ

5. การศึกษามีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง ทั้งในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปในเชิงผกผัน กล่าวคือโดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับการศึกษาสูง

6. *ตำแหน่งไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการ*สื่อสารทางการเมืองในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

7. การเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั้งในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

ส่วนที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. พนักงานการไฟฟ้านครหลวงมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานไฟฟ้านครหลวงอยู่ในระดับปานกลาง

2. เพศมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั้งในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้วพนักงานการไฟฟ้านครหลวงเพศชายมีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงเพศหญิง

3. อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป แต่อายุมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับอายุสูง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครที่มีระดับอายุต่ำ

4. รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

5. การศึกษามีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในลักษณะทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปในเชิงผกผัน กล่าวคือโดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีระดับการศึกษาสูง

6. ตำแหน่งไม่มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป แต่ตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

7. การเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในลักษณะทั่วไป และในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไปและในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

ส่วนที่สาม การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป (รวม) มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป (รวม)

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป (รวม) สูง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป (รวม) สูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองทั่วไป (รวม) ต่ำ

2. ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูง มีแนวโน้มที่จะมีความถี่ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงสูง และสูงกว่าพนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวเนื่องกับสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงต่ำ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

ความคิดเห็นการเมืองของคนงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลาง

พีระ ชาญชัย

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ความคิดเห็นทางการเมือง (Political Opinion) ของแต่ละบุคคลมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพสังคม รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลเป็นสำคัญ และความคิดเห็นทางการเมืองดังกล่าวจะโน้มนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) ในลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย

ในปัจจุบันมีปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในประเทศไทย นั่นคือมีคนไทยจำนวนมากได้ไปทำงานในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ประชากรกลุ่มนี้ได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ต่างไปจากประชากรกลุ่มอื่นที่ไม่ได้ไปทำงานในกลุ่มประเทศดังกล่าว รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเองอย่างรวดเร็วกว่าภาวะปกติ ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะสำรวจระดับความคิดเห็นทางการเมืองในขอบเขตของความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (Political Cognition) ความรู้สึกต่อการเมือง (Political Affection) และความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) ของคนงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางมาแล้วช่วงหนึ่ง ว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประสบการณ์ที่ได้รับ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคนงานเหล่านี้ในลักษณะที่แตกต่างกันเพียงใด

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่คนงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางมาแล้วช่วงหนึ่ง และเดินทางกลับมาพักผ่อนชั่วคราวในประเทศไทยก่อนเดินทางกลับไปทำงานกับนายจ้างเดิม คนงานเหล่านี้ได้ไปติดต่อขอรับหนังสือยกเว้นภาษีการเดินทางไปต่างประเทศที่กรมแรงงาน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sample) จำนวนทั้งหมด 481 คน ในการวิจัยนี้ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยร้อยละและการทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติแกมม่า (G)

ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้วคนงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ขณะที่มีความโน้มเอียงในพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์การทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมของคนงานแล้ว ปรากฏว่า

1. ประสบการณ์การทำงานของคนงานมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อย

2. ฐานะทางเศรษฐกิจของคนงานมีอิทธิพลต่อความแตกต่างในระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างค่อนข้างชัดเจน แต่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมือง และความแตกต่างในความโน้มเอียงในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก

3. สถานภาพทางสังคมของคนงาน มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความโน้มเอียงในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การเมืองในการริเริ่มนโยบายประกันสังคมของไทย

สันโดษ เต็มแสวงเลิศ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ประเทศไทยมีความพยายามริเริ่มให้มีนโยบายประกันสังคมมานานกว่า 30 ปี คณะรัฐมนตรีเกือบทุกชุดเคยได้พิจารณานโยบายนี้มาแล้ว แต่ไม่ผ่านการอนุมัติ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณะรัฐมนตรี องค์การราชการและกลุ่มผลประโยชน์ในการริเริ่มนโยบายประกันสังคมของไทย กำหนดขอบเขตระยะเวลาศึกษาในช่วงรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ พ.ศ. 2521-2529 สมมุติฐานมีว่าคณะรัฐมนตรี องค์การราชการและกลุ่มผลประโยชน์ชี้ปัญหาไม่เหมือนกันเป็นผลจากความแตกต่างด้านผลประโยชน์ ค่านิยม และบรรทัดฐานในการชี้ปัญหา คณะรัฐมนตรีซึ่งมีอำนาจมากกว่ากลุ่มอื่นได้ใช้อำนาจตัดสินใจยับยั้งนโยบายประกันสังคม วิธีการศึกษาใช้การพรรณนาและวิเคราะห์จากข้อมูลซึ่งรวบรวมจากเอกสารชั้นต้นของทางราชการ เอกสารชั้นรอง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า คณะรัฐมนตรี องค์การราชการ กลุ่มผลประโยชน์ฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง คนงาน ชี้ปัญหาที่นโยบายประกันสังคมมุ่งแก้ไขไม่เหมือนกัน เนื่องจากความแตกต่างทางด้านผลประโยชน์และค่านิยมที่แต่ละฝ่ายยึดถือ ส่งผลให้บรรทัดฐานในการชี้ปัญหาแตกต่างกันไปด้วย องค์การราชการที่เสนอให้มีนโยบายประกันสังคมและฝ่ายลูกจ้างคนงานชี้ให้เห็นถึงปัญหาการขาดหลักประ-

กันในการดำรงชีวิตของลูกจ้างคนงาน ในขณะที่คณะรัฐ-มนตรีและฝ่ายนายจ้างไม่เห็นว่าลูกจ้างคนงานมีปัญหานี้ หรือหากจะมีปัญหาก็มิใช่เรื่องรุนแรงเร่งด่วน คณะรัฐ-มนตรีเกรงว่าหากให้มีนโยบายประกันสังคม อาจต้องเผชิญกับปฏิกิริยาต่อต้านทั้งจากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างคนงานบางส่วน ตลอดจนจะเป็นภาระผูกพันต่องบประมาณแผ่นดิน ทำให้งบประมาณที่จะใช้ในการจัดบริการที่จำเป็นเร่งด่วนด้านอื่นมีน้อยลง กระทบต่อภาพพจน์ชื่อเสียงและเสถียรภาพของคณะรัฐมนตรีได้ คณะรัฐมนตรีและนายก-รัฐมนตรีได้ใช้อำนาจตามกฎหมายและทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ ทั้งยังอาศัยสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ในการต่อสู้ทางนโยบาย ด้วยการตัดสินใจยับยั้งนโยบายประกันสังคมไว้ก่อน องค์การราชการไม่มีอิทธิพลเพียงพอที่จะโน้มน้าวคณะรัฐมนตรีให้เห็นปัญหาและเห็นชอบตามนโยบายที่เสนอ เพราะการเสนอนโยบายกระทำแบบงานราชการประจำปกติ ส่วนฝ่ายลูกจ้างคนงานซึ่งต้องการให้มีการประกันสังคมเรียกร้องต่อสู้อย่างเลื่อนลอย ขาดเอกภาพ และไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี ผู้เขียนได้เสนอแนะให้องค์การราชการและฝ่ายลูกจ้างคนงานร่วมมือกันผลักดันการชี้ปัญหาและการเสนอนโยบายให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกันและมีเงื่อนไขที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะฝ่ายลูกจ้างคนงานจำเป็นต้องใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ตัดสินใจทางการเมืององค์การของฝ่ายลูกจ้างคนงานด้วยกัน และสาธารณชนในการให้ข้อมูลและความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นการสร้างเงื่อนไขโน้มน้าวให้ผู้ตัดสินใจต้องยอมรับรู้ปัญหาของลูกจ้างคนงาน และเห็นชอบต่อนโยบายประกันสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน*

การศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานคร วันที่ 4 เมษายน 2519

วิภาภรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและต่อการเลือกตั้งในวันที่ 4 เมษายน 2519 ข้อมูลที่ศึกษาได้จากการสุ่มตัวอย่างสอบถามจากประชาชนในเขตอาคารสงเคราะห์ทุ่งมหาเมฆ แฟลตกรมประชาสงเคราะห์พญาไท และจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 142 คน สำหรับเรื่องที่ศึกษามีอยู่ 6 เรื่องคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองแบบรัฐสภา, ความสนใจในการเมืองโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบทบาทการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ทัศนคติต่อการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน, ความสนใจและทัศนคติในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง, ความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การเลือกตั้ง, และกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง ในการเสนอรายงานได้แบ่งออกเป็น 3 ภาคคือ ภาคแรกเป็นการบรรยายวิธีเตรียมงานวิจัยและเสนอข้อมูลพื้นฐานแสดงผลการวิจัยทั้งหมด ภาคที่สองเป็นการเสนอข้อมูลแสดงอิทธิพลของปัจจัยทางประชากรและสังคมซึ่งมีต่อเรื่องที่ศึกษา ส่วนภาคที่สามเป็นการเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ทางสถิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความสนใจ และทัศนคติทางการเมือง การเลือกตั้ง

จากผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภาในระดับปานกลางถึงดี

2. ประชาชนส่วนใหญ่มีความสนใจในการเมืองด้านบทบาทการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก (75%)

3. ประมาณครึ่งหนึ่งของประชาชนในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีทัศนคติทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างดี ส่วนที่เหลือนั้นมีทัศนคติทางการเมืองที่ไม่ดี อย่างไรก็ดี ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังต้องการให้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยต่อไป

4. ประชาชนส่วนใหญ่มีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเลือกตั้ง

5. ปัจจัยทางประชากรและสังคมที่มีอิทธิพลเด่นชัดต่อความรู้ความเข้าใจ ความสนใจในการเมือง และทัศนคติทางการเมือง การเลือกตั้งของประชาชนก็คือเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ไม่มีอิทธิพลต่อหัวข้อที่ศึกษาทั้งหมด

6. พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่าง
   (1) ความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภากับทัศนคติทางการเมืองและการปกครองแบบประชาธิปไตย
   (2) ความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภากับทัศนคติในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

(3) ความสนใจในการเมืองกับทัศนคติในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

(4) ทัศนคติทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับทัศนคติในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยก็ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในการเมืองกับทัศนคติทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. เสริน ปุณณะหิตานนท์*

ทัศนคติของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 5 เมษายน 2519 : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

สมเกียรติ ส่งสัมพันธ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ต้องการศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2519 การเลือกตั้งของไทยในอดีตปรากฏว่ามีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากนัก มูลเหตุที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยนั้น เนื่องจากเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการ ประการแรกความรู้ในเรื่องการเมืองและการปกครอง ประการที่สองเนื่องจากการไม่ต่อเนื่องทางการเมืองการปกครองของไทย ซึ่งทำให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความสำนึกทางการเมือง เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจที่บีบรัดตัว การคมนาคมไม่สะดวก เป็นต้น

เมื่อทำการศึกษาวิจัยถึงทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4 เมษายน 2519 ของประชาชนอำเภอกบินทร์บุรี จำนวน 5 แห่ง คือ ตำบลหาดนางแก้ว เมืองเก่า นนทบุรี วังตะเคียน และประชาชนในเขตเทศบาล รวม 257 คน เมื่อเดือนมีนาคม 2519 พบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งในระดับพื้นฐาน ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองประชาชนมีความเข้าใจไม่มากนัก เนื่องจากมีระดับการศึกษาต่ำ

2. ความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมั่นในระบบการเมือง นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่มีความสนใจข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพบว่าวิทยุเป็นสื่อมวลชนแหล่งเดียวที่เผยแพร่ข่าวสารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากที่สุด สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวมากนัก

3. ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับพอใช้ แม้ว่าประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งน้อย และทัศนคติของประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการปกครองบ้านเมืองด้วยความสงบสุข

4. การแข่งขันทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่กระตุ้นและสร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนในทางการเมืองมากนัก เนื่องจากพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรกำหนดให้มีการเลือกตั้งภายใน 90 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาสั้น การสรรหาผู้สมัครตลอดจนการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครจึงกระทำได้ไม่ทั่วถึง และไม่สร้างความสนใจให้กับประชาชนเท่าที่ควร

5. ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4 เมษายน 2519 ปรากฏว่าประชาชนทั่วประเทศ และเฉพาะอำเภอกบินทร์บุรีไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าปี 2518

โดยสรุปแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่มีความสนใจข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งและมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองขั้นพื้นฐานพอสมควร อย่างไรก็ตาม มีหลายคำตอบที่ไม่น่าพอใจนัก ทั้งนี้เป็นลักษณะธรรมดาสำหรับสภาพคนในชนบทซึ่งมีระดับการศึกษาต่ำ ค่อนข้างยากจน ประกอบกับการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ และการเตรียมการเลือกตั้งมีช่วงระยะเวลาสั้น และที่สำคัญที่สุดคือ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพียง 44 ปี แต่มีลักษณะล้มลุกคลุกคลานตลอดเวลา การขาดการต่อเนื่องทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกตั้งที่ต้องกระทำติดต่อกัน ก็ย่อมมีผลทำให้ทัศนคติของประชาชนและพฤติกรรมการเลือกตั้งของราษฎรไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร จากผลการวิจัยที่ได้รับแสดงว่าราษฎรมีความรู้การเมืองขั้นพื้นฐาน ถ้าหากมีโอกาสได้เลือกตั้งบ่อยครั้ง และมีประสบการณ์ทางการเมืองมากขึ้นในอนาคตเชื่อว่าย่อมมีทัศนคติและแสดงบทบาทได้ดียิ่งขึ้น แต่ที่สำคัญจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและปรับปรุง

ให้การหาเสียงเลือกตั้งมีส่วนช่วยให้ความรู้ทางการเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ทัศนคติทางการเมืองของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม: ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และทัศนคติต่อรัฐบาลพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ

กอบศักดิ์ พฤฒิพิทักษ์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

การศึกษาเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม: ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และทัศนคติต่อรัฐบาลพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ" นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาว่า คณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่ง และระยะเวลาดำรงตำแหน่งต่างกัน จะมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลแตกต่างกันหรือไม่ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นมาตรวัด แบบสอบถามนี้ได้ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง ค่าอำนาจการจำแนกเป็นรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นแล้วก่อนที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งได้แก่ การทดสอบค่าไคสแควร์ การหาค่าระดับของความเป็นอิสระ การหาค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระดับอันดับของกู๊ดแมนและครูสกัล และการหาค่าสัมประสิทธิ์ของการแจกแจงความถี่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ คณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 ตำบล ยกเว้นตำบลในเขตสุขาภิบาลจำนวน 1 ตำบล ประชากรจำนวน 255 คน ส่วนขนาดตัวอย่างที่กำหนดคือ จำนวน 206 คน การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมุติฐาน โดยดูความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พอสรุปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการสภาตำบลที่มีตำแหน่งต่างกัน จะมีระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลต่างกัน

2. คณะกรรมการสภาตำบลที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งต่างกัน มีระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง *และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของ* รัฐบาลต่างกัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทาง *การเมือง*

3. คณะกรรมการสภาตำบลที่มีอายุ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล

ผลการวิจัยครั้งนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล และน่าจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลโดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรง และถือเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยต่อไป
อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย

ชัยวัฒน์ รัฐขจร
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

สภาพการณ์ของระบบการเมืองไทย นับตั้งแต่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนกระทั่งบัดนี้เป็นเวลา 47 ปี แต่ประเทศไทยยังไม่ประสบผลสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร มีสาเหตุที่สำคัญคือ ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่เป็นแบบเก่าไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ และวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประ-

การที่สอง กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองมิได้มีบทบาทช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ ความสนใจทางการเมืองมากนัก เป็นผลทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองน้อย ตลอดจนประชาชนขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้ทางการเมืองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ประการที่สาม ปัญหาเศรษฐกิจบีบรัดตัวจนไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีเวลาสนใจเหตุการณ์ทางการเมืองมากนัก ประการที่สี่ คนไทยชอบวิถีการดำเนินชีวิตอย่างง่าย ๆ เอาความสะดวกเป็นใหญ่ ประการที่ห้า องค์กรทางการเมืองไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง และพัฒนาการทางการเมือง

การวิจัยนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี โดยศึกษาถึงประชาชนในเขต 3 ตำบล คือตำบลบ้านโขด ซึ่งเป็นตำบลที่มีความเจริญมาก เพราะอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลบางทราย เป็นตำบลที่มีความเจริญปานกลางเพราะอยู่ในเขตสุขาภิบาล และตำบลหนองไม้แดงเป็นตำบลที่มีความเจริญน้อย เพราะอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล โดยทำการสำรวจตัวอย่างประชากรรวมจำนวน 332 คน เมื่อเดือนกรกฎาคม 2520 พบว่า

1. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ

2. ประชาชนมีความกระตือรือร้น ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและปกครองค่อนข้างต่ำ

3. เพศมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง โดยพบว่าเพศชายมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

4. ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนม ทินกรณ อยุธยา*

ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สุนันท์ ยังเกิดโชค

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตนในการดำเนินกิจการทางการเมืองของรัฐ เพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยถ้วนหน้ากัน หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นตัวแทนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่ หน้าที่ในการออกกฎหมาย หน้าที่ตรวจสอบ และควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาล หน้าที่เป็นตัวแทนสะท้อนผลประโยชน์และความเดือนร้อนทุกข์ยากของประชาชน และหน้าที่ที่สำคัญคือการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ครบถ้วนสมบูรณ์ก็เชื่อได้ว่า ระบบการเมืองจะรุดหน้าพัฒนาถาวรยิ่งขึ้น แต่ในทางเป็นจริง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนยังมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการขาดความรับผิดชอบ ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ และมีทัศนคติในทางลบต่อตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยทฤษฎีของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทน มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง รู้สึกว่าตนเองเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมีจุดมุ่งหมายในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐบาล สามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลได้ หรือพอใจที่จะได้รัฐบาลเช่นใด การที่จะทำได้เช่นนั้น ประชาชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกผู้แทนราษฎรตามบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น และมีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย จึงจะหวังได้ว่าแนวโน้มที่ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง สนับสนุนการปฏิบัติงานของกลไกรัฐสภาและระบบการเมืองด้วยความสำนึกของตนเองจะมีมากขึ้น อันจะเป็นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะมีความเข้าใจอย่างไร สอดคล้องกับที่ระบุไว้ในกฎหมายหรือไม่

2. เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มที่ประชาชนจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามความคาดหวังของตนเองมากกว่าที่จะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบาทที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

3. เพื่อทราบถึงแบบแผนทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรูปแบบสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยประกอบด้วยคำถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และการคำนวณค่าอำนาจการจำแนกและค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 37 ข้อ

กลุ่มประชากรได้แก่ ประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทำการสุ่มตัวอย่างจาก 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนามแดง ตำบลบางแก้ว และตำบลหน้าเมือง รวม 125 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติ คือ การแจกแจงความถี่แบบร้อยละ การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) และการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข (Contingency Coefficient)

ผลการวิจัย

1. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กล่าวคือ ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนมีลักษณะผิวเผิน โดยรู้เพียงว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่เป็นตัวแทนสะท้อนผลประโยชน์และความเดือดร้อนแทนตน แต่มิได้เข้าใจไกลไปถึงบทบาทหน้าที่และกระบวนการทางด้านนิติบัญญัติ ซึ่งได้แก่ การออกกฎหมาย และการตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาลเป็นสำคัญ

2. เพื่อพิจารณาตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของประชาชนกับความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพบว่า มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ อาชีพ ข้าราชการ ค้าขาย เพศชาย การศึกษาและรายได้สูง อายุน้อย และอยู่ในเขตเทศบาลจะมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของรัฐบาลมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนั้นยังพบว่า กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร อยู่นอกเขตเทศบาล เป็นกลุ่มที่ตอบว่าไม่ทราบหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด

3. ประชาชนส่วนใหญ่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามความคาดหวังของตนเองมากกว่าที่จะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบาทที่กำหนดไว้ กล่าวคือประชาชนจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยพิจารณาพรรคและตัวบุคคลกันในจำนวนที่ใกล้เคียงกับการเลือกตัวบุคคล และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคำนึงถึงพรรคเป็นสำคัญ

4. เมื่อพิจารณาตัวแปรสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนกับการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากนัก มีเพียงเพศหญิง และอาชีพแม่บ้านที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคำนึงถึงตัวบุคคลมากกว่าพิจารณาจากพรรคเป็นเกณฑ์สำคัญ และอาชีพข้าราชการและผู้ที่จบปริญญาตรีขึ้นไปจะเลือกทั้งพรรคและตัวบุคคลเป็นเกณฑ์สำคัญ

5. ประชาชนมีทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางลบ และเมื่อพิจารณาตัวแปรตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า มีทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ยิ่งบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะเพศชายอยู่ในเขตเทศบาล อาชีพข้าราชการจะมีทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางลบมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เพศหญิงและผู้อยู่นอกเขตเทศบาล นอกจากนั้น จากผลการวิจัยยังพบว่าอาชีพเกษตรกรอยู่นอกเขตเทศบาลและอายุต่ำกว่า 30 ปี มีทัศนคติต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทางบวก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความอดกลั้นทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

เทพประสิทธิ์ วงษ์ท่าเรือ

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2533

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ความอดกลั้นทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์" นี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประ-

ชาชน อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ในเรื่องความอดกลั้นทางการเมืองว่ามีอยู่ระดับใดและได้ตั้งสมมุติฐานไว้เพื่อการทดสอบ 3 ประการคือ

1. ตัวแปรทางด้านสังคมไม่มีผลกระทบโดยตรงกับความอดกลั้นทางการเมือง แต่มีผลกระทบโดยทางอ้อมกับความอดกลั้นทางการเมือง

2. ตัวแปรทางด้านจิตใจมีผลกระทบโดยตรง และโดยทางอ้อมกับความอดกลั้นทางการเมือง

3. ตัวแปรทางด้านการเมืองจะมีผลกระทบโดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับความอดกลั้นทางการเมือง

จากการศึกษาวิจัยได้พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความอดกลั้นทางการเมืองต่ำ ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากตัวแปรต่าง ๆ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ดังนี้

- ตัวแปรทางด้านสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา รายได้ ที่ตั้งของภูมิลำเนา และความเคร่งครัดในศาสนาจะไม่มีผลกระทบโดยตรงกับความอดกลั้นทางการเมือง แต่มีตัวแปรทางด้านสังคมบางตัว ซึ่งคือระดับการศึกษาและความเคร่งครัดในศาสนาเท่านั้นที่มีผลกระทบโดยทางอ้อมเพียงเล็กน้อย โดยผ่านตัวแปรความเป็นอนุรักษ์นิยม ปทัสถานทั่วไปของระบอบประชาธิปไตย ความมั่นคงทางด้านจิตใจ และการคุกคามที่รับรู้ได้

- ตัวแปรทางด้านจิตใจ ซึ่งก็คือความมั่นคงทางด้านจิตใจจะไม่มีผลกระทบโดยตรงกับความอดกลั้นทางการเมือง แต่มีผลกระทบโดยทางอ้อมเพียงเล็กน้อยโดยผ่านตัวแปรการคุกคามที่รับรู้ได้

- ตัวแปรทางด้านการเมือง ซึ่งคือความเป็นอนุรักษ์นิยม ปทัสถานทั่วไปของระบบประชาธิปไตย ความเกี่ยวข้องทางการเมือง การได้รับข่าวสารทางการเมือง และการคุกคามที่รับรู้ได้ มีเพียงตัวแปรการคุกคามที่รับรู้ได้เท่านั้นที่มีผลกระทบโดยตรงเพียงเล็กน้อยกับความอดกลั้นทางการเมือง โดยมีตัวแปรความเป็นอนุรักษ์นิยม ปทัสถานทั่วไปของระบบประชาธิปไตย มีผลกระทบโดยทางอ้อมเพียงเล็กน้อย ส่วนตัวแปรความเกี่ยวข้องทางการเมือง และการได้รับข่าวสารทางการเมืองจะไม่มีผลกระทบทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมกับความอดกลั้นทางการเมือง

ฉะนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงยอมรับสมมุติฐานในข้อ 1 และ 3 ส่วนสมมุติฐานข้อที่ 2 นั้นจะยอมรับเฉพาะสมมุติฐานที่ว่า "ตัวแปรทางด้านจิตใจมีผลกระทบโดยทางอ้อมกับความอดกลั้นทางการเมือง" เท่านั้น แต่ไม่ยอมรับว่า "ตัวแปรทางด้านจิตใจมีผลกระทบโดยทางตรงกับความอดกลั้นทางการเมือง"

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว อาจจะอนุมานได้ว่าประชาชนอำเภอจอมพระน่าจะมีความอดกลั้นทางการเมืองในระดับต่ำ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอจอมพระ ตลอดจนคนไทยและผู้นำทางการเมืองไทยส่วนใหญ่ ให้มีความสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความอดกลั้นทางการเมือง ดังนี้

1. รัฐบาลควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้มีกลุ่มที่หลากหลายในระบบการเมืองไทยเพื่อไม่ให้เกิดสภาพความไม่อดกลั้นที่รวมไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2. จะต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ให้มีความเป็นอนุรักษ์นิยมลดลง และมีความเป็นเสรีนิยมมากขึ้น การส่งเสริมให้ประชาชนและผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ประชาธิปไตยทั้งในแง่ของหลักการ และนำไปใช้เป็นวิถีชีวิตทางการเมืองในสภาพการณ์ที่เป็นจริงมากขึ้น การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของประชาชนและผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ให้มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นรวมทั้งปรับปรุงระบบการเรียนการสอน หลักสูตร และตัวผู้สอนให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยให้ใช้กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองนับตั้งแต่สถาบันครอบครัวขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ประชาชนและผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีความอดกลั้นทางการเมืองสูงนั้น จะต้องพึงระลึกไว้เสมอว่าความอดกลั้นทางการเมือง เป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่ก็มิใช่เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอต่อการคงอยู่ของระบอบประชาธิปไตย และจะต้องมีการกำหนดขอบเขตของความอดกลั้นทางการเมืองไว้ด้วย เพราะถ้าขอบเขตของความอดกลั้นทางการเมืองถูกกำหนดให้มีมากเกินไปอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ แต่ถ้าถูกกำหนดน้อยเกินไปก็อาจจะเป็นการขัดขวางหรือบั่นทอนการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย นอกจากนั้นการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในระบบการเมืองอย่างมีเหตุมีผล เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นำทางการเมืองไทยจะต้องคำนึงถึงในการเสริมสร้างวัฒนธรรมความอดกลั้นทางการเมืองให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทยส่วนใหญ่

ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าเย้า

ประสาน สิทธิชุม

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าเย้า ถือเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มักก่อปัญหาทางสังคมและการเมืองไทยมาตลอด จากการได้อยู่อาศัยในประเทศไทยมานาน บางกลุ่มมีประสบการณ์กับสังคมและปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ดีพอสมควร จุดมุ่งหมายเฉพาะของการศึกษานี้ก็คือ เพื่อทราบถึงทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองที่มีต่อสถาบันทางสังคม ตัวบุคคลไทย สถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมือง ตัวแปรที่นำมาศึกษาคือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ศาสนา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และประสบการณ์ที่มีต่อสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีสมมุติฐานว่า

1. ชาวเขามีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองไทย

2. ชาวเขามีพฤติกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ

3. ชาวเขามีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองไทย จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนต่อระบบการเมืองไทย ส่วนชาวเขาที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อระบบการเมืองไทย จะแสดงพฤติกรรมในลักษณะวางเฉยในทางการเมือง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ชาวเขาเผ่าเย้าที่ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา จำนวน 157 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (SPSS) เพื่อหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ทดสอบไค-สแควร์ และทดสอบค่าความแปรปรวน (ANOVA) ตามลักษณะของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่าง คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ศาสนา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อใช้ค่า Chi-square และค่าความแปรปรวนทดสอบ

2. ร้อยละ 63.4 ของชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่าง มีประสบการณ์ทางตรงเกี่ยวกับระบบสังคมและการเมืองไทย ในจำนวนนี้มีทัศนคติที่ดีร้อยละ 80.0 และมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบสนับสนุนร้อยละ 63.4 เช่น ใช้ชื่อไทยร้อยละ 34.7 มีเพื่อนคนไทยร้อยละ 64.6 เข้าร่วมงานประเพณีไทยร้อยละ 46.9 และไปติดต่อกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ บ่อยร้อยละ 59.9

3. ชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่าง ที่มีประสบการณ์ทางอ้อมเกี่ยวกับระบบสังคมและการเมืองไทยมีอยู่ร้อยละ 71.4 ในจำนวนนี้มีทัศนคติที่ดีต่อระบบสังคมและการเมืองไทยร้อยละ 62.9 และแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนร้อยละ 60.0 เช่น การเปิดรับฟังข่าวสารทางการเมือง หรือพูดคุยกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเรื่องสังคมและการเมืองไทยร้อยละ 83.0 การเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมร้อยละ 59.9

4. ชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันทางสังคมไทยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 63.6 โดยเฉพาะสถาบันที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมในทางที่ยอมรับต่อสถาบันทางสังคมไทย เช่น การแต่งกายแบบคนไทยร้อยละ 86.4 ยินยอมให้ลูกหลานแต่งงานกับคนไทยร้อยละ 78.9 การนับถือสัญลักษณ์ของประเทศไทยร้อยละ 83.9 (เช่น มีธงชาติไทย รูปพระมหากษัตริย์ หรือรูปพระไว้ในบ้าน) ส่วนสถาบันสังคมที่เป็นนามธรรมนั้น ชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ไม่ดีอยู่ถึงร้อยละ 65.7 และมีพฤติกรรมที่วางเฉย คือ ไม่ยอมเข้าร่วมงานพิธีทางพุทธศาสตร์ร้อยละ 92.5 ไม่เข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ของไทยร้อยละ 86.1 ไม่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 81.6 การที่ชาวเขาเผ่าเย้ามีทัศนคติที่ดีและมีพฤติกรรมสนับสนุนสถาบันทางสังคมไทยดังกล่าวก็เพราะมีประสบการณ์ที่ดีมาก่อน

5. ชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลไทยอยู่ร้อยละ 46.3 ในจำนวนนี้มีพฤติกรรมทางการเมืองในการให้ความร่วมมือช่วยเหลือต่อบุคคลไทยร้อยละ 51.7 โดยมีทัศนคติที่ดีและให้ความร่วมมือช่วยเหลือต่อครูร้อยละ 97.3 ต่อเจ้าหน้าที่ร้อยละ 78.2 กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคนไทยร้อยละ 14.3 และผู้แทนราษฎรร้อยละ 16.9

6. ส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 73.5 มีพฤติกรรมทางการเมืองไปในลักษณะเดียวกันกับลักษณะทัศนคติที่เกิดขึ้น คือกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันการเมืองการปกครองไทย จะมีพฤติกรรมสนับสนุนต่อกระบวนการทางการเมือง เช่น มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยร้อยละ 98.2 การเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมร้อยละ 43.3 การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรร้อยละ 71.4 เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองร้อยละ 32.7 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติไม่ดีต่อสถาบันการเมืองการปกครองไทย จะแสดงพฤติกรรมที่วางเฉยต่อกระบวนการทางการเมือง ซึ่งพบว่าไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมร้อยละ

56.7 ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรร้อยละ 28.6 ไม่เคารพและฝ่าฝืนกฎหมายของบ้านเมืองร้อยละ 67.3

7. ชาวเขาเผ่าเย้ากลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 37.8 และจำกัดวงแคบอยู่แต่ภายในสังคมชุมชนเผ่าตนเอง (เช่น การช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน) มากกว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสังคมใหญ่ที่อยู่นอกสังคมชุมชนเผ่าตนเอง (เช่น การเข้าไปร่วมในการพัฒนาอำเภอ การเข้าร่วมงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านคนไทยที่อยู่ใกล้เคียง หรือการไปฟังผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่มาปราศรัยในหมู่บ้านหรือในตำบลใกล้เคียง เป็นต้น)

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การจัดตั้งสถาบันการศึกษาในทางการปกครองประเทศไทย : บทศึกษาเฉพาะกรณีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในลักษณะที่เป็นอุปกรณ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยเริ่มต้นในประเทศไทย*

บุญเย็น วอทอง
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2507

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่โต้แย้งกันมากในการศึกษาการเมืองไทย ก็คือปัญหาที่ว่าการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นการปฏิวัติที่มาก่อนกำหนดหรือไม่ เพื่อจะเข้าใจปัญหาดังกล่าว จึงต้องศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองของไทย *ประเทศไทยปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาช้านาน* ในระบอบดังกล่าวกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดแท้จริง การปกครองโดยความช่วยเหลือของพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านายและข้าราชการ ประชาชนของประเทศไม่มีบทบาทและส่วนรวมใด ๆ ในการปกครองประเทศ หรือแม้แต่ไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาสิ่งเหล่านี้ แม้ว่ารัฐบาลก่อตั้งสถาบันการศึกษาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 เพื่อฝึกหัดข้าราชการพลเรือน แต่ผู้มีโอกาสได้รับการศึกษาส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นลูกหลานของพวกข้าราชบริพารนั่นเอง ประชาชนสามัญมีโอกาสเข้าศึกษาน้อยมาก

จุดมุ่งหมายของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ดังที่ปรากฏในคำประกาศของคณะราษฎร ก็คือการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น กษัตริย์จึงถูกลดพระราชอำนาจและอำนาจอธิปไตยย่อมตกอยู่ในมือของประชาชนในทางทฤษฎี แต่ประชาชนขาดความรู้ด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากมาตรฐานการศึกษาต่ำมาก บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับระบอบเก่าจึงมองดูระบอบใหม่ด้วยความสังเลและขาดความเข้าใจที่แท้จริง เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลของคณะราษฎรจึงพยายามที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนในระดับล่างโดยเฉพาะในทางด้านการเมือง ทั้งนี้โดยก่อตั้งแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น และการกระจายอำนาจการบริหารให้ประชาชนได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่ก็ยังมีประชาชนได้รับการศึกษาอย่างจริงจังน้อยมาก

ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดตั้งสถาบันใหม่เพื่อให้การศึกษาทางการเมือง นั่นคือการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ใน พ.ศ. 2476 เพื่อจุดมุ่งหมายส่งเสริมแนวความคิดประชาธิปไตยต่อประชาชน มหาวิทยาลัยดังกล่าวรับประชาชนทุกระดับการศึกษาทั่วประเทศให้เข้าศึกษาได้อย่างสะดวก มีการสอนวิชาใหม่ ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และให้การศึกษาถึงระดับปริญญาเอก รัฐบาลให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ มีอาจารย์ผู้สอนที่มีคุณวุฒิสูงจำนวนมาก

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ เปิดสอนในลักษณะดังกล่าวอยู่ถึง 20 ปี จนกระทั่งถูกจัดระบบและเปลี่ยนแปลงทั้งชื่อ หลักการ และวิธีการศึกษา เป็น "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" ดังเช่นในปัจจุบัน

ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยดังกล่าวตลอด 20 ปีที่ผ่านมาประกอบด้วย นิติศาสตรบัณฑิต 5,427 คน นิติศาสตรมหาบัณฑิต 31 คน รัฐศาสตรมหาบัณฑิต 38 คน เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต 32 คน และรัฐศาสตรการทูต *มหาบัณฑิต 3 คน*

บัณฑิตของมหาวิทยาลัยนี้มีบทบาททั้งในด้านการเมืองและการบริหาร ทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อภาษาอังกฤษของผู้เขียน

ประชาธิปไตยแบบไทย: บทศึกษาผลการนำแนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในเมืองไทย

พันตำรวจโท ชาญวุฒิ วัชรพุกก์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2526

*ประชาธิปไตยแบบไทย*เป็นเทคโนโลยีทางสังคม (Social Technology) ที่นำเข้ามาในลักษณะของการโยกย้ายแนวคิดและกลไกของระบอบประชาธิปไตยตะวันตก ผลของการนำเข้าในเชิงการโยกย้ายสถาบัน (Institutional Transfer) ในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมามักจะมีการแก้ไขดัดแปลงทั้งด้านแนวคิดและกลไกเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองไทย การแก้ไขดัดแปลงดังกล่าวย่อมทำให้ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยเบี่ยงเบนไปจากระบอบประชาธิปไตยตะวันตก

จุดมุ่งหมายของการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ก็เพื่อค้นหาว่า ประชาธิปไตยแบบไทยมีลักษณะอย่างไร ลักษณะดังกล่าวมีการคลี่คลายมาในแต่ละห้วงเวลาที่ผ่านมาอย่างไร และมีเหตุปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดลักษณะและการคลี่คลายของประชาธิปไตยแบบไทยเช่นนั้น การศึกษาด้านเหตุปัจจัยเหล่านี้ได้ศึกษาทั้งทางด้านโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่างควบคู่กันไป และผลของการศึกษาได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่อาจสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยแบบไทย คือการเปิดโอกาสให้กลุ่มข้าราชการประจำเข้าครอบครองอำนาจทางการเมือง ซึ่งมีผลทำให้การนำระบอบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในเมืองไทยได้รับการเบี่ยงเบนทั้งแนวคิดและกลไกของระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ

ก. ในด้านแนวคิด ปรากฏว่าอำนาจอธิปไตยมิได้ตกถึงมือประชาชนอย่างแท้จริง สิทธิเสรีภาพของประชาชนยังขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ปกครองในแต่ละยุคสมัย การตัดสินแก้ไขปัญหาทางการเมืองมิได้ใช้หลักประสานประโยชน์หรือแก้ไขตามหลักรัฐธรรมนูญนิยม แต่มักใช้การรัฐประหารเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในระหว่างกลุ่มผู้นำ ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่กลุ่มข้าราชการประจำด้วยกันเอง

ข. ในด้านกลไก ปรากฏว่ามีการนำสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เข้ามาใช้ในประเทศไทยเพียงรูปแบบโดยปราศจากเนื้อหาสาระในตัวของสถาบันเอง เช่น วุฒิสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารมักจะได้แก่ข้าราชการประจำและมิได้ทำหน้าที่เป็น "พี่เลี้ยง" ให้กับสภาผู้แทนราษฎร แต่กลับเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้ปกครองประเทศ สภาผู้แทนราษฎรจะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับโครงสร้างของรัฐธรรมนูญที่กลุ่มผู้ปกครองประเทศเป็นผู้กำหนด ผู้นำฝ่ายบริหารอันได้แก่นายกรัฐมนตรีเกือบทุกคนเท่าที่ผ่านมามิได้มาจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่การจะดำรงตำแหน่งได้และมีฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากสถาบันข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันกองทัพไม่ใช่*การสนับสนุนจากสถาบันทางการเมือง*

2. การคลี่คลายเปลี่ยนแปลงลักษณะประชาธิปไตยแบบไทยในแต่ละห้วงเวลาที่ผ่านมาได้ค้นพบว่า

ก. *ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2475* ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้มีกระแสแนวความคิดเฉพาะเพียงการนำกลไกบางอย่างของระบอบประชาธิปไตยเข้ามาปฏิรูปการปกครอง ผลของการเปลี่ยนแปลงมีเพียงการปรับปรุงทางด้านเทคนิคการบริหารราชการและการทดลองกลไกบางอย่างภายใต้โครงสร้างของระบอบการปกครองดั้งเดิม

ข. การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ปรากฏว่าคณะราษฎรมีแนวคิดระบอบประชาธิปไตยเพื่อใช้เป็นรากฐานอุดมการณ์ทางการเมืองไม่ชัดเจน เป้าหมายหลักของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่ที่การลดบทบาททางการเมืองของฝ่ายเจ้าลงไป

ค. ผลของการขาดอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ชัดเจนร่วมกัน ทำให้ห้วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500 เป็นห้วงเวลาของการช่วงชิงอำนาจในระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมือง โดยมิได้เสริมสร้างให้แนวคิดประชาธิปไตยตะวันตกหยั่งรากลึกลงในสังคมไทย ถึงกระนั้นก็ตามการรัฐประหารเพื่อล้มอำนาจของผู้นำทางการเมืองมิใช่เป็นรัฐประหารเพื่อล้มระบอบการปกครอง กลไกทางทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร และพรรคการเมืองยังคงเป็นสถาบันทางการเมืองที่ปล่อยให้มีบทบาทอยู่เสมอ

ง. รัฐประหารในปี พ.ศ. 2501 ทำให้แนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่อย่างฉาบฉวยได้ยุติลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2512 เป็นเวลาถึง 11 ปี ประเทศไทยปลอดจากการปกครองแบบรัฐสภาที่แท้จริง ผู้นำทางการเมืองใช้ระบบข้าราชการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรากฐานอำนาจทางการเมือง ซึ่งปรากฏว่ายิ่งมีการใช้ระบบข้าราชการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมมากเพียงใด ยิ่งทำให้เกิดปัญหาทางด้านการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยมากเพียงนั้น

จ. ภายใต้โครงสร้างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2512 ได้มีการนำหลักการขัดกันระหว่างตำแหน่งรัฐมนตรีกับสมาชิกรัฐสภามาใช้ ผลก็คือกลไกเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดระบอบประชาธิปไตยทางรัฐสภา และไม่อาจจะสร้างเสถียรภาพทางการเมืองได้อย่างแท้จริง เพราะที่มาของตำแหน่ง

รัฐมนตรีทั้งหมดขาดจากรากฐานในเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่เรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

ฉ. ภายหลังจากเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 แนวคิดและกลไกของระบอบประชาธิปไตยตะวันตกก็ยังไม่อาจจะเจริญเติบโตในห้วงเวลานี้ได้ เนื่องจากขาดสถาบันหลักในทางการเมืองที่จะรองรับการตื่นตัวในระดับสูงของประชาชนได้ ประกอบกับกลุ่มพลังทางการเมืองส่วนใหญ่มิได้มีเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตย แต่กลับใช้คำว่าประชาธิปไตยเป็นเพียงฉากบังหน้าเพื่อซ่อนเร้นเป้าหมายของกลุ่มที่แท้จริง

ช. ในท่ามกลางความผันผวนและสับสนต่อแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย กลุ่มอนุรักษ์นิยมสามารถดึงเอาประชาชนที่สับสนกลับเป็นฝ่ายเดียวของตนได้ รัฐประหารในปี พ.ศ. 2519 และ พ.ศ. 2520 เป็นเหตุการณ์ที่เปิดทางให้กลุ่มอนุรักษ์นิยมกลับมามีอำนาจและบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผยอีกครั้งหนึ่งภายใต้กรอบ "ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ" ซึ่งหมายความว่า กลุ่มข้าราชการโดยเฉพาะกลุ่มทหารยังคงครอบครองอำนาจทางการเมืองต่อไปพร้อม ๆ กับการเปิดโอกาสให้มีเวทีการเมืองสำหรับนักการเมืองอื่น ๆ ภายใต้กลไกการเลือกตั้งและกลไกทางรัฐสภา

3. สำหรับเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะและการคลี่คลายของประชาธิปไตยแบบไทยดังกล่าวสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ก. ในด้านโครงสร้างส่วนบน ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับมักมีโครงสร้างยอกย้อน เพื่อดึงอำนาจอธิปไตยจากประชาชนกลับมาสู่กลุ่มข้าราชการ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดจากโครงสร้างของรัฐเดิมมีสถาบันข้าราชการประจำที่เข้มแข็งกว่ากลไกทางการเมืองอื่น ๆ และการนำเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตยในด้านอุดมการณ์นั้นก็ไม่ชัดเจนพอที่จะเป็นพลังต่อต้านสภาพเดิมที่เป็นอยู่

ข. ในด้านโครงสร้างส่วนล่าง เดิมการก่อตัวของชนชั้นกลางอย่างเป็นอิสระยังเป็นไปด้วยความลำบาก ภายใต้โครงสร้างระบบการผลิตแบบศักดินา พลังของชนชั้นกลางจึงยังไม่เป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่จะผลักดันระบอบประชาธิปไตยตะวันตกให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ อย่างไรก็ตามผลของการเร่งระดมทุนจากต่างประเทศ และการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมาในห้วงระยะเวลาหลังนี้ปรากฏว่าพลังของกลุ่มนายทุนและชนชั้นกลางได้เริ่มเติบโตขึ้นมาอย่างอิสระได้บ้างแล้ว

4. ผลของการค้นพบลักษณะประชาธิปไตยและเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะและการคลี่คลายของประชาธิปไตยแบบไทยดังกล่าว ทำให้เกิดข้อคิดในเชิงนโยบาย (Policy Implication) เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยและข้อภิปรายต่อนัยความหมายทฤษฎีประชาธิปไตย (Theoretical Discussion and Implication) ดังต่อไปนี้

ก. ข้อคิดในเชิงนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย

1) สิ่งที่ไม่ควรกระทำต่อไปในอนาคตก็คือ การกำหนดโครงสร้างของรัฐธรรมนูญที่ให้กลุ่มข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือกำหนดโครงสร้างของรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตกทั้งนี้เพราะจะขัดแย้งกับข้อเท็จจริงของพัฒนาการทางการเมืองไทยในด้านโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่าง

2) สิ่งที่ควรกระทำในอนาคตก็คือ การสร้างความสมดุลระหว่างการคงแนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้กลุ่มข้าราชการและกลุ่มพลังการเมืองอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชอบธรรม เช่น การจัดให้มีอาณัติ (Mandate) จากประชาชนต่อผู้ปกครองและการใช้เทคนิคของกลไกทางการเมืองอื่น ๆ ที่เปิดช่องให้กลุ่มพลังต่าง ๆ เข้ามามีบทบาททางการเมืองได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

ข. ข้ออภิปรายต่อนัยความหมายทฤษฎีประชาธิปไตย

1) การโยกย้ายสถาบัน (Institutional Transfer) ประชาธิปไตยมายังประเทศโลกที่สาม มักจะพบกับปัญหาในเรื่องความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในด้านอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนกับอำนาจอธิปไตยเป็นของคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มข้าราชการ การโยกย้ายสถาบันควรจะดำเนินการโยกย้ายทั้งในด้านแนวคิดและกลไกควบคู่ไปด้วยกัน มิฉะนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

2) กรณีการโยกย้ายสถาบันประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศ แม้จะประสบกับปัญหาและความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น แต่วิวัฒนาการการคลี่คลายทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยประมาณครึ่งศตวรรษที่ผ่านมานี้ ทำให้กลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ไม่อาจปฏิเสธต่อแนวคิดและกลไกประชาธิปไตยตะวันตกอย่างสิ้นเชิง ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นความเชื่อแบบมายาคติทางการเมือง (Political Myth) ซึ่งมีผลทำให้แนวคิดและกลไกระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นหนทางโดยบังเอิญที่ทุก ๆ ฝ่ายทั้งฝ่ายมีอำนาจและไม่มีอำนาจในปัจจุบัน ต่างก็ไม่มีทางเลือกอื่นที่จะแสดงนอกเสียจากทางเลือกหรือเวทีนี้เท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. แสวง รัตนมงคลมาศ และศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมือง

ร้อยตรี ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

เมื่อกล่าวถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งเป็นการกล่าวที่ได้สรุปหลักสำคัญของประชาธิปไตยไว้แต่มีลักษณะที่เป็นนามธรรม (Abstract) และเป็นการยากต่อการเข้าใจ นอกจากจะได้มีการขยายความที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม (Concrete)

การพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านจำเป็นต้องอาศัยประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกับทางราชการด้วย มิฉะนั้นการพัฒนาจะไม่ประสบผลสำเร็จได้เลย โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านการเมือง มีอุปสรรคพบว่าประชาชนขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสถาบันทางการเมืองขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้พบว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาทางด้านการเมืองขาดลักษณะของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมที่มีระบบและขั้นตอนการพัฒนา

วิธีการที่จะแก้ปัญหาทางการเมืองดังกล่าวมีหลายวิธีการ แต่วิธีการหนึ่งนั้นต้องสร้างสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนให้เป็นแกนนำประชาชน ตลอดจนสามารถให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาถึงศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมืองในลักษณะที่เป็นทั้งนามธรรมและรูปธรรมใน 3 ประการคือ

1. ศึกษาถึงหลักการและแนวทางในการจัดตั้งศาลาประชาธิปไตย ตลอดจนการดำเนินงานว่าสามารถใช้เป็นสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่เป็นตัวการในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองได้หรือไม่อย่างไร

2. ศึกษาถึงหลักการจัดตั้งและดำเนินกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ว่าสอดคล้องต่อหลักการของประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร

3. ศึกษาและวัดถึงทัศนคติทางการเมืองของประชาชนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมตามแผนงานการฝึกอบรม และให้การเรียนรู้ทางการเมืองของศาลาประชาธิปไตยว่า มีความสอดคล้องต่อหลักการของประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดทางวิชาการมาใช้ในการศึกษาพบว่า การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อและอุดมการณ์ที่เป็นประชาธิปไตยที่เป็นรากฐานของการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง ต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวการทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานของการศึกษาวิจัย 4 ประการคือ

1. ศาลาประชาธิปไตยเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ที่เป็นตัวการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้

2. แผนงานการฝึกอบรมและกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยดำเนินไปในลักษณะที่สามารถให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน และมีความสอดคล้องต่อหลักการประชาธิปไตย

3. การเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่สนองตอบต่อการดำรงชีพเป็นสาเหตุของการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมตามแผนงานของศาลาประชาธิปไตย

4. ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามแผนงานให้การเรียนรู้ทางการเมืองของศาลาประชาธิปไตย และเข้าร่วมในกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตย มีทัศนคติทางการเมืองที่เปิดกว้าง และมีความสอดคล้องต่อหลักการของประชาธิปไตย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะคือ การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) และการสำรวจพื้นที่ (Survey Research) โดยนำแนวความคิดตามหลักวิชาการดังที่ได้กล่าวไปนั้น มาเป็นแนวทางในการศึกษาและสร้างแบบสอบถามโดยใช้เกณฑ์วัดตามแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) ในการวัดทัศนคติทางการเมือง โดยนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และใช้วิธีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Cluster Sampling) โดยทำการวิจัยในพื้นที่ 4 แห่งคือ

1. ภาคกลาง ที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา สำรวจทัศนคติทางการเมืองจากสมาชิกจำนวน 25 คน

2. ภาคใต้ ที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านถ้ำสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร สำรวจทัศนคติทางการเมืองจากสมาชิกจำนวน 25 คน

3. ภาคเหนือ ที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านดงงาม อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ สำรวจทัศนคติทางการเมืองจากสมาชิกจำนวน 25 คน

4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สำรวจทัศนคติทางการเมืองจากสมาชิกจำนวน 25 คน

รวมจำนวนสมาชิกศาลาประชาธิปไตยที่ใช้ในการศึกษาวิจัย 100 คน จากศาลาประชาธิปไตยทั้ง 4 แห่ง ซึ่งศาลาประชาธิปไตยทั้ง 4 แห่งนั้น ได้รับความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมืองมาก และเป็นศาลาประชาธิปไตยตัวอย่างในแต่ละภาค

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้งแบ่งเป็นนามธรรม (Abstract) และรูปธรรม (Concrete) พบว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 4 ประการ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ศาลาประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น การเลือกตัวแทนเพื่อบริหารงาน การบริหารงานกองทุนศาลาประชาธิปไตย เป็นต้น

2. แผนงานการฝึกอบรมของศาลาประชาธิปไตยใช้วิธีการให้ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมฝึกปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม เช่น การประชุมวางแผนในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น โดยใช้หลักการที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย เช่น การใช้การอภิปรายและลงมติโดยถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน เป็นต้น

3. ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับในการดำรงชีพ เช่น การได้รู้จักและสนิทสนมกับปลัดอำเภอ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มาตรวจงานศาลาประชาธิปไตย ซึ่งนำไปสู่การช่วยเหลือต่อไป

4. ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตย มีทัศนคติทางการเมืองที่เปิดกว้างและสอดคล้องต่อหลักการของประชาธิปไตย จากการทดสอบโดยใช้กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาลาประชาธิปไตยมาเป็นเกณฑ์พิจารณา

ศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันตามผลการศึกษาวิจัย และผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่เป็นข้อเสนอแนะในการนำไปศึกษาวิจัยต่อไป คือ ศาลาประชาธิปไตยจัดทำขึ้นตามโครงการกองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยมีสถาบันทหารเป็นผู้วางนโยบาย และกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบของความสัมพันธ์ในการร่วมมือกันในการพัฒนาทางการเมืองดังกล่าวจะเป็นการก้าวไปสู่บทบาทใหม่ของการสร้างการยอมรับในบทบาททางการเมืองของสถาบันทหารได้หรือไม่ ต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิชขันทปราบ*

ประเมินผลนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย : เปรียบเทียบอุดมการณ์ของประชาชนในเขตกับนอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยของอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

วินัย ดิยานนท์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

โครงการศาลาประชาธิปไตยเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนโดยเน้นพื้นที่ในชนบท มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบคือ ศูนย์ประสานงานทหารกองหนุนแห่งชาติ ร่วมกับกองงานความมั่นคง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เริ่มดำเนินการจัดตั้งศาลาประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ในการดำเนินงานของโครงการศาลาประชาธิปไตยนั้นเน้นการฝึกประชาธิปไตยในทางปฏิบัติให้ประชาชน โดยเป็นศูนย์กลางรองรับการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่ดำเนินการในพื้นที่และเป็นศูนย์การประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่ม อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองให้มากที่สุด

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาในเชิงประเมินผลของโครงการศาลาประชาธิปไตย โดยเลือกสุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองขาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีประชาชนที่อยู่ในเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยและนอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตย โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ คือ ภูมิหลัง สังคมกรณ์ทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง ทัศนคติทางการเมือง อุดมการณ์ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 251 คน แบ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการศาลาประชาธิปไตย 126 คน ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตย 125 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบ Chi-square และ Regression

ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ตัวแปร สังคมกรณ์ทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง ทัศนคติทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่างก็มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างน่าเชื่อถือได้ทางสถิติ ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการ

ศาลาประชาธิปไตยและอาศัยอยู่นอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตย

2. สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งในตัวแปรภูมิหลังนั้นมีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างน่าเชื่อถือได้ทางสถิติ ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยและอาศัยอยู่นอกเขตโครงการศาลาประชาธิปไตย

3. ตัวแปรความรู้ความเข้าใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยเท่านั้น

จากผลการศึกษานี้ทำให้พอจะสรุปได้ว่า โครงการศาลาประชาธิปไตยนั้นสามารถทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการศาลาประชาธิปไตยมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่สูงขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. สากล วริยวิทยานนท์*

ความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการศาลาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลาประชาธิปไตย บ้านศรีเจริญ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

วัฒนา เลิศธรรมเทวี

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

การศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการศาลาประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีศาลาประชาธิปไตยบ้านศรีเจริญ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการศาลาประชาธิปไตย ว่ามีแนวโน้มส่งเสริมการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด โดยใช้ตัวแปรทั้งสิ้น 10 ตัวแปร แยกเป็นตัวแปรอิสระ 8 ตัวแปร และตัวแปรตาม 2 ตัวแปร ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ หัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรสที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการศาลาประชาธิปไตยบ้านศรีเจริญ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 144 คน (144 ครอบครัว) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม 48 ข้อ แยกเป็น 2 ส่วนคือ คำถามเกี่ยวกับตัวแปรอิสระ และคำถามเกี่ยวกับตัวแปรตาม

การประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ *Chi-square Test* และ Pearson's Correlation ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้ความเข้าใจหลักการประชาธิปไตย หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยจำนวน 4 ตัวแปรคือ เพศ การเป็นผู้นำท้องถิ่น การรับฟังวิทยุ และการดูโทรทัศน์

2. การมีส่วนร่วมในโครงการศาลาประชาธิปไตย หัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในโครงการศาลาประชาธิปไตยในระดับปานกลาง มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศาลาประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 6 ตัวแปรคือ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม การเป็นผู้นำท้องถิ่น การรับฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ และการอ่านหนังสือพิมพ์

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมในโครงการศาลาประชาธิปไตย พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อนึ่ง การศึกษาวิจัยดังกล่าว เป็นการศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการศาลาประชาธิปไตย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโครงการดังกล่าวให้กว้างไกลออกไปและบังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาวิจัยเป็นกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านแห่งเดียว ฉะนั้นจึงมีข้อจำกัดในการสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

แง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองของมังกรห้าเล็บ และเปลว สีเงิน

สาธิต ยุวนันทการุญ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงแง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองของมังกรห้าเล็บ และเปลว สีเงิน ใน

ช่วงรัฐบาลเปรม 1 ถึงเปรม 5 (2523-2530) พร้อมกับวิเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองนั้น ขณะเดียวกันยังได้ศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการมีแง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง กับการแสดงออกถึงแง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองของมังกรห้าเล็บ และเปลวสีเงิน

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งมังกรห้าเล็บ และเปลว สีเงิน มีแง่คิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองที่ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตย และปัจจัย 4 ด้าน อันได้แก่ การเรียนรู้ในอดีต ปริบททางสังคม บุคคลสำคัญ และการมองบทบาทของตนเอง ล้วนมีอิทธิพลต่อการกำหนดแง่คิดของคอลัมนิสต์ทั้งสอง

ในด้านการแสดงออกทางความคิดเห็นพบว่า มังกรห้าเล็บ มีมาตรฐานหลายชุดในการพิจารณาประเด็นทางการเมือง ส่วนเปลว สีเงิน ใช้มาตรฐานการวัดเพียงชุดเดียวกับทุกประเด็นทางการเมือง

จากการวิจัย ได้พบข้อสังเกตว่า บทบาทของคอลัมนิสต์ทั้งสองยังอยู่ในระดับการแสดงออกทางความคิด ไม่ถึงกับเป็นผู้นำทางความคิด ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดของเงื่อนไขการทำงาน เงื่อนไขการศึกษา และเงื่อนไขการควบคุมของรัฐ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนก วงษ์ตระหง่าน*

เพลงเพื่อชีวิต: การนำเสนออุดมการณ์ใหม่ (ศึกษาเฉพาะช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519)

ลือชัย จิรวินิจนันท์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตกับการนำเสนออุดมการณ์ใหม่ : ศึกษาเฉพาะช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 นี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจะศึกษาถึงอิทธิพลของบทเพลงเพื่อชีวิตในเรื่องของการนำเสนออุดมการณ์ใหม่ โดยอาศัยแนวคิดเรื่อง การครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์หรือการครองความเป็นใหญ่ (Hegemony) ของนักคิดชาวอิตาเลียน คืออันโตนิโอ กรัมชี (Antonio Gramsci) มาเป็นแนวในการวิเคราะห์ และจากแนวนี้จะได้ทำการชี้ให้เห็นถึงการพยายามสร้างอุดมการณ์ใหม่ของกลุ่มปัญญาชน (ในที่นี้คือกลุ่มนักศึกษา) โดยผ่านทางเพลงเพื่อชีวิต

จากการศึกษาในแนว Hegemony นี้จะแสดงให้เห็นว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2516 นั้น แนวคิดอุดมการณ์ใหม่ (Counter Ideology) คือแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ต่อต้านต่อแนวคิดหลัก (Traditional Ideology) ในสมัยนั้น คือแนวคิดแบบเผด็จการ

แต่หลังจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 แล้ว ในช่วงหลังโดยเฉพาะปลายปี 2519 นั้น เพลงเพื่อชีวิตเริ่มมีเนื้อหาที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากแนวคิดอุดมการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากอุดมการเสรีนิยมประชาธิปไตยกลายมาเป็นแนวคิดสังคมนิยมมากขึ้น จากอุดมการณ์ใหม่นี้ได้รับการต่อต้านจากอุดมการณ์เดิม โดยชนชั้นผู้ปกครองในสมัยนั้น โดยอาศัยเพลงปลุกใจเป็นแนวทางในการต่อสู้ นั่นคือเป็นการต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างแนวความคิดหลักสองแนว เพื่อชิงความเป็นเจ้าทางด้านอุดมการณ์ ตามแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมชี

จากการศึกษาเพลงในช่วงประมาณ 3 ปี คือระหว่างปี 2516-2519 รูปแบบของเพลงได้มีหลากหลายมาก แต่เนื้อเพลงก็ยังคงชี้ให้เห็นถึงการพยายามนำเสนออุดมการณ์ใหม่ของชนชั้นปัญญาชนที่ไม่ยอมรับแนวคิดหลักในสมัยนั้น โดยพยายามเสนออุดมการณ์ใหม่ผ่านทางเพลงเพื่อชีวิต แต่ในที่สุดการใช้เพลงเพื่อชีวิตเป็นตัวนำเสนอนั้นกลับประสบปัญหาในการเผยแพร่ เนื่องจากถูกต่อต้านจากฝ่ายรัฐหรือฝ่ายประเพณีนิยม โดยอาศัยเพลงปลุกใจเป็นตัวนำเสนอเช่นเดียวกัน และจากประสิทธิภาพในการใช้กลไกของรัฐในการเผยแพร่ ประกอบกับทั้งความเจนจัดของหน่วยงานในการเผยแพร่ ความสามารถของหน่วยงานของรัฐ ทำให้เพลงปลุกใจสามารถครอบครองความคิดของประชาชนไว้ได้เกือบทั้งหมด โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2519 จนทำให้เพลงเพื่อชีวิตนั้นต้องหายไปจากวงการเป็นเวลานาน และเพิ่งกลับมามีบทบาทอีกครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ 3-4 ปีที่แล้ว โดยเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งรูปแบบและวิธีการนำเสนอด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

เพลงปลุกใจไทย (พ.ศ. 2475-2525) : การวิเคราะห์ทางการเมือง

ร้อยตรี สิรินทร กีรติบุตร
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

เพลงปลุกใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีใช้อยู่ในทุกสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายในการใช้ตลอดจนลักษณะของเพลงที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ละสังคม ลักษณะทั่วไปของเพลงปลุกใจในสังคมต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันก็คือ การปลุกใจให้เกิดความรักชาติ ภักดีต่อชาติ และต้องการรักษาชาติไว้ ซึ่งมักจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ในสังคมไทยกลับมีเพลงปลุกใจอยู่เป็นจำนวนมาก และมีเนื้อหาที่หลากหลาย เนื้อหาเหล่านี้ของเพลงปลุกใจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของไทยทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในแต่ละยุคแต่ละสมัย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงปี 2525 โดยได้ชี้ให้เห็นถึงการชักชวนให้ประชาชนเกิดความรู้สึกนึกคิด มีทัศนคติ หรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นการสนับสนุนระบบการเมืองที่เป็นอยู่

การชักชวนโดยใช้เพลงปลุกใจนี้เป็นการรวมเอาลักษณะทางดนตรีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้วยคือ ทำนองเพลง จังหวะ การใช้เครื่องดนตรี ฯลฯ นอกเหนือไปจากเนื้อหาของเพลง ซึ่งสื่อความหมายได้ชัดเจนที่สุด การวิจัยถึงเนื้อหาของเพลงปลุกใจในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึงเน้นที่การวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในเพลงปลุกใจไทยและการสื่อความหมายของภาษาที่ใช้เหล่านี้ ตลอดจนลักษณะทางดนตรีของเพลง เช่น ทำนอง จังหวะ การใช้เครื่องดนตรี ฯลฯ โดยพิจารณาควบคู่ไปกับสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2525

การวิจัยเริ่มขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูล คือเพลงปลุกใจไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2525 โดยรวบรวมไว้ในภาคผนวกของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ รวมทั้งรวบรวมปีที่แต่งของเพลงปลุกใจทุก ๆ เพลงแล้วนำมาวิเคราะห์ตามวิธีวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละเพลงจนครบ เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในเพลงเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ทางการเมืองไทยในแต่ละสมัย

ผลของการวิจัยพบว่า จำนวนเพลงปลุกใจไทยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2525 มีอยู่ถึง 448 เพลง นอกจากนี้ยังมีเพลงปลุกใจที่สูญหายไปเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้มีการใช้เพลงปลุกใจเป็นจำนวนมาก โดยเพลงปลุกใจต่าง ๆ เหล่านี้ได้ออกมาเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป คือแต่ละเพลงมีวัตถุประสงค์ในการชักชวนให้ประชาชนเกิดความรู้สึกนึกคิดและให้มีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์ และพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2481-2487 และ พ.ศ. 2490-2500 ซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น มีการใช้เพลงปลุกใจเป็นจำนวนมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาของรัฐบาลอื่น ๆ

สำหรับแนวทางของเนื้อหาเพลงปลุกใจนั้นส่วนใหญ่คงมีความคล้ายคลึงกันคือ ชักชวนให้รักชาติ ภักดีต่อชาติ และกระทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาชาติให้อยู่รอดและเจริญก้าวหน้าต่อไป โดยเน้นถึงสิ่งต่าง ๆ หรือคุณค่าต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ แต่ในเรื่องของลักษณะของเพลง เช่น ทำนอง จังหวะการใช้เครื่องดนตรี ฯลฯ นั้นมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปในทางที่ดีขึ้นตลอดมา และจากการแบ่งระดับของเพลงปลุกใจออกมาตามจุดมุ่งหมายในการใช้เป็นเพลงปลุกใจระดับชาติ ระดับกองทัพ และระดับกองกำลัง ก็พบว่าเนื้อหาของเพลงปลุกใจในระดับชาตินั้นผูกพันอยู่กับความเป็นชาติ ประวัติศาสตร์และวีรชนต่าง ๆ ในขณะที่เพลงระดับกองทัพผูกพันอยู่กับสถานการณ์รบของแต่ละเหล่าทัพ และเพลงในระดับกองกำลังผูกพันอยู่กับการชักชวนให้เกิดความสามัคคีต่อกัน

ในแง่ของผู้แต่งเพลงนั้น พบว่าเพลงปลุกใจส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากผู้แต่งตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งเพลงกับเนื้อหาของเพลง แต่เนื้อหาของเพลงมีความสัมพันธ์กับแก่นสารของเพลงนั้น ๆ อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การพิจารณาถึงภาษา สำนวน และการใช้คำในเพลงปลุกใจ แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของเพลงปลุกใจไทยนั้นมีส่วนส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยและการพัฒนาทางการเมืองของไทย โดยเพลงปลุกใจได้มีการพัฒนาแนวทาง เนื้อหาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของเนื้อหามานับตั้งแต่ปี 2511 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 2525 ซึ่งเน้นให้มีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองของไทยให้ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงต่อไปในอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช และรองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์*

อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง

พิบูลย์ หัตถกิจโกศล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

อนุสาวรีย์ที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปตามถนนหนทางหรือตามสถานที่สาธารณะทั่ว ๆ ไปนั้น เป็นอนุสาวรีย์แบบสมัยใหม่ที่รับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตกเมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วได้มีการสร้างกันอย่างจริงขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 นับตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา การสร้างอนุสาวรีย์ก็ได้รับความนิยมมาตลอด ดังจะเห็นได้ว่าจำนวนของอนุสาวรีย์ในปัจจุ-

บันทำให้อนุสาวรีย์เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่กับวิถีชีวิตของประชาชนและสังคมอย่างปฏิเสธไม่ได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสร้างอนุสาวรีย์กับการเมืองไทยและบทบาทของอนุสาวรีย์ที่มีต่อการเมืองและสังคมไทย โดยเฉพาะบทบาทในการหล่อหลอมกล่อมเกลาประชาชน ที่ผู้มีอำนาจในแต่ละยุคแต่ละสมัยพยายามที่สร้างขึ้นผ่านอนุสาวรีย์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อของผู้มีอำนาจและประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ และยังมุ่งศึกษาถึงแนวโน้มทางความคิดของประชาชนในปัจจุบันที่ต้องรับรู้ซึมทราบกับอนุสาวรีย์เหล่านี้อยู่ตลอดเวลาด้วยว่าจะเป็นไปในทิศทางใด โดยการสร้างภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์ทั้งหมด

ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างอนุสาวรีย์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเมืองไทย และอนุสาวรีย์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยมาตลอดทั้งในด้านการถูกใช้เพื่อหาผลประโยชน์ทางการเมืองและในการหล่อหลอมกล่อมเกลาประชาชน โดยตัวอนุสาวรีย์เองสามารถสะท้อนให้เห็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อของผู้มีอำนาจและประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่อนุสาวรีย์แห่งนั้นเกิดขึ้นได้ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยได้ในบางส่วนอีกด้วย

ในด้านของการพยายามหล่อหลอมกล่อมเกลาทางการเมืองและสังคมนั้น จะเห็นได้ว่า ความคิดที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่แสดงผ่านอนุสาวรีย์คือ ความคิดที่มุ่งให้ความสำคัญไปที่สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ความคิดที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ ความคิดทหารนิยม และความคิดชาตินิยม ที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่มทหาร

ส่วนความคิดที่ปรากฏผ่านอนุสาวรีย์น้อยที่สุดคือ ความคิดทางด้านประชาธิปไตย ภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์ จึงเป็นภาพของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผสมอยู่กับการปกครองในแบบเผด็จการทหารที่สอดคล้องกับความคิดที่กล่าวมา ซึ่งถ้าเป็นจริงว่า อนุสาวรีย์สามารถหล่อหลอมกล่อมเกลาได้แล้ว แนวโน้มทางความคิดของประชาชนและอนุชนก็จะเป็นไปในลักษณะที่สนองตอบและยอมรับต่อการปกครองในระบอบดังกล่าวมากกว่าอย่างอื่น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ*

การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ.2530)

นฤมล ทับจุมพล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2530

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้วิเคราะห์การใช้บทเพลงเป็นสื่อในการสร้าง และถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองที่รัฐต้องการให้บังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2530 โดยศึกษาจากบทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ไปสู่ประชาชนโดยผ่านกลไกวิทยุกระจายเสียง

จากการศึกษาได้พบว่า บทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ต่อประชาชนนั้นเป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ชาติ และอุดมการณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ในบริบททางสังคมการเมือง บทเพลงของทางราชการในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500 นั้น จะเน้นการให้น้ำหนักต่ออุดมการณ์และเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงเกียรติภูมิ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และการให้ความสำคัญต่อความเป็นชาติ กล่าวถึงอาณาเขตและบูรณภาพเหนือดินแดนของประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาชนแสดงความจงรักภักดีด้วยการเสียสละแม้ชีวิตเพื่อปกป้องประเทศชาติโดยถือว่าเป็นภารกิจของตน ส่วนลักษณะเนื้อหาของบทเพลงในช่วงหลัง จะกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติกับบทบาทขององค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ตลอดจนพระราชจริยวัตรและการเสียสละเพื่อพสกนิกรของสถาบันพระมหากษัตริย์ เรียกร้องให้ประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการปกป้องพระเกียรติภูมิและสละชีพตนเป็นราชพลี

ในปัจจุบัน บทเพลงของทางราชการที่เผยแพร่ต่อประชาชนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่เป็นบทเพลงที่ได้มีการประพันธ์ไว้ในอดีตและนำมาเปิดเผยแพร่ซ้ำมากกว่าเป็นการประพันธ์ขึ้นมาใหม่ บทเพลงดังกล่าวนี้จะมีทั้งที่ประพันธ์ในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500 และในช่วง พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2530 โดยที่ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงจะเน้นในเรื่องความสำคัญและความสามัคคีของคนในชาติและการจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

การ์ตูนการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519

นฤมล เรืองณรงค์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

งานศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงภาพการ์ตูนการเมืองในฐานะที่เป็นสื่อทางการเมืองประการหนึ่ง โดยศึกษาถึงความสำคัญ แนวความคิดหลัก แนวความคิดรอง ที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมาในช่วงเวลาหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่าการ์ตูนการเมืองเป็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ทางการเมือง โดยมีเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง เป็นปัจจัยที่กำหนดแนวความคิดที่สะท้อนผ่านการ์ตูนการเมืองออกมา และการ์ตูนจะประกอบด้วยสาระสำคัญสองประการคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหาของข่าว และส่วนที่เป็นความคิดหรือเจตนารมณ์ของนักเขียนการ์ตูน โดยที่สาระสำคัญสองประการดังกล่าวจะสะท้อนผ่านภาพการ์ตูนการเมืองออกมาพร้อมกัน หน้าที่สำคัญของการ์ตูนการเมืองคือ การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง การให้แง่คิด การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ตลอดจนการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม การรณรงค์ให้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และท้ายที่สุดสามารถสรุปได้ว่าการ์ตูนการเมืองเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมการเมืองมาช้านาน จากอดีตจนถึงปัจจุบันและจะยังคงมีต่อไปอย่างไม่จบสิ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง

สุชาติ เวโรจน์
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2524

การสำรวจวิจัยประเภทหนึ่งอันเป็นที่นิยมแพร่หลายในการศึกษาทั่วไปของนักรัฐศาสตร์ในสังคมตะวันตก ก็คือการศึกษาเกี่ยวกับ "การมีอยู่" และ "การไม่มีอยู่" ของความรู้สึกทางจิตวิทยา ที่เรียกว่า ความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมือง (Political Efficacy) และความสนใจทางการเมือง (Political Interest) ซึ่งปัจจุบันได้มีผลงานวิจัยของต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้แพร่หลายมาก นักวิจัยของต่างประเทศโดยเฉพาะที่เป็นชาวอเมริกันได้นำเอาความรู้สึกทั้ง 2 ประเภทนี้มาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ในแง่มุมของการแบ่งแยกตามเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และในรูปของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งผลการศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ได้ข้อสรุปออกมามากมาย โดยข้อสรุปเหล่านี้มี "พลัง" ในการทำนายพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ได้มากพอสมควรอันอาจจะยกขึ้นกล่าวอ้างเป็นทฤษฎีได้เหมือนกัน ข้อสรุปทั่วไปที่ได้จากผลงานการวิจัยของประเทศตะวันตกเหล่านี้พอที่จะยกเป็นตัวอย่างได้ดังนี้คือ "บุคคลที่มีระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองสูง มักจะมีระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง" ระดับการศึกษาเป็นตัวกำหนดระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองและระดับความสนใจทางการเมืองของบุคคล" หรือ "เพศชาย เป็นเพศที่มีระดับของความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองและความสนใจทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง" เป็นต้น ซึ่งข้อสรุปทั่วไปที่ค้นพบเหล่านี้ล้วนแต่เกิดจากการวิเคราะห์วิจัยในสังคมตะวันตกทั้งสิ้น สารนิพนธ์ชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่พยายามจะหาคำตอบเกี่ยวกับความรู้สึกทั้ง 2 ประเภทนี้ในหมู่คนไทยที่เป็นข้าราชการกลุ่มหนึ่ง เพื่อที่จะทดสอบข้อสรุปทั่วไปเหล่านี้

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยสนาม (Field Research) โดยได้ออกแบบสอบถามเพื่อทดสอบความรู้สึกของข้าราชการที่ทำงานอยู่ในราชการบริหารส่วนกลางของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 122 คน วิธีการกลุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) การศึกษาได้มุ่งในจุดการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ระดับการศึกษา และเพศ มีส่วนในการกำหนดความรู้สึกทั้งสองชนิดนี้มากน้อยเพียงไร และความรู้สึกทั้งสองประเภทนี้มีพลังในการกำหนดซึ่งกันและกันอย่างไรบ้าง

ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ค้นพบข้อสรุปที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ระดับของการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจทางการเมืองและระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของบุคคล

บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง (บุคคลที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป) มีแนวโน้มที่จะมีระดับของความสนใจทางการเมืองและระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำ (บุคคลที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาลงมา)

2. เพศชายมีความสัมพันธ์กับระดับความสนใจทางการเมืองและระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง

3. ระดับความสนใจทางการเมืองของบุคคลมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมือง คือ

บุคคลที่มีระดับความสนใจทางการเมืองสูงมีแนวโน้มที่จะมีระดับของความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองสูง ในขณะที่บุคคลที่มีระดับความสนใจทางการเมืองต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองต่ำ

4. เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่าง "ระดับการศึกษา" และ "เพศ" เพื่อดูว่าตัวแปรตัวไหนที่จะมีพลังในการกำหนดระดับความสนใจและความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองสูงกว่ากัน พบว่าระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีพลังอิทธิพลสูงกว่าตัวแปรทางด้านเพศ

5. เมื่อทำการวิเคราะห์หาอิทธิพลของระดับการศึกษาและเพศที่มีต่อระดับความสนใจทางการเมืองและระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของบุคคลโดยวิธีการควบคุมตัวแปรตัวหนึ่งคือ เพศ หรือระดับการศึกษาให้หยุดนิ่ง พบสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

เมื่อคุมตัวแปรทางด้านเพศให้หยุดนิ่ง พบว่าระดับการศึกษามีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลในการกำหนดความสนใจทางการเมือง และความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของบุคคลในหมู่เพศหญิงมากกว่าเพศชาย หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าในหมู่เพศชายด้วยกัน แม้ว่าจะต่างระดับการศึกษากัน ความรู้สึกสนใจทางการเมืองและความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองค่อนข้างจะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากมายเหมือนในหมู่เพศหญิงที่ต่างระดับการศึกษากัน

ขณะเดียวกันเมื่อคุมตัวแปรทางด้านระดับการศึกษาให้หยุดนิ่ง พบว่าตัวแปรทางด้านเพศมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลในการกำหนดความสนใจทางการเมืองและความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของบุคคลในกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาระดับต่ำมากกว่าในกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาระดับสูง ซึ่งถ้าจะพูดอีกแง่หนึ่งก็คือ ในหมู่คนที่มีการศึกษาระดับสูงหรือระดับปริญญาด้วยกัน ระหว่างเพศชายกับเพศหญิงนั้นมักจะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันในด้านระดับความสนใจและความรู้สึกสัมฤทธิผลมากเหมือนในกลุ่มชายหญิงที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า

6. สิ่งที่ได้จากการ Cross-tabulation ระหว่างคำถามต่าง ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจอีกหลายประการคือ

ก. ความบ่อยครั้งในการพูดคุยปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ตอบมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบเอง

ข. ความสนใจทางการเมืองที่ผู้ตอบได้แสดงออกมา มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบ

ค. ประสบการณ์ในด้านความบ่อยครั้งในการเดินขบวนหรือประท้วงรัฐบาลมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบ

ง. ความบ่อยครั้งในการไปฟังการหาเสียงเลือกตั้งนักการเมืองต่าง ๆ ของผู้ตอบ *ไม่มีความสัมพันธ์* กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบ

จ. ความบ่อยครั้งในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในทุกครั้งที่ผ่านมา *ไม่มีความสัมพันธ์* กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบ

ฉ. ความบ่อยครั้งในการเคยไปฟังการอภิปรายสัมมนาปัญหาการเมืองเศรษฐกิจ สังคมของผู้ตอบ *ไม่มีความสัมพันธ์* กับระดับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของผู้ตอบ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการคำนวณค่าทางสถิติจะพบว่ามีอยู่หลายข้อที่มีค่าทางสถิติไม่ชัดแจ้ง เช่นการวิเคราะห์ความบ่อยครั้งในการพูดคุยปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความบ่อยครั้งในการเคยไปฟังการอภิปรายสัมมนาปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวกับความรู้สึกสัมฤทธิผลทางการเมืองของบุคคล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อบกพร่องของคำถามและการสุ่มตัวอย่าง รวมทั้งการใช้ขนาดของตัวอย่างก็ได้ ฉะนั้นการสรุปในบางประเด็นของงานวิจัยชิ้นนี้จึงยังไม่อาจยืนยันได้แน่ชัด จนกว่าจะมีการทดสอบเรื่องดังกล่าวนี้ซ้ำอีกครั้งในภายหลัง

จากข้อสรุปและประเด็นการวิเคราะห์ต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสารนิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้คาดหวังว่า น่าที่จะเป็นจุดสำหรับให้นักวิชาการได้ทำการศึกษา ค้นคว้า หรือทดสอบยืนยันกันอีกต่อไป เนื่องจากการสรุปผลในงานชิ้นนี้ *ยังไม่อาจถือว่าเป็นเด็ดขาดนัก เพราะยังมีข้อบกพร่องอยู่* หลายประการ ผู้วิจัยจึงได้หวังที่จะให้งานชิ้นนี้เป็นเพียง "แบบอย่าง" ในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย กันต่อไปในอนาคต มากกว่าที่จะให้นำมาใช้เป็น "ตำรา" ในการอ้างอิงกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

การสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหาดสูง อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และหมู่บ้านนิคมเกษตรกรรมทหารผ่านศึกเชียงราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

วรงค์ รุ่งรุจิไพศาล

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมือง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงนิสัยของการใช้สื่อในชนบท ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในชนบท ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมือง โดยพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบทที่ได้รับการถ่ายทอดทางข่าวสารในระดับและช่องทางที่ต่างกัน

วิธีการวิจัยได้กระทำโดยการสำรวจภาคสนาม โดยศึกษาประชากรในบ้านหาดสูง อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 85 คน และบ้านนิคมฯ ทหารผ่านศึก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 70 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการออกทำการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้น วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การคำนวณค่าร้อยละ การทดสอบไค-สแควร์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนในชนบทโดยเฉลี่ยมีระดับการสื่อสารและระดับความตื่นตัวทางการเมืองค่อนข้างต่ำ

2. ประชาชนในชนบทที่มีระดับการสื่อสารสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการสื่อสารต่ำกว่า

3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

4. เพศชายมีแนวโน้มที่จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง

5. ประชาชนที่มีวัยสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีวัยน้อยกว่า

6. ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

วัฒนธรรมการเมืองไทย: ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

มนูญ ศิริวรรณ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยคือ ปัญหาเรื่องการไร้เสถียรภาพของระบบการเมืองและการปกครองของประเทศ เพราะปรากฏว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งคณะราษฎร์เลือกเอาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเมืองนั้น ปรากฏว่าประสบความล้มเหลวไม่สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ ในทางตรงข้ามกลับปรากฏว่ามีการปฏิวัติรัฐประหาร การกบฏ การจลาจลและการยึดอำนาจเพื่อแย่งชิงอำนาจการปกครองกันอย่างไม่เคารพในกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งมีผลทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยดำเนินไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ และต้องกลับมาตั้งต้นกันใหม่อยู่เป็นประจำ

ปัญหาของการไร้เสถียรภาพทางการปกครองเช่นว่านี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและยกเอาเหตุผลต่าง ๆ นานามาอ้างอิง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองนี้ และเหตุผลหนึ่งซึ่งมีผู้กล่าวถึงกันมากก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์หรือหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่ยังไม่มีผู้ทำการวิจัยเอาไว้อย่างลึกซึ้งนัก วิทยานิพนธ์นี้เป็นความพยายามขั้นต้นที่จะศึกษาถึงลักษณะอำนาจนิยม ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ซึ่งถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าเป็นเช่นนั้นจริง ผลก็เชื่อมโยงนำไปสู่การค้นหาระบบการปกครองที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้ว่าระบอบการปกครองที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยนั้นควรจะมีลักษณะเช่นไร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แยกการค้นคว้าออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการค้นคว้าในห้องสมุด เพื่อศึกษาความหมายทางวิชาการของวัฒนธรรมการเมืองและศึกษาถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในอดีต ในส่วนที่สองเป็นการค้นคว้าทางด้านการวิจัยสนาม เพื่อหาข้อมูลมาสนับสนุนผลการค้นคว้าจากห้องสมุด ในด้านการวิจัยสนามได้กระทำการแจกแบบสอบถามไปยังประชากรในเขตกรุงเทพมหานครโดยจำแนกออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามอาชีพ และได้ประเมินผลจำแนกตามกลุ่มอาชีพเพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไทยประกอบไปด้วยวัฒนธรรมย่อย 2 รูปแบบคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นวัฒนธรรมของมวลชน วัฒนธรรมแบบนี้มีลักษณะเด่นคือ อำนาจนิยม และอิสระนิยม อีกรูปแบบหนึ่งคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของผู้นำหรือผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูง วัฒน-

ธรรมทางการเมืองแบบนี้มีลักษณะเด่นคือ อำนาจนิยมและเสรีนิยม

วัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 2 รูปแบบนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการสังคมกรณ์ทางการเมืองซึ่งแตกต่างกัน แบบแรกเป็นผลของกระบวนการสังคมกรณ์ทางการเมืองแบบดั้งเดิม ซึ่งถ่ายทอดกันมาหลายร้อยปีโดยไม่มีการขาดตอน ส่วนแบบที่สองเป็นผลมาจากการปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5 ผสานกับการปฏิรูปและการขยายตัวของระบบการศึกษาสมัยใหม่ ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน

อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวทำให้คนไทยมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางนิยมระบบการปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาดโดยฝ่ายบริหาร และเห็นว่าขั้นตอนของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภานั้นเป็นเรื่องที่ยืดยาดล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของประเทศ ผลจากการวิจัยแสดงว่าระบอบการปกครองที่มีฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งและสามารถใช้อำนาจเด็ดขาดเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพน่าจะเข้ากับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมากกว่าระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร

ธีรพล เกษมสุวรรณ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

ในการวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรในกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดตัวแปรอิสระคือ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพฯ ตัวแปรตามคือ ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป โดยแบ่งออกตามประเภทอาชีพดังนี้ ข้าราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ หรือธุรกิจเอกชน ครูหรืออาจารย์ กรรมกรหรือผู้ใช้แรงงาน นิสิตนักศึกษา อาชีพอิสระ และพวกที่ไม่มีงานทำหรือว่างงาน จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ราย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

1. โดยทั่วไปประชากรในกรุงเทพมหานครมีความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยความรู้สึกไร้บรรทัดฐานทางการเมืองและไร้ความหมายทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูง ความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองและเหินห่างทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูง และความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยปานกลาง

2. ความคิดเห็นของประชากรในกรุงเทพฯ ที่มีต่อประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ พบว่า โดยทั่วไปยังเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังคงมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของบ้านเมือง (ไม่ว่าจะรู้สึกเมินห่างทางการเมืองระดับใด) หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากยังไม่ค่อยจะมีความเหมาะสมกับบ้านเมืองของเราเท่าใดนัก เห็นว่าไม่ค่อยจะได้รับความเสมอภาคทางกฎหมายหรือทางการเมือง (โดยเฉพาะในกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองต่ำ) มีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญช่วยให้การปกครองมีความมั่นคงได้ค่อนข้างน้อย (ในกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองปานกลาง) ยังเห็นความสำคัญหรือประโยชน์ของการเลือกตั้งผู้บริหาร กทม. ที่มีขึ้น (ไม่ว่าจะรู้สึกเมินห่างทางการเมืองระดับใด) ขณะเดียวกันก็มีความเห็นว่าพรรคการเมืองหรือนักการเมืองของไทยทุกวันนี้ ไม่มีหรือเกือบจะไม่มีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชน (โดยเฉพาะกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองระดับสูง) ส่วนความคาดหวังต่อรัฐบาลในการแก้ปัญหาของประเทศนั้นยังคงมีความหวังพอสมควร และให้ความเชื่อมั่นต่อการแก้ปัญหาของประเทศโดยวิถีทางรัฐสภาในปัจจุบัน (โดยเฉพาะกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองในระดับสูง) และมีความเห็นว่าการช่วยเหลือบริการของหน่วยงานราชการที่ไปติดต่ออยู่ในระดับดีพอสมควร (โดยเฉพาะในกลุ่มผู้รู้สึกเมินห่างทางการเมืองต่ำ)

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของประชากรในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การศึกษา รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพฯ กล่าวคือ

3.1 ผู้มีการศึกษาระดับกลางจะรู้สึกเมินห่างทางการเมืองสูง ขณะที่ผู้มีการศึกษาสูงจะรู้สึกเมินห่างทางการเมืองต่ำ และพบว่าผู้มีการศึกษาต่ำจะรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองและไร้ความหมายทางการเมืองสูง

3.2 ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมือง ไร้อำนาจทางการเมืองและเหินห่างทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่า ซึ่งผู้ที่มีรายได้สูงจะรู้สึกไร้ความหมายทางการเมืองต่ำกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ

3.3 ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ในเวลาสั้น ๆ จะรู้สึกเมินห่างทางการเมือง โดยเฉพาะด้านไร้ความหมายทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่อยู่อาศัยนานมากกว่า ซึ่งพวกนี้จะมีแนวโน้มที่รู้สึกเหินห่างทางการเมืองลดต่ำลง

3.4 นอกจากนี้ยังพบว่า เพศหญิงจะรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง ไร้ความหมายทางการเมืองและไร้บรรทัดฐานทางการเมืองสูงกว่าเพศชาย และผู้มีอายุสูงจะรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองสูง ขณะที่ผู้มีอายุปานกลางและต่ำจะรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองปานกลาง

4. ความแตกต่างในความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะผกผันระดับปานกลาง ซึ่งผลในทางทฤษฎีและความเป็นจริง *สภาพการณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน โดย* เฉพาะในด้านการไม่เข้าเป็นสมาชิกหรือสังกัดกลุ่มองค์กรใด ๆ ทางสังคม การเมือง ความตั้งใจจะไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในคราวต่อไป การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารการเมือง และการไม่เคยไปติดต่อกับทางราชการเพื่อให้แก้ปัญหาของตนเองหรือชุมชน

5. ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ระหว่างความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้บริหารกรุงเทพฯ ที่มีขึ้น การชุมนุมประท้วงและการนิ่งเฉยต่อปัญหาของบ้านเมือง

นอกจากนี้ ยังพบว่าคนกรุงเทพฯ โดยเฉลี่ยแล้วรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองสูง ไม่ศรัทธาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันค่อนข้างสูง ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวสัมพันธ์กับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองในทางบวกระดับสูงและปานกลางตามลำดับ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนในบริเวณชายแดนภาคใต้

โกสิทธิ์ สว่างโรจน์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

ในบริเวณชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น มีประชาชนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ แต่ละกลุ่มก็มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ในบริเวณชายแดนภาคใต้นั้นมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เช่น ปัญหาโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา ปัญหาโจรแยกดินแดน และปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายอื่น ๆ

การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ท่ามกลางสภาพปัญหาและความแตกต่างดังกล่าวนั้น คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ มีความสำนึกต่อประชาคมการเมือง ความสำนึกต่อระบอบการเมืองการปกครอง และความสำนึกต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ที่มีสัญชาติไทย และ *อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป จำนวน 81 คน โดย* จำแนกตามลักษณะเชื้อชาติ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ การวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ในแนวลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ มีความสำนึกต่อประชาคม การเมือง ความสำนึกต่อระบอบการปกครอง และความสำนึกต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับลักษณะทางเชื้อชาติเป็นสำคัญ กล่าวคือ คนไทยมุสลิมสืบเชื้อสายมาจากคนมลายู มีภาษายาวีเป็นภาษาพูด นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งบทบัญญัติคำสอนทางศาสนาจะครอบคลุมแนวทางการดำเนินชีวิตไปทุกด้าน ส่วนคนไทยเชื้อสายจีนสืบเชื้อสายมาจากคนจีนที่อพยพมาจากประเทศจีน มีภาษาพูดหลายสำเนียง เช่น จีนกวางตุ้ง จีนแคะ และจีนฮกเกี้ยน เป็นต้น มีความเชื่อทางศาสนาที่ผสมผสาน ระหว่างลัทธิขงจื้อ เต๋า พุทธ ศาสนานิกายมหายาน และการไหว้เจ้านับถือผีสางเทวดา ในขณะเดียวกันคนไทยพุทธสืบเชื้อสายมาจากคนไทยทั่ว ๆ ไป ใช้ภาษาไทยและบางส่วนก็จะพูดภาษาไทยปักษ์ใต้ นับถือศาสนาพุทธ เนื่องมาจากรากฐานของวิถีชีวิตดังกล่าว จึงทำให้คนแต่ละกลุ่มมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ในขณะที่รัฐเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของคนแต่ละกลุ่มให้เป็นที่ถูกใจ และพอใจทั้งหมดได้ อีกทั้งรัฐไม่สามารถที่จะดำเนินการผสมกลมกลืนให้คนไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคนไทยพุทธ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ในระดับที่สูงพอเพียงได้ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและจะยังคงมีอยู่เรื่อยไปเพียงแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การวิเคราะห์การเมืองไทยช่วงปี 2516-2519

จตุพร บุรุษพัฒน์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

ปัญหาที่สำคัญของประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนาคือ การหารูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสภาวะของแต่ละประเทศ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองที่หลายประเทศต่างต้องการ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและประสบกับความล้มเหลวตลอดมา แม้หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 โดยขบวนการกลุ่มปัญญาชน ซึ่งประกอบด้วยนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน อันมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นแกนนำการเมืองไทย ช่วงเวลานี้ นับเป็นช่วงที่ประชาธิปไตยกำลังสดใส ประชาชนทั่วไปตื่นตัวและสนใจการเมืองกันอย่างมากมาย มีการใช้สิทธิเสรีภาพกันอย่างเต็มที่ มีการจัดตั้งกลุ่มการเมือง สมาคมและชมรมต่าง ๆ แต่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวต้องประสบกับความล้มเหลวในระยะเวลาอันสั้น โดยการทำรัฐประหารในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ภายใต้การนำของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ประชาธิปไตยของไทยในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 ประสบความล้มเหลวอย่างรวดเร็วเกินความคาดหมายของประชาชนทั่วไป สภาพการเมืองในระยะนั้นถ้าดูกันอย่างผิวเผินแล้ว ดูเหมือนว่าประเทศไทยได้เข้าสู่ระบบการปกครองประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่เมื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ที่แท้จริงจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นเพียงแนวทางเพื่อแสวงหาประชาธิปไตยเท่านั้น การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในขณะนั้น เป็นผลเนื่องมาจากการถูกกดดันทางการเมืองภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร และเมื่อเวลาผ่านไปสภาพการณ์ต่าง ๆ ก็กลับคืนเข้าสู่สภาพเดิมอีก

ประชาธิปไตยของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ประสบความล้มเหลวไม่สามารถไปสู่เป้าหมายของประชาธิปไตยที่แท้จริงได้นั้น มีสาเหตุจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแต่อย่างใด กล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวที่เกิดจากระบบทางสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทางการเมือง *พร้อม ๆ กัน*

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

ประชาธิปไตย / การเมืองการปกครองท้องถิ่น

แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (2453-2458)

สนธิ เดชานันท์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

การศึกษาถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัวที่ผ่านมามีข้อสรุปที่อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ทางด้วยกันคือ ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าพระองค์ทรงมีพระราชดำริทางการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเห็นว่าทรงมีพระราชดำริทางการเมืองประชาธิปไตย ความเห็นของแต่ละฝ่ายแม้จะกอปรไปด้วยเหตุผล แต่ก็มีข้อบกพร่องบางประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่ยังไม่สามารถอธิบายพระราชกรณียกิจในหลาย ๆ ประการได้อย่างสมเหตุสมผล กล่าวคือฝ่ายที่เห็นว่าทรงมีพระราชดำริทางการเมืองประชาธิปไตย ก็ไม่สามารถหาหลักฐานมาสนับสนุนความเห็นของตนได้อย่างชัดเจน สำหรับฝ่ายที่เห็นว่าทรงมีพระราชดำริทางการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นก็ไม่สามารถที่จะอธิบายพระราชกรณียกิจหลาย ๆ ประการได้อย่างสมเหตุสมผล เป็นต้นว่าในเรื่องของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ และพระราชดำริการปกครองท้องถิ่น ถ้าเราพิจารณาให้ดีแล้วก็จะเห็นว่าปัญหาหรือข้อบกพร่องดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ผู้ศึกษาได้สรุปหรือยืนยันว่าทรงมีพระราชดำริทางการเมืองไปในทางใดทางหนึ่งแต่ทางเดียวนั่นเอง ซึ่งอันที่จริงเป็นเรื่องยากที่จะสรุปได้เช่นนั้น โดยเฉพาะกับบุคคลที่มีความคิดที่สลับ*ซับซ้อนเช่นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็คือศึกษาถึงพระราชดำริการปกครองท้องถิ่นอันเป็นพระราชดำริทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ยังไม่ได้รับการศึกษาให้พอเพียงกับความสำคัญของเรื่อง การศึกษาในเรื่องนี้ นอกจากจะช่วยให้ได้ทราบถึงพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้เราสามารถอธิบายพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ได้กว้างขวางมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า พระราชดำริการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นผลเนื่องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่าความนิยมของมหาชนของโลกในขณะนั้นกำลังเดินไปในทางประชาธิปไตย ซึ่งก็ทรงเห็นว่าประเทศไทยก็คงจะต้องเป็นเช่นนั้นในอนาคต แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยทันทีเป็นเรื่องที่ไม่อาจทำได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อม พระองค์จึงได้มีพระราชดำริจะทำการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้กระบวนการปกครองท้องถิ่น ได้ทรงเตรียมการในด้านต่าง ๆ เพื่อการนี้เป็นเวลาหลายปี ที่สำคัญมีการพัฒนาการศึกษาโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาภาคบังคับและการที่โปรดฯ ให้จัดตั้งเมืองจำลองเพื่อทดลองการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น หลักฐานเอกสารที่สำคัญที่สุดที่แสดงให้เห็นว่าทรงมีพระราชดำริที่พัฒนาเมือง โดยกระบวนการปกครองท้องถิ่นก็คือบันทึกความเป็นเรื่องการจัดมิวนิซีแปลิตี ของกระทรวงนครบาล ซึ่งทรงโปรดฯ ให้กระทรวงนครบาลร่างขึ้น และพระราชบันทึกความเห็นประกอบความเห็นของเจ้าพระยายมราช เรื่องจัดตั้งมิวนิซีแปลิตี

อย่างไรก็ตาม พระราชดำริดังกล่าวก็มิได้บรรลุผลสมดังพระราชปณิธาน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่สำคัญ มีปัญหาความสามารถของประชาชนที่จะเสียภาษีให้กับท้องถิ่น ปัญหาชาวจีน พระราชอัธยาศัยในการบริหารราชการแผ่นดินและปัญหาอันเกิดจากระบบราชการ ถึงแม้พระราชดำริที่จะพัฒนาการเมืองโดยเฉพาะการแพร่ไพศาลของการศึกษาชั้นประถมศึกษาก็นับได้ว่า เป็นการสร้างพื้นฐานอันจำเป็นของการพัฒนาในเวลาต่อมา ที่สำคัญที่สุดก็คือพระราชดำริการปกครองท้องถิ่นเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่า พระองค์มิได้ทรงมีพระบรมราโชบายมุ่งที่จะรักษาพระราชอำนาจตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้คงอยู่ชั่วกาลนานแต่อย่างใด

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ และศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

แนวความคิดในการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่นไทย 2518-2521

ทินภัทร กำลังเอก

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

*ในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการ*ปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลไทยสมัยนั้นเล็งเห็นความสำคัญในการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ จึงได้เริ่มจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นขึ้นในปี พ.ศ. 2476 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย และเพื่อเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น

ตลอดระยะเวลา 46 ปีที่ผ่านมา นับได้ว่าเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควรสำหรับการปูพื้นฐานการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น แต่ปรากฏว่าการปกครองท้องถิ่นของไทย ไม่สามารถสนองตอบวัตถุประสงค์ของรัฐบาลที่วางไว้ได้อย่างเต็มที่ ต้องประสบกับการล้มลุกคลุกคลานมาตลอด อันมีผลสืบเนื่องมาจากสภาพปัญหาหลายประการ เป็นต้นว่า ประการแรก ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยชินต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มีสภาพการศึกษาต่ำและยากจน ประกอบกับสภาพการดำรงชีพตามแบบเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่จึงอยู่กันกระจัดกระจาย ผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวาย ประการที่สาม ในเรื่องรายได้มีน้อยมากไม่เพียงพอที่จะสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ประการที่สี่ กฎหมายแต่ละชนิดที่กำหนดขึ้นโดยส่วนกลางไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองตนเอง และไม่เป็นการชักจูงให้ท้องถิ่นเกิดความตื่นตัวช่วยตัวเองได้เลย

ผู้วิจัยมีความสนใจต่อสภาพปัญหาดังกล่าว และมีความเห็นว่าโครงสร้างของการปกครองท้องถิ่นปัจจุบันไม่สามารถแก้ไขสภาพปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ สมควรที่จะพิจารณาหาแนวทางในการปฏิรูปโครงสร้างเสียใหม่ และจากแนวความคิดนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาแนวความคิดหลักในการปกครองท้องถิ่น โดยเปรียบเทียบกับโลกของความเป็นจริงของหน่วยการปกครองท้องถิ่นไทย โครงสร้างการจัดองค์การของการปกครองท้องถิ่น และแนวทางที่ควรจะเป็นตลอดจนความเป็นไปได้ในการที่จะให้รัฐบาลกับประชาชนประสานความต้องการซึ่งกันและกันในด้านการปกครองตนเองระดับท้องถิ่น

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ ซึ่งจะค้นคว้าวิจัยทางเอกสารเกี่ยวกับ ตำรา กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งแนวความคิดในการแก้ไขปรับปรุง และข้อเสนอแนะของนักวิชาการต่าง ๆ ในแวดวงของการปกครองท้องถิ่นที่ได้เสนอไว้ในหนังสือวารสารและเอกสารที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ใช้การวิจัยในแบบสัมภาษณ์ตามกรรมวิธีสุ่มตัวอย่าง Purposive Samples

ส่วนแนวสัมภาษณ์จะเน้นวิธีการ Focused Interview โดยมุ่งความสนใจของผู้ให้สัมภาษณ์สู่จุดหมายที่ได้กำหนดไว้ อันเป็นข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า ประการแรก การปกครองท้องถิ่นไทยยังไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาในการปกครองท้องถิ่นในอุดมคติที่ว่า การปกครองท้องถิ่นจะต้องประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเอง การมีอำนาจอิสระในด้านบริหารและมีอิสระพอสมควรในการบริหารการคลัง กล่าวคือประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองน้อยมาก รัฐบาลเข้าควบคุมการบริหารงานจนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระ และรัฐบาลเป็นผู้ควบคุมการกำหนดรายได้ รายจ่าย ตลอดจนการควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายของท้องถิ่นอีกด้วย ประการที่สอง โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบันไม่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ แต่การจะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นควรคำนึงถึงปัญหาพื้นฐานของประชาชน อันได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ และการศึกษา นอกจากนั้นการพิจารณาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างควรคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ ความเป็นประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนม ทินกร ณ อยุธยา*

การพัฒนาการปกครองท้องถิ่นไทยในระยะ พ.ศ. 2517-2519 : ศึกษาในด้านนโยบายการกระจายอำนาจ

ชโลธร ผาโคตร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

การกระจายอำนาจกับการปกครองท้องถิ่น จัดได้ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะการกระจายอำนาจเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะทำให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างมีอิสระมากน้อยเพียงไร ในการบริหารงานของท้องถิ่น ซึ่งในประเทศไทยแล้วการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นยังมีอุปสรรคอยู่บางประการที่ทำให้ไม่สามารถจะกระทำไปได้

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้ศึกษาถึงในช่วงระยะระหว่างปี พ.ศ. 2517 ถึง 2519 ที่ประเทศไทยได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครอง ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวได้มีกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองเกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองไม่ได้เป็นสถาบันที่แสดงออกและรวบรวมผลประโยชน์อย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้ามกลับแสดงความคิดเห็น มีการใช้กำลังอย่างรุนแรง เพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ในระดับชาติ และมีลักษณะของการรวมกลุ่มอย่างชั่วคราว ในส่วนของพรรคการเมืองก็ขาดอุดมการณ์ และมีความแตกแยกกันอย่างมาก ในเวลาเดียวกันระบบข้าราชการประจำยังเข้ามาครอบงำต่อระบบการเมืองอย่างมาก

ในระยะเวลาดังกล่าว ได้มีรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศรวม 4 ชุด คือชุดนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ชุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และชุด ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รวมทั้งในตอนปลายปี 2519 ได้มีรัฐบาลชุดนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เข้ามาบริหารงาน โดยมาจากการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน และในแต่ละรัฐบาลได้มีนโยบายที่พยายามแสดงออกถึงการกระจายอำนาจ

สำหรับทางฝ่ายสถาบันสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดที่ 2 พ.ศ. 2516-2517 และสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2517-2519 จะเห็นได้ว่ามีการเสนอร่างพระราชบัญญัติอยู่หลายฉบับ และได้ถูกประกาศให้เป็นกฎหมายบางฉบับ ในส่วนของด้านกระทรวงมหาดไทยนั้น ได้มีการออกคำสั่งระเบียบและร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญออกมา ซึ่งมีผลนำเสนอไปให้รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

ในการวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ได้วางเอาไว้ 3 ข้อ คือ 1) นโยบายของรัฐบาลทุกชุดที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นยึดถือหลักการใหญ่ในการกระจายอำนาจ แต่ทั้งนี้ในรายละเอียดและวิธีปฏิบัติของรัฐบาลแต่ละชุดมิได้กระทำสัมพันธ์ติดต่อกัน 2) ในการกำหนดนโยบายดังกล่าวประชาชนในระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วม หรือสนับสนุนในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามนโยบายน้อยกว่ากลุ่มผู้ปกครองในระดับบน และ 3) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวการกระจายอำนาจในรูปของการปกครองท้องถิ่นไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายนั้น สืบเนื่องมาจากระบบการเมืองที่อ่อนแอ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ ทั้งนี้ผลได้ปรากฏออกมาว่าเป็นจริงยอมรับอยู่ 2 ข้อ คือข้อ 2) และ 3) แต่ไม่ยอมรับอยู่ 1 ข้อ คือข้อ 1)

ในส่วนสุดท้าย ผู้เขียนได้วางข้อเสนอแนะนโยบาย *การกระจายอำนาจ เพื่อพัฒนาการปกครองท้องถิ่นเอาไว้* 3 ข้อ คือ 1) การกำหนดนโยบายแห่งรัฐในการกระจายอำนาจโดยสถาบันทางการเมือง 2) แนวทางการกำหนดและปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจ ควรจะได้รับการศึกษาและวิจัย และ 3) แนวโน้มของการกระจายอำนาจที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นในอนาคตควรจะได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวัง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนม ทินกร ณ อยุธยา*

วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี

มณฑล มีอนันต์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2521

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น โดยพิจารณาเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในชนบทอยู่มาก หากพิจารณาเอาบุคคลกลุ่มนี้ในฐานะ "สื่อวัฒนธรรม" เพื่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น อาจประสบความสำเร็จได้ไม่มากก็น้อย

ปัญหาสำคัญของระบอบการเมืองการปกครองไทยสิ่งหนึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองสูงสุดของไทยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ในระดับเบื้องบนระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันเอง สามัญชนส่วนใหญ่อยู่วงนอกของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดมา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนจะต้องมีความสำนึกทางการเมืองมากจนถึงขั้นเรียกร้องอำนาจอธิปไตยให้กับตนเองแทนที่จะรอให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองหยิบยื่นอำนาจอธิปไตยให้

บุคคลชั้นนำท้องถิ่นในการวิจัยนี้ ได้เลือกเอาเฉพาะบุคคลชั้นนำของจังหวัดสิงห์บุรีเป็นประชากรในการวิจัย โดยผู้วิจัยพิจารณาตำแหน่งฐานะความมั่งคั่ง ความมีชื่อเสียงและบทบาทของบุคคลในสังคมเป็นเกณฑ์คัดเลือกบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 180 คน แล้วส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดชั้นแนวทางประชาธิปไตยและอำนาจนิยมให้ทุกคนตอบ เมื่อได้ข้อมูลกลับคืนมา จึงใช้วิธีการ Likert Scale เพื่อคิดคำนวณความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลชั้นนำทั้งหมดออกมาเป็นตัวเลขว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นมีวัฒนธรรมการเมืองไปในแนวทางใด ระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม แจกแจงออกเป็นตารางเทียบออกมาเป็นร้อยละ โดยวิธี Internal Consistency Test

จากการวิจัยค้นพบว่า บุคคลชั้นนำท้องถิ่นส่วนใหญ่ของไทยมีวัฒนธรรมการเมืองโน้มเอียงไปในทางอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย บุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาสูงมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าบุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาต่ำ แต่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมน้อยกว่าบุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาต่ำ บุคคลชั้นนำที่มีอายุมากมีวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าบุคคลชั้นนำที่มีอายุน้อย แต่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยกว่าบุคคลชั้นนำที่มีอายุน้อย บุคคลชั้นนำที่มีอาชีพรับราชการมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าบุคคลชั้นนำที่มีอาชีพไม่ได้รับราชการ แต่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมน้อยกว่าบุคคลชั้นนำที่มีอาชีพไม่ได้รับราชการ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บทบาทของข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคในการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีภาคใต้ของประเทศไทย

สุคิด ลั่นซ้าย
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2526

หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในปี 2475 แล้ว ประเทศไทยใช้ลอกเลียนรูปแบบการปกครองของประเทศตะวันตกมาใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองมากมายหลายครั้ง แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงรูปแบบเท่านั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงระบบและสภาพแวดล้อมแบบกระบวนการพัฒนา ในที่สุดกลายสภาพเป็นสมัยใหม่แต่ไม่พัฒนา อำนาจที่แท้จริงอยู่ในมือของบรรดาข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ระบบราชการกลายเป็นสถาบันที่มีอำนาจทางการเมืองเหนือสถาบันทางการเมืองอื่นจนกลายเป็นลักษณะการเมืองระบบราชการ บทบาทของข้าราชการมิได้มีเฉพาะในระดับรัฐบาลเท่านั้น แม้แต่ในระดับท้องถิ่นข้าราชการก็มีบทบาทอยู่อย่างมากด้วย ทั้งนี้เพราะระบอบการปกครองของไทยไม่มีการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นอย่างแท้จริง การพัฒนาทางการเมืองที่เป็นอยู่จึงเป็นแบบที่ข้าราชการเป็นผู้กำหนดขึ้น

ประชาชนเองก็เห็นว่าข้าราชการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนชั้นสูงในสังคม เป็นผู้ทันสมัย เป็นข้าราชการมากกว่าเป็นผู้รับใช้ประชาชน ประชาชนจึงเกิดความเคารพเชื่อถือในตำแหน่งหน้าที่ราชการจนกลายเป็นประเพณี ประชาชนมีทีท่าว่าจะเป็นฝ่ายยอมรับและอยู่ในโอวาทของข้าราชการ ประชาชนมีความรู้สึกว่าการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ประชาชนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเท่านั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า เมื่อระบบราชการเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากจะทำให้การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีน้อย

การปกครองท้องถิ่นไทยได้วิวัฒนาการมาช้านาน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคมากมาย หลายประการที่ทำให้การเมืองการปกครองท้องถิ่นพัฒนาไปอย่างเชื่องช้ามาก เป็นต้นว่า ปัญหาเกี่ยวกับหลักการปกครองตนเอง ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุม ปัญหาเกี่ยวกับการคลัง ปัญหาอันเนื่องมาจากองค์การปกครองท้องถิ่นเอง จากการที่ข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคได้เข้าไปมีอำนาจหน้าที่ในองค์การปกครองท้องถิ่น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจทำการศึกษาว่าข้าราชการปกครองได้มีบทบาทในการพัฒนาการเมืองการปกครองอย่างไร แค่ไหนเพียงใด

แนวความคิดและทฤษฎีการพัฒนาทางการเมืองที่หยิบยกนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยก็คือ

1. การพัฒนาทางการเมืองในความหมายของการสร้างประชาธิปไตยตามแนวความคิดของ Gabriel A. Almond, Sidney Verba และ G. Bingham Powel ทั้งนี้เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นจุดหมายปลายทางของระบบการเมืองไทย

2. การพัฒนาทางการเมืองในความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวความคิดของ Lucian W. Pye, Myron Weiner ทั้งนี้เพราะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย

3. การพัฒนาทางการเมืองในความหมายของการสร้างสถาบันทางการเมืองตามแนวความคิดของ Samuel P. Hutington ทั้งนี้เพราะองค์การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย

สมมุติฐานของการศึกษาวิจัยมีอยู่ว่า

1. บทบาทของข้าราชการปกครองในการปลูกฝังและพัฒนาอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อสร้างระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นสัมพันธ์กับทัศนคติของตัวข้าราชการเองและความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกของประชาชนในท้องถิ่น

2. บทบาทของข้าราชการปกครองในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นด้วยการกระตุ้นจูงใจนั้นสัมพันธ์กับการมองเห็นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นและการให้โอกาสแก่ประชาชนในท้องถิ่น

3. บทบาทของข้าราชการปกครองในการสร้างเสถียรภาพให้แก่องค์การปกครองท้องถิ่นนั้นสัมพันธ์กับความเป็นสถาบันทางการเมืองขององค์การปกครองท้องถิ่น

4. บทบาทของข้าราชการปกครองในการสนับสนุนความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจการบริหารและการปกครองนั้นสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐบาลและความพร้อมในการปกครองตนเองของท้องถิ่น

จากการศึกษาวิจัยในกรณีภาคใต้ของประเทศไทย โดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น และปลัดอำเภอจำนวนทั้งสิ้น 311 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า

1. ข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคมีจิตใจที่สนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีทัศนคติที่ดีต่อการกระจายอำนาจปกครองให้แก่ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ข้าราชการเชื่อว่าตนเป็นผู้รอบรู้และเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองดีกว่าประชาชน ในขณะที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง และยังมองไม่เห็นคุณค่าของประชาธิปไตย ข้าราชการปกครองจึงต้องมีบทบาทในการปลูกฝังและพัฒนาอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น

2. ข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคเห็นว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีความสำนึกทางการเมืองต่ำมาก ขาดความรู้ในประสิทธิภาพทางการเมือง และมองไม่เห็นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ประชาชนจึงมีความรู้สึกเฉื่อยเฉยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้าราชการปกครองจึงต้องให้การศึกษาอบรม ชี้นำ และกระตุ้นจูงใจให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

3. ข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคเห็นว่าองค์การปกครองท้องถิ่นมีความเป็นสถาบันทางการเมืองน้อยมาก เนื่องจากองค์การปกครองท้องถิ่นไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ องค์การปกครองท้องถิ่นถูกควบคุมอย่างเข้มงวด มีความขัดแย้งทางการเมืองในกิจการของท้องถิ่นอยู่เนือง ๆ ข้าราชการปกครองจึงมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องพิทักษ์*หรือประคองการปกครองท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายและ*มีความต่อเนื่อง

4. ข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาคมีความเห็นว่ารัฐบาลยังไม่ค่อยจะเชื่อมั่นและไว้วางใจในองค์การปกครองท้องถิ่นมากนัก จึงไม่มีการกระจายอำนาจเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังจริงใจ ในทรรศนะของข้าราชการแล้ว ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง ความรู้สึกของข้าราชการก็คือจะเอาอย่างไรก็ตามใจรัฐบาล ข้าราชการปกครองต้องแสดงบทบาทอย่างนี้ต่อไปจนกว่ารัฐบาลจะปล่อยให้องค์การปกครองท้องถิ่นปกครองตนเอง

5. อย่างไรก็ตาม บทบาทที่ข้าราชการปกครองคาดหวังว่าควรจะเป็นตามความคิดเห็นกับบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นยังมีช่องว่างอยู่มาก

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ผลกระทบของภูมิหลัง ทัศนคติทางการเมือง และแรงจูงใจทางการเมืองที่มีต่อบทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลาง

รัฐฐะ สิริธรังศรี
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การศึกษาผลกระทบของภูมิหลัง ทัศนคติทางการเมือง และแรงจูงใจทางการเมืองที่มีต่อบทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลาง มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยบางประการที่มีต่อบทบาทหรือพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อันได้แก่ ภูมิหลัง ทัศนคติทางการเมืองและความกระตือรือร้นทางการเมือง อันเป็นลักษณะของการมีแรงจูงใจทางการเมือง ในการศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกที่จะศึกษากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล เพราะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการเมืองของท้องถิ่น เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนให้ทำหน้าที่เสมือนตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน โดยมีหน้าที่แสดงมติความต้องการของประชาชน มีบทบาทในการควบคุมการบริหารงานให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ดังนั้น ทัศนคติ ท่าทีหรือบทบาทที่บุคคลกลุ่มนี้แสดงออกมาย่อมมีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของประชาชน และจะมีผลสะท้อนถึงการพัฒนาทางการเมืองของท้องถิ่นและระดับชาติ

การดำเนินการศึกษา ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย ประกอบด้วยสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี พ.ศ. 2530 ในภาคกลาง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ได้สุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คน ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อการวิเคราะห์จำนวนทั้งสิ้น 214 ชุด ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้เทคนิคทางสถิติหลายประการเข้าช่วยทดสอบความเกี่ยวพัน หรือแตกต่างของข้อมูลตามนัยในสมมุติฐานที่ว่า "นักการเมืองท้องถิ่นที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันจะมีทัศนคติทางการเมืองคล้ายคลึงกัน นักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองและมีบทบาททางการเมืองในท้องถิ่นสูงกว่านักการเมืองที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงลบ แบบแผนทางการเมืองดังกล่าวนี้มีความคล้ายคลึงกันในนักการเมืองท้องถิ่นทุกประเภท"

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ กรณีสมาชิกสภาจังหวัด พบว่าภูมิหลังของสมาชิกสภาจังหวัดได้แก่ อายุการศึกษา และระยะเวลาดำรงตำแหน่งมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมาชิกสภาจังหวัดที่มีอายุมากหรือมีการศึกษาต่ำจะมีทัศนคติไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ส่วนสมาชิกสภาจังหวัดที่มีอายุน้อยหรือมีการศึกษาสูงจะมีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย และสมาชิกสภาจังหวัดที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งนานจะมีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยกว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ซึ่งนับว่าข้อมูลยืนยันสมมุติฐานในประเด็นที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่นที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันจะมีทัศนคติทางการเมืองคล้ายกัน

ส่วนประเด็นทัศนคติทางการเมืองกับความกระตือรือร้นทางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดมีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยที่สมาชิกสภาจังหวัดที่มีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่าสมาชิกสภาจังหวัดที่มีทัศนคติไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ลักษณะดังกล่าวนี้ยืนยันสมมุติฐานที่ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงบวกจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่าสมาชิกสภาจังหวัดที่มีทัศนคติไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ลักษณะดังกล่าวนี้ยืนยันสมมุติฐานที่ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงบวกจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงลบ ส่วนทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดกับบทบาททางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

กรณีสมาชิกสภาเทศบาล พบว่าภูมิหลังของสมาชิกสภาเทศบาล ได้แก่ อายุ และการศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสมาชิกสภาเทศบาลที่อายุมากหรือมีการศึกษาสูงจะมีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ส่วนสมาชิกสภาเทศบาลที่อายุมากหรือมีการศึกษาต่ำจะมีทัศนคติไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตย ซึ่งยืนยันสมมุติฐานที่ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันจะมีทัศนคติทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน

ส่วนทัศนคติทางการเมืองกับความกระตือรือร้นทางการเมืองของสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กันในทางบวก โดยที่สมาชิกสภาเทศบาลที่มีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่าสมาชิกสภาเทศบาลที่มีทัศนคติไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ลักษณะดังกล่าวนี้นับว่าข้อมูลยืนยันสมมุติฐานที่ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีทัศนคติทางการเมืองเชิงลบ ส่วนทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาเทศบาลกับบทบาททางการเมืองมีความสัม-

พันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าสมมุติฐานข้อนี้ไม่ได้รับการยืนยัน

กล่าวโดยสรุปก็คือ แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาลมีความคล้ายคลึงกัน โดยที่ภูมิหลังของนักการเมืองท้องถิ่นดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความกระตือรือร้นทางการเมืองในเชิงบวก ส่วนทัศนคติทางการเมืองกับบทบาททางการเมืองนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิชขันธปราบ*

แรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

พิเชษฐ สิชฌรังษี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทราบถึงแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนว่ามีอะไรบ้าง แรงจูงใจแต่ละชนิดกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้นำชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมาก-น้อยอย่างไร

ผู้นำชุมชนที่ใช้เป็นประชากรในการทำวิจัย คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของราษฎรที่ผ่านการเลือกตั้งขึ้นมา มิใช่รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งและสรรหาอย่างข้าราชการทั่ว ๆ ไป ในสมัยก่อน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะได้รับบรรดาศักดิ์อย่างต่ำเป็น "พัน" อย่างสูงถึง *"ขุน" ซึ่งแสดงความสำคัญของตำแหน่งในสังคมชนบทไทย* ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายนานาประการในการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชน และรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง กล่าวโดยย่อ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นทั้งพ่อบ้านในทางสังคมและผู้รักษากฎหมายในระดับพื้นฐานที่สุด

ส่วนสมาชิกสภาจังหวัดก็เช่นกัน นอกจากเป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนให้ฝ่ายบริหารนำไปกำหนดแนวทางและนโยบายในทางปฏิบัติแล้ว บุคคลกลุ่มนี้มีอาชีพหลักของตนเอง เช่น อาชีพค้าขาย ชาวนา ผู้รับเหมา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เองหากตำแหน่งของตนไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของอาชีพหลักที่มีอยู่แล้วย่อมก่อให้เกิดผลในทางทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่อยู่มาก ซึ่งผู้นั้นอาจจะรวมเอาผลประโยชน์ส่วนรวมมาร่วมกับผลประโยชน์ส่วนตัวได้

จากการวิจัยพบว่าผู้นำชุมชนต้องการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน เพราะหวังได้รับการยอมรับจากราษฎรกับทางราชการ ต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ แม้ว่าจะได้รับค่าตอบแทนน้อย ต้องการสร้างความเจริญให้ท้องถิ่น แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ผู้นำชุมชนยังมีจิตใต้สำนึกที่ต้องการมีอำนาจ โดยพิจารณาจากแบบสอบถามส่วนเกี่ยวกับประเด็นใกล้เคียงนี้ แม้ในคำถามแรก ๆ ผู้ตอบจะให้คำตอบในลักษณะมีความหมายในเชิงบวก แต่คำถามหลัง ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนต้องการมีอำนาจด้วย ผู้นำเหล่านี้ไม่กล้าที่จะตอบตรง ๆ ว่าตนมีอำนาจ อาจเป็นเพราะเกรงภาพพจน์ของตนจะเสีย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้นำชุมชนเหล่านี้มีอำนาจถึง 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1) อำนาจหน้าที่ที่ทางราชการมอบให้เป็นตัวแทนทางราชการในการปกครอง เป็นหูเป็นตาในตำบล หมู่บ้าน 2)อำนาจที่มีผลมาจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว เป็นอำนาจทางอ้อม คือราษฎรกลัวเกรง และราชการเกรงใจ ผู้นำชุมชนสามารถโน้มน้าวให้ราษฎรในหมู่บ้าน ตำบล มีความเห็นคล้อยตามด้วย และทางราชการก็ให้เกียรติ เพราะถือว่าผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนของราษฎรและราชการดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

แรงจูงใจในทางความสำเร็จของผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าไม่ได้หวังจะมีตำแหน่งที่สูงขึ้นกว่าปัจจุบัน กล่าวคือคนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านก็คิดว่าเป็นผู้ใหญ่บ้านก็พอแล้ว คนที่เป็นกำนันก็พอใจเป็นแค่กำนันไม่ได้หวังเป็น สจ. สส. โดยให้เหตุผลว่า มีการศึกษาน้อย ฐานทางเศรษฐกิจไม่มากพอ ฯลฯ ซึ่งถ้านำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์มาเทียบเคียงพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นไปตามทฤษฎีนั้น คือพวกเขาบรรลุความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิตตามอัตภาพ ในขณะนี้ ตอบสนองความต้องการขั้นที่ 5 แล้ว แต่ในอนาคตเมื่อพวกเขามีทรัพยากรทางการเมืองมากขึ้น พวกเขาอาจมีความทะยานอยากมากกว่าเวลานี้ก็เป็นได้ *ซึ่งยังไม่อาจคาดเดาได้*

ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นกลุ่มเหล่านี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยตรง แต่เป็นกลุ่มที่พบเห็นโดยทั่วไป และจะมีการพบปะร่วมกิจกรรมในหมู่สมาชิก กรรมการเป็นครั้งคราว เป็นเพราะภารกิจส่วนตัวมีมากจึงทำให้การพบปะกันน้อย อย่างไรก็ตาม ยังมีการช่วยเหลือกันไม่มากก็น้อย แต่ที่สำคัญคือกลุ่มในชนบทมักจะไม่ค่อยแข็งจึงไม่สามารถสนับสนุนผู้นำชุมชนรับเลือกตั้งเป็นผู้นำที่สูงขึ้นได้ ผู้นำชุมชนจึงต้องใช้บุคลิกภาพส่วนตัวบารมีส่วนตัวเป็นสำคัญ ซึ่งผิดกับของตะวันตก กลุ่มจะช่วยให้ความปรารถนาบรรลุผลได้ดีกว่าของเรา

โดยสรุป จากการวิจัย ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการเข้าดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. ด้วยหวังให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้า ผลตอบแทนที่พวกเขาอยากได้รับมากที่สุดคือ การยอมรับจากผู้อื่น ได้รับชื่อเสียง เกียรติยศ และโยงไปถึงการได้รับอำนาจหน้าที่จากทางราชการและอำนาจที่มีผลโดยทางอ้อม กล่าวคือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของราษฎรพอสมควร เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงในหมู่บ้าน ตำบล ไม่ค่อยรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งก็มักจะถามความเห็นผู้นำชุมชนว่าจะเลือกใครดี เป็นต้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิคม สุวรรณรุ่งเรือง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2530

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาว่า ใครหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจในการปกครองชุมชน แล้วชนชั้นนำนั้นมีคุณสมบัติพิเศษอะไรที่ส่งเสริมให้ได้รับยอมรับเป็นชนชั้นนำ กลุ่มชนชั้นนำด้วยกันมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งกันและกันอย่างไร และการศึกษายังศึกษาเปรียบเทียบว่า ลักษณะชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว กับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนาแตกต่างกันอย่างไร โดยศึกษาเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการแบบผู้มีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต ศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี 2 ชุมชน คือ ประชุมดาโต๊ะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนา) ชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว) ผลของการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ชุมชนดาโต๊ะ ชนชั้นนำของชุมชนคือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและบุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม มีคุณสมบัติสำคัญคือ ดำรงตำแหน่งสังคมมาก มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมานาน มีรายได้สูง เป็นสมาชิกองค์การ เคยผ่านการอบรมมามาก ติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก เป็นคนในท้องถิ่นอยู่ในท้องถิ่นมานาน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา และคุณสมบัติที่อธิบายความเป็นบุคคลชนชั้นนำได้ดีที่สุดคือ การอบรมในโครงการต่าง ๆ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน การดำรงตำแหน่งทางสังคม การดำรงตำแหน่งทางการ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักศาสนา และการเคยดำรงตำแหน่งตามลำดับ

ชุมชนกรือเซะ ชนชั้นนำของชุมชนคือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและบุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม มีคุณสมบัติสำคัญคือ ดำรงตำแหน่งสังคมมาก เคยดำรงตำแหน่งมาก่อน มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมานาน มีรายได้สูงขึ้น การศึกษาสายศาสนาสูง เคยผ่านการอบรมมามาก ติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก เป็นญาติชนชั้นนำเก่า เป็นคนในท้องถิ่น อยู่ในชุมชนมานาน มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาดี และคุณสมบัติที่อธิบายความเป็นบุคคลชนชั้นนำได้ดีที่สุดคือ การอบรมในโครงการต่าง ๆ การดำรงตำแหน่งทางการ การเคยดำรงตำแหน่ง การเป็นสมาชิกองค์การ การเป็นญาติกับชนชั้นนำเก่า การดำรงตำแหน่งสังคม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตามลำดับ

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นนำ ชนชั้นนำของแต่ละชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด โดยความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างตำแหน่งที่ชนชั้นนำดำรงอยู่ โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นนำระดับสูง ส่วนลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชนของทั้งสองชุมชนคล้ายคลึงกันคือ มีลักษณะเป็นปิรามิด (Pyramids) โดยที่ชนชั้นนำเป็นคนจำนวนน้อยที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของปิรามิดสังคม และเป็นผู้ที่ผูกขาดการใช้อำนาจและการตัดสินใจของชุมชนไว้ทั้งหมด ชนชั้นนำสูงสุดของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนาคือ ผู้นำศาสนา (โต๊ะอิหม่าม) ชนชั้นนำสูงสุดของชุมชนชาวไทยมุสลิมพัฒนาแล้วคือ บุคคลดำรงตำแหน่งทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปและยืนยันได้ว่า ลักษณะชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชนชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว กับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนามีความคล้ายคลึงกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ จิตติภูษา*

ผู้นำชุมชนชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ศึกษาเฉพาะกรณีปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและการสร้างอำนาจให้กับตน

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เพื่อวิจัยให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบท และเพื่อให้ทราบว่าผู้นำนั้นได้ใช้ปัจจัยเหล่านั้นอย่างไรบ้างเพื่อสร้างอำนาจให้กับตน ประการที่สอง เพื่อวิจัยให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบท 3 ประเภทว่ามีความแตกต่างกัน (หรือเหมือนกัน) หรือไม่ อย่างไร

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประการที่หนึ่ง ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบท ได้แก่ ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ ความชำนาญและอายุ โดยที่ผู้นำเหล่านั้นได้ใช้ปัจจัยหลายอย่างผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกันหรือใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสร้างอำนาจให้กับตน ประการที่สอง ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบท 3 ประเภทมีความแตกต่างกัน โดยที่ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีแนวโน้มไปในทางที่มี และใช้ตำแหน่งในทางสาธารณะน้อยกว่า ส่วนผู้นำในชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ตำแหน่งในทางสาธารณะมากกว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีแนวโน้มไปในทางที่มีความรู้น้อยกว่า ส่วนผู้นำในชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีความรู้มากกว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ความชำนาญค่อนข้างมาก ส่วนผู้นำในชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ความชำนาญค่อนข้างน้อย และสุดท้ายคือผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีอายุสูงกว่าผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงและชุมชนชนบทกึ่งเมือง ส่วนผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงมีอายุอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันกับผู้นำในชุมชนชนบทกึ่งเมืองซึ่งถือได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างแท้จริง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครกรุงเทพ*

ประมวล รุจนเสรี
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2508

เทศบาลในฐานะที่เป็นกระบวนการปกครองตนเองอันหนึ่งนั้น ได้รับการนำเข้ามาใช้ในเมืองไทยมากกว่า 30 ปีแล้ว แต่ปัจจุบันเทศบาลที่มีอยู่ถึง 120 แห่งนั้น ต่างยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่ถูกต้องและไม่มีเสถียรภาพ ทั้งที่รัฐบาลส่วนกลางก็ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขระบบเทศบาลในหลายวิธีด้วยกันก็ตาม ส่วนใหญ่ก็ได้แก่การแก้ไขกฎหมายและปรับปรุงพระราชบัญญัติ และใน พ.ศ. 2501 ก็ได้มีการใช้วิธีการแต่งตั้งสมาชิกเทศมนตรีและนายกเทศมนตรี ระบบนี้เป็นวิธีการส่งเสริมระบอบการปกครองตนเองในท้องถิ่นแบบประชาธิปไตยหรือไม่ มีปัจจัยสำคัญอื่นอีกไหมที่จะเป็นการสร้างเสริมความสำเร็จให้กับระบบการปกครองตนเอง

ด้วยคำถามเหล่านี้ ผู้เขียนจึงต้องการที่จะศึกษาปัญหาดังกล่าว ประชาชนในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นหัวใจของการศึกษาของผู้เขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองของพวกเขา ทั้งนี้โดยอาศัยทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองของ Heinz Eulau เป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครกรุงเทพ

เหตุผลในการเลือกศึกษาเฉพาะกรุงเทพคือ เทศบาลนครกรุงเทพเป็นเทศบาลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ครอบคลุมเนื้อที่ถึง 193.2 ตารางกิโลเมตร (คิดเป็น 23% ของเนื้อที่เทศบาลทั่วทั้งประเทศ) มีประชากรถึง 1,299,528 คน (คิดเป็น 34% ของประชากรในเขตเทศบาลทั้งประเทศ) นอกไปจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงของประเทศ อันเป็นศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาและกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ และเป็นตัวอย่างแก่เทศบาลนครแห่งอื่น ๆ ด้วยความสนใจจากรัฐบาลส่วนกลางต่อเทศบาลนครกรุงเทพในหลายกรณีเป็นผลให้การบริการที่เกิดขึ้นนั้น ได้รับทั้งจากทางรัฐบาลส่วนกลางและทางเทศบาลนครกรุงเทพเอง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม และเป็นการศึกษาที่อาศัยทั้งประวัติศาสตร์ และทฤษฎีเป็นกรอบการวิเคราะห์การศึกษาภาคสนามเป็นทั้งในรูปการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ โดยได้ส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้าครอบครัว ด้วยการสุ่มตัวอย่าง 1.2% จากจำนวน 1,500 ครัวเรือน และในจำนวนนี้มีผู้ส่งคืนแบบสอบถามมาเพียง 25.9% การสัมภาษณ์ได้จัดส่งผู้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นนักศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ออกไปสัมภาษณ์ 741 ครอบครัว

ในการศึกษาเอกสารนั้น พบว่าในสมัยรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรนั้นเป็นแบบอุปถัมภ์ ทำให้กษัตริย์เป็นผู้ควบคุมอำนาจและจัดการบริหารทั้งหมด ประชาชนอยู่ในฐานะของผู้ที่ต้องยอมรับผู้มีอำนาจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปโดยพระราชอำนาจของพระองค์เท่านั้น ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับความช่วยเหลือและการบริการจากเบื้อง

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

บน และยอมรับอำนาจของผู้ที่อยู่เหนือมากกว่าการยอมรับบุคคลที่อยู่ในระดับเดียวกัน พวกเขามีความศรัทธาต่อองค์พระมหากษัตริย์ ในฐานะของสมมุติเทพ กล่าวได้ว่าประชาชนไม่เคยตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตนเองเลย

จนกระทั่ง พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่มีความใส่ใจ หรือเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงนี้นัก การจัดตั้งระบบเทศบาลก็ไม่ได้เกิดขึ้นจากประชาชน ที่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจชัดแจ้งดีพอในความคิดและขั้นตอนเรื่องของการปกครองตนเอง จำนวนผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครกรุงเทพนั้นมีจำนวนลดลงในแต่ละครั้ง พ.ศ. 2492 มีเพียง 27.02% พ.ศ. 2496 ลดลงมาเหลือ 23.26% และเหลือเพียง 18.49% ใน พ.ศ. 2501 แต่ตัวเลขดังกล่าวก็ไม่น่าวิตกมากนัก เมื่อเทียบกับประเทศประชาธิปไตยบางแห่ง

ส่วนผลการศึกษาภาคสนามพบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปกครองตนเองในเทศบาลนครกรุงเทพมหานครนั้นดีขึ้น 53.96% ตระหนักว่าเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลนั้นได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลกลาง 76.02% มีความสนใจในพิธีการมอบกุญแจเมืองให้แก่อาคันตุกะของชาติ 60% รู้ว่างานของเทศบาลนครกรุงเทพมีอะไรบ้าง แต่ก็มีบางประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจน้อยมาก เช่น จำนวนเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล ชื่อของโฆษกสภาเทศบาล และผลของการมีสมาชิกและเทศมนตรีที่มาจากการแต่งตั้ง ระบบการแต่งตั้งนี้ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจผิดต่อเทศบาลนครกรุงเทพ 46.46% คิดว่าเทศบาลนครกรุงเทพเป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย และเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่เพียงพอ มีประชาชน 40.97% เท่านั้นรู้ว่าเทศบาลนครกรุงเทพใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากภาษีราษฎรในการจัดสรรระบบบริการคืนให้แก่ประชาชน

ในประเด็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองนั้น ระบบเทศบาลนครกรุงเทพที่ใช้การแต่งตั้งเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศมนตรี ไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้เพียงส่วนเดียว คือการแสดงความคิดเห็นเสนอต่อเทศมนตรีหรือสมาชิกสภาเทศบาล พบว่ามีเพียง 20.09% เท่านั้นที่เข้าไปติดต่อกับบุคคลดังกล่าวได้ และมีเพียง 15.04% เท่านั้นที่สามารถเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อเทศบาลนครกรุงเทพ เพียง 24.87% เท่านั้นที่เสนอเทศบาลนครกรุงเทพถึงปัญหาเรื่องความไม่สะอาดในกรุง และมีคนจำนวนไม่มากนักไม่เห็นด้วยกับบทเทศบัญญัติ ในการถามถึงการเลือกตั้ง มีเพียง 29.91% เท่านั้นที่ไปเลือกตั้ง แต่ก็เป็นจำนวนที่มากกว่าการเลือกตั้งเทศบาลนครลอนดอน ค.ศ. 1919 คาดว่าการเลือกตั้งครั้งต่อไป ประชาชน 34.34% ยังคงให้ความสนใจ และ 50.71% พยายามที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ทั้งหมดนี้แสดงว่าประชาชนมีความต้องการที่จะปกครองตนเองเพิ่มมากขึ้น

ความสนใจของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครกรุงเทพปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศในปัจจุบัน 50.94% ของประชาชนเห็นว่าเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลคือตัวแทนรัฐบาลส่วนกลางที่เข้ามาทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นในเทศบาลกรุงเทพมหานคร 57.17% ไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลแต่งตั้งเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบริการจากเทศบาลนั้นเป็นผลบางส่วนจากคำสั่งของรัฐบาลและบางส่วนเกิดจากการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เกือบ 50% เห็นความสำคัญของเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล และ 60.08% รู้จักการนำประโยชน์จากเทศบาลนครกรุงเทพไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองและครอบครัว และถ้าสมมุติว่ามีการยกเลิกระบบเทศบาล ประชาชน 54.07% ไม่เห็นด้วยและคัดค้าน ประชาชนส่วนใหญ่มองเห็นว่า เทศบาลควรบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเองมากกว่าให้รัฐบาลกลางเข้ามาแทรกแซง

ตัวเลขเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า 30 ปีที่ผ่านมา ประชาชนเริ่มเรียนรู้การปกครองตนเอง และพัฒนาความคิดเห็นและความสนใจที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทัศนคติดังกล่าวควรได้รับการสนับสนุนให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนเสนอแนะให้มีการใช้ระบบเลือกตั้งเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลแทนวิธีการแต่งตั้ง ทั้งนี้เป็นการเลือกตั้งเทศมนตรีและสมาชิกตามสัดส่วนของคะแนนของผู้ไปเลือกตั้ง เป็นต้นว่า ถ้าผู้ไปใช้สิทธิ 30% ก็ให้เลือกผู้แทนได้จำนวนครึ่งหนึ่งของสภา ถ้าไปใช้สิทธิถึง 50% ก็ให้เลือกตั้งได้ทั้งสภา และถ้าถึง 60% ก็ให้สามารถเลือกตั้งผู้ว่าการเทศบาลนครกรุงเทพได้ นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการปรับปรุงส่วนประชาสัมพันธ์ และการรายงานของเทศบาลกรุงเทพให้ขึ้นตรงต่อเทศมนตรีและสภาเทศบาลด้วย และควรให้ความสำคัญต่อเรื่องของนโยบาย การใช้จ่าย และกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศมนตรี และสมาชิกสภา ทั้งนี้ให้มีการจัดทำเป็นโครงการ ซึ่งต้องมีการตรวจสอบทุก 3 ปี และขณะเดียวกันรัฐบาลเองควรให้การศึกษาแก่ประชาชนถึงทฤษฎีและการปฏิบัติ รวมทั้งประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการปกครองตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดำรง ลัทธพิพัฒน์ และลาวัณย์ วัชรธร*

การปฏิรูประบบบริหารราชการนครหลวง

พงษ์ศักดิ์ เสมสันต์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

"กรุงเทพมหานคร" มีความหมายอยู่สองประการด้วยกัน คือ กรุงเทพมหานครในความหมายของเขตพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของนครหลวงของประเทศไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาทางด้านกายภาพแล้ว กรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นเอกนคร (Primate City) เป็นที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างของประเทศ และมีขนาดใหญ่กว่าเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเมืองอันดับสองกว่า 30 เท่า การวิวัฒนาการในลักษณะรวมศูนย์เช่นนี้มีผลมาจากความจำเป็นทางด้านความมั่นคงและการสร้างเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และผิดปกติ ทำให้เกิดปัญหาที่สะสมกันมาตลอด โดยเฉพาะปัญหาทางด้านผังเมือง ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาความขาดแคลนสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่าง ๆ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านสภาวะแวดล้อม ปัญหาทางด้านการจราจร ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

อีกความหมายหนึ่ง กรุงเทพมหานครคือองค์การบริหารท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน และดำเนินกิจกรรมทางด้านการบริหารในเขตพื้นที่นครหลวงตามความหมายแรก รูปแบบโครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานครเป็นผลิตผลของการพัฒนาระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่รูปแบบสุขาภิบาล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และได้มีการผสมผสานกับระบบการปกครองส่วนภูมิภาคคือจังหวัดและอำเภอเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดความสลับซับซ้อนทางโครงสร้างการบริหารเป็นอย่างมากทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อขีดความสามารถของกรุงเทพมหานครในอันที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นทวีคูณ

ในรอบสองร้อยปีที่ผ่านมาได้มีความพยายามเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานครมาแล้วถึง 6 รูปแบบ แต่ดูเหมือนว่าแนวความคิดในเรื่องนี้จะยังไม่ยุติ และมีความพยายามที่จะแสวงหารูปแบบโครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานครที่เหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทยอยู่ต่อไป

จากแนวความคิดของนักวิชาการและนักปฏิบัติการทั้งหลาย รวมทั้งข้อเสนอส่วนตัวของผู้วิจัย ได้พยายามที่จะปฏิรูประบบบริหารราชการนครหลวงเสียใหม่ โดยเสนอรูปแบบองค์การที่มีลักษณะโครงสร้างที่เด่นชัด ไม่สลับซับซ้อน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลกลาง มีขีดความสามารถในการเป็นองค์การนำในการแก้ไขปัญหานครหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการติดต่อและการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันก็ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตามหลักการปกครองท้องถิ่นอีกด้วย

ตามหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้เสนอการจัดตั้งกระทรวงนครหลวง เพื่อเป็นองค์การนำในการบริหารในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีนครบาลกรุงเทพใต้ และนครบาลกรุงธนบุรี เป็นองค์กรการปกครองท้องถิ่นที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

การจัดตั้งกระทรวงนครหลวง และนครบาลดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จ สามารถสนองประโยชน์สุขของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น จะต้องมีมาตรการที่ดำเนินการควบคู่กันไป คือการพัฒนาระบบเมืองหลัก เมืองรอง ให้มีความเจริญทัดเทียมกับกรุงเทพมหานคร และในขณะเดียวกันกระทรวงนครหลวงก็จะต้องมีทิศทางในการพัฒนาที่แน่ชัดและสามารถปฏิบัติได้โดยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศในส่วนรวม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นว่ามีรูปแบบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันในประการใดบ้างกับการเลือกตั้งในระดับชาติ คือการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นถือเป็นการปกครองที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการปกครองในระดับพื้นฐานและเป็นแม่บทของการปกครองประเทศ เพื่อจะได้ข้อสรุปว่าแบบแผนพฤติกรรมของคนไทยส่วนใหญ่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเช่นไร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น รวมทั้งยังจะได้ศึกษาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ตลอดจนทัศนคติหรือความรู้สึกของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อบุคลิกภาพ ชื่อเสียง นโยบายของผู้สมัคร ชื่อเสียงและนโยบายของพรรคการเมือง ลักษณะตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รวมทั้งการรณรงค์หาเสียง ว่ามีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีปัจจัย และทัศนคติดังกล่าวแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยทำการศึกษาเฉพาะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีสิทธิไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2526 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งถือเป็นตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามคือ พฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งในที่นี้คือการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตัวเองหรือด้วยการถูกระดม ช่วงระยะเวลาในการตัดสินใจเลือกผู้สมัคร ตลอดจนเกณฑ์ในการเลือกว่าเลือกพรรคการเมืองหรือเลือกตัวบุคคล พบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือผู้ที่มีฐานะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมปานกลางขึ้นไป มีการศึกษาสูง อายุอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาว (20-30 ปี) จนถึงวัยกลางคน (31-40 ปี) มีแนวโน้มไปลงคะแนนเสียงโดยความสำนึกของตัวเองมากกว่าการถูกระดม แต่ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งในการลงคะแนนกลับตัดสินใจได้ล่าช้า และมีความแน่นอนในการตัดสินใจน้อยกว่าผู้ที่มีวัยสูงอายุ ส่วนผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ มีการศึกษาต่ำมักจะไปลงคะแนนเสียงโดยการชักจูงจากผู้อื่นมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ตัดสินใจว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งได้ช้าและมีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจน้อยกว่า

ในการเลือกตั้งคราวนี้ปรากฏว่า ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษา หรืออายุแตกต่างกันอย่างไร ต่างก็มีแนวโน้มที่จะเลือกตัวผู้สมัครมากกว่าพรรคการเมือง โดยให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้สมัครมากกว่าเหตุผลประการอื่น แต่ทั้งนี้ผู้ที่มีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง และมีอายุอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาวตอนปลาย (26-30 ปี) ก็ยังคงเลือกโดยคำนึงถึงพรรคมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ และมีการศึกษาต่ำ

สำหรับการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติหรือความรู้สึกที่มีต่อบุคลิกภาพชื่อเสียงนโยบายของผู้สมัคร ชื่อเสียงและนโยบายของพรรคการเมือง ตลอดจนลักษณะตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และการรณรงค์หาเสียงกับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่าผู้ที่ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ ชื่อเสียง นโยบายของผู้สมัคร ลักษณะตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตลอดจนชื่อเสียงของพรรคการเมือง จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่ไม่ให้ความสำคัญในประเด็นเหล่านี้

ในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งนั้น ปรากฏว่า ผู้ที่ให้ความสำคัญในชื่อเสียงของพรรค ความนิยมหัวหน้าพรรค จะทำการตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้เร็วกว่าผู้ที่ให้ความสนใจในประเด็นอื่น ส่วนผู้ที่มีความนิยมในบุคลิกภาพ ชื่อเสียงของผู้สมัคร ชื่อเสียงและความสามารถของพรรคจะมีความเป็นตัวของตัวเอง และความแน่นอนในการตัดสินใจมากกว่าผู้ที่ให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้สมัคร ลักษณะตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นโยบายของพรรคการเมือง ตลอดจนการรณรงค์หาเสียง

แบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นไปในทำนองเดียวกันกับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในระดับชาติ กล่าวคือผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลางขึ้นไป มีการศึกษาสูงในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตัวเองสูง ตัดสินใจว่าจะเลือกใครได้รวดเร็วและแน่นอนกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการศึกษาต่ำ

ส่วนแบบแผนของการตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งโดยคำนึงพรรคหรือตัวผู้สมัครนั้น ปรากฏว่าได้มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิม จากที่ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครเคยเลือกโดยคำนึงถึงพรรค และนโยบายของพรรคมากกว่าตัวผู้สมัครมากกว่าพรรค โดยยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายอยู่ถึงแม้จะเป็นนโยบายของผู้สมัครก็ตาม ทั้งนี้ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการศึกษาสูงยังคงตัดสินใจเลือกโดยคำนึงถึงพรรคการเมืองในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการศึกษาต่ำ

บุคลิกภาพ ชื่อเสียง และนโยบายของผู้สมัครนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่จูงใจให้ประชาชนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในอัตราสูงกว่าปัจจัยอื่น ๆ และตัดสินใจว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วและมีความแน่นอนสูงกว่า ในขณะที่ชื่อเสียงและนโยบายของพรรคการเมืองเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา ส่วนการรณรงค์หาเสียงนั้นมีส่วนในการจูงใจให้ประชาชนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงและตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งในการเลือกตั้ง

ครานี้ไม่มากนัก
อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บทบาทการสำรวจประชามติในฐานะข่าวสารการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533

นฤพนธ์ เศรษฐสุวรรณ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

การศึกษาเรื่อง "บทบาทการสำรวจประชามติในฐานะข่าวสารการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2533" นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการสำรวจประชามติที่มีผลกระทบต่อระดับการรับรู้ การสำรวจประชามติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในกรณีการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชน โดยเลือกศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทการสำรวจประชามติในประเทศไทยได้เด่นชัดพอสมควร

วิธีการดำเนินการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงเอกสารประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลคิดเห็นของประชาชนจากแบบสอบถาม เพื่อแสดงให้เห็นว่า การสำรวจประชามติ นอกจากจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงมติมหาชนในระดับหนึ่งแล้ว ยังมีบทบาทในฐานะที่เป็นข่าวสารการเมืองรูปแบบหนึ่งในสังคมปัจจุบัน

ในการศึกษาพบว่า โดยทั่วไป ลักษณะทางประชากร ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ การสำรวจประชามติของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาและความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการเมืองของบุคคล จะมีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อการรับรู้การสำรวจประชามติในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง หรือมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะมีระดับการรับรู้การสำรวจประชามติสูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าระดับการรับรู้การสำรวจประชามติ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรณีการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสูงขึ้นด้วย

โดยสรุป บทบาทการสำรวจประชามติในฐานะที่เป็นข่าวสารการเมืองรูปแบบหนึ่งมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจ และมีความตื่นตัวในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บทบาทประชามติดังกล่าว อาจจะช่วยระดมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายทิพย์ สุคติพันธ์*

บทบาทสำนักงานแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก

พิศณุ เจริญนุกูล
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสำนักงานแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอกเป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการให้บริการประชาชนในระดับแขวง โดยการตั้งสำนักงานแขวงขึ้นแทนรูปแบบการปกครองเดิม คือกำนัน ผลที่ได้รับจากการศึกษาสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. การปกครองระดับแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก เดิมซึ่งปกครองโดยกำนัน เป็นรูปแบบการปกครองตามหลักการปกครองท้องที่ ซึ่งแอบแฝงอยู่ทำให้เกิดความสับสนในรูปแบบการปกครองกรุงเทพมหานคร

2. กำนัน ผู้ปกครองแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก ไม่ทราบถึงบทบาทที่แท้จริงของตัวเองในการดำรงตำแหน่งผู้ปกครอง

3. ประชาชนมีความพอใจในการจัดตั้งสำนักงานแขวงขึ้นมาให้บริการมากกว่าการปกครองแบบกำนันในรูปแบบเดิม

จากผลการศึกษาที่ได้รับทั้ง 3 ประการ อาจนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการปกครองระดับแขวงให้ถูกต้องตามหลักการปกครองของกรุงเทพมหานคร และรวมทั้งการให้บริการประชาชนที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าปัจจุบัน
อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

การปฏิบัติหน้าที่ของสภาเขตในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปนครหลวง

กอบชัย บุญอรณะ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่า สภาเขตจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้มากน้อยแตกต่างกันอย่างไร โดยมีขอบเขตระยะเวลาการศึกษาการปฏิบัติงานภายใน 1 ปีแรกของการทำงาน และศึกษาเพียง 3 เขต จากทั้งหมด 24 เขตในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีสภาเขตใดจาก 3 สภาเขตที่เป็นตัวอย่างจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างครบถ้วนทุกข้อ และรายละเอียดการปฏิบัติก็มีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะและองค์ประกอบของแต่ละสภาเขต ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่ผู้ศึกษาคาดว่าในโอกาสข้างหน้าจะมีความเป็นไปได้มากที่ทุกสภาเขตจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนทุกประการตามพระราชบัญญัติฯ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่จำกัดตามพระราชบัญญัติฯ ในขณะนี้ แต่จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าสภาเขตที่เป็นตัวอย่างของการศึกษานี้ก็สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่น คือสามารถปกป้องรักษาผลประโยชน์ และช่วยตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น แบ่งเบาภาระของฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ ได้มาก และยังเป็นที่ฝึกฝนและพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

สภาเขตจึงนับเป็นองค์กรที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายบริหารต่อประชาชนมากสมควรที่จะให้ความสำคัญและเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ให้กับสภาเขตมากขึ้นในอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร (ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518)

สุรพล สายพันธ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2519

การปกครองกรุงเทพมหานครเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปพิเศษที่เกิดจากการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะของนักวิชาการที่พยายามจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีที่ประสบอยู่ โดยเห็นว่าจังหวัดทั้งสองมีความเกี่ยวข้องกันจนเปรียบเหมือนเมืองเดียวกัน แนวทางแก้ไขก็คือยุบหน่วยการปกครองต่าง ๆ ที่มีอยู่ในทั้งสองจังหวัดให้อยู่ภายใต้องค์กรปกครองเพียงองค์กรเดียว ระดับเดียวที่ทำหน้าที่เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นและปฏิบัติราชการส่วนภูมิภาคด้วย จึงมีการจัดตั้งกรุงเทพมหานครขึ้น

พัฒนาการของกรุงเทพมหานคร เริ่มจากการรวมจังหวัดทั้งสองเข้าด้วยกันก่อนเมื่อ พ.ศ. 2515 และการจัดตั้ง "กรุงเทพมหานคร" ใน พ.ศ. 2516 แต่รัฐบาลยังควบคุมกลไกทั้งด้านบริหารและสภา เพราะเห็นว่ากรุงเทพมหานครมีความสำคัญต่อสถานะของรัฐบาล จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนตื่นตัวในประชาธิปไตยและการปกครองตนเองมากขึ้น สภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดใหม่ที่ได้รับเลือกจากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคลหลายวงการ ได้เสนอกฎหมายใหม่ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของกรุงเทพมหานครให้มีอิสระจากรัฐบาลและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น และแก้ไขข้อบกพร่องของการปกครองท้องถิ่นที่ผ่านมาโดยเฉพาะปัญหาการขาดเสถียรภาพของฝ่ายบริหารและการควบคุมจากรัฐบาล

รูปการปกครองกรุงเทพมหานครตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 จึงกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ควบคุมโดยตรง ให้ผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยตรง

หลักการและวิธีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 นี้ เป็นผลจากพัฒนาการของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อาทิ บัตรเลือกตั้ง

การกาเครื่องหมาย การจัดหน่วยเลือกตั้ง นำเอากระบวนการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมาใช้โดยอนุโลม นอกจากนั้นก็นำเอาหลักการของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครที่เป็นการเฉพาะมาใช้ในเรื่องคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง และผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้ง และการนับคะแนน ฯลฯ

จากการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งเป็นไปตามหลักการและวิธีการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมโดยทางตรงและทางอ้อม การสมัครเข้ารับการเลือกตั้งปรากฏว่าสนใจสมัครมาก ผู้สมัครมีนโยบายเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่น แต่ประชาชนกลับมาใช้สิทธิเพียงเล็กน้อย

เหตุผลที่ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยมาก เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมของกรุงเทพ ที่ขาดความสัมพันธ์ระหว่างกันและขาดความผูกพันต่อท้องถิ่น ประกอบกับความเคยชินกับการถูกปกครอง การเป็นเมืองธุรกิจทำให้มีภาระในการอาชีพมากกว่าจะเห็นความสำคัญของการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง กรุงเทพมหานครเองก็ขาดการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควรที่จะกระตุ้นให้ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากนั้นภาพพจน์ของนักการเมืองที่มุ่งแสวงหาประโยชน์ตนทำให้ประชาชนขาดศรัทธาต่อการเมือง

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนกรุงเทพมหานครได้ใช้สิทธิเลือกพรรคมากกว่าเลือกบุคคล ทำให้การปกครองท้องถิ่นมีระเบียบมากขึ้น นับเป็นสิ่งเดียวที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นเป็นข้อดีจากการเลือกตั้งครั้งนี้

ลู่ทางการแก้ไข ระยะสั้นได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นของกรุงเทพมหานคร ให้ประชาชนได้ทราบความสำคัญของการเลือกตั้งและบทบาทของกรุงเทพมหานคร

ระยะยาว จะต้องให้มีการศึกษาทางการเมืองกระตุ้นให้ประชาชนสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง พร้อมกันนั้นกรุงเทพมหานครจะต้องสร้างศรัทธาแก่ประชาชน ด้วยงานดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งรัฐบาล กรุงเทพมหานครและประชาชนเองที่จะเข้าร่วมในการปกครองตนเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. จุมพล สวัสดิยากร*

การศึกษาประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนของเขตของกรุงเทพมหานคร

สุดจิต จันทรประทิน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

กรุงเทพมหานครเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นที่ค่อนข้างจะมีลักษณะของความเป็นท้องถิ่นมากกว่ารูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปอื่น ๆ ของไทย ไม่ว่าจะเป็นรูปการปกครององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล กรุงเทพมหานครค่อนข้างจะได้เปรียบส่วนอื่น ๆ ของประเทศ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งรวมของรายได้ทุกประเภท และสามารถเลี้ยงตัวเองได้ กรุงเทพมหานครได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมและการขนส่งภายในประเทศมากที่สุด รวมทั้งเป็นแหล่งที่พักอาศัยของคนจำนวนมาก ฉะนั้นในการไปติดต่อราชการหรือขอรับบริการของประชาชน ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครแต่เพียงแห่งเดียวย่อมไม่เป็นผลดีแก่ประชาชน

ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานของกรุงเทพมหานครที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบันก็คือเขต เพราะเขตเป็นแหล่งให้บริการแก่ประชาชนโดยตรง ดังนั้น จึงเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้วย เพราะเขตเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ตลอดจนมีหน้าที่นำบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครออกสู่ประชาชนให้ประชาชนได้รับความสะดวกในการขอรับบริการในด้านต่าง ๆ มากที่สุด แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่าประชาชน โดยทั่วไปยังเห็นว่าการให้บริการแก่ประชาชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุใหญ่ ๆ 3 ประการ กล่าวคือ

ด้านการบริหารงานของเขต ประสบปัญหาในกระบวนการบริหาร เช่น การขาดการวางแผน ขาดการเร่งรัดติดตามผลการปฏิบัติงาน การประสานงาน ระเบียบกฎเกณฑ์มากเกินไป ปัญหาเรื่องระบบงาน ฯลฯ เป็นต้น

ด้านตัวข้าราชการ ประสบปัญหาใหญ่ ๆ เช่น ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบ ความมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน ปัญหาเรื่องความรู้ความสามารถของข้าราชการ ปัญหาเรื่องทัศนคติเก่า ๆ ที่ยังมีอยู่ของราชการ ฯลฯ เป็นต้น

ด้านตัวประชาชนผู้มาติดต่อ มักจะปรากฏว่าประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการนั้นส่วนมากมักจะไม่ค่อยให้ความสนใจ ประชาชนบางคนมักจะให้สิ่งตอบแทนแก่ข้าราชการ ติดสินบนเจ้าหน้าที่ ประชาชนไม่ตรงต่อเวลา ฯลฯ เป็นต้น

ในการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนของเขตของกรุงเทพมหานคร ผู้เขียนทำการ

ศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลและทฤษฎีโดยการสำรวจเอกสารจากหนังสือ เอกสาร ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยสนาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด ซึ่งศึกษาจากประชากร 2 กลุ่มคือ

1. ข้าราชการผู้ปฏิบัติงาน 400 ชุด
2. ประชาชนผู้มาติดต่อ 800 ชุด

จากสภาพปัญหา ผู้เขียนจึงตั้งสมมุติฐานไว้ว่า การให้บริการแก่ประชาชนของเขตไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะเหตุเกิดจาก

1. ตัวข้าราชการผู้ปฏิบัติงาน
2. ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการ
3. การบริหารงานของเขต

และจากการศึกษาปรากฏว่า ผลเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้และยังพบว่าประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนของเขตค่อนข้างจะล่าช้า นอกจากนั้นแล้วในเรื่องการแบ่งพื้นที่ในการปกครองของเขตในกรุงเทพมหานครยังไม่สมดุลกัน กล่าวคือบางเขตมีพื้นที่มากเกินไป จำนวนประชากรน้อยและมีความหนาแน่นของประชากรต่ำ แต่บางเขตมีพื้นที่น้อย จำนวนประชากรมากและมีความหนาแน่นของประชากรสูง และจากการสอบถามทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ต่อการให้บริการแก่ประชาชนของเขต ปรากฏว่า แม้ส่วนใหญ่จะเห็นว่าการให้บริการของเขตในปัจจุบันดีขึ้นกว่าเดิม (ดีขึ้นบ้าง) แต่ประชาชนก็ยังเห็นว่าจะต้องมีการปรับปรุงการให้บริการของเขตให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะการปรับปรุงในด้านตัวเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะต้องมีอัธยาศัยและเป็นกันเองกับประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ การบริหารงานของเขตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประชาสัมพันธ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น

จากการสุ่มตัวอย่างทางด้านข้าราชการแล้วพบว่าถ้าต้องการให้การบริการแก่ประชาชนของเขตดีขึ้นไม่เพียงแต่จะต้องปรับปรุงในสาเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น จะต้องพิจารณาถึงตัวประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการด้วย ประชาชนผู้มาติดต่อจะต้องให้ความร่วมมือกับทางราชการด้วย นั่นคือต่างฝ่ายต่างปรับเข้าหากันก็จะทำให้การให้บริการแก่ประชาชนของเขตมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั่นเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ไพโรจน์ สิตปรีชา*

อิทธิพลของข้าราชการฝ่ายปกครองในฐานะผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำแหน่งนายอำเภอ

เผด็จ โสมจะบก

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้พยายามชี้ให้เห็นว่านายอำเภอซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองระดับสูงสุดของอำเภอ นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างกว้างขวางแล้ว นายอำเภอยังมีอิทธิพลต่อราษฎรในฐานะผู้นำท้องถิ่นอีกด้วย กล่าวคือในหลายกรณีนายอำเภอมีพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติทั้ง ๆ ที่พฤติกรรมดังกล่าวไม่มีกฎหมายกำหนดให้นายอำเภอต้องปฏิบัติ บางกรณีนายอำเภอสามารถจูงใจคนให้มาร่วมทำงาน หรือสามารถจัดหาทรัพย์สินเงินทองมาใช้จ่ายในกิจการบางอย่างโดยไม่ต้องใช้งบประมาณของแผ่นดิน เป็นต้น

ในการศึกษาเรื่องนี้ได้อาศัยแนวความคิดที่ว่านายอำเภอนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว นายอำเภอยังมีอิทธิพลในฐานะผู้นำท้องถิ่นอีกด้วย การที่นายอำเภอมีอิทธิพลดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะนายอำเภอมีปัจจัยหลายอย่างสนับสนุน ดังนั้น ผู้เขียนจึงตั้งสมมุติฐานว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้นายอำเภอมีอิทธิพลคืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย การเข้าถึงข้อมูล ความชอบธรรม สถานภาพทางสังคม ความมั่งคั่ง บุคลิกภาพ และความรู้ความสามารถ แล้วทำการศึกษาโดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ตอน คือตอนแรกเป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้นายอำเภอโดยทั่วไปมีอิทธิพลในฐานะผู้นำท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารรวมทั้งส่งแบบสอบถามไปให้นายอำเภอทั่วประเทศ จำนวน 288 คน ซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 50 ของนายอำเภอทั้งหมด ส่วนตอนที่สองเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ 4 อำเภอ เพื่อที่จะทราบว่านายอำเภอทั้ง 4 คน ใช้ปัจจัยในด้านใดบ้างเพื่อให้ตนมีอิทธิพล การศึกษาใช้วิธีสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พฤติกรรมของนายอำเภอรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาอิทธิพลของนายอำเภอโดยทั่วไปพบว่านอกจากนายอำเภอจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว นายอำเภอยังมีอิทธิพลในฐานะผู้นำท้องถิ่นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากอิทธิพลของนายอำเภอในการจัดงานประเพณีหรืองานประจำปี การพัฒนาท้องถิ่น การจัดหาทุนเพื่อการทำกิจการบางอย่าง

ส่วนผลการศึกษาอิทธิพลของนายอำเภอใน 4 อำเภอด้วยการเปรียบเทียบการใช้ทรัพยากรทางการเมือง หรือ

ปัจจัยส่งเสริมอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ของนายอำเภอ ปรากฏว่านอกจากนายอำเภอจะใช้ปัจจัยในด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว นายอำเภอยังจำเป็นต้องใช้ปัจจัยในด้านอื่น ๆ สนับสนุนด้วย เช่น ปัจจัยในด้านความมั่งคั่ง การเข้าถึงข้อมูล บุคลิกภาพ เป็นต้น เพราะถ้าหากนายอำเภอใช้ปัจจัยในด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีปัจจัยในด้านอื่น เช่น ปัจจัยในด้านความมั่งคั่งสนับสนุนแล้วนายอำเภออาจจะไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถกระทำสิ่งใดตามที่นายอำเภอต้องการได้ การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อกรมการปกครองในอันที่จะปรับปรุงให้นายอำเภอมีปัจจัยในด้านอื่น ๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้นายอำเภอมีอิทธิพลในฐานะผู้นำของอำเภอ และสามารถปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ปัญหาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

ถาวร พรหมมีชัย

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งของไทย ซึ่งมีขอบเขตและความรับผิดชอบกว้างขวาง องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่สามารถให้บริการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ

1. ปัญหาเรื่องหน้าที่และรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่สัมพันธ์กัน

2. *ปัญหาเรื่องการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติให้*เป็นไปตามนโยบายการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

3. ปัญหาเรื่องพฤติกรรมของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาวิจัยปัญหาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจะศึกษาวิจัยทั้งทางด้านการวิจัย ค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยสนาม (Field Research) หรือ Survey Research ซึ่งจะเป็นการศึกษาวิจัยจากแบบสอบถาม (Questionnaire) รวมทั้งการสังเกตการปฏิบัติงานและการสัมภาษณ์ (Interview) ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

1. หน้าที่และรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่สัมพันธ์กัน เพราะรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่พอกับภาระหน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดให้ปฏิบัติจัดทำ

2. การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการส่วนภูมิภาคและระบบบริหารราชการส่วนกลาง

3. พฤติกรรมของฝ่ายบริหารนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ไม่เอื้ออำนวยให้การบริหารงานขององค์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ดังนั้น จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงน่าที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังกล่าวในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงในด้านโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการให้มีสภาหรือคณะกรรมการที่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

2. ในด้านการจัดองค์กรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ น่าจะมีการปรับปรุงโดยการให้หัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี และได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัด ซึ่งหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจะปฏิบัติหน้าที่ด้านเดียวและอยู่ในตำแหน่งเป็นวาระ สำหรับสมาชิกสภาจังหวัดก็น่าจะให้มีการหมุนเวียนกันออกจากตำแหน่งครั้งละครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาจังหวัดทั้งหมดเพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุมได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น (Popular Control)

3. ปรับปรุงในด้านอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการให้หน้าที่ที่ต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเป็นหน้าที่ของรัฐบาลไปพลางก่อนจนกว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะสามารถเลี้ยงตัวเองได้

4. ในด้านรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ น่าจะให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจเก็บภาษีอากรและค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม ไม่ใช่เก็บในอัตราที่ตายตัวดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ส่วนประเภทภาษีอากรที่จัดเก็บนั้นก็น่าจะให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีอากรในแต่ละท้องถิ่นต่างกันไป นอกจากนี้ ในเรื่องการกู้เงินก็น่าจะให้เป็นอำนาจของสภาจังหวัดโดยตรง

5. ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการควบคุมนั้น น่าจะให้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีในการสั่งยุบสภาจังหวัด และมีอำนาจชี้ขาดในกรณีที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องมติของสภาจังหวัด

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

บทบาทในทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่

ไพรัชต์ สุนทรีวงศ์กมล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

บทบาททางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดในการทำหน้าที่นิติบัญญัติ โดยการเสนอและพิจารณาร่างข้อบัญญัติจังหวัด และบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ทางการเมืองคือ การตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติ และการใช้ระบบคณะกรรมการสภาจังหวัด พร้อมกับได้ศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรที่จะเข้ามามีส่วนกำหนดหรือข้อจำกัดบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดในแง่มุมต่าง ๆ คือ ศึกษาภูมิหลังของสมาชิกสภาจังหวัดเกี่ยวกับภูมิลำเนา อาชีพ การศึกษาและประสบการณ์ทางการเมือง ศึกษาสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคม การปกครองและการบริหารในระดับจังหวัด ศึกษาทัศนคติบางประการของสมาชิกสภาจังหวัด โดยใช้วิธีการศึกษาจากรายงานการประชุมสภาจังหวัด และคณะกรรมการสภาจังหวัด จากการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ การศึกษาครั้งนี้พบว่า

1. การกระทำหน้าที่นิติบัญญัติ สมาชิกสภาจังหวัดไม่เคยเสนอร่างข้อบัญญัติเข้าสู่การพิจารณาของสภา ในการพิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณประจำปีขั้นรับหลักการสมาชิกสภาจังหวัดมีส่วนร่วมในการอภิปรายน้อย และการขอแปรญัตติเป็นการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของเขตเลือกตั้งไปพร้อม ๆ กับการควบคุมฝ่ายบริหาร

2. การควบคุมฝ่ายบริหารในสภาจังหวัด สมาชิกสภาจังหวัดได้มีส่วนร่วมแสดงบทบาทมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมด และได้ใช้กระบวนการทางการเมืองทุกรูปแบบเพื่อควบคุมฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้การตั้งกระทู้ถามมากที่สุด รองลงมาได้แก่การเสนอญัตติ ญัตติที่เสนอมีลักษณะต้องการควบคุมฝ่ายบริหาร แต่การตอบสนองการควบคุมจากฝ่ายบริหารมีอยู่ต่ำ และระดับความถี่และความเข้มข้นของกระทู้ถามและญัตติ เปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของฝ่ายบริหาร

3. การตั้งกระทู้ถามและเสนอญัตติของสมาชิกสภาจังหวัด เป็นการเสนอปัญหาท้องถิ่นครอบคลุมกิจการส่วนจังหวัดส่วนใหญ่ และระบุแหล่งปัญหาในระดับจังหวัดสูงกว่าระดับอำเภอหรือตำบลหรือหมู่บ้าน

4. ภูมิหลังของสมาชิกสภาจังหวัดด้านต่าง ๆ พบว่าในการตั้งกระทู้ถามและเสนอญัตติสมาชิกสภาจังหวัดที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่เชียงใหม่ ภูมิหลังทางด้านการศึกษาในระดับมัธยมและประถมมีส่วนสัมพันธ์กับการตั้งกระทู้และเสนอญัตติ ในขณะที่ภูมิหลังทางด้านประเภทอาชีพกับการเคยมีหรือไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมือง มีความสัมพันธ์ไม่เด่นชัด

5. ความผูกพันอยู่กับท้องถิ่นนาน การประกอบอาชีพที่มีรายได้ไม่มากนัก และองค์ประกอบด้านอาชีพของบรรดาสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ มีผลโดยตรงต่อการควบคุมบทบาทของสมาชิกในการที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยอาศัยช่องทางตามอำนาจหน้าที่

6. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกสภาจังหวัดกับฝ่ายบริหาร และต่อการควบคุมบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง การปกครองและการบริหารในระดับจังหวัด

7. สมาชิกสภาจังหวัดมุ่งเน้นที่จะใช้ระบบคณะกรรมการสภาจังหวัดควบคุมฝ่ายบริหารอยู่ในระดับที่สูง แต่สมาชิกสภาจังหวัดยังไม่ได้เป็นผู้ใช้ระบบคณะกรรมการสภาจังหวัดอย่างกว้างขวาง การริเริ่มเพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เกิดจากฝ่ายบริหารมากกว่าสมาชิกสภาจังหวัด

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช*

พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2528

ศุภชัย เอี่ยมละออ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาแบบแผนของพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใน

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการปกครองรูปพิเศษ เมืองพัทยา อิทธิพลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ระดับความรู้ ความเข้าใจและความสนใจทางการเมือง รวมทั้งทัศนคติของประชาชนในเขตเมืองพัทยาที่มีต่อการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่นรูปแบบผู้จัดการ

ในการวิจัยนี้กำหนดขอบเขตไว้เฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2528 โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างจำนวน 238 คน และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบการวิเคราะห์ครั้งนี้ด้วย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อคำนวณหาค่าความถี่ของตัวแปรทุกตัว และคำนวณหาค่าไค-สแควร์ โดยตั้งนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ไปลงคะแนนเสียงด้วยความสำนึกของตนเอง โดยถือว่าเป็นหน้าที่พลเมืองดีพึงปฏิบัติ ประกอบกับนิยมชมชอบตัวผู้สมัคร หรือนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สมัครหรือกลุ่มผู้สมัครมากกว่าที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะถูกระดม และเมื่อจำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว พบว่าระดับการศึกษาและอาชีพของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2 ตัวแปรเท่านั้นจากจำนวนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ไปลงคะแนนเสียง โดยได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครไว้ก่อนหลายวันแล้ว แต่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าผู้ลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะตัดสินใจเลือกผู้สมัครเร็วกว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เนื่องจากมีปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระยะเวลาในการตัดสินใจเพียง 2 ตัวแปรคือ ระดับการศึกษา และรายได้ ส่วนตัวแปรที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนาเดิม และที่อยู่อาศัย ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยคำนึงถึงตัวบุคคลมากกว่ากลุ่มการเมือง และเมื่อได้จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว พบว่าเกณฑ์การตัดสินใจเลือกผู้สมัครโดยคำนึงถึงกลุ่มการเมืองหรือตัวบุคคลมีความแตกต่างกันน้อยมาก และมีระดับการศึกษาเป็นตัวแปรเดียวเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเมืองพัทยาดีพอสมควร โดยได้วัดระดับความรู้ ความเข้าใจ และแบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับ *ต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง ปรากฏว่าผู้มีระดับ* ความรู้ ความเข้าใจสูง มีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีระดับความรู้ ความเข้าใจต่ำ

5. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังให้ความสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยาน้อยมาก และบางส่วนเห็นควรให้แก้ไขปรับปรุงระบบการเลือกตั้งด้วย นอกจากนี้บางคนยังไม่มีความพอใจในรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบผู้จัดการ โดยให้เหตุผลส่วนใหญ่ว่าการบริหารงานของเมืองพัทยา และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เมืองพัทยาไม่มีประสิทธิภาพดีพอ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภา จังหวัดเชียงใหม่

สมศักดิ์ คณาคำ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2531

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คุณสมบัติส่วนบุคคลเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับชัยชนะมากกว่าปัจจัยทางด้านอื่น โดย สจ. มุ่งที่จะให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเขตการเลือกตั้งเป็นหลัก เพื่อผลประโยชน์ในการเลือกตั้งในสมัยต่อไป หรือการก้าวไปเล่นการเมืองระดับชาติ

ผู้วิจัยเสนอว่า พรรคการเมืองในระดับชาติต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่น ควรมีการแก้ไขกฎระเบียบเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติให้มีอำนาจมากขึ้น ในส่วนของ สจ. เองควรจะมีการเพิ่มความช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการ ตลอดจนการให้การอบรมทางด้านความรู้

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

นายกเทศมนตรีในประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนายกเทศมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งกับนายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง*

ร้อยตรี ทรงศักดิ์ พิพัฒนเดชา
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2506

เทศบาลเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของประชาธิปไตยในเมืองไทย หนึ่งปีหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผู้นำคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ออกพระราชบัญญัติเทศบาลเพื่อใช้ในการปกครองตนเองของท้องถิ่น ซึ่งแบ่งเป็นเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล รูปแบบของเทศบาลประกอบด้วยสภาเทศบาลและฝ่ายบริหาร นายกเทศมนตรีและรอง ซึ่งได้รับเลือกจากเทศมนตรี และผ่านการแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรีและรองเป็นทั้งผู้นำฝ่ายบริหารและการเมือง ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการบริหารเทศบาล

โดยทั่วไป นับตั้งแต่มีการก่อตั้งเทศบาลมา ระบบนี้ยังทำหน้าที่ไม่ได้ดีนัก ผู้ได้รับเลือกเข้ามายังเฉื่อยชาต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นเทศมนตรี หรือฝ่ายบริหาร บ่อยครั้งที่พบว่ายังขาดประสิทธิภาพและบางครั้งก็มีการฉ้อฉล และล้มเหลวต่อการสร้างแบบอย่างการปกครองตนเองที่ดี ทั้งที่ได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงและทำให้ระบบบริหารเทศบาลมีความมั่นคง เมื่อมีการรัฐประหาร 2501 เกิดขึ้น และรัฐบาลคณะปฏิวัติได้ขึ้นมามีอำนาจ นับแต่นั้นมาระบบเทศบาลหรือกลไกการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการเลือกตั้งเทศมนตรีของฝ่ายบริหารก็เป็นอันต้องถูกยกเลิกไป รัฐบาลได้ใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 35, 40 และ 55 แทน ซึ่งได้ให้เป็นการแต่งตั้งคณะเทศมนตรีจากผู้ว่าราชการจังหวัด ภายใต้ความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทยแทน

ตามประกาศฉบับใหม่นี้ ทำให้มีการยกเลิกที่ทำการของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของเทศบาล รัฐบาลส่วนกลางได้แต่งตั้งข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนท้องถิ่นขึ้น โดยทั่วไปแล้วรองผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอคนใดคนหนึ่งแล้วแต่กรณีจะทำหน้าที่นายกเทศมนตรี ซึ่งจะเป็นผู้จัดตั้งคณะบริหารงานขึ้นจากกลุ่มข้าราชการนั่นเอง ดังนั้น ในปัจจุบันเราจึงมีระบบบริหารเทศบาล 2 แบบ คือ แบบหนึ่งเป็นการเลือกผู้บริหารเทศบาลโดยสมาชิกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง อีกแบบหนึ่งเป็นการได้รับแต่งตั้งทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

ระบบแรก เป็นระบบที่สภาเทศบาลได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและคาดหวังให้เข้ามาทำหน้าที่ ให้คำปรึกษานายกเทศมนตรี ผู้ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในทางกฎหมายและการบริหาร ดูเหมือนว่าระบบนี้จะไม่ค่อยเป็นผลมากนัก อย่างไรก็ตาม ก็เป็นขั้นตอนที่มุ่งหวังให้มีการก้าวขึ้นไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นในอนาคต

เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศขณะนี้อยู่ในระหว่างการประกาศกฎอัยการศึก ความมั่นคงของประเทศจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก การให้มีการเลือกตั้งรัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นอาจเป็นช่องทางให้มีการดำเนินการบ่อนทำลาย อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศได้นั้น ในขณะที่ระบบเทศบาลเองอาจเป็นเพียงสถาบันเดียวที่มีความเหมาะสมรัดกุมในการช่วยเหลือให้โครงการพัฒนาประเทศหลายโครงการให้ขยายออกไปอย่างทั่วถึง ดังนั้น การปฏิบัติงานของข้าราชการที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีและเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาด้วยตัวเอง อาจนำมาซึ่งการบริหารงานท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพได้ กล่าวได้ว่าระบบใหม่ที่จัดตั้งขึ้นนี้ อาจขัดแย้งหรือขัดขวางวิธีการทางประชาธิปไตย แต่ระบบนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาที่มาจากการแต่งตั้งนี้อย่างน้อยก็ควรได้รับการยกย่องในฐานะที่นำมาซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากกว่าได้รับการติเตียน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ประหยัด สมานมิตร และอาษา เมฆสวรรค์*

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อภาษาอังกฤษของผู้เขียน

การบริหารงานเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองนนทบุรี เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2510**

ปฐม มณีโรจน์
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2511

เป็นเรื่องน่าประหลาดใจว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลทั่วประเทศเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2510 มีผู้มาลงคะแนนอย่างมากมายนับเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เด่นมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา นับเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกใน

**แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

เมืองไทยนับแต่มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา แม้ว่าจะมีอัตราผู้มาลงคะแนนเลือกตั้งสูงทั่วทั้งเทศบาล 118 แห่งก็ตาม ยังมีข้อบกพร่องและปัญหาจากการบริหารงานเลือกตั้งซึ่งก็เป็นที่รับรู้กันทั่วไปดีอยู่แล้ว เช่น จำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนจำนวนมากที่ไปเข้าแถวยังเขตลงคะแนนเสียง และต่างไม่พอใจเมื่อไม่สามารถลงคะแนนได้ เมื่อหมดเวลาลงคะแนน และแม้แต่ผู้ที่ลงคะแนน ต่างก็ไม่พอใจถึงความชุลมุนและไม่สะดวกต่าง ๆ อันเนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เป็นต้นว่า สถานที่ตั้งหน่วยลงคะแนนเสียงไม่เหมาะสม ปริมณฑลเขตลงคะแนนไม่เป็นที่สังเกต คับแคบ ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นผลจากพระราชบัญญัติเลือกตั้งที่กำหนดจำนวนไว้ตายตัวเกินไป คูหาเลือกตั้งไม่เพียงพอ ระเบียบการพิจารณาเรื่องเวลา รวมทั้งการหย่อนความสามารถของเจ้าหน้าที่ อันเนื่องจากขาดประสบการณ์และมีการอบรมไม่เพียงพอ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้มองเห็นว่า การบริหารการเลือกตั้งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งปัจจัยหนึ่งที่จะมีผลต่อปฏิกิริยาและการมีส่วนร่วมของผู้มาลงคะแนน จึงพยายามที่จะตรวจสอบวิเคราะห์ถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการบริหารการเลือกตั้งที่มีต่อพฤติกรรมของผู้มาลงคะแนน เช่นเดียวกัน การบริหารการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพนั้น ย่อมเป็นผลมาจากพระราชบัญญัติและระเบียบกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม รวมทั้งการตัดสินใจบริหารงานตามพระราชบัญญัติและระเบียบได้อย่างเหมาะสมด้วย

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นพอสรุปได้ดังนี้ 1) ทะเบียนผู้มีสิทธิออกเสียง มีการเตรียมการที่ไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากข้อบกพร่องจากทะเบียนราษฎร์ ผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนในการได้รับสิทธิออกเสียงจึงไม่ได้มีชื่ออยู่ในรายชื่อของผู้มีสิทธิลงคะแนน 2) การจัดหน่วยเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งไว้ในที่ไม่สะดุดตา สังเกตได้ยาก ทำให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนจำนวนมากหาไม่พบ ทำให้ผู้มีสิทธิจำนวนหนึ่งไม่กระตือรือร้นในการใช้สิทธิ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาน้อยและเป็นผู้ที่มีการตัดสินใจทางการเมืองด้วยอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวมากกว่าการใช้เหตุผล 3) บัตรลงคะแนนและระเบียบการลงคะแนนที่กำหนดไว้เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมานั้นไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ระเบียบเรื่องเวลาก็ยุ่งยากเกินไปกว่าที่จะทำให้การบริหารงานเลือกตั้งทำได้อย่างไม่มีอุปสรรค 4) ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเจ้าหน้าที่เลือกตั้งมีจำนวนน้อยเกินไป ผลที่ตามมาคือความสามารถและความชำนาญ ซึ่งเมื่อไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างพอเพียง ทำให้ไม่สามารถให้บริการได้อย่างที่ควรจะเป็น 5) ระบบที่ตรวจสอบคุณสมบัติผู้มีสิทธิลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งนั้นไม่เหมาะสม ทำให้ง่ายต่อการสวมรอย จึงต้องมีการปรับปรุงวิธีการตรวจสอบให้เหมาะสมขึ้น 6) ปัญหาจากปริมาณหรือวิธีการโกงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ น่าจะได้รับการแก้ไขให้ลดน้อยลง ด้วยการวางระเบียบและการบริหารงานที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ข้อบกพร่องต่าง ๆ จากการบริหารงานเลือกตั้งที่กล่าวมานี้ควรที่จะได้รับการแก้ไข มิฉะนั้นแล้วจะเป็นผลให้เกิดการโกงคะแนนเสียงที่จะทำให้การเลือกตั้งในอนาคตไม่มีความหมาย

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องทั้งที่เกิดขึ้นในระดับชาติและท้องถิ่น ผู้เขียนได้เสนอแนะสำหรับรัฐบาลส่วนกลางควรต้องมีการทบทวนกฎหมาย ระเบียบและข้อกำหนดสำหรับผู้มีสิทธิลงคะแนนสำหรับในพื้นที่ต่าง ๆ นั้น ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องต่อไปนี้ เขตและคูหาเลือกตั้ง ระบบเจ้าหน้าที่ ระเบียบการลงคะแนน การตรวจสอบคุณสมบัติผู้มาลงคะแนน นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการวิจัยและประเมินผลด้วย

ในระดับท้องถิ่น ได้มีการเสนอแนะให้มีการจัดทำแผนการจัดการเลือกตั้งที่ใช้ความรู้ความสามารถ และการจัดการบุคคลที่มีความสามารถทำหน้าที่จัดการหน่วยเลือกตั้งให้มีความเหมาะสม เพื่อให้งานเลือกตั้งเป็นไปด้วยดี รวมทั้งเสนอแนะวิธีการทำงานอย่างไม่ซับซ้อน รวบรัด รวมทั้งจัดทำโครงการฝึกอบรม

สุดท้ายผู้เขียนยังได้สรุปย้ำให้เห็นว่า ความสำเร็จและประสิทธิภาพที่เกิดขึ้น จะไม่มีผลแต่เพียงเป้าหมายการบริหารงานเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. ทิตยา สุวรรณชฎ*

ภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี*

ถวิล ไพรสณฑ์

วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2512

ถึงแม้ว่าได้มีการนำเอารูปแบบการปกครองระบบเทศบาลเข้ามาใช้ในสังคมไทยมาเป็นเวลาถึงกว่า 30 ปีแล้วก็ตาม แต่ระบบนี้ก็ยังมีการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพพอ แม้ว่ารัฐบาลส่วนกลางจะได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยส่วนใหญ่ให้มีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบก็ตาม แต่ระบบก็ยังคงทำงานไม่เป็นผล ความล้มเหลวของระบบนี้

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

เกิดจากปัญหาหลายด้าน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือบทบาทของผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี

เป็นที่แน่ชัดว่า ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อความสำเร็จของเทศบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชนก็คือการมีผู้นำทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำ อาจนิยามอย่างง่าย ๆ ว่าคือวิธีการที่ทำให้บุคคลแต่ละคนได้รับการกระตุ้นให้บรรลุถึงเป้าหมายของกลุ่ม นี่เป็นความต้องการประการแรกของการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำจึงมีความเกี่ยวพันกับกระบวนการบริหาร ในฐานะที่เป็นทั้งขั้นตอนและกลยุทธ์ในการที่จะผลักดันให้งานนั้นสำเร็จไปได้

วิทยานิพนธ์นี้เป็นความพยายามที่จะเจาะลึกถึงปัญหาของระบบบริหารเทศบาลในประเทศไทย มักเป็นที่เชื่อกันว่าปัญหาทั้งหลายเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของนายกเทศมนตรี ในฐานะผู้นำการบริหาร นายกเทศมนตรีในฐานะผู้นำการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดนโยบายเทศบาล และบทบัญญัติต่าง ๆ แม้ว่านายกเทศมนตรีมีอำนาจในการลงโทษตามตัวบทกฎหมาย แต่ความสำเร็จในการบริหารงานนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในฐานะผู้นำ มีหลักฐานว่าเทศบาลบางแห่งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่บางแห่งนั้นพบว่าไม่มีประสิทธิภาพนัก ซึ่งเป็นผลให้ความก้าวหน้าของระบบเทศบาลในประเทศไทยก็เป็นไปอย่างเชื่องช้าด้วย

อุปสรรคที่ทำให้นายกเทศมนตรีปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คือ

ประการแรก นายกเทศมนตรีไม่สามารถเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แท้จริงได้เช่นเดียวกับนายกเทศมนตรีประเทศอื่น เนื่องจากว่าอำนาจส่วนกลางของรัฐบาลควบคุมอย่างเข้มงวดต่อท้องถิ่น ทำให้เขาได้รับความร่วมใจและความสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นน้อยมาก

ประการที่สอง นายกเทศมนตรีมีอำนาจไม่เพียงพอที่จะเป็นผู้กำหนดนโยบาย เขาไม่ได้ขาดความคิดริเริ่มเพียงแต่เขาไม่สามารถทำความคิดของเขาให้เกิดผลได้

ประการที่สาม นายกเทศมนตรีไม่สามารถเป็นผู้ตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง เพราะมีข้อจำกัดหลายประการที่กำหนดขึ้นจากกระทรวงมหาดไทย

ประการสุดท้ายและประการสำคัญ คือในทางกฎหมายนายกเทศมนตรีไม่มีอำนาจของตนเองในการเสนอแนะและควบคุมผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของเขาเอง

เห็นได้ชัดว่า นายกเทศมนตรีไม่ใช่ผู้นำทางการบริหารอิสระของเทศบาล แต่ตัวเขาเองกลับต้องอยู่ภายใต้การแนะนำและถูกควบคุมจากส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดนั่นเองที่มีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่เทศบาล ระบบนี้ไม่ได้ให้อำนาจเพียงพอแก่นายกเทศมนตรีในการแสดงความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ถ้าเราปรารถนาที่จะเห็นเทศบาลในเมืองไทยทำหน้าที่ปกครองตนเองอย่างแท้จริง หรือพูดให้ถูกคือเป็นโรงเรียนฝึกสอนประชาธิปไตยสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนแล้ว ก็คงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางที่จะมอบอำนาจอิสระในตัวเองมากกว่านี้ให้กับเจ้าหน้าที่เทศบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกเทศมนตรี ในความเห็นของผู้เขียน วิธีการเช่นนั้นจะนำการพัฒนามาสู่องค์กรให้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความขัดแย้งในการเมืองท้องถิ่น : ศึกษากรณีการขอขยายเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช

ประดิษฐ์ ทิพย์สุมาลัย

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2513

การศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งในการเมืองท้องถิ่น ศึกษากรณีการขอขยายเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ โดยสามารถแจกแจงให้เห็นถึงลักษณะที่ผลประโยชน์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความพยายามในการขยายเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวคือ

1. เป็นการสูญเสียตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำในชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ ในพื้นที่ที่มีการขยายเขต

2. พรรคการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ได้หรือเสียผลประโยชน์ และกลุ่มชนเหล่านี้ได้ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองอยู่

3. เกิดการสูญเสียผลประโยชน์ในเขตที่มีการขยายเนื่องจากผลของการบังคับใช้เทศบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

จากประเด็นทั้ง 3 เมื่อมาประกอบกันก็มีส่วนผลักดันให้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองในกระบวนการทางการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นของเมืองนครศรีธรรมราช

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคณะเทศมนตรีกับสภาเทศบาล ศึกษาเปรียบเทียบถึงกรณีของเทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลตำบลแก่งคอย และเทศบาลตำบลหนองแค

จงศักดิ์ สุวรรณประดิษฐ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

การปกครองท้องถิ่นถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นหน่วยการปกครองย่อยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากที่สุด โดยที่ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนของตนขึ้นทำหน้าที่บริหารและนิติบัญญัติของท้องถิ่นเพื่อดำเนินกิจการบางอย่างสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น การบริหารงานท้องถิ่นโดยฝ่ายบริหาร และการควบคุมโดยฝ่ายนิติบัญญัติของสภาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ จึงมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

เทศบาลเป็นการปกครองท้องถิ่นของไทยรูปหนึ่งที่ได้เริ่มต้นตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย โดยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 และได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขเรื่อยมาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะทางสังคมและการเมืองของแต่ละยุคแต่ละสมัยจนถึงปัจจุบัน โดยมีพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งใช้เป็นหลักในขณะนี้ ด้วยการแบ่งองค์กรของเทศบาลออกเป็น 2 ส่วน คือ สภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีอันเป็นการเลียนแบบการปกครองของประเทศมาใช้

การปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลนี้ กำหนดให้ความสัมพันธ์ระหว่างคณะเทศมนตรีสภาเทศบาลมีต่อกันโดยใกล้ชิด อันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ เพราะเป้าหมายที่สำคัญคือการให้ทั้งสองฝ่ายมีการถ่วงดุลแห่งอำนาจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยให้สภาเทศบาลในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติมีบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหาร คือคณะเทศมนตรี และให้คณะเทศมนตรีมีความรับผิดชอบต่อสภาเทศบาล ดังนั้นจึงย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อกันได้ง่ายที่สุดหากว่าสมาชิกสภาเทศบาลไม่ปฏิบัติตัวตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ *ดังนั้น ทั้งคณะเทศมนตรีและสภาเทศบาลจะต้องให้*ความร่วมมือต่อกันในการบริหารงานเทศบาล และปัจจัยที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ท้องถิ่นได้ก็คือการอาศัยความร่วมมือระหว่างสมาชิกสภาเทศบาลที่ให้การสนับสนุนให้ความไว้วางใจในข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นต่อคณะเทศมนตรี ความร่วมมือที่สำคัญดังกล่าวก็คือการพิจารณาอนุมัติเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีของคณะเทศมนตรีที่จะนำเงินไปใช้จ่ายดำเนินการตามโครงการที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้พบว่า ความขัดแย้งระหว่างคณะเทศมนตรีและสภาเทศบาลของเทศบาลทั้งสามแห่งนี้ ความขัดแย้งจะมีมาตั้งแต่เริ่มต้นด้วยการที่สมาชิกสภาเทศบาลแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อแย่งชิงในการที่จะเข้ามาเป็นฝ่ายบริหาร พวกที่ไม่ได้เป็นคณะเทศมนตรีก็จะมีการรวมตัวกันเป็นฝ่ายค้าน พยายามที่จะโค่นล้มคณะเทศมนตรีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะของความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุดในแต่ละเทศบาลนั้นจะพบได้ในขณะมีการพิจารณาร่างเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งกฎหมายได้เปิดโอกาสให้สภาเทศบาลสามารถโค่นล้มคณะเทศมนตรีได้อย่างง่ายดาย โดยที่คณะเทศมนตรีไม่มีโอกาสจะยุบสภาเทศบาลโดยตรงได้เลย

จากการประมวลข้อมูลที่ได้จากการกรอกแบบสอบถามของนายกเทศมนตรี เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลทั้ง 3 แห่ง จำนวน 42 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้นจำนวน 37 ชุด แยกเป็นเทศบาลเมืองสระบุรี จำนวน 13 ชุด เทศบาลตำบลแก่งคอย จำนวน 12 ชุด และเทศบาลตำบลหนองแค จำนวน 12 ชุด และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งจากส่วนกลาง คือกองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง และส่วนภูมิภาค คือสำนักงานผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี และพนักงานเทศบาลทั้งสามแห่ง ผลปรากฏว่า สาเหตุสำคัญแห่งการขัดแย้งระหว่างคณะเทศมนตรีกับสภาเทศบาลทั้ง 3 แห่งนี้ สืบเนื่องมาจากการช่วงชิงอำนาจที่จะให้ได้มาซึ่งการเป็นผู้นำทางด้านการบริหาร คือการที่นายกเทศมนตรี เทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาลแต่ละคนมีอาชีพเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ และเจ้าของกิจการต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 89.08 ซึ่งการเป็นผู้นำทางการบริหารเทศบาลนั้น กฎหมายได้มอบอำนาจให้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน การจ้าง การบริหารงานบุคคล การสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของเทศบาลให้กับประชาชนในท้องถิ่นอันเป็นการเสริมสร้างคะแนนนิยมให้กับตัวเองอีกโสดหนึ่ง ดังนั้น การมาบริหารเทศบาลของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นการดึงเอาเทศบาลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของเอกชนที่ตนเป็นเจ้าของอยู่ หรือกิจการที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย เป็นเหตุให้สมาชิกสภาเทศบาลที่ไม่ได้รับอำนาจ *เหล่านี้มีการรวมตัวกันเพื่อโค่นล้มคณะเทศมนตรีอยู่ตลอด*เวลา

และสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการที่กฎหมายเอื้ออำนวยให้สภาเทศบาลสามารถถอดถอนเทศมนตรีได้ง่ายเกินไป กล่าวคือ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ให้อำนาจแก่เทศบาลในการที่จะถอดถอนคณะเทศมนตรีด้วย การที่สภาเทศบาลเพียงแต่ไม่รับ

หลักการแห่งร่างเทศบัญญัติงบประมาณประจำปีเท่านั้น คณะเทศมนตรีก็ต้องออกจากตำแหน่งไป โดยที่คณะเทศมนตรีไม่มีอำนาจหรือโอกาสที่จะยุบสภาเทศบาลให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้เป็นผู้ตัดสินใจว่า คณะเทศมนตรีชุดนี้เหมาะสมที่จะบริหารงานต่อไปหรือไม่ อันเป็นไปตามหลักการแห่งการถ่วงดุลแห่งอำนาจ ซึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวนี้จากการวิจัยพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจสภาเทศบาลในการควบคุมคณะเทศมนตรีมาก คิดเป็นร้อยละ 69.45 และเห็นว่าการใช้อำนาจนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 45 (2) ส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความไม่เป็นธรรมคิดเป็นร้อยละ 54.81 และเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลได้มีการเข้าไปก้าวก่ายการปฏิบัติงานของคณะเทศมนตรีคิดเป็นร้อยละ 32.22 อันเป็นการแสดงให้เห็นแล้วว่าการปฏิบัติงานของคณะเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลมีความขัดแย้งกันอยู่

นอกจากนี้ จะพบว่าการปฏิบัติงานของคณะเทศมนตรีในบางครั้งสามารถมีอำนาจเหนือสภาเทศบาลอยู่ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการขาดความรู้และความสามารถของสมาชิกสภาเทศบาลเอง คิดเป็นร้อยละ 41.90 ซึ่งนับว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่สภาเทศบาลไม่สามารถควบคุมคณะเทศมนตรีได้

สำหรับแนวความคิดของผู้วิจัยที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ คือจัดให้มีการปรับปรุงโครงสร้างของเทศบาลในปัจจุบันนี้ใหม่ เพราะในช่วงเวลา 40 ปีที่ผ่านมาไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างของเทศบาลแต่ประการใดเลย ทั้งนี้โดยที่โครงสร้างของเทศบาลไม่จำเป็นที่จะต้องมีการเลียนแบบการปกครองมาจากระดับประเทศแต่ประการใด ควรที่จะยึดถือถึงสภาพของความเหมาะสมในท้องถิ่นเป็นสำคัญ คืออาจเป็นไปในรูปของแบบผู้อำนวยการ แบบคณะกรรมการ หรือแบบเลือกตั้งผู้บริหารโดยตรงก็ได้

ผู้วิจัยหวังว่า การศึกษาวิจัยเรื่องนี้คงจะเป็นประโยชน์ที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุง พิจารณาเทศบาลให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุญบงการ*

ความขัดแย้งในการบริหารงานเทศบาลระหว่างคณะเทศมนตรีกับพนักงานเทศบาล : ศึกษาถึงบุคลิกภาพทางการบริหารของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาล

สมเจตน์ พันธุโฆษิต

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ด้วยปรากฏว่าความขัดแย้งในการบริหารงานเทศบาลระหว่างคณะเทศมนตรีซึ่งเป็นเสมือนข้าราชการการเมืองกับพนักงานเทศบาลซึ่งเป็นข้าราชการประจำ ได้เกิดมีขึ้นเนือง ๆ เป็นปัญหาบั่นทอนประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล และเป็นตัวเหนี่ยวรั้งมิให้การปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อหาทางขจัดปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการวิจัยถึงสาเหตุและลักษณะความขัดแย้งในการบริหารงานเทศบาลนี้ขึ้น

จากการสำรวจวรรณกรรมและบทวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของเทศบาล พบว่าส่วนหนึ่งของความขัดแย้งเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานเทศบาล และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากความแตกต่างทางด้านบุคลิกภาพของผู้บริหารเทศบาล ซึ่งได้แก่นายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาล เนื่องจากในส่วนแรกมีผู้ให้ความสนใจศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว การวิจัยนี้จึงได้มุ่งศึกษาในอีกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของผู้บริหารเทศบาล

โดยเหตุที่นายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลต่างก็เป็นบุคคลสำคัญในระดับผู้บริหารเทศบาลที่มีอิทธิพลต่อคณะเทศมนตรีและพนักงานเทศบาลในแต่ละฝ่าย ดังนั้น จึงได้ใช้นายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลทั่วประเทศเป็นประชากรการวิจัย โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพการบริหารของศาสตราจารย์ William J. Reddin จำนวน 64 ข้อ ซึ่งทางวิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครองได้แปลถ่ายทอดเป็นภาษาไทยใช้วัดบุคลิกภาพหลัก 8 ประเภท คือ ผู้หลีกหนี ผู้นิยมอำนาจ ผู้เคร่งระเบียบ นักบุญ นักประนีประนอม นักเผด็จการมีศิลป์ นักพัฒนา และนักบริหาร โดยวิธีการจัดส่งแบบทดสอบทางไปรษณีย์ ได้รับแบบทดสอบกลับคืนจากนายกเทศมนตรีจำนวน 69 ฉบับ และจากปลัดเทศบาล จำนวน 85 ฉบับ

ผลการทดสอบชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพทางการบริหารของนายกเทศมนตรีมีลักษณะเด่นแบบ "ผู้นิยมอำนาจ" ส่วนปลัดเทศบาลมีลักษณะเด่นแบบ "ผู้เคร่งระเบียบ" หลังจากที่แยกพิจารณาตามลักษณะตัวแปรประเภทต่าง ๆ เช่น อายุ อาชีพเดิม และระดับการศึกษาแล้ว พบว่าลักษณะดังกล่าวยังคงเป็นลักษณะเด่นของผู้บริหารเทศบาล

การวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดจากบุคลิกภาพทางการบริหารที่ต่างกัน พบว่าความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพของผู้บริหารเทศบาลมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งกันในการบริหารงาน เนื่องจากความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพเป็นแบบ "ลบ-ลบ" ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่ายที่สุดเมื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาล โดยเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลในแต่ละเทศบาลแล้ว พบว่าการบริหารงานของเทศบาลส่วนมากเป็นแบบ "แบ่งแยก"

ทำให้เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน ทำให้ต้องยึดระเบียบในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันความผิดพลาดอันอาจจะถูกโจมตีจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ ลักษณะเช่นนี้เป็นความขัดแย้งทางการบริหารที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางบุคลิกภาพ

ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาเรื่องนี้จะช่วยเพิ่มความเข้าใจในการบริหารงานเทศบาลได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการบริหารเทศบาลในแง่จิตวิทยา ซึ่งมีคนให้ความสนใจศึกษาน้อยมาก นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลแล้ว การศึกษาเรื่องนี้จะเป็นการเสนอแนะแนวทางให้มีการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารเทศบาลของไทย เปรียบเทียบกับพฤติกรรมนักบริหารที่ปรากฏในวรรณกรรมการวิจัยของนักวิชาการตะวันตกอีกด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *อาจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การคลังขององค์กรท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีการคลังของเทศบาล

วีระ รอดชีวัน

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2520

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีรูปการปกครองท้องถิ่นอยู่ทั้งหมด 4 รูปด้วยกัน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และกรุงเทพมหานคร ในบรรดาองค์กรท้องถิ่นทั้ง 4 รูปเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ทั้งนี้ถ้าไม่พิจารณากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นนครหลวงรูปพิเศษแล้ว กล่าวได้ว่า ถ้าจะพิจารณาเฉพาะทางด้านโครงสร้างที่เป็นทางการแล้ว เทศบาลเป็นองค์กรท้องถิ่นที่สมบูรณ์แบบที่สุด มีความเป็นอิสระมากที่สุด และมีกำเนิดมานานที่สุด อย่างไรก็ตาม เทศบาลซึ่งมีกำเนิดมานาน 40 กว่าปีแล้ว แต่ก็ยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะมีปัญหาทางการบริหารมากมาย ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาทางการคลังของเทศบาลโดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับการที่เทศบาลมีรายได้น้อยไม่พอกับรายจ่ายในการบริหารงานประจำ หรือเทศบาลมีรายได้ไม่พอที่จะนำไปพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะการพัฒนาท้องถิ่นโครงการระยะยาวได้ ซึ่งปัญหาทางการคลังของเทศบาลดังที่กล่าวนี้ มีความสำคัญต่อการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประเทศโดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่นในรูปเทศบาลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกเอาเรื่องการคลังของเทศบาลเป็นปัญหาสำคัญในการศึกษา

ในการศึกษาการคลังของเทศบาลนี้ ผู้วิจัยต้องการมุ่งศึกษาเพื่อค้นหาว่าเทศบาลมีปัญหาทางการคลัง โดยเฉพาะเกี่ยวกับรายได้อย่างไร ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไร และมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลให้เจริญมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ทั้งนี้โดยต้องการศึกษาว่า ประการแรก การที่ส่วนกลางควบคุมทางการคลังของเทศบาลมากเกินไป ประการที่สอง การที่ระบบการจัดสรรเงินอุดหนุนจากส่วนกลางยังไม่เป็นธรรม และประการที่สาม การที่เทศบาลมีแหล่งเงินกู้น้อย ทั้งสามประการนี้มีส่วนที่ทำให้เทศบาลมีรายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่ายอย่างไร หรือมีส่วนที่ทำให้เทศบาลมีรายได้ไม่พอที่จะนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะโครงการระยะยาวได้อย่างไร

ในการดำเนินการศึกษา การศึกษานี้ใช้วิธีแบบพรรณนาและวิเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ โดยค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร ตำรากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะการคลังของเทศบาล และแนวความคิดของนักวิชาการปกครองท้องถิ่น ประกอบกับใช้วิธีแบบการศึกษาด้วยข้อมูลจริงในบางส่วน ในส่วนนี้ได้เลือกตัวอย่างของการศึกษาตามแบบวิธี (Purposive Samples) จำนวนเทศบาลที่ใช้เป็นตัวอย่างมีรวมทั้งสิ้น 15 เทศบาล และในจำนวน 15 เทศบาล ได้พิจารณาจัดจำแนกขนาดของเทศบาลโดยพิจารณารายได้จริง 5 หมวดของเทศบาล (ไม่รวมเงินกู้ เงินอุดหนุน เงินสะสม และเงินอื่น ๆ) ในสถิติปีงบประมาณ 2518 และ 2519 ทั้งนี้ ได้แบ่งเป็นเทศบาล 3 ขนาด คือเทศบาลขนาดใหญ่ เทศบาลขนาดกลาง และเทศบาลขนาดเล็ก ทั้งนี้ข้อมูลตัวเลขจริงได้ใช้สถิติตัวเลขเกี่ยวกับรายได้รายจ่ายของเทศบาลทุกประเภทในปีงบประมาณ 2518 และ 2519 ประกอบกับมีการทอดแบบสอบถามโดยใช้ลักษณะแบบสอบถามชนิดมุ่งเข้าสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดให้ (Focused Interview) โดยได้ใช้ในการประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงรายได้เทศบาล

ผลจากการวิจัย ได้พบว่าสาเหตุใหญ่ที่ทำให้รายได้ของเทศบาลไม่พอกับรายจ่ายคือ ประการแรก ส่วนกลางควบคุมทางการคลังของเทศบาลในแง่ออกกฎหมายกำหนดประเภทของรายได้ และกำหนดลักษณะที่มาแห่งรายได้ทุกประเภทของเทศบาลอยู่ในวงจำกัดโดยเฉพาะรายได้จากภาษีอากร ซึ่งเป็นประเภทรายได้สำคัญอันดับ 1 และค่าธรรมเนียม ค่าปรับและค่าใบอนุญาต ส่วนกลางได้กำหนดอัตราจัดเก็บภาษีตามกฎหมายอยู่ในอัตราต่ำ หรือฐานภาษีต่ำ ประการที่สอง ในจำนวนรายได้ประเภทภาษีอากรที่เทศบาลมีอยู่ก็ยังถูกจำกัดโดยส่วนกลางอีกว่า จะกำหนดแบ่งสรรให้เทศบาลได้รับเป็นจำนวนมากน้อยเท่าไร ประการที่สาม ส่วนกลางกำหนดประเภทรายได้ประเภทภาษีอากรให้แก่เทศบาลมีจำนวนน้อยประเภท

ผลจากการวิจัยพบว่า สาเหตุใหญ่ที่ทำให้เทศบาลมีรายได้ไม่พอที่จะนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร คือ ประการแรก ส่วนกลางกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน โดยเฉพาะเงินอุดหนุนเทศบาลเพื่อการบูรณะท้องถิ่นและกิจการอื่นทั่วไป และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเทศบาลไม่เป็นธรรม กล่าวคือหลังจากเทศบาลได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ทำให้เทศบาลสามารถมีรายได้พอที่จะนำไปใช้จ่ายในการบริหารงานประจำได้เท่านั้น แต่ไม่สามารถนำไปใช้จ่ายในการพัฒนาท้องถิ่นได้มากมายเท่าไรนัก หรือบางแห่งไม่สามารถนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้เลย ประการที่สอง ส่วนกลางควบคุมเทศบาลในการหาแหล่งเงินกู้ให้เทศบาล กล่าวคือส่วนกลางกำหนดให้เทศบาลมีแหล่งเงินกู้ได้เพียงแหล่งเดียว คือกู้ได้จากกองเงินทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) จะกู้จากองค์การธุรกิจเอกชนหรือองค์การรัฐบาลก็ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดให้เทศบาลมีสิทธิกู้เงินจากกระทรวง ทบวงกรม หรือองค์การอื่น ๆ ซึ่งในทางปฏิบัติเทศบาลก็กู้เงินจาก ก.ส.ท. เพียงแห่งเดียวเท่านั้น นอกจากนี้เทศบาลก็ยังไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกู้เงินจาก ก.ส.ท. นี้เท่าไรนัก เพราะว่าหลักเกณฑ์กำหนดให้เทศบาลกู้เงินได้ในอัตราที่น้อย ดอกเบี้ยเงินฝากที่เกิดจากเงินสะสมของเทศบาลก็ได้รับในอัตราที่น้อย สาเหตุที่ส่วนกลางทำการควบคุมเทศบาลในลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ สืบเนื่องมาจากว่ารัฐบาลและรัฐสภาไม่มีความสนใจต่อปัญหาการปกครองท้องถิ่น จึงไม่ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ดูได้จากนโยบายของรัฐบาลเกือบทุก ๆ รัฐบาลไม่ได้มีนโยบายในเรื่องการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นเลย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์พนม ทินกร ณ อยุธยา*

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริการสาธารณะของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา

ประหยัด ยะคะนอง

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2522

เทศบาลเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งของไทย จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายอำนาจการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้แก่ท้องถิ่น ให้มีการเลือกตั้งทั้งฝ่ายบริหารให้มีอิสระในการบริหารงานและการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการเสริมการปกครองในระดับชาติให้มั่นคงสืบไป

การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นนับว่า มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเทศบาลสามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ตรงตามความต้องการของประชาชน ประชาชนย่อมจะเห็นความสำคัญของเทศบาล มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง จากการศึกษาวิเคราะห์ของนักวิชาการหลายท่านเห็นว่า การให้บริการสาธารณะทั้งของรัฐบาลและของหน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทยยังไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคมและด้านการปกครอง เนื่องจากการให้บริการไม่ตรงตามจุดหมาย ไม่ทันต่อความต้องการ ไม่ทั่วถึง ไม่ต่อเนื่อง ขาดความยุติธรรม ไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่แน่นอน ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อประชาชน ขาดทัศนคติ และขาดมนุษยสัมพันธ์ในการเข้าถึงประชาชน

การค้นคว้าวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อวัดทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราโดยให้สามารถครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จึงแบ่งเขตเทศบาลออกเป็นเขตตำบล จำนวน 6 ตำบล แล้วจึงจัดส่งแบบสอบถามจำนวน 10% ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดในแต่ละตำบล จากจำนวนครอบครัวทั้งหมด 6,134 ครอบครัว ได้จัดส่งแบบสอบถามไปทั้งหมด 615 ชุด ได้รับคืนมา 445 ชุด คิดเป็นร้อยละ 72.36 ผลการวัดทัศนคติของประชาชนปรากฏว่าทุกกลุ่มอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพรับราชการ อาชีพค้าขาย อาชีพเกษตรกรรมและอาชีพอื่น ๆ ไม่พอใจต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราโดยมีระดับความไม่พอใจในอัตราที่ใกล้เคียงกัน สาเหตุของการให้บริการสาธารณะไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน สรุปได้ว่าเนื่องมาจากปัญหาหลายประการคล้ายกัน คือปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาด้านการคลัง ปัญหาด้านการควบคุมเทศบาล ปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล และปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนา สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องเป็นการแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งจากด้านรัฐบาล กระทรวงมหาดไทยและเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา เฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลจะต้องมีความจริงใจและจริงจังในการแก้ไขปัญหาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของความรู้สำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นนทลี หวังเทอดเกียรติ
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงผลกระทบของความสำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาทที่มีต่อการกระทำหน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล และความสำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาทและการกระทำหน้าที่และบทบาทกับตัวแปรต่อไปนี้คือ ระดับการศึกษา ฐานะได้แก่ อาชีพและรายได้ ความใกล้ชิดสื่อมวลชนได้แก่ประเภทข่าวสารที่สนใจติดตาม และความใกล้ชิดประชาชนได้แก่การได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล

การดำเนินการศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ประชากรที่ศึกษาคือ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ สมาชิกสภาเทศบาลนครเชียงใหม่ สมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอน และสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ข้อมูลนำเสนอเป็นร้อยละ และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยการทดสอบไคสแควร์

การศึกษาวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. ยังไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันได้ว่าความสำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาท และการกระทำหน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาลแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากความแตกต่างในปัจจัยต่างๆ ดังนี้ คือ
   - ก. ระดับการศึกษา
   - ข. ฐานะ (อาชีพและรายได้)
   - ค. ความใกล้ชิดสื่อมวลชน
   - ง. ความใกล้ชิดประชาชน
2. ความสำนึกทางการเมืองต่อหน้าที่และบทบาทไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้การกระทำหน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาลแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

ความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์

สมพงษ์ บุญประดิษฐ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

นับตั้งแต่มีการจัดการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลขึ้นใน พ.ศ. 2476 การปกครองท้องถิ่นในรูปดังกล่าวประสบความสำเร็จน้อยมาก สาเหตุสำคัญของความล้มเหลวดังกล่าวคือ การขาดความสำนึกที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น และการขาดความศรัทธาและสนับสนุนจากระบบราชการ เมื่อพิจารณาถึงปรากฏการณ์ของการใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของเทศบาลเมืองนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2523 พบว่า อัตราการไปลงคะแนนเสียงต่ำมาก จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่า ความสำนึกของข้าราชการและประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะ

1. ศึกษาระดับความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์
2. เปรียบเทียบความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ระหว่างข้าราชการกับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์
3. เปรียบเทียบความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ โดยพิจารณาเปรียบเทียบตามเพศ การศึกษา อายุ และรายได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลในประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความสนใจและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้สึกในประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกในหน้าที่พลเมือง และความรู้สึกไม่ไว้ใจทางการเมือง โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 58 ข้อ ซึ่งได้รับการตรวจสอบจนเป็นเครื่องมือวัดที่เชื่อถือได้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ข้าราชการ และประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของเทศบาลเมืองนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2523 โดยทำ

การเลือกข้าราชการไว้ 180 คน และประชาชนจำนวน 30 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบโควตา (Quota Sampling) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติหลายประเภท เช่น การแจกแจงความถี่แบบร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปรปรวนสถิติแบบ T-Test การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์การจำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ต่างมีความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนในทุกแง่มุมแล้ว พบว่าข้าราชการมีความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นสูงกว่าประชาชนเล็กน้อย

2. ความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลของข้าราชการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. เมื่อพิจารณาถึงความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของข้าราชการและประชาชน โดยจำแนกตามระดับการศึกษา เพศ อายุ และรายได้ พบว่ามีความสำนึกต่อการปกครองท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ

อโณทัย วัฒนาพร

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การวิจัยเรื่อง "การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ" ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะในเทศบาลแห่งหนึ่ง ที่ใช้ชื่อสมมุติว่า "เทศบาลบ้านเชียงรุ้ง" โดยมีประเด็นการศึกษาดังต่อไปนี้คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์ว่าการปฏิสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกเทศบาลมีลักษณะอย่างไร

2. ลักษณะที่ค้นพบในข้อแรกมีผลกระทบต่อการจัดทำนโยบายหรือไม่อย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนใช้การวิจัยในแบบที่เรียกว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี เทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล และสมาชิกสภาเทศบาลส่วนหนึ่ง กับการสัมภาษณ์บุคคลที่ถือว่ารู้เรื่องการเมือง และกระบวนการนโยบายสาธารณะในเทศบาลแห่งนี้เป็นอย่างดี (Key Informants) อีกส่วนหนึ่ง พร้อมกันนี้ผู้เขียนยังได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งอยู่ในชุมชนแห่งนี้ (Participant Observation)

ยิ่งไปกว่านี้ ผู้เขียนยังอาศัยเอกสารชั้นต้น เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องหนังสือ และวารสารต่าง ๆ เข้ามาประกอบในการวิเคราะห์อีกด้วย

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า กลุ่มที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ที่สมมุติชื่อว่า "กลุ่มบ้านนา" เป็นกลุ่มการเมืองแบบผู้อุปถัมภ์-ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ และลักษณะการเมืองดังกล่าวนี้ยังมีผลกระทบต่อการจัดทำนโยบาย อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยหลังมีผลกระทบมากกว่าปัจจัยแรก

ตามที่ได้กล่าวถึงผลการศึกษาครั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า การรวมกลุ่มการเมืองในลักษณะนี้นั้นเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การที่จะอาศัยการเมืองในท้องถิ่นเป็นพื้นฐานการสร้างประสบการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องให้พรรคการเมืองเข้าไปมีบทบาทในการส่งสมาชิกเข้าแข่งขันกันในการเมืองระดับนี้

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการวิจัยในลักษณะนี้ เป็นการวิจัยโดยเลือกศึกษาเทศบาลแห่งเดียวเป็นกรณีศึกษา ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดในการที่จะสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป ดังนั้น หากจะมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ในโอกาสภายหน้า จึงจำเป็นต้องศึกษามากกรณียิ่งขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน*

ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทนักการเมืองท้องถิ่น

อภิชาติ โตดิลกเวชช์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

ในการวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีในทัศนะของประชาชน รวม

ตลอดถึงเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของกลุ่มบุคคลทั้ง 2 กลุ่มข้างต้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ศึกษาไว้ คือ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วยประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 205 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของสมาชิกสภาเทศบาล คือบทบาทในด้านการตราเทศบัญญัติ การควบคุมฝ่ายบริหาร ฐานะผู้นำท้องถิ่น และการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของทั้ง 4 บทบาทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2. บทบาทของคณะเทศมนตรี คือบทบาทในด้านการบริหารเทศบาล ฐานะผู้นำท้องถิ่น และการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3. ผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อบทบาทที่เป็นจริงของสมาชิกสภาเทศบาล และคณะเทศมนตรี เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผลการวิจัยปรากฏว่า ตัวแปรด้านเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพไม่มีผลทำให้ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่เป็นจริงของสมาชิกสภาเทศบาล คณะเทศมนตรีต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่เป็นจริงของสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีไม่ต่างกันไปตามสถานภาพทางเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

4. ผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังของสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรี เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปร เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ไม่มีผลทำให้ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังของสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาชนมีทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังของสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีไม่ต่างกันตามสถานภาพทางเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์*

ประสิทธิผลของการใช้หนังสือพิมพ์เป็นตัวการให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง ศึกษากรณีเทศบาลนครเชียงใหม่

ฉัตรกุล ชื่นสุวรรณกุล

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

การศึกษาทดลองถึงประสิทธิผลของการใช้หนังสือพิมพ์เป็นตัวการทำให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาโดยการให้การเรียนรู้ทางการเมืองเรื่องเทศบาล เนื่องจากเห็นว่า เทศบาลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นสำคัญยิ่งต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่เท่าที่ผ่านมาเทศบาลยังประสบความล้มเหลวเรื่อยมา สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการที่ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ มีความรู้สึกและภาพพจน์ที่ไม่ดีต่อเทศบาล ดังนั้น จึงน่าที่จะมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน เพื่อเป็นพลังผลักดันให้เทศบาลเป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นต่อไป

การศึกษาถึงประสิทธิผลของการใช้หนังสือเป็นตัวการให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาประสิทธิผลของหนังสือพิมพ์ในแง่ของการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกในหน้าที่พลเมือง และความไว้วางใจทางการเมือง โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยคือ สำรวจระดับพื้นภูมิความรู้และความรู้สึกทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง นำบทความที่สร้างขึ้น ซึ่งครอบคลุมเรื่องราวเกี่ยวกับเทศบาล และนำไปลงในหนังสือพิมพ์ "ไทยนิวส์" ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากเสนอบทความครบหมดแล้ว จึงสำรวจระดับความรู้ และความรู้สึกทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างเดิม ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือไม่

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ เข้าร่วมศึกษาเพื่อดูว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกทางการเมืองหรือไม่

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ ได้แก่ สมาชิกหนังสือพิมพ์ "ไทยนิวส์" ในแนวเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 211 คน

ผลของการศึกษาวิจัยนี้พบว่า สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ยังคงมีบทบาทสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน โดยพบว่าในช่วงระยะเวลาของการวิจัย ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทศบาลสูงขึ้น แต่สำหรับความรู้สึกทางการ-

เมืองยังไม่สามารถที่จะสร้างเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานั้น ๆ ได้

ส่วนผลการวิจัยอื่น ๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นสมาชิกหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ต่างก็มีระดับพื้นภูมิความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทศบาล ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และความรู้สึกในหน้าที่พลเมืองค่อนข้างสูง และมีความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองในระดับสูง ซึ่งสิ่งที่ได้ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งข่าวสารการเมืองที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของประชาชน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์ร่วมกันกับความรู้ความเข้าใจเรื่องเทศบาล ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกในหน้าที่พลเมือง แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมแต่ละตัวกับความรู้และความรู้สึกทางการเมืองที่มีต่อเทศบาลพบว่า มีเพียงเพศและการศึกษาเท่านั้นที่มีผลทำให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเทศบาลเช่นกัน โดยเพศชายมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าหญิง และยิ่งประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น ก็จะทำให้เป็นความรู้ความเข้าใจเรื่องเทศบาลมากขึ้นด้วย ในส่วนของความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง พบว่า มีเพียงอายุและเพศเท่านั้นที่ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน โดยพวกที่มีอายุ 36 ปีลงไปมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่าพวกที่อายุเกิน 36 ปีขึ้นไป และเพศชายมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง สำหรับความรู้สึกในหน้าที่พลเมืองพบว่าเพศและการศึกษามีอิทธิพลในการกำหนดความแตกต่างในหน้าที่พลเมืองสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาปานกลางและต่ำ ส่วนความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง เป็นคนวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน หรือผู้สูงอายุ มีการศึกษาสูงหรือต่ำ ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ หรือกำลังศึกษาอยู่ก็ไม่มีความแตกต่างกันในความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง

ประเด็นต่อไปพบว่า ประชาชนที่รับข่าวสารเกี่ยวกับเทศบาลจากสื่อมวลชน จะมีระดับพื้นภูมิความรู้สูงกว่าผู้ที่รับข่าวสารจากสื่อระหว่างบุคคล ส่วนในด้านความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกในหน้าที่พลเมือง และความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง ไม่มีความแตกต่างกัน

ประเด็นสุดท้ายพบว่า การเปิดรับข่าวสารจากบทความเรื่อง "เทศบาลที่ข้าพเจ้ารู้จัก" มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องเทศบาล โดยผู้ที่มีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารจากบทความมากจะมีความรู้มากขึ้นด้วย แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้สึกทางการเมือง ไม่ว่าจะมีการอ่านบทความมากน้อยต่างกัน ก็ไม่ได้ทำให้มีความรู้สึกทางการเมืองแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

บทบาทของการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมการปกครองของตนเองในอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

สมิตร กิจจาหาญ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2512

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจสังคม การศึกษาวัฒนธรรมและการปกครองตนเองให้ได้ผลอย่างจริงจัง โดยสร้างทัศนคติให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง เพื่อชุมชนต่าง ๆ จะได้กลายเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น หรือส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วให้มั่นคงกว้างขวางครอบคลุมชุมชนทุกหมู่บ้าน หลักการประการแรกของการพัฒนาชุมชนก็คือ การให้การศึกษาแบบกันเองแก่ประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกต้องการในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพ ให้รู้จักมองปัญหาของชุมชนและรู้จักวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนในชนบทมั่นคงโดยการส่งพัฒนากรไปประจำไปปฏิบัติหน้าที่กับประชาชนในหมู่บ้านตำบลละหนึ่งคน ทำการฝึกอบรมและแนะนำประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของการทำงานร่วมกัน ติดต่อขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่วิชาการของรัฐบาลในสาขาต่าง ๆ และนำเอาบริการไปสู่ประชาชน เพื่อสร้างเสริมความเจริญให้แก่ชุมชน และให้ประชาชนเกิดความชำนิชำนาญ ความเคยชิน และเข้าใจต่อการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

วิทยานิพนธ์นี้ พยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของงานพัฒนาชุมชนที่มีส่วนในการส่งเสริมหรือการปูพื้นฐานการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นให้แก่ชาวชนบทว่าดำเนินไปอย่างไรบ้าง โดยจะศึกษาในแง่ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชนว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมและช่วยสร้างสถาบันขั้นต้นในการปกครองตนเองระดับตำบลและหมู่บ้าน และเพื่อการพัฒนาอย่างไรบ้าง รวมทั้งได้มีการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ ให้เป็นตัวจักรสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้วิธีการปกครองตนเอง และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันคิด

อ่านที่จะปรับปรุงหมู่บ้านตำบลของตนให้เจริญขึ้น และนอกจากนี้ยังได้ออกแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อทราบความเห็นของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทั้งชาวบ้านและกรรมการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือในการดำเนินงานเพื่อประเมินผลความก้าวหน้าของงานพัฒนาชุมชนว่าหลังจากที่ได้ดำเนินการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีนั้น ประชาชนได้รับผลตอบสนองอย่างไรบ้างในทัศนะของกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

จากผลของการศึกษาการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและผลการวิเคราะห์ความเห็นของกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้เห็นแนวโน้มได้ว่าการพัฒนาชุมชนนี้มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทได้รู้จักและมีความคุ้นเคยต่อการปกครองตนเอง วิธีการพัฒนาชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทดลองฝึกหัดปฏิบัติตามหลักวิธีการปกครองตนเองเพื่อให้เกิดความเคยชิน หากจะยกฐานะท้องถิ่นที่ได้มีการพัฒนาชุมชนแล้วขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็อาจทำได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น: การศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2522

ยุติศักดิ์ เอกอัคร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2523

ผู้เขียนให้ความสนใจต่อการศึกษาบทบาทและอำนาจของผู้ใหญ่บ้านเป็นพิเศษ เนื่องจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันการเมืองพื้นฐานที่เป็นหัวใจสำคัญทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมาเป็นเวลาช้านาน จึงน่าที่จะศึกษาถึงบทบาทปัจจุบันของผู้ใหญ่บ้านว่ามีส่วนเอื้อต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร มีบทบาทและอิทธิพลเพียงใดในปัจจุบันโดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงบทบาทที่อาจช่วยสนับสนุนให้การเมืองการปกครองประสบผลสำเร็จอย่างราบรื่น

จากความสนใจดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงเลือกหัวข้อ "ผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น: การศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2522" มาศึกษาเพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทดังปรากฏ

การเลือกศึกษาในเขตท้องที่อำเภออำนาจเจริญ ก็เพราะเหตุว่าผู้เขียนได้เคยปฏิบัติงานที่นั่นประมาณ 2 ปีในตำแหน่งปลัดอำเภอ ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าผู้ใหญ่บ้านและประชาชนจะมีความมั่นใจและมีความกล้าที่จะตอบปัญหาโดยไม่หวั่นเกรงต่อผลกระทบจากการตอบปัญหา

ในวิธีการศึกษานั้น ได้จัดเอาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองมาประกอบกับอำนาจและหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 จัดเป็นรูปคำถามขึ้น 2 ชุด ชุดหนึ่งถามต่อผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 100 คน อีก 1 ชุด ถามต่อประชาชน จำนวน 500 คน โดยวิธีการสุ่มเอาผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ใน 1 หมู่บ้าน และชาวบ้าน 5 คน ในหมู่บ้านเดียวกัน รวมทั้งสิ้น 100 หมู่บ้านกระจายกันออกไปครอบคลุมพื้นที่ทั้งอำเภอ ซึ่งมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 205 หมู่บ้าน ในคำถามต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นเพื่อทราบความคิดเห็นทางการเมืองการปกครองในระดับหมู่บ้าน อำนาจและบทบาททางการเมืองของตนเอง ส่วนคำถามต่อประชาชนนั้นเพื่อทราบถึงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครองในระดับหมู่บ้านลักษณะทั่ว ๆ ไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้รวมถึงการซักถามความเห็นเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน โดยให้ประชาชนชุดละ 5 คน ให้คะแนนต่อผู้ใหญ่บ้านของตนเอง เพื่อทราบถึงความนิยมต่อบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน โดยแยกเป็นคะแนนสูง กลาง และต่ำ เพื่อนำไปหาความสัมพันธ์กับตัวแปรที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้คือ อายุ การดำรงตำแหน่ง ประสบการณ์และการอุทิศทางการเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจ ขนาดของครอบครัวและเครือญาติ อายุของตัวผู้ใหญ่บ้าน และความสามารถในการติดต่อกับบุคคลและสถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจภายนอกหมู่บ้าน

จากผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและอำนาจทางการเมืองกับประสบการณ์และการอุทิศทางการเมือง และความสามารถในการติดต่อกับบุคคล และสถาบันที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองภายนอกหมู่บ้าน นอกจากนั้น จากการทดสอบสมมุติฐานอื่น ๆ ได้รับผลดังนี้ ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุการดำรงตำแหน่งระยะสั้น ไม่จำเป็นที่จะมีบทบาททางการเมืองต่ำเสมอไป ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ใหญ่บ้านมีส่วนช่วยสร้างคะแนนนิยมและเพิ่มพูนอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้านได้มาก แต่ฐานะทางเศรษฐกิจดีมิใช่ข้อยืนยันที่ชัดเจนว่าจะมีอำนาจทางการเมืองสูงอย่างเด่นชัดกว่าผู้ใหญ่บ้านคนอื่น ๆ ขนาดของครอบครัวและเครือญาติไม่สามารถส่งผลว่าจะได้รับคะแนนนิยมและช่วยเพิ่มอำนาจทางการเมืองอย่างชัดเจน จึงไม่อาจยืนยันได้ว่าผู้ใหญ่บ้านที่มีขนาดของครอบครัวและ

เครือญาติใหญ่จะมีคะแนนนิยมที่เพิ่มพูนให้มีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าผู้ใหญ่บ้านที่มีขนาดครอบครัวและเครือญาติเล็ก อายุตัวของผู้ใหญ่บ้านมีผลต่อคะแนนนิยมต่ออำนาจทางการเมืองที่ได้รับอย่างชัดเจน ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุตัวมากมีแนวโน้มที่จะได้รับคะแนนนิยมที่ช่วยสร้างให้มีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุตัวน้อย

สรุปได้ว่าระยะเวลาของการเข้าอยู่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านนั้น มีผลต่อบทบาททางการเมืองไม่น้อย ส่วนอายุตัวของผู้ใหญ่บ้านนั้น มีผลต่ออำนาจทางการเมืองมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบอาวุโสซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดของครอบครัวและเครือญาติของผู้ใหญ่บ้านนั้น ไม่ส่งผลต่ออำนาจทางการเมืองได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะสภาพความยากไร้ของประชาชนโดยทั่วไปในหมู่บ้านทั้งผู้นำและผู้ตาม และสภาพการณ์ที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยตนเองของประชาชนโดยไม่ได้ขึ้นต่อผู้นำ ซึ่งเป็นลักษณะทั่ว ๆ ไปของสังคมเกษตรกรรมก็เป็นได้ ส่วนประสบการณ์และการอุทิศทางการเมืองและความสามารถในการติดต่อกับบุคคลและสถาบันที่มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจภายนอกหมู่บ้านไม่ได้เป็นปัจจัยที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงบทบาทและอำนาจทางการเมืองแต่อย่างใด

สำหรับในแนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระดับหมู่บ้านของประชาชนและผู้ใหญ่บ้านนั้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่บ้านยังคงเป็นตัวกลางที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ประชาชนยังคิดว่าผู้ใหญ่บ้านยังคงเป็นผู้รับภาระแทนตนได้ ซึ่งอาจช่วยให้รัฐบาลสามารถใช้ผู้ใหญ่บ้านเป็นเครื่องมือในการปกครองในระดับท้องถิ่นได้อย่างสำเร็จผลต่อไปโดยมอบภาระความรับผิดชอบทั้งหมดให้ผู้ใหญ่บ้านดังเดิม แต่ผลเสียที่เกิดขึ้นก็คือทำให้ประชาชนปราศจากความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ตื่นตัวทางการเมืองเท่าที่ควร และผลักภาระทางการเมืองทั้งหมดให้กับผู้ใหญ่บ้าน อันจะทำให้แนวทางการพัฒนาที่มุ่งสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างมีคุณภาพและมีความรับผิดชอบ ตระหนักถึงหน้าที่และสิทธิทางการเมืองของตนเองอาจไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ลักษณะการที่ประชาชนจำต้องพึ่งพาหรือผลักภาระให้ผู้ใหญ่บ้านมีประโยชน์ด้านการปกครอง คือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้เกิดเอกภาพเล็ก ๆ ในการปกครอง ช่วยให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในประเทศ แต่ผลเสียคืออาจขัดขวางและไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนมีความสนใจและเข้าร่วมทางการเมืองได้โดยทางอ้อม

ผู้เขียนขอเสนอข้อคิดเห็นดังนี้คือ ผู้ใหญ่บ้านน่าที่จะมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามลักษณะโครงสร้างที่เป็นอยู่ แต่ควรเพิ่มบทบาทและอำนาจทางการเมืองให้มากขึ้น เพื่อส่งผลกระทบต่อประชาชนอันจะทำให้ประชาชนเริ่มให้ความสนใจและติดตามเอาใจใส่ความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน ไม่ผลักภาระทางการเมืองให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจต่อการเมืองการปกครองมากขึ้น และจะได้เป็นการยกระดับคุณภาพของสมาชิกของชุมชนการเมืองโดยส่วนรวม

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิช*

โครงสร้างอำนาจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของชนชั้นนำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีชนชั้นนำตำบลหนึ่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

กมล ประเสริฐกุล
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

การศึกษาเรื่อง "โครงสร้างอำนาจและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของชนชั้นนำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีชนชั้นนำตำบลหนึ่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชน ชนชั้นนำ (ผู้นำท้องถิ่น) ของตำบลที่ศึกษาเพื่อรู้ว่าใครคือผู้นำหรือชนชั้นนำที่มีอำนาจในชุมชน มีปัจจัยอะไรบ้างที่อธิบายถึงการเป็นชนชั้นนำ ตลอดจนการพิจารณาเกี่ยวกับระดับชั้นของอำนาจของชนชั้นนำ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของชนชั้นนำดังกล่าวด้วย

ในการวิจัยนี้ได้ใช้กลุ่มประชากรศึกษาสองกลุ่มคือ กลุ่มแรกได้แก่ชาวบ้านที่เป็นหัวหน้าครอบครัวทุกคนในแต่ละหมู่บ้าน (6 หมู่บ้าน) ของตำบลที่ศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 668 คน เพื่อให้ระบุตัวบุคคลชั้นนำในแต่ละหมู่บ้าน กลุ่มที่สองได้แก่ ชนชั้นนำที่ได้จากการระบุว่า "เป็นชนชั้นนำ" โดยกลุ่มแรกและอยู่ในเกณฑ์ที่ถือว่าเป็นชนชั้นนำมีจำนวน 122 คน (ทั้งตำบล) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการจัดเก็บข้อมูล 2 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งที่ 1 สัมภาษณ์กลุ่มแรกเพื่อหาตัวบุคคลชั้นนำ และครั้งที่ 2 สัมภาษณ์กลุ่มที่สองโดยละเอียด ทั้งนี้เพราะการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำเท่านั้น ส่วนข้อมูลที่ได้มานั้นได้นำไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติซึ่งมีค่าสถิติที่นำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ ได้แก่ อัตรา

ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าไค-สแควร์ ค่าแกมม่า ค่าสหสัมพันธ์ Pearson Correlation และ T-Test สำหรับการนำเสนอข้อมูลและผลงานวิเคราะห์ข้อมูลจะอยู่ในรูปตารางประกอบคำอธิบาย ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ชนชั้นนำในแต่ละหมู่บ้านของตำบลที่ศึกษาที่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาที่สำคัญ ๆ ในชุมชน ได้แก่ผู้ที่มีคุณลักษณะเด่นที่สำคัญสองประการคือ ประการแรก เป็นบุคคลที่ให้ความสนใจและทุ่มเทการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง และประการที่สอง เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งทางการที่สำคัญในหมู่บ้าน สำหรับบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจมากที่สุดได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่มีคุณลักษณะเหมือนผู้ใหญ่บ้าน (ทุ่มเทการทำงานเพื่อส่วนรวม และเป็นตัวประสานระหว่างทางราชการกับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี)

2. ปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างในระดับชั้นของอำนาจ (ต่ำ-กลาง-สูง) ของชนชั้นนำในตำบลที่ศึกษา คือ การดำรงตำแหน่งทางการที่สำคัญในหมู่บ้าน โดยเฉพาะตำแหน่งที่มีบทบาทในสภาตำบล และความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานที่เกิด ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การมีส่วนร่วมทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน การมีโลกทัศน์สากลนิยม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ไม่มีอิทธิพลที่จะทำให้มีความแตกต่างในระดับชั้นของอำนาจ

3. ชนชั้นนำของตำบลที่ศึกษามีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับชุมชนอยู่ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง และความรู้สึกดังกล่าวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือชนชั้นนำที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระดับชาติสูงก็จะมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระดับชุมชนสูงด้วย สำหรับปัจจัย (ตัวแปร) ที่อธิบายหรือมีอิทธิพลต่อการมีความรู้สึกสมรรถนะทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับชุมชนต่างกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา การดำรงตำแหน่งทางการที่สำคัญในหมู่บ้าน ตำบลในปัจจุบัน ความสนใจติดตามข่าวสารการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองระดับชาติ ส่วนปัจจัย (ตัวแปร) อื่น ๆ อาทิ เพศ อายุ ศาสนา อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และการมีโลกทัศน์สากลนิยมไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในระดับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับชุมชนของชนชั้นนำ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของชนชั้นนำในระดับชั้นของอำนาจที่ต่างกัน ปรากฏว่าชนชั้นนำในแต่ละหมู่บ้านที่มีระดับชั้นอำนาจในระดับสูงเป็นกลุ่มทำงานที่มีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านมาก จึงทำให้มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองต่างจากชนชั้นนำระดับอื่น ๆ (ชนชั้นนำระดับกลางและระดับต่ำ)

กล่าวโดยสรุป จากการวิจัยครั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชนชั้นนำของตำบลที่ศึกษา ซึ่งพิจารณาจากทัศนะของชาวบ้านยังคงมีความเกี่ยวพันกับค่านิยม และวัฒนธรรมแบบชุมชนชนบท กล่าวคือบุคคลที่เป็นชนชั้นนำมักจะเป็นบุคคลที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อของชาวบ้าน อาทิ เป็นคนดีที่ทำประโยชน์ให้แก่หมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ หรือไม่ก็เป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางการที่สำคัญในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทหน้าที่ต่อการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีต่อชาวบ้าน และนอกจากนี้ตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้านเป็นตำแหน่งที่ได้รับรองจากทางราชการ จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับชนชั้นนำท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้พัฒนากลุ่มผู้นำชุมชนที่มีอยู่ให้สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาชนบทและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา

เสน่ห์ นนทะโชติ

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแบบแผนของการสื่อสารทางการเมืองในชนบทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบท ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างระดับและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบทที่ได้รับการถ่ายทอดข่าวสารในระดับและช่องทางที่ต่างกัน

วิธีการวิจัยได้กระทำโดยการสำรวจภาคสนาม โดยศึกษาประชากรในบ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 312 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำ

โดยการใช้นักวิจัยออกทำการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้น วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ การทดสอบไค-สแควร์ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะส่วน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนในชุมชนชนบทโดยเฉลี่ยมีระดับการสื่อสารทางการเมืองและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างต่ำ

2. ประชาชนในชุมชนชนบทที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูงกว่า มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำกว่า

3. ในด้านการสื่อสารทางการเมือง ประชาชนในชุมชนชนบทส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล

4. ประชาชนในชุมชนชนบทที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการเปิดรับสื่อมวลชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล

5. ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนในชุมชนชนบทเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่ไม่แน่นอนในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ส่วนผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่นนั้นมีจำนวนน้อยกว่าสองประเภทแรก

6. ประชาชนในชุมชนชนบทที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการเปิดรับสื่อมวลชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำเร็จของตนเองมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล และในทางตรงกันข้ามประชาชนที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการถูกชักจูงระดมพลังมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากการเปิดรับสื่อมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

ผลกระทบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่อการพัฒนาทางการเมือง: กรณีศึกษาของหมู่บ้านเกษตรกรรมแสลงพัน

สมยศ เทียมชัยบุญทวี

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2525

โดยทั่วไปเป็นที่ยอมรับกันว่าเศรษฐกิจและการเมืองนั้นมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองมีอยู่ 3 แนวความคิดคือ แนวความคิดแรก เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่จะกำหนดลักษณะทางการเมือง แนวความคิดที่สอง เห็นว่าการเมืองเป็นปัจจัยที่กำหนดการแจกแจงแบ่งสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และแนวความคิดสุดท้าย เห็นว่าเศรษฐกิจและการเมืองนั้นมีความสำคัญกำหนดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านอย่างค่อนข้างจะเท่าเทียมกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีขอบเขตการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองในแง่ตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดลักษณะทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร โดยมีสมมุติฐานการวิจัยว่า เมื่อเศรษฐกิจได้รับการพัฒนาแล้วจะมีผลกระทบทำให้การเมืองได้รับการพัฒนาด้วย

การศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งขึ้นนี้ ผู้วิจัยเลือกหมู่บ้านเกษตรกรรมแสลงพันเป็นหมู่บ้านที่ใช้ในการศึกษา เพราะหมู่บ้านนี้ได้รับการจัดตั้งโดยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาศัยความร่วมมือของธนาคารกรุงเทพ จำกัด และส่วนราชการท้องถิ่น ผลจากการดำเนินการทำให้สามารถสร้างชุมชนเกษตรตัวอย่าง ยกฐานะเกษตรกรที่ยากจนมาเป็นเกษตรกรที่มั่งคั่ง มีรายได้สูง มีอาชีพแน่นอนและมีสินทรัพย์มากกว่าเกษตรกรทั่ว ๆ ไป สรุปได้ว่าหมู่บ้านเกษตรกรรมแสลงพันได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจว่ามีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการเมืองของเกษตรกรให้สูงขึ้นหรือไม่ การศึกษาการพัฒนาทางการเมืองอาศัยทฤษฎีของกาเบรียล อัลมอนด์ และซิดนีย์ เวอร์บา ในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลจากการวิจัยพบว่า แม้เกษตรกรจะมีรายได้และสินทรัพย์มากขึ้น ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสูงขึ้นก็ไม่ได้มีผลทำให้การพัฒนาทางการเมืองของเกษตรกรสูงขึ้นด้วย ผู้วิจัยพบว่ามีสาเหตุมาจากลักษณะการพัฒนาทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่เอื้ออำนวยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมหรือสนใจทางการเมืองทั้งยังกลับส่งผลให้การพัฒนาทางการเมืองในบางส่วนลดลง เช่น ความมีอิสระในการตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง ความอิสระในการทำงาน เป็นต้น เพราะ

ปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้านบริษัทจะเป็นผู้จัดการแก้ไขให้ทั้งหมด เกษตรกรมีหน้าที่ใช้แรงงานในการผลิตแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าลักษณะการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ไม่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองของเกษตรกรแต่อย่างใด

ดังนั้น จากผลการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการที่เศรษฐกิจได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้นนั้นไม่ได้เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้การเมืองได้รับการพัฒนาสูงขึ้นเสมอไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนก วงษ์ตระหง่าน*

การปกครองท้องถิ่นและพื้นฐานการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาสภาตำบลม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร

พูนศักดิ์ วาณิชวิเศษกุล
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

สารนิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงความเหมาะสมของสภาตำบล ในอันที่จะพัฒนาให้เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับล่าง ทั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความรู้ความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบลตลอดจนทัศนคติ พฤติกรรมทางการเมือง และแนวโน้มการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้น โดยศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร

ในรูปแบบของการปกครองโดยทั่วไปแล้ว การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาท และเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง นับว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้ขยายให้ไปสู่ระดับพื้นฐานแล้ว องค์กรที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนว่าน่าจะมีบทบาทและสามารถพัฒนาให้มารองรับแนวความคิดข้างต้นก็คือ "สภาตำบล"

สภาตำบลได้รับการจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 ด้วยแนวความคิดที่จะให้เป็นสถาบันพื้นฐานเพื่อฝึกสอนประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน จากวิวัฒนาการมาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน สภาตำบลได้ใช้รูปแบบตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 เมื่อ พ.ศ. 2515 กรรมการสภาตำบลได้มีบทบาทในการบริหารการพัฒนาชนบท ดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ได้ร่วมกันศึกษาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตำบลเป็นระยะเวลาพอสมควร นักวิชาการด้านการเมืองการปกครองและพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้มีความคิดในเรื่องของการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น จึงพยายามที่จะผลักดันให้สภาตำบลเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้เกิดภาวะตื่นตัวทางการเมืองในระดับพื้นฐาน ความพยายามดังกล่าวได้มีมาโดยตลอด แต่ด้วยสภาพปัญหาหลายประการที่สภาตำบลยังประสบอยู่ และด้วยข้อเท็จจริงอันเป็นลักษณะของการปกครองท้องที่ตำบลหมู่บ้านเอง จึงไม่เอื้ออำนวยให้เจตนารมณ์ดังกล่าวบรรลุผลสำเร็จ

ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการสภาตำบลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาตำบลพอสมควร โดยเฉพาะในเรื่องของอัตราการแบ่งภาษีบำรุงท้องที่ที่จัดเก็บได้ และเรื่องการดำรงตำแหน่งของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนเรื่องระยะเวลาการจัดทำงบประมาณและการดำเนินงานหลังจากที่นายอำเภอแก้ไขงบประมาณ กรรมการสภาตำบลยังไม่เข้าใจเท่าที่ควร

และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกับความรู้ความเข้าใจของกรรมการสภาตำบล พบว่ามีเพียงตัวแปรด้านการศึกษาเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจของกรรมการสภาตำบล ส่วนตัวแปรด้านอื่น ๆ คือ อายุ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจของกรรมการสภาตำบลแต่อย่างใด

ส่วนการศึกษาถึงทัศนคติและความคิดเห็นของกรรมการสภาตำบลในด้านต่าง ๆ สรุปได้ว่ากรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจและรู้จักสภาตำบลพอสมควร และกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่คิดว่าปัญหาที่สภาตำบลประสบมากที่สุดคือ เรื่องงบประมาณมีไม่เพียงพอ สำหรับเรื่องกรณีเกิดปัญหาขัดแย้งกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่เห็นว่าการเกิดข้อขัดแย้งจะทำให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด

ซึ่งเมื่อมองถึงพฤติกรรมทางการเมืองของกรรมการสภาตำบลม่วงแล้ว เห็นได้ว่าเกือบทุกคนเคยใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บางคนเคยเลือกมาหลายครั้ง และนอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนไปฟังการหาเสียงและใช้สิทธิเลือกตั้งอีกด้วย เกี่ยวกับภาพพจน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น กรรมการสภาตำบลเกือบทั้งหมดเห็นว่าสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเหมาะสมกับตำแหน่ง

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของการที่จะให้สภาตำบลพัฒนาเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นแล้วจะเห็นได้ว่ายังต้องปรับปรุงอีกในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในเรื่องประสิทธิภาพของคณะกรรมการสภาตำบลและเรื่องของรายได้ที่มีอยู่ ซึ่งหมายถึงว่าการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจะต้องลดบทบาทลง โดยกระจายอำนาจหน้าที่และการจัดเก็บ

รายได้ไปยังท้องถิ่นให้มากที่สุด แต่การที่จะให้องค์ประกอบดังกล่าวอยู่ในภาวะที่เหมาะสมในระดับใดนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องใช้ดุลยพินิจอย่างถี่ถ้วนจากหลายฝ่ายและใช้ระยะเวลาพอสมควรทีเดียว

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระดม วงษ์น้อม*

บทบาทของนายอำเภอในการส่งเสริมภารกิจของสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

พีระศักดิ์ พูนเดช
สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2523

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาพื้นฐานภารกิจของสภาตำบลในด้านต่าง ๆ เพราะได้พิจารณาเห็นว่าสภาตำบลเป็นรูปแบบของการปกครองในประเทศไทยที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาชนบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการปกครองของประเทศไทย โดยที่สภาตำบลเป็นหน่วยหลักที่อยู่ใกล้ชิดกับราษฎรในท้องที่มากที่สุด มีกรรมการสภาตำบลที่มาจากบุคคลในท้องที่นั้น ๆ ย่อมจะเข้าใจถึงสภาพและความต้องการของประชาชนในท้องที่นั้น ๆ ได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกทั้งสภาตำบลเป็นจุดเริ่มแรกในการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตยขั้นต้น รวมทั้งการศึกษาถึงบทบาทของนายอำเภอเข้ามามีส่วนส่งเสริมภารกิจของสภาตำบลให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางเอาไว้เพียงใด โดยพิจารณาจากฐานะของนายอำเภอเป็นผู้นำการบริหารส่วนภูมิภาคมาตั้งแต่โบราณกาลตามประเพณีการปกครอง ได้รับความเชื่อถือ และความไว้วางใจดีกว่าข้าราชการฝ่ายอื่น รวมทั้งนายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกว้างขวางกว่าข้าราชการฝ่ายอื่น สามารถประสานปัจจัยต่าง ๆ ที่มาจากภายนอกและภายในเข้ามาส่งเสริมภารกิจของสภาตำบลได้มาก

ในการศึกษาดังกล่าว ผู้เขียนได้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากตำรับตำราเอกสาร กฎหมาย คำสั่งต่าง ๆ รวมทั้งได้รวบรวมข้อมูลสนามโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอไทรน้อยทุกตำบลรวม 126 คน ได้รับกลับคืน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 86.19

ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอไทรน้อยได้ยอมรับว่านายอำเภอมีบทบาทในการส่งเสริมภารกิจของสภาตำบลให้บรรลุเป้าหมายทางสภาตำบลที่ได้วางเอาไว้ทุกด้าน ซึ่งผลของการวัดออกมาเป็นค่ามัชฌิมเลขคณิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8 ซึ่งเป็นคะแนนชี้บอกระดับสูงสุด ดังที่สมมุติฐานในการศึกษาได้วางเอาไว้

สำหรับข้อเสนอแนะนั้นเนื่องจากตำบลเป็นหน่วยการปกครองขั้นพื้นฐานของการปกครองส่วนภูมิภาค และเป็นหน่วยการปกครองที่มีความสำคัญเกี่ยวพันกับการปกครองส่วนภูมิภาคระดับอื่น ๆ จึงต้องมีการปรับปรุงพื้นฐานอันนี้ให้มั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องที่ให้เจริญก้าวหน้า เป็นการอำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชนในท้องที่ สำหรับสภาตำบล ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการฝึกหัดให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักปกครองตนเอง ซึ่งผลจากการวิเคราะห์สภาตำบลเห็นได้ว่าสภาตำบลในปัจจุบันมีจุดอ่อนที่สมควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้มีความมั่นคงและเหมาะสมอันจะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องที่ให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ โดยสมควรมีการแก้ไขปรับปรุงด้านความรู้ความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบล งบประมาณ อำนาจหน้าที่ กฎหมาย ระเบียบแบบแผนในการให้สภาตำบลปฏิบัติ ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงด้านความสนใจของประชาชนที่มีต่อสภาตำบล การยกฐานะให้เป็นนิติบุคคล ตลอดจนการปรับปรุงโครงสร้างของสภาตำบลเสียใหม่ให้เป็นรูปการปกครองท้องถิ่นที่สมบูรณ์ เป็นต้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรุณ รักธรรม*

บทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบทปี 2523 : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ว่าที่ร้อยตรี อำนวย ปรัตถจริยา
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2524

การจัดระเบียบบริหารและปกครองในระดับตำบลของประเทศไทยในรูปของสภาตำบลในปัจจุบันนั้น ได้วิวัฒนาการมาจากการปกครองตำบล หมู่บ้าน ในสมัยที่ประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2440 และ พ.ศ. 2457 เป็นหลักในการปกครองตำบล หมู่บ้าน โดยกำหนดให้ผู้ปกครองตำบลปกครองในรูปคณะกรรมการ และต่อมาได้มีการวิวัฒนาการมาเป็นการปกครองในรูปสภาตำบลในที่สุด

เป้าหมายของการจัดการปกครองในรูปสภาตำบลนี้ก็คือใช้สภาตำบลเป็นองค์กรของประชาชนในท้องถิ่น เพื่ออำนวยบริการประชาชนในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันสภาตำบลยังคงได้รับความสนใจจากผู้ปกครองประเทศเหมือนเช่นเดิม และดูเหมือนว่าจะถูกกำหนดให้มีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้นตามแนวทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ซึ่งเป็นมาตรการใหม่สำหรับการพัฒนาชนบท มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความบกพร่องของแผนพัฒนาประเทศในอดีตนั้น กำหนดให้สภาตำบลเป็นองค์กรสำหรับรองรับโครงการพัฒนาชนบททุกรูปแบบ

ตามแนวทางใหม่ดังกล่าว รัฐบาลในช่วงหลัง ๆ คือตั้งแต่สมัยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นต้นมา มักกำหนดโครงการเพื่อการพัฒนาชนบทระยะสั้น ๆ เช่น โครงการ "ผันเงินสู่สภาตำบล" ของรัฐบาลหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ฯ หรือโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจชนบทที่ประสบภัยธรรมชาติของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และโครงการสร้างงานในชนบทของรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ในปัจจุบัน แต่จากประสบการณ์ของสภาตำบลต่อโครงการพัฒนาชนบทที่ผ่านมา สภาตำบลยังคงเป็นองค์กรที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ตามโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2523 ได้กำหนดนโยบายของโครงการไว้ชัดเจนประการหนึ่ง คือเพื่อเป็นการทดสอบความสามารถของสภาตำบลว่าจะสามารถดำเนินการตามโครงการ ซึ่งสภาตำบลเป็นผู้ริเริ่มกำหนดขึ้นเองได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะหาลู่ทางปรับปรุงสภาตำบลให้มีความเข้มแข็งต่อไป จากการวิจัยบทบาทของสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2523 โดยศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลในเขตการปกครองของอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และเน้นบทบาทของสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จในการดำเนินการในโครงการสร้างงานในชนบทนี้ เงื่อนไขของความสำเร็จที่สำคัญก็คือองค์ประกอบต่าง ๆ ของสภาตำบลซึ่งได้แก่ ประธานสภาตำบล (กำนัน) คณะกรรมการสภาตำบล ผู้นำท้องถิ่น ราษฎรในตำบล และส่วนสนับสนุนช่วยเหลือสภาตำบล ก็คือเจ้าหน้าที่ของอำเภอ องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวนอกจากจะต้องกอปรด้วยคุณลักษณะที่เหมาะสมหรือมีความพร้อมสำหรับบทบาทหรือฐานะแล้ว ยังจะต้องมีความสำนึกและรับผิดชอบในหน้าที่ของแต่ละฝ่ายด้วย

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงสภาตำบลให้มีขีดความสามารถในการบริหารการพัฒนาสูงนั้น จะต้องแก้ไขปรับปรุงคุณสมบัติขององค์ประกอบต่าง ๆ ของสภาตำบลประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง จะต้องปรับปรุงโครงสร้างของสภาตำบลให้มีความเหมาะสมและคล่องตัวยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วยังจะต้องสร้างความสำนึกและกระตุ้นประชาชนให้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาตำบล อนึ่ง สำหรับการปรับปรุงโครงสร้างของสภาตำบลเพื่อการเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นในอนาคตนั้น ควรพิจารณาถึงความพร้อม สิ่งแวดล้อมของแต่ละสภาตำบล และไม่ควรปรับปรุงยกฐานะให้เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นพร้อมกันและเหมือนกันทุกตำบล ฉะนั้นการปรับปรุงและยกฐานะสภาตำบลจึงต้องคำนึงถึงความสามารถของสภาตำบลเป็นเกณฑ์สำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

บทบาทของสภาตำบลในการดำเนินงานโครงการสร้างงานในชนบท: ศึกษาความรู้ความเข้าใจและทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการ เปรียบเทียบคณะกรรมการสภาตำบล ราษฎรที่ทำงานในโครงการ และราษฎรที่ไม่ได้ทำงานในโครงการปี 2525 อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ประสิทธิ์ การกลาง

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2526

การศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของสภาตำบลในการดำเนินงานโครงการสร้างงานในชนบท: ศึกษาความรู้ความเข้าใจและทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการ เปรียบเทียบคณะกรรมการสภาตำบล ราษฎรที่ทำงานในโครงการ และราษฎรที่ไม่ได้ทำงานในโครงการปี 2525 อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2525 ของคณะกรรมการสภาตำบล ว่ามีมากน้อยเพียงใด อายุ การศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการสภาตำบลมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบดังกล่าวหรือไม่ และเพื่อศึกษาว่าคณะกรรมการสภาตำบล (ในฐานะเป็นผู้บริหารโครงการ) กับราษฎรที่ทำงานโครงการและราษฎรที่ไม่ได้ทำงานโครงการ (ในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจากการบริหารโครงการนั้น) มีทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์และการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นของโครงการสร้างงานในชนบท (โครงการ กสช.) แตกต่างกันหรือไม่ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อายุ การศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการสภาตำบลกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบฯ รวมทั้งการวิเคราะห์ความแตกต่างทางด้านทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์และการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นของโครงการใช้วิธีหาค่าไค-สแควร์โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น (Local Government) การบริหารการพัฒนา (Administrative Development) ผู้นำท้องถิ่นและตัวแบบในการพัฒนา มาเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการวิเคราะห์เรื่องที่ศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ กสช. ของคณะกรรมการสภาตำบล พบว่าคณะกรรมการสภาตำบลมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดปรากฏว่า คณะกรรมการสภาตำบลมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากในเรื่องการคัดเลือกโครงการ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกแรงงานราษฎรมาทำงานในโครงการ การจ้างแรงงานราษฎรในตำบลการจัดสรรเงินโครงการให้แต่ละหมู่บ้าน อำนาจหน้าที่ของสภาตำบลในการเบิกจ่ายเงิน ตัวแปรด้านการศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบฯ ยกเว้นตัวแปรด้านอายุที่มีความสัมพันธ์ แต่สัมพันธ์เฉพาะเรื่อง "การจ้างแรงงานราษฎรในตำบล" และ "การจัดสรรเงินโครงการให้แต่ละหมู่บ้าน" เท่านั้น สำหรับในเรื่องทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ และการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นของโครงการ พบว่าคณะกรรมการสภาตำบลราษฎรที่ทำงานในโครงการและราษฎรที่ไม่ได้ทำงานในโครงการมีทัศนะไม่แตกต่างกันทางสถิติ กล่าวคือทั้งสามกลุ่มเห็นว่าโครงการ กสช. มีประโยชน์ในด้านช่วยพัฒนาท้องถิ่น รองลงมาช่วยเพิ่มผลผลิต และมีน้ำบริโภค และช่วยให้มีงานทำตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาในด้านประโยชน์ของโครงการตามเป้าหมายของรัฐบาลที่ประสงค์จะให้โครงการนี้ช่วยให้ประชาชนในชนบทมีงานทำในช่วงว่างงานแล้ว แม้ว่าผู้ตอบทั้งสามกลุ่มมีความเห็นในลำดับรองลงมา แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า โครงการดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ประชาชนในชนบทมีงานทำในช่วงว่างงานอยู่มาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้านแล้วชี้ให้เห็นว่าการที่รัฐบาลกำหนดให้มีโครงการสร้างงานในชนบทขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงรัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความสำคัญขององค์กรปกครองตนเองของประชาชนในระดับท้องถิ่นคือสภาตำบล ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในการพัฒนาชนบทนอกเหนือจากบทบาทในการเป็นองค์กรที่ช่วยฝึกสอนประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น และการที่รัฐบาลกำหนดให้สภาตำบลเป็นหน่วยดำเนินการในการบริหารโครงการ กสช. ย่อมแสดงถึงการตระหนักในความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาชนบทด้วย เพราะสภาตำบลนั้นมีคณะกรรมการสภาตำบลเป็นผู้บริหารงานกิจการของตำบล ซึ่งประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิที่ราษฎรเลือกตั้งบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้นำท้องถิ่น การให้สภาตำบลบริหารโครงการในอีกนัยหนึ่งก็คือ การให้ผู้นำท้องถิ่นบริหารโครงการให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นนั่นเอง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยนี้ได้แสดงว่าการบริหารโครงการ กสช. ของคณะกรรมการสภาตำบลได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้การที่รัฐบาลได้กำหนดให้สภาตำบลรับผิดชอบบริหารโครงการดังกล่าว ยังแสดงว่ารัฐบาลได้กระจายอำนาจการบริหารการพัฒนาให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการกระจายอำนาจทางการปกครองต่อไป และจากการศึกษาวิจัยนี้ย่อมแสดงว่าสภาตำบลมีขีดความสามารถเพียงพอต่อการที่จะยกฐานะขององค์กรเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นที่สมบูรณ์ต่อไป

บทบาทของสภาตำบลในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก : ศึกษาในกรณีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จิตรา พรหมชุติมา

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2527

"สภาตำบล" ได้ถูกกำหนดให้เป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารการพัฒนาชนบท ทั้งนี้เนื่องจากการแก้ไขปัญหาชนบทที่ผ่านมา มิได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบทแต่อย่างใด ซึ่งในปัจจุบันได้มีการยอมรับแล้วว่าปัญหาที่เป็นพื้นฐานระยะยาวและสำคัญยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ ก็คือปัญหาชนบท

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้ ก็เพื่อศึกษาบทบาทสภาตำบลในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก โดยมุ่งศึกษาถึงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของกรรมการสภาตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานของสภาตำบลกับแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องของสภาตำบลกับแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก ด้วยเหตุนี้ "ความสอดคล้อง" ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก

นอกจากนี้ยังพบว่า ในทางปฏิบัติการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับสภาตำบลมีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลักอย่างเต็มที่มีผลทำให้การบริหารการพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่รัฐบาลตั้งไว้ ซึ่งนำไปสู่การกระจายความรับผิดชอบให้กับสภาตำบลในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอีกด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

การแทรกแซงของระบบราชการต่อสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกับสภาตำบล ในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

จำลอง โพธิ์สุข

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยในทัศนะของนักวิชาการตะวันตกได้เห็นว่า ระบบราชการได้เข้าไปมีอิทธิพลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการทางการเมืองด้วย และหากมิได้มีการควบคุมกันแล้วก็จะเป็นอันตรายต่อการพัฒนาการทางการเมือง หรือทำให้ดุลยภาพระหว่างการพัฒนาทางการเมืองกับการบริหารเสียไป รายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาว่า ระบบราชการไทยได้เข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองหรือไม่ ทั้งนี้โดยพิจารณายกอำเภอซึ่งถือเป็นตัวแทนของระบบราชการกับสภาตำบล ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองระดับท้องถิ่นที่สำคัญยิ่งสถาบันหนึ่งมาพิจารณาเปรียบเทียบควบคู่กันไปทั้งในด้านกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสภาตำบล และในอีกด้านหนึ่งจะได้ศึกษาถึงทัศนคติของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในท้องที่ระดับอำเภอกับเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลในเขตอำเภอนั้น ๆ อันได้แก่ กรรมการสภาตำบลทั้งหลายที่มีหน้าที่ในการบริหารงานของสภาตำบล เพื่อจะทราบว่าระหว่างคนที่เป็นตัวแทนของทั้งสองฝ่ายนี้จะมีทัศนคติแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ในประเด็นที่เกี่ยวกับการที่ทางราชการเข้าไปควบคุมดูแลการดำเนินงานของสภาตำบล นอกจากนั้นในระหว่างข้าราชการหรือกรรมการสภาตำบลด้วยกันเองที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง ระดับรายได้ของท้องถิ่น ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งที่ต่างกัน และความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งสภาตำบล จะมีทัศนคติในประเด็นนี้ต่างกันหรือไม่

ผลจากการสำรวจวิจัยเชิงเอกสารพบว่า ระบบราชการได้เข้าไปควบคุมดูแลการบริหารงานของสภาตำบลจริง โดยผ่านกลไกตัวเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนภูมิภาคที่สำคัญได้แก่ นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด การควบคุมดังกล่าวเป็นการควบคุมทั้งในด้านการบริหารงาน ตัวบุคลากร และงบประมาณ สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นการวิจัยสนามเกี่ยวกับทัศนคติของข้าราชการและกรรมการสภาตำบลนั้น ปรากฏว่าข้าราชการและกรรมการสภาตำบลมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน กล่าวคือทั้งสองฝ่ายมิได้มีทัศนคติไปในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อการที่ทางราชการเข้าไปควบคุมดูแลการบริหารงานของสภาตำบล ในกลุ่มตัวอย่างของกรรมการสภาตำบลทั้ง 3 แห่ง มิได้มีทัศนคติไม่เห็นด้วยต่อการที่ทางราชการเข้าไปควบคุมดูแลการบริหารงานของสภาตำบล ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นเพราะยังเล็งเห็นความสำคัญและบทบาทของข้าราชการที่มีต่อสภาตำบล รวมทั้งความจำเป็นบางประการคือสภาตำบลมิได้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นที่จะได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคล เช่นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่น กรรมการสภาตำบลที่ดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ด้วยยังมีสายการบังคับบัญชาขึ้นต่อนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด สภาตำบลยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการบริหารงานต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล และในประการสุดท้ายโดยหน้าที่แล้วกรรมการสภาตำบลต้องปฏิบัติงานใกล้ชิด ประสานกันกับข้าราชการในพื้นที่อยู่แล้ว ทัศนคติที่แสดงออกมาจึงเป็นไปในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนี้ ผลของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระปรากฏว่าตัวแปรเฉพาะระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาตำบลมีส่วนสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับการที่ทางราชการเข้าไปควบคุมดูแลการบริหารงานของสภาตำบล ส่วนตัวแปรอื่น ๆ อันได้แก่ ระดับตำแหน่ง ระดับรายได้ของสภาตำบล ระดับการศึกษา และอายุ ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับทัศนคติของข้าราชการและกรรมการสภาตำบลที่มีต่อเรื่องนี้แต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยอธิบายว่าอาจเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในฐานะที่ได้ร่วมกันทำงานอยู่ในท้องที่เดียวกัน ความเกี่ยวกันทางเครือญาติ การเดินทางติดต่อกันเป็นไปโดยสะดวก

เพราะอยู่ในเขตอำเภอเมือง การรับหรือถ่ายทอดทัศนคติต่อเรื่องนี้จึงเป็นไปได้ง่าย สำหรับในส่วนสุดท้ายผู้วิจัยได้สรุปปัญหาสำคัญ ๆ ของสภาตำบลเพื่อให้มองเห็นถึงสภาพโดยทั่วไปของสภาตำบลในปัจจุบัน และแนวทางการแก้ไขปรับปรุงที่อาจเป็นประโยชน์อยู่บ้างสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ความรู้และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดอุบลราชธานี

ชัยยศ ศิริรัตนบวร

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ความรู้และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดอุบลราชธานี" เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงระดับความรู้และความเข้าใจของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในด้านบทบาทและหน้าที่ของตนเองตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสภาตำบลโดยตรง และเพื่อชี้ให้เห็นบทบาทที่เป็นจริงของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในสภาตำบล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม โดยการออกแบบสอบถามสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์พบว่า กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีระดับความรู้และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ในฐานะกรรมการสภาตำบลอยู่ในระดับปานกลาง และในประเด็นที่ตอบผิด และไม่ทราบมากนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ 1. บทบาทและหน้าที่และโครงสร้างของสภาตำบล 2. ระเบียบข้อบังคับการประชุมคณะกรรมการสภาตำบล และ 3. ระเบียบงบประมาณและการคลังของสภาตำบล แต่ความรู้ที่กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิต้องการเพิ่มเติมมากที่สุดกลับเกี่ยวข้องกับด้านการวางแผนและการจัดทำโครงการ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลได้ให้สภาตำบลเป็นองค์กรหลักในการดำเนินงานตามโครงการสร้างงานในชนบท บุคลากรของสภาตำบลจึงเห็นว่า ความรู้ด้านการวางแผนและการจัดทำโครงการมีความจำเป็นมากกว่าด้านอื่น นอกจากนี้ยังพบว่ากรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิมีบทบาทที่สำคัญและจำเป็นในสภาตำบลในฐานะที่เป็นผู้ตรวจสอบ ดูแลผลประโยชน์และเข้าร่วมในกิจกรรมของสภาตำบล แต่ในบางแห่งประธานสภาตำบล เลขานุการสภาตำบล และข้าราชการที่ปฏิบัติงานในเขตตำบลนั้นยังมีบทบาทสูงกว่ากรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานภาพในสังคม การอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ และโอกาสการรับรู้ใกล้ชิดข้อมูลข่าวสารมากกว่า นอกจากนั้นยังพบว่าการที่กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมเป็นกรรมการสภาตำบลนั้นด้วย ความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมมากกว่าแรงจูงใจจากค่าตอบแทน

โดยที่กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิเป็นบุคลากรที่สำคัญของสภาตำบล และในอนาคตอันใกล้จะยิ่งมีบทบาทมากขึ้น โดยจะเข้าร่วมเป็นผู้บริหารสภาตำบลร่วมกับกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาความรู้ความสามารถของกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิให้สามารถร่วมบริหารดำเนินงานกิจการบางสภาตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังกล่าว คือ จัดฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ในด้านระเบียบกฎหมายและความรู้ด้านเทคนิค เช่น การจัดทำแผน การจัดทำโครงการ เป็นต้น นอกจากนั้นรัฐควรมีนโยบายในด้านการพัฒนาสภาตำบลที่แน่ชัดว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใดเพื่อความสะดวกในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรของสภาตำบล ตลอดจนการทำความเข้าใจกับข้าราชการประจำที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการดำเนินงานของสภาตำบลเอง ทั้งนี้เพื่อให้สภาตำบลเป็นกลไกหลักสามารถพัฒนาท้องถิ่นและชนบทได้อย่างแท้จริง

ปัญหาและทางเลือกในการปรับปรุงสภาตำบล

วรเกียรติ สมสร้อย

สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2533

สภาตำบลได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ พ.ศ. 2499 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นการกระตุ้นให้ใส่ใจในกิจกรรมของท้องถิ่นตนและเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตยตามหลักของการปกครองท้องถิ่น รูปแบบของสภาตำบล ได้พัฒนามาตามลำดับดังนี้

1. สภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499

2. สภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 275/2509

3. สภาตำบลตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326/2515

รูปแบบของสภาตำบลแต่ละแบบมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงานและสามารถพึ่งตนเอง โดยระยะแรกสภาตำบลมีลักษณะอยู่ในความควบคุมของส่วนกลาง มีข้าราชการจากส่วนภูมิภาคเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษา แต่ปรากฏว่าเมื่อเวลาผ่านมากว่า 30 ปีแล้ว ลักษณะของการควบคุมจากส่วนกลางยังไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก สภาตำบลยังไม่มีอิสระเพียงพอในการดำเนินงาน ไม่มีการกำหนดให้ชัดเจนว่าจะเป็นการปกครองท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่การเมืองกำลังพัฒนานั้น (พ.ศ. 2521-2533) พรรคการเมืองที่สำคัญต่าง ๆ ได้เสนอร่างกฎหมายให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงรูปแบบสภาตำบลใหม่ให้เป็นการปกครองท้องถิ่น

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่าสภาตำบลยังไม่พัฒนาตามที่หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องคาดหวัง เนื่องจากมีปัญหาสำคัญ 2 ด้าน คือ

1. ด้านโครงสร้าง มีปัญหาเรื่องความมีอิสระในการปกครองตนเองมักถูกควบคุมจากเจ้าหน้าที่ของการปกครองภูมิภาค มีรายได้ไม่เพียงพอ การยอมรับความเป็นสถาบันของประชาชน และที่มาของกรรมการโดยตำแหน่งทำให้มองว่าอยู่ในลักษณะผูกขาดการบริหาร

2. ด้านพฤติกรรมของคณะกรรมการ คณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความตั้งใจ บริหารงานขาดความรับผิดชอบและความกระตือรือร้น และไม่คำนึงถึงเหตุผลมากนัก ถูกชักจูงได้ง่ายและบางแห่งประธานมักใช้อำนาจในการตัดสินปัญหา

จากปัญหาที่พบ สมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างให้เป็นการปกครองท้องถิ่นโดยแท้จริง ซึ่งเป็นทางเลือกที่จะทำให้สภาตำบลมีอิสระในการบริหารงานมากขึ้น คลายจากการครอบงำของการปกครองภูมิภาค เมื่อโครงสร้างดีก็จะส่งผลให้พฤติกรรมของคณะกรรมการปรับตัวดีขึ้นไปด้วย แต่มีข้อสังเกตว่าการที่จะเปลี่ยนแปลงต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงผลกระทบ เช่น อำนาจเดิมของกระทรวงมหาดไทย หรือความมั่นคงของท้องถิ่น ดังนั้น จึงน่าจะปรับปรุงแบบค่อยเป็นค่อยไป ตามสภาวะความพร้อมของแต่ละสภาตำบล มิใช่ปรับพร้อมกันทั่วประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ*

ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ พ.ศ. 2528

ประทีบ จงสืบธรรม

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2528

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจในเรื่องของการต่อสู้เรียกร้องให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองและสังคม โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่าอำนาจทางการเมืองควรที่จะได้มีการแบ่งสรรให้กับประชาชนทุกระดับชั้น โดยไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา หรือความมั่งคั่ง สตรีและบุรุษควรจะได้รับความเสมอภาค และมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเท่าเทียมกัน

ทุกวันนี้ ในสังคมไทยได้เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทสตรีในการเมืองระดับท้องถิ่น ทั้งในระดับเทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด จนได้มีการแก้ไขกฎหมายเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของบุคคลที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยเปิดโอกาสให้ทั้งชายและหญิงมีโอกาสเท่าเทียมกันในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา และการที่สตรีเข้ามาดำรงตำแหน่งกำนันก็ดี ผู้ใหญ่บ้านก็ดีมีฝ่ายที่ยึดติดอยู่กับความคิดเดิม ๆ ในเรื่อง "สตรีเป็นช้างเท้าหลัง" วิตกว่าสตรีจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใด จากปัญหาข้อสงสัยดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ และเลือกหัวข้อ "ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ พ.ศ. 2528" มาศึกษาเพื่อเป็นการพิสูจน์ในประเด็นข้อสงสัยดังกล่าว

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ส่งแบบสอบถามไปยังกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศเพื่อทราบข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเอง เช่น ข้อมูลด้านสถานภาพ เศรษฐกิจและสังคมของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงาน นโยบายการบริหารและการปกครองรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน *เพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมเกี่ยวกับบทบาททางการบริหาร* การปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี โดยนำไปหาความสัมพันธ์ในแง่การแสดงบทบาทหน้าที่ที่อาจแตกต่างกันออกไปของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีและท้องถิ่น กับตัวแปรที่สำคัญต่าง ๆ เช่น อายุ สถานภาพสมรส ฐานะทาง

เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้นำดั้งเดิมในท้องถิ่น ประสบการณ์การทำงานในชุมชน และลักษณะชุมชนในเขตปกครอง โดยวิธีการศึกษาได้นำเอาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำทางการเมืองการบริหาร แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของสตรีทางการเมือง มาประกอบกับอำนาจและหน้าที่ของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

จากผลการศึกษาพบว่า ในการเป็นผู้นำทางการบริหารการปกครองกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีสามารถแสดงบทบาทได้ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การเสริมสร้างความมั่นคงแก่ชุมชน งานป้องกันและปราบปรามโจรผู้ร้าย การดูแลและควบคุมงานสถิติและทะเบียนต่าง ๆ ในหน้าที่การประสานงานและให้ความช่วยเหลือกับทางราชการ การทำให้ชาวบ้านรักและสามัคคีและการแสดงบทบาทเป็นตัวแทนราษฎรในการรับรู้ปัญหา และติดต่องานต่าง ๆ ซึ่งปรากฏว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีต่างให้ความสำคัญกับบทบาทข้างต้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวมีตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญ คือ อายุ สถานภาพสมรส การมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำในท้องถิ่น ประสบการณ์การทำงานในชุมชนของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี และลักษณะชุมชนที่ปกครอง ขณะที่ตัวแปรด้านฐานะทางเศรษฐกิจของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานบริหารการปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเลย

นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจว่า ไม่ว่าแนวโน้มการแสดงบทบาทด้านการบริหารปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีจะต่างกันไปในลักษณะใดก็ตาม ผู้นำท้องถิ่นสตรีส่วนใหญ่ก็ได้รับการยอมรับในบทบาททางการเมืองการปกครอง ทั้งจากประชาชนในชุมชนและข้าราชการบนอำเภอ อันเป็นตัวชี้ที่สำคัญที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง และยืนยันถึงความสามารถในการเข้ามามีบทบาทในการเมืองระดับท้องถิ่นได้ดีไม่แพ้ชาย

ในส่วนของการศึกษาถึงความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการบริหารการปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ผู้ศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์จากแนวทางในการแสดงบทบาทหรือกระบวนการปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ของผู้นำแต่ละคนว่าสามารถทำหน้าที่ได้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และที่สังคมคาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาพฤติกรรมการบริหารการปกครองดังกล่าว ได้แก่ ความกล้าที่จะตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ ความสามารถในการใช้ความรู้และเหตุผล ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และความกระตือรือร้นในการทำงาน ซึ่งพบว่าจากการที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเพิ่งเข้ามามีบทบาททางการเมืองการบริหารระดับท้องถิ่นไม่กี่ปีมานี้เอง ประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานตลอดจนการเรียนรู้เทคนิคการทำงานโดยตรงยังมีไม่เพียงพอ จึงทำให้กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่ยังขาดความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งผู้ศึกษามั่นใจว่าในอนาคต หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านสตรีได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานจากการอบรม การแนะนำจากส่วนราชการต่าง ๆ และการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองด้านต่าง ๆ มากขึ้น ก็จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในบทบาทการใช้เหตุผล เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ตัดสินปัญหาได้เพิ่มมากขึ้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถแสดงข้อพิสูจน์ยืนยันได้ว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีสามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งได้รับการยอมรับภาวะความเป็นผู้นำจากทั้งข้าราชการและประชาชนในพื้นที่ ในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีก็สามารถรับผิดชอบและปฏิบัติงานด้านงานปกครองได้เช่นเดียวกับกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านชาย จะแตกต่างกันไปบ้างก็ในด้านบทบาทที่มุ่งทำงานเพื่อสนองตอบใครมากกว่ากัน คือระหว่างประชาชนชุมชน หรือนโยบายทางราชการ ตลอดจนความแตกต่างกันในพฤติกรรมการบริหารการปกครอง ซึ่งอาจจะเกิดจากการขาดการเรียนรู้และการฝึกอบรมอย่างพอเพียงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงคาดหวังว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีจะสามารถแสดงความเป็นผู้นำของตนได้อย่างเต็มที่มากขึ้นเช่นเดียวกับชายทุกประการ หากจะมีการเสริมสร้างและพัฒนาด้านศักยภาพการทำงานของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเพิ่มขึ้นอันจะเป็นการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา สุขพานิชขันทปราบ*

ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย

สมิหรา จิตตลดากร

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2529

แม้จะเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหลักการให้สิทธิแก่บุรุษและสตรีเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว สตรีมีเพียงจำนวนน้อยมากที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ

ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2525 ทำให้มีสตรีมีสิทธิรับเลือกตั้งในตำแหน่งผู้นำทางการเมืองในการปกครองท้องที่ ปรากฏว่าสตรีได้รับเลือกตั้ง และแต่งตั้งในตำแหน่งต่าง ๆ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล) เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีได้รับการแต่งตั้งและเลือกตั้งดังกล่าว สตรีที่เข้าสู่ตำแหน่งผู้นำทางการเมืองในระดับท้องที่ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน (แต่งตั้งหรือเลือกตั้ง) จะมีลักษณะการทำงานของสตรีผู้นำทางการเมืองระดับท้องที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการจัดการในการบริหารงานรัฐกิจอย่างไร สตรีผู้นำเหล่านี้อาศัยคุณธรรมประการใดบ้างในการปกครอง และได้รับการยอมรับจากผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ ในการปฏิบัติงานด้านใด

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ในระหว่างวันที่ 25 ตุลาคม 2528 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2529 (ช่วงเวลาการออกภาคสนามและการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 6 เดือน) กลุ่มประชากรทั้ง 3 กลุ่มใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแตกต่างกันคือ

1. ส่งแบบสอบถามแก่สตรีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร กำนันและแพทย์ประจำตำบลทั่วประเทศจำนวน 714 ชุด แต่ได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 605 ชุด คิดเป็นร้อยละ 85 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

2. สัมภาษณ์กำนันสตรีแบบเจาะลึก ด้วยคำถามเปิดและใช้แบบสอบถามจากจำนวนกำนันสตรีทั่วประเทศ 17 คน ได้ทำการสัมภาษณ์กำนันสตรี 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82 ของกำนันสตรีทั้งหมด

3. สัมภาษณ์คณะกรรมการสภาตำบล 12 ตำบลที่มีกำนันเป็นสตรี โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 73 ของจำนวนสมาชิกสภาตำบลทั้งหมด 286 คน

ผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องภูมิหลังสตรีผู้นำทางการเมือง ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 40-49 ปี สมรสแล้วและอยู่กับคู่สมรส มีบุตรระหว่าง 1-3 คน มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีบุตรระหว่าง 6-9 คน มีพี่น้องเป็นชายอยู่ระหว่าง 1-3 คน สตรีผู้นำเหล่านี้ส่วนใหญ่จบชั้น ป.4-ป.7 ระดับของรายได้อยู่ในฐานะปานกลาง (2,000-4,000 บาทต่อเดือน) มีอาชีพเป็นเกษตรกรมาจากครอบครัวเกษตรกร และเป็นผู้นำมีภูมิลำเนาอยู่ในสถานที่เดิมที่ดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองอยู่ และในครอบครัวของสตรีผู้นำนี้จะมีความขัดแย้งกันบ้าง แต่จะไม่บ่อยนัก

ส่วนใหญ่แล้วสตรีผู้นำทางการเมืองในระดับท้องที่จะเป็นผู้ที่ไม่กระตือรือร้น แต่มองโลกในแง่ดี มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นผู้ที่กระตือรือร้นและมองโลกในแง่ร้าย ความกระตือรือร้นของสตรีก็จะเน้นหนักไปในงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรของราชการมากกว่าภารกิจที่ไม่ใช่ของทางราชการ ลักษณะการทำงานดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับลักษณะการจัดการในเชิงการบริหาร กล่าวคือส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่นิยมในการใช้อำนาจ ใช้วิธีการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน ใช้ความสุภาพ ทำให้คนทั้งเกรงใจและกลัวเกรงควบคู่กัน มีการวางแผนล่วงหน้าเสมอ เน้นเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม

ในด้านคุณธรรมในการปกครอง สตรีผู้นำส่วนใหญ่จะเป็นผู้เสียสละ ให้ทานทำบุญ ซื่อตรง อดทนและไม่ใช้อารมณ์ แต่นิยมการเรี่ยไรเงินทองหรือแรงงานจากชาวบ้าน

สตรีผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งจะเน้นการวางแผน การชี้แจงต่อประชาชน การทำให้คนเกรงใจ ไม่นิยมในอำนาจ และเสียสละมากกว่าสตรีผู้นำที่มาจากการแต่งตั้ง

จากการศึกษาพบว่า จำนวนความถี่ของการทะเลาะภายในครอบครัวของสตรีผู้นำ จะมีผลกระทบต่อบทบาทการเป็นผู้นำแบบชาวบ้านมองปัญหาใกล้ตัวหรือการเป็นผู้นำแบบทันสมัยมองปัญหาไกลตัว และยิ่งสตรีมีการศึกษาสูงก็จะใช้ความเด็ดขาดน้อยลง จำนวนพี่น้องที่เป็นชายของสตรีผู้นำจะส่งผลกระทบต่อความเด็ดขาดของสตรีผู้นำด้วย

สตรีผู้นำที่เป็นแบบอัตตาธิปไตยจะนิยมในอำนาจ ยกย่องเพศชาย แบ่งแยกเพศ ก้าวร้าว เมื่อปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนจะพยายามทำให้ประชาชนเกรงใจ มีความมั่นใจในตัวเองสูง ใช้ความเด็ดขาดมาก แต่เมื่อปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการระดับตำบล หมู่บ้าน จะใช้ความสุภาพอ่อนโยน มีการวางแผนล่วงหน้า ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับสตรีผู้นำแบบประชาธิปไตย และยิ่งสตรีเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินข้อขัดแย้งมากเท่าใดก็จะยิ่งใช้อำนาจมากขึ้น วางแผนมากขึ้น พบปะกับประชาชนบ่อยครั้งขึ้น ยิ่งสตรีเข้าไปมีบทบาทในชุมชนมากเท่าใดก็จะยิ่งควบคุมงานมากขึ้น มีการวางแผนและรายงานต่อประชาชนมากขึ้นด้วย ยิ่งสตรีเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากเท่าใด ก็จะยิ่งนิยมในอำนาจ วางแผนมากขึ้น รักงานและแบ่งแยกเพศมากขึ้น

สตรีผู้นำจะให้ความสำคัญต่อการทำงานที่แตกต่างกัน จำแนกได้เป็น 7 แบบ คือให้ความสำคัญต่อการประชุม การปรับตัว การเป็นผู้นำ การประสานความคิด การใช้เหตุผล การสร้างภาพพจน์ต่อชุมชนและการอะลุ้มอล่วย

ส่วนวิธีการจัดการและโลกทัศน์ของสตรีผู้นำ จำแนกได้เป็น 9 แบบ ที่แตกต่างกันคือ แบบให้ความสำคัญต่อการบริการประชาชน การปกครองคน การแบ่งแยกเพศ การใช้อารมณ์ การเป็นผู้ให้ การใช้อำนาจ การรักษาความดี การรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น และการเรี่ยไร

สตรีจะมีโอกาสเข้าสู่ตำแหน่งกำนันในชุมชนที่เจริญแล้วมากกว่าชุมชนที่ยังไม่เจริญ กำนันสตรีส่วนใหญ่มา

จากชนชั้นกลาง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีภูมิหลังทางครอบครัวที่สัมพันธ์กับตำแหน่งทางการเมือง ปัจจัยทางครอบครัวทำให้สตรีสมัครเข้าสู่ตำแหน่งกำนัน และถ้าสตรีมีความคิดเป็นนักธุรกิจมีทักษะทางการเมือง มีความทะเยอทะยาน ขยันขันแข็ง จะช่วยให้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองได้ง่าย

สตรีใช้วิธีสร้างศรัทธาจากประชาชนเป็นแรมปี และเมื่อถึงวันเลือกตั้งก็มักจะใช้จิตวิทยามวลชนที่สูงกว่าผู้แข่งขัน เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วจะพยายามขจัดอิทธิพลเดิมที่ขัดขวางการทำงานของกำนันสตรีด้วยการสร้างสัญลักษณ์แห่งอำนาจและเน้นผลงานด้านการพัฒนา

ในเรื่องการยอมรับจากผู้นำชุมชนอื่น ๆ กำนันสตรีได้รับการยอมรับในเรื่องการมีหลักธรรมะในการปกครอง โดยเฉพาะเรื่องความสุภาพอ่อนโยน ในด้านหน้าที่ได้รับการยอมรับในเรื่องหน้าที่การบำรุงสาธารณประโยชน์ การบำบัดทุกข์บำรุงสุข และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่กำนันสตรีมีความรอบรู้อยู่ในระดับการยอมรับน้อยคือหน้าที่ด้านการสืบสวนข้อเท็จจริง และการเรี่ยไรเงินทองหรือแรงงานจากชาวบ้าน

ข้อสรุปจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สตรีที่เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเฉพาะตัว ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคแตกต่างกัน ผลลัพธ์จากภูมิหลังของสตรีผู้นำและครอบครัว วิธีการทำงานและมีรูปแบบทางการเมืองที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าสตรีผู้นำจะใช้วิธีการใด การใช้พระเดชหรือการใช้พระคุณ การใช้ฐานะทางการเงิน หรือการใช้ธรรมะต่างก็นำไปสู่ความสัมฤทธิผลทางการปกครองทำให้ชุมชนมีการพัฒนา มีความสงบสุขร่มเย็นได้เช่นเดียวกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์กนลา สุขพานิช-ชันธปราบ และรองศาสตราจารย์ ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว*

การปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบลของอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ราชันย์ สารวรางกร
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิจัยเฉพาะการปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบล จากกรณีศึกษาสภาตำบลของอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ในส่วนของการวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติในแง่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัตินโยบาย รูปแบบวิธีการที่กรรมการสภาตำบลพิจารณาจัดสรรโครงการ และความสัมพันธ์ระหว่างกลไกของทางราชการกับสภาตำบล โดยการสัมภาษณ์ข้าราชการที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการสภาตำบล และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบลมีปัจจัยและองค์ประกอบสอดคล้องกับกระบวนการปฏิบัตินโยบาย องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการปฏิบัตินโยบายไม่ผูกพันกับองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่ง มีความเท่าเทียมกันและเป็นอิสระจากกัน

2. กรรมการสภาตำบลเป็นผู้มีส่วนในการปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบท การพิจารณาการจัดสรรโครงการไปสู่การปฏิบัติเป็นการดำเนินการตามความเป็นจริงที่จะแก้ไขปัญหาของสภาตำบลด้วยตนเอง

3. การกำหนดโครงสร้างขององค์การปฏิบัตินโยบายโครงการสร้างงานในชนบท พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ปฏิบัติ เอื้ออำนวยให้สภาตำบลสามารถปฏิบัตินโยบายได้โดยอิสระและไม่ถูกแทรกแซงจากกลไกของทางราชการในขั้นตอนสำคัญของการดำเนินงานตามโครงการโดยไม่ชอบธรรม

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์*

สมาคมจีนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีสมาคมจีนจังหวัดพิษณุโลกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ปี พ.ศ. 2528

หรรณพ พุกจันทร์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสมาคมจีน โดยมีมูลเหตุที่สำคัญเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มคน ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงหรือผลกระทบที่เกิดจากการบริหารงานของเทศบาล โดยใช้ข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามเอกสาร เน้นที่การสัมภาษณ์ โดยมีบุคคลกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่คณะกรรมการของสมาคมจีนจังหวัดพิษณุโลก

สมาชิกสภาเทศบาลเมืองพิษณุโลก และบุคคลภายนอกที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสมาคมจีน ซึ่งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจและผลประโยชน์ที่ใหญ่ที่สุดในเขตเทศบาลมีความเกี่ยวข้องด้านผลประโยชน์กับเทศบาลทั้งโดยตรงและทางอ้อม เกี่ยวพันด้านผลประโยชน์กับสมาชิกสภาเทศบาลในด้านความร่วมมือกันในการแสวงหาธุรกิจที่จะดำเนินการในส่วนของเทศบาล และยังเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กัน ตั้งแต่กระบวนเลือกตั้งจนถึงการบริหารงานของเทศบาล

ในส่วนรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาคมจีน พบว่าสมาชิกสมาคมจีนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่การให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ แก่กลุ่มการเมืองที่สนับสนุนให้ได้รับเลือกตั้งกับลงสมัครรับเลือกตั้งเองส่วนหนึ่งเพื่อเข้าบริหารงานเทศบาลโดยตรง ถึงแม้จะมีจำนวนเพียง 40% ก็ตาม เนื่องจากติดภาระการดำเนินธุรกิจและค่านิยมทางสังคมเก่า ๆ

และสุดท้าย สมาชิกสมาคมจีนซึ่งมีลักษณะกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนมีความเป็นคนไทยสูงมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะใช้พลังทางเศรษฐกิจที่มีอยู่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสูงขึ้นในระดับต่าง ๆ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนรักษ์*

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบสุขาภิบาล ศึกษาจากกรณีสุขาภิบาลพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

ประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2512

การปกครองท้องถิ่นที่จะมีความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น ส่วนสำคัญที่สุดขึ้นอยู่กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน แต่การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาลในประเทศไทยเท่าที่เป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้ทั้งในแง่กฎหมายและข้อเท็จจริงแล้ว ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการปกครองน้อยมาก ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ก็เพื่อจะศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่ประชาชนจะเข้าหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นแบบสุขาภิบาลนั้น จะมีสาเหตุเนื่องมาจาก

1. ประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองตนเอง หรือ

2. การจัดรูปแบบการปกครองของสุขาภิบาลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกสุขาภิบาลพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกรณีที่ทำการศึกษาวิจัยเพราะได้พิจารณาเห็นความเหมาะสมอยู่หลายประการ จากผลการศึกษาวิจัยที่ได้พบว่า

1. การที่ประชาชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นแบบสุขาภิบาลเท่าที่ควรนั้น เกิดจากมูลเหตุใหญ่คือ ความไม่รู้ไม่เข้าใจในการปกครองตนเองของประชาชนเป็นประการสำคัญที่สุด

2. ความไม่รู้ไม่เข้าใจต่อการปกครองตนเองนั้นเกิดจากความเคยชินต่อการปกครองระบบดั้งเดิม และความไม่เคยชินต่อรูปการปกครองแบบสุขาภิบาลที่รัฐบาลหยิบยื่นให้

3. การจัดรูปแบบองค์การปกครองของสุขาภิบาลยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร แต่ปัญหาเรื่องรูปแบบไม่ใช่เป็นปัญหาประการสำคัญในขณะนี้

ดังนั้น ปัญหาสำคัญที่สุดที่ควรจะรีบแก้ไขนั้นอยู่ที่การพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนเป็นเบื้องแรกก่อนแล้วจึงจะมาพิจารณาแก้ไขรูปแบบให้สอดคล้องหรือเหมาะสมตามมาทีหลัง

สุขาภิบาล การศึกษาถึงสิทธิของประชาชนในการปกครองตนเอง*

ร้อยตรี ธงชัย ทรงประศาส์น

วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2510

สุขาภิบาลเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบแรกที่มีขึ้นในประเทศไทย คณะกรรมการสุขาภิบาลมีทั้งฝ่ายบริหารและตุลาการ ประกอบด้วยสมาชิกโดยตำแหน่ง 5 คน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกตำบลบ้าน ทำหน้าที่ตัดสินคดีความ และสมาชิกอีก 4 คน ที่ประชาชนเป็นผู้เลือกเข้ามาให้ดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี สมาชิกโดยตำแหน่งประกอบด้วย นายอำเภอ ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ และหัวหน้าฝ่ายบริหารของสุขาภิบาล ปลัดอำเภอในฐานะเลขาธิการกรรมการเป็นผู้ปฏิบัติงานประจำของสุขาภิบาล คลังอำเภอ

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

ทำหน้าที่คลังสุขาภิบาล และสาธารณสุขอำเภอทำหน้าที่สาธารณสุขสุขาภิบาล นอกจากนี้ยังมีผู้ปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ

ตามกฎหมาย สุขาภิบาลต้องเสนอแผนการบริหารงานรวมทั้งเทศบัญญัติของสุขาภิบาล และงบประมาณประจำปี เพื่อขออนุมัติต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และในระดับประเทศ กระทรวงมหาดไทยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ออกระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ สำหรับสุขาภิบาลทั่วประเทศ ในทางปฏิบัติรัฐบาลส่วนกลางเป็นผู้ควบคุมสุขาภิบาลอย่างมาก ราวกับว่าสุขาภิบาลเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารส่วนกลาง

ก่อน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจการปกครองและการบริหารภายใต้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นเวลานับร้อยปี ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ไทย ประชาชนไทยต่างมีความรู้สึกยอมรับต่ออำนาจของขุนนางชนชั้นปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับรัฐบาลประชาธิปไตยเป็นเรื่องใหม่ต่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยงานสุขาภิบาล

สุขาภิบาลเป็นการรวมกลุ่มขึ้นเป็นหน่วยปกครองที่ทำหน้าที่ปกครองตนเองของพื้นที่ชนบทหรือนอกเขตเทศบาล ในชั้นแรกสุขาภิบาลถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ฝึกสอนระบอบประชาธิปไตย แต่เท่าที่ผ่านมาวัตถุประสงค์นี้ดูเหมือนยังอยู่ในขั้นตอนจำกัด เพราะแทนที่กิจกรรมของสุขาภิบาลจะดำเนินไปได้ด้วยการตัดสินใจกันเองของประชาชนในท้องถิ่น แต่กลับกลายเป็นว่าข้าราชการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกิจการของท้องถิ่นเกือบทุกด้าน

ผู้ศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหามากประการที่มีผลลบต่อระบบสุขาภิบาล ในฐานะที่เป็นสถาบันปกครองตนเอง ปัญหาสำคัญได้แก่ ทัศนะคติของประชาชนในท้องถิ่นเอง พฤติกรรมของข้าราชการส่วนกลางในการบริหารงานแบบประเพณีนิยม สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นเอง และจุดอ่อนของระบบสุขาภิบาลเอง ข้อเสนอแนะที่ได้ให้ไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ก็คือจะต้องมีมาตรการในการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งข้าราชการและประชาชนที่มีต่อความคิดเรื่องประชาธิปไตย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะต้องให้ความสำคัญต่อการขยายการศึกษา และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โครงสร้างของสุขาภิบาลต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นการกระตุ้นประชาชนให้มีส่วนร่วมในการเมืองและการปกครองตนเองในท้องถิ่น

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ*

การศึกษาเชิงวิเคราะห์อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของนายอำเภอในการบริหารสุขาภิบาล

อนุ สงวนนาม

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2521

ปัญหา

การปกครองท้องถิ่นรูปสุขาภิบาล เป็นองค์การปกครองท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปหนึ่ง วัตถุประสงค์ของการจัดการปกครองท้องถิ่นรูปสุขาภิบาลนั้นก็เพื่อให้สุขาภิบาลบริหารกิจการต่าง ๆ ในอันที่จะสร้างสรรค์ความเจริญในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้แก่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้อยู่ภายใต้การอำนวยการและบริหารกิจการของข้าราชการและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ภายในขอบเขตและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้

โดยเหตุที่การจัดการปกครองท้องถิ่นในรูปสุขาภิบาลตามหลักการและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น ยังมีลักษณะกระจายอำนาจไม่สมบูรณ์แบบเหมือนกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล เพราะสุขาภิบาลจัดตั้งขึ้นในท้องที่ที่มีความเจริญรองลงมาจากเทศบาล ฉะนั้นการดำเนินการปกครองท้องถิ่นรูปสุขาภิบาลจึงต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและประชาชน โดยเหตุนี้การปกครองท้องถิ่นในรูปสุขาภิบาลจึงอยู่ภายใต้การอำนวยการรับผิดชอบของข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนรอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและเหมาะสมกับความสามารถทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น

นายอำเภอเป็นจักรกลที่สำคัญต่อการบริหารกิจการของสุขาภิบาล นายอำเภอในฐานะประธานกรรมการสุขาภิบาลได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในการบริหารกิจการสุขาภิบาลทั้งปวง ยิ่งไปกว่านั้นนายอำเภอในฐานะที่เป็นข้าราชการของรัฐบาลกลางยังมีความเกี่ยวพันกับกิจการของสุขาภิบาลทั้งในด้านนิตินัยและพฤตินัยอย่างกว้างขวางอีกด้วย เมื่อนายอำเภอมีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการของสุขาภิบาลอย่างกว้างขวางดังกล่าวประกอบทั้งรัฐบาลเองยังไม่แน่ใจเกี่ยวกับความสามารถทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นทั้งในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการใช้อำนาจควบคุม (Popular Control) ฉะนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ออกมาใช้บังคับเพื่อให้การบริหารกิจการของสุขาภิบาลดำเนินไปด้วยดี ป้องกันความผิดพลาด อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ท้องถิ่น

และประชาชนในท้องถิ่นอย่างรัดกุม จนทำให้นายอำเภอในฐานะผู้รับผิดชอบบริหารกิจการสุขาภิบาลขาดความเป็นอิสระในการบริหารงาน เพราะถูกครอบงำด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายและมีลักษณะจำกัด จึงทำให้ดูเสมือนว่าการบริหารงานของสุขาภิบาลไม่มีประสิทธิภาพ ล่าช้า ไม่สนองความต้องการของประชาชน

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการบริหารกิจการของสุขาภิบาลก็คือรายได้ของสุขาภิบาลมีน้อยไม่ได้ส่วนสัมพันธ์กับภารกิจอันเป็นหน้าที่ของสุขาภิบาลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้สุขาภิบาลมีหน้าที่ถึง 10 ประการ เช่น หน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การประปา ไฟฟ้า การดับเพลิง การโยธา การกำจัดขยะมูลฝอย ฯลฯ จะเห็นได้ว่าหน้าที่ความรับผิดชอบของสุขาภิบาลดังกล่าว เป็นกิจการที่ต้องใช้จ่ายสูงมาก แต่ในขณะเดียวกันสุขาภิบาลส่วนใหญ่จะมีรายได้ประมาณปีละ 3-4 แสนบาท สุขาภิบาลที่มีรายได้ถึงปีละ 1 ล้านบาทมีเพียงไม่กี่แห่ง ดังนั้น เมื่อพิจารณาด้วยเหตุผลจะเห็นได้ว่าสุขาภิบาลส่วนใหญ่ไม่อาจจะรับผิดชอบงานในหน้าที่ได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ เพราะอุปสรรคในด้านการเงิน

วิธีการศึกษา

"การศึกษาเชิงวิเคราะห์อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของนายอำเภอในการบริหารสุขาภิบาล" เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในทางกฎหมาย (Legal Study) โดยอาศัยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 และกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หนังสือสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการศึกษา นอกจากนี้จะได้ศึกษาจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เช่น ตำรา เอกสาร วารสาร ทางด้านการเมือง การปกครองท้องถิ่น การบริหารท้องถิ่น การคลังท้องถิ่น ฯลฯ มาอ้างอิง รวมตลอดถึงอาศัยประสบการณ์ (Experiences) ของผู้เขียนในฐานะที่มีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดกับกิจการสุขาภิบาลทั้งในฐานะปลัดสุขาภิบาลและประธานกรรมการสุขาภิบาลมาพิจารณาศึกษาร่วมกับแนวทางการวิเคราะห์โครงสร้าง (Structural Analysis) ควบคู่กันไป

ข้อสรุป

ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า เป็นไปตามข้อสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือนายอำเภอในฐานะประธานกรรมการสุขาภิบาลไม่อาจจะบริหารกิจการสุขาภิบาลให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ตามเป้าหมายหรืออุดมคติที่ตั้งไว้ เพราะอุปสรรคที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. นายอำเภอในฐานะประธานกรรมการสุขาภิบาลขาดความเป็นอิสระในการบริหาร เพราะถูกจำกัดโดยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการส่วนกลาง

2. รายได้ของสุขาภิบาลน้อยไม่เป็นการเพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะท้องถิ่นสุขาภิบาลส่วนใหญ่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ประกอบทั้งสุขาภิบาลมีรายได้จากภาษีอากรน้อยประเภทและได้รับส่วนแบ่งในอัตราที่ต่ำ

ยิ่งไปกว่านั้น การที่สุขาภิบาลอยู่ภายใต้การอำนวยการและการปฏิบัติการของข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ข้าราชการที่ต้องรับผิดชอบงานของสุขาภิบาลก็มีภารกิจในหน้าที่ประจำล้นมืออยู่แล้ว จึงทำให้การบริหารกิจการของสุขาภิบาลมีประสิทธิภาพต่ำลงไปอีก

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของนายอำเภอในการบริหารสุขาภิบาล" เห็นว่ามีข้อเสนอแนะที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างของสุขาภิบาลใหม่ โครงสร้างใหม่นี้ควรเป็นโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการของสุขาภิบาลมากขึ้น และลดบทบาทการบริหารกิจการสุขาภิบาลของฝ่ายข้าราชการลงให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการฝึกฝนให้ประชาชนในท้องถิ่นคุ้นเคยกับกระบวนการปกครองตนเองและสามารถที่จะรับภาระทั้งของจากฝ่ายข้าราชการในอนาคตอันใกล้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองท้องถิ่นอันแท้จริง

2. ควรได้มีการปรับปรุงเกี่ยวกับรายได้ของสุขาภิบาล เพื่อให้สุขาภิบาลมีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ในการทำนุบำรุงท้องถิ่น สร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน การปรับปรุงเกี่ยวกับรายได้ของสุขาภิบาลนี้ สิ่งที่ควรดำเนินการได้ทันที และไม่มีผลกระทบกระเทือนแก่ประชาชนตลอดจนสร้างความรู้สึกที่เป็นธรรมให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษี ก็คือการปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีให้ได้ผลสมบูรณ์โดยน่าจะนำโครงการ "แผนที่ภาษี" ของกรุงเทพมหานครและเทศบาลมาพิจารณาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การจัดเก็บภาษีของสุขาภิบาล

3. ควรได้มีการพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสุขาภิบาลไม่ให้มีลักษณะจำกัดเกินไป จนทำให้ผู้บริหารงานของสุขาภิบาลขาดความอิสระในการทำงาน อันเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการบริหารกิจการสุขาภิบาลประการหนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์จรูญ สุภาพ*

แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้ง และประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง

ว่าที่ร้อยตำรวจตรี จรัญ วงศ์สวัสดิ์
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2532

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตสุขาภิบาล โดยศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จึงจำแนกออกเป็น 7 กลุ่มของกิจกรรม ได้แก่ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและการทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การสนับสนุน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ เครื่องมือเป็นแบบสอบถามซึ่งสร้างโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล คำถามวัดความรู้ทางด้านการเมือง แบบสำรวจทัศนคติทางการเมืองแบบ Likert และระดับความมากน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง เปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างต่อประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานคณะกรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้งและโดยตำแหน่งของจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสมุทรปราการที่เลือกโดยวิธีสุ่มแบบมีระบบ (Systematic System) จำนวน 284 คน ข้อมูลนำเสนอในส่วนของการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ T-Test และหาความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ Chi-square และร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การศึกษาวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. พบว่าไม่มีความแตกต่างที่เป็นนัยสำคัญทางสถิติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตสุขาภิบาลทั้งสองรูปแบบ (ศึกษาเชิงเปรียบเทียบ) นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตสุขาภิบาลทั้งสองรูปแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ละกิจกรรมอยู่ระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ

2. พบว่าปัจจัยเพศ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา รายได้และการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์การ มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการมืองของประชาชนในเขตสุขาภิบาลต่อองค์การเมืองการปกครอง ส่วนปัจจัยด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตสุขาภิบาล และมีปัจจัยทางทัศนคติทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของประชาชน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุดท้าย สรุปได้ว่า แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้ศึกษาครั้งนี้มีสภาพแตกต่างจากแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศตะวันตก

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ*

การปกครองตำบลและหมู่บ้านของประเทศไทย*

ร้อยตรี อยุธย์ คชพิมพ์
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2509

ตำบลและหมู่บ้านที่จะกล่าวถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หมายถึงตำบลและหมู่บ้านที่เราเข้าใจกันอยู่ในชนบทเป็นพื้นเป็นตำบลและหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาลรูปต่าง ๆ และนอกเขตสุขาภิบาลด้วย นั่นคือเป็นตำบลและหมู่บ้านตามความหมายของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แต่การศึกษาเรื่องใด ๆ ก็ตามเกี่ยวกับการปกครองถ้าไม่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์การปกครองประกอบด้วย ก็จะทำให้เนื้อเรื่องไม่ติดต่อกัน ผู้เขียนจึงได้ศึกษาเลยไปถึงประวัติและความเป็นมาของตำบลและหมู่บ้านโดยสังเขปด้วย เพราะข้อบกพร่องในอดีตจะทำให้ความผิดพลาดในปัจจุบันลดลงและสามารถทำนายเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี

วิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น 3 ภาค แต่ละภาคมีรายละเอียดดังนี้ คือ

ภาคที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติการจัดการปกครองส่วนภูมิภาคของประเทศไทย ได้กล่าวถึงการจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคตั้งแต่สมัยโบราณ สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทั้งนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าตำบลและหมู่บ้านซึ่งเป็นหน่วยการปกครองของราชการบริหารส่วนภูมิภาคได้มีมาตั้งแต่ในสมัยโบราณไม่ขาดสาย และในทุก ๆ สมัยอิทธิพลของข้าราชการสูงส่งเหนือราษฎรสามัญ แม้กระทั่งฐานะทางสังคม และจะได้กล่าวเลยไปถึงการจัดระเบียบการปกครองตำบลและหมู่บ้านสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

เกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ารูปการปกครองตำบลและหมู่บ้านอย่างมีระเบียบแบบแผนได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในสมัยนี้

ภาคที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปกครองตำบลและหมู่บ้านในสมัยปัจจุบัน และแนวโน้มไปสู่การปกครองตัวเอง สำหรับบทนี้จะชี้ให้เห็นว่าการปกครองตำบลและหมู่บ้านได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จนกระทั่งได้มีระเบียบแบบแผนออกมาให้ตำบลมีสภาพปกครองตัวเองได้ แต่ผู้ปกครองตำบลและหมู่บ้านซึ่งได้แก่กำนัน แพทย์ประจำตำบล และผู้ใหญ่บ้าน ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของข้าราชการ ทำให้ขาดอิสระในการบริหารงาน

ภาคที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อจำกัดต่าง ๆ และระเบียบแบบแผนที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองตัวเองของตำบล ซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นว่าแม้ตำบลและหมู่บ้านจะได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้สามารถปกครองตนเองได้ก็ตาม แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการ และระเบียบแบบแผนที่เป็นอุปสรรคขัดขวางเอาไว้ไม่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ และจะได้เสนอแนะข้อที่ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้ตำบลและหมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองตนเองที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น

การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน*

ถวัลย์ วรเทพพุฒิพงษ์
วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปีการศึกษา 2510

กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการบริหารงานชนบทตำบลและหมู่บ้าน พวกเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนชนบทซึ่งมีประชากรจำนวนมากเป็นถึง 80% ของประชากรทั้งประเทศ พวกเขาจึงสามารถเป็นได้ทั้งผู้นำความรุ่งเรืองและความเสียหายมาสู่ตำบลและหมู่บ้าน

ในทางทฤษฎี กำนันและผู้ใหญ่บ้านต่างได้รับเลือกตั้งไม่โดยตรงก็โดยอ้อมขึ้นอยู่กับชาวบ้านในชุมชน วิธีการเลือกตั้งดังกล่าวอาจถือเป็นวิธีการทางประชาธิปไตย แต่ก็นับเป็นเรื่องน่าประหลาดว่า การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกในเมืองไทยนั้นมีขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเป็นการศึกษาในเรื่องซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน เป็นต้นว่าการมุ่งเน้นเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบัน และยังมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการตรวจสอบรายละเอียดขั้นตอนการเลือกตั้ง การปฏิบัติตัวของนายอำเภอที่มีต่อการเลือกตั้งและผลที่เกิดจากการเลือกตั้ง

ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงเอกสารและใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ของผู้เขียนประกอบเพื่อทำให้การศึกษาวิจัยนี้สมบูรณ์ขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ส่วนตัวในฐานะที่เป็นปลัดอำเภอที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์นายอำเภอบางท่านที่รับราชการในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ข้าราชการบางท่านที่ทำงานในที่ทำการเทศบาล และกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งผู้รู้อื่น ๆ ในเรื่องนี้

ผู้เขียนได้พิสูจน์ข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

ประการแรก วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นห่างไกลจากการรับรู้ในทางปฏิบัติ

ประการที่สอง เป้าหมายของการบริหารงานที่วางไว้มักได้รับการเปลี่ยนแปลงไปด้วยข้อจำกัดบางอย่าง

ผู้เขียนจึงหวังว่าข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลได้บ้าง เช่น อาจช่วยรัฐบาลในการตัดสินใจได้บ้างว่า ควรจะยกเลิกวิธีการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือสนับสนุนให้คงอยู่ต่อไปโดยการปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้น

---

*แปลเก็บความจากบทคัดย่อฉบับภาษาอังกฤษของผู้เขียน

สาขาสังคมศาสตร์อื่น ๆ

ประชาธิปไตย/ทัศนคติ/ความคิดทางการเมือง

การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านพุม่วง

พีระพงษ์ ศรีเหนี่ยง
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2524

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านพุม่วง เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่คาดหวัง และศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 โรงเรียนบ้านพุม่วง ต.หนองชุมพล อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี รวมจำนวน 100 คน

วิธีดำเนินการวิจัยใช้แบบสำรวจความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 8 คุณลักษณะ จำนวน 30 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์ในแบบสำรวจมีคำตอบให้เลือก 5 ตัวเลือก และมีปลายเปิดให้ผู้ตอบมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ร้อยละ และใช้ค่า Chi-square เพื่อทดสอบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ใช้ F-ratio เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระดับชั้น และใช้ t-test เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกับต่ำ และวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่าเกณฑ์ความคิดรวบยอดที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 6 คุณลักษณะ คือ 1) การมีความรับผิดชอบ 2) การทำงานเป็นหมู่คณะ 3) การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ 4) การมีวินัยในตนเอง 5) การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น 6) การยอมรับในเหตุผล คุณลักษณะที่ใกล้เคียงกับเกณฑ์ความคิดรวบยอดที่คาดหวังในทางที่พึงปรารถนา คือการใช้เสียงข้างมากในการตัดสินปัญหา คุณลักษณะที่ต่ำกว่าเกณฑ์ความคิดรวบยอดที่คาดหวังคือ การเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์

2. นักเรียนแต่ละระดับชั้นมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือนักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 มีความคิดรวบยอดสูงกว่านักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 และชั้นประถมปีที่ 3 นักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 มีความคิดรวบยอดสูงกว่านักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 และชั้นประถมปีที่ 3 ส่วนระดับชั้นที่มีความคิดรวบยอดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 คู่ ได้แก่ 1) ชั้นประถมปีที่ 6 กับชั้นประถมปีที่ 5 2) ชั้นประถมปีที่ 4 กับชั้นประถมปีที่ 3

3. นักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงของชั้นประถมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนเพศชายและเพศหญิงของชั้นประถมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

เปรียบเทียบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก

เตือนใจ เกียวชี
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2526

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดรวบยอดระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่กับนักเรียน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบความคิดรวบยอดของทั้งนักศึกษาผู้ใหญ่และนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาผู้ใหญ่ 160 คน และนักเรียน 160 คน ในการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามที่จัดทำโดยคณะนักศึกษาปริญญาโทของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบ t-test และค่าไคสแควร์

ผลจากการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคิดรวบยอดอยู่ในระดับสูงได้แก่ เพศหญิง นักศึกษาผู้ใหญ่ กลุ่มอายุน้อย นักเรียนกลุ่มอายุมาก นักศึกษาผู้ใหญ่ที่ผู้ปกครองมีอาชีพทหารและตำรวจ นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง นักเรียนและนักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้สูง นักเรียนและนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเทศบาล

2. การเปรียบเทียบความคิดรวบยอดระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่กับนักเรียนด้วย t-test ปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านการทำงานเป็นหมู่คณะ การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ การมีวินัยในตนเอง การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การประนีประนอม การมีใจกว้าง การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเคารพต่อกฎหมาย การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และการมีความรักชาติ ด้านที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และการยอมรับในเหตุผล การเปรียบเทียบความคิดรวบยอดของนักศึกษาผู้ใหญ่และนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวังโดยใช้ไคสแควร์นั้นปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เกือบทุกด้าน ยกเว้นการยอมรับในเหตุผลเพียงด้านเดียวที่ไม่มีความแตกต่างไปจากเกณฑ์

4. การเปรียบเทียบข้อมูลด้วยกราฟเชิงเส้นนั้นปรากฏว่ามีลักษณะเป็น J-shaped ตามทฤษฎีของฟลอยด์ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่เป็นไปตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ในงานวิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ชัชวี เถาว์ชาลี*

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย

อนุสรณ์ ทรงประสิทธิ์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2526

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องการเคารพในเสรีภาพของบุคคล ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ ความรักชาติ ความรับผิดชอบ และการยอมรับในเหตุผล และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยและเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกที่ผู้ปกครองอาชีพต่างกัน และเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 49 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง (Validity) โดยการตัดสินของผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเชื่อมั่น (Reliability) 0.71 ซึ่งหาโดยวิธี Coefficient Alpha ตัวอย่างประชากร ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2525 ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 475 คน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตาม

วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จากแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าเฉลี่ย (X) การทดสอบค่า t (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One-Way Analysis of Variance)

ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกมีความคิดเห็นเกี่ยวความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์สูงทุกคุณลักษณะ 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลกที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาจารย์ที่ปรึกษา *สุรชัย ประเสริฐสรรพ*

ความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร

เพชร มีกลาง

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2527

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยส่วนรวม และคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ ความรักชาติ ความรับผิดชอบและการยอมรับในเหตุผลของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร โดยเปรียบเทียบระหว่างเพศของนักศึกษาและหลักสูตรที่ต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า ใช้วัดความรู้สึกความเข้าใจแบบ Likert จำนวน 35 ข้อ แบ่งออกเป็นคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล 5 ข้อ ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ 5 ข้อ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 5 ข้อ การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ 5 ข้อ ความรักชาติ 5 ข้อ ความรับผิดชอบ 5 ข้อ และการยอมรับในเหตุผล 5 ข้อ เพื่อนำไปใช้กับนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 336 คน การศึกษาระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวม และในแต่ละคุณลักษณะใช้วิธีการคำนวนหาค่าคะแนนเฉลี่ย การศึกษาเปรียบเทียบเพศใช้วิธีการหาค่า t-test และการศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรการฝึกหัดครูใช้วิธีการหาค่า F-test

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักศึกษามีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวม และคุณลักษณะความรักชาติ ความรับผิดชอบ ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การยอมรับในเหตุผล และความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี อยู่ในระดับสูง

2. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวม และคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ความรักชาติ ความรับผิดชอบและการยอมรับในเหตุผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ความสำนึกในคุณลักษณะการเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีความสำนึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาหญิงมีความสำนึกสูงกว่านักศึกษาชาย

3. นักศึกษาที่เรียนหลักสูตร ป.กศ.สูง ค.บ. 4 ปี และ ค.บ. 2 ปี มีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวม และคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความรับผิดชอบและการยอมรับในเหตุผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาจารย์ปที่ปรึกษา *อาภา เสมือนวงษ์*

การศึกษาเปรียบเทียบความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนไทยพุทธ และนักเรียนไทยมุสลิม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จีระศักดิ์ นาคเสวี
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2529

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวม และคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การยอมรับในเหตุผล และความรักชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเปรียบเทียบระหว่างศาสนาและเพศที่ต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2528 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 700 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ใช้วัดความรู้และความเข้าใจแบบ Likert จำนวน 33 ข้อ แบ่งออกเป็นคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล 6 ข้อ การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ 5 ข้อ ความรับผิดชอบ 6 ข้อ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 6 ข้อ การยอมรับในเหตุผล 5 ข้อ และความรักชาติ 5 ข้อ การศึกษาระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวมและในแต่ละคุณลักษณะใช้วิธีการคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างศาสนาและประเทศใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way Analysis of Variance) ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยส่วนรวมอยู่ในระดับสูง และนักเรียนมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคลและความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง 2) นักเรียนไทยพุทธและนักเรียนไทยมุสลิมมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การยอมรับในเหตุผล และความรักชาติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในคุณลักษณะการเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเคารพกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การยอมรับในเหตุผล และความรักชาติ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาจารย์ที่ปรึกษา *ยุพา นันทะไชย*

การศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนช่างฝีมือทหาร

เรืออากาศเอก สัมฤทธิ์ ทองอินทร์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2533

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนช่างฝีมือทหาร เปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนช่างฝีมือทหารชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 นักเรียนช่างฝีมือทหารที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด รวมถึงเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนช่างฝีมือทหารที่บิดารับราชการทหารและประกอบอาชีพอื่น ๆ

ค่านิยมประชาธิปไตยที่นำมาเปรียบเทียบแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งศึกษาความชื่นชมและความมุ่งมั่นที่มีต่อค่านิยมดังกล่าว โดยอาศัยเกณฑ์ของ David Krathwohl

กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนช่างฝีมือทหาร ปีการศึกษา พุทธศักราช 2532 จำนวน 652 นาย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบวัดค่านิยมจำนวน 30 ข้อ คำตอบของแต่ละข้อแบ่งออกเป็น 4 ตัวเลือก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนช่างฝีมือทหารทั้งหมดมีค่านิยมประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครอง สังคม และเศรษฐกิจ ด้านความชื่นชมและความมุ่งมั่นอยู่ในขั้นที่ 3 คือการเห็นคุณค่าโดยมีคะแนนเฉลี่ยของค่านิยมประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองสูงสุด และด้าน

เศรษฐกิจต่ำสุด 2) นักเรียนช่างฝีมือทหารชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 นักเรียนช่างฝีมือทหารที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และนักเรียนช่างฝีมือทหารที่บิดารับราชการทหารและประกอบอาชีพอื่นต่างมีค่านิยมประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครอง สังคมและเศรษฐกิจด้านความชื่นชมและความมุ่งมั่นอยู่ในขั้นที่ 3 คือการเห็นคุณค่าทั้งหมดไม่ต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *นาตยา ปิลันธนานนท์*

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนายทหารสัญญาบัตรในกรมกิจการพลเรือนทหารบก

พันเอก ศุภฤกษ์ ชินะโชติ
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การทหาร)
สาขารัฐศาสตร์ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
พ.ศ. 2534

ทหารไทยมีภารกิจที่สำคัญยิ่งในการรักษาความมั่นคงของชาติ และป้องกันการรุกรานจากข้าศึกนอกประเทศ ซึ่งเป็นบทบาทและความรับผิดชอบโดยตรง สำหรับภารกิจในการพัฒนาประเทศและในการรักษาความมั่นคงภายใน การปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ แม้จะเป็นภารกิจทางอ้อม แต่ก็นับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดของชาติไม่น้อยไปกว่ากัน

นอกจากนี้ทหารยังมีบทบาทในการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยเพราะเป็นองค์กรที่มีความเป็นปึกแผ่น มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นที่เคร่งครัด มีระเบียบวินัย มีกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทหารโดยเฉพาะในฝ่ายกิจการพลเรือนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตฉบับนี้จึงเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของนายทหารในกองทัพบกที่สังกัดกรมกิจการพลเรือน จำนวน 134 นาย โดยดูจากตัวแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิหลัง ยศ อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษาและสาขาวิชา ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ ตำแหน่งประสบการณ์ในอดีต ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ทัศนคติทางการเมือง เพื่อดูถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับต่าง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบไค-สแควร์ (Chi-square) และแบบแกมมา (Gamma)

ผลทางการวิจัยพบว่า นายทหารสัญญาบัตรที่สังกัดกรมกิจการพลเรือนทหารบก ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง และยึดหลักการปกครองประชาธิปไตยว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับการเมืองไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร.กนลา ขันธปราบ*

ทัศนคติของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 6 ที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ประโยชน์ หิรัญภัทร์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2525

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยใน 6 คุณลักษณะ คือ การมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การเคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีความรับผิดชอบ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีความรักชาติ และเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยในคุณลักษณะดังกล่าวของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษากับครูอื่น ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแบบสำรวจทัศนคติของลิเคอร์ท มีทั้งหมด 52 ข้อ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ปีการศึกษา 2523 รวมทั้งหมด 393 คน เป็นครูสังคมศึกษา 75 คน และครูอื่น ๆ 318 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ คำนวณหาค่าทัศนคติในแต่ละคุณลักษณะ และในแต่ละสถานการณ์ และใช้ค่าไคสแควร์ทดสอบความแตกต่างของทัศนคติระหว่างครูสังคมศึกษากับครูอื่น ๆ เมื่อพบความแตกต่างในคุณลักษณะ หรือสถานการณ์ ใช้ค่าร้อยละคำนวณหาระดับของความแตกต่างอีกครั้ง

สรุปผลการวิจัย

1. ครูมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้ง 6 คุณลักษณะ มีทัศนคติที่ดีต่อสถานการณ์ย่อย 43 สถานการณ์ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสถานการณ์ย่อย 8 สถานการณ์ คือ (1) การไม่ใช้วิธีบังคับให้บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่เขาไม่ยินยอม (2) การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจที่เป็นธรรม (3) การทำให้ผู้อื่นเชื่อถือศรัทธามากกว่า

การใช้อำนาจ (4) การยึดหลักการมากกว่าตัวบุคคล (5)การทำตามคำพูดของตนเอง (6) ความสามารถในการใช้ภาษาพูด (7) ความสามารถในการใช้ภาษาเขียน (8) การให้ความร่วมมือต่อทางราชการ และมีทัศนคติเป็นกลางใน 1 สถานการณ์ คือการใช้สินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ

2. ครูสังคมศึกษาและครูอื่น ๆ มีทัศนคติต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตยใน 6 คุณลักษณะที่นำมาศึกษาไม่แตกต่างกัน และมีทัศนคติที่ไม่แตกต่างกันในสถานการณ์ย่อย 46 สถานการณ์ แต่มีความแตกต่างกันใน 6 สถานการณ์ คือ ครูอื่น ๆ มีทัศนคติที่ดีกว่าครูสังคมศึกษาใน 4 สถานการณ์คือ (1) การมีใจกว้าง (2) การมีขั้นตอนการคิดอย่างมีเหตุผล (3) การกล้าตัดสินใจ (4) ความสามารถในการใช้ภาษาเขียน และครูสังคมศึกษามีทัศนคติที่ดีกว่าครูอื่น ๆ ใน 2 สถานการณ์ คือ (1) การปฏิบัติตามกฎหมาย และ (2) การมีระเบียบวินัยในตนเอง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ปราณี โพธิสุข*

ทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อการเมืองและระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

สุจินต์ ขาวแก้ว
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2530

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อการเมืองและระบอบประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแบบสำรวจทัศนคติของลิเคอร์ท มีทั้งหมด 50 ข้อ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2529 รวมทั้งหมด 126 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยคำนวณทัศนคติ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความรู้สึกต่อสัมฤทธิผลทางการเมือง ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และบุคคลข้างเคียงให้เป็นประชาธิปไตย และเห็นด้วยกับการยึดถือนโยบายมากกว่าตัวบุคคล การผ่าตัดกลไกอันซับซ้อนของระบบราชการและการเมืองไทยมักจะถูกแทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ยกเว้นการให้ได้มาซึ่งอำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ผู้บริหารไม่เห็นด้วย

2. ความสนใจทางการเมือง ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการใช้สิทธิแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเห็นด้วยว่าควรสอนการเมืองทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้ง และชาติศาสนา พระมหากษัตริย์อยู่เหนือการเมือง

3. การปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองและการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะหลักการใช้เหตุผล การแสดงออกเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม การเผยแพร่กิจกรรมทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตย

4. การถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตย ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการสนทนาเรื่องการเมืองและระบอบประชาธิปไตย การให้เพื่อนร่วมงานได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การสนใจติดตามข่าวสารและการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ยกเว้นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ประทีป สยามชัย*

ทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี"

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2532

การศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติดังกล่าว กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ กรรมการสภาตำบลทั้ง 13 ตำบล ในอำเภอเดิมบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 220 คน เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง 123 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 และกรรมการจากการเลือกตั้ง 97 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 การจัดเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลมาประมวลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่ายูลส์คิว การวิจัยปรากฏดังนี้

กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 91.8 มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 ส่วนมากจบการศึกษาในระดับภาคบังคับ (4 ปี) โดยประกอบอาชีพทางการเกษตรมากที่สุด และจัดอยู่ในกลุ่มที่มีประสบการณ์น้อย จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 62.7 ส่วนทางด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานพัฒนาชนบทนั้นกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมมาน้อย คือมีจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 61.4 แต่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ "สุพรรณบุรี" สูง กล่าวคือมีจำนวนถึง 147 คน คิดเป็นร้อยละ 66.8 กรรมการสภาตำบลมีทัศนคติเห็นด้วยมากในทุก ๆ ด้านต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" ในด้านสาระสำคัญของโครงการ "สุพรรณบุรี" ด้านการทำงานร่วมกันระหว่างข้าราชการกับประชาชน และด้านผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ และเมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมพบว่า ทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" ทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยถึง 4.24 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" พบว่า กรรมการสภาตำบลที่มีอายุ ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ การได้รับการฝึกอบรมและประเภทของตำแหน่งแตกต่างกัน มีผลทำให้ทัศนคติของกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" แตกต่างกัน

การดำเนินงานตามโครงการ "สุพรรณบุรี" อย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ทั้งในด้านการบริหารโครงการ การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการเป็นผู้นำชุมชนและการติดตามประเมินผลโครงการฯ เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจในโครงการฯ ซึ่งมีผลทำให้กรรมการสภาตำบลมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ "สุพรรณบุรี" มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

อาจารย์ที่ปรึกษา *นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์*

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้

สุนทร พูนเอียด
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2526

ความมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องนี้เพื่อทราบถึงระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้และเพื่อทราบถึงความแตกต่างของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคใต้ โดยศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการคือ เพศ สาขาวิชาเอก การได้รับการเลี้ยงดู ศาสนา ภูมิลำเนา การพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนเรื่องการเมือง และการได้รับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีปีสุดท้าย ประจำปีการศึกษา 2524-2525 ในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ จำนวน 2,556 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 13.06 ของประชากรทั้งหมด การรวบรวมข้อมูลได้ใช้วิธีตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ลักษณะปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาที่มีอิทธิพลทำให้การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน คือ สาขาวิชาเอก การพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนเรื่องการเมือง และการได้รับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน โดยพบว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาเอกทางสังคมศาสตร์ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาทางมนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ นักศึกษาที่มีการพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนเรื่องการเมืองและได้รับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนจำนวนครั้งมาก มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่มีการพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนเรื่องการเมืองและได้รับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนจำนวนครั้งน้อย ส่วนเพศ ศาสนา ภูมิลำเนา และลักษณะของการได้รับการเลี้ยงดู ไม่มีอิทธิพลให้การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

ลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภากับอุดมการณ์ประชาธิปไตย

พันเอก มนูญ รูปขจร
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2526

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์

1. ศึกษาลักษณะทางสังคมและอุดมการณ์ประชาธิปไตยของสมาชิกรัฐสภา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ประชาธิปไตยกับลักษณะทางสังคมบางประการของสมาชิกรัฐสภา คือประเภทของสมาชิกรัฐสภา อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สมาชิกรัฐสภาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี พ.ศ. 2525 จำนวน 526 คน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 301 คน และสมาชิกรัฐสภา จำนวน 225 คน เก็บข้อมูลทั้งหมดโดยไม่สุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 212 ชุด คิดเป็นร้อยละ 40.30 ของประชากรทั้งหมด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่าความเข้มข้นของความสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง แต่เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าครึ่งมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภาที่มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ได้แก่ ประเภทของสมาชิก อายุ ลักษณะอาชีพและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนชนบทในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

นพพล สำเภาเงิน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2528

ความมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องนี้เพื่อทราบถึงระดับอุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนชนบทในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อทราบถึงความแตกต่างการมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนชนบทในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาอิทธิพลของปัจจัยบางประการคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับฟังข่าวสารทางด้านการเมือง มาตรฐานของการดำรงชีพ และการติดต่อกับชุมชนเมือง

ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจำนวน 403 คน จากตำบลต่าง ๆ 10 ตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้นำมาแจกแจงเป็นอัตราร้อยละจากข้อคำถามในแบบสอบถาม และศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ด้วยระเบียบวิธีการทางสถิติคือ ค่าร้อยละ ยูลคิวส์ และไคสแควร์ ที่ระดับความสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ลักษณะปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกันคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับฟังข่าวสารทางด้านการเมือง มาตรฐานของการดำรงชีพ และการติดต่อกับชุมชนเมือง โดยพบว่าประชาชนเพศชายจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนเพศหญิง ประชาชนที่มีอายุน้อยจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่มีอายุมาก ประชาชนที่ได้รับการศึกษาสูงจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่ได้รับการศึกษาในระดับต่ำ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ประชาชนที่ได้รับฟังข่าวสารทางด้านการเมืองมากครั้งจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่รับฟังข่าวสารทางด้านการเมืองน้อยครั้ง ประชาชนที่มีมาตรฐานของการดำรงชีพสูงจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่มีมาตรฐานการดำรงชีพต่ำ และประชาชนที่มีการติดต่อกับชุมชนเมืองมากจะมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนที่มีการติดต่อกับชุมชนเมืองน้อยครั้ง ส่วนประสบการณ์ทางด้านการเมืองไม่มีอิทธิพลให้มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

หัสดิน ปิ่นประชาสรร

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2530

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะและความโน้มเอียงเชิงวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาดังกล่าว

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เป็นสมาชิกสภานักศึกษา กรรมการองค์การนักศึกษา และกรรมการชมรมต่าง ๆ ประจำปีการศึกษา 2528 จำนวน 260 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นตามแนวของ Likert's Scale ส่งถึงนักศึกษาโดยตรง ได้แบบสอบถามกลับคืนและเป็นแบบสอบถามที่มีข้อมูลที่สมบูรณ์ จำนวน 192 ชุดคิดเป็นร้อยละ 75 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าไคสแควร์และค่ายูลส์คิว ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแตกต่างกับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนานอกเขตกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่าภูมิลำเนาของนักศึกษากับระดับวัฒนธรรมทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแตกต่างกับนักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาอื่น เช่น สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสาขาวิชาที่นักศึกษาอยู่ กับระดับวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

นักศึกษาที่อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแตกต่างกับนักศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าลักษณะครอบครัวกับระดับวัฒนธรรมทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อาจารย์ที่ปรึกษา *บรรพต วีระสัย*

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ประภาส สุทธิอาคาร

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2531

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาว่าประชาชนในเขตอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด 2) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 จำนวน 11,806 คน ซึ่งได้จัดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage-Random Sampling) ปรากฏว่าได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดจำนวน 123 คน

การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามส่งให้ประชาชนตอบด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่ายูลส์คิว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเพศชายจำนวน 69 คน และเพศหญิงจำนวน 54 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นและอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-40 ปี และประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจพูดคุยกับเพื่อนในเรื่องการเมือง ส่วนการรับข่าวสารทางด้านการเมืองจากสื่อมวลชนนั้นก็มีน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบเผด็จการมากกว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

สำหรับผลการศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพบว่าปัจจัยเรื่อง เพศ อายุ การพูดคุยกับเพื่อนในเรื่องการเมืองและการรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนไม่มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกัน แต่ปัจจัยในเรื่องระดับการศึกษา และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกัน

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ามีลู่ทางเป็นไปได้ในการพัฒนาระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าโดยการส่งเสริมทางด้านการศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะต้องส่งเสริมระบบครอบครัวไทยให้มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยวิธีการประชาธิปไตยมากขึ้น ประกอบกับจะต้องส่งเสริมสื่อมวลชนให้แพร่หลายไปอย่างทั่วถึง และเป็นสื่อที่มีคุณค่าสอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย อันจะทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของชาติมั่นคงต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *อานนท์ อาภาภิรม*

ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สมศักดิ์ พัวพันธุ์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2531

ความมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องนี้ เพื่อทราบถึงระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคณะ-เทศมนตรีในประเทศไทย และเพื่อทราบถึงความแตกต่างของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคณะเทศมนตรีทั่วประเทศ โดยศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ประสบการณ์ทางการเมือง การรับทราบข่าวสารทางการเมืองและการเข้ารับการฝึกอบรม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ คณะเทศมนตรีทุกคนในประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยนายกเทศมนตรี และเทศมนตรีที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะทำการวิจัย จำนวน 394 คน การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีตอบแบบสอบถาม ได้แบบสอบถามกลับคืนมา 359 คน คิดเป็นร้อยละ 91.12 ของประชากรทั้งหมด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่าแกมมา โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า คณะเทศมนตรีส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับสูง สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในแต่ละด้านปรากฏว่าคณะเทศมนตรีส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในด้านความศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ การไม่ยอมรับผู้มีอำนาจที่ใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมอยู่ในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในด้านความเชื่อถือและยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรอิสระได้แก่อายุมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นการยอมรับสมมุติฐาน ส่วนตัวแปรอิสระอื่น ๆ ได้แก่ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ประสบการณ์ทางการเมือง การรับทราบข่าวสารทางการเมืองและการเข้ารับการฝึกอบรม ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่ตัวแปรอิสระเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในบางด้าน ได้แก่ ระดับการศึกษาของคณะเทศมนตรีมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในด้านความศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความเชื่อถือและยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประสบการณ์ทางการเมืองของคณะเทศมนตรีมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองในด้านความเชื่อถือ และยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเข้ารับการฝึกอบรมของคณะเทศมนตรีมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในด้านความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์

สำหรับข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นว่าบุคคลที่มีอายุน้อยควรจะมีบทบาทในทางการเมืองระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น ระบบการศึกษาของชาติ ตลอดจนการฝึกอบรมต่าง ๆ ควรกำหนดหลักสูตรที่มีการฝึกปฏิบัติ และให้บุคคลมีส่วนร่วมให้มากที่สุด นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมือง กำหนดวิธีการ ขั้นตอน งบประมาณให้เทศบาลสามารถเป็นหน่วยฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ปหานี ฐิติวัฒนา*

ความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการจัดตั้งสถานคาสิโนในเขตพื้นที่ทุ่ง-กุลาร้องไห้

ชาติชาย โทสินธิติ
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2529

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานคาสิโนขึ้นในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ในด้านผลกระทบต่อสังคม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีผลกระทบทางด้านสังคม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยพิจารณาตามตัวแปร อายุ การศึกษา อาชีพก่อนการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ภาคที่ได้รับเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่สังกัด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 การรู้จักและประสบการณ์เกี่ยวกับเกมการพนันที่เล่นในสถานคาสิโนและบ่อนการพนัน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 และดำรงตำแหน่งในรัฐสภาปัจจุบันจำนวน 184 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามใช้ช่วงเวลาระหว่างวันที่ 7 ตุลาคม 2529 ถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2530 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 48 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ได้รับเลือกตั้งจากจังหวัดที่อยู่ในภาคกลาง สังกัดพรรครัฐบาล ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 และไม่มีการรู้จักไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเกมการพนันที่เล่นในสถานคาสิโนและบ่อนการพนัน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แน่ใจเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งสถานคาสิโนขึ้นในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ และเมื่อทดสอบสมมุติฐานทางการวิจัยแล้วพบว่า ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีต่อผลกระทบทางด้านสังคม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแตกต่างกันตามตัวแปรอายุ และการรู้จักและประสบการณ์ในการเล่นเกมการพนันต่าง ๆ ที่เล่นในสถานคาสิโนและบ่อนการพนัน และ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีต่อผลกระทบทางด้านสังคม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันตามตัวแปรระดับการศึกษา อาชีพก่อนการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ภาคที่ได้รับเลือกตั้ง พรรคที่สังกัด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์มาณี ไชยธีรานุวัฒศิริ*

ความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลที่มีต่อโครงการเตรียมชุมชนรับบริการขั้นพื้นฐานในจังหวัดบุรีรัมย์ ช่วงปี 2527-2529

เสริม ไชยณรงค์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2531

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและลักษณะพื้นฐานทางสังคมบางประการ ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐานในจังหวัดบุรีรัมย์ตลอดจนศึกษาถึงอุปสรรคที่มีต่อโครงการดังกล่าว

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ กรรมการสภาตำบลของอำเภอกระสัง คูเมือง ประโคนชัย และกิ่งอำเภอนาโพธิ์ รวม 4 อำเภอ ซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนินการตามโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐาน ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) สำหรับจังหวัดบุรีรัมย์ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2527-2529 จำนวนประชาชนที่ใช้ในการศึกษา 255 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นตามแนวของ Likert's Scale ส่งถึงกรรมการสภาตำบล (กสต.) โดยผ่านทางอำเภอ ได้แบบสอบถามคืนมาครบถ้วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และค่ายูลส์คิว ผลการวิจัยสรุปได้ว่ากรรมการสภาตำบลที่มีอายุต่างกัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกัน เพศต่างกัน รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนกรรมการสภาตำบลที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อุปสรรคของการดำเนินงานตามโครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐาน คือสภาตำบลและประชาชนไม่ค่อยเข้าใจในแนวทางและนโยบายของโครงการฯ อย่างแจ่มชัด ขาดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับประชาชน และปัญหาในการประสานงานของเจ้าหน้าที่แต่ละระดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขจากการวิจัยคือ ใน

การดำเนินงานตามโครงการฯ ควรเตรียมประชาชนไว้ให้พร้อมเพื่อจะได้รับโครงการอย่างต่อเนื่องด้วยการอบรม ชี้แจง ทำความเข้าใจกับประชาชน และควรเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น เพราะกิจกรรมในการพัฒนาตามโครงการฯ นี้ สตรีมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้โครงการฯ บรรลุผล

อาจารย์ที่ปรึกษา *จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์*

ความคิดเห็นของสมาชิกสภาจังหวัดที่มีต่อการควบคุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดภูเก็ต พะเยา พิษณุโลก และนครสวรรค์

เดชา ปิ่นแก้ว

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2532

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและลักษณะพื้นฐานทางสังคมบางประการที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของสมาชิกสภาจังหวัด ที่มีต่อการควบคุมองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกสภาจังหวัดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงสมัยเลือกตั้ง พ.ศ. 2528 ถึง พ.ศ. 2533 ของจังหวัดภูเก็ต พะเยา พิษณุโลก และนครสวรรค์ ซึ่งมีสมาชิกสภาจังหวัดได้ 18 คน 24 คน 30 คน และ 36 คน ตามลำดับ รวมจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา 108 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งดัดแปลงมาจากแนวของ Likert's Scale ส่งถึงสมาชิกสภาจังหวัดโดยผ่านทางจังหวัด และได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน 84 คน หรือร้อยละ 78 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และยูลส์คิว ผลการวิจัยสรุปได้ว่าสมาชิกสภาจังหวัดมีความเห็นว่า การควบคุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเหมาะสมแล้ว และสมาชิกที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันเฉพาะเรื่องการสอบถามข้อเท็จจริง สมาชิกสภาจังหวัดที่มีอาชีพเดิมของครอบครัวต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันเฉพาะเรื่องข้อบัญญัติจังหวัด เรื่องงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาจังหวัดที่มีประสบการณ์ทางการเมืองแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันเฉพาะเรื่องการตราข้อบัญญัติจังหวัดตามกฎหมายอื่น และสมาชิกสภาจังหวัดที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันเฉพาะเรื่องการตั้งกรรมการกลั่นกรองงบประมาณรายจ่าย และนอกจากนี้พบว่าสมาชิกสภาจังหวัดได้ใช้วิธีการควบคุมตามกฎหมายต่อฝ่ายบริหารน้อยมาก

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดคือ ในด้านสมาชิกสภาจังหวัดควรที่จะจัดการให้ความรู้เพิ่มเติม ผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาจังหวัดต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด การให้ค่าตอบแทนรายเดือนแก่สมาชิกสภาจังหวัด และการลดอายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ในด้านโครงสร้างควรจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นมากขึ้น ลดการควบคุมของส่วนกลางลง ยกฐานะของสภาตำบลเป็นนิติบุคคล และหากบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้นอาจยุบองค์การบริหารส่วนจังหวัดเสีย

อาจารย์ที่ปรึกษา *สนธิ เตชานันท์*

หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนกับการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะความรู้ความเข้าใจ และบทบาททางการเมืองของราษฎรในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดปราจีนบุรี

พันเอก ประพจน์ สาวาโย

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การทหาร)
สาขารัฐศาสตร์ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
พ.ศ. 2534

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาทางการเมืองการปกครองของราษฎรในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย และเป็นการศึกษาเฉพาะหมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดปราจีนบุรีเท่านั้น การล่วงล้ำดินแดนจากฝ่ายตรงข้ามตามแนวชายแดน ทั้งทางด้านกำลังพลและอาวุธ ทำให้เกิดปัญหาแก่ราษฎรที่ต้องทิ้งถิ่นฐานของตน จึงเป็นโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามเข้ามาอาศัยพื้นที่เพื่อปฏิบัติการต่าง ๆ ในประเทศไทยได้อย่างง่ายดาย นอกจากนั้นยังมีปัญหาความยากจน ปัญหาสังคมจิตวิทยา ทำให้ราษฎรต้องทำผิดกฎหมายอีกด้วย จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงตามแนวชายแดนจนถึงความไม่มั่นคงระดับชาติ โดยราษฎรมักตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ไม่ประสงค์ดี ความไม่มั่นคงมิใช่จะเกี่ยวข้องกับด้าน

การทหารเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอีกด้วย ในทางการเมืองนั้น หากประชาชนเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ มีความรู้พื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยแล้ว จะเป็นผลสะท้อนให้เกิดการพัฒนาการเมืองได้เป็นอย่างดี ปัญหาด้านการเมือง การปกครองก็จะลดลงไป ทำให้ประเทศเกิดความมั่นคงและมีเสถียรภาพในที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางด้านการเมืองในพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์นี้ เพื่อเป็นการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจ บทบาท การมีส่วนร่วม และวัฒนธรรมทางการเมืองของราษฎรในหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่มีภัยคุกคาม หรือเกิดขึ้นเป็นประจำกับหมู่บ้านที่ไม่มีภัยคุกคามหรือเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด ผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาเป็นแนวทางในการพัฒนาทางการเมืองต่อไป

การศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีกรอกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ตลอดจนศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยได้ตั้งสมมุติฐานว่า ราษฎรหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนมีความรู้ความเข้าใจ บทบาท และการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งมีความรู้ขั้นพื้นฐานประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ และวัฒนธรรมทางการเมืองของราษฎรในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนที่อยู่ในพื้นที่มีภัยคุกคามน้อย จะมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตยสูงกว่าหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มีภัยคุกคามมาก

หลักการที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้หลักการของอัลมอนด์และเวอร์บา ตลอดจนหลักการของนักรัฐศาสตร์ไทยคือ ดร. กมล สมวิเชียร และ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ โดยจะเปรียบเทียบหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีภัยคุกคามมากกับกลุ่มที่มีภัยคุกคามน้อยกว่า แตกต่างกันหรือไม่เพียงใด อะไรเป็นเหตุให้แตกต่างกัน

การวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีภัยคุกคามสูงจะมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองต่ำกว่ากลุ่มที่มีภัยคุกคามต่ำกว่า ทั้งการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่วนบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น หมู่บ้านในกลุ่มที่มีภัยคุกคามต่ำกว่าจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าหมู่บ้านที่มีภัยคุกคามสูง สาเหตุเนื่องจากราษฎรในหมู่บ้านที่มีภัยคุกคามสูงกว่าจะใช้เวลาส่วนมากไปในการระวังป้องกันหมู่บ้าน และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของทางราชการที่เข้าไปเกี่ยวข้องตลอดเวลา ในด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ราษฎรในกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ที่มีภัยคุกคามต่ำกว่าจะมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตยสูงกว่าราษฎรในพื้นที่ที่มีภัยคุกคามสูง

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยากจน จึงห่วงเรื่องปากท้องและไม่มีเวลาที่จะหันมาสนใจทางการเมือง การปกครอง จึงเป็นสาเหตุให้เข้าไปมีบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่เพียงผิวเผิน รัฐจึงควรให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าในปัจจุบัน

2. การศึกษาของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ รัฐจึงควรขยายการศึกษาให้สูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และควรบรรจุหลักสูตรทางการเมืองการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตยเข้าไปด้วย

3. หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีภัยคุกคามสูง หน่วยทหารและพลเรือนในพื้นที่ ควรจะให้ความรู้ในด้านการเมืองแก่ราษฎรด้วย เช่น ให้เขาทราบว่าระบอบประชาธิปไตยจะให้ประชาชนได้รับประโยชน์อะไรบ้าง สิทธิและหน้าที่ของพลเรือนตามรัฐธรรมนูญ การตัดสินใจในการไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎร เช่น เลือก ส.ส. ส.จ. สมาชิกสภาตำบล สิ่งเหล่านี้จะช่วยในการกล่อมเกลาทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี และจะก่อให้เกิดมีการถ่ายทอดต่อ ๆ กันไปในสังคมนั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา ขันธปราบ*

บทบาทของนักศึกษาวิชาทหารในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย

พันเอก อุกฤษ ทิพพะพาทย์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การทหาร)
สาขารัฐศาสตร์ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
พ.ศ. 2533

นักศึกษาวิชาทหารเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาวิชาทหารเป็นเยาวชนของชาติที่ได้รับการปลูกฝังอบรมให้เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย มีความสามัคคีและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาพลังอำนาจของชาติให้มีศักยภาพในทุก ๆ ด้าน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ

การวิจัยบทบาทของนักศึกษาวิชาทหารในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ และเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. วิวัฒนาการของกิจการรักษาดินแดน และบทบาทของกำลังสำรองกับความมั่นคงของชาติทางการเมืองและการทหาร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของนักศึกษาวิชาทหารในฐานะกำลังสำรองกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองและการทหาร โดยดูจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมของนักศึกษาวิชาทหาร

3. นโยบายของกองทัพบกที่มีต่อนักศึกษาวิชาทหารในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา

4. แนวความคิดของนักศึกษาวิชาทหารด้านความมั่นคงของชาติทางการเมืองและการทหาร เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มอนาคตของนักศึกษาวิชาทหารต่อบทบาทกิจกรรมทางการเมืองและการทหาร

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงนโยบาย การวางแผน การดำเนินงานการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร และการจัดกิจกรรมให้แก่นักศึกษาวิชาทหารต่อไป

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิชาทหารทั้งชายและหญิงของสถานศึกษาวิชาทหารในส่วนกลาง ชั้นปีที่ 1 ถึง 5 จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม โดยใช้การสัมภาษณ์และให้กรอกแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลทำโดยการคิดอัตราส่วนร้อยละ

ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนักศึกษาวิชาทหารในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทยครั้งนี้ปรากฏว่า

1. กิจกรรมรักษาดินแดนของไทย มีประวัติความเป็นมาช้านานตั้งแต่สมัยก่อนกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2454 ได้ทรงพัฒนากิจการรักษาดินแดน โดยทรงก่อตั้งกิจการเสือป่าเป็นกองลูกเสือป่า และต่อมาพัฒนากิจการรักษาดินแดนนี้ให้มีการฝึกวิชาทหาร เรียกว่ากิจการยุวชนทหาร เมื่อปี พ.ศ. 2477 แล้วพัฒนาเข้าสู่การฝึกวิชาทหารให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2491 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับว่าเป็นกิจการที่ใหญ่โตกว้างขวาง มั่นคงในปัจจุบัน โดยฝึกวิชาทหารและพัฒนาให้เป็นกำลังสำรองไว้ป้องกันประเทศในยามจำเป็น และเน้นการปลูกฝังอบรมด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน และต่อสังคมให้แก่เยาวชนของชาติปีละประมาณ 200,000 คน นักศึกษาวิชาทหารที่สำเร็จการศึกษาวิชาทหารเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญในการเสริมความมั่นคงของชาติทางการเมืองและการทหาร

2. นักศึกษาวิชาทหารมีความสัมพันธ์ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการทหาร ซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมในการปฏิบัติกิจกรรมของนักศึกษาวิชาทหารได้อย่างกว้างขวาง เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมของประเทศ โดยเฉพาะเป็นกลุ่มที่ไม่ต้องการแสวงหาอิทธิพลทางการเมือง แต่ยึดมั่นการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. นโยบายการฝึกวิชาทหารของกองทัพไทยในแต่ละห้วงเวลาที่ผ่านมาไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คือฝึกอบรมนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่สมัครเรียนวิชาทหารให้มีความรู้ความสามารถในวิชาทหารเบื้องต้น ให้มีความสามารถทางยุทธวิธี และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับหน้าที่ในระยะหลังได้ลดปริมาณและเน้นพัฒนาการฝึกให้ได้คุณภาพ โดยเฉพาะฝึกอบรมปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติให้มีความเสียสละและตั้งใจจริงที่จะรับใช้ชาติ

4. นักศึกษาวิชาทหารมีแนวความคิดยึดมั่น เลื่อมใส เห็นคุณค่าและประโยชน์ทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะรับใช้ด้านความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ดังนั้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติและเสถียรภาพทางการเมืองในอนาคต นักศึกษาวิชาทหารจะมีบทบาทกิจกรรมที่สร้างคุณประโยชน์อย่างสูง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา ขันธปราบ*

ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการปกครองในการพัฒนาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดทหารบกลพบุรี

พันเอก ขจัด เกียรติประจักษ์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การทหาร) สาขารัฐศาสตร์ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก พ.ศ. 2534

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการการปกครองในการพัฒนาทางการเมืองนี้ มีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการคือ

1. ศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างทหารพลเรือน ที่ปฏิบัติราชการในเขตจังหวัดลพบุรี ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ มีหน่วยทหารตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก

2. ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรค หรือส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการปกครองในจังหวัดลพบุรี

3. ศึกษาถึงผลกระทบอันเกิดจากการพัฒนาทางการเมืองต่อประชาชนในจังหวัดลพบุรี

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยได้แก่ ข้าราชการทหารในจังหวัดทหารบกลพบุรี และหน่วยทหารในจังหวัดลพบุรี จำนวน 150 นาย ข้าราชการปกครองในศาลากลางจังหวัด

ลพบุรี และอีก 3 อำเภอ จำนวน 150 นาย รวม 300 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม แล้วนำมาประมวลผลด้วยเครื่องจักรคำนวณ จากการประมวลการวิเคราะห์และตรวจสอบเอกสาร รายงานของทางราชการพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการปกครองในการพัฒนาทางการเมืองมีอยู่ในระดับที่น่าพอใจในด้านนโยบายและการติดต่อประสานงาน แต่ยังไม่น่าพอใจในระดับการปฏิบัติงาน สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการปกครองคือ ระเบียบ คำสั่ง นโยบายฯ จากหน่วยเหนือมีอย่างพอเพียงที่จะให้มีการทำงานร่วมกัน แต่โอกาสที่จะได้หาความรู้ร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์ระหว่างกันยังมีโอกาสน้อย

ในด้านของปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการพัฒนาทางการเมือง คือกิจกรรมทางการเมืองที่มีอยู่น้อยและความไม่เป็นเอกภาพขององค์กรประสานงาน อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในการพัฒนาทางการเมือง อันเกี่ยวกับความสัมพันธ์และการปฏิบัติงานร่วมกันของสองกลุ่มนี้ คือสามารถร่วมมือกันระดมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก และเป็นประชาชนที่มีความรับผิดชอบของชาติมากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ ดร. กนลา ขันธปราบ*

ประชาธิปไตย/บุคลิกภาพ

การศึกษาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ในเขตการศึกษา 1

ธรรมรัตน์ รัมมนต์

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2523

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 ในเขตการศึกษา 1 โดยศึกษาจำแนกตามตัวแปรด้านระดับชั้นที่เรียน เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ทำเลที่พักอาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว และเปรียบเทียบบุคลิกภาพประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จกับกลุ่มผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อ โดยการศึกษาจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 จำนวน 200 คน ระดับที่ 4 จำนวน 200 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อ จำนวน 100 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาทั้ง 2 ระดับ ใช้การสุ่มโดยวิธีการ Two Stage Stratified Random Sampling และการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ใช้ในการวิจัยได้ 456 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.12 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบทางสถิติด้วยค่า t-test กับกลุ่มของตัวแปรที่ประกอบด้วย 3 กลุ่มขึ้นไป ซึ่งผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ว่า

1. นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 กับระดับที่ 4 และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทุกกลุ่มมีลักษณะนิสัยที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือความรับผิดชอบ ความใจกว้าง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีส่วนร่วมกับกลุ่มความมั่นคงภายในตนเอง ความริเริ่มสร้างสรรค์ และการเคารพต่อกฎหมายและระเบียบของสังคมอยู่ในเกณฑ์สูงเกือบทุกด้าน และทุกกลุ่มมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างพบว่า ในด้านระดับชั้นที่เรียน เพศ ทำเลที่พักอาศัย สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดามารดา และระดับการศึกษาของบิดามารดาไม่มีผลให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่พบว่า ความแตกต่างกันของอายุ ความแตกต่างกันของการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว มีผลให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน

2. นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มผู้เรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จกับกลุ่มผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อ มีลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์สูง และทั้งสองกลุ่มมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์สูงและไม่แตกต่างกัน

บุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูในพื้นที่แทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนธยา พลศรี
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2525

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบถึงระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูผู้ปฏิบัติงานสอนอยู่ในพื้นที่แทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ทราบถึงความแตกต่างแห่งบุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูในพื้นที่แทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทางด้านสังคมบางประการคือ เพศ อายุราชการ ระยะเวลาที่ปฏิบัติการสอนในพื้นที่ วุฒิการศึกษา และระดับชั้นที่สอน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนพื้นที่ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 698 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบมาจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 35.53 ของประชากรทั้งหมด ข้อมูลในการวิจัยได้จากการตอบแบบสอบถามตามแบบของลิเคิร์ท สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่าความเข้มข้นของความสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในระดับสูง ลักษณะทางสังคมของครูที่แตกต่างกันคือวุฒิทางการศึกษาและระดับชั้นที่สอนมีผลทำให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน ส่วนเพศ อายุราชการ และระยะเวลาที่ปฏิบัติการสอนในพื้นที่อำเภอบ้านนาสารไม่ได้ทำให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

บุคลิกภาพประชาธิปไตยของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตพื้นที่ยากจน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอฉวางและอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

โกวิทย์ พวงงาม
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2528

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาว่าคณะกรรมการสภาตำบลในเขตพื้นที่ยากจนของอำเภอฉวางและอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับใด 2) เพื่อศึกษาว่าคณะกรรมการสภาตำบลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ ประเภทกรรมการ ประสบการณ์ทำงาน และการเป็นสมาชิกกลุ่มจะมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยต่างกันหรือไม่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ กรรมการสภาตำบล จำนวน 213 คน ประกอบด้วยกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง 121 คน และกรรมการสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง 92 คน การจัดเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าไคสแควร์ และค่ายูลส์คิว ที่ระดับความมีนัยสำคัญสถิติ .05 เป็นหลัก

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า อายุของกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 51 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 ถึงชั้นประถมปีที่ 7 กรรมการสภาตำบลทุกคนเคยประชุมสภาตำบลในรอบปี ส่วนเรื่องการเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาในรอบ 1 ปี ส่วนใหญ่กรรมการสภาตำบลเคยเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมหรือโครงการเกือบทุกโครงการ สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม กรรมการสภาตำบลทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ในเรื่องของบุคลิกภาพประชาธิปไตยของกรรมการสภาตำบลโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยในแต่ละด้านปรากฏว่าด้านการมีความรับผิดชอบ ความมีใจกว้าง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับดีมาก และด้านการคำนึงถึงผู้อื่น ความคิดริเริ่ม และความมีเอกศักดิ์แห่งตนอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการทดสอบสมมุติฐานปรากฏดังนี้

1. กรรมการสภาตำบลที่มีอายุมากกับกรรมการสภาตำบลที่มีอายุน้อยมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

2. กรรมการสภาตำบลที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกับกรรมการสภาตำบลที่มีประสบการณ์น้อย มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

3. กรรมการสภาตำบลที่มาจากการเลือกตั้งและคณะกรรมการโดยตำแหน่ง ไม่มีผลทำให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐาน

4. กรรมการสภาตำบลที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากกลุ่มและน้อยกลุ่มไม่มีผลทำให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐาน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอ

อดิศักดิ์ เทพอาสน์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2532

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอ และศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางประการ อันได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งกับระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอ

ในการศึกษาครั้งนี้มีประชากรได้แก่ นายอำเภอทุกคนทั่วประเทศ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามให้แก่ประชากรทั้งหมดโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างและได้รับคำตอบกลับมาจำนวน 578 ฉบับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 91.60 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต ค่าไคสแควร์ และค่ายูลส์คิว และการทดสอบสมมุติฐานได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอส่วนรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อศึกษาระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยแต่ละด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบความมีใจกว้าง การคำนึงถึงผู้อื่น ความมีศักดิ์ศรีแห่งตน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในระดับสูง ส่วนความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า นายอำเภอที่มีอายุน้อยมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนานกว่ามีบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงกว่านายอำเภอที่มีอายุมาก ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีลงมา และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ทุกข้อ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ 1) ควรให้นายอำเภอรักษาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของตนที่สูงอยู่แล้วให้ได้ 2) ควรให้กรมการปกครองพยายามยกระดับบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนายอำเภอให้สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิม ด้วยการสอดแทรกแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในหลักสูตรการอบรมขณะปฏิบัติงาน หรือในหลักสูตรการอบรมขั้นสูง 3) ควรให้นายอำเภอหาโอกาสดำเนินการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยแก่ข้าราชการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนบ้าง และ 4) ควรให้กรมการปกครองสนับสนุนให้บุคลากรสังกัดกรมการปกครองได้มีโอกาสศึกษาต่อในหลักสูตรสูงกว่าปริญญาตรี เพื่อให้ได้รับแนวความคิด ทฤษฎีเอื้ออำนวยต่อการทำงานที่เสริมสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้มีระดับสูงต่อไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *รัชนีกร เศรษโฐ*

บุคลิกภาพกับพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่น

กิตติม์ บุญชูวิทย์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2533

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาลักษณะของบุคลิกภาพกับพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่น จำนวน 360 คน โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/pc ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างของตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ Pearson Correlation การทดสอบสมมุติฐานกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

ผลจากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ดังนี้คือ

บุคลิกภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา เมื่อศึกษาเปรียบเทียบในแต่ละด้าน คือเพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาชีพของบิดามารดา จำนวนบุตรของบิดามารดา และลำดับการเกิดของนักเรียน ไม่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษามีบุคลิกภาพแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติ เพียงแต่พบว่านักเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีบุคลิกภาพชอบแสดงออกมากกว่านักเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม

ผลจากการศึกษาพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา ไม่พบว่าตัวแปรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาของนักเรียน ลักษณะการอยู่อาศัย ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาชีพของบิดามารดา จำนวนบุตรของบิดามารดา และลำดับการเกิดของนักเรียน มีพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่านักเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสมมีพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยด้านการรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมพบว่า นักเรียนชายมีพฤติกรรมด้านนี้ต่ำกว่านักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีพฤติกรรมด้านนี้สูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 และพบอีกว่านักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่อาชีพค้าขาย มีพฤติกรรมด้านนี้สูงกว่านักเรียนที่บิดามารดาประกอบอาชีพด้านค้าขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประการสุดท้าย จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพชอบแสดงออกกับพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตย พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาคือ ประการแรกควรส่งเสริมพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยด้านการรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง และประการที่สองควรช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพชอบแสดงออก

อาจารย์ที่ปรึกษา *จำรอง เงินดี*

ประชาธิปไตย/การมีส่วนร่วม

การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ชลัช จงสืบพันธ์
วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
ปีการศึกษา 2525

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันได้แก่ ลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัย ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 ระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 765 คน จากสถาบันการศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเขตกรุงเทพมหานคร 8 สถาบัน โดยการสุ่มเลือกแบบหลายระดับ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามจำนวน 4 ฉบับ ที่ผู้วิจัยสร้างเองสำหรับวัดตัวแปรด้านชีวสังคม ด้านปริบท ด้านจิตวิสัย และตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว และการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบโปรดักโมเมนท์ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์คอมมอนนาลิตี้และการวิเคราะห์คาโนนิคัล

ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือองค์ประกอบด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง ด้านการมีบทบาทในชุมชน ด้านการประท้วง ด้านการเป็นฝ่ายรับการสื่อสารทางการเมือง และด้านการเป็นฝ่ายส่งการสื่อสารทางการเมือง นอกจากนั้นยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีส่วนช่วยพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งสหสัมพันธ์ภายในชุดปัจจัยและสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งมีค่าน้ำหนักสมทบเพียงพอในการอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองยกเว้นตัวแปรด้านประเภทและขนาดของสถาบันการศึกษา

ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวแปรแต่ละตัวในปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยพบว่า ด้านชีวสังคมนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัดมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงทุกองค์ประกอบ นักศึกษาเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเกือบทุกองค์ประกอบ ส่วนอายุ สาขาวิชาที่เรียน อาชีพของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครองและรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลภายในครอบครัวของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ สำหรับด้านปริบท นักศึกษาที่มีบทบาทในกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการเปิดรับสื่อสารมวลชนมากจะมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองในระดับสูง ในขณะที่บรรยากาศภายในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ส่วนตัวแปรในปัจจัยลักษณะทางจิตวิสัย นักศึกษาที่มีสารสนเทศทางการเมืองมาก และมีความสำนึกทางการเมืองสูงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเด่นชัด แต่นักศึกษาที่มีความไว้วางใจทางการเมือง และนักศึกษาที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสามารถในการอธิบายความแตกต่างของระดับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุดตัวแปรในปัจจัยลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยแล้วพบว่า นักศึกษาที่มีลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัยที่ดีกว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่มีลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบทและลักษณะทางจิตวิสัยด้อยกว่า

นอกจากนั้นยังพบอีกว่า หากนำชุดของตัวแปรทั้ง 3 ปัจจัยไปอธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ชุดตัวแปรในปัจจัยลักษณะทางปริบทสามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้สูงสุดถึงร้อยละ 26.8 ส่วนชุดตัวแปรปัจจัยลักษณะทางจิตวิสัยสามารถอธิบายเพิ่มขึ้นได้ร้อยละ 1.8 และชุดตัวแปรปัจจัยลักษณะทางชีวสังคมสามารถอธิบายเพิ่มขึ้นได้ร้อยละ 5.4 ดังนั้น การพิจารณาพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาชุดปัจจัยลักษณะทางปริบท และจิตวิสัยโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมการเปิดรับสื่อสารมวลชน การพัฒนาความสำนึกทางการเมืองและสารสนเทศทางการเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย*

กลุ่มการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง

ดวงลักสม์ พันธุลำไย

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้เป็นเรื่องใหม่สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา แต่ขณะที่แนวคิดและแนวทางปฏิบัติแบบดั้งเดิมมุ่งสนใจเฉพาะลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนเทคนิควิธีการซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอว่ากลุ่มการเมืองในชุมชนชนบทเป็นทั้งอุปสรรคและเงื่อนไขสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ข้อมูลที่นำเสนอในการศึกษาครั้งนี้ รวบรวมมาจากการวิจัยภาคสนามตั้งแต่เดือนมีนาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2529 ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการพิจารณาปรากฏการณ์ภายในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่สำคัญคือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แนวคิดหลักของการศึกษานี้คือ แนวคิดเรื่องกลุ่มการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท โดยศึกษาถึงการจัดองค์กรภายในกลุ่ม และกระบวนการทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ตลอดจนผลกระทบของปรากฏการณ์เหล่านี้ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท และนำทฤษฎีบทบาท ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน และแนวคิดพลวัตกลุ่มมาใช้ในการวิเคราะห์พลวัตของกลุ่มการเมือง ตลอดจนนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท Cohen & Uphoff (1977) มาใช้อธิบายผลกระทบของกลุ่มการเมืองที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

จากการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้านเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน และมีผลกระทบต่อลักษณะการก่อรูปขององค์กร รวมทั้งกลยุทธ์ทางการเมืองของกลุ่มการเมือง กล่าวคือเมื่อปัจจัยภายในมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยภายนอก การก่อรูปของกลุ่มการเมืองจะมีพื้นฐานอยู่บนสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติเพื่อแย่งชิงทรัพยากรภายในชุมชน ลักษณะดังกล่าวมีผลให้ความขัดแย้งภายในชุมชนค่อนข้างตึงเครียดและแสดงออกโดยเปิดเผย แต่ในทางกลับกัน เมื่อปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลมากกว่าพื้นฐานความ

สัมพันธ์ภายในกลุ่มการเมืองจึงเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรภายนอก ซึ่งความจำเป็นที่ต้องพึ่งพากันทางเศรษฐกิจทำให้พฤติกรรมทางการเมืองมีลักษณะค่อนข้างปกปิดซ่อนเร้นและลดความตึงเครียดลง

นอกจากนั้นยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้านและกลุ่มการเมืองในหมู่บ้านมีผลกระทบที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท กล่าวคือ กลุ่มการเมืองที่ครอบงำยิ่งมีอำนาจเข้มแข็งมากเท่าใด ประชาชนโดยเฉพาะคนยากจนก็ยิ่งมีโอกาสน้อยลงที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตามความหมายที่แท้จริง จึงสรุปได้ว่ากลุ่มการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งต่อการที่พวกเขาจะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชนต้องการส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงแล้ว หน่วยงานเหล่านั้นจะต้องตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ดร. ชาติชาย ณ เชียงใหม่*

การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ประสิทธิ์ สันติกาญจน์
วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2529

วิทยานิพนธ์เรื่องการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครนี้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 3 ประการคือ 1) เพื่อที่จะค้นหาแบบแผนของการเข้าร่วมทางการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์ว่า การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครจะมีลักษณะพอกพูนตามแบบแผนของกัตต์แมนหรือไม่ 3) เพื่อที่จะทดสอบว่าตัวแบบเชิงสาเหตุและผลที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะมีความสำคัญต่อการอธิบายการเข้าร่วมทางการเมืองได้มากน้อยแค่ไหน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ได้เก็บและรวบรวมจากประชาชนในเขตบางเขนและพระโขนงตลอดจนบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มที่เป็นและไม่เป็นทางการ (สหภาพแรงงานการสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา และกลุ่มยุวประชาธิปัตย์) เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 312 คน นอกจากนี้แล้วยังมีการเก็บและรวบรวมข้อมูลซ้ำจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นระยะ ๆ ในช่วงระยะเวลาก่อนและหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรอีกด้วย ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลจะใช้ทั้งการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ผลจากการศึกษาปรากฏว่า จากปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเพศและภูมิลำเนาเดิมเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ นอกนั้นไม่ว่าจะเป็นอายุ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมือง และยังพบว่าลักษณะการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครไม่ได้เป็นไปตามแบบแผนกัตต์แมน

ส่วนตัวแบบที่อธิบายความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลอันมีตัวแปรอยู่ทั้งหมด 4 ตัวแปรคือ 1) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม 2) การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การ 3) ความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมือง 4) การเข้าร่วมทางการเมือง ผลปรากฏว่า ตัวแปรทั้ง 3 ตัวต่างก็มีผลกระทบโดยทางตรงต่อการเข้าร่วมทางการเมือง ซึ่งตัวแปรการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การมีผลกระทบต่อการเข้าร่วมทางการเมืองมากเป็นที่สุด ส่วนความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมืองและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่างก็มีผลกระทบโดยทางตรงต่อการเข้าร่วมทางการเมืองรองลงมาเป็นลำดับ เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบโดยทางอ้อมต่อการเข้าร่วมทางการเมืองพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบโดยทางอ้อมมากกว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การ ส่วนความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมืองไม่ได้มีผลกระทบโดยทางอ้อมต่อการเข้าร่วมทางการเมือง และโดยสรุปแล้วตัวแบบความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการเข้าร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 36

อาจารย์ที่ปรึกษา *ศาสตราจารย์ ดร. เสริน ปุณณะหิตานนท์*

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) ปี 2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

ร้อยเอก อนุภรณ์ สุวรรณสทิศกร
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2529

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการ กสช. และศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการ กสช. ปี 2528 โดยประชากรศึกษาในครั้งนี้คือกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น จำนวน 135 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และค่ายูลส์คิว

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการ กสช. อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในโครงการ กสช. ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับตำบล การเป็นกรรมการกลุ่มทางสังคม และประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในโครงการ กสช. ได้แก่ การติดต่อกับชุมชนภายนอก การรับข่าวสาร และระดับการศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ เห็นควรให้โครงการการสร้างงานในชนบทดำเนินการเกี่ยวกับการคัดเลือกโครงการที่จะลงสู่พื้นที่ จะต้องเป็นความต้องการและได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นการดำเนินงานของคณะกรรมการสภาตำบลในด้านบริหารโครงการให้มีอิสระมากขึ้น โดยให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้คอยให้คำแนะนำทางวิชาการ หรือเมื่อมีการร้องขอความช่วยเหลือเท่านั้น และหากมีความเป็นไปได้ ควรจะให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาทุนสมทบโครงการ สำหรับโครงการที่จะลงสู่พื้นที่พัฒนา มิควรจะกำหนดให้มีลักษณะที่เหมือนกัน เนื่องจากแต่ละภูมิภาคมีลักษณะไม่เหมือนกัน และประการสุดท้าย การประเมินและติดตามผลควรจะได้กระทำเป็นระบบและมีความต่อเนื่องกันไป

อาจารย์ที่ปรึกษา *ระดม เศรษฐีธร*

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

สุรปรีชา ลาภบุญเรือง

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2530

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และสาเหตุของการที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ประชาชนชนบทในเขตอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 160 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการแบบ Multistage Random Sampling สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ไคสแควร์ และยูลส์คิว และการทดสอบสมมุติฐานได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก คือมีจำนวนร้อยละ 58.1 และมีส่วนร่วมการเมืองน้อย มีจำนวนร้อยละ 41.9 สำหรับผลการทดสอบสมมุติฐานปรากฏว่า ปัจจัยทางด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคมและการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยนั้น ปรากฏว่า เป็นเพราะประชาชนไม่มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และติดภารกิจในการประกอบอาชีพของตน

ข้อเสนอแนะสำหรับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นคือ การให้ความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยโดยการให้ข่าวสารต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ พัฒนาประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ยังมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เช่น คนหนุ่มสาว สตรีในชนบทให้มีการตื่นตัวทางการเมือง และประการที่สำคัญคือ พัฒนาองค์กรท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีอำนาจในการตัดสินใจ ตลอดทั้งปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

อาจารย์ที่ปรึกษา *รัชนีกร เศรษโฐ*

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร

บุญยิ่ง โหมดเทศน์

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ปีการศึกษา 2530

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเพื่อทราบถึงปัจจัยที่กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนแนว

ทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา คือ การศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความทันสมัย ความรู้ความเข้าใจในการปกครอง และการมองเห็นประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง ตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นอื่นโดยมีอายุเป็นตัวแปรผันร่วม

ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลของเทศบาลเมืองชุมพร เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2528 ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น จำนวน 264 คน นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองแบบเทศบาลเป็นอย่างดี จำนวน 6 คน วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์จำแนกพหุ ผลการวิเคราะห์พบว่า ในปัจจุบันประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นไม่มากนัก และในการมีส่วนร่วมนั้นกลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล โดยที่การมีส่วนร่วมในด้านการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลและการควบคุม/ติดตามการบริหารงานของเทศบาลมีเป็นจำนวนน้อย

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พบว่า การศึกษา รายได้ ความทันสมัย และความรู้ความเข้าใจในการปกครองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่รายได้เป็นปัจจัยที่กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การศึกษา ความรู้ความเข้าใจในการปกครอง และความทันสมัย ตามลำดับ สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่ม และการมองเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการปกครองนั้นไม่มีความสัมพันธ์ดังกล่าว

ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลพบว่า การศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความทันสมัย ความรู้ความเข้าใจในการปกครองและการมองเห็นประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในเรื่องการควบคุม/ติดตามการบริหารงานพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยเพียงตัวเดียวที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป็นไปในเชิงผกผันคือเมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นจะเข้ามีส่วนร่วมน้อยลดลง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

โดยสรุป ข้อค้นพบในการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนยังเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นไม่มากนัก และการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ไม่มีปัจจัยตัวใดเพียงตัวเดียวโดด ๆ ที่มีความสำคัญในการกำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาย โพธิสิตา*

การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำจังหวัดกาฬสินธุ์

ศันสนะ ตันติชาติ

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2531

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดกาฬสินธุ์ และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบล เพื่อที่จะทราบถึงปัญหาอุปสรรค และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ประชากรที่ทำการศึกษาคือ กรรมการสภาตำบลในจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอละ 2 สภาตำบล รวมประชากรตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ 411 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างมีระดับในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง คือมีคะแนนเฉลี่ย 28 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรตัวอย่าง คือกรรมการสภาตำบลซึ่งดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่งในหมู่บ้าน และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการมีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

นอกจากนี้ยังพบว่า การได้รับการอบรมเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำ อาชีพของกรรมการสภาตำบล มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. กรรมการสภาตำบลโดยการเลือกตั้งยังมีความรับผิดชอบน้อย ไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าที่ควร ดังนั้น ควรที่จะเน้นในเรื่องบทบาทของสภาตำบลให้มากยิ่งขึ้นเพื่อสภาตำบลจะได้เข้มแข็งมากขึ้น และขยายพื้นที่การศึกษาไปยังจังหวัด

อื่น ๆ อาจจะทำให้ได้ข้อค้นพบที่แตกต่างออกไป

2. ควรที่รัฐบาลจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมเผยแพร่ข่าวสารในเรื่องของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กกับกรรมการสภาตำบลให้มากยิ่งขึ้น

3. รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กน่าจะพิจารณาสนับสนุน หรืออนุมัติโครงการ โดยเน้นหนักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก หรือพัฒนาด้านอื่นในลักษณะของประชาอาสาให้มากยิ่งขึ้น จะทำให้รัฐบาลสิ้นเปลืองงบประมาณน้อยลง

อาจารย์ที่ปรึกษา *รองศาสตราจารย์ธวัชชัย อาทรธุระสุข*

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครพนม

เทวินทร์ ตติยรัตน์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2532

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปเทศบาล ศึกษาเฉพาะกรณีของเทศบาลเมืองนครพนม โดยศึกษาสาเหตุของการที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ถึงร้อยละ 50 และศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองของเทศบาลเมืองนครพนม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติต่อไป

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครพนม จำนวน 372 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) จัดเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแคว์ และค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครพนมมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก คือมีจำนวนร้อยละ 53.8 และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย มีจำนวนร้อยละ 46.2 สำหรับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนมีส่วนร่วมด้านการออกเสียงลงคะแนนมากที่สุด รองลงมาคือด้านการชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง และมีส่วนร่วมด้านการติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมืองน้อยที่สุด

ผลการพิสูจน์สมมุติฐานปรากฏว่า ปัจจัยทางด้านอายุ และความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับปัจจัยด้านเพศ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และระดับการศึกษา ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย และไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ถึงร้อยละ 50 นั้น เป็นเพราะประชาชนมีรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่นรูปเทศบาลน้อย จึงไม่รู้ว่าตนเองมีบทบาทหน้าที่และมีความสำคัญต่อระบบการเมือง การที่เทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และผลงานของเทศบาล การที่ประชาชนไม่ศรัทธาต่อคณะผู้บริหารเทศบาลและสมาชิกสภาเทศบาล และความบกพร่องของบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งจึงทำให้ประชาชนขาดแรงจูงใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อเสนอแนะสำหรับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นคือ การให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความสำคัญของเทศบาลตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การพัฒนาองค์กรประชาชนชาวคุ้มวัด กลุ่มการเมือง เพื่อให้มีการรวมตัวและมีกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มอยู่อย่างสม่ำเสมอ การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผลงานและแผนงานโครงการในอนาคตของเทศบาล และการให้ความสำคัญแก่ตัวการในการอบรมกล่อมเกลาและการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง เพื่อให้มีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน อันจะเป็นการก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและความใกล้ชิดระหว่างประชาชนกับผู้บริหารเทศบาลและนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นลู่ทางทำให้ประชาชนมีความรู้สึกในความสำคัญทางการเมืองของบุคคลและเกิดความเป็นเจ้าของเทศบาล จะได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของเทศบาลมากขึ้น

อาจารย์ที่ปรึกษา *หม่อมราชวงศ์วุฒิเลิศ เทวกุล*

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

แพทยา แก้วพวง
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2533

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยบางประการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนและปรับปรุงให้กรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของส่วนราชการต่าง ๆ และบุคคลโดยทั่วไป

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ กรรมการหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 408 คน ของอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามโดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองแล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความสัมพันธ์แบบ t-test

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ 1) ไม่พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีอายุน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการปฏิเสธสมมุติฐาน 2) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน 3) พบว่ากรรมการหมู่บ้านโดยการเลือกตั้งจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน 4) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน 5) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีมาตรฐานการดำรงชีพสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัมนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีมาตรฐานในการดำรงชีพต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน 6) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมาก จะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน 7) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของกรรมการหมู่บ้านมาก จะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของกรรมการหมู่บ้านน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันเป็นการยอมรับสมมุติฐาน

ข้อเสนอแนะเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการหมู่บ้านสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ (1) ควรจะได้มีการปรับปรุงด้านการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของกรรมการหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง (2) ควรจะได้มีการเน้นให้ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของกรรมการหมู่บ้าน ได้มีความสนใจและปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง (3) ควรจะมีการพิจารณาหลักเกณฑ์ให้ที่ปรึกษาของกรรมการหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 2 ปี และ (4) ควรจะได้มีการจัดสรรงบประมาณให้หมู่บ้านได้บริหารงานพัฒนาท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี

อาจารย์ที่ปรึกษา *เฉลอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์*

การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

สาธิต วินุราช
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2534

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษา ก) ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย ข) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย และ ค) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 304 คน การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีส่งแบบสอบถามและทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุแบบมีขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ในภาพรวมร้อยละ 76 ของครูประถมศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของครูจะแตกต่างกันตามมิติต่าง ๆ คือ ในฐานะผู้ให้การสั่งสอนอบรมเยาวชน จำนวนร้อยละ 57 มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ร้อยละ 32 มีส่วนร่วมในระดับสูง และร้อยละ 11 มีส่วนร่วมในระดับต่ำ ในฐานะผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 70 มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ร้อยละ 19 มีส่วนร่วมในระดับสูง และร้อยละ 11 มีส่วนร่วมในระดับต่ำ ส่วนในฐานะผู้ให้การสนับสนุนการเลือกตั้งนั้นร้อยละ 52 มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ร้อยละ 43 มีส่วนร่วมในระดับต่ำ และมีเพียงร้อยละ 4 ที่มีส่วนร่วมในระดับสูง

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา ได้แก่ ระดับชั้นที่ทำการสอน เพศ ความเลื่อมใสในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ และการได้รับข่าวสารด้านการเมือง โดยปัจจัยเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยในทิศทางเดียวกัน ส่วนอายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการครองชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย

3. ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยปรากฏว่า ครูที่ทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาสูง มีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าครูที่ทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาต้น ครูชายจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าครูหญิง ครูที่มีความเลื่อมใสในพรรคการเมืองเป็นพิเศษมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าครูที่ไม่นิยมเลื่อมใสในพรรคการเมือง และครูที่มีระดับการครองชีพสูงมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าครูที่มีระดับการครองชีพต่ำ

อาจารย์ที่ปรึกษา *กานดา ผรณเกียรติ์*

ประชาธิปไตย/การเรียนการสอน

การสอนเพื่อพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สายสมร อินทรวิมล

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2516

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทดสอบหาค่าความแตกต่างของการพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตย จากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังจากการสอนเรื่องประชาธิปไตย โดยใช้เวลาสอนกลุ่มละ 10 คาบ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 37 คน และกลุ่มควบคุม 36 คน ซึ่งทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนวิชาสังคมศึกษาภาคต้น ปีการศึกษา 2525 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้มิได้ศึกษาถึงองค์ประกอบเรื่องอายุ และเพศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการสอนโดยการใช้บทบาทสมมุติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับแผนการสอนปกติ และแบบแผนทดสอบแบบยกสถานการณ์จำนวน 40 ข้อ ซึ่งได้รับการปรับปรุงก่อนการทดลองในการทดลองทดลองสอนกลุ่มทดลองสอน โดยการใช้บทบาทสมมุติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ส่วนกลุ่มควบคุมใช้วิธีการสอนปกติตามแผนการสอนของโรงเรียน โดยวิธีการอภิปราย วิเคราะห์ วิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ประจำวันเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตย 4 เรื่องคือ การรู้จักสิทธิหน้าที่และเสรีภาพของตนเองและของผู้อื่น การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ การเคารพกฎหมาย และการทำงานเป็นหมู่คณะ แต่ละคำถามประกอบด้วย 4 ตัวเลือก และมีคำตอบปลายเปิด 1 ตัวเลือก ซึ่งมีเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนปรับปรุงมาจากของไลเคิร์ทโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 8 ท่านตรวจความเที่ยงตรงของสถานการณ์ และกำหนดเกณฑ์ระดับแนวความคิดประชาธิปไตยของตัวเลือกในแต่ละข้อ ก่อนการทดลองสอนได้ทำการสอบก่อนเรียน และสอบหลังเรียนทั้งสองกลุ่ม แล้ว

นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์โดยใช้ t-test ซึ่งมีระดับความแตกต่างที่ .05

ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตยจากการสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่การพัฒนาแนวความคิดประชาธิปไตยจากการสอบหลังเรียนสูงกว่าการสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งสองกลุ่ม

อาจารย์ที่ปรึกษา *สมจิตร วัฒนคลัง*

ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่

นเรศ ปิยะพันธุ์

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2524

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นภูมิหลังของครูผู้สอนโดยตรง อันได้แก่ปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการเลือกอ่านหนังสือกับปัจจัยที่เกี่ยวกับบิดามารดาของครูผู้สอน อันได้แก่ ปัจจัยทางด้านการอบรม เลี้ยงดู สถานภาพการสมรส และอาชีพ สำหรับเครื่องมือที่ใช้วัดค่านิยมทางการเมืองได้ปรับปรุงจากผลงานของพลศักดิ์ จิรไกรศิริ ส่วนกลุ่มที่นำมาศึกษานั้นได้มาจากกลุ่มครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ของโรงเรียนผู้ใหญ่ทุกโรงเรียนในเขตจังหวัดนครปฐม ที่ทำการสอนอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2523 จำนวน 160 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้การจำแนกตามปัจจัยที่ศึกษาด้วยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหลายปัจจัย [Three (Four) - Factor Factorial Treatment Combinations Analysis of Variance]

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่มีแนวโน้มค่านิยมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนเพศชายที่อยู่ในวัยหนุ่ม ได้รับการศึกษาในระดับสูง และสนใจเลือกอ่านหนังสือประเภทสารคดี ระดับการศึกษาและองค์ประกอบปัจจัยร่วมระหว่างเพศ อายุ และการเลือกอ่านหนังสือมีอิทธิพลทำให้ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยอื่นนั้นไม่มีอิทธิพลทำให้ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษาเรื่อง "สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" โดยใช้วิธีสอนแบบอุปมาน อนุมานกับการสอนปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองน้ำใสวิทยาคาร จังหวัดปราจีนบุรี

สมคิด ศรีวิรัญ

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2531

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดรวบยอด และเปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดรวบยอดก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีสอนแบบอุปมาน แบบอนุมาน กับการสอนปกติ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2530 โรงเรียนคลองน้ำใสวิทยาคาร จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 102 คน นักเรียนกลุ่มทดลอง 1 เรียนด้วยวิธีสอนแบบอุปมาน นักเรียนกลุ่มทดลอง 2 เรียนด้วยวิธีสอนแบบอนุมาน นักเรียนกลุ่มควบคุมสอนแบบปกติ แต่ละกลุ่มสอนเรื่อง "สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" เป็นเวลา 6 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบทดสอบวัดพัฒนาการทางความคิดรวบยอด มีค่าความเชื่อมั่น .841 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS^{x} โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ถ้าพบความแตกต่างก็เปรียบเทียบแต่ละคู่โดยใช้วิธีของ Scheffe's Method และ Match-paired t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอุปมาน วิธีสอนแบบอนุมานกับการสอนปกติ มีพัฒนาการทางความคิดรวบยอดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยที่วิธีสอนแบบอุปมานมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

2. พัฒนาการทางความคิดรวบยอดของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยวิธีสอนแบบอุปมาน แบบอนุมานกับการสอนปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกวิธีสอน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ประทีป สยามชัย*

การเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ กับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ชาลี อุเจริญ

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
พ.ศ. 2531

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ กับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ในด้านพฤติกรรมชี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ด้านพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และด้านบทบาทของโรงเรียนด้านพฤติกรรมการจัดกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียน จำนวน 420 คน ครูจำนวน 24 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 30 คน ในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ 3 โรงเรียน และโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป 3 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 294 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสำรวจแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการตรวจให้คะแนนหาค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน และทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ค่า โดยการทดสอบแบบที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบมีพฤติกรรมชี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ที่ระดับนัยสำคัญ .01

2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ ในด้านการจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนสูงกว่าพฤติกรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ที่ระดับนัยสำคัญ .01 และในด้านบุคลิกภาพของครูในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบสูงกว่าบุคลิกภาพของครูในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปที่ระดับนัยสำคัญ .05 ส่วนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ ด้านลักษณะการจัดห้องเรียนไม่แตกต่างกับพฤติกรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป

3. บทบาทของโรงเรียนในการเผยแพร่ประชาธิปไตยสู่ชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปสูงกว่าบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบที่ระดับนัยสำคัญ .05

อาจารย์ที่ปรึกษา *สมบัติ นพรัก*

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยวิธีสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนแบบปกติ วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง "การเมืองการปกครอง" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสาลวัน จังหวัดนครปฐม

กนก ปิ่นตบแต่ง

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2531

จุดมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแก้ปัญหาระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2530 ของโรงเรียนวัดสาลวัน จังหวัดนครปฐม จำนวน 72 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 36 คน กลุ่มควบคุม 36 คน กลุ่มทดลองเรียนด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหา กลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แผนการสอนแบบแก้ปัญหา แผนการสอนแบบปกติ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถ

ในทักษะการคิดแก้ปัญหา มีค่าความเชื่อมั่น .83

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อาจารย์ที่ปรึกษา *บรรเทา กิตติศักดิ์*

บทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร

ชัยยงค์ ธุรารัตน์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2532

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร 2 ด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเสริมหลักสูตร 2) เปรียบเทียบบทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร จำแนกตามเพศและขนาดของโรงเรียน 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาทุกระดับชั้น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2531 จำนวน 291 โรงเรียน ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 291 โรงเรียน ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประกอบด้วยแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิดวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS[x]

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. บทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์กับนักเรียนด้วยความจริงใจ ปฏิบัติในระดับมากที่สุด ในการเรียนการสอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนไม่ใช่เป็นผู้บอกความรู้ทั้งหมดแก่นักเรียน ปฏิบัติในระดับมาก การวางแผนการเรียนการสอนในบางโอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน ปฏิบัติในระดับปานกลาง

บทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยการจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งทางวาจาและการกระทำ ปฏิบัติในระดับมาก นักเรียนเป็นผู้กำหนดกิจกรรมขึ้นมาเอง โดยเชิญครูมาเป็นที่ปรึกษาและขออนุมัติกิจกรรมจากโรงเรียน ปฏิบัติในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบบทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำแนกตามเพศและขนาดของโรงเรียน พบว่าครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาระหว่างครูชายกับครูหญิงมีบทบาททั้งสองด้านไม่แตกต่างกันและครูผู้สอนที่สอนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดต่างกัน มีบทบาทในการสร้างเสริมประชาธิปไตยทั้งสองด้านไม่แตกต่างกันด้วย

3. ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาคือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ขาดงบประมาณ ขาดการติดตามผล ครูผู้สอนบางส่วนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร นักเรียนขาดความรู้ ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้า ขาดการวางแผนและการประสานงาน สภาพแวดล้อมในสังคมไม่เอื้อต่อการส่งเสริมประชาธิปไตย

อาจารย์ที่ปรึกษา *ยุพา นันทะไชย*

การจัดสภานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร

ชัยยา โชติดิลก
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2533

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนว

ความคิดการจัดสภานักเรียนของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน ประธานสภานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาการจัดสภานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดสภานักเรียนในทัศนะของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน ประธานสภานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน ประธานสภานักเรียน ที่จัดการสอนระดับ ม.1-ม.6 ประจำปีการศึกษา 2532 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 36 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประมาณค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS[x]

ผลการวิจัยมีดังนี้

1) การจัดสภานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทางด้านแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดสภานักเรียนของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน และประธานสภานักเรียนพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและมาก และมีความเห็นว่าสภานักเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในระดับมาก รองลงมาได้แก่สภานักเรียนช่วยฝึกฝนนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ส่วนความเห็นว่าครูในหมวดวิชาสังคมศึกษาเท่านั้นควรมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาสภานักเรียนนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

รูปแบบการจัดสภานักเรียนพบว่ารูปแบบการจัดสภานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานครควรจัดแบบเจ้าหน้าที่โรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ รูปแบบผสม ความคิดเห็นที่เห็นว่าควรจัดน้อยที่สุดได้แก่ แบบรัฐสภาของประเทศ และแนวความคิดในการจัดสภานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเหมาะสมเพียงใด ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดสภานักเรียนในโรงเรียน

ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน ประธานสภานักเรียนเห็นว่าการปฏิบัติกิจกรรมส่วนใหญ่จัดในระดับมากได้แก่โรงเรียนได้มีการประชุมชี้แจงและแจ้งให้คณะครูหรือนักเรียนทราบ รองลงมาได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูที่ปรึกษา คณะกรรมการนักเรียนร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด ได้แก่ โรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้แก่สภานักเรียน

ปัญหาและอุปสรรคการจัดสภานักเรียน พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีมากได้แก่ ความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์และหลักการในการจัดสภานักเรียน รองลงมาได้แก่ รูปแบบของสภานักเรียนในโรงเรียนยังไม่เหมาะสม ปัญหาและอุปสรรคที่มีน้อยและน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมสภานักเรียนเป็นการเพิ่มภาระจนกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ปกติของครู

2) การเปรียบเทียบแนวความคิดการจัดสภานักเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดสภานักเรียนของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสภานักเรียน และประธานสภานักเรียนของโรงเรียนขนาดต่างกันพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

อาจารย์ที่ปรึกษา *ประทีป สยามชัย*

ประชาธิปไตย/การเมืองท้องถิ่น

คณะกรรมการหมู่บ้านกับความมั่นคงของชาติ

ฉลอง วงษา เลขประจำตัว 1815

ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 28 พ.ศ. 2528-2529

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาพิจารณาการดำเนินงานและบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ว่ามีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติหรือไม่ และมีอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร มีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประการใดบ้าง

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาถึงวิธีการดำเนินงานและบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ความเป็นมา แนวทางและการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยในการพัฒนาหมู่บ้าน รูปแบบ โครงสร้าง บทบาทการดำเนินงานของ

คณะกรรมการหมู่บ้านเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย วิเคราะห์ถึงทัศนคติของประชาชนโดยทั่วไปว่าเป็นอย่างไร มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านการทหาร และการพัฒนาประเทศชาติ พร้อมทั้งสรุปปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข

เนื้อหาของการวิจัย

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่เล็กที่สุดของประเทศไทย ขณะเดียวกันมีความสำคัญมากที่สุดต่อความมั่นคงและการพัฒนาประเทศชาติ เนื่องจากหมู่บ้านเป็นจุดแตกหักของสงครามแย่งประชาชนและเป็นรากฐานของการพัฒนาชนบท การให้ความสำคัญแก่ชนบทคือหมู่บ้าน จึงเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย แต่การดำเนินงานของหมู่บ้านขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ใหญ่บ้านเพียงผู้เดียว แม้ว่าตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 บัญญัติให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เสนอข้อแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการที่ปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติมิได้จัดตั้งขึ้นหรือจัดตั้งไว้ก็ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกำหนด ทำให้การดำเนินงานในหมู่บ้านไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร เพราะการปฏิบัติงานโดยอาศัยผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียวไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและอยู่ในลักษณะด้อยพัฒนา ประสิทธิภาพประกอบกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นรับผิดชอบดำเนินงานซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้ของกรมป่าไม้ เป็นต้น กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2526 ขึ้น *ให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว ที่สอดคล้องกับ* รูปแบบของหมู่บ้าน อพป. ตามพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522

การศึกษาเรื่องคณะกรรมการหมู่บ้านกับความมั่นคงของชาติ เป็นการศึกษาถึงความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน แนวทางและการดำเนินการของกระทรวงมหาดไทยในการพัฒนาหมู่บ้าน รูปแบบ ประเภทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการ มีรองประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 2 คน ตำแหน่งละหนึ่งคน และยังกำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน คุณสมบัติการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง การอยู่ในตำแหน่ง การออกจากตำแหน่ง รวมตลอดถึงฝ่ายกิจการต่าง ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ปรึกษา อำนาจหน้าที่และบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีอยู่มากมายหลายประการในการเสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการทางด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย กิจการเกี่ยวกับความอาญาและความแพ่ง การพัฒนาหมู่บ้านและการส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาที่ดิน การคลัง การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม การสวัสดิการและสังคม และกิจการอื่น ๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาเห็นว่าจำเป็น นอกจากนี้ศึกษาเปรียบเทียบกับหมู่บ้าน อพป. ตามพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 ที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่หมู่บ้านในชนบทที่ห่างไกลเกิดความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการรักษาความปลอดภัย ปรากฏว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กับหมู่บ้าน อพป. มีความสอดคล้องกันหลายประการ ไม่ว่าในด้านรูปแบบโครงสร้าง หรืออำนาจหน้าที่ บทบาท เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการเลือกตั้ง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่งหนึ่งคน มีรองประธาน เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการมาจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิที่ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตำแหน่งละหนึ่งคน คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการเลือกตั้ง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน กรณีที่มีตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไป และอีกหมู่บ้านหนึ่งเป็นกำนันก็ให้กำนันเป็นประธาน แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านหมู่หนึ่งเป็นประธานโดยตำแหน่งหนึ่งคน มีรองประธานและเลขานุการมาจากกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิตำแหน่งละหนึ่งคนเช่นกัน หรือฝ่ายกิจการต่าง ๆ *ทั้งกรรมการหมู่บ้านและหมู่บ้าน อพป. แบ่งออกเป็น 7 ฝ่าย* คือ ด้านการพัฒนา ด้านการปกครอง ด้านการป้องกัน ด้านการคลัง ด้านการสาธารณสุข ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านสวัสดิการและสังคม หรือที่ปรึกษาก็มาจากการแต่งตั้งของนายอำเภอ หรือในด้านบทบาทหน้าที่ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ว่าต้องปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง

ท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นต้น ฉะนั้นจะมีความแตกต่างกันก็แต่ในรายละเอียดเท่านั้น เช่น กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านของ กม. ให้เป็นที่ปรึกษา แต่ของหมู่บ้าน อพป. เป็นกรรมการกลางโดยตำแหน่ง หรือวาระการอยู่ในตำแหน่งของกรรมการหมู่บ้านที่มาจากเลือกตั้งของ กม. มี 5 ปี แต่ของหมู่บ้าน อพป. มีเพียง 4 ปี หรือการจัดตั้ง กม. เป็นรายหมู่บ้าน แต่การจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. สามารถรวบรวมหมู่บ้านตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไปได้ หรือฝ่ายกิจการต่าง ๆ ของ กม. มีกรรมการฝ่ายได้ 5-9 คน โดย กม. เป็นผู้คัดเลือกจากราษฎร แต่ของหมู่บ้าน อพป. มีได้อย่างน้อย 3 คน โดยประธานฝ่ายจะเป็นผู้สรรหาแล้วเสนอให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. เห็นชอบ เป็นต้น

การศึกษาเปรียบเทียบกับหมู่บ้าน อพป. เพื่อชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานและบทบาทของ กม. มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติเช่นเดียวกับการดำเนินงานและบทบาทของหมู่บ้าน อพป. เนื่องจาก กม. กับหมู่บ้าน อพป. มีความสอดคล้องกันทั้งในด้านรูปแบบโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ และจากการศึกษาวิจัยของกองติดตามและประเมินผลงานของศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ศอพป.) และคณะผู้เชี่ยวชาญการวิจัยพบว่าหมู่บ้าน อพป. มีการดำเนินงานที่ทำให้ราษฎรทราบถึงหน้าที่พลเมืองดีและมีโอกาสได้เข้าร่วมมืออย่างเต็มที่ในการบริหารงานของหมู่บ้าน ทั้งก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราษฎรในหมู่บ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น มีหลายหมู่บ้านที่สามารถช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการสร้างสรรจิตใจของราษฎรให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาล ปลูกฝังจิตใจราษฎรในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย และเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ตลอดจนราษฎรมีความเข้าใจในการปกครองตนเองซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่หมู่บ้าน อพป.

แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของ กม. ก็คือ ทัศนคติของประชาชนคนไทยโดยทั่วไปที่ยังยึดมั่นในความเป็นอิสระหรือความเห็นของตนเป็นใหญ่ มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบการรวมกลุ่ม มีความเชื่อในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ เชื่อฟังผู้มีอำนาจหรืออาวุโสเหนือกว่า รวมทั้งไม่นิยมการเปลี่ยนแปลง ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งทัศนคติเหล่านี้เป็นการขัดต่อวิธีการดำเนินงานของ กม. ที่ยึดหลักการทำงานแบบประชาธิปไตย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถกเถียงกันและลงมติด้วยเสียงข้างมาก และมีการรวมกลุ่มกันดำเนินงาน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การดำเนินงานและบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในหลายด้าน คือด้านการเมืองการปกครอง ราษฎรรู้จักการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยและการทำงานกันเป็นกลุ่ม ด้านเศรษฐกิจยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยการส่งเสริมกิจกรรมการออมทรัพย์ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค - กระบือ กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ธนาคารยา ด้านสังคมจิตวิทยา ราษฎรมีความสามัคคีและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและดำรงไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีงาม ด้านการทหาร สามารถเป็นกำลังสนับสนุนในทางทหารได้ด้วยการพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลังเป็นข่ายข่าว หรือเป็นหูเป็นตาให้แก่เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ในด้านการพัฒนา เป็นรากฐานของการพัฒนาชนบทที่จะให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอันเป็นการสนับสนุนการวางแผนพัฒนาของประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานและบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านยังมีปัญหาและอุปสรรคในหลายประการที่ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านยังดำเนินงานไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้าง ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งราษฎรที่เข้ามาทำหน้าที่ในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งราษฎรต้องช่วยกันแก้ไขและอุทิศเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่น

ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา

ร้อยตรี กิตติ ประทุมแก้ว เลขประจำตัว 1883

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 29 พ.ศ. 2529 - 2530

"เทศบาล" เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่สมบูรณ์แบบที่สุดของประเทศไทยในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนหรือของประชาชนนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของเอกสารวิจัยส่วนบุคคลนี้ก็เพื่อศึกษาถึงความสำนึกทางการเมืองและการเข้ามีส่วนร่วมทาง

การเมืองของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งศึกษาจากผู้ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยพบว่า ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยามีความสำนึกทางการเมืองและการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองน้อย สาเหตุเนื่องมาจากว่า

1. ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยายังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งสภาพการณ์ทางการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลค่อนข้างน้อย

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเป็นแบบผู้สังเกตการณ์วงนอก มากกว่าจะเป็นผู้กระทำทางการเมือง

นอกจากนี้ ในการศึกษายังได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล อันได้แก่

1. การขาดอุดมการณ์ทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น โดยมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องมากกว่าส่วนรวมหรือท้องถิ่น

2. ปัญหาการขัดแย้งภายในองค์การระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายพนักงานประจำ

3. ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาลอันเนื่องมาจากสมรรถภาพและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

4. ปัญหาในด้านการคลังส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอที่จะนำมาพัฒนาท้องถิ่นของตนได้

เทศบาลกับความมั่นคง

นพรัตน์ เวชชศาสตร์ เลขประจำตัว 1824
ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 28 พ.ศ. 2528 - 2529

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เนื่องจากเทศบาลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับพื้นฐานสำคัญในเขตเมืองซึ่งเป็นชุมชนซึ่งราษฎรได้รับบริการสาธารณะ และมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและในการพัฒนาความเจริญทุกสาขา อันจะเป็นการเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและอยากจะเข้ามาร่วมกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย สำหรับการศึกษาวิจัยฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาการจัดรูปการปกครองเทศบาลของไทยในอดีต ซึ่งมีผลเชื่อมโยงและมีผลกระทบต่อการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบเทศบาลที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในการปกครองตนเองและการบริหารงานของชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

2. ศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติว่ามีความเป็นไปได้อย่างไร โดยค้นหาถึงปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการบริหารงานของเทศบาลว่ามีอะไรบ้าง

3. ศึกษาหาแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเทศบาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาให้ครอบคลุมถึงสภาพของเทศบาลโดยทั่วไป ที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ทดลองการปกครองในรูปสุขาภิบาลขึ้นจนถึงปัจจุบัน การศึกษาจะเน้นให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างอำนาจหน้าที่และรูปแบบของเทศบาล อันส่งผลต่อความมั่นคงของชาติในแง่ของการเป็นหน่วยการปกครองที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนเมือง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ฉะนั้น ขอบเขตการศึกษาวิจัยจึงมุ่งเน้นถึงบทบาทเทศบาลที่มีส่วนเสริมสร้างความมั่นคง ขณะเดียวกันได้ค้นหาถึงปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางการปฏิบัติงาน และหาข้อคิดเห็นในการปรับปรุงให้เทศบาลมีขีดความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เนื้อหาของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องเทศบาลกับความมั่นคงฉบับนี้ ผู้เขียนได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำมาพรรณนาและวิเคราะห์โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. หนังสือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง นโยบาย พระราชบัญญัติเทศบาลของทางราชการ

2. หนังสือเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังได้นำประสบการณ์ของผู้เขียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง ได้สัมผัสและมีประสบการณ์ในการบริหารงานของเทศบาลมาเป็นเวลาพอสมควรมาประกอบการพิจารณาในการทำความเข้าใจและศึกษาในเชิงพฤติกรรมอีกด้วย

บทที่ 1 เป็นบทที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องเริ่มจากชุมชนพื้นฐานที่อยู่ใกล้ชิดกับเราเสีย

ก่อน เทศบาลเป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากที่สุด ทั้งนี้เทศบาลยังเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นที่แบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาลกลางในการปฏิบัติงาน สามารถจัดสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้เองอย่างอิสระตามสมควร ซึ่งจะเป็นรากฐานของความมั่นคงของชาติในที่สุด

บทที่ 2 เป็นการปูพื้นฐานให้เข้าใจถึงการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งแบ่งออกเป็นราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาคและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น พร้อมกับบรรยายถึงหลักการปกครองแบบรวมอำนาจการปกครอง แบบแบ่งอำนาจการปกครอง และแบบกระจายอำนาจการปกครอง

บทที่ 3 กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการปกครองเทศบาลของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการการปกครองและการบริหารราชการของไทยในอดีต ซึ่งมีผลกระทบต่อการปกครองเทศบาลในปัจจุบัน โดยเน้นให้เห็นถึงฐานะและการจัดแบ่งส่วนราชการของเทศบาล ประกอบกับรูปแบบและโครงสร้างทางการบริหารที่เป็นทั้งปัจจัยเกื้อหนุนการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย และเป็นเวทีฝึกการเมืองในระดับล่างก่อนที่จะก้าวไปสู่การปกครองในระดับประเทศต่อไป

บทที่ 4 ว่าด้วยการคลังและงบประมาณ รายได้และรายจ่ายของเทศบาลซึ่งจะนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของเทศบาล เพราะงบประมาณส่วนใหญ่มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ทำให้การบริหารงานบางอย่างขาดอิสระและไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

บทที่ 5 ได้วิเคราะห์อำนาจหน้าที่ของเทศบาล บทบาทของเทศบาลในการเสริมสร้างความมั่นคง โดยเฉพาะได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเทศบาลในด้านเป็นกลไกในด้านการพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและจิตวิทยา และในด้านการส่งเสริมด้านการป้องกันประเทศ หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลเกื้อกูลเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในที่สุด

บทที่ 6 ศึกษาถึงปัญหาข้อขัดข้องในการบริหารงานของเทศบาลเกี่ยวกับประชาชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครองและมีความยากจน โดยวิเคราะห์แบ่งกลุ่มปัญหาและอุปสรรคออกเป็น 4 ลักษณะคือ ปัญหาเกี่ยวกับรายได้ ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป และปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบของเทศบาล รวมทั้งได้เสนอแนวความคิดในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นฐานในการรักษาความมั่นคงของชาติต่อไป

บทที่ 7 ได้ศึกษาแนวความคิดในการปรับปรุงจัดรูปแบบเทศบาลให้เหมาะสม โดยการนำเทศบาลรูปแบบผู้จัดการเทศบาลกับสภา รูปแบบสภาเทศบาลกับนายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรง และรูปแบบคณะกรรมการ มาเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบเทศบาลของไทยต่อไปในอนาคต

บทที่ 8 บทสรุป ได้เน้นถึงวิวัฒนาการของเทศบาลที่มีผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะเกื้อกูลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศาลหมู่บ้าน : สถาบันทางสังคมเพื่อระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน

เชาวน์วัศ สุดลาภา เลขประจำตัว 1820

ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 28 พ.ศ. 2528-2529

สังคมชนบทของไทยแต่ดั้งเดิมนั้นได้ผูกพันกับธรรมชาติ อยู่กันเป็นกลุ่มก้อนตามชนบทที่อุดมสมบูรณ์ใกล้แหล่งน้ำ โดยเฉพาะริมแม่น้ำ หนองบึง และเส้นทางคมนาคม ส่วนใหญ่จะมีความผูกพันทางญาติหรือคนรู้จักเป็นลักษณะสังคมเครือญาติ ยึดถือขนบธรรมเนียมและค่านิยมเหมือนกัน นับถือผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส มีชีวิตอยู่รักใคร่อย่างฉันพี่น้อง การทำมาหาเลี้ยงชีพหรือการเศรษฐกิจก็เป็นระบบเลี้ยงตัวเองได้ (Self-Sufficiency) ต่อมาได้วิวัฒนาการเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อสิ่งของ (Barter-System) แล้วก็ไปสู่ระบบเงินตรา (Cash Economy)

ในระยะต่อมาบ้านเมืองได้เจริญขึ้น ประชาชนเพิ่มมากขึ้น การค้าขายขยายตัวยิ่งขึ้นจนเป็นค้าขายระหว่างประเทศ ระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจเข้ามาแทนที่ ประชาชนต่างถิ่นอพยพเข้ามา ผสมผเสในชุมชนต่าง ๆ ได้มีการย้ายถิ่นเข้าไปบุกรุกหักร้างถางพง (ป่า) เพื่อหาที่ทำกินใหม่ สังคมชนบทไทยในอดีตซึ่งเป็นสังคมจารีตประเพณี (Traditional Society) จึงเปลี่ยนไปเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ความผูกพันของคนในหมู่บ้านที่ยึดแน่นกับความรู้สึกในเครือญาติก็เปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะเกือบจะตัวใครตัวมัน

ประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ทำกินไม่ได้เพิ่ม แต่ละคนมีที่ดินน้อยลง ยิ่งไปกว่านั้นที่ดินส่วนหนึ่งเป็นของนายทุนหรือผู้มีเงิน(โดยที่เกษตรกรรมของไทยผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ยังล้าหลังเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่) ชาวชนบทต้องเผชิญชะตากรรมกับภาวะผันผวนของธรรมชาติ เริ่มแต่ฝนแล้ง อุทกภัย ปีใดมีฝนตกชุก พืชไร่ราคาดี

ชาวชนบทก็ยิ้มแย้มแจ่มใส ปีใดมีฝนแล้งหรือเกิดอุทกภัยหรือราคาพืชไร่ตกต่ำ ชาวชนบทก็ต้องมีหนี้สินเพิ่มมากยิ่งขึ้น ชาวไร่ชาวนาจะต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าเช่าไร่นา ค่าปุ๋ย ค่ายากำจัดศัตรูพืช ยิ่งกว่านั้นปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในเรื่องความเสมอภาคในสังคมทั่วไป เรื่องความเป็นอยู่และการได้รับการบริการไม่เท่ากัน ปัญหาค่าครองชีพและการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด สิ่งเหล่านี้กระทบต่อสภาพจิตใจอย่างมาก ทำให้ชาวชนบทมีความรู้สึกแข็งกร้าวก้าวร้าวมากยิ่งขึ้น บรรยากาศเก่าในอดีตที่มีแต่ความรักใคร่ปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กลายมาเป็นการแข่งขันเอารัดเอาเปรียบกัน ความขัดแย้งที่เคยตกลงกันอย่างญาติมิตรก็กลับกลายเป็นการเอาแพ้ชนะกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่วิธีการฟ้องร้องกันในโรงศาลเพื่อเอาชนะกัน ไม่ว่าจะต้องเสียเวลาทำมาหากิน เสียทรัพย์สินเงินทอง ขายไร่ขายนาก็ตาม ยิ่งกว่านั้นเหตุการณ์ได้ลามปามสู่การอาฆาตมาดร้ายทำลายล้างผลาญชีวิตกันอย่างไม่จบสิ้น ชีวิตมนุษย์มีราคาถูก ล่วงหล่นเหมือนใบไม้เพียงเพื่อชำระความแค้น เป็นที่น่าอนาถเหลือเกินที่สังคมไทยซึ่งยึดมั่นในจารีตประเพณี (Traditional Society) อยู่กันอย่างพี่อย่างน้อง ภายใต้การเชื่อมั่นในพุทธศาสนา ต้องกลับกลายมาเป็นสังคมแห่งการแข่งขันต่อสู้เช่นทุกวันนี้

รัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมาก็พยายามเน้นการแก้ปัญหาเหล่านี้ ทั้งในด้านการพัฒนาชนบทและการใช้กลไกทางกระบวนการยุติธรรม แผนพัฒนาชนบทได้เกิดขึ้นมาหลายชั่วอายุคน ต่อมาได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังและกำหนดแผนระดับชาติ กล่าวคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2504 ในสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แผนของชาติดังกล่าวได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จนขณะนี้แผนชาติฉบับที่ 5 กำลังจะสิ้นสุดใน พ.ศ. 2529 และกำลังประกาศใช้แผนชาติฉบับที่ 6 แล้ว แผนชาติทุกแผนและนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาลก็ได้เน้นถึงนโยบายการขจัดปัญหาสังคมในชนบท แต่ปัญหาเหล่านั้นก็หาได้ลดน้อยลงแต่อย่างใดไม่

จะเห็นได้ว่าสถิติคดีต่าง ๆ ทุกประเภทเกิดเพิ่มขึ้นทุกปี[1] เช่น พ.ศ. 2523 เกิด 589,503 คดี พ.ศ. 2524 เกิด 560,009 คดี พ.ศ. 2525 เกิด 574,764 คดี พ.ศ. 2526 เกิด 658,422 คดี พ.ศ. 2527 เกิด 642,244 คดี ก็หมายความว่าประชาชน 88.75 คน ก่อคดี 1 คดี แม้ว่าสถิติดังกล่าวจะรวมถึงคดีเปรียบเทียบปรับ คดีมโนสาเร่ก็ตาม แต่ก็เป็นสถิติที่น่าเป็นห่วงในเหตุการณ์ของสังคม

กลไกของรัฐที่ทำงานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และพนักงานฝ่ายปกครองฝ่ายหนึ่ง กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการตุลาการหรือผู้พิพากษาซึ่งมีจำนวนมาก ได้ใช้ความพยายามตลอดมา บรรยากาศแห่งความขัดแย้งหรือการกระทำผิดกฎหมายหาได้ลดลงไม่ รัฐต้องเสียงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและขยายกลไกของรัฐดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ดังปรากฏสถิติดังนี้ พ.ศ. 2528 มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 150,755 คน อัยการ 2,355 คน ผู้พิพากษา 1,244 คน รวม 154,354 คน (สถิตินี้ไม่รวมเจ้าหน้าที่ธุรการต่าง ๆ) งบประมาณประจำปี 2528 คือ กรมตำรวจ 9,424,375,000 บาท กรมอัยการ 257,675,200 บาท กระทรวงยุติธรรม 725,260,000 บาท รวม 10,407,310,200 บาท กลไกของรัฐดังกล่าวนี้ยังไม่รวมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และพนักงานฝ่ายปกครองอีกนับแสนคน รวมตลอดทั้งงบประมาณด้วย

นอกจากนี้รัฐบาลพยายามพัฒนาโครงสร้างทางการปกครองและจัดองค์กรต่าง ๆ ในระดับตำบล หมู่บ้าน ตลอดมา เพื่อทดลองแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ต่อมาได้พัฒนาการปกครองตำบลในรูป "สภาตำบล" ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2499 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อมาเพิ่มในรูปองค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล ซึ่งเป็นรูปของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในแต่ละหมู่บ้านก็มีรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรในหมู่บ้าน ดำเนินงานในรูปกรรมการช่วยเหลือกำนันผู้ใหญ่บ้านในการแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2518 ได้ออกกฎหมายจัดตั้งหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่หมู่บ้านมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ก็ต้องการให้ประชาชนในหมู่บ้านมีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยให้กลไกของรัฐ คือข้าราชการทุกฝ่ายเข้าไปทำงานร่วมกับประชาชนในฐานะพี่เลี้ยง แนะนำทางด้านวิชาการความรู้และการแก้ปัญหา สนับสนุนด้านงบประมาณ ประชาชนเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ ตลอดทั้งตกลงใจ ซึ่งเป็นนโยบายที่ถูกต้อง แต่ปัญหาความขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่

ผู้วิจัยเคยรับราชการในชนบทตั้งแต่ตำแหน่งปลัดอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2500 ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดครั้งแรกที่จังหวัดพังงา เมื่อ พ.ศ. 2518 ต่อมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จนเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2525 ได้ไปดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ได้ออกเยี่ยมเยียนพี่น้องประชาชนในชนบท ได้ศึกษาและวิเคราะห์

[1] คดีเกิดขึ้นสู่พนักงานสอบสวน

ปัญหาความขัดแย้งในชนบทมาตลอด ก็เกิดจินตนาการและแนวความคิดขึ้นมาว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวในชนบท กลไกของรัฐได้พยายามแก้ไขมาหลายชั่วอายุคนแล้วก็ยังดำเนินการไม่สำเร็จ จึงควรให้ประชาชนแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงได้กำหนดโครงการจัดตั้ง "ศาลหมู่บ้าน" ขึ้น โดยการให้ประชาชนเลือกผู้อาวุโสหรือผู้ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้านละ คณะ จำนวนมากน้อยต่างกันตามขนาดเล็กใหญ่ของหมู่บ้านเรียกว่า "ตุลาการหมู่บ้าน" มีที่ทำกินเรียกว่า "ศาลาประนอมข้อพิพาท" ซึ่งเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "ศาลหมู่บ้าน" ตุลาการหมู่บ้านทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านให้ยุติลงในหมู่บ้านในลักษณะของความเป็นพี่เป็นน้องหรือในสังคมของเครือญาติมิให้ลุกลามเป็นคดีความที่ต้องฟ้องร้องกันขึ้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลสถิตยุติธรรมอันทำให้เสียเวลา เสียเงินทอง และท้ายที่สุดลามปามถึงขั้นอาฆาตมาดร้ายล้างผลาญชีวิตกันดังกล่าวแล้ว ตุลาการหมู่บ้านทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทมิใช่เป็นการพิพากษาคดีเช่นผู้พิพากษา คดีที่ผู้ใช้อำนาจของตุลาการหมู่บ้านเป็นคดีที่ยอมความกันได้เท่านั้น ซึ่งมีคดีแพ่ง 7 ประเภท คดีอาญา 12 ประเภท

ผู้วิจัยได้สั่งให้ทำการทดลองจัดตั้งศาลหมู่บ้านขึ้นครั้งแรกที่อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร นายอำเภอได้ประชุมราษฎร ชี้แจงหลักการ เหตุผล และวิธีการ ปรากฏว่ามีผู้สนใจกันมาก ได้ทำการจัดตั้งศาลหมู่บ้านได้ 57 แห่ง (หมู่บ้านละ 1 แห่ง) ต่อมาจึงได้ขยายไปทุกอำเภอ (6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ) ปรากฏว่าในห้วงเวลาเพียง 1 ปี 1 เดือน (สิงหาคม 2526 - กันยายน 2527) ได้จัดตั้งศาลหมู่บ้านถึง 500 แห่ง มีตุลาการหมู่บ้าน 2,118 คน

ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม 2527 ผู้วิจัยได้ไปดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนี้มีชื่อเสียงในเรื่องความขัดแย้งอย่างรุนแรงดังไปทั่วราชอาณาจักร มีกรณีล้างผลาญชีวิตกันอย่างรุนแรงมากมาย ผู้เขียนจึงได้ทดลองจัดตั้งศาลหมู่บ้านขึ้นในจังหวัดนี้เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ปรากฏว่าได้รับความสนใจโดยทั่วไป จนถึงสิ้นปี 2528 ได้จัดตั้งศาลหมู่บ้านขึ้น 595 แห่ง มีตุลาการหมู่บ้านถึง 2,346 คน

"ศาลหมู่บ้าน" เป็นชื่อเรียกตามภาษาชาวบ้าน ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดเรียกง่ายเข้าใจง่าย ดูจะมีความหมายที่มีความลึกซึ้งในตัวเอง คำว่า "ศาล" มีทั้งศาลตามกระบวนการยุติธรรมและความหมายอื่น ๆ เช่น ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเจ้าพ่อต่าง ๆ แต่เพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกับคำว่า "ศาล" ในความหมายของกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า "ศาลาประนอมข้อพิพาท" เป็นภาษาทางราชการ ถ้าหากปรากฏคำว่า "ศาลหมู่บ้าน" ในเอกสารวิจัยนี้ก็ให้หมายถึง "ศาลาประนอมข้อพิพาท" ภาษาอังกฤษขอใช้คำว่า "Compromising House"

ผลของการศึกษาได้พบว่า ศาลหมู่บ้านเป็นเสมือนหนึ่งสถาบันทางสังคมประจำหมู่บ้าน ซึ่งดำเนินงานโดยประชาชนเองในรูปของประชาธิปไตย คือความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนและประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนที่จะเป็นผู้นำการขจัดข้อขัดแย้งเพื่อความอยู่รวมกันอย่างคนในครัวเดียวกัน

ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์และศึกษาบทบาทของศาลหมู่บ้านที่ดำเนินการทั้งสองจังหวัดแล้วได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการฝ่ายปกครอง รวมทั้งกลไกกระบวนการยุติธรรม เช่น ทนายความเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่าศาลหมู่บ้านนอกจากจะขจัดข้อขัดแย้งในหมู่บ้านแล้ว ยังช่วยลดงานในกระบวนการยุติธรรมทุกระดับด้วย

จากสถิติการประนอมข้อพิพาทของตุลาการหมู่บ้านที่ผ่านมาทั้ง 2 จังหวัด จะเห็นได้ชัดถึงความสำเร็จของศาลหมู่บ้าน กล่าวคือในจังหวัดกำแพงเพชร ในช่วงระยะเวลา 13 เดือน มีคดีขึ้นสู่ศาลหมู่บ้าน 525 คดี สามารถประนอมกันได้ 500 ราย คิดเป็น 95.30 % ในจังหวัดเพชรบุรี ในรอบ 1 ปี มีคดีขึ้นสู่ศาลหมู่บ้าน 71 คดี สามารถประนอมกันได้ 69 ราย คิดเป็น 97.19 % ผลการประนอมข้อพิพาทจะมองเห็นประสิทธิภาพของศาลหมู่บ้านได้เด่นชัด

เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายหลังจากที่ได้มีการประนอมข้อพิพาทแล้ว ยังไม่เคยปรากฏเลยว่าคู่กรณีบิดพลิ้วหรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงแต่อย่างไร แสดงให้เห็นว่าคู่กรณียอมรับในข้อตกลงและคำประนอมข้อพิพาทของตุลาการหมู่บ้าน

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ย่อมเห็นได้ว่าประชาชนยอมรับว่าศาลหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ของตนเอง อย่างไรก็ดี ยังมีบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับศาลหมู่บ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อวิเคราะห์ว่าศาลหมู่บ้านได้รับการยอมรับจากบุคคลเหล่านั้นว่ามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสังคมและมีผลกระทบต่อบุคคลเหล่านั้นหรือไม่เพียงใด จึงได้ทำการส่งแบบสอบถามในประเด็นต่าง ๆ ไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน อัยการ และผู้พิพากษาทั้งหมด อีกทั้งสอบถามความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และทนายความทุกคนในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีจำนวนถึง 545 ราย นอกจากนี้ยังส่งแบบสอบถามไปยังบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นบางส่วนที่จังหวัดกำแพงเพชร บุคคลเหล่านั้นให้ความเห็นพ้องต้องกันพอสรุปได้ว่า ศาลหมู่บ้านเหมาะแก่สภาพสังคมไทยในการขจัดข้อขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้าน ช่วยสร้าง

ความสามัคคี ทำให้ประชาชนไม่ต้องเสียเวลา เสียเงินในการเป็นความกัน เป็นการช่วยลดงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล ไม่เป็นการก้าวก่ายงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีผู้เกรงว่าจะมีปฏิกิริยาเพราะจะไปแย่งงาน กลับมีความประสงค์อยากจะให้ตั้งศาลหมู่บ้านให้กว้างขวาง

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เรื่องนี้แล้ว ปรากฏว่าทั้งประชาชนในหมู่บ้านและผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทุกระดับต่างให้ความเห็นสอดคล้องต้องกันและยอมรับในบทบาทของศาลหมู่บ้านทั้งสิ้น

จึงสรุปได้ว่า ศาลหมู่บ้านน่าจะเป็นสถาบันที่ดีที่สุดในหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้าน เพราะในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีสถาบันใดที่มีประสิทธิภาพในการขจัดปัญหาดังกล่าวได้ดีกว่า เพราะโดยธรรมชาตินั้นมนุษย์จะอยู่รวมกันอย่างสันติสุขได้จะต้องได้รับการยอมรับ หรือเห็นพ้องต้องกันในรูปของสัญญาประชาคม (Social Contract) ความศรัทธาเชื่อถือจึงจะเกิดขึ้น

ศาลหมู่บ้านจะเป็นกลไกประเภทหนึ่งในหมู่บ้านที่ช่วยกลไก หรือหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน ศาลหมู่บ้านเพียงกลไกเดียวย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ทั้งสิ้น

ศาลหมู่บ้านจะเป็นสถาบันทางสังคม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างเครือญาติ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านก็จะถูกนำมาพิจารณาหาทางปรองดองและพูดจากันอย่างคนที่ไม่ใช่ศัตรูกัน ตกลงกันด้วยความพอใจของทุกฝ่าย ต่างกับการพิจารณาในขั้นศาลซึ่งยึดถือการแพ้ชนะกันด้วยหลัก หรือการได้เปรียบในทุกทางที่จะนำขึ้นมาใช้ด้วยทิฐิมานะ

ศาลหมู่บ้านรู้จักกันทั่วไปพอควรในนามธรรม สื่อมวลชนให้ความสนใจอย่างกว้างขวางได้มีบทวิจารณ์ในทางสนับสนุน แต่ในรูปธรรมนั้นได้มีการดำเนินการเพียงใน 2 จังหวัดเท่านั้น

สภาตำบลกับความมั่นคงของชาติ

ยง ภักดี เลขประจำตัว 1700

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 26
พ.ศ. 2526-2527

การปกครองระดับตำบลหมู่บ้านเป็นลักษณะการ*ปกครองขั้นพื้นฐานของประเทศไทยที่มีความสำคัญเป็นอัน*มาก เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ตามท้องถิ่นชนบทต่าง ๆ ทั่วประเทศ และอยู่ภายใต้เขตการปกครองในรูปตำบลและหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งกำหนดหลักการปกครองตำบลหมู่บ้านไว้อย่างกว้าง ๆ ว่าตำบลหนึ่งมีกำนันเป็นหัวหน้า และหมู่บ้านก็มีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่คนในตำบลและหมู่บ้าน เพื่อมุ่งรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชนบท แต่การปฏิบัติหน้าที่ส่วนใหญ่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอดีตที่ผ่านมานี้มักจะเป็นการรับคำสั่งจากทางการมาปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ขณะเดียวกันสภาวการณ์ของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป สภาพสังคมในชนบทได้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ปัญหาและความต้องการของราษฎรก็มีมากขึ้นจนเกินกำลังความสามารถของเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวจะทำได้ ฉะนั้นเพื่อให้ตำบลและหมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองที่อำนวยประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเกือบทุกสมัยจึงได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงระเบียบการปกครองตำบลหมู่บ้านให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวการณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อจะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารท้องถิ่นของตนตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทุกระดับจนถึงระดับตำบลหมู่บ้าน ซึ่งในปี พ.ศ. 2499 จึงได้จัดตั้ง "สภาตำบล" ขึ้นทั่วประเทศ โดยกำหนดให้สภาตำบลเป็นรูปแบบของการจัดระเบียบบริหารตำบลรูปแบบหนึ่ง มีคณะกรรมการสภาตำบลเป็นผู้ปฏิบัติและรับผิดชอบการบริหารของสภาตำบล โดยมีประธานคณะกรรมการสภาตำบลเป็นหัวหน้า ในการนี้ได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสภาตำบลเป็นผู้พิจารณากำหนดนโยบายและแผนในการสร้างสรรค์ทะนุบำรุงท้องที่และประชาชนในตำบลนั้น ๆ โดยใช้มติเสียงฝ่ายข้างมากตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีงบประมาณของตนเอง มีอิสระในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและไม่ทำความเสียหายแก่ท้องถิ่นและราษฎร

ดังนั้น ในปัจจุบันจึงกล่าวได้ว่าสภาตำบลเป็นหน่วยงานการปกครองที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศ เป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะองค์ประกอบของคณะกรรมการสภาตำบลมาจากบุคคลในพื้นที่ย่อมจะเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของราษฎรในท้องถิ่นนั้นได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความสัมพันธ์และความใกล้ชิดส่วนตัว (Informal Relation) ระหว่างคณะกรรมการสภาตำบลกับประชาชนในพื้นที่ย่อมจะเป็นประโยชน์ในการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของตนในพื้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้สภาตำบลยังเป็นจุดเริ่มในการวางรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หรือเป็นโรงเรียนฝึก

หัดประชาธิปไตยขั้นต้น เพราะจะต้องมีการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปร่วมอยู่ในคณะกรรมการสภาตำบล การปกครองและการบริหารงานของสภาตำบลจะต้องทำในรูปแบบของคณะกรรมการที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ฉะนั้นสภาตำบลจึงเป็นหน่วยการปกครองขั้นพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการพัฒนาชนบท โดยจะเป็นสถาบันขั้นต้นที่ให้โอกาสประชาชนได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในการปกครองตนเองและมีบทบาทในการบริหารงานตำบลหมู่บ้านของตนให้เจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อันจะส่งผลให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดีมีความผาสุกและเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อยและมีความมั่นคงในที่สุด

การจัดตั้งสภาตำบลและการดำเนินงานของสภาตำบลได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2499 และได้มีการปรับปรุงลักษณะโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของสภาตำบลมาหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้สภาตำบลเป็นสถาบันที่สามารถอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปรากฏว่าในทางปฏิบัติจริงยังมีข้อบกพร่องที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการทำให้บทบาทของสภาตำบลไม่สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายและเจตจำนงที่วางไว้ แม้ในปัจจุบันได้มีผู้เสนอแนวความคิดในการปรับปรุงสภาตำบลไว้หลายลักษณะ แต่ก็ยังไม่เป็นข้อยุติ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาในรายละเอียดว่าการดำเนินงานของสภาตำบลมีข้อบกพร่องที่เป็นปัญหาอุปสรรคอะไร ทั้งนี้เพื่อจะได้พิจารณาหาแนวทางเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสภาตำบลให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกของรัฐในการปกครองการพัฒนาในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลในอันที่จะเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติสืบไป

1.1 ความมุ่งหมายและขอบเขตของการศึกษา

ความมุ่งหมาย

เนื่องจากสภาตำบลเป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจมากทั้งในด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ สถาบันการศึกษา พรรคการเมือง และประชาชนทั่วไป จึงได้มีผู้ทำการศึกษาถึงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาตำบลไว้มากมาย ทั้งในรูปหนังสือทางวิชาการ บทความและการวิจัยต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละเรื่องก็มีวัตถุประสงค์ตรงกัน สำหรับการศึกษาวิจัยฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาทบทวนถึงการจัดรูปการปกครองของไทยในอดีต ซึ่งมีผลเชื่อมโยงและมีผลกระทบต่อการพัฒนาการปกครองของไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองในระดับตำบลหมู่บ้านซึ่งมีสภาตำบลเป็นองค์กรหลัก

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาตำบลในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร จะค้นหาถึงปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินงานของสภาตำบลว่ามีอะไรบ้าง

3. เพื่อศึกษาหาแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสภาตำบลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เพื่อให้การศึกษาเรื่องนี้ดำเนินการไปอย่างมีหลักเกณฑ์ ผู้เขียนได้ตั้งสมมุติฐานว่า "สภาตำบลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในอันที่จะเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในระดับตำบลหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ"

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาที่จะครอบคลุมถึงสภาพของสภาตำบลโดยทั่วไปที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่เริ่มจัดการปกครองในระดับตำบลหมู่บ้านของไทยจนถึงปัจจุบัน การศึกษาจะเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การปกครองกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมืองการปกครองของไทยที่มีผลกระทบต่อรูปแบบและโครงสร้างของสภาตำบลในปัจจุบัน อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของชาติในแง่ของการเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ฉะนั้น ขอบเขตของการศึกษาวิจัยจึงมุ่งเน้นหนักถึงบทบาทสภาตำบลที่มีส่วนเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ขณะเดียวกันได้ค้นหาถึงปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางการปฏิบัติงานเพื่อประมวลหาข้อสรุปเพื่อเสนอแนวความคิดในการปรับปรุงให้สภาตำบลมีขีดความสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องสภาตำบลกับความมั่นคงของชาติฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำมาพรรณนาและวิเคราะห์ โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) จากผลการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง นโยบายของทางราชการ

(2) ผลการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ

(3) ผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ของทางราชการอันเกี่ยวกับสภาตำบล

นอกจากนี้ยังได้นำประสบการณ์ของผู้เขียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปกครองในส่วนภูมิภาคซึ่งทำงานคลุกคลีร่วมกับสภาตำบลมาโดยตลอดมาประกอบการพิจารณาในเชิงปฏิบัติอีกด้วย

1.3 การเสนอรายงานผลการวิจัย

บทที่ 1 เป็นบทที่เกี่ยวกับความสำเร็จของเรื่องที่ผู้เขียนเห็นว่าสภาตำบลเป็นองค์การปกครองขั้นพื้นฐานที่สำคัญ เป็นกลไกของรัฐในการปกครองการพัฒนาชนบทในระดับตำบลหมู่บ้านที่สมควรจะได้รับการปรับปรุงให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นเพื่อความมั่นคงในชนบท ซึ่งจะเป็นรากฐานของความมั่นคงของชาติในที่สุด พร้อมกับแสดงความมุ่งหมาย ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา และการเสนอเรื่องให้เห็นเค้าโครงของเรื่องทั้งหมด

บทที่ 2 เป็นการปูพื้นฐานให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของการปกครองของไทยในระดับตำบลหมู่บ้านในอดีตจนถึงปัจจุบัน การบริหารราชการระดับตำบลหมู่บ้านเป็นการชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการการปกครองและการบริหารราชการของไทยในอดีต ซึ่งมีผลกระทบต่อการปกครองระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยจะเน้นให้เห็นถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการจัดระบบการปกครองตำบลตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นต้นมา ตลอดจนการจัดตั้งสภาตำบลและการวิวัฒนาการ วิธีการศึกษาจะใช้การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) ที่มุ่งหวังให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงแนวโน้มของการเป็นองค์กรในการเสริมสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของสภาตำบล รูปแบบและโครงสร้างทางการบริหารที่เป็นทั้งปัจจัยเกื้อหนุนการปกครองในส่วนภูมิภาค และการเตรียมการให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง

บทที่ 3 ว่าด้วยลักษณะโครงสร้างของสภาตำบลในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร มีอำนาจหน้าที่เป็นประการใด การบริหารงานของสภาตำบลเป็นประการใด ทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงรายได้ของสภาตำบล การคลังและงบประมาณว่ามีอย่างใด ท้ายสุดเป็นเรื่องการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบล

บทที่ 4 ได้วิเคราะห์บทบาทของสภาตำบลในทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและการเสริมสร้างความมั่นคงในระดับตำบลหมู่บ้านว่าเป็นอย่างใด โดยเฉพาะได้ชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวพันบทบาทของสภาตำบลกับความมั่นคงของชาติ หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลเกื้อกูลเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในท้ายสุด

บทที่ 5 ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของสภาตำบล โดยวิเคราะห์แบ่งกลุ่มปัญหาและอุปสรรคออกเป็น 4 ลักษณะคือ ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสภาตำบล ปัญหาด้านตัวบุคคล ปัญหาเรื่องงบประมาณ และปัญหาด้านการจัดระเบียบบริหารราชการ การกำหนดตัวบทกฎหมาย และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับสภาตำบล รวมทั้งได้เสนอแนวความคิดในการปรับปรุงสภาตำบลให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นฐานในการรักษาความมั่นคงของชาติต่อไป

บทที่ 6 บทสรุป ได้เน้นถึงวิวัฒนาการของสภาตำบล เน้นบทบาทสภาตำบลที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่มีส่วนเกื้อกูลในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชนบท และสรุปข้อเสนอแนวทางในการปรับปรุงสภาตำบลให้มีประสิทธิภาพ

รายได้ท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

หม่อมราชวงศ์จัตุมงคล โสณกุล เลขประจำตัว 2040

ลักษณะวิชาการเมืองและเศรษฐกิจ เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 31 พ.ศ. 2531-2532

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาว่าการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญเพียงใดในการตัดสินใจของประชาชนที่จะเข้าหรือไม่เข้าร่วมในระบอบประชาธิปไตย และเพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดนโยบายรายได้ท้องถิ่นที่จะมีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย

ขอบเขตการวิจัย

ในรายงานนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์และวิจัยที่ครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. "การเลือกตั้ง" หมายความถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่รวมถึงการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

2. "โครงการพัฒนาชนบท" หมายความถึงโครงการพัฒนาชนบทที่มีลักษณะเป็นการผันเงินตามนโยบายของรัฐบาล ได้แก่ โครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยประชาชนให้มีงานทำในฤดูแล้ง (ปชล.) พ.ศ. 2518 โครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยประชาชน (พปช.) พ.ศ. 2519 โครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจชนบทประสบภัยธรรมชาติ (ภฟป.) พ.ศ. 2521 โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) พ.ศ. 2523-2531

3. "รายรับรายจ่ายท้องถิ่น" หมายความถึง รายรับและรายจ่ายของหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาล 130 แห่ง สุขาภิบาล 799 แห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด 72 แห่ง กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

4. "เงินอุดหนุน" หมายความถึง เงินอุดหนุน

หน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่รัฐบาลจ่ายจากงบประมาณประจำปีในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ เงินอุดหนุนเฉพาะกิจกรณีพิเศษและเงินอุดหนุนการศึกษา

5. "การปกครองในระบอบประชาธิปไตย" ในรายงานวิจัยนี้มีความหมายครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร

6. "ภาค" ในรายงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 4 ภาค ประกอบด้วยจังหวัด ดังนี้

ภาคกลาง ได้แก่ สมุทรปราการ ชลบุรี ปทุมธานี ราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สระบุรี สุพรรณบุรี ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ลพบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี เพชรบุรี จันทบุรี ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี ตราด นครนายก สมุทรสงคราม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี อุบลราชธานี บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ชัยภูมิ หนองคาย สกลนคร มหาสารคาม กาฬสินธุ์ เลย นครพนม ยโสธร มุกดาหาร

ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ เชียงราย เพชรบูรณ์ ลำปาง กำแพงเพชร พิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร อุตรดิตถ์ ตาก แพร่ อุทัยธานี พะเยา น่าน ลำพูน แม่ฮ่องสอน

ภาคใต้ ได้แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ปัตตานี ตรัง นราธิวาส ชุมพร พังงา ยะลา พัทลุง กระบี่ ภูเก็ต ระนอง สตูล

เนื้อหาของการวิจัย

ในทางทฤษฎีการสูญเสียทรัพยากรทางเศรษฐกิจของประชาชนแต่ละคนด้วยการดำเนินการของรัฐน่าจะมีผลต่อการเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้ชัดจากปรากฏการณ์ของประเทศที่พัฒนาแล้วที่หลายต่อหลายรัฐบาลต้องล้มลงเนื่องจากกฎหมายภาษีอากรไม่ผ่านรัฐสภา สำหรับประเทศไทยพบว่าหากพิจารณาหลายตัวแปรด้วยกัน เช่น รายได้ภาษีอากรที่จัดเก็บ รายได้ต่อหัวและระยะเวลา รวมกันไปแล้วสามารถแสดงเชิงสถิติได้ว่ามีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ยังไม่สามารถแสดงเชิงสถิติได้ว่ารายได้ภาษีอากรในตัวของมันเองมีหรือไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนที่จะเข้าหรือไม่เข้าร่วมในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าการจัดเก็บภาษียังไม่กว้างขวางและไม่กระทบคนส่วนใหญ่จนเห็นพฤติกรรมในเชิงดังกล่าวได้

นอกจากนั้น การปกครองท้องถิ่นไทยเป็นลักษณะรัฐจัดบริการให้ประชาชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดบริการนั้นผ่านครรลองประชาธิปไตยด้วยการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่โดยที่ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมระบอบประชาธิปไตยคือปัญหาการกระจายรายได้ รัฐบาลทุกสมัยจึงได้กำหนดโครงการพัฒนาชนบทตามความต้องการของคนในชุมชนขึ้น เพื่อมุ่งหวังในการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบทซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ พร้อมกับวางรากฐานประชาธิปไตยด้านจิตใจแก่สังคมชนบท ซึ่งการดังกล่าวอาจมีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งได้มาก รายงานนี้จึงวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบว่าสามารถแสดงเชิงสถิติได้หรือไม่ว่าการจ่ายเงินของรัฐบาลในโครงการพัฒนาชนบทและรายจ่ายท้องถิ่นมีผลชักจูงให้ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นหรือไม่ ซึ่งพบว่ายังไม่สามารถแสดงได้เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม จากการทดสอบได้พบว่าในระยะที่แล้วมามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน แต่ยังไม่สามารถหาเหตุผลที่แสดงในเชิงสถิติได้

เนื่องจากทางทฤษฎีน่าจะมีความสัมพันธ์ แต่เชิงสถิติแสดงได้ไม่ดีนัก กล่าวคือแสดงได้เพียงทิศทางที่แสดงว่าถ้ารัฐบาลทำดีหรือเลวคนจะมาเลือกตั้งเพิ่มขึ้นหรือน้อยลง แต่ไม่สามารถแสดงเป็นตัวเลขได้ ในรายงานวิจัยนี้จึงยังคงวิเคราะห์ต่อไปด้วยโดยใช้วิธีเชิงพรรณนาว่าทำอย่างไรจึงจะเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายของรัฐกับพฤติกรรมการเสียภาษีอากรท้องถิ่น โดยตั้งสมมุติฐานว่าถ้ารัฐสร้างสิ่งจูงใจที่ถูกต้องแล้วท้องถิ่นจะเก็บรายได้เพิ่มขึ้นเอง โดยไม่เข้าไปแจกแจงว่าจะใช้กรรมวิธีใดจึงจะเก็บได้เพิ่มขึ้น โดยกำหนดเป็นหลักการขึ้นว่าถ้าท้องถิ่นใดเก็บภาษีได้เท่าไรจะได้รับเงินอุดหนุนเท่ากับจำนวนภาษีที่จัดเก็บได้ ซึ่งจากผลการทดลองพบว่าถ้ากำหนดให้งบประมาณเท่าเดิม หลักการดังกล่าวจะทำให้ภาคกลางได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้น เทียบกับภาคอื่น ๆ และแม้หากจะยกเว้นไม่คำนวณรวม 18 จังหวัดที่ยากจนที่สุดแล้ว ภาคกลางก็ยังได้เปรียบอยู่แม้จะในระดับที่ลดลง ส่วนผลต่อกรุงเทพมหานครจะได้รับเพิ่มขึ้น แต่พัทยาจะเสียประโยชน์บ้างแต่ก็ไม่มากนัก

สรุปได้ว่าจากการที่การวิจัยสามารถแสดงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และรายจ่ายท้องถิ่นต่อการเลือกตั้ง จึงเสนอแนะแนวทางการเพิ่มความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยใช้หลัก Matching Fund ระหว่างเงินอุดหนุนและภาษีอากรที่ท้องถิ่นจัดเก็บ โดยเชื่อว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการกระตุ้นให้ท้องถิ่นจัดเก็บรายได้เพื่อนำไปใช้จ่ายในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น อันจะมีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนได้ในที่สุด

ประชาธิปไตย/กลุ่มผลประโยชน์

บทบาททางการเมืองต่อการบริหารรัฐวิสาหกิจ

ปองพล อดิเรกสาร เลขประจำตัว 2236

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่น 32 พ.ศ. 2532-2535

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของการเมืองที่มีต่อรัฐวิสาหกิจในด้านการกำหนดนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐวิสาหกิจ ด้านการควบคุมกำกับดูแลการบริหารรัฐวิสาหกิจ ด้านกฎหมาย และด้านการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับรัฐวิสาหกิจใน 4 ด้านหลัก ๆ คือ ด้านการกำหนดนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐวิสาหกิจ ด้านการควบคุมกำกับดูแลการบริหารรัฐวิสาหกิจ ด้านการออกกฎหมาย และด้านการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ

เนื้อหาของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พบว่าในระบบของการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลไทยในปัจจุบันนั้น การเมืองต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะจำเป็นต้องเกี่ยวข้องทั้งในด้านนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย และด้านการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งการศึกษาวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ศึกษาถึงกำเนิดและความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจ โดยแบ่งเป็น 5 ยุค คือ
   - 1.1 ระหว่าง พ.ศ. 2481 ถึง 2486
   - 1.2 ระหว่าง พ.ศ. 2489 ถึง 2500
   - 1.3 ระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง 2516
   - 1.4 ระหว่าง พ.ศ. 2517 ถึง 2524
   - 1.5 ระหว่าง พ.ศ. 2525 ถึง ปัจจุบัน
2. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับรัฐวิสาหกิจในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐวิสาหกิจ โดยพิจารณาเปรียบเทียบนโยบายของรัฐบาลต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันตามที่นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร
3. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับรัฐวิสาหกิจในการควบคุมกำกับดูแลการบริหารรัฐวิสาหกิจ โดยพิจารณาถึงผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุมกำกับดูแลการบริหารรัฐวิสาหกิจ
4. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับรัฐวิสาหกิจทางด้านกฎหมายโดยพิจารณาถึงขั้นตอนของการออกกฎหมายและการมีกฎหมายรองรับองค์กรของรัฐวิสาหกิจและพนักงานของรัฐวิสาหกิจในการปฏิบัติงาน
5. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับรัฐวิสาหกิจในด้านปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการสาธารณูปโภคมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน จึงทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนติดตามการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ โดยการยื่นกระทู้ ยื่นญัตติ ตลอดจนเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบในรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ และในฐานะเป็นกรรมาธิการสามัญประจำสภาผู้แทนราษฎรด้วย

บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลกับความมั่นคงแห่งชาติทางการเมือง

บุญชอบ พรหมศรี เลขประจำตัว 1985

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่น 29 พ.ศ. 2529-2530

การศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลกับความมั่นคงแห่งชาติทางการเมือง" นี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลไทย กับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในไทยให้มั่นคง มีเสถียรภาพ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา การปกครองของไทยขาดตัวกลางที่จะคอยประสานระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ กับพรรคการเมืองและฝ่ายบริหารอย่างในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยจะชี้ถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการก่อตั้งกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลของไทยรวมทั้งประเด็นที่ควรจะได้รับการแก้ไข ส่วนขอบเขตของการศึกษาวิจัยจะทำการศึกษาถึงความหมายและหลักการเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยทั่ว ๆ ไปว่าเป็นเช่นไรก่อน จากนั้นก็จะมาศึกษาถึงความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลของไทยเปรียบเทียบกับกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างบทบาทและวิธีดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ของไทยที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยไม่มีประ-

สิทธิภาพเท่าที่ควร พร้อมทั้งให้ข้อพิจารณาเกี่ยวกับหนทางแก้ไข

สำหรับเนื้อหาของการวิจัยซึ่งใช้การวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักนี้แบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ

ส่วนแรก เป็นเรื่องของความหมายและหลักการของความมั่นคงแห่งชาติทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอิทธิพล และความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ต่อกันโดยทำการศึกษารวมไปถึงบทบาทและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งเกื้อกูลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ส่วนที่สอง เป็นเรื่องของความเป็นมา และกลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพลที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน โดยจะวิเคราะห์ถึงบทบาทและการดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่ไม่เกื้อกูลและเป็นอุปสรรคทำให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยไม่มีเสถียรภาพด้วย ส่วนในตอนท้ายก็จะเสนอแนะแนวทางที่จะทำให้กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลของไทยมีลักษณะเกื้อกูลต่อระบอบประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าการที่กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลของไทยมิได้มีส่วนช่วยให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างในประเทศที่พัฒนาแล้ว เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ของไทยที่มีอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่มิได้เป็นกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล แสดงบทบาททางการเมืองที่ถูกต้องที่จะช่วยเสริมสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งเพื่อช่วยในการกลั่นกรองปัญหาต่าง ๆ อันจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยมีประสิทธิภาพและมีเสถียรภาพยิ่งขึ้น หรือมั่นคงขึ้นนั่นเอง

ส่วนข้อเสนอแนะในการแก้ไขให้กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลของไทยมีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่แท้จริงและมีบทบาทที่ถูกต้องต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยคือ

1. ส่งเสริมให้กลุ่มคนมีจิตสำนึกในตัวเองในการรวมตัวและก่อตั้งผลประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพลขึ้น

2. แก้ไขอุปสรรคของการก่อตั้งกลุ่มที่ถูกกฎหมายเพื่อจะได้ไม่ใช้วิธีการเรียกร้องที่ผิดกฎหมาย

3. ส่งเสริมให้มีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลที่หลากหลาย เพื่อจะได้ครอบคลุมคนในสังคมให้มากที่สุดและต่อรองถ่วงดุลระหว่างกันได้

4. แก้ไขและส่งเสริมให้กลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพลแสดงบทบาทและหน้าที่ทางการเมืองอย่างถูกต้อง

5. ส่งเสริมให้กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลใช้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการที่ถูกต้อง

โลกทัศน์ทางการเมืองของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทย

สมโภชน์ ศรีมารุต เลขประจำตัว 2487

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ปรอ. รุ่นที่ 3

พ.ศ. 2534

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะแบบแผนแนวความคิดและทัศนคติทางการเมืองโดยทั่วไปของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาปัจจัยในด้านอายุ ระดับการศึกษา และขนาดกิจการของผู้บริหารอุตสาหกรรม ซึ่งมีผลต่อแบบแผนแนวความคิด และทัศนคติทางการเมืองในลักษณะความเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีเหตุมีผลในชีวิตจริงทางโลก การใช้เหตุผลในด้านการแจกแจงอำนาจรัฐ และลักษณะอำนาจนิยมของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทย

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะโลกทัศน์ทางการเมือง โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นแนวความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองที่สำคัญของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทย ทั้งนี้มีขอบข่ายของการศึกษาเฉพาะลักษณะสำคัญที่น่าสนใจในทางทฤษฎีการพัฒนาการเมือง 4 ลักษณะ อันได้แก่

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation)
2. การมีเหตุผลในชีวิตจริงทางโลก (Secularization)
3. การมีเหตุผลในเรื่องการใช้อำนาจ (Rationalization of Authority)
4. ลักษณะอำนาจนิยม (Authoritarianism)

ทั้งนี้โดยจะวิเคราะห์ว่า ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทยมีโลกทัศน์ทางการเมืองต่อลักษณะสำคัญทั้ง 4 ประการนั้นอย่างไร

อนึ่ง เนื่องจากถ้าพิจารณาคุณสมบัติเฉพาะของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทย จะเห็นว่ามีภูมิหลัง (Background) ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกปัจจัยทางภูมิหลังที่คาดว่าน่าจะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ทางการเมืองทั้ง 4 ประการนั้น คือ อายุ ระดับการศึกษา และขนาดของกิจการอุตสาหกรรมที่ผู้บริหารกิจการเหล่านั้นดูแลบริหารอยู่เป็นตัวแปรอิสระหรือปัจจัยหลักในการวิเคราะห์ ดังนั้นขอบข่ายในการวิจัยนี้ จึงจำกัดอยู่ภายใต้กรอบสมมุติฐานที่ว่า*ปัจจัยด้านภูมิหลัง 3 ประการ (อายุ การศึกษา และขนาดกิจการ) จะมีผลต่อโลกทัศน์ทางการเมืองของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทยใน 4 ลักษณะ (Participation, Secu-*

larization, Rationalization of Authority และ Authoritarianism) เท่านั้น

ในด้านวิธีการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยสนาม (Field Research) โดยการจะวัดลักษณะโลกทัศน์ทางการเมืองทั้ง 4 ประการของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทยนั้น ผู้วิจัยได้สร้างมาตรวัด (Scaling) ขึ้นมาเป็นลักษณะการวัดทัศนคติ (Attitude scale) โดยอาศัยวิธีการสร้างข้อความขึ้นมาแล้วให้ผู้บริหารกิจการฯ แสดงความเห็นต่อข้อความนั้นว่า เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการวัดทัศนคติแบบของ (Reliability) และความแม่นตรง (Validity) ตลอดจนความถูกต้องของมาตรวัดโดยวิธีทางวิชาการจนเป็นที่ยอมรับได้แล้วด้วย

เมื่อเก็บข้อมูลโดยการให้ตอบกลับทางไปรษณีย์ได้แล้ว ก็นำมาทดสอบวิเคราะห์ตามสมมุติฐานเพื่ออธิบายและแปลผลตอบวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

อนึ่ง การประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการทางสถิติ ทั้งนี้โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ

เนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยนำเสนอในรูปแบบรายงานผลการวิจัย (Research Report) โดยแบ่งแยกการนำเสนอออกเป็น 5 บท ได้แก่

1. บทที่ 1 บทนำ
   - ความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem)
   - วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
   - นิยามปฏิบัติการ (Operational Definition)
2. บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสาร (Review of the Literature)
3. บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)
4. บทที่ 4 ผลการวิจัย (ลักษณะข้อมูลทั่วไป, ผลการทดสอบสมมุติฐาน)
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทยที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุในวัยหนุ่มแน่น เป็นวัยทำงานที่มีพลังและความกระตือรือร้นเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการศึกษา ส่วนใหญ่จะจบระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป และมีตำแหน่งสำคัญในกิจการอุตสาหกรรม เช่น เป็นเจ้าของกิจการ ผู้จัดการ เป็นต้น สำหรับขนาดอุตสาหกรรมเกือบครึ่งหนึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้แรงงานมากกว่า 200 คนขึ้นไป เช่นเดียวกันถ้าหากพิจารณาด้านขนาดเงินทุนที่ใช้ในกิจการโดยพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้เงินทุนมากกว่า 100 ล้านบาทขึ้นไป เช่นกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีการตื่นตัว ติดตามข่าวสารทางการเมืองและสังคมของบ้านเมืองอยู่เสมอ แต่ก็ไม่ค่อยมีโอกาสได้ถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมและการเมืองเท่าไรนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะไม่มีเวลาว่าง ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็เหมือนกันกับความสนใจในการรณรงค์ทางการเมืองและพรรคการเมือง (การไปฟังการหาเสียงหรืออภิปรายทางการเมือง) ซึ่งผู้บริหารกิจการฯ ไม่ค่อยมีเวลาไปติดตามนัก สำหรับในด้านความมุ่งหวังที่เข้าสู่บทบาท (เวที) ทางการเมืองในอนาคตพบว่าเกินกว่ากึ่งหนึ่งไม่คิดจะเข้าไปในเวทีการเมือง โดยที่เหลือยังไม่แน่ใจและมีบ้างเล็กน้อยที่คิดจะลาไปสู่เวทีการเมืองในอนาคตอย่างแน่นอน ส่วนความเห็นต่อการดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมืองพบว่า ผู้บริหารกิจการฯ เกือบทั้งหมดไม่ศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยมีทัศนคติในแง่ลบว่าพรรคการเมืองมักจะดำเนินการทางการเมืองเพื่อกลุ่มพวกพ้องตนเองมากกว่ามุ่งประโยชน์ของประชาชน

สำหรับการทดสอบสมมุติฐานได้*ยอมรับ* สมมุติฐานที่ตั้งไว้ 9 ประเด็นคือ

1. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีโลกทัศน์ทางการเมืองที่เป็นค่านิยมในระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศมากกว่าผู้บริหารกิจการฯที่มีระดับการศึกษาต่ำ

2. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีกิจการอุตสาหกรรมที่ใช้เงินทุนเกินกว่า 100 ล้านบาท ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองที่เป็นค่านิยมในระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีกิจการอุตสาหกรรมที่ใช้เงินทุนต่ำกว่า 100 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดปานกลางหรือขนาดเล็ก

3. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีอายุน้อย จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองแบบที่มีความเชื่อเหตุผลที่เป็นจริงทางโลกมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีอายุมาก

4. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีการศึกษาสูง จะยิ่งมีโลกทัศน์ทางการเมืองแบบที่มีความเชื่อเหตุผลที่เป็นจริงทางโลกมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีการศึกษาต่ำ

5. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีกิจการอุตสาหกรรมขนาดที่ใช้เงินทุนเกินกว่า 100 ล้านบาทขึ้นไปซึ่งเป็นขนาดใหญ่ จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองแบบที่เชื่อในเหตุผลที่เป็นจริงทางโลกมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีกิจการใช้

เงินทุนต่ำกว่า 100 ล้านบาทลงมา ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดปานกลางและเล็ก

6. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีการศึกษาสูง จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในด้านความมีเหตุผลในการใช้อำนาจทางการเมืองและสังคมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีการศึกษาต่ำ

7. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีการศึกษาต่ำ จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในลักษณะอำนาจนิยมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีอายุน้อย

8. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีการศึกษาต่ำ จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในลักษณะอำนาจนิยมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีการศึกษาสูง

9. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีกิจการที่ใช้เงินทุนต่ำกว่า 100 ล้านบาทลงมาซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางหรือเล็ก จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในลักษณะอำนาจนิยมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีการลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท ซึ่งเป็นกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

และ *ไม่ยอมรับ* (ปฏิเสธ) สมมุติฐานที่ตั้งไว้ 3 ประเด็นคือ

1. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีอายุน้อยจะมีโลกทัศน์ทางการเมืองที่เป็นค่านิยมในระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีอายุมาก

2. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีอายุน้อยจะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในด้านความมีเหตุผลในการใช้อำนาจทางการเมืองและสังคมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่อายุมาก

3. ผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมที่มีขนาดกิจการที่ใช้เงินทุนเกินกว่า 100 ล้านบาทซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะมีโลกทัศน์ทางการเมืองในด้านความมีเหตุผลในการใช้อำนาจทางการเมืองและสังคมมากกว่าผู้บริหารกิจการฯ ที่มีขนาดกิจการลงทุนต่ำกว่า 100 ล้านบาท ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็ก

สรุป

สามารถสรุปลักษณะภาพรวมโลกทัศน์ทางการเมืองของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมไทยได้ ดังนี้

1. ค่านิยมการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศของผู้บริหารกิจการอุตสาหกรรมจะมีค่านิยมเรื่องนี้ในระดับค่อนข้างสูง ถือว่าผู้บริหารกิจการฯ มีความรู้ความเข้าใจและมีความตื่นตัวในทางการเมืองเป็นอย่างดี

2. โลกทัศน์ทางการเมืองที่มีความเชื่อเหตุผลเป็นจริงทางโลก พบว่ามีความเชื่อในเรื่องความไม่แน่นอน โชคลางหรือเรื่องดวงอยู่ในอัตราที่สูง

3. โลกทัศน์ด้านการใช้อำนาจทางการเมืองที่มีเหตุผล พบว่าผู้บริหารกิจการมีเหตุมีผลในการแจกแจงอำนาจทางสังคมและการเมืองในระดับสูง

4. ในด้านลักษณะอำนาจนิยม พบว่าผู้บริหารกิจการฯ มีลักษณะอำนาจนิยมสูงและที่เหลืออีกกึ่งหนึ่งไม่ค่อยมีลักษณะค่านิยมแบบนี้

ประชาธิปไตย/การพัฒนา

การพัฒนาประชาธิปไตยตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบัน

พลตรี สุพัตร์ สารสิน เลขประจำตัว 2436
ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33
พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เอกสารวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของประเทศตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้มีการพัฒนาประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใดสำหรับเป็นแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

เอกสารวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาวิจัยในขอบเขตของข้อมูลตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาของการวิจัย

เสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในรูปลักษณ์ต่าง ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อันเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งมากน้อยต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาและขึ้นกับสถานการณ์ขณะนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย นอกจากนั้นได้ศึกษาถึงบทบาทของทหารต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยรวมทั้งพิจารณาถึงแนวโน้มของการพัฒนาประชา-

ธิปไตยในไทย ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะสามารถทำให้ประชาธิปไตยที่เป็นจริงเกิดขึ้นได้

ผลของการวิจัย

จากการจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้ ทำให้ทราบถึงว่าการเมืองการปกครองของประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมาถึงปัจจุบันนั้นได้มีความพยายามที่จะพัฒนาประชาธิปไตยมาโดยตลอด มากบ้างน้อยบ้างผันแปรไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และน่าจะใช้เป็นรูปแบบสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยโดยต่อเนื่องในอนาคตได้

สรุป

ตามที่ได้ตั้งสมมุติฐานว่าทุกสมัยที่ผ่านมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะพัฒนาประชาธิปไตยมาโดยตลอด ซึ่งเมื่อทำการศึกษาวิจัยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าโดยพื้นฐานแล้วเป็นไปตามที่ตั้งสมมุติฐานไว้ แม้ในบางครั้งบางสมัยจะมีการพัฒนาประชาธิปไตยน้อยมากก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านการเมืองนั้นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองซึ่งยังคงขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่เข้ามามีอำนาจว่าจะรวบอำนาจไว้ที่ตนเองหรือดำเนินการเพื่อกลุ่มตนมากน้อยเพียงใด แต่ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าทุกรัฐบาลหรือทุกกลุ่มอำนาจขณะนั้นจะต้องดำเนินการหรือแสดงออกถึงความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประชาธิปไตยทั้งสิ้น เพียงแต่ในทางปฏิบัติจริงจะสามารถกระทำได้มากน้อยเพียงใดต่างกันออกไป โดยขึ้นกับสถานการณ์แวดล้อมขณะนั้นเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามสำหรับในสภาพปัจจุบันน่าเชื่อว่าการพัฒนาประชาธิปไตยจะสามารถเป็นไปได้มากและเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งจะสามารถพิสูจน์ได้ในระยะเวลาอันใกล้นี้

การพัฒนาระบบพรรคการเมืองเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ เลขประจำตัว 2313

ลักษณะเอกสารวิชาการเมือง วิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ปรอ. รุ่นที่ 2
พ.ศ. 2533

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของพรรคการเมืองไทย เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อสร้างรูปแบบจำลอง (Model) ของระบบพรรคการเมืองไทยที่ควรจะเป็น ทั้งนี้ก็เพราะว่าระบบพรรคการเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตย ความมั่นคงของชาติ ทางด้านการเมืองย่อมขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมือง ดังนั้น ถ้าเราสามารถสร้างระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็งและสามารถทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันของประชาชนได้อย่างแท้จริงแล้ว ก็จะทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านการเมืองเป็นอย่างมาก

ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยเน้นถึงการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของพรรคการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน อันมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทย อาทิ ปัญหาจากการที่พรรคการเมืองมิได้เป็นสถาบันตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ปัญหาความอ่อนแอของพรรคการเมือง ปัญหาการจัดองค์กรของพรรคการเมือง ปัญหาสมาชิกขาดระเบียบวินัย ปัญหาการสนับสนุนทางการเงินของพรรคการเมืองจากรัฐ ฯลฯ โดยเปรียบเทียบกับระบบพรรคการเมืองของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แล้ว และเปรียบเทียบกับทฤษฎีการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง

วิธีการศึกษาวิจัยประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) อันได้แก่หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติพรรคการเมือง นอกจากนี้วิธีการวิจัยยังประกอบด้วยการสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองบางส่วนอีกด้วย เพื่อแสวงหาความสมดุลทางการวิเคราะห์ นอกจากนี้วิธีการวิจัยยังอาศัย*ประสบการณ์ของผู้เขียน*ในฐานะผู้สอนวิชา*พรรคการเมือง* และกลุ่มผลประโยชน์ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกอีกด้วย ซึ่งผู้เขียนได้มีประสบการณ์ในการสังเกตการณ์ในพรรคการเมืองบางพรรค และการควบคุมวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

เนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยได้เริ่มต้นจากการสำรวจทฤษฎี และแนวความคิดเกี่ยวกับระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสร้างเป็นกรอบของการอ้างอิง (Frame of Reference) ต่อจากนั้นได้ศึกษาถึงประวัติของพรรคการเมืองไทยตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อตรวจสอบดูข้อมูลความเคลื่อนไหวการดำเนินงานของพรรคการเมืองไทยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อทราบว่าพรรคการเมืองไทยมีปัญหาอย่างไรบ้าง

ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศไทย การวิจัยนี้พบว่า พรรคการเมืองไทยมีปัญหามากมายหลายประการ อาทิปัญหาการขาดรากฐานความสนับสนุนของประชาชน ปัญหาโครงสร้างและการจัดองค์กรของพรรคการเมือง ปัญหาการขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐของพรรคการเมือง ปัญหาสมาชิกขาดระเบียบวินัย ปัญหาการขาดสาขาพรรคการเมือง ปัญหาการขาดการกระจายอำนาจของพรรคการเมือง ฯลฯ

ในการนี้ การวิจัยได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงระบบพรรคการเมืองไทยให้มีความเข้มแข็งโดยข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ (1) การปรับปรุงโครงสร้าง และการจัดองค์กรของพรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (2) การสนับสนุนให้พรรคการเมืองมีสาขาพรรคการเมืองออกไปยังส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นให้กว้างขวาง (3) รัฐจัดระเบียบการสนับสนุนทางการเงินให้กับพรรคการเมืองเสียใหม่ โดยรวมเอามาตรการข้อเสนอแนะที่ได้มาจากการวิจัยนี้เป็นที่หวังว่าถ้ามีการปรับปรุงพระราชบัญญัติพรรคการเมืองและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว จะทำให้พรรคการเมืองไทยมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ผลของการวิจัย

ผลของการวิจัยพบว่าพรรคการเมืองไทยยังมีปัญหาต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้นเป็นอย่างมาก สมควรที่จะมีการแก้ไขตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะทำให้ระบบพรรคการเมืองไทยมีความเข้มแข็งและไม่ต้องพึ่งพานายทุนของพรรคการเมืองคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองกลายเป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวไป แทนที่จะเป็นประโยชน์ส่วนรวม

สรุป

จากปัญหาต่าง ๆ ของพรรคการเมืองซึ่งกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของชาติ เพราะถ้าพรรคการเมืองไทยอ่อนแอ ก็จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยอ่อนแอตามไปด้วยนั่นเอง สมควรที่จะปรับปรุงแก้ไขระบบพรรคการเมืองไทยตามข้อเสนอแนะของผู้วิจัยซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและสร้างความมั่นคงของชาติไทยในที่สุด

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2520-2531)

ภุมรัตน ทักษาดิพงศ์ เลขประจำตัว 2079

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 31
พ.ศ. 2531-2532

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เนื่องจากในปัจจุบัน ภัยคุกคามด้านการก่อการร้ายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และภัยคุกคามทางการทหารจากภายนอกต่อความมั่นคงของชาติได้ลดน้อยลง การเผชิญหน้าทางการทหารกับกลุ่มประเทศอินโดจีนมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นความร่วมมือด้านการค้าและเศรษฐกิจ ปัญหาที่เผชิญหน้าต่อความมั่นคงของชาติในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ

เศรษฐกิจของประเทศได้เจริญก้าวหน้าไปด้วยดี และมีแนวโน้มที่จะสามารถรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจไว้ได้ ในขณะที่กระแสของประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ยากที่ผู้ใดจะทัดทานได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะทำการวิจัยถึงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของไทยว่าได้พัฒนาไปมากน้อยเพียงไร มีจุดอ่อนจุดแข็งที่สมควรจะปรับปรุงหรือแก้ไขอย่างไรบ้าง ก่อนที่ประชาชนจะเริ่มเบื่อหน่ายและขาดความเลื่อมใสจนเปิดโอกาสให้เผด็จการซ้ายจัดหรือขวาจัดหวนกลับมาอีก และเพื่อหาแนวทางกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศต่อไป เพราะหากชาติมีเสถียรภาพทางการเมืองแล้วก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปด้วย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยได้กำหนดห้วงเวลาเฉพาะ พ.ศ. 2520-2531 เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นห้วงเวลาที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2521) ได้ใช้มานานที่สุด ถึงแม้จะมีการล้มรัฐธรรมนูญถึง 2 ครั้งก็ตาม การกำหนดห้วงเวลาดังกล่าวเป็นการตัดปัญหาที่มักจะกล่าวหาว่าทหารเป็นฝ่ายขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการทำปฏิวัติรัฐประหารเสมอมา ดังนั้น จะได้ดูว่าเมื่อทหารไม่มาล้มรัฐธรรมนูญแล้วประชาธิปไตยของไทยได้พัฒนาไปมากน้อยเพียงใด

ส่วนขอบเขตในเนื้อหาสาระที่จะทำการวิจัยนั้น กำหนดเฉพาะประเด็น "ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" เป็นสำคัญ

วิธีการวิจัย

นอกจากจะศึกษาจากเอกสารที่มีผู้รู้หลายท่านได้เขียนไว้ทั้งในแง่วิชาการและประสบการณ์แล้ว ผู้วิจัยสนใจ

ที่จะทำการวิจัยจากของจริงเป็นสำคัญมากกว่าที่จะให้เอกสารนี้เป็นเอกสารเชิงวิชาการ แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้เป็นผู้เล่นการเมืองโดยตรงเหมือนกับนักการเมืองแต่ก็ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาก

อย่างไรก็ดี ต้องยอมรับว่าการวิจัยในเรื่องนี้มีข้อจำกัด เนื่องจากเนื้อหาบางตอนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยากที่จะบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะผู้เกี่ยวข้องบางท่านอาจไม่พอใจทั้งที่ควรจะต้องยอมรับความจริงกัน ผู้วิจัยยอมรับว่าเอกสารที่จัดทำนี้ยังไม่ดีสมกับที่ตั้งใจไว้ แต่ก็หวังว่าคงจะมีนักศึกษา วปอ. รุ่นต่อไปได้ทำการวิจัยให้ดีขึ้น

เนื้อหาของการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ได้มีการวางแผน กรอบ และขั้นตอนของการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยเป็นอย่างดี โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 ซึ่งมีเพียง 29 มาตรา และมีความยืดหยุ่นมากพอสมควร

แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2519 จะมีอายุเพียง 1 ปี แต่ก็เป็นแม่แบบของการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะ 10 ปีต่อมา รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ได้กำหนดรายละเอียดตามแบบแม่บทที่วางไว้ และได้รับการปกป้องไม่ให้ใครมาล้มเพื่อให้การพัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่พยายามกระทำรัฐประหารเมื่อ 1-3 เม.ย. 2524 และ 9 กันยายน 2528 จึงไม่ประสบความสำเร็จ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ประชาธิปไตยของไทยได้พัฒนาก้าวหน้าไปในระดับหนึ่งและอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จากการที่บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ได้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2526 ทำให้สภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนมีบทบาทมากขึ้น รัฐบาลชุดปัจจุบันหลังจากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2531 ทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ต่างก็มาจาก ส.ส. ทั้งสิ้น (ยกเว้นนายมีชัย ฤชุพันธ์)

พรรคการเมืองเริ่มมีวินัยขึ้น แม้ว่าจะต้องใช้กฎหมายเข้าช่วยก็ตาม การที่ ส.ส. จะย้ายพรรค หรือสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่สังกัดพรรคไม่อาจทำได้ต่อไปอีก มีแนวโน้มว่าพรรคการเมืองจะรวมตัวกันมากขึ้น แม้ว่าจะต้องใช้เวลาอีกนานที่จะเหลือพรรคใหญ่เพียง 2 พรรค แต่ในขณะนี้จะมีพรรคใหญ่เหลือเพียง 5-6 พรรคเท่านั้น

ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. มากขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนไปใช้สิทธิน้อยมาก

ในขณะที่ประตูเผด็จการทหารเริ่มปิดลงและประตูประชาธิปไตยเริ่มเปิดกว้างขึ้น แต่การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยยังมีจุดอ่อนอีกมากทั้งเรื่องของระบบ วิธีการและตัวบุคคล อาทิพรรคการเมืองก็ยังมีจุดอ่อนอยู่อีกมาก ยังไม่มีความเป็นปึกแผ่นนัก เป็นพรรคของผู้บริหารและ ส.ส. เท่านั้น ยังไม่ได้พัฒนาเป็นพรรคของประชาชน การเลือกตั้งก็ยังมีการทุ่มเงินซื้อเสียงกันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบทางการเมืองและคนมีเงินมีโอกาสทางการเมืองดีกว่าคนที่มีเงินน้อย ทำให้ตัวแทนของประชาชนที่ได้รับเลือกตั้งมีคุณภาพดีขึ้นถ้ามองในแง่ของการศึกษา แต่สิ่งที่เราควรต้องการมากกว่านี้คือคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองที่จะต้องอุทิศตนให้กับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญมากกว่าที่จะมุ่งหาผลประโยชน์ส่วนตนและของกลุ่ม

จากการทุ่มเงินซื้อเสียงก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือการคอรัปชั่นครบวงจร ถ้าหากแก้จุดนี้ไม่ได้ก็จะเป็นจุดอ่อนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

เมื่อประตูประชาธิปไตยเปิดกว้างออก เราจะเจออะไรในช่วงห้วง 10 ปีข้างหน้า ปัญหานี้อาจจะต้องเจอและอาจกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในห้วงต่อไป คือการคอรัปชั่นกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นเป็นต้น ในขณะที่ประตูประชาธิปไตยเปิดกว้างออกและเป็นกระแสที่ทวนได้ยากแต่อย่าลืมว่าประตูเผด็จการขวาจัดและซ้ายจัดยังไม่ได้ปิดสนิท หากปล่อยให้ประชาธิปไตยเกิดจุดอ่อนจนถึงขั้นวิกฤติ ระบบเผด็จการขวาจัดและซ้ายจัดอาจถือโอกาสเข้ามาจัดระเบียบและกดิกาสังคมใหม่อีกก็ได้ ซึ่งการเมืองไทยก็จะกลับไปสู่สิ่งที่เรียกว่า "วงจรอุบาทว์" อีกเช่นเดิม

ในรอบ 10 ปีที่ฝ่ายมาเราพยายามดึงปัญหาทั้งหมดมาสู่การพิจารณาแก้ไขที่เวทีรัฐสภา ใครมีปัญหาอะไรก็มาพูดกันที่เวทีนี้ แต่เวทีประชาธิปไตยดังกล่าวยังต้องปรับปรุงคุณภาพกันอีก ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยที่ต้องดึงเข้ามาตัดสินกันในเวทีรัฐสภา ทุกฝ่ายต้องอดทน ถ้าไม่ถึงจุดวิกฤติจนบ้านเมืองจะไปไม่รอดแล้วก็ควรรักษาเวทีนี้ไว้ก่อนและค่อยปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยระยะ 10 ปีข้างหน้านอกจากการมุ่งแก้ไขปัญหาการทุ่มเงินซื้อเสียง การคอรัปชั่นครบวงจร มาเพียงท้องถิ่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับสภาวะบ้านเมืองแต่ละระยะแล้วสิ่งที่สำคัญกว่านี้คือต้องปรับปรุงองค์กรพื้นฐานประชาธิปไตย โดยเฉพาะสภาตำบล สภาเทศบาล และสภาจังหวัดให้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการลดภาระของเวทีสภาระดับชาติ โดยปล่อยให้รัฐสภามุ่งพิจารณาปัญหาในระดับชาติเป็นสำคัญ ไม่ใช่ไปใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับปัญหาระดับหมู่บ้าน เรื่องนี้จะแก้ไขได้ก็โดยประชาชนและตัวแทนของประชาชนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ชั้น พูลสมบัติ เลขประจำตัว 2366
ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33 พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เนื่องจากปัจจุบันวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อสารมวลชนที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง แม้ประชาชนในชนบทที่อยู่ห่างไกลการคมนาคม คลื่นวิทยุก็สามารถแผ่กระจายเข้าไปถึง กอปรกับเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงมีราคาถูก ประชาชนที่มีรายได้น้อยก็สามารถซื้อหามารับฟังข่าวสารความรู้ความบันเทิงต่าง ๆ ได้

เมื่อวิทยุกระจายเสียงถูกกำหนดให้เป็นสื่อที่สำคัญสื่อหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงอย่างกว้างขวางต่อประชาชนนี้ จึงย่อมมีบทบาทอันสำคัญที่จะผลิตสารที่มีคุณค่าต่อผู้ฟังผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

การวิจัยนี้ก็เพื่อจะหารูปแบบและความต้องการของผู้ฟังที่มีต่อรายการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เป็นสื่อเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดความมั่นคงทางการเมืองสืบต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. วิจัยจากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ในลักษณะการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Content Analysis)

2. ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากบุคคล 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวม 11 สถานี และฝ่ายผู้ฟัง สถานีละ 20 ตัวอย่าง

วิธีการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานีหรือผู้จัดรายการของสถานีและจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ฟังรายการ เป็นต้น

ฝ่ายผู้ฟัง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากผู้ฟัง 11 สถานี โดยวิธี Random Sampling สถานีละ 20 ตัวอย่าง โดยสุ่มจากผู้ฟังในเขตเมือง 5 ตัวอย่าง และผู้ฟังนอกเมือง 5 ตัวอย่าง รวม 220 ตัวอย่าง

เนื้อหาของการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เป็นต้นมา มีการปฏิวัติรัฐประหารหรือการยึดอำนาจโดยทหารหลายครั้งหลายหน ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่ผิดแนวของระบอบประชาธิปไตย จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่เคยมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง จนเป็นที่กล่าวขานกันว่าเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ กล่าวคือ ในส่วนที่เป็นประชาธิปไตยจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในส่วนที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยก็คือ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีบางท่านไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบของตะวันตกและมรดกตกทอดของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ซึ่งประเทศไทยจะต้องอาศัยเวลาและโอกาสในการพัฒนาให้เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงต่อไป

จากการสำรวจแบบสุ่มตัวอย่าง (Survey Research) จากบุคคล 2 กลุ่ม คือฝ่ายสถานีและฝ่ายผู้ฟัง พบว่า

- ฝ่ายสถานี การเสนอรายการเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น เป็นรายการที่สถานีผลิตขึ้นเอง และรับแถบบันทึกเสียงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเผยแพร่ ได้แก่ จากศูนย์ผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยและการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ สมัยสามัญและวิสามัญ ผู้บริหารสถานีและผู้จัดรายการของสถานีมีความพอใจในคุณภาพของรายการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับปานกลาง

- ฝ่ายผู้ฟัง ในส่วนของการสำรวจทางฝ่ายผู้ฟังพบว่า ผู้ฟังส่วนใหญ่ประมาณ 85 % เคยฟังรายการส่งเสริมประชาธิปไตยจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และรายการที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังมากที่สุดคือ รายการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ ผู้ฟังส่วนใหญ่มีความเห็นว่ารายการส่งเสริมประชาธิปไตยควรเป็นรายการดังกล่าวมากที่สุดคือ ได้ความรู้ทางการเมืองเพิ่มขึ้น แต่ผู้ฟังส่วนใหญ่ประมาณ 90 % ไม่เคยเขียนจดหมายถึงสถานีหรือผู้ฟังรายการส่งเสริมประชาธิปไตยเลย

ผลของการวิจัย

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมีบทบาทในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาชนมีความสนใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่ทางสถานีจะต้องมีการพัฒนารูปแบบของการจัดรายการส่งเสริมประชาธิปไตย ตลอดจนเนื้อหาสาระของรายการให้เป็นที่น่าสนใจ และตรงกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักเรียน กลุ่มประชาชนทั่วไป ทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนกลุ่มนิสิต นักศึกษา เป็นต้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในรายการด้วย

ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ในวิถี

ชีวิตเพื่อพัฒนาให้มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงสืบต่อไป

สรุปและข้อเสนอ

การปลูกฝังประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน จะต้องกระทำอย่างมีระบบและต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม โดย

1. ใช้การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ทุกรูปแบบ โดยใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเป็นสื่อหลักในฐานะวิทยุกระจายเสียงแห่งชาติ
2. ควรให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนในทางกว้างมากยิ่งขึ้น
3. เพิ่มหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนให้มากยิ่งขึ้น

ประชาธิปไตยครึ่งใบ : การเมืองไทยในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ

ลิขิต ธีรเวคิน เลขประจำตัว 2327

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ปรอ. รุ่นที่ 2
พ.ศ. 2533

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ก. เพื่ออธิบายความเป็นมาของระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ

ข. เพื่อวิเคราะห์เจาะลึกข้อดีข้อเสียของระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ เพื่อให้เกิดนัยทางทฤษฎีและแนวนโยบายในทางทฤษฎีและแนวนโยบายในการปฏิบัติ

ค. เพื่อวิเคราะห์และฉายภาพระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบในปริบทความพลวัตในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 21

ขอบข่ายในการวิจัย

การวิจัยจะเป็นเรื่องการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ โดยจะแบ่งเป็นสามส่วนใหญ่ ๆ คือ ความเป็นมา สภาวะปัจจุบัน และการฉายภาพอนาคต โดยมีเรื่องการเมืองเป็นจุดเน้น เศรษฐกิจและสังคมเป็นปริบทเสริม

เนื้อหาของการวิจัย

ประชาธิปไตยครึ่งใบมีรากเหง้ามาจากวัฒนธรรมการเมืองของไทย คือการประสานประโยชน์ กล่าวคือเป็นการสร้างระบบการเมืองที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มพลังกลุ่มเดิม และกลุ่มพลังกลุ่มใหม่

สภาวะดังกล่าวเกิดจากการแปรเปลี่ยนทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่การเกิดอุตสาหกรรมและการเกิดชนชั้นกลางซึ่งมีความตื่นตัวทางการเมือง กลุ่มชนชั้นกลางนี้เป็นกลุ่มพลังกลุ่มใหม่ทางการเมือง ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มพลังกลุ่มเดิมซึ่งได้แก่ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน ซึ่งมีบทบาททางการเมืองมาตลอด

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของกลุ่มพลังกลุ่มใหม่ เพื่อให้ระบบการเมืองเปิดกว้าง เพื่อการมีส่วนร่วม ส่วน 6 ตุลาคม 2519 คือการพยายามกลับมาครองอำนาจของกลุ่มพลังกลุ่มเดิม แต่เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ทำให้ต้องมีการประสานกลุ่มต่าง ๆ โดยหลักการประสานประโยชน์คือการพบกันครึ่งทางในรูปแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ ซึ่งเป็นการประสานระหว่างการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ไม่กำหนดว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง เป็นระบบไทยผสมเทศ

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ การคุมอำนาจการเมืองไทย กลุ่มนักธุรกิจซึ่งเป็นกลุ่มพลังกลุ่มใหม่โดยการใช้อำนาจเงินซื้อเสียงและเข้าสู่ตำแหน่งการเมือง ใช้กระบวนการทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการทำธุรกิจ มีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง ซึ่งนำไปสู่อำนาจการเมืองที่มาจากอำนาจเศรษฐกิจ หรือธนาธิปไตย กระบวนการใช้อำนาจการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการค้าได้นำไปสู่ระบบวณิชยาธิปไตย ทำให้อำนาจการต่อรองของนักธุรกิจมีมาก และมีบทบาทสูงในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งข้อกล่าวหาเรื่องฉ้อราษฎร์บังหลวงอันเกิดจากการพยายามถอนทุน

ข้อเสนอในการแก้ไขนั้นมีอยู่หลายข้อ แต่ที่สำคัญคือการปลุกความตื่นตัวทางการเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อให้เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาระบบที่สมบูรณ์ต่อไป

พรรคการเมืองกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

สนิท รุจิณรงค์ เลขประจำตัว 1658

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 25
พ.ศ. 2525-2526

ในปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นรูปการปกครองที่ดีที่สุด เพราะเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อ

ประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ได้แก่อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

พรรคการเมืองเป็นกลไกที่จะขาดเสียมิได้ในสังคมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ประชุมใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำหน้าที่แทนตนในการใช้อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ได้มีการประกาศใช้กฎหมายพรรคการเมืองแล้ว 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 และฉบับที่มีผลบังคับใช้อยู่ในสมัยปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

เป็นที่ปรากฏว่าทั้งก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายพรรคการเมือง และหลังจากที่ได้มีกฎหมายพรรคการเมืองออกมาใช้บังคับในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมาย แต่ก็ได้มีการยุบเลิกไปโดยประกาศของคณะปฏิวัติและคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พรรคการเมืองของไทยต้องตกอยู่ในสภาวะล้มลุกคลุกคลานเคียงคู่กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยตลอดมา ไม่มีโอกาสได้วิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากพรรคการเมืองมีที่มาจากการที่คณะบุคคลซึ่งมีแนวความคิดเห็นในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองในแนวเดียวกัน ร่วมใจกันจัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มุ่งหวังที่จะให้แนวความคิดเห็นของฝ่ายตนเป็นนโยบายบริหารประเทศในกรณีที่เป็นรัฐบาล และให้ฝ่ายบริหารนำแนวความคิดของตนไปใช้ในการบริหารประเทศในกรณีที่เป็นฝ่ายค้าน พรรคการเมืองจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการที่จะกำหนดและพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติเป็นส่วนรวม

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างการเมืองในระบบพรรคให้มีความเข้มแข็ง โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบพรรคการเมือง กล่าวคือผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งจะสมัครอิสระมิได้ พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะให้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง และจะต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศที่จะมีได้ในการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนั้น และประชาชนจะต้องออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบพรรคการเมือง คืออออกเสียงลงคะแนน 1 เสียง ต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดพรรคการเมือง 1 คน

สำหรับพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ซึ่งได้ออกมาบังคับใช้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ก็ได้มีส่วนอย่างสำคัญที่จะช่วยจรรโลงให้การเมืองในระบบพรรคของไทยมีความเข้มแข็งและสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าว กล่าวคือบทบัญญัติของพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้ ได้มีหลักการแตกต่างจากพระราชบัญญัติพรรคการเมืองที่ผ่านมาแล้วทุกฉบับ เป็นต้นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายที่จะสร้างเสถียรภาพให้กับฝ่ายบริหารโดยให้มีพรรคการเมืองน้อยพรรค ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งกรรมการบริหารของพรรค คือ หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค และกรรมการบริหารอื่น พร้อมกับมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวิธีดำเนินการของพรรค และข้อบังคับของพรรคการเมืองอย่างจริงจัง

การที่จะศึกษาบทบาทของพรรคการเมืองกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติ จำเป็นที่จะต้องศึกษาลักษณะและบทบาทของพรรคการเมืองอันเป็นอุดมคติว่าเป็นอย่างไรเสียก่อน แล้วจึงจะสามารถศึกษาพิจารณาเปรียบเทียบได้ว่า พรรคการเมืองของไทยจะมีขีดความสามารถในการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติได้แค่ไหน เพียงใด

ในสมัยปัจจุบันการเมืองของไทยยังอยู่ในระบบพรรคการเมืองหลายพรรค ประชาชนยังมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทบาทและความสำคัญ รวมทั้งมีส่วนร่วมในทางการเมืองน้อยมาก อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นอย่างมาก การมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้งทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตย และระบบพรรคการเมืองของไทยดำเนินไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ขาดวิวัฒนาการ ทำให้พรรคการเมืองของไทยไม่อาจมีบทบาทในการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติได้อย่างแท้จริง

การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและพรรคการเมือง การตระหนักและเล็งความสำคัญของเรื่องดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุขของไทยพัฒนาถาวรเคียงคู่กับชาติไทยตลอดไป

ระบบการเมืองของไทย

นาวาเอก ประทีป คลังทอง เลขประจำตัว 2065

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 31 พ.ศ. 2531-2532

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ระบบการเมืองของไทย ตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบแนวโน้มทางการเมืองในอนาคตจะเป็นในรูปแบบใด เนื้อหาแนวทางในการพัฒนาการเมืองให้สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และเพื่อความมั่นคงของประเทศ

ขอบเขตการวิจัย

จะศึกษาระบบการเมืองของไทยระดับชาติโดยเน้นการศึกษาถึงบทบาทของพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญ สภา กลุ่มผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะเป็นสถาบันทางการเมือง และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องทางการเมือง

เนื้อหาของการวิจัย

การเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจในการปกครองประเทศ การแสวงหาอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมของประเทศ จากผลการศึกษาสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ระบบการเมืองของไทยมีปัญหาเรื่องความอ่อนแอของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นผลให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องประสบภาวะที่ชะงักงันมานับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 พรรคการเมืองส่วนมากเกิดขึ้นจากนักการเมืองในสภาไม่ได้เกิดจากความต้องการของประชาชนนอกสภา และได้มีพรรคการเมืองเป็นจำนวนมากทำให้ไม่มีพรรคใดมีเสียงข้างมากในสภา รัฐบาลจึงเป็นรัฐบาลผสม ทำให้รัฐบาลจะต้องประสานประโยชน์กับพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่เข้าร่วมรัฐบาล ดังนั้น การกำหนดนโยบายจึงเป็นนโยบายเพื่อผลประโยชน์ของพรรคร่วมรัฐบาล มากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญถึง 8 ฉบับ ในจำนวนทั้งหมด 13 ฉบับ การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลง หรือเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมนับว่าเป็นเรื่องที่เหมาะ แต่มิใช่เปลี่ยนแปลงนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญทำให้เกิดปัญหาต่อระบบการปกครอง จากการที่สมาชิกสภาผู้แทนบางคนยังมีพฤติการที่ไม่เหมาะสม เห็นกับประโยชน์ของตนหรือประโยชน์ของพรรคพวกของตนมากกว่าส่วนรวม มีการแก่งแย่งตำแหน่งทางการเมืองกันโดยไม่คำนึงถึงประชาชนเจ้าของประเทศ ทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย ขาดความเชื่อถือต่อนักการเมือง จึงไม่มีความสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่หลังจากปี พ.ศ. 2523 ได้มีรัฐบาลปกครองที่ต่อเนื่องกันตามหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตย ทำให้แนวโน้มทางการเมืองที่จะเคารพกฎเกณฑ์และหลักการทางการเมืองมากขึ้น ทำให้ระบบการเมืองของไทยได้พัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง ถ้าได้มีการแก้ไขให้พรรคการเมืองได้มีความเข้มแข็ง และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ประเทศไทยจะมีความมั่นคงทางการเมือง และพัฒนาการเมืองและประเทศให้มีความมั่นคงต่อไป

ระบอบประชาธิปไตย : การเมืองในทัศนะของผู้ว่าราชการจังหวัดของไทย พ.ศ. 2533-2534

สนิทวงศ์ อุเทศนันท์ เลขประจำตัว 2424

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33 พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ทำการศึกษา ทบทวนหลักการ แนวคิดและพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย

2. ทำการวิเคราะห์ศึกษาถึงปัจจัย และเงื่อนไขที่สำคัญที่จะเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อระบอบประชาธิปไตยในส่วนท้องถิ่นในอนาคต

3. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถนำไปสู่ภาคปฏิบัติที่จะส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในส่วนภูมิภาคต่อไป

ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาในระหว่างที่ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 33 ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช 2534 โดยเฉพาะในห้วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม 2533-กุมภาพันธ์ 2534 (ซึ่งเป็นห้วงเวลาก่อนการยึดอำนาจการปกครองของคณะ รสช. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534) ภายใต้กรอบของห้วงเวลาอันจำกัด ผู้วิจัยได้กำหนดเรื่องที่สามารถเป็นตัวแทนชี้วัดให้ทราบถึงพฤติกรรมและทัศนคติทางการเมืองและการปกครองของผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นอันจะส่งผลต่อแนวโน้ม

การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยในอนาคตได้ทั้งทางบวกและทางลบ จึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ด้านปริมาณ ได้ศึกษาจากประชากรที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดจำนวน 71 จังหวัดทั่วประเทศ โดยยกเว้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งมิได้อยู่ในสถานภาพของผู้แทนของราชการบริหารส่วนกลาง ซึ่งประจำอยู่ในส่วนภูมิภาคโดยนัยของการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218

2. ด้านคุณภาพ ได้ศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องทางการเมืองของผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในห้วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม 2533-กุมภาพันธ์ 2534 เท่านั้น

ส่วนวิธีการศึกษาวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมนุษยนิยมและการเปลี่ยนแปลงสังคม การเมือง และระบอบการปกครองต่าง ๆ

2. สร้างแบบสอบถามใช้ในการเก็บข้อมูล แล้วทดสอบเบื้องต้นกับผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและรัฐศาสตร์ เพื่อหาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์

3. จัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ลงทะเบียน

4. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ แปลความ แล้วเขียนรายงานวิจัย

เนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งจะทดสอบบุคลิกลักษณะที่แสดงออกทางการเมือง ทัศนคติ และความคาดหวังของผู้ว่าราชการจังหวัดของไทยที่มีต่อระบอบประชาธิปไตย โดยอาศัยทฤษฎีมนุษยนิยมที่เชื่อในสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็น และความสามารถเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปของมวลมนุษย์ มาเป็นแนวการศึกษาบนพื้นฐานของแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในขณะเดียวกันการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญ ๆ ที่จะเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อระบอบประชาธิปไตยในส่วนภูมิภาค ผู้เป็นเสมือนจักรกลตัวสำคัญของระบอบการปกครองดังกล่าว

ผลของการวิจัย

ผู้ว่าราชการจังหวัดส่วนใหญ่อายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่คิดว่าตนเองเคยแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมาก่อน ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าประเทศไทยควรมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบเผด็จการ

โดยภาพรวมผู้ว่าราชการจังหวัดมีความคิดเห็นเชิงประชาธิปไตย เป็นนักประชาธิปไตยที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและบุคคลทั่วไปทุกเพศ ทุกระดับความรู้ โดยจะไม่มีการนำเอาเรื่องส่วนตัวมาผูกพันกับการตัดสินใจกับกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือการปฏิบัติราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสนใจต่อปากท้องของประชาชนเป็นสำคัญ และคาดว่าจะวางตัวเป็นกลางต่อไปทางการเมือง โดยจะไม่มีอคติต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นการเฉพาะหรือแม้แต่กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดก็ตาม การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น จึงทำให้คาดการณ์ว่าในอนาคตนั้น แนวโน้มการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยของผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศจะอยู่ในเกณฑ์ดี นอกเหนือจากความรู้สึกว่าการสนับสนุนนั้นเป็นหน้าที่ราชการที่ตนจะต้องกระทำอยู่แล้ว

ผลการวิจัยได้ยอมรับสมมุติฐานทุกข้อนั้น คือผู้ว่าราชการจังหวัดมีทัศนคติและความรู้มูลฐานทางประชาธิปไตย โดยไม่มีทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญก็คือ ความแตกต่างทางช่วงอายุและประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของผู้ว่าราชการจังหวัด ก็ไม่ได้เป็นตัวแปรที่ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีทัศนคติที่แตกต่างกันเลย และจะไม่ส่งผลให้เกิดแนวโน้มในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตย

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาทัศนคติของผู้ว่าราชการจังหวัดต่อระบอบประชาธิปไตย ในช่วงเวลาระหว่างพุทธศักราช 2533-2534 ทั้งนี้เพื่อให้ผลการศึกษานั้นสามารถขยายผลไปสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในส่วนภูมิภาคต่อไปในอนาคต ซึ่งโดยภาพรวมแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนักประชาธิปไตยผู้วางตัวเป็นกลางในการดำเนินการเลือกตั้ง โดยยอมรับการออกเสียงของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบการปกครองดังกล่าว และที่สำคัญคือผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสนใจต่อสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจ และจิตวิทยาสังคมของประชาชน และผู้ว่าราชการจังหวัดจะยังคงเป็นผู้ให้การสนับสนุนระบอบการปกครองนี้ต่อไปโดยจะเป็นผู้กระตุ้นให้ปวงชนไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศตามสิทธิขั้นพื้นฐานของมวลมนุษย์ โดยปราศจากการบีบบังคับหรือชี้นำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการประจำ : ศึกษาเปรียบเทียบข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร

นาวาอากาศเอก มาโนช เวชพันธุ์ เลขประจำตัว 2082

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 31
พ.ศ. 2531-2532

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมือง บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมืองของข้าราชการประจำ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้ทราบถึงระดับและความแตกต่างกันระหว่างข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงระดับและความแตกต่างของความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมือง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการพลเรือนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ข้าราชการตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง และข้าราชการทหารสังกัดกองบัญชาการทหารสูงสุด กลุ่มละ 200 คน

เนื้อหาของการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร อยู่ในระดับสูง และไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ระหว่างข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร

2. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร อยู่ในระดับต่ำ และไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร

สำหรับบทบาทหรือกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร มีส่วนร่วมในระดับต่ำคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการสื่อข่าวสารทางการเมือง และด้านการมีบทบาทในชุมชน

3. ระดับความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมืองของข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร อยู่ในระดับที่สูง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมืองระหว่างข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร โดยที่ข้าราชการตำรวจมีระดับความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมืองสูงสุด และทหารมีระดับความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจทางการเมืองต่ำที่สุดในบรรดากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

ประชาธิปไตย/ระบบรัฐสภา

กฎหมายรัฐธรรมนูญกับความมั่นคงทางการเมือง

พลตำรวจตรี ประสาน วงศ์ใหญ่ เลขประจำตัว 2383

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33
พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตามสภาพทางการเมืองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรายังมิอาจจะกล่าวได้ว่าความมั่นคงทางการเมืองของไทยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อหลักกฎหมายของทุกประเทศทั่วโลกยอมรับว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของแผ่นดิน เราจึงน่าจะมาศึกษาว่ารัฐธรรมนูญของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีปัจจัยใดที่เกื้อกูลหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความมั่นคงทางการเมืองเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ก็เพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย พร้อมทั้งหาหนทางที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความมั่นคงทางการเมือง โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ สภาพของสังคมไทยและไม่ขัดกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยจะจำกัดขอบเขตอยู่ภายในความหมายของกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทาง

อ้อมต่อความมั่นคงทางการเมืองของไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และสหภาพโซเวียต แต่จะเน้นอยู่ในขอบเขตของปัจจัยที่เอื้ออำนวยและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงทางการเมือง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง กฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดโดยกฎหมายแม่บทคือรัฐธรรมนูญ

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ประกอบกับข้อสังเกต บทวิจารณ์และประสบการณ์ของผู้วิจัย

เนื้อหาของการวิจัย

เนื้อหาของการวิจัยจะครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิของประชาชนที่จะเข้าร่วมในการบริหารประเทศในฐานะผู้เสียภาษีอากรบำรุงประเทศ และเสรีภาพในการที่จะแสดงออกถึงความคิดเห็น การพูด การเขียนในทางการเมือง

2. การตั้งพรรคการเมือง เป็นเรื่องที่จะกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาค และความมั่นคง เช่น กฎหมาย ระเบียบการขอจดทะเบียนก่อตั้งพรรคการเมือง การกำหนดในเรื่องจำนวนสมาชิกพรรค สาขาพรรค ผลกระทบหลังการเลือกตั้ง เช่น พรรคที่สมาชิกไม่ได้รับเลือกเลยจะหมดสภาพพรรคการเมืองโดยปริยาย

3. การสังกัดพรรคการเมือง คือการกำหนดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนต้องสังกัดพรรคการเมือง และเมื่อย้ายพรรคหรือออกจากพรรคด้วยเหตุใดก็ตามจะต้องสิ้นสภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

4. คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น อายุ การศึกษา ถิ่นที่เกิด ภูมิลำเนาระหว่างการเลือกตั้ง

5. คุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ามาแล้วเช่นการที่ สส. จะเป็นรัฐมนตรี หรือจะดำรงตำแหน่งใด ๆ ทางการเมืองจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติ คุณวุฒิ

6. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ควรเป็น 18 ปี หรือ 20 ปี หรือเป็นผู้ที่ทำการสมรสแล้ว

7. ปัญหาการซื้อเสียง ควรจะเป็นมาตรการมีกฎหมายลงโทษสถานหนักถึงขั้นจำคุก และเพิกถอนสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำหนดระยะเวลาหรือกำหนดสมัยเลือกตั้ง

8. การแยกฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติออกจากกันโดยเด็ดขาด เพื่อป้องกันการทุ่มซื้อเสียงและเพื่อป้องกันมิให้นักการเมืองมีโอกาสถอนทุน ซึ่งจะเป็นการลดปัญหาซื้อเสียง การย้ายพรรค การแย่งชิงผลประโยชน์ พยายามล้มรัฐบาลเพื่อตัวเองจะได้เป็นรัฐบาลเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองทั้งสิ้น

9. การก้าวก่ายและถ่ายเทอำนาจระหว่างนักการเมืองและข้าราชการประจำในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย เพื่อแบ่งปันและจัดสรรผลประโยชน์ การกลั่นแกล้งข้าราชการประจำที่ไม่ยอมเป็นเครื่องมือโดยนักการเมือง

10. การควบคุมนักการเมือง เป็นการพิจารณาแสวงหาองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะลงโทษหรือขจัดนักการเมืองประเภทโกงกิน ทำตัวเป็นนักธุรกิจการเมือง ให้รู้จักเกรงกลัวและเข็ดหลาบ

เนื้อหาของการวิจัยยังจะครอบคลุมไปถึงแนวความคิดที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงทางการเมือง และมีผลกระทบต่อปัจจัยทั้งในทางเกื้อกูลและขัดขวางการพัฒนาเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองของไทย

กระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

พินิต อารยะศิริ เลขประจำตัว 2395
ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33
พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อทราบถึงกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนบทบาทและความสำคัญขององค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อการศึกษาหาความเหมาะสมสำหรับกระบวนการตราพระราชบัญญัติหรืออำนาจในการตรากฎหมาย เนื่องจากการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือสถาบันที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนตามบทบาทให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการการประชุมของแต่ละสภาที่บัญญัติไว้ ด้วยเหตุที่ในการบริหารและการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีกฎหมายเป็นกรอบในการดำเนินการ ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นหลักที่สำคัญที่ใช้ในการบริหารและปกครองประเทศ การตรากฎหมายนั้นจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ดังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 76 ว่า "ร่างพระราชบัญญัติจะตรา

ขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา"

ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

ในการจัดทำเอกสารวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยข้อมูล และข้อเท็จจริงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะฉบับปี 2521 เป็นหลักประกอบกับข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ. 2517 ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2528 และเอกสารข้อมูล ผลงานวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้นำเอากระบวนวิธีในทางปฏิบัติเข้ามาปรับให้เอกสารวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้ยังได้อาศัยข้อมูลและข้อเท็จจริงจากการเฝ้าติดตามการดำเนินงานของสมาชิกรัฐสภา ทัศนะและความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาบางส่วน และจากการที่ผู้เขียนได้กระทำหน้าที่ให้กับที่ประชุมสภาและคณะกรรมาธิการ

สำหรับขอบเขตการศึกษาวิจัยได้ศึกษาวิจัยเฉพาะขั้นตอน และวิธีปฏิบัติในกระบวนการตราพระราชบัญญัติ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติให้มีความเหมาะสม รวมถึงบทบาทขององค์กรต่าง ๆ เพื่อเสนอถึงความน่าจะเป็นในตัวรูปแบบและทิศทางให้เป็นไปตามครรลองที่เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

เนื้อหาของการวิจัย

เอกสารวิจัยฉบับนี้ มีเนื้อหาทั้งหมด 11 บทด้วยกัน และได้เสนอภาคผนวก ผนวก ก และผนวก ข เพื่อให้เอกสารวิจัยมีความสมบูรณ์ ซึ่งเนื้อหาแต่ละบท ผู้เขียนได้พยายามลำดับขั้นตอนโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมและความต่อเนื่องเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่จะทำการศึกษาหรือสนใจใคร่ศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในโอกาสต่อไปได้เกิดความเข้าใจได้โดยง่าย

นอกจากนั้น ในเนื้อหาแต่ละบทนั้น ผู้เขียนพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงการใช้บทบาทขององค์กรต่าง ๆ ตามกระบวนการ พร้อมทั้งได้เสนอบทสรุป และข้อเสนอแนะในแนวทางที่เห็นว่ามีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการที่จะกระตุ้นและสนับสนุนให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการตราพระราชบัญญัติได้มีรูปแบบและทิศทางในการเสนอ และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การอำนวยประโยชน์ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศชาติสืบไป

ผลการศึกษาวิจัยและผลสรุป

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษากระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 คาดว่าจะนำไปสู่การได้มาซึ่งภาพรวมของกระบวนการตราพระราชบัญญัติที่กำหนดโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภา ขั้นตอนและวิธีการในทางปฏิบัติอันจะนำไปสู่การปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและเป็นการช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติให้แพร่หลายและขยายกว้างออกไป ทั้งยังจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในการที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่ปรากฏในเอกสารวิจัยนี้ในรายละเอียดต่อไป นอกจากนี้ยังจะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องตามกระบวนการรวมทั้งผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยเน้นการได้มาซึ่งความรู้และการมีความเข้าใจตรงกันอันเกี่ยวกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในที่สุด

ผลสรุป

จากการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 นั้นได้ผลสรุป ดังนี้

โดยภาพรวมกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ประกอบกับกระบวนการที่บัญญัติไว้ในข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าว นับได้ว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของบ้านเมืองดีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดที่มีความเหมาะสมและน่าจะกล่าวถึงก็ด้วยเหตุที่ระบบของรัฐสภาที่มีโครงสร้างประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร โดยสมาชิกวุฒิสภามีที่มาจากการแต่งตั้งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งต้องยอมรับว่าสภาที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนควรจะเป็นผู้ริเริ่มในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ รวมถึงการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนในแง่ของวุฒิสภานั้นก็ควรอยู่ในฐานะผู้กลั่นกรองกฎหมาย อาทิเช่นการกระทำหน้าที่ ของวุฒิสภาในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ หรือการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบแล้ว ซึ่งจากกระบวนการและขั้นตอนดังกล่าวนี้ย่อมที่จะทำให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับกว่าจะประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ต้องผ่านองค์กรและกลไกของรัฐสภาในการพิจารณาอันนับได้ว่ามีความละเอียดรอบคอบอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้กฎหมายมีผลใช้บังคับได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด เป็นกฎหมายที่ดีไม่มีข้อบกพร่อง มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถเข้าถึงประชาชนทั่วประเทศในทุกระดับ รวมถึง

มีเหตุผลเหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น ๆ ซึ่งนับได้ว่ากระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่ดี มีความรัดกุมและมีความเหมาะสมกับสภาพของบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ เท่าที่ผ่านมานับแต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีผลใช้บังคับในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 จนถึงวันสิ้นสุดแห่งการใช้บังคับในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นั้น สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติโดยตรงนั้นไม่ค่อยจะปรากฏเด่นชัดนัก หรือหากจะมีอยู่บ้างส่วนใหญ่ก็จะเป็นสภาพปัญหาในรายละเอียด ซึ่งไม่ทำให้กระบวนการต้องมีอันเปลี่ยนแปลงไปเสียมากกว่า ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาทางอ้อมหรือเป็นสภาพปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยตรงแล้ว ผู้เขียนจึงใคร่ขอที่จะไม่กล่าวสรุปในจุดนี้ไว้ ณ ที่นี้อีก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นส่วนที่นอกเหนือจากผลการวิจัยจึงไม่ขอก้าวล่วงถึงในส่วนนี้

อย่างไรก็ดี แม้กระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ตลอดจนข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภาจะเป็นกระบวนการที่ดี มีความรัดกุมและมีความเหมาะสมกับสภาพของบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ได้กล่าวมาโดยลำดับแล้วนั้น

จากผลการวิจัยพบว่ายังมีกระบวนการตราพระราชบัญญัติในบางขั้นตอนหรือในบางลักษณะสมควรที่จะได้รับการปรับปรุงโดยการยึดหลักหรืออาศัยพื้นฐานตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภาแต่อย่างใด หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นแนวทางที่สามารถที่จะกระทำ หรือดำเนินการได้อยู่แล้วในทางปฏิบัติ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเสริมกระบวนการตราพระราชบัญญัติที่ดีอยู่แล้วนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงดังกล่าวนี้ ผู้เขียนได้พบข้อสรุปซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางปรับปรุงกระบวนการตราพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ในประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง หากส่วนที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการไปตามแนวทางนั้น โดยเฉพาะในประเด็นดังนี้

ในประเด็นของการกำหนดสมัยประชุมและวันในการประชุมให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาการคั่งค้างของร่างพระราชบัญญัติที่บรรจุอยู่ในระเบียบวาระการประชุม

ในประเด็นบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองขนาดเล็กต่อการริเริ่มให้มีร่างพระราชบัญญัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญโดยการแสดงบทบาททางอ้อม ในการเป็นผู้มีส่วนริเริ่มให้มีร่างพระราชบัญญัติโดยการช่วยผลักดันเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยผ่านคณะกรรมาธิการชุดที่ตนดำรงตำแหน่งเป็นกรรมาธิการอยู่ในคณะกรรมาธิการชุดนั้น ๆ ได้ เมื่อคณะกรรมาธิการได้พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยในหลักการกับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอาจมีมติมอบหมายให้กรรมาธิการที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองขนาดใหญ่รับไปผลักดันภายในพรรคการเมืองของตนแล้วเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้ามาในนามพรรคการเมืองนั้น ๆ ได้เช่นกัน

ในประเด็นของกำหนดระยะเวลาในการให้คำรับรองร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินของนายกรัฐมนตรี ในการให้คำรับรองว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้นายกรัฐมนตรีควรพิจารณาให้คำรับรองร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2528 ข้อ 93 กล่าวคือ ภายในกำหนดระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติจากสภา ทั้งนี้เนื่องจากหากนายกรัฐมนตรีไม่ให้การรับรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ย่อมจะเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินไม่ได้ และเมื่อนายกรัฐมนตรียังไม่ให้การรับรองร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินแล้วประธานสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่อาจที่จะบรรจุร่างพระราชบัญญัติเข้าระเบียบวาระการประชุมสภาได้ อันเป็นผลทำให้กระบวนการตราพระราชบัญญัติจะต้องล่าช้าออกไป

ในประเด็นของกรณีคณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอไปพิจารณาก่อนที่สภาจะลงมติรับหลักการ เมื่อคณะรัฐมนตรีขอรับร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอไปพิจารณาก่อนรับหลักการโดยที่ประชุมสภาได้มีมติอนุมัติภายในระยะเวลาที่สภากำหนดแล้ว คณะรัฐมนตรีควรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่สภาได้กำหนด อาทิ ภายในกำหนดระยะเวลา 60 วัน ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2525 ข้อ 6 หากคณะรัฐมนตรียังพิจารณาไม่แล้วเสร็จและมีการใช้สิทธิขอขยายเวลาการพิจารณาก่อนรับหลักการออกไปอีก ในกรณีเช่นนี้ย่อมจะมีผลกระทบต่อกระบวนการตราพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรพอสมควร กล่าวคือจะเป็นผลทำให้กระบวนการตราพระราชบัญญัติต้องล่าช้าออกไป

ในประเด็นของควรมีกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิในการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่งและวาระที่สอง โดยประธานสภาควรใช้อำนาจพิจารณาตัดประเด็นการอภิปรายซ้ำซากของสมาชิกออกโดยให้ประเด็นการอภิปรายไม่ซ้ำกันและควรจำกัดเวลาการอภิปรายของสมาชิก เพื่อให้การอภิปรายอยู่ในประเด็นที่พิจารณาโดยอาจจะยกเว้นเฉพาะหัวหน้าพรรคการเมืองที่ไม่จำต้องมีการจำกัดเวลาการอภิปรายและพรรคการเมืองควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการที่จะกำหนดตัวผู้อภิปรายและประเด็นการอภิปรายของสมาชิกแต่ละคนไว้ให้ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นการเสียเวลาการพิจารณาของสภามากเกินไป นอกจากนี้ยังจะเป็นผลทำให้กระบวนการตราพระราชบัญญัติเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้สภามีเวลาที่จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในระเบียบวาระประชุมของสภาในลำดับถัดไปได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น และทำให้เรื่องค้างการพิจารณาที่บรรจุอยู่ในระเบียบวาระประชุมของสภาลดลงตามไปด้วย

ในประเด็นของการกำหนดวันนัดประชุมคณะกรรมาธิการไม่ควรกำหนดให้ตรงกับกำหนดวันประชุมสภาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นคณะกรรมาธิการไม่ควรที่จะกำหนดวันนัดประชุมคณะกรรมาธิการให้ตรงกับวันนัดประชุมสภา ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการจะต้องปฏิบัติหน้าที่สองสถานะในขณะเดียวกัน กล่าวคือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในที่ประชุมและขณะเดียวกันต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกรรมาธิการในที่ประชุมคณะกรรมาธิการด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้อาจมีผลกระทบหรือความเสียหายต่อกระบวนการตราพระราชบัญญัติได้

ในประเด็นของควรเพิ่มบทบาทของคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาต่อการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้มากขึ้นโดยเฉพาะในสภาผู้แทนราษฎร หลังจากที่สภาลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่งแล้ว ในการพิจารณาในวาระที่สองสภาควรส่งร่างพระราชบัญญัติให้คณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาพิจารณาให้มากที่สุด แทนที่จะตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นพิจารณาเป็นการต่างหาก ซึ่งนอกจากจะเป็นการมอบหมายภารกิจให้คณะกรรมาธิการกระทำแล้วยังจะเป็นการลดบทบาทของคณะกรรมาธิการสามัญในการที่จะหยิบยกเรื่องอื่น ๆ ที่มิใช่ร่างพระราชบัญญัติลงได้บ้างไม่มากก็น้อย

ในประเด็นของคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาควรมีการศึกษาร่างพระราชบัญญัติเป็นการล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็วรัดกุมและไม่เสียเวลาไปกับการพิจารณาศึกษาในส่วนที่เป็นรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัตินั้นมากจนเกินไป เมื่อสภาได้ส่งร่างพระราชบัญญัตินั้น ๆ มาให้คณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาพิจารณา โดยคณะกรรมาธิการควรมีการศึกษาร่างพระราชบัญญัติล่วงหน้าเป็นการภายในนับตั้งแต่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่การพิจารณาของสภาและได้รับการบรรจุอยู่ในระเบียบวาระประชุมสภาจนกระทั่งสภาได้ลงมติมอบหมายในการพิจารณาวาระที่สองให้คณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาคณะนั้น ๆ รับไปพิจารณา

สำหรับในส่วนของคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาในส่วนของวุฒิสภานั้น การศึกษาร่างพระราชบัญญัติล่วงหน้า การติดตามร่างพระราชบัญญัติควรมีการดำเนินการคล้ายกับกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณฯ

ในประเด็นของการเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญของคณะรัฐมนตรี ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีได้เสนอให้มีการเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสำคัญ อาทิ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณแล้ว ในกรณีนี้คณะรัฐมนตรีไม่ควรที่จะรีบปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญโดยทันที โดยควรเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ ได้ด้วย ทั้งนี้จนกว่าจะพิจารณาเห็นสมควรแก่เวลาโดยความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวงแล้วจึงจะดำเนินการปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญ หรือหากกรณีที่มีกฎหมายสำคัญอื่น ๆ นอกเหนือจากร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณฯ คณะรัฐมนตรีก็ควรกำหนดให้มีการเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญ เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสำคัญ ๆ และร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ ได้ด้วย มิใช่จะจำกัดการเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญอยู่แต่การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณฯ เหมือนดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาเท่านั้น

ในประเด็นของการขอขยายเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา ในการขอขยายเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภานั้น หากร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาขอขยายเวลาเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินแล้ววุฒิสภาจะขอขยายเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติได้มากน้อยเพียงใดนั้นในกรณีเช่นนี้แม้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯจะมิได้มีการกำหนดไว้โดยแจ้งชัด แต่ผู้เขียนก็มีความเห็นว่าวุฒิสภาไม่ควรขอขยายเกินไปกว่าระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวด้วยการเงิน กล่าวคือไม่ควรขอขยายเวลาเกินไปกว่ากำหนดระยะเวลา 30 วัน ทั้งนี้การขอขยายเวลาการพิจารณาในแต่ละกรณีจะต้องมีเหตุผลอันเหมาะสมและเป็นการสมควรด้วย

ซึ่งหากวุฒิสภาขอขยายเวลาเกินไปกว่ากำหนดระยะเวลาดังกล่าว ก็ดูจะกลายเป็นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ไม่เกี่ยวด้วยการเงินหรือร่างพระราชบัญญัติธรรมดาไป ซึ่งดูจะเป็นการขัดกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญอยู่ในตัว

ในประเด็นของการตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันควรกระทำด้วยความรวดเร็ว ในการตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันนี้ในทางปฏิบัติที่ผ่านมามักจะเกิดปัญหาความล่าช้าขึ้นในช่วงวันประชุมสภาสัปดาห์สุดท้ายของสมัยการประชุมรัฐสภาสมัยสามัญ ดังนั้น แนวทางแก้ไขในกรณีดังกล่าวนี้ ในวันประชุมวันสุดท้ายก่อนที่จะปิดประชุมรัฐสภาสมัยสามัญ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดจำนวนและตั้งกรรมาธิการร่วมกันในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรแล้วประธานสภาผู้แทนราษฎรควรรีบแจ้งไปยังประธานวุฒิสภาเพื่อตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันในส่วนของวุฒิสภาโดยด่วนเมื่อประธานวุฒิสภาได้รับหนังสือแจ้งจากประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้วโดยจัดระเบียบวาระประชุมไว้ใน ลำดับที่ (1) เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุมตามข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา พ.ศ. 2527 ข้อ 15 และดำเนินการตั้งกรรมาธิการร่วมกันในส่วนของวุฒิสภา เพื่อไปทำหน้าที่ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติร่วมกับกรรมาธิการร่วมกันในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างปิดประชุมรัฐสภาสมัยสามัญต่อไป ซึ่งในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้กระบวนการตราพระราชบัญญัติของรัฐสภาเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น

ในประเด็นนี้ควรเพิ่มบทบาทของคณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่คณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทโดยตรงต่อกิจการทั่วไปของสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น หากประธานสภาผู้แทนราษฎรมีปัญหาข้อขัดข้องในการวินิจฉัยสั่งการใด ๆ อันเกี่ยวด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้เสนอมายังสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาผู้แทนราษฎรอาจหาทางออกเพื่อหาทางคลี่คลายสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาจมอบหมายให้คณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรรับไปพิจารณาศึกษาหาข้อมูลข้อเท็จจริงแล้วรายงานผลการพิจารณาศึกษาตลอดจนความคิดเห็นในส่วนของคณะกรรมาธิการเสนอให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งการได้ แต่อย่างไรก็ดี การมอบหมายให้คณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรรับไปพิจารณาศึกษาในกรณีที่ได้กล่าวมานี้จะกระทำโดยเน้นเฉพาะในกรณีที่มีปัญหาสำคัญ ๆ เท่านั้น มิใช่จะมอบหมายให้กระทำในทุก ๆ เรื่องจากกรณีดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระงานของประธานสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ยังจะช่วยเพิ่มบทบาทและความสำคัญของคณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีต่อสภาผู้แทนราษฎรได้อีกทางหนึ่งด้วย

ความมั่นคงของชาติจากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2531

พลตรี อำพน อมรวิสัยสรเดช เลขประจำตัว 2448
ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33
พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับข่าวสารการเลือกตั้ง

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง และทัศนะของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้ง

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของประชาชน

4. เพื่อให้ทราบถึงทัศนะของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้ง

5. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของพรรคการเมืองไทยและความนิยมของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมือง

6. เพื่อศึกษาวิธีการที่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง

7. เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับอำเภอและจังหวัด

8. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบเป็นอุปสรรคต่อการเลือกตั้ง เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงการบริหารการเลือกตั้งในโอกาสต่อไป

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

การศึกษาและทำการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2531 เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องที่ผ่านมาแล้ว ดังนั้น ข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมาจากกองการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย และจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยจากเอกสาร ความถูกต้องและผิดพลาดจึงจะเป็นไปตามข้อมูลที่ได้รับเป็นสำคัญ

เนื้อหาของการวิจัย

การศึกษาวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2531 ที่ได้จัดทำขึ้นนี้ ได้แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็นบทรวมทั้งสิ้น 5 เขต ในแต่ละบทจะกล่าวถึงรายละเอียดของการเลือกตั้งเกี่ยวข้องกันไปตามเนื้อเรื่องของบท จน

ถึงบทสุดท้ายคือบทที่ 5 ส่วนเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งจะรวบรวมไว้ในภาคผนวก ก - ค เพื่อให้ผู้ศึกษาได้หาความรู้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลของการวิจัย

จากผลของการวิจัยทำให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแง่ของการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งมีข้อแตกต่างกันหลายระดับ เช่น เพศ วัย อายุ ระดับการศึกษา สภาพทางเศรษฐกิจ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของรัฐ ตลอดทั้งการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยแก่ประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลกระทบต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนทั้งสิ้น สำหรับเนื้อหาที่สมบูรณ์จะปรากฏในเอกสารวิจัย

สรุป

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ได้รับความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจยิ่ง มีประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเกินกว่าร้อยละ 50 กล่าวคือมีประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 63.56 ซึ่งมากกว่าการเลือกตั้งครั้งที่แล้วเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 61.43 จากการมีประชาชนไปใช้สิทธิมากขึ้นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้รับความสนใจและมีการพัฒนามากขึ้นในอนาคต จึงหวังได้ว่าจะรับการพัฒนาและสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

แนวโน้มของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และระบบการเมืองไทย : ปัญหาความไม่สอดคล้องกัน

พลตรี สามารถ ภาวิไล เลขประจำตัว 2271

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 32
พ.ศ. 2532-2533

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลจากการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบันซึ่งไม่ได้ให้ความเป็นธรรมแก่พรรคการเมืองและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะเสนอการเลือกตั้งระบบสัดส่วน (Proportional Representation) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในระบบการเลือกตั้งแบบอื่น ๆ เชื่อกันว่าจะเป็นระบบการเลือกตั้งที่ให้ความเป็นธรรมแก่พรรคการเมืองทุกพรรคและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด มีความสมดุลและได้สัดส่วนกันระหว่างคะแนนเสียงที่ได้รับกับจำนวนที่นั่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยดังนี้

ก. ใช้วิธีทางคณิตศาสตร์ คิดคำนวณหาสัดส่วนของผู้ที่มีสิทธิได้รับเลือกตั้งตามวิธีการแบบดองค์ (d'Hondt) ซึ่งจะได้ผู้ที่มีสิทธิได้รับเลือกตั้งตามระบบสัดส่วน

ข. เปรียบเทียบผลที่ได้รับจากการคิดคำนวณผู้ที่มีสิทธิได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยในอนาคต

ค. จากผลในข้อ ข. จะคาดการณ์แนวโน้มของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยในอนาคต

วิธีการศึกษาและวิจัย

ได้เลือกใช้วิธีการแบบดองค์ (d'Hondt) ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับและได้รับความเชื่อถือมากที่สุด โดยวิธีการแบบดองค์ วิธีการนี้คิดขึ้นโดยนักคณิตศาสตร์ชาวเบลเยียมชื่อ วิคเตอร์ ดองค์ (Victor d' Hondt) ในปี ค.ศ. 1899 อันสามารถทำให้การเลือกตั้งแบบสัดส่วนสามารถรู้ผลได้ทันที ระบบดองค์อาจได้ ดังนี้

1) หารคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับด้วย 1, 2, 3, 4 ฯลฯ จนถึงจำนวนพรรคสุดท้าย

2) จัดเรียงลำดับผลลัพธ์จากมากมาหาน้อยจนถึงจำนวนที่นั่ง

3) เอาผลลัพธ์สุดท้ายที่ได้ตามข้อ 2 ไปหารจำนวนคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคได้รับ ซึ่งจะออกมาเป็นจำนวนที่นั่งที่พึงได้รับจริงเลย

วิธีการที่จะใช้พิจารณาและคิดคำนวณการเลือกตั้งระบบสัดส่วนของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการแบบดองค์ (d' Hondt Method) เข้ามาใช้โดยสร้างรูปแบบในการคิดคำนวณ และการสร้างโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ dBase มาคิดคำนวณผลการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากระบบการเลือกตั้งในประเทศไทยยังไม่เคยมีระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้ามาใช้ ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อจำกัดในด้านข้อมูลของคะแนนเสียงที่ได้รับเลือกตั้ง ดังนั้น ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นดังนี้

1. คะแนนของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง จะใช้ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประจำปี พ.ศ .2531 เป็นเกณฑ์ในการคิดคำนวณ

2. คะแนนสูงสุดของผู้ใดรับเลือกตั้งพรรคใดก็ตั้งเป็นสมมุติฐานว่าเป็นคะแนนสูงสุดของพรรคนั้นที่ได้รับการเลือกตั้งในแต่ละเขต/จังหวัด

เนื้อหาของการวิจัย

ประโยชน์ของการเลือกตั้งแบบสัดส่วน คือ

1. โดยที่พรรคการเมืองเป็นที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคล จึงควรให้บุคคลเลือกพรรคที่มีนโยบายตรงกับตนบริหารราชการประเทศ

2. เปิดโอกาสให้พรรคได้มีบุคคลที่มีคุณวุฒิ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญแต่ละด้านเป็นสมาชิกสภาได้ โดยบุคคลต่าง ๆ เหล่านั้นไม่ต้องหาเสียงในการเลือกตั้งหรืออาจไม่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

3. ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ครู อาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ อาจได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ โดยที่ไม่ต้องลาออกจากราชการเสียก่อน แต่ต้องลาออกหรือพักราชการชั่วคราวในระหว่างปฏิบัติหน้าที่เป็นสมาชิกสภาฯ

4. ตัดความรู้สึกของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงที่ว่าตนทำคะแนนให้แก่พรรคให้หมดไป เพราะราษฎรเลือกพรรค ส่วนที่คนได้รับเลือกตั้งโดยตรงนั้นเป็นความนิยมในตัวบุคคล ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดร้องเรียกเอาประโยชน์จากพรรคในภายหลัง

5. ทำให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้น ซึ่งพรรคที่ได้รับคะแนนมากเป็นรัฐบาลก็จะรู้แน่นอนว่าประชาชนสนับสนุนและมีเสียงมากน้อยเพียงใดและเป็นรัฐบาลของประชาชนที่แท้จริง

6. การที่ไม่นับคะแนนเสียงสนับสนุนพรรคที่น้อยกว่า 5% แม้สมาชิกของพรรคจะไม่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงก็ยังมีสิทธิส่งผู้แทนนั่งในสภาผู้แทนได้ เพราะแสดงให้เห็นว่านโยบายของพรรคนั้นยังได้รับความสนใจจากประชาชนอยู่ ซึ่งเป็นเสียงที่รัฐบาลจะต้องรับฟังด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ประมวลผลการเลือกตั้งโดยคอมพิวเตอร์ dBase 2 ชั้น ซึ่งใช้โปรแกรมที่สร้างขึ้น คิดคำนวณผลการเลือกตั้ง สรุปเปรียบเทียบจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 กับระบบสัดส่วนได้ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง
เมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 : ระบบสัดส่วน

ลำดับ	ชื่อพรรค	24 ก.ค. 31	ระบบสัดส่วน	ผลต่าง
1	ชาติไทย	87	82	-5
2	กิจสังคม	54	46	-8
3	ประชาธิปัตย์	48	47	-1
4	รวมไทย	35	36	+1
5	ประชากรไทย	31	25	-6
6	ราษฎร	21	26	+5
7	ประชาชน	19	23	+4
8	ปวงชนชาวไทย	17	16	-1
9	พลังธรรม	14	20	+6
10	กิจประชาคม	9	11	+2
11	ก้าวหน้า	8	8	-
12	มวลชน	5	6	+1
13	สหประชาธิปไตย	5	7	+2
14	เสรีนิยม	3	3	-
15	พลังสังคมประชาธิปไตย	1	1	-
		357	357	0

บทวิเคราะห์

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อได้เปรียบเทียบกับผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 อาจแสดงได้จากตารางจะมีลักษณะเป็นการกระจายที่ทำให้แต่ละพรรคการเมืองมีฐานกว้างและมั่นคงยิ่งขึ้น

2. เมื่อพิจารณาจากผลต่างของผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 กับการเลือกตั้งระบบสัดส่วนจะเห็นได้ว่าระบบการเลือกตั้งระบบสัดส่วนแทบจะไม่มีผลในทางเอื้ออำนวยหรือมีผลต่อการกระจายที่นั่งในการได้รับเลือกตั้งดังข้อที่ 1 เลย พรรคการเมืองที่เคยได้รับเลือกตั้งน้อยกว่า 10 ที่นั่ง แทบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่นั่งในทางบวกเลย จะเป็นในลักษณะคงที่เสียมากกว่า เนื่องจากเขตเลือกตั้งบางเขตมีที่นั่งเพียง 1 ที่นั่ง ไม่สามารถนำระบบสัดส่วนมาใช้ได้

3. ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพรรคเล็กพรรคน้อย (ต่ำกว่า 10 ที่นั่ง) นั้น ถึงแม้จะหันมาใช้การเลือกตั้งระบบสัดส่วนก็ตามก็แทบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่นั่ง/ยังคงมีที่นั่งคงเดิม อาจจะเป็นไปได้ว่าที่นั่งต่าง ๆ ที่พรรคนั้น ๆ ได้รับเลือกตั้งเข้ามาอาจเป็นการได้รับเลือกตั้งโดยการนิยมชมชอบตัวบุคคลของพรรคนั้นเป็นพิเศษ โดยมิได้คำนึงถึงระบบพรรคการเมือง

4. ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าหากหันมาใช้การเลือกตั้งระบบสัดส่วนโดยพรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรคก็จะทำให้แนวโน้มผลการเลือกตั้งจะมีที่นั่งสำหรับพรรคใหญ่เพียงไม่กี่พรรคเท่านั้น

5. ผลการวิจัยในครั้งนี้อาจจะมองภาพไม่ชัดเท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูล ซึ่งเมื่อวิเคราะห์กันอย่างลึกซึ้งอย่างสมเหตุสมผลแล้ว หากมีความเป็นไปได้ในระบบการเลือกตั้งของไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งใหม่เป็นระบบสัดส่วนเป็นขั้นตอน ผลการเลือกตั้งที่ได้รับก็จะมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพรรคใหญ่ซึ่งมีลักษณะที่เป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น และในที่สุดจะนำไปสู่ระบบพรรคใหญ่เพียงไม่กี่พรรค

ระบบรัฐสภากับความมั่นคงแห่งชาติ

พลตรี ศิรินทร์ ธูปกล่ำ เลขประจำตัว 1937

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 29 พ.ศ. 2529-2530

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. วิเคราะห์พัฒนาการของแนวคิดว่าด้วยการเป็นตัวแทน และระบอบรัฐสภาในเมืองไทย โดยศึกษาแนวคิดจากฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะในแง่ผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ

2. วิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพของระบบรัฐสภาในกระบวนการเมืองไทยว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหาความมั่นคงแห่งชาติอย่างไร โดยอาศัยมิติประวัติศาสตร์

3. วิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพและสมรรถนะของระบบรัฐสภาว่ามีผลต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างไร โดยมองจากแนวคิดของผู้นำกองทัพและภารกิจหลักของกองทัพ

4. ค้นคว้าหารูปแบบที่เป็นทางออกในการพัฒนาสถาบันการเมืองของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยจะมุ่งทำการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์การเมืองระบบรัฐสภาในช่วงต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้มองเห็นภาพสิ่งที่ศึกษาได้ชัดเจนจึงต้องลำดับการพัฒนาการแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของไทยจนมาถึงแนวความคิดว่าด้วยการเป็นตัวแทนในแบบประชาธิปไตยและระบบรัฐสภา ตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงการปฏิรูปในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจวบจนถึงปัจจุบันที่เป็นระบบรัฐสภา พัฒนาการแนวคิดต่าง ๆ ของชนชั้นนำจะเป็นตัวชี้แนวโน้มของการกำหนดสถาบันการเมืองและระบบรัฐสภาในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี จากนั้นจะเป็นการศึกษารูปร่างลักษณะและการเปลี่ยนแปลงลักษณะของสถาบันรัฐสภาไทย นับตั้งแต่สมัย 2475 มาจนถึงปัจจุบัน โดยจะกล่าวเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละช่วง พร้อมทั้งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับสัมพันธภาพทางอำนาจของชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัย ต่อมาก็จะวิเคราะห์ตัวแบบของสถาบันทางการเมืองในระบบตัวแทนของประเทศเสรีประชาธิปไตย พร้อมทั้งศึกษาข้อดี-ข้อเสีย ตลอดจนความเป็นไปได้ที่จะนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคมไทย เพื่อหาทางเลือกในการสร้างสถาบัน และกระบวนการนิติบัญญัติที่สอดคล้องกับผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติในที่สุด

เนื้อหาของการวิจัย

การเมืองการปกครองของไทยในอดีตพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยที่เป็นรูปแบบรัฐเล็ก ๆ มีความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ความสัมพันธ์จึงเป็นแบบเครือญาติหรือในครอบครัวเดียวกันจริง ๆ ลักษณะการปกครองแบบนี้เรียกว่า "แบบพ่อปกครองลูก" ซึ่งตัวอย่างก็คือรูปการปกครองในสมัยกรุงสุโขทัย ต่อมาเมื่อเกิดการขยายตัว

ของราชอาณาจักรและพลังอำนาจของรัฐทางด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จำนวนประชากรและวัฒนธรรม พัฒนาการสถาบันที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ระบบข้าราชการหรือสถาบันขุนนาง และรูปการปกครองราชธานีแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ราชสำนัก ลักษณะการปกครองเช่นนี้ประกอบกับฐานะของสถาบันกษัตริย์ที่สูงเด่นขึ้นเป็นสมมุติเทพจนอยู่ถึงจุดสูงสุดในโครงสร้างอำนาจทางการเมืองทำให้รูปขุนนางจตุสดมภ์ระบบศักดินาและไพร่ในการคุมกำลังคน รูปแบบการปกครองดังกล่าวสืบเนื่องมาตั้งแต่ตอนต้นกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หลังจากที่ได้ทรงผนึกอำนาจมาไว้ที่สถาบันกษัตริย์อย่างแท้จริงแล้ว สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงดำเนินนโยบายปฏิรูปการปกครองประเทศอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปครั้งนั้นถือว่าเป็นเพียงการปฏิรูปทางการปกครอง (Government Reform) ในส่วนของแนวความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองนั้นก็ได้มีความเคลื่อนไหวตื่นตัวกันอยู่ระดับหนึ่งในหมู่ชนชั้นสูง ที่สำคัญก็คือในปี พ.ศ .2428 คณะเจ้านายและข้าราชการกลุ่มหนึ่งร่วมกันเข้าชื่อกราบบังคมทูลความเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อจัดการบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงพระราชประเพณีของเก่าให้เป็นประเพณีรัฐธรรมนูญแบบใหม่ตามแบบชาวยุโรป สิ่งที่แสดงให้เห็นเจตนาที่จะสนองตอบต่อข้อเรียกร้อง ร.ศ.103 คือ กระบวนการปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังกล่าว ซึ่งได้ทรงดำเนินการเป็นขั้นตอนทั้งการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น หลังจากนั้นก็มีข้อเรียกร้องคนรุ่นใหม่บางกลุ่ม เช่น เทียนวรรณ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองรูปรัฐสภา แต่พระราชดำริทางการเมืองก็คือ เวลาดังกล่าวยังไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยที่จะตั้ง "ปาลิเมนต์" ขึ้นในหมู่คนซึ่งยังไม่มีความรู้พอ ต่อมาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชดำริทางการเมืองที่เน้นอุดมการณ์ชาตินิยมกระตุ้นให้คนไทยรักชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ หรือพยายามสร้างความรู้สึกของความเป็นชาติ (National Identity) ส่วนการเปลี่ยนแปลงระบบให้ราษฎรมีสิทธิเสียงร่วมในการตัดสินชะตากรรมของประเทศนั้นก็มีพระราชดำริให้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปทีละขั้น ซึ่งยังไม่ทันกับความรู้สึกของทหารหนุ่มบางกลุ่ม จนเกิดความพยายามครั้งแรกที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองและการปกครองของประเทศในกบฏ ร.ศ.130 ความพยายามครั้งนั้นประสบความล้มเหลวและผู้ก่อการก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษในเวลาต่อมา

จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีแนวพระราชดำริทางการเมืองที่จะพัฒนาสถาบันประชาธิปไตยโดยการให้ประชาชนค่อย ๆ เรียนรู้ทดลองเพื่อให้เกิดความคิดความเข้าใจการปกครองแบบรัฐสภา แนวทางที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวคือ การจัดตั้งระบบเทศบาลและสถาปนาอภิรัฐมนตรีสภาขึ้น และทรงปรับปรุงสภากรรมการองคมนตรีเพื่อให้เป็นการทดลองและการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการอภิปรายปัญหาในระบบรัฐสภา แต่จุดที่บังเกิดความไม่พอใจจากคนบางกลุ่มก็คือ ความรู้สึกที่ว่าการแต่งตั้งคงจำกัดอยู่แต่ในแวดวงของเจ้านายและข้าราชการชั้นสูง นอกจากนี้ยังมีข้ออ้างว่าสภากรรมการองคมนตรีมีอำนาจจำกัดในสภาพความเป็นจริง กระแสความคิดของคนรุ่นใหม่เริ่มแพร่หลายมากขึ้นจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศจัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อพระราชทานแก่ประชาชน แต่ร่างฉบับดังกล่าวได้รับการคัดค้านจากที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ ซึ่งยังมีความเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะทำการเปลี่ยนแปลงถึงจัดตั้งสภานิติบัญญัติ ในที่สุดตอนเช้ามืดของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎร์ก็เข้ายึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัย พ.ศ. 2475 ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเบื้องบน โดยกลุ่มคณะทหารและข้าราชการพลเรือน เพื่อที่จะนำการปกครองประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศ แต่เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเบื้องบนและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นแต่เพียงการทำลายแหล่งอำนาจเก่าเท่านั้น เครื่องมือของคณะราษฎร์ที่ใช้เป็นหลักในการรักษาอำนาจคือกองทัพ มิใช่การแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนโดยทั่วไป จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่กองทัพจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับและเป็นกลไกหลักในการเมืองยุคสมัยต่อ ๆ มา ข้อที่ควรสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีผลเฉพาะทางด้านการเร่งเงื่อนเวลาของการมีรัฐธรรมนูญและรัฐสภาเท่านั้น ส่วนเงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้สิทธิทางการเมืองอย่างเต็มที่ของประชาชนยังคงไม่เปลี่ยนแปลง เงื่อนไขนี้หมายความถึงการต้องการสงวนอำนาจส่วนหนึ่งไว้โดยไม่เปิดโอกาสให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนอย่างเต็มที่ ผลต่อการกำหนดรูปแบบและลักษณะของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญที่เกิดตามมาก็คือ การแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ในกลุ่มผู้นำและการใส่ร้ายป้ายสีทางการเมืองต่อฝ่ายตรงข้าม ทำให้สถาบันทางการเมืองพัฒนาไปช้ากว่าที่ควร

รูปแบบของรัฐสภาไทยที่นำเอามาใช้ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน อาศัยแบบอย่างของประเทศอังกฤษ ฝ่ายนิติบัญญัติตามระบอบการ

ปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยจึงได้แก่รัฐสภา ซึ่งมีองค์ประกอบแตกต่างกันไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ มีรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน (2530) 13 ฉบับ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการเมืองก็คือ มีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้น 15 ครั้ง และในทำนองเดียวกันก็เกิดการกบฏ ปฏิวัติรัฐประหารเพื่อแย่งยึดอำนาจทางการเมืองด้วยกำลังถึง 15 ครั้ง คิดเฉลี่ยแล้วภายในระยะเวลา 55 ปี (2475-2530) มีการเลือกตั้งทั่วไป 3.6 ปี ต่อ 1 ครั้ง เท่า ๆ กับการปฏิวัติรัฐประหารคือ 3.6 ปี ต่อ 1 ครั้ง มีนายกรัฐมนตรี 16 คน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนานที่สุดเป็นบุคคลที่มาจากกองทัพบกคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่ง 8 ครั้ง เป็นระยะเวลา 14 ปี 11 เดือน รองลงมาคือ จอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่ง 4 ครั้ง เป็นระยะเวลา 10 ปี 6 เดือน รูปแบบและส่วนประกอบรัฐสภาถูกแปรเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็น 2 ลักษณะคือ เป็นสภาแต่งตั้งทั้งหมดและผสมกัน ระหว่างสภาแต่งตั้งกับสภาเลือกตั้ง มิติทางการเมืองที่ควรให้ความสนใจในการมองพัฒนาการรัฐสภาในประเทศไทยสรุปได้ 2 ประการคือ การไร้ความต่อเนื่องหรือขาดความมั่นคงของระบบรัฐสภา และสัมพันธภาพทางอำนาจระหว่างชนชั้นนำจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสถานการณ์ทางรัฐสภา เช่น เหตุการณ์ระหว่างปี พ.ศ. 2475-2500 จะเป็นระยะผ่านที่สำคัญช่วงแรกที่เหตุการณ์ทางการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนชั้นนำชุดแรกหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 ซึ่งต่อมาต้องหลีกทางให้ชนชั้นนำฝ่ายทหารผู้ซึ่งได้รับการศึกษาในประเทศล้วน ๆ และมีแนวคิดไปในทางอนุรักษ์นิยมเข้ามายึดครองอำนาจ ช่วงหลัง ปี พ.ศ. 2500 ก็เป็นการต่อสู้ภายในระหว่างกลุ่มพลังเก่ากับพลังของชนชั้นนำรุ่นใหม่ เช่น นักธุรกิจ นักวิชาการและชนชั้นกลาง ผลการต่อสู้จึงบังเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้น

การที่ระบบราชการและกองทัพบกมีกำเนิดและอายุยืนยาวกว่าสถาบันการเมือง เช่น รัฐสภา ทำให้เกิดปัญหาคืออำนาจทางสถาบันและตัวบุคคลของระบบราชการเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่าสถาบันทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป ระบบการเมืองที่สอดคล้องกับความมั่นคงของชาติคือ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ระบอบการปกครองอื่นล้วนไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย และเป็นภัยต่อเอกภาพและความมั่นคงแห่งชาติทั้งสิ้น ประการต่อมาก็คือต้องสอดคล้องกับอำนาจในสังคมที่มีอยู่จริง มิใช่โครงสร้างอำนาจอย่างเป็นทางการที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญอย่างเดียว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจในรอบยี่สิบปีที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งอำนาจและพลังอำนาจในสังคมไทยในลักษณะที่กระจายตัวมากขึ้น ดังนั้น แม้อำนาจสถาบันเดิม อาทิ ระบบราชการและกองทัพ ยังคงเข้มแข็งแต่การเกิดขึ้นของพลังใหม่ทางด้านกลุ่มธุรกิจ ธนาคาร กิจการค้า และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็ดำรงอยู่ในสภาพที่เป็นจริงในโครงสร้างสังคมด้วย รูปแบบสถาบันการเมืองที่ซับซ้อนยืดหยุ่นพอที่จะรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในสังคมจึงจะเป็นสิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยต้องยอมรับในหลักการที่ว่าอำนาจประชาธิปไตยเป็นของปวงชน การมีนโยบายแห่งชาติเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องเป็นหลักพื้นฐานสำคัญเช่นเดียวกัน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2533

พลตรี กมล ทัพพะรังสี เลขประจำตัว 2357

ลักษณะวิชาการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ 33 พ.ศ. 2533-2534

วัตถุประสงค์

เนื่องจากในปัจจุบัน มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากเรื่องบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งไม่เป็นที่ศรัทธาของประชาชน อันสืบเนื่องมาจากการหาเสียงเลือกตั้ง การคอร์รัปชั่น การบีบบังคับข่มขู่ข้าราชการประจำ การไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ และมีพฤติกรรมที่ผิดครรลองประชาธิปไตย

การวิพากษ์วิจารณ์เป็นการกระทำที่ดีและถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย และก็เป็นที่ตระหนักกันโดยทั่วไปว่าสถานการณ์ดังกล่าวมีอยู่จริง และเป็นปัญหาใหญ่ของการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยในขณะนี้ อีกทั้งมีแนวโน้มว่าจะส่งผลกระทบร้ายแรงต่อความมั่นคงแห่งชาติด้วย

การวิจัยนี้ก็เพื่อจะให้ได้ทราบถึงมูลเหตุของการก่อเกิดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ประชาชนไม่ศรัทธาอันเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ และเพื่อให้สามารถทำการวิเคราะห์หาแนวทางหรือวิธีการที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยได้กำหนดห้วงเวลาเฉพาะพุทธศักราช 2532-2533 เท่านั้น เพราะเป็นช่วงที่มีรัฐบาลเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น นายกรัฐมนตรีมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจอยู่ในฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ

เนื้อหาสาระของการวิจัยจึงจะอยู่ในขอบเขต "บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดที่มาจากการเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 และความศรัทธาต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนในช่วงปี 2532-2533"

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัยร่วมด้วย

1. การวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Survey Literature) ได้แก่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและที่เกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และประสบการณ์ของผู้วิจัย

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Survey) โดยการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปที่กำหนดเป็นตัวแทนประชากรจากทั่วประเทศ เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติทางการเมืองและความศรัทธาต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชน (ในช่วงปี 2532-2533)

การวิจัยในเรื่องนี้มีข้อจำกัดทั้งในด้านเวลาและเนื้อหาที่เป็นเรื่องละเอียดลึกซึ้งโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมส่วนบุคคล ซึ่งยากแก่การจะระบุหรือชี้ชัดเป็นลายลักษณ์อักษรได้ ผู้วิจัยได้พยายามแล้ว แต่ก็ยอมรับว่ายังไม่ดีสมกับที่ตั้งใจไว้ แต่ก็หวังว่าความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คงจะมีประโยชน์พอสมควร

เนื้อหาของการวิจัย

ส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 ทั้งหมด 357 คน จัดได้ว่ามีคุณภาพในเกณฑ์สูง และมีผลงานค่อนข้างมากในลักษณะที่สร้างสรรค์และพัฒนาสังคมและประเทศให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ดี การประพฤติปฏิบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดพุทธศักราช 2531 ยังห่างไกลจากความหมายของความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอุดมคติอยู่มาก ทั้งนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งใช้เงินซื้อคะแนนเสียงและทุจริตในการเลือกตั้ง และเมื่อเข้ามาในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็อาศัยอำนาจทางการเมืองดำเนินธุรกิจการเมือง ทุจริตประพฤติมิชอบเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรค เพื่อเป็นทุนหรือเพิ่มทุนสำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งวงจรอุบาทว์ดังกล่าวมีแนวโน้มจะกลายเป็นระบบการเมืองที่เลวร้ายและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยภาคสนามของผู้วิจัยซึ่งสุ่มหาทัศนคติทางการเมืองของประชาชนทั่วทุกภาคใน 5 จังหวัด จำนวน 1,500 ตัวอย่าง คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ อุบลราชธานี ราชบุรี และสงขลา ปรากฏว่า นอกจากประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติทางลบหรือคลางแคลงใจต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตรงกับที่ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ แต่ด้านความศรัทธาต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่มีความศรัทธาในระดับปานกลางและต่ำ ซึ่งไม่ตรงกับผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้

ในการศึกษาระบอบการปกครองของไทยเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษซึ่งเป็นแม่แบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ประเทศญี่ปุ่นและประเทศอินเดียซึ่งมีวิวัฒนาการทางการเมืองหลังประเทศไทยแล้ว ปรากฏว่าหลักการและโครงสร้างอำนาจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภามิได้มีความแตกต่างกับของประเทศไทยมากนัก การที่ประชาชนในประเทศทั้งสามมีระดับความศรัทธาต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยและมีจิตสำนึกทางการเมืองสูงกว่าประชาชนในประเทศไทยมาก จึงทำให้การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจมีมากขึ้น พฤติกรรมส่วนบุคคลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศดังกล่าวที่ไม่เป็นที่ศรัทธาของประชาชนจึงมีน้อย หรือหากมีขึ้นบ้างก็จะถูกกลไกทางการเมืองและทางสังคมร่วมกันขจัดออกไปจนไม่สามารถกลับเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อีก

ผลจากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งมีบทบาทและพฤติกรรมไม่เป็นที่ศรัทธาของประชาชนถือได้ว่าเป็นการคุกคามความมั่นคงแห่งชาติอย่างมาก ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และด้านการทหาร ซึ่งปรากฏการณ์หนึ่งที่จะเกิดขึ้นคือ สถาบันนิติบัญญัติที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความชอบธรรมนั้นจะมีคุณค่าน้อยลง ในขณะที่สถาบันทหารจะโดดเด่นขึ้น อันจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้ฝ่ายทหารต้องเข้ามาเกี่ยวข้องทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยไม่ดำเนินการไปตามครรลองของประชาธิปไตย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้บ่งชี้ว่า มูลเหตุของการก่อกำเนิดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ประชาชนไม่ศรัทธาในประเทศไทยในปัจจุบัน ไม่ใช่เกิดจากความผิดพลาดหรือความบกพร่องของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา แต่เป็นเพราะประชาชนขาดจิตสำนึกทางการเมืองหรือยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ไม่ทราบว่าอุดมการณ์ที่แท้จริงของการปกครองระบอบประ-

ชาธิปไตยคืออะไร และไม่ทราบว่าตนควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะส่งเสริมระบอบการปกครองดังกล่าว

แนวทางหรือวิธีการแก้ไข จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่าย ทุกสถาบัน และทุกคนต้องช่วยกันพัฒนา เสริมสร้างประชาธิปไตยให้ก้าวไปด้วยดี โดยต้องมีการดำเนินการไปพร้อมกันไปทุกส่วนและทุกขั้นตอน ทั้งในด้านปัญหาที่ต้องแก้ไข และปัญหาด้านการพัฒนา ซึ่งเน้นให้ความสำคัญและการเสริมสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนเป็นสำคัญที่สุด อาทิ

1. เพิ่มการศึกษาความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่เด็กนักเรียนและประชาชนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น สอดแทรกเรื่องประชาธิปไตยในการปฏิบัติ และชี้เรื่องภัยอันตรายเกี่ยวกับการประพฤติมิชอบของนักการเมืองในแบบเรียน ขยายระดับการศึกษาภาคบังคับให้มากขึ้น รวมทั้งจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ประชาธิปไตย ซึ่งจะกระทำได้โดยผ่านสื่อมวลชน อาทิ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนมีการศึกษาและมีจิตสำนึกทางการเมืองสูงขึ้น

2. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนและกลุ่มอาชีพมากขึ้น เพื่อจะให้กลุ่มเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าตรวจ (Watch Dog) ที่คอยระแวดระวังมิให้การกระทำผิดกติกาหรือครรลองทางการเมืองหรือสังคมเกิดขึ้น หรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องหาวิธีการอย่างสันติแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป รวมทั้งการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนในทางกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อจะให้สื่อมวลชนกระทำหน้าที่ในลักษณะการเฝ้าตรวจอีกส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากการวิพากษ์วิจารณ์วิเคราะห์และเผยแพร่ความรู้ข่าวสารประชาธิปไตยแก่ประชาชนแล้ว

3. กำหนดคุณสมบัติและวุฒิการศึกษาของผู้สมัครรับเลือกตั้งให้สูงขึ้น

4. พัฒนาและเสริมสร้างพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับครรลองของระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการปรับปรุงข้อบังคับพรรคให้เหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง พร้อมกระทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

สรุป

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปด้วยดี แม้จะมีจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ความผิดพลาดหรือความบกพร่องของระบอบทั้งหมด แต่เป็นเรื่องของพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลมากกว่า ฉะนั้นประชาชนผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง พรรคการเมือง องค์กร และสถาบันรวมทั้งรัฐบาลและข้าราชการต้องร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจังในการรักษาและพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นไปตามครรลองที่ถูกต้อง

แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกองค์กร และสถาบันพึงตระหนักเป็นสำคัญไว้คือ ระบบประชาธิปไตยนั้นต้องการความต่อเนื่อง ความค่อยเป็นค่อยไป และต้องการเวลาในการปรับเสริมและสร้างครรลองให้เกื้อกูลซึ่งกันและกันกับสภาพแวดล้อมทั้งปวง

รวมบทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

จุดประสงค์ของการจัดทำรวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์นี้ เพื่อเป็นการสำรวจตรวจสอบผลงานการศึกษาวิจัยในทางวิชาการเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในรอบ 60 ปีที่ผ่านมาว่าได้มีบทบาทในการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของไทยอย่างไร แนวโน้มของการศึกษาส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยประเด็นปัญหาใหญ่ ๆ อะไรบ้าง มีประเด็นปัญหาใดที่มีการศึกษาไว้อย่างชัดเจนจนถือเป็นข้อสรุปได้แล้ว มีประเด็นใดที่มีการศึกษาแต่ไม่ชัดเจนพอ และมีประเด็นใดที่ยังขาดการศึกษาวิจัยอยู่ และควรจะได้ศึกษาวิจัยเพิ่มขึ้น

ในการจัดทำ คณะผู้ทำได้รวบรวมบทคัดย่องานวิจัยในรูปของวิทยานิพนธ์ในการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เฉพาะที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร รวมทั้งงานศึกษาวิจัยของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร กระทรวงกลาโหม

ISBN 974-571-420-8